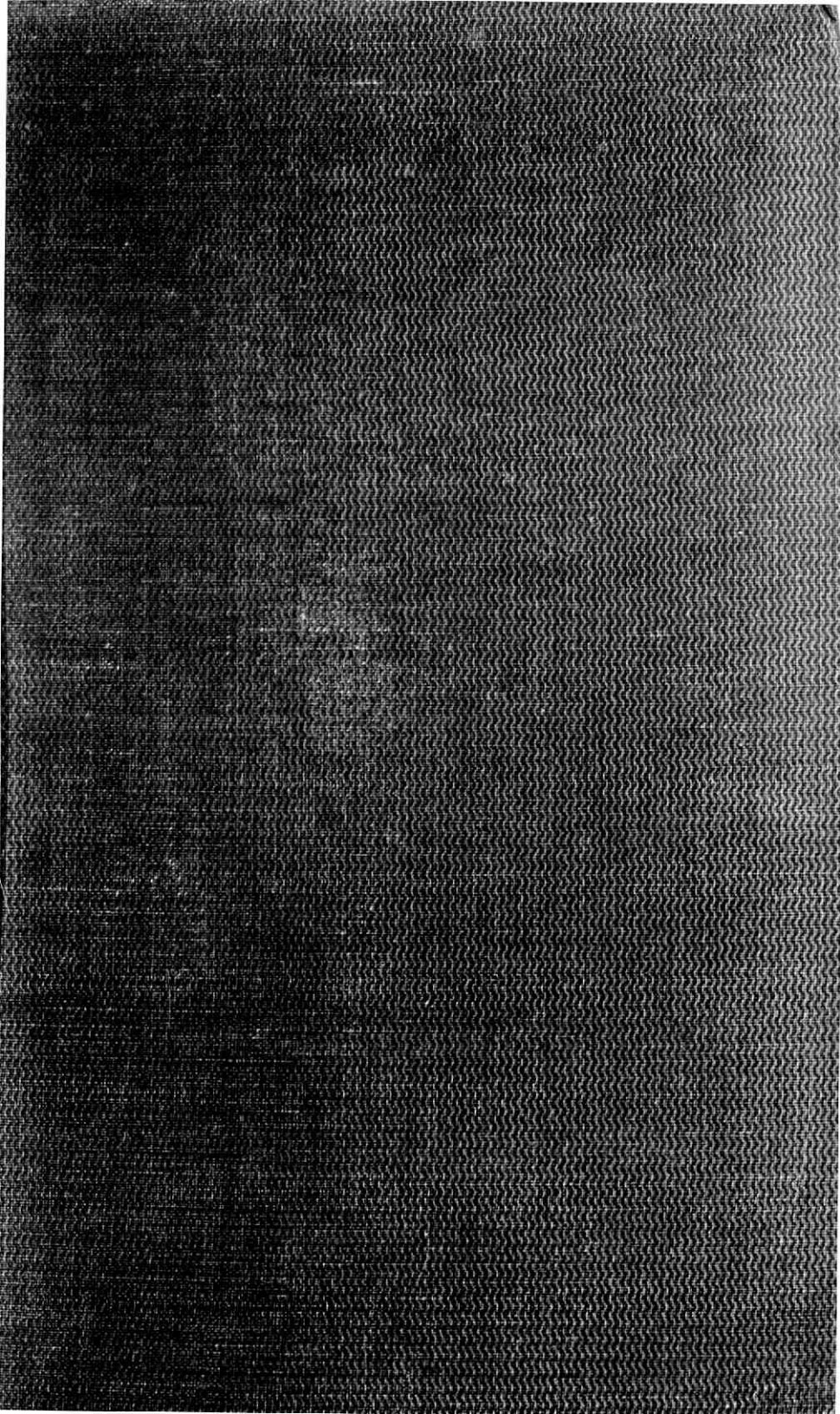

Geen dag zonder God : stichtelijke overdenkingen voor iedereen dag des jaars

<https://hdl.handle.net/1874/233872>

mm 10369

Kast **305**

Pl. **D** N^o. **15**

**CENTRALE OUD-KATHOLIEKE
BIBLIOTHEEK.**

Universiteits-bibliotheek, Utrecht.

GEEN DAG ZONDER GOD.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1207 0037

305. D. 15.

GEEN DAG ZONDER GOD.

STICHTELIJKE OVERDENKINGEN

voor iederen dag des jaars.

DOOR

DR. E. LAURILLARD.

TWEEDE DRUK.

AMSTERDAM. — D. B. CENTEN.

Met dank aan God, die mij toestond dit werk onverhinderd in den loop van een jaar te voltooien, bied ik het bescheidenlijk mijnen landgenoot aan.

't Bevat in de 1ste Afdeeling 13 overdenkingen, bestemd voor 11 feest- of gedenkdagen; (voor Goeden Vrijdag en voor den Oudejaarsdag is eene morgen- en eene avond-overdenking gegeven.) De 2de Afdeeling geeft 48 overdenkingen betreffende het lijden des Heeren. De 3de Afdeeling bestaat uit 300 overdenkingen, die niet aan vaste tijden of gelegenheden gebonden zijn. Alzoo leveren deze drie Afdeelingen te samen stof voor 359 dagen. Voor de overige 6 (of, in een schrikkeljaar, 7) dagen kan men stukjes uit de 4de Afdeeling gebruiken, op onderscheidene, door de omstandigheden aangewezen tijden. Voorts zullen de achterin geplaatste *Registers* kunnen dienen tot nadere regeling van 't gebruik, overeenkomstig gemoedsstemming of behoefte.

En nu heb ik hier niets meer bij te voegen dan den hartelijken wensch, dat mijn arbeid meêwerken moge om

—
in veler leven het woord, dat ik als titel nam, tot waarheid te maken: *Geen dag zonder God*. — Dan zal 't goed zijn.

E. L.

AMSTERDAM 1869.

Met blijdschap begroet ik dezen tweeden druk van mijn Dagboek, als een bewijs, dat bij velen weerklink vond wat ik uitte.

Ook verheug ik mij, dat thans, doordien de prijs is verminderd, de kring vergroot is dergenen, die 't zich aanschaffen kunnen.

En deze mijne vreugde is, — al zeg ik het zelf, — iets anders en hoogers dan gestreelde ijdelheid. Neen! een eigenaardig genot is verbonden aan het denkbeeld, dat men in vele huizen te gelijk, door 't geschreven woord, aanwezig kan zijn en kan spreken, en dat men zoo, ook als afwezige, in vele harten kan voeden wijsheid om te leven, kracht om te strijden, geduld om te lijden, moed om te sterven. Welnu, dat eigenaardig genot, — genot, voorwaar! niet van de laagste orde, — was en is thans het mijne; — Goddank!

Ga heen, mijn boek! ga nog eens rond, en poog nog eens iets, en veel, voor Jezus en voor God te winnen.

AMSTERDAM 1870.

E. L.

I.

FEEST- EN GEDENKDAGEN.

NIEUWEJAARSDAG.

Hagg. I: 5.

I Thess. IV: 1.

Gen. XVI: 8^b.

Van waar komt gij en waar zult gij heengaan?

Wij verbeelden ons, dat, op dezen eersten morgen des jaars, die vraag tot òns komt. Dan kunnen wij vooreerst dit antwoorden: wij komen een weg af, waarop wij de liefde van God ondervonden, en wij gaan een weg op, waarop God met ons blijft. Ja! wij ondervonden in het jaar, waaraan wij gisteren-avond een kushand gaven, weêr de liefde van God. Hij kroonde ons weêr met veelvuldige vreugd, en, waar ons Zijne wijsheid een kruis gaf te dragen, daar schoorde Hij, onder dat kruis, onze kracht, en daar gaf Hij er ons den troost van die wonderspreuk bij, die, op het einde der nu geslotene baan, een rei van Engelen ons toezong, zoo zuiver en zacht: *in menschen welbehagen!* Daarom, ook heden moet ons eerste gevoel weder dankbaarheid zijn, maar daar mag zich dan tevens 't vertrouwen meê paren. Want dezelfde God, die ons heeft geleid, zal ook verder ons leiden: de weg is ons wel onbekend, maar God, — Goddank! — geen onbekende. Komt! nemen wij den staf van 't vertrouwen in handen, en nemen wij 't lied des geloofs en der hoop op de lippen: *Welzalig, Heer! die op U bouwt, en zich geheel aan U vertrouwt!* — Nog iets: wij komen een weg af, waarop de zonde ons menigmaal heeft doen vallen, en wij gaan een weg op, waarop ons weêr verzoeking omringt. Alzoo moet ook de ootmoed ons reiskleed zijn, en we moeten spijt er van hebben, dat wij zoo dikwerf op den weg, waar wij afkomen, onzen Meester hebben verzaakt en onzen Schepper en Weldoener hebben vergeten, en dat er evenveel schandzuilen van ònze ontrouw

op dien weg zijn te zien, als eerzuilen van de trouwe des Vaders. Waken wij en wapenen wij ons, want verbodene boomen moeten we altijd weder voorbij, en de verzoeking zal met eene stem, als muziek, u en mij bij vernieuwing gaan lokken. Geve God, dat de weg, dien we nog vóór ons hebben, meer gebeds van ons hoore en meer trouw van ons zie, dan het pad, dat door ons af is geloopen! — En nu dit nog: wij komen een weg af, waarop wij vele gestorvenen zagen, en wij gaan een weg op, waarop de Dood naar òns wacht. Ja! wij zagen, in 't voorbijgaan, vaak grafdelvers bezig, en de lijkwagen kwam dikwijls ons tegen op straat. Zoo menigeen, die op den voorgaanden Nieuwejaarsmorgen nog meëriep: veel heil en veel zegen! zwijgt nu reeds weken of maanden in 't graf; en toen de klokslag van twaalfen heden nacht werd gehoord, toen dachten vele levenden, met tranen in 't oog, aan hun dooden. En nu, de Dood, die zoo menigeen wegnam, staat ook te wachten op ons. Wanneer zal hij ons in den weg treden? Nog vóór den Oudejaarsavond? God weet het. God zegt: dat is mijn zaak. — Ja; maar 't is ònze zaak, aan de hand van Jezus, den Levensvorst, ons bestaan te wijden tot een verkeer met den eeuwigen God. De ziel, die met den Eeuwige leeft, voelt de eeuwigheid van eigen leven, en zingt een lied, ook met den Dood voor oogen, op 't Nieuwejaar der Eeuwigheid. —

Waar kom 'k van daan? Waar ga ik henen? — Wie telkens zich die vragen doet, Heeft bij 't: *Van waar?* al zachter vrede; bij 't: *Waar nu heen?* al hooger moed.

Gez. XVII: 6.

GOEDE VRIJDAG.

(Morgen.)

Jez. LIII: 5.

Rom. V: 18, 19, 21.

Joh. XIX: 30.

Het hoofd buigende gaf Hij den geest.

Jezus boog het hoofd, — dat hoofd, dat ver boven alle

menschenhoofden steeds uitstak, en dat steeds, ook terwijl het een distelkrans droeg, als met een stralenkrans was omgeven van genade en waarheid. Jezus boog het hoofd, voor den Dood. Voor de Zonde had hij 't nimmer gebogen. Wat was hij groot! En wat was hij goed! Wat een prachtig leven werd door zijn sterven besloten! En wat een schat van heiligheid en liefde werd, tot in de laatste ure, door dien Jezus geopenbaard! Tot in de laatste ure, ja! tot in den laatsten oogenblik, hield zijne heerlijke ziel zich aan God vast en bleef zij de menschheid beminnen. Hij zorgde voor zijne moeder, hij zaligde een boetvaardige, hij bad voor zijne beulen, en zijne jongste ademtichten droegen de schoone woorden des vertrouwens ten hemel: *Het is volbracht! — Vader! in Uwe handen beveel ik mijnen geest!* — Hij was éénig. Ook dat sterven was éénig. Zelfs heeft eens een beroemd wereldling ¹⁾ in bewondering den uitroep geslaakt: *Socrates stierf als een wijze, Christus als een god!* — En hij stierf, onze Heer, met de grootsche overtuiging, en dan ook met het verhevene doel, dat zijn sterven als het sterven van de graankorrel zijn zou, die, juist door zich te ontbinden, 't leven geeft aan vele korrelen, der wereld ten zegen en Gode tot lof. Hij stierf met de grootsche overtuiging, en dus ook met het verhevene doel, dat de overgave van zijn leven 't rantsoen voor velen zou worden, dat hij, juist als de gekruiste, velen tot zich aan zou trekken, die, als besprenkeld met zijn bloed, en onder zijnen geest zich stellend, zouden roemen in bevrijding uit het schrikbewind der zonde en in den hoogen, eeuwigen zegen van vrede en vriendschap met hun God. Zoo was zijn sterven niet slechts *een lot*, dat hij onderging, maar 't was ook *eene daad*, die hij deed, eene daad van onverminkte heiligheid en van oneindige liefde; zoo groeien lauweren uit zijn doornen en het smadelijke kruis is zijne onsterfelijke eer. Laat ons nu, en dikwijls, er bij neêrzitten, bij dat veelzeggende kruis, met ootmoedigen weemoed, om-

1) Rousseau.

dat wij zondaren zijn, met dankbare blijdschap, omdat wij kunnen worden — verlost! Ja! wij kunnen worden verlost. En verlost hebben stof, om vreugdevol het leven een zegen te noemen, en om, als zij, op hunne beurt, het hoofd onder de hand van den Dood moeten buigen, 't woord des vertrouwens na te zeggen: *In uwe handen, Vader! beveel ik mijnen geest!* —

Dit is 't rijkste, dit is 't grootste, wat ge in de historie leest:
Jezus, aan het kruis geklonken, boog het hoofd en gaf den geest.

Gez. CXXIX: 1.

GOEDE VRIJDAG.
(*Avond.*)

Spr. X: 6^a, 7^a.

Hebr. IV: 9.

I Cor. XV: 4^a.

Hij is begraven.

Jezus, onze Heiland en Heer, is begraven. Dat bericht geeft ons een zeker gevoel van verademing. Al het lijden is nu voorbij, dat onze goede Meester getorscht heeft. Naast zijne grafstede ligt de alsembeker, dien hij heeft moeten drinken; maar die is dan nu ook leêg. Hij heeft rust gevonden. Eindelijk! 't Is de eerste volkomene rust na die ruste, die in zijne vroegste jeugd de arm zijner moeder hem bood. Het windgesuis, dat door de palmen en olijven van den Jozefs-hof zweeft, fluistert iets zeer liefelijks en heerlijks ons in, zoo iets van *zegepraal* en *vrede!* Daardoor wordt het ons nu ruim om het hart. Maar in 't verruimde hart doet ook dankbaarheid jegens den grooten en goeden doode zich gelden. Vriend! bij het graf van uwen vriend herdenkt gij immers met erkentelijk gemoed, wat hij voor u was en verrichtte? Zoon of dochter! bij het graf uwer ouders herdenkt gij immers met erkentelijk gemoed, wat uw vader

voor u deed en hoe uw moeder u beminde? Christen! vergeet dan ook niet, bij het graf van uw' Christus, wat hij u ten zegen, gezegd, gedaan, gedragen heeft; vergeet niet, dat gij aan dien Jezus, die daar in 't graf is gelegd, dat licht, die kracht, dien moed, dien vrede en die hoop zijt verschuldigd, waardoor het leven zegen en 't sterven leven wordt. Of hebben wij nog niets van dat alles? Ja, zeker toch wel iets. Nu moeten wij ons best maar doen, om er altijd nog meer van te krijgen. Daartoe moeten wij in den geest blijven leven met hem. Dan wordt ons leven steeds beter, èn voor ons èn voor anderen, en die van òns eens zeggen zullen: *hij is begraven*, — want, gij weet wel, daarop loopt ook ònze geschiedenis uit, — die zullen dat kunnen zeggen met een dankbaar aandenken aan ons in het harte en met een traan van ongeveinsde liefde in 't oog. En wij, — wij zijn dan in die hoogere wereld, waar we onzen Jezus zullen vinden, levend, zalig en verheerlijkt, maar waar geen graf meer wordt gezien.

Herdenk, bij 's Heilands graf, zijn daden en zijn gaven:
Uw' zegen riep hij op, uw' vloek wou hij begraven.

Gez. CXXVI: 2a.

EERSTE PAASCHDAG.

Ps. CXVIII: 22—24.

I Cor. XV: 1—8.

Mtth. XXVIII: 6b.

Hij is opgestaan!

Heuglijk keerpunt in Jezus' geschiedenis! Eerst de doornen, nu de rozen; eerst de boeien, nu de vrijheid; eerst de tocht naar den kruisberg, nu de weg naar den troon. Als wij voor Jezus iets gevoelen, dan verheugen we ons daarbij met een hooge en heilige, heerlijke vreugde, en klapwiekend zingt onze ziel haren Paaschzang: *Onze Heer*

is opgestaan! — Hij is opgestaan, en wij wuiven hem met onze palmtakken tegen, hem, die daar vóór ons treedt, met de sleutelen des grafs in de handen, hem, die daar vóór ons treedt, als de overwinnaar des Doods. Ja! dat is hij, in geheel eenigen zin, — overwinnaar des Doods. Eenling was hij in het land der levenden, Eenling ook in 't rijk der dooden, en bij hem ontwikkelde zich op geheel eenige wijze het mysterie des levens uit het mysterie des doods. Hij is opgestaan! Dat leven, dat in hem was, dat frissche, dat reine leven in God en met God en voor God, dat leven, door geen zonde gekrenkt of ontzenuwd, dat was den sterken Dood te sterk. Hij is opgestaan, zoo juichen wij heden te zamen, ons verblijdende in zijne eere, ons verblijdende in zijn blijdschap, en ook tevens ons verblijdend in den vriendelijken lichtglans, die, van uit zijne ledige groeve, zich verspreidt in 't òns wachtende graf. In dien lichtglans lezen we op den bodem van òns graf de voorspelling: *Dit verderfelijke zal onverderfelijkeid, dit sterfelijke zal onsterfelijkeid aandoen.* ¹⁾ En alles, wat binnen in ons is, — samenstemmend met alles, wat in dezen zingenden lentetijd rondom ons is, — zingt van *leven uit den dood, nieuw en heerlijk leven!* En te luider en te klaarder klinkt de zoete silvertoon van dat profetische lied in ons harte, hoe meer wij in ons harte hebben van dat reine Christus-leven, hoe meer ons hart, met hem vereenigd, in God, mèt God leeft en voor God. Ja! daardoor wordt het Paschen *in* ons, en daardoor wordt de schilderij van den Jozefshof een symbool onzer ziel: tinteling van 't morgenlicht, fluistering van Engelenstemmen, en, in een stilte, plechtig-zacht, het woord van den verrezen Heer: *Ik leef en gij zult leven!*

't Heuglijk Paaschfeest predikt zooveel goeds en groots

't Leven van den Christus en den dood des Doods!

Gez. CXL: 7.

---

1) I Cor. XV: 53.

TWEEDE PAASCHDAG.

Ps. CXI: 1—4.

Joh. XI: 25, 26.

Joh. XIV: 19c.

Ik leef en gij zult leven.

Dat blijde woord van onzen Heer ruischt vooral op den ochtendwind van een Paaschdag ons tegen. Vooral, wanneer hij voor ons staat als met de gebroekene kluisers van den Dood in de handen, stroomt het gevoel van onsterfelijkheid door het diepst van ons hart. Of hoe? Zou de Christus leven, na gestorven te wezen, en die aan Christus toebehooren, zouden die zijn bestemd voor een eeuwigen dood? Zou voor den Christus de wereld der Engelen zijn, en voor wie hem toebehooren, de wereld der wormen, — niets anders? niets meer? Neen! hij leeft en wij zullen leven. Dat gelooven wij vast, en wij gelooven dat te vaster, — gelijk wij ook gisteren bedachten, — hoe meer reeds Jezus' hart in 't onze is gaan kloppen, hoe meer het leven, dat in hem was, reeds 't eigendom is onzer ziel. Als het zoo met ons is, dan gevoelen wij, dat we lossen worden van de boeien des stofs, dat *het dier* binnen in ons in kracht achteruit gaat, dat van *den engel*, die in ons is, de vleugelen groeien, en dat al meer ons die heerlijke hope verlustigt, die naar omhoog wijst, maar die geen gezichteinder heeft. En als zulke verschijnselen in ons leven zich voordoen, zijn dat niet bladeren en bloesems, die ons reeds komen tegendrijven uit de nog niet ontdekte wereld? En profeteeren die ons niet, dat de nog niet ontdekte wereld door ons zal worden ontdekt? Ja! de mensch, die deel heeft aan dat gezonde, dat ruime, dat hooge Christusleven, dat bleek zijn gloed bewaard te hebben, al blies de Dood de vlam er af, — die mensch draagt het Paaschgevoel zijner eigene onsterfelijkheid meê, en het: *Ik leef en gij zult leven*, door zijn Meester geuit, staat in zijn Bijbel niet alleen, maar in de diepte ook van zijn harte. Heuglijk feest, het feest van heden, dat dit gevoel in ons opwekt! Feest van Jezus'

glorie en van de onze, in hem! Feest van Jezus' blijdschap en van de onze, in hem! Feest, dat ons, bij zijn graf en ook bij onze graven, 't hart als tot een windharp omschept, van den adem Gods doorhuiverd, en een zoet geluid ontlatend, waarin twee woorden samensmelten: *hemelheil* en *eeuwigheid!* —

Luister, met het oog ten hemel, sterv'ling! naar des Heilands stem:
Als hij hier leeft in uw harte, leeft gij daar omhoog met hem.

Gez. CXII: 5.

HEMELVAARTSDAG.

Ps. CX: 1.

Joh. XIV: 1—3.

Luc. XXIV: 50^b, 51.

Zijne handen opheffende zegende hij hen; en het geschiedde, als hij hen zegende, dat hij van hen scheidde, en werd opgenomen in den hemel.

Ja! zóó was 't gepast en zóó moest het: zegenend moest Jezus heengaan. En wanneer hij ons voor oogen staat, als de Meester, die zegenend afscheid neemt van de zijnen, dan vinden wij daar een' *herinnering* in en ook een *voorspelling*. Eene *herinnering*, want al zijn spreken en handelen was zegenen geweest, en zijn lijden en sterven was de zegenrijke kroon geweest op dat leven, dat zoo rijk was aan zegen. Eene *voorspelling*, want zijnen geest liet hij achter, en, waar die geest wordt opgenomen, daar brengt hij milden zegen aan. De legende verhaalt, dat op den Olijfberg nog de indruk van Jezus laatsten voetstap gezien wordt; — neen! maar wel worden links en rechts in de vijf werelddeelen de indrukken duidelijk aanschouwd van den gang, dien hij deed en nog doet op onze aard, ja! nóg doet, want in den geest is hij met ons gebleven. Maar overigens, hij is heengegaan, hij is heengegaan naar die hogere wereld, waarop hij de zijnen zoo vaak had gewe-

zen, en, als wij hem ontmoeten willen, dan moeten wij dáárheen. Dat heeft hij ook altijd gezegd, dat de menschen dáárheen moeten, dat dáár hunne bestemming ligt. Hij heeft in het midden der menschheid een hemelsblauw vaandel geplant, waarin de woorden staan: *Naar hooger!* en heeft gevraagd en vraagt nog immer: *Wie uwer wil? O!* mochten wij toch allen willen! Mij dunkt, vooral op een dag, zoo als deze is, een dag, die ons de verheerlijking van den Christus in den hemel herinnert, roert zich iets in ons van een verlangen, dat hem achterna wil, en doorringt ons 't gevoel, dat we niet laag moeten zijn. Onze Heer gaat ten hemel en roept zijn: *Volgt mij!* ons toe. Dat is de roeping, om, in zijne gemeenschap getreden, *het ware te kennen, het schoone te beminnen, het goede te begeeren, het beste te doen,* ¹⁾ en daardoor ons zelve en de wereld ten zegen te wezen en de geschiedenis van dit ons leven eenmaal uit te doen loopen in 't groote slotwoord: *hemelvaart!*

Vergeet niet, — onder krans noch kruis, —
Niet hier, — maar hooger, is ons *'huis*.

Gez. CXLVIII: 2.

EERSTE PINKSTERDAG.

Joël II: 28, 29.

Joh. XIV: 16, 17.

Hand. II: 4^a.

Zij werden allen vervuld met den heiligen geest.

Zij werden vervuld met den heiligen geest, die eerste vrienden en volgers des Heeren; zij werden aangegord met kracht uit de hoogte. 't Was of een luchtstroom uit den hemel op eens de vonken op kwam rakelen, door Jezus hun in 't hart gestrooid, en die vonken ontplooiden zich

---

1) Mendelssohn.

tot wapperende vlammen. O! ziet hen aan, en bewondert ze, die eenvoudige Galileërs, nu tot hooge vervoering beziel, nu verheven en gewijd tot profeten! Een schoon verschijnsel! Er is niets schooners, niets hoogers bestaanbaar op aarde, dan een hart, dat de aanraking Gods voelt, eene ziel, die in beweging komt doordien Gods adem er in valt, en die nu barnend en steigerend tot God zich verheft. Bewondert die mannen daar, maar bewondert ze met dankbare vreugde, want hun heilige geestdrift was het, die den grooten stoot vóórwaarts gaf aan den godsdienst van Jezus; en de Christengemeente, die onder den invloed van hun heilig vuur, rondom hen zich groepeerde, is de moedergemeente van alle Christenzielen, die er later waren of heden nog zijn. Alzoo, als het licht des Evangelies ons bemoedigt of troost, als het ons en onze kinderen met vrede bedeeft en met hope, wij hebben het, na Jezus, aan die mannen te danken, en aan de bezieling, die hen er toe aandreef, om, als herauten van het Godsrijk en met de kruisbanier in handen, alom de roepstem te doen hooren: komt, volken! komt en ziet en knielt! — Met recht is dan deze dag tot een feestdag geadeld, dag, die luide God ons verkondigt als Vader, als Vader, die den zegen der menschheid bedoelt; dag, die luide de grootheid van Jezus ons predikt, als van een, die de oude wereld uit hare voegen getild heeft en op een geheel anderen grondslag gezet; dag, die luide getuigt van 't vermogen des Geestes, dat een Simon tot een Petrus maakt, een riet tot een rotssteen en een lam tot een leeuw! O! mochten op dit feest vele deelen van dien geest ons het harte doorstroomen, en mochten die, ook na dit feest, in ons hart blijven werken, opdat de grootsche Pinkster-geschiedenis door ons zich mocht voortzetten, ver en met kracht. Er is nog zooveel onheilige geest in de wereld; sta dan ieder onzer daar met heiligen geest tegenover; ontweldige ieder onzer eigen ziel en andere zielen aan de overheersching der zonde; geve ieder onzer eigen ziel en andere zielen, als cijns van eerbied en van dankbare liefde, aan Jezus, en worde zoo door ieder onzer versterking aan den

godsdienst gegeven, die heerlijk-schoone *gouden keten*, die de aarde aan den troon van den Eeuwige bindt 1).

Wie viert naar eisch het Pinksterfeest? —
Die deel heeft aan den Pinkstergeest.

Gez. III: 3.

TWEEDE PINKSTERDAG.

Ps. XLV: 2—5.

Openb. XIX: 11—16.

Openb. XIX: 16^b.

Koning der koningen.

Is de viering van het Pinksterfeest eene gedachtenisviering van de eigenlijke vestiging van 't Godsrijk op aarde, dan is 't ook gepast, dat wij, Pinksteren vierend, zien op den koning van dat rijk. En wij zien dan in hem eene grootheid, die hem recht geeft op dien naam van *koning der koningen*, een naam, die zooveel als *de grootste koning* beduidt. De grootste koning, dat is hij; de grootste, om de wijze, waarop hij zijn gebied zich verwierf: hij kocht zich met zijn bloed een troon, en kreeg een diadeem van licht voor 't dragen van een kroon van doornen; — de grootste, om den duur, die zijner heerschappij is verzekerd: in hoeveel schepters de worm komt en in hoeveel purper de mot, zijn heerschappij zal nooit vergaan, want zij is één met Gods regeering; — de grootste, om den omvang, dien zijn staat moet verkrijgen: heel de aarde zal voor hem zich buigen en wingewest des hemels worden, des hemels, waar hij onderdanen bij duizendtallen om zich heeft; — de grootste, om het wapen, waarmeê hij de wereld verovert: zijn wapen is de geest der waarheid, tweesnijdend zwaard, door God gezegend, en, — anders dan alle andere zwaarden, — geluk-

---

1) Jean Paul.

kig makend wie het raakt; — de grootste, om de wetten, die hij in zijn rijk wil zien volgen: van hem is iedere wet een weldaad, en die hun hart het meest aan zijne wetten binden, zijn in de hoogste mate vrij; — de grootste, om den rang tot welken hij zijne volgers verheft: *kinderen Gods* is de titel van adeldom, dien hij verleent aan de zijnen; *geloof, hoop en liefde* zijn de eeretekenen, waar hij hunne borst meê versiert en *hemelsche heerlijkheid* is door hem hunne toekomst. Voorwaar! Hij is de grootste koning. En ook is hij de beste koning. Viert, blij van geest, uws konings feest, en juicht: de koning leve! — Ja! zoo moeten we gezind zijn en zoo moeten we doen, en als wij er zoovelen om ons henen nog hebben, die dwaas en laag genoeg zijn, om den muitskreet op te doen gaan: *Wij willen niet, dat deze koning over ons zij!* — dat drijve ons aan, om dien wanluidenden kreet te overstemmen, en om te doen wat wij vermogen tot verandering van dien opstandskreet in eene uiting van eerbied en liefde, en tot uitbreiding alzoo van zijn rijksg gebied, dat, door stroomgebied te wezen des Heiligen Geestes, immer welvaart bevordert en blijdschap en bloei. Vergeten wij maar nooit, dat we onderdanen *moeten* zijn, dat we onderdanen *mogen* zijn, van den grootsten koning, en van den besten koning!

Zijn kroon is de schoonste, zijn krijgsplan is 't stoutste;
 Zijn staf is de sterkste, zijn zetel is de oudste;
 Zijn wapen is 't eêlste, zijn land is het wijdste;
 Zijn wet is de beste, zijn burger de blijdeste.

Gez. I: 4.

HERVORMINGSDAG.

Jez. LX: 1.

Rom. XII: 1, 2.

Rom. XIII: 12^a.

De nacht is voorbijgegaan en de dag is nabij gekomen.

Nachtelijk zag het er waarlijk in de Christenkerk der

middeneeuwen uit. De onwetendheid ging met het bijgeloof hand aan hand, en de onzedelijkheid verzelde die beiden; de aanbidding van God in geest en in waarheid was onder allerlei zinnelijken omhaal zoo goed als begraven; de rede en 't geweten droegen ketenen, te Rome gesmeed; het Fari-zeeën-stelsel van werkheiligheid had den roem op Gods vrije liefde vermoord; en vergeving van schuld en verlossing uit jammer en wee na den dood waren tot *geldzaken* ontaard en verbasterd. Daar stond Luther tegen op met dien *moed tegenover de menschen, die eigen is aan de vreeze Gods*. 1) En toen, de nacht ging voorbij en nabij kwam de dag. Voor òns is 't dan ook heden dag. Dat moet ons verblijden. Maar 't is geen dag zonder wolken. Dat mag ons bedroeven. Doch 't mag niet ons ontmoedigen. Boven de wolken staat de zon. En zij brandt op haren tijd, dat is, op Gods tijd, het wolkenfloers weg, en doet het hemelvlak schitteren in goud en azuur, van 't oosten tot het westen. De twee groote beginselen van rechtvaardiging uit genade door het hartelijk geloof en van vrijheid in 't onderzoeken van de eeuwige waarheid, dat zullen zijn en blijven de beginselen der toekomst. Die zullen voort blijven gisten en werken. Ook dáár, waar nu nog stilstand is en dood, zal zich leven en beweging ver-toonen, want: *wat geest heet in den mensch, vindt ongemak in 't rusten*. 2) De waarheid zal met toenemende kracht hare knie zetten op de borst van de menschheid, en eens zal de menschheid volkomen zich over moeten geven aan haar. Aan haar, dat is aan Jezus, en, door hem, aan God. En dat zal haar vrede en hare zaligheid zijn, dat haar kroon en hare eere. Zoo zal meer en meer de dag den nacht overwinnen. Gelukkig, dat we grond hebben voor zulk een geloof. En gelukkig, voor ons, dat wij, als Protestanten, op het meest verlichte gedeelte staan van de geestelijke wereld op aarde. — Maar, hoe is het *in* ons? Ook *in* ons moet voorbijgaan de nacht van dwaling en zonde, en oprijzen de dag van waarheid en godzaligheid. Niet alleen de kerk, maar ook het hart van ieder

1) Fr. Perthes.

2) Huygens.

onzer, moet het tooneel zijn en blijven van eene voortgezette *hervorming*: — steeds meer waar en meer rein, steeds voller van Jezus, en steeds nader bij God, en zoo voort, tot aan onze laatste *hervorming*. Of, neen! er is geen *laatste*. Waar 't eindoel ligt in 't groote woord: *Weest gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader in de hemelen volmaakt is*, daar is geen plaats voor eene *laatste* hervorming, daar is het: altijd hooger en immer meer vooruit! —

Dankt God voor de *kerkhervorming*; ze is een onwaardeerbaar goed;
Maar blijft tevens rust'loos streven naar *hervorming van 't gemoed*.

Ps. XXV: 2.

EERSTE KERSTDAG.

Jez. LXI: 1, 2.

Joh. I: 1, 14.

Luc. II: 10, 11.

En de Engel zeide tot hen: Vreest niet; want, ziet! ik verkondig u groote blijdschap, die al den volke wezen zal, namelijk, dat u heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus, de Heer, in de stad Davids.

Groote blijdschap! De Christus geboren! *De donkere dagen vóór Kerstmis* liggen achter ons. Het licht der waarheid en der genade is opgegaan, de vruchtbaarmakende zon der gerechtigheid is verrezen. Maria baarde haren eersteling en wond hem in doeken en legde hem neêr in de krib. Onaanzienlijke geboorte en omgeving. Maar toch, in die schamele doeken lag het grootste Godsgeschenk; in die kribbe verschool zich een wereldrijk, dat een wereldzegen zou worden; dat kind zou het levende middenpunt zijn van de herstelde gemeenschap tusschen hemel en aarde. 't Is deze Jezus, die het gelaat des aardrijks, in geestelijken zin, heeft veranderd, die door met zijn reinen adem de menschheid in 't gezicht te blazen, de liefde voor de waarheid en de liefde voor de

liefde in haar heeft wakker gemaakt, en die haar rust heeft doen vinden aan 't eeuwig minnend Vaderhart, en voor haar fel doorwonden voet het blijde Vaderhuis, daar omhoog, heeft ontsloten. En daardoor is deze Jezus de troost en de kracht reeds van duizenden en tienduizenden leden van ons geslacht geweest, in leven en in sterven, de troost en de kracht ook van ónze vrome vrienden, die ons vooruitgegaan zijn, de troost en de kracht ook van ons, in de beste uren van ons innerlijk leven. Gezegend hij, die tot ons kwam in den naam des Heeren! Gezegend hij, die op onze planct heeft geleefd, als de vleeschgeworden liefde des Vaders! Gezegend het Christendom, dat door hem in ons midden gesticht is, de altijd-groene boom, door zijne hand geplant, en waar al zoo vele menschenhanden zich naar uitstrekten en goede gaven van kregen. De *Kerstboom* is het beeld daarvan: een groene boom, in 't midden van den winter; een lenteprofetie bij donkerheid en koude; en een boom, aan alle takken zeer rijkelijk beladen met gaven, die oorzaak zijn van vreugde en dank. Laat ons nemen, laat ons blij zijn, laat ons danken, laat ons goed zijn, laat ons minnen. Heden is ons Jezus, de Zaligmaker, de Christus geboren! Hallelujah!

Nu Jezus is geboren, wees nu in God verblijd,
En dank God voor den zegen, dat gij geboren zijt.

Gez. CXIII: 1.

TWEDE KERSTDAG.

Ps. CIII: 20—22.

Joh. III: 16, 17.

Luc. II: 13, 14.

En van stonde aan was er met den Engel eene menigte des hemelschen heirlegers, prijzende God en zeggende: Eere zij God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in de menschen een welbehagen!

Waarlijk! de geboorte van Jezus was eene gebeurtenis, zoo belangrijk en zoo vol van uitnemenden zegen, dat zij

verdiende bezongen te worden door een Engelenkoor. En schoon, heerlijk-schoon is de zang, dien wij van de lippen en de luiten der Engelen vernemen. Als Psalmisten zingen zij luide hun: *Eere zij God!* — als Profeten voorspellen ze: *Vrede op aarde!* — en als Evangelisten doen ze de blijde boodschap weërgalmen, tot diep in ons hart: *In de menschen welbehagen!* — En die blijde boodschap, hoe wonderpreukig zij klinge, bleek waarheid te zijn. Welbehagen in de menschen bewees God, de Heer, door Jezus te geven aan 't menschelijk geslacht, en in hem de mogelijkheid van vrede op aarde. Waar Jezus wordt aangenomen is vrede in 't hart, en waar harten zijn, die, elk voor zich, vrede hebben, door Jezus, met God, daar leeft en bloeit en geurt ook de onderlinge vrede. Daarom zongen zij met reden dat: *Eere zij God!* En wij, al zijn onze zielen zoo dof en onze zangen zoo mat, wij zingen nu, bijna eer wij het weten, die lofzegging meê: *Eere zij God tot in de hoogste der hemelen!* — Of zullen we bedrukt ons gevoelen en bedroefd zijn er om, dat nog zoo menig hart eene herberg is, die voor Jezus geen plaats heeft, en dat er dus nog zoo-veel aan dat: *Vrede op aarde!* ontbreekt? Feestgenooten! op dezen dag moeten we niet bedrukt zijn, maar vroolijk; onder 't zingen der Engelen moeten wij niet zitten zuchten. Veel heeft reeds de Christus op onze aarde gedaan, en 't zal daar zeker niet bij blijven. Hem is de toekomst, hem is de menschheid! *Geen mensch is zonder Christus geboren,* ¹⁾ *de menschenziel is Christin van nature,* ²⁾ dat wil zeggen: wat Christus wil doen leven in het menschelijk gemoed, dat is door Gods hand er in nedergelegd: *het onuitspreek'lijk woord staat in ons hart geschreven, en Christus geeft er klanken aan.* ³⁾ Daarom, hem is de toekomst, hem is de menschheid, en de menschheid der toekomst zal meer en meer het *welbehagen* Gods gaan gevoelen, meer en meer het heil van den *vrede* Gods gaan genieten, en dan ook met meer en meer stemmen gaan zingen dien psalmtoon der Engelen: *Eere zij God!*

---

1) Hieronymus. 2) Tertullianus. 3) Abr. des Amorie v. d. Hoeven, Jr.

Is *vrede* mijn lot,
 'k Voel dan Gods *welbehagen*,
 En 'k zing dan alle dagen
 Mijn: *Eere zij God!*

Ps. CIII: 11.

OUDEJAARSDAG.
 (*Morgen.*)

Jez. XI: 6—8.

Hebr. XIII: 14.

Ps. XC: 9b.

Wij brengen onze jaren door als eene gedachte.

Alweêr de laatste dag van een jaar. 't Verrast ons inderdaad, dat we al zóó ver weêr zijn. Er is toch heel wat gebeurd in die meer dan vierdehelfhonderd dagen, heel wat gebeurd in de wereld, in ons land, in onze woning, in ons hart, en nu, nu 't voorbij is, 't is als een gedachte. Zoo gaat het eene jaar voor en het andere na; ongevoelig veroudert ons leven; ongevoelig ontsnappen ons de jaren, die ons de Eeuwige toetelt, en ze doen stillekens weg wat eens was. De tijd heeft wicken en onder 't geklep van die wicken verstuiven alle dingen van 't stof. Laat ons wijs zijn en aan hetgeen verstuift onze eeuwige ziel niet verbinden. *Is 't ál zoo bijster los, wat ons de wereld geeft, zoo is hij bijster dwaas, die aan de wereld kleeft.* 1) Laat ons wijs zijn en geen dag van de zoo snel voorbij vliegende dagen misbruiken of ongebruikt laten; laat ons tot iederen dag, die ons geschonken wordt, zeggen: *ik zal u niet laten gaan, tenzij gij mij zegent!* 2) Er is toch zegen, — en zegen, die niet voorbij gaat, — uit het voorbijgaande leven te trekken; er zijn eeuwig bloeiende bloemen aan de boorden van den tijds-stroom te plukken; — dat weten wij allen; gelukkig de mensch, die naar dat weten ook doet. O! doen wij het

---

1) Cats.

2) Gen. XXXII: 26b.

allen! Onze levenstijd neemt af; in dezelfde mate neme onze ijver steeds toe. En hoe meer wij vergaderen, wat niet vergaat, maar in alle eeuwigheid blijft, des te minder baart die waarheid ons onrust in 't hart, dat wij onze jaren doorbrengen als een' gedachte. Als 't geloof ons vereenigt met den Heilige Gods, dan brengen wij ze toch ook door als eene *goede* gedachte, dan is ons leven een gedachte, waarvan *God* de inhoud is. Ga dan het eene jaar na het andere voort, als zoovele golvingen van een bergstroom, uit wiens rusteloos gebruik onophoudelijk dat ééne woord: *voorbij* wordt vernomen, wij vreezen niet, als wij des Heeren zijn. Gods hemel gaat niet voorbij en ook onze ziel niet. Wel vermindert onze lichaamskracht, wel vermolmt eens ons gebeente, wel vergaat onze naam, wel verslijt onze lijkzerk, maar Gods hemel gaat niet voorbij en ook onze ziel niet. De levenswijzer is met zijne omgangen wel spoedig aan 't einde, maar dan zet hem de vinger des Doods op 't woord: *eeuwigheid* stil, en voor wie de eerstelingen in zich voelt van een eeuwig geluk, is 't woord van *eeuwigheid* een eeuwig Evangelie.

Leer wijsheid, o mensch! uit het *immer* en *nimmer*,
En zamel in 't *nimmer* een schat voor het *immer*.

Gez. CLX: 1.

OUDEJAARSDAG.
(*Avond.*)

Ps. XC: 1, 2, 16, 17.

I Thess. V: 17, 18.

Mrc. VI: 31b.

Rust een weinig.

Daartoe noodigt op zoo ernstigen en tevens zoo vriendelijken toon deze avond ons uit, de laatste avond van den jaarkring, — de laatste! *Rust een weinig*, en denk aan den God, wiens troon boven de golven van den tijd is verheven, en die, wat ook verandere en wat ook veroudere, nog *is*, die Hij *was*, en *zal zijn*, die Hij *is*, en buig u met

aanbidding voor den Eeuwige neêr, met vertrouwen voor dien Eeuwige, die nimmer verandert. *Rust een weinig*, en denk aan uw wonderbaar wezen, waarvan 't leven een voortgezet sterven kan heeten, en dat toch in zijn diepste diepte de kiem heeft der onsterfelijkheid, en schud u het stof van de wicken des geestes en vestig uw zielsoog op 't eeuwige licht. *Rust een weinig*, en denk aan de vele vreugde, door Gods altijd gevende en toch nooit ledige hand u geschonken, en ontsteke de dankbaarheid op het outer uws harten een offer van liefde en van lof voor Zijn trouw. *Rust een weinig*, en denk aan de wonden, die gij in 't afgelopen jaar hebt gevoeld, misschien nòg voelt, aan de tranen, die gij hebt geplengd, aan de dooden, die gij naar 't kerkhof gebracht hebt, en sterke het geloof uwe ziel, om, als Jezus, te zeggen: *Niet mijn wil geschiede, maar de Uwe, mijn Vader!* niet mijn wil, maar de Uwe, want de Uwe is goed! *Rust een weinig*, en denk aan zooveel goeds, als door u weêr is verzuimd, aan zooveel kwaads, als door u weêr is bedreven, en kniel in de boetepij van den ootmoed voor den Driemaal-Heilige neder, maar roem ook, aan den voet des kruises, in die oneindige erbarming, waarvoor een koor van Engelen Hem 't prachtig kerstlied zong. O! als zulke gedachten en gezindheden zich heden in ons bewegen, dan is het nog een goede avond, de laatste avond van het jaar. O! mochten het de gedachten en gezindheden wezen van allen! En mochten alle harten, tusschen den eersten en den laatsten slag van het middernachtelijk uur, dat nabij is, zóó de toonladder van rouw en weemoed en ontzag en bewondering en dank en blijdschap en hope doorloopen, dat met den allerlaatsten klokslag het hartelijk woord ten hemel opvoer: mijn groote, groote God! mijn goede, goede Vader! —

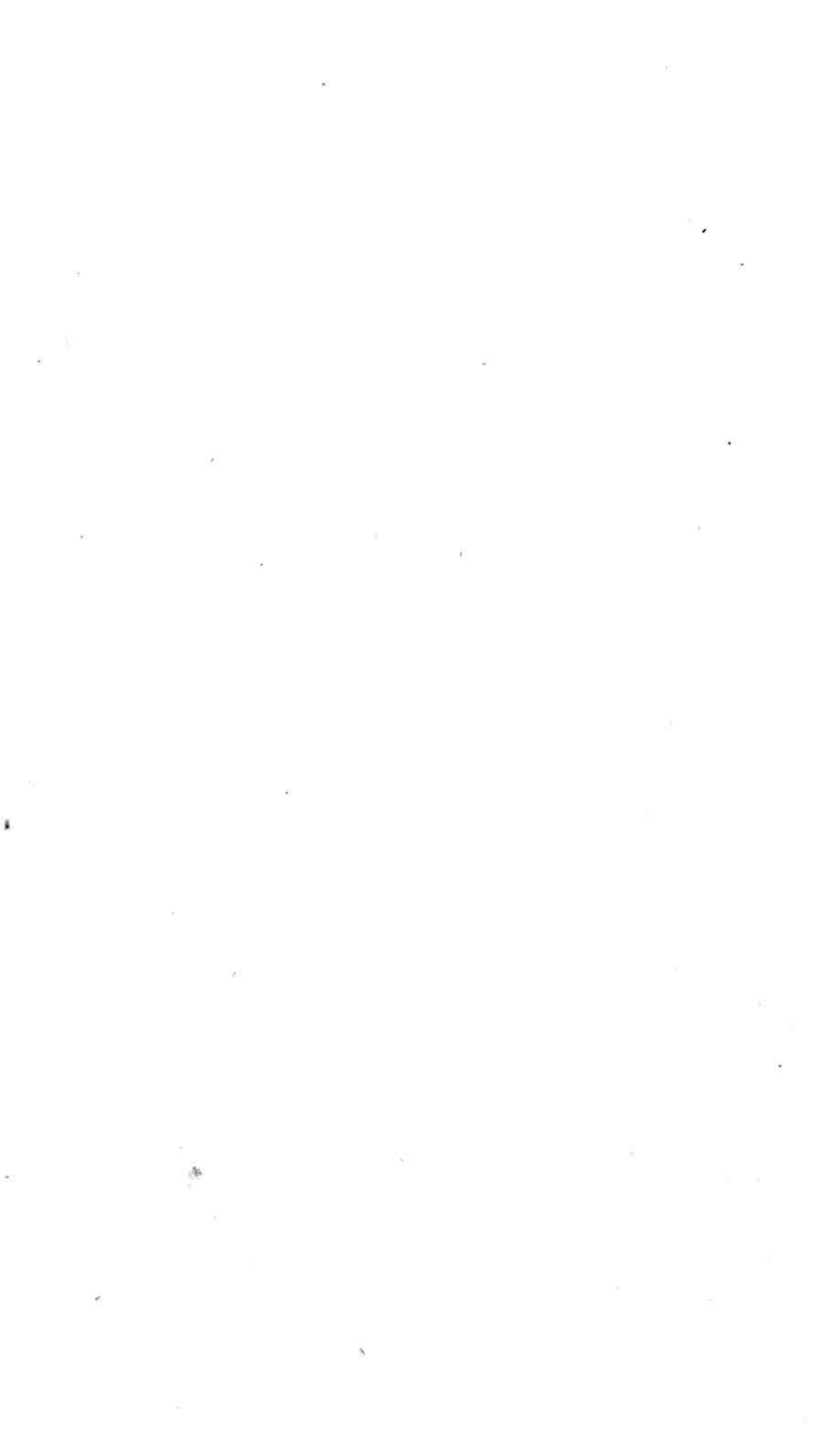
God bestuurde weêr met wijsheid en met liefde ons levenslot:
Komt! het oude jaar besloten met een nieuwe hoop op God!

II.

LIJDENSOVERDENKINGEN.

Mtth. XVI: 22, 23.

En Petrus, hem tot zich genomen hebbende, begon hem te bestraffen, zeggende: Heer! wees u genadig; dit zal u geenszins geschieden. Maar hij, zich omkeerende, zeide tot Petrus: ga weg achter mij, satanas! gij zijt mij een aanstoot; want gij verzint niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn.

Tusschen Jezus en de grooten zijns volks, de leiders der natie, bestond een toestand van al sterkere spanning, en 't zienssoog des Heeren bemerkte duidelijk en klaar, dat die spanning zou eindigen in eene bloedige ontknooping, dat hij de martelaar zou worden der waarheid, voor welke hij getuigenis gaf. Maar hij, die 't vast geloove had, dat geen muschje van het dak valt en geen haar van het hoofd, buiten den wil van den Hemelschen Vader, erkende ook in het vreeselijk lot, dat hem beidde, beschikking van des Vaders wil. En daarom, toen Petrus, meer goedhartig dan heilig, hem den raad gaf, zich toch te ontzien, en zich toch aan het dreigende lijden, waarop hij wees, te onttrekken, toen bruieste daar Jezus' gansche ziel tegenop, gevoelende, dat die raadgeving der goedhartigheid hem in verzoeking zou brengen, om het menschelijk-zelfzuchtige tot richtsnoer van handelen te nemen, en niet de heilige verordening Gods. Met de verhevene verontwaardiging van een gemoed, dat op eens in een heilig streven gestoord wordt, stoot hij de hand terug, die zijne hand verhinderen wil, uit Gods hand de martelaarskroon te aanvaarden; en met de grootsche overtuiging, dat zelfbehoud een zedelijke zelfmoord kan worden en dat zelfverloochening zelfbehoud is, in den edelsten zin, gaat hij voort op den weg, dien hij zich door God ziet gebakend, al weet hij, dat een kruispaal er de eindpaal van is. Groote Jezus! Heel wat sterker *petra* dan Petrus zelf!

Hem volge ieder onzer na. Waar God ons heenroept, daar *moeten* we heen, al roepen nòg zoo veel stemmen: ga niet! Die stemmen zijn Satans-stemmen, ook zelfs al komen ze uit goedhartigheid voort. Alle stemmen, die in verzoeking brengen, om God van Zijn troon te halen en 't *eigen ik* er op te zetten, verdienen Satans-stemmen te heeten. En hier komt ons, — bepaaldelijk met Jezus en wat Jezus gedaan heeft voor oogen, — de les recht te pas van een lateren krachtigen volgeling ¹⁾ van Jezus: *Wees voor Satan nimmer hoffelijk, maar sla hem zonder aarzelen met het kruis in 't gezicht!*

Hij, die te veel zich zelv' ontziet,
Ontziet den Driemaal-Heil'ge niet.

Gez. XLVI: 10, 11.

Ps. LXXII: 16, 17.

Jac. V: 7, 8.

Joh. XII: 24.

Voorwaar, voorwaar zeg ik u: indien het tarwegraan niet in de aarde valt en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort.

Een zeer schoon en zeer passend beeld, door Jezus van zijn eigen sterven gegeven. En hoe akelig en verschrikkelijk dat sterven zou wezen, door dit beeld bracht de Heer er iets liefelijks in. Zal een graankorrel opleveren, wat zij opleveren kan, dan moet zij onder den grond zich ontbinden. Juist door die ontbinding ontwikkelt zich de levenskiem, die zij in zich bevat, juist dat *vergaan* is 't geheim, waardoor dertig, zestig, honderd andere korrelen *ontstaan*. Zoo ruischt over den akker, met halmen bedekt, eene hymne des levens, juist doordien het versterven voorafgegaan is. En dat Jezus waarlijk recht had, om onder dat beeld zijn eigen sterven

---

1) Luther.

voor te stellen, dat is door de uitkomst bewezen. Bepaaldelijk zijn *dood* is het machtig vermogen geweest, waardoor zijn *leven* zich is gaan openbaren in het leven der menscheid; niet enkel de Christus, maar bepaaldelijk de *gekruiste* Christus, heeft de aarde met vrucht en met vreugde gekroond. Dat heeft hij voorzien en dat heeft hij bedoeld. Derhalve, dat hij den kruisdood niet afwees, maar aannam, dat was eene daad van de hoogste grootmoedigheid, dat was eene daad van de heiligste liefde, — o! raak niet aan zijn zoolriem, want daar zijt gij te min toe, maar zeg hem toch, dat gij hem liefhebt en dankt. Zeg dat en toon dat gij meent, wat gij zegt, door voort te wandelen in zijn spoor, door voort te werken aan zijn werk, bedenkende, dat er nog zooveel plekken zonder halmen of aren zijn op den akker der wereld, en dat toch eens die gansche akker overdekt wezen moet met een gouden zee van halmen, beschenen door den gloed des hemels, bewogen door den adem Gods. Nader, nader, dag der dagen! wanneer het leven van den Christus, die stierf, zich in alle levens van alle menschenkinderen zal openbaren! Daar moet het heen, daar zal het henen. Ik hoor al in de verte een feestlied van Gods Engelen, het feestlied op den oogst!

Nem die gedachte mede, zoo zegenrijk en groot:

Het leven van de menschheid ontkiemde uit Jezus' dood.

Gez. CXXI: 4.

Spr. XVII: 8.

Hebr. XIII: 15.

Mtth. XXVI: 12.

Als zij deze zelf op mijn lichaam gegoten heeft, zoo heeft zij het gedaan tot (eene voorbereiding van) mijne begrafenis.

Zoo sprak de Heer met het oog op de welmeenende vriendin, die, ten blijke van hare diepe achting voor hem, haren kostelijken en welriekenden nardus kwam plengen,

maar die daarbij de koude cijferkunstige berisping vernam, dat het wel drie honderd penningen waard was, wat zij daar zoo op eens deed vervloeien. Toen uitte Jezus de woorden, die wij hebben gehoord. Weemoedige woorden! Jezus is zoo zeer van 't gevoel van zijn naderend einde vervuld, van doodsgedachten is zijne ziele zoo vol, dat hij zich zelven reeds beschouwt als een doode, aan wien de trouwe zorg der liefde de aandoenlijke laatste eere bewijst. En, niet waar? wij begrijpen het, dat daar en toen de weemoed zijne schoone ziel kwam omsluiëren, dat er wolken kwamen opzetten aan dien reinen hemel daar binnen, want hij ging naar Jeruzalem henen en — hij was nu te Bethanië nog. Is het ons nooit gebeurd, dat wij afscheid nemen moesten van een plekje, waar wij dikwijls veel liefde hadden genoten, veel goeds en veel zoets? En was het ons toen niet eng en droef in het hart? En klom er toen niet een onbenoembaar benauwd gevoel naar den gorgel? Welnu, dan hebben wij toen iets van den weemoed gevoeld, die daar Jezus vervulde. Maar toch slechts *iets*, slechts een duizendste deeltje. Want Hij moest uit dat vriendelijke Bethanië naar Jeruzalem heen, waar de laster en de haat en de bloeddorst hem wachtten, en waar Hem, in de kracht des levens, de levenskracht zou worden uitgemoord. Zoo rook hij daar den adem van den dood, en welkom was Hem daarom, bij die stemming van weemoed, de liefelijke geur dier zalve; daar zwom de geur der liefde in. Welkom is dan ook òns die vriendin daar. Niet alleen het huis, waar Jezus toen was, is vervuld geworden van den reuk van haar nardus, maar de gansche kerk van Christus, aan alle plaatsen, in alle eeuwen, heeft, naar de profetie des Heeren, dien liefelijken geur bewaard. En liefelijk geurt alles voort, wat ooit of ergens voor Jezus gedaan wordt. Hij is het waard, dat de menschen *iets* doen hem ter eere, want Hij wilde *alles* doen, den menschen tot heil. Mijn ziel! voel iets en veel voor hem! Mijn hand! doe iets en veel voor hem! Cijfer niet te angstvallig de som der penningen na en laat den nardus maar mildelijk vloeien!

De Heer spreekt: „Ik deed veel voor u, o mensch! en gij,
Voor wien ik zooveel deed, zeg! wat doet gij voor mij?”

Gez. LXV: 8.

Zach. IX: 9.

Luc. XIX: 39, 40.

Joh. XII: 12, 13.

Des anderen daags, eene groote schare, die tot het feest gekomen was, hoorende, dat Jezus naar Jeruzalem kwam, namen de takken van palmboomen en gingen hem te gemoet, en riepen: Hosannah! gezegend hij, die komt in den naam des Heeren, de Koning Israëls!

Onder het opgewonden gejubel der schare doet Jezus zijn intocht in dat Jeruzalem, 't welk hij, — wij weten het, — na weinige dagen als ter dood veroordeelde verlaten zal. Wat is volksgunst? Wat beteekent toejuiching? Och! eene korte spanne tijd is genoeg, om het *Hosannah!* op te lossen in het: *Kruist hem! Weg met hem!* Maar dat wist Jezus ook wel. Daarom had hij nimmer op toejuiching jacht gemaakt of om volksgunst gebedeld. Er was maar ééne toejuiching, die hij zocht, en dat was de toejuiching van zijn geweten; er was maar ééne gunst, die hij voor zich begeerde, en dat was de gunst van God. Toch ligt *voor ons* in 't geen die schare daar uitriep en deed eene diepe beteekenis. Dat wuiven met die palmtwijgen is *voor ons* het profetisch zinnebeeld van de overwinning, die den Christus verbeidde. Want, ja, hij ging sterven, maar om met stervende hand der Zonde een doodsteek te geven in 't hart en den ijzeren schepter des Doods te verbreken. Dat: *gezegend hij, die komt in den naam des Heeren!* zeggen wij juichende na, en dat: *gezegend de Koning Israëls!* nemen wij over en wij geven er de uitbreiding aan: *gezegend de Koning der menschheid!* Is het waar, wat eens een heerscher ¹⁾ gezegd heeft, dat alleen zulk een tot de heerschappij geroepen is te achten, *die bij voorspoed niet hoogmoedig wordt en bij*

1) Keizer Sigismund.

tegenspoed niet mismoedig, dan, voorzeker! kwam de heerschappij aan Jezus bij uitnemendheid toe. Nu, hij heeft haar ook verworven. En hij heeft op zulk eene verhevene wijze en door zulk eenen heiligen strijd haar verworven, dat nu reeds achttien eeuwen lang al wat de menschheid goeds en edels had het *Hosannah!* hem toegebracht heeft, terwijl de schare des hemels in een onsterfelijk lied zijne onsterfelijke eere verkondigt. En gij, mijn ziel! wat gij?

Gezegend bovenal
De ziel, die zich voelt dringen
Tot dat Hosannah-zingen,
Dat nimmer einden zal.

Ps. CXVIII: 7, 13a.

Ps. LI: 17—19.

Openb. III: 1^b, 2, 3a.

Luc. XIX: 41, 42.

En als hij nabij kwam en de stad zag, weende hij over haar, zeggende: Och of gij bekendet, ook nog in dezen uwen dag, hetgeen tot uwen vrede dient! Maar nu is het verborgen voor uwe oogen.

Eene juichende schare, en in haar midden een, die weent. En die eene is juist hij, om wien die anderen juichen. Hoe komt dat? Dat komt doordien zijn oordeel niet beneveld wordt door den wierook eener wufte en vluchtige hulde, en doordien hij zich niet blij maken kan met een blijdschap, waaronder de kiemen van 't ongeluk schuilen, en waarin hij slechts een bloemkrans om het hoofd van een stervende ziet. Jezus dacht aan de zielewonden zijns volks en aan de weeën, die daar noodwendig uit voort zouden komen, en ofschoon zijne natie hem zoo menigmaal had miskend en gegriefd en nu weldra hem den smadelijksten en smartelijksten dood zou gaan aandoen, hij weende om die weeën, waaraan zij lijden zou. Prachtige tranen, deze tranen des Heeren! Kostelijke parelen aan de kroon zijner eer! En kostelijke, prachtige woorden, waaraan die

tranen zich paarden, woorden waar een oneindige weemoed en eene goddelijke liefde in ligt: *Och of gij bekendet, ook nog in dezen wven dag, hetgeen tot wven vrede dient! Maar nu is het verborgen voor wve oogen.* Wat dunkt u? Zou Jezus reden kunnen hebben, als hij in ons midden optrad, over òns ook te weenen? Zou hij dat aandoenlijk: *Och of gij bekendet hetgeen tot wven vrede dient!* ook tot ons moeten richten? Misschien wel. In allen gevalle: *Laat iedere traan des Heeren, verblinde mensch! u leeren, hoe wèl hij't met u meent; leer u voor hem te buigen, en, over u zal juichen, die om de bloedstad heeft geweend.* 1) Dat geve God, dat over ons de Heiland eenmaal moge juichen, en ons met 't blijde woord begroeten: Komt, gij gezegenden mijns Vaders! die, toen 't *uw* dag was, hebt bekend, wat u voor leven en voor sterven den waren vrede brengen zou; — komt! hebt nu eeuwig vrede! —

God! geef mij, dat ik telkens weene, van waar en innig zielsberouw,
Zoo vaak ik reden heb, te denken, dat Jezus om mij weenen zou.

Gez. XLVI: 20, 19.

Job XVIII: 5—7.

Gal. VI: 7.

Mrc. XIV: 1b, 2.

En de overpriesters en schriftgeleerden zochten, hoe zij hem met listigheid vangen en dooden zouden; maar zij zeiden: niet op het feest, opdat niet misschien oproer onder het volk worde.

Waarom voedden die overpriesters en schriftgeleerden zulk een haat tegen Jezus? Omdat zijn opgang vermindering was van hun aanzien; en een mensch wordt niet gaarne verlaagd. Vele menschen willen wel zich zelve verlagen, dat toonden hier die leidlieden van Israël ook, maar niemand wil gaarne *worden* verlaagd. Ook kon Jezus hun zulke harde waarheden zeggen, en, in plaats van zich te beteren, omdat het *waarheden* waren, werden ze boos,

---

1) Spitta, naar de vertaling van Molster.

omdat die waarheden *hard* waren. Voorts was het hun, hun die zich de handhavers waanden van het echte voorvaderlijke geloof, een doorn in het vleesch, dat die Jezus het woord durfde uiten: *Gij hebt gehoord, dat tot de ouden gezegd is... maar ik zeg u...* 1) Wie gaf hem recht, om nieuwigheden in te voeren? Zij ontzeiden hem dat recht; zij wenschten te blijven bij 't oude. Vele menschen blijven gaarne in alles bij 't oude, — helaas! ook bij de oude gesteldheid van hoofd en van hart. Bovendien kwam Jezus in geen deele met dat Messiasbeeld overeen, dat door hunne verwachting hun voor was geteekend. En zoo waren er dus redenen genoeg voor hen, om te zeggen: die Nazarener moet weg! Daar waren ze 't dan ook over eens. En nu beraadslaagden ze, hoe het net, waarin hij gevangen moest worden, het best te knopen zou zijn, en daarbij dachten ze allen: de zaak moet worden uitgevoerd *niet op het feest*, maar later, in stilte. Maar God, op wien ze niet gerekend hadden, — de boozen nemen nooit God in hunne rekening op, en daarom loopt hunne rekening ten slotte altijd anders uit dan ze wenschen, — God had besloten: wel op 't feest! opdat er zooveel mogelijk getuigen kunnen zijn van het heilig en liefderijk sterven des verworpen Nazareners. Zoo zou de indruk daarvan in alle richtingen worden medegenomen en weldra zouden er in alle oorden harten zijn, zóó verwond door dien aanblik, dat zij in den naam van Jezus zouden gaan vragen en zoeken en roepen naar God! Al weêr een bewijs, — en dat is ons tot troost, — dat ook dáár, waar schijnbaar de boosheid vrij spel heeft, God toch geen afstand doet van Zijn regeering. Ook door het zwarte weefsel henen van de overleggingen der boozen loopen steeds de lichte draden van 't nimmer werkeloos Godsbestuur.

Zie in Jezus lot de waarheid, geldig steeds ook voor ùw lot:

Wat de boosheid moog' beramen, 't laatste woord houdt altijd God.

Ps. XXXIII: 6.

---

1) Mtth. V: 21, enz.

Spr. XV: 6, 16.

I Tim. VI: 10, 6.

Mtth. XXVI: 14, 15.

Toen ging een van de twaalve, genaamd Judas Iskariot, tot de overpriesters, en zeide: wat wilt gij mij geven, en ik zal hem u overleveren? — En zij hebben hem toegelegd dertig zilveren penningen.

Aandoenlijk bericht! Judas Iskariot was één van de twaalve, had met de anderen onder Jezus' zegenende handen gezeten, en toch, hij wendt zich tot de vijanden heen van zijn Meester, en handelt over 't verkoopen van het bloed van zijn Heer. Zulk eene Judas-ziel naakt te zien, is een akelig gezicht en akelig wanluidend klinkt die vraag, die hij doet: als ik hem u overlever, *wat wilt gij mij geven?* 't Is eene vraag, waar ons harte van rilt en van grilt, en even pijnlijk doet het gevolg van die vraag ons ook aan: *zij hebben hem toegelegd dertig zilveren penningen.* Judas neemt de dertig penningen aan en hij verheugt zich er meê. Verblinde! Die handvol zilver is meer dan Jezus hem waard, en hij bedenkt niet, — — maar daar valt op eens eene beklemmende gedachte mij in, deze gedachte: dat nog in onze Christenwereld een Judas-loon wordt opgestreken, aan vele plaatsen, iederen dag. In waarheid! er worden veel penningen geïnd links en rechts, die men, alleen als men Christus verlaat en verraadt, kan ontvangen. In waarheid! 't getal is groot van dezulken, die in zooverre met Judas gelijk staan, dat ze Jezus wel weg willen geven, als er, door hem weg te geven, voor hen iets te verdienen is. Wat een laaghartige zelfverblindings is dat! God beware er ons voor! Jezus geeft, wat men niet verliezen kan, en de wereld geeft, wat men niet houden kan; ook kan een mensch, die Jezus heeft, maar geen geld bezit, vrede hebben, maar die geld hebben, doch Jezus missen, hebben geen vrede. Zouden wij dan Jezus voor een handvol zilver gaan ruilen? Neen! voor een handvol zilver niet, en voor al het zilver en goud der aarde te zamen niet! Want die van Jezus zich losmaakt, lijdt schade aan de ziel, en wat baat het eenen

mensch, die schade aan zijne ziel lijdt, of hij de gansche wereld wint? Welaan! onder den indruk van die gedachte ons verbond met den Heiland vernieuwd; nooit met de hem vijandige machten geheuld; altijd afgeslagen dat, wat wij niet kunnen aannemen, zonder hem te verliezen, en alle andere dingen klein geacht tegenover dien heerlijken en eeuwigen zegen van vrede met God en ons zelve, dien zijn doorboorde hand ons biedt.

Maak u nooit van Jezus los, om der wereld aan te hangen;
Maar geef wel de wereld weg, om, wat Jezus biedt, te ontvangen.

Gez. LXVI: 1, 2.

Spr. XXIX: 23.

Mtth. XX: 25—27.

Joh. XIII: 5.

Hij goot water in het bekken en begon de voeten der discipelen te wasschen en af te droogen met den linnen doek, waarmede hij omgord was.

Meer dan eens volgde Jezus de gewoonte der profeten, die dikwijls aan hetgeen ze zeiden, of wilden gaan zeggen, eene zinnebeeldige handeling verbonden. Zoo deed hij ook hier. Die voetwassching, door den Heer in dien laatsten nacht verricht, was geene voetwassching, maar 't was eene les, eene les in beeldspraak, die in gewone woordental dit moest beteekenen: oefent u onder elkaâr, mijne vrienden! in de navolging van het voorbeeld, dat ik steeds u gaf: oefent u in nederige en dienende liefde. En, ja! dat was wel het groote voorbeeld, waarin de Meester zijn discipelen altijd voorgegaan was, en waarin hij straks nog op de meest aan-doenlijke wijze hun stervend zou voorgaan: nederige, dienende liefde. Heel zijn leven, met den kruisdood besloten, is immers juist dáárdor zoo schoon en zoo grootsch, dat het de vertolking in daden was van het woord, dat hij sprak: *De Zoon des menschen is niet gekomen, om gediend te worden, maar om te dienen, en om zijne ziel te geven tot een rantsoen*

voor velen ¹⁾). Wat een edele gezindheid! — Maar een gezindheid, waar wij nog zoo weinig van hebben, ofschoon Jezus haar aan al de zijnen zoo aanbeval, nog als bij uitersten wil. Wij grijpen veel liever naar het praalgewaad, dan naar den knechtelijken doek, en wij nemen veel liever het waschbekken van Pilatus ter hand, — om hooger te schijnen, dan wij zijn, — dan het waschbekken van Jezus, — om datgene te doen, wat schijnen kan, beneden ons te wezen. — Toch is alleen die nederige, dienende liefde de ware grootheid des menschen. Ook is zulk een dienen heerschen. En ook is het geluk der menschheid dan eerst bestaanbaar, wanneer hare leden besluiten willen, om elkander met die nederige en dienende liefde te bejegenen, waar Jezus, in leven en sterven, het schitterend voorbeeld van was. Daarom, indien ergens, dan komt hier de les te pas, die een wijsgeer ²⁾ eens gaf: *Handel altijd naar die beginselen, waarvan het wenschelijk is, dat zij aller beginselen worden.* Dat is immers bovenal wenschelijk van den deemoed, met de liefde gepaard.

Vergeet, o Christen! nooit, wat u de Heer betuigt:

„In mijn rijk staat het hoogst hij, die het diepst zich buigt.”

Gez. LXVII: 1.

Ps. CXIX: 113—115.

II Tim. II: 19.

Mth. XXVI: 21, 25.

En toen zij aten, zeide hij: Voorwaar ik zeg u, dat één van u mij zal verraden. En Judas zeide: Ben ik het, Rabbi? Hij zeide tot hem: Gij hebt het gezegd.

't Is waarlijk niet ongepast, als wij Jezus wel eens *den man van smarte* noemen, want leed van allerlei aard heeft zijn harte gevoeld. Gelijk om den bergtop zich de onweërswolken verzamelen, zoo trok allerlei lijden om den Christus zich samen, en de smart, die hij bij die ontmaskering van zijn verrader gevoelde, was zeker wel de minste niet. O!

1) Mrc. X: 45.   2) Kant.

misschien weten wij zelve bij ervaring er iets van, wat diepgaande pijn 't in den boezem verwekt, als wij het goed met iemand meenen en hij miskent de bedoelingen onzer zorgende liefde; als wij iemand willen zegenen, en hij versmaadt onzen zegen; als wij iemand behouden willen, en hij wil verloren gaan. Welnu, die pijn heeft Jezus in 't hart gehad, bij dat woord, dat hij tot Judas moest richten, maar zeker in nog hooger graad, dan waarin wij er van weten, want Jezus' liefde was zoo innig, Jezus' hart was zoo gevoelig, en Jezus hechte nog veel meer waarde, dan één uit ons midden, aan de behoudenis eener ziel. Daarom een onuitsprekelijke weemoed moet daar in de blikken des Heeren te zien zijn geweest en een onuitsprekelijke weemoed moet daar getrild hebben in den toon zijner stem bij dat roerende woord: *Voorwaar, ik zeg u, dat één van u mij zal verraden*, en bij dat aandoenlijk antwoord aan Judas: *Gij zegt het*. Maar toch toonde Judas er zich niet aangedaan bij of geroerd. Hij stond op, hij ging heen. Hij ging heen, om de noodige maatregelen tot uitvoering van de afspraak des verraads te gaan nemen. 't Was nacht. Ook in die ziel was 't nacht. Maar in die ziel was 't een nacht zonder licht, zonder sterren. Ziet! hier moeten twee machten te gelijk, ons ten goede, op ons harte gaan werken: de afstootende kracht van de leelijke zonde en de aantrekkende kracht van den lijdenden en lievenden Heer. Och of het zoo ware! En och of wij daardoor het aangezicht onzer ziel naar den Heer mochten wenden, om het te houden in de richting naar hem! Daardoor zal de zonde al meer en al meer van ons harte verliezen, want waarheid is de oude spreuk: *Wie Christi leert te sijn, zal 't sondigen ontleeren*; en waarheid is dan tevens dit: wie 't zondigen ontleert, gaat steeds meer Christus minnen, en wordt steeds meer geschikt voor 't verkeer in dien kring van discipelen daarboven, waarin niet één meer wordt gevonden, wiens harte niet voor Jezus is.

Heer! dat, wanneer gij spreekt: „Daar zijn er tegen mij,
In mijn discipelkring,” — ik nooit daaronder zij.

Luc. XXII: 19_c.

Doet dat tot mijne gedachtenis!

Zoo sprak de Heer bij de instelling van de plechtigheid des Avondmaals. Aandoenlijk woord! 't Werd gesproken toen Jezus voor het laatst vóór zijn sterven zoo samen was met de zijnen. Aandoenlijk woord! 't Werd gesproken met vingerwijzing op het stukgebroken brood en den uitgegoten wijn, de zinnebeelden van 't geen welhaast gebeuren zou met zijn vleesch en zijn bloed. Zoo is het Avondmaal een *vergeet-mij-niet* van onzen Heiland, een *vergeet-mij-niet*, door hem ons toegereikt als met stervende hand. Zouden wij dan niet hoogen prijs daarop stellen? Wij hechten immers groote waarde aan iedere gedachtenis, ons door een vriend, een broeder, een vader, eene moeder gegeven, en, zulk eene gedachtenis aanziende, leven wij nog eens samen, door het weemoedig herinneringsvermogen der liefde, met wie ons zoo iets achterliet. O! laat die gedachtenis, ons door Jezus achtergelaten, steeds heilig en eerwaardig zijn, en dikwijls in gemeenschap met hem ons doen leven. Verbroken werd zijn lichaam, vergoten werd zijn bloed in den grootschen strijd, dien hij streed voor onzen eeuwigen vrede, en juist doordien hij tot zóóver dien grootschen strijd doorgezet heeft, en alzoo het offer gebracht heeft van een smetteloos Godgewijd leven, juist daardoor kunnen wij leunen op hem, juist daardoor kunnen wij schuilen achter hem, juist daardoor werpt zijn kruis, als wij hem toebehooren, een schaduw op de lijst der schulden, die oorzaak onzer onrust was. Zoo dan, wij willen de teekenen met ons nemen, door 't leven, die ons doen denken aan zijn dood; wij willen met bewondering en dankbaarheid hem aan blijven staren en de echo in ons hart bewaren van zijn woord: *vergeet mij niet*. En hoe beter wij dat doen, des te meer zullen wij 't heil, dat hij van Gods wege ons aanbracht, erkennen; en hoe meer wij het heil, dat hij van Gods wege ons aanbracht, erkennen, des te minder zal 't ons mogelijk

zijn, hem te vergeten. En dat is een groote zegen: want wie Jezus niet vergeet, die verliest ook Jezus niet, en wie Jezus niet verliest, voelt zich nooit van God verlaten: dus, dat is een groote zegen; grooter zegen is er niet.

Houd Jezus in gedachtenis,
Die aan het kruis gestorven is,
Om u te ontheffen van uw kruis
En te openen het Vaderhuis.

Gez. CIII.

Ps. LXXXIX: 16—19.

I Joh. V: 4, 5.

Joh. XVI: 33^e.

Ik heb de wereld overwonnen.

Dat woord is het grootsche en veelzeggende slotwoord van die heerlijke afscheidsredenen des Heeren, die hij hield tot de zijnen op dien onvergetelijken Donderdagavond, — afscheidsredenen, waarin, gelijk iemand ¹⁾ naar waarheid gezegd heeft, alles vereenigd is, *wat de vroomheid verhevens, de smart aandoenlijks en de liefde hartelijks heeft*. In dit slotwoord: *Ik heb de wereld overwonnen*, klinkt vooral het verhevene der vroomheid ons tegen, maar toch ook daàrin is het aandoenlijke van de smart en het hartelijke van de liefde gemengd, want het volle woord was dit: *Deze dingen heb ik tot u gesproken, opdat gij in mij vrede hebt; in de wereld zult gij verdrukking hebben; maar hebt goeden moed; ik heb de wereld overwonnen*. Wat een prachtige uitspraak is dit: *Ik heb de wereld overwonnen!* En hoe te recht mocht Jezus dat zeggen. Waar de wereld hem had zoeken te verlokken, had hij haar afgeslagen; waar de wereld hem had zoeken te verschrikken, had hij eveneens haar afgeslagen; bij het aanbod eener kroon had hij God niet verzaakt, en hij voelde zich krachtig genoeg, om ook bij de bedreiging met een kruis aan zijnen God zich te houden. O! 't

1) Hase.

is eene even schoone, als machtige ziel, die we in Jezus aanschouwen. Daar staat hij, te midden van de millioenen, die allen voor en na door de wereld overwonnen werden, hij alleen onverwonnen, hij alleen overwinnaar; die allen met een brandmerk op 't voorhoofd, hij alleen met de zegepalmen om zijne slapen; die allen geketend en hij alleen vrij! — Maar, dat moet goeden moed geven aan die gebrandmerkten en die geketenden, want die 't verbond des geloofs en der liefde willen aangaan met hem, die worden bedeed met zijn moed en zijn kracht, die worden bevrijd uit slavernij en uit schande, die worden verheven tot vrijheid en eer. Gezegend wij, als wij 't ervaren, en als wij, *door zijn geest bestuurd en door zijn kruisdood aangevuurd*, mede overwinnaars worden, zoodat wij de afscheidsredenen, die wij eens zullen richten tot de òns dan omringende vrienden, mogen besluiten met de woorden: Gode zij dank, die mij ook de wereld heeft doen overwinnen, door Jezus Christus, mijnen Heer!

Wil Jezus, uwen Heer, bewond'ren en beminnen,
Omdat hij overwon en u leert overwinnen.

Gez. XLVI: 48—50.

Micha VI: 8.

Joh. XVII: 15—17, 20, 21.

Joh. XVII: 11.

En ik ben niet meer in de wereld, maar deze zijn in de wereld; en ik kom tot U. — Heilige Vader! bewaar ze in Uwen naam, die Gij mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als wij.

Een woord uit dat bekende gebed des Heeren, dat men het *Hoogepriesterlijk gebed* pleegt te noemen. Altijd en alom had Jezus den geest des gebeds in zijn hart, maar in de meest gewichtige oogenblikken zijns levens wierp die stille lamp van dat heiligdom hare zachte stralen naar buiten. En hier was het oogenblik bijzonder gewichtig: het uur der scheiding genaakte; het uur des doods was nabij; zóó nabij, dat het voor Jezus' gevoel reeds was, of hij al niet meer

tot de aarde behoorde. Daarom zegt hij: *Ik ben niet meer in de wereld, en ik kom tot U, mijn God!* — 't Is avond geworden in het leven van Jezus, en niet onbegrijpelijk is het, als de levensavond doet, wat ook de avond in de natuur pleegt te doen: de avond maakt, dat men al minder en al minder van de aarde nog ziet, en al meer en al meer van den hemel. Maar toch, hij vergeet daarom de aarde nog niet; daar heeft hij te veel liefde voor in den gevoeligen boezem. Hij denkt aan de zijnen, die achter zullen blijven, hij denkt aan de gevaren en nooden, waaraan zij zullen blootgesteld wezen, en hij bidt voor hen, — dat God ze beware. Ja, maar bovenal, dat God ze bij de kennis en de belijdenis van zijn grooten Vadersnaam moge bewaren, en hen onderling met dien hemelschen band der eenheid omstrengelen, die hem steeds verhechte aan zijn Zender en God. Christenen! knielt dankend neder! De Christus, die voor zijne eerste discipelen zoo bad, heeft daardoor tegelijk ook voor u zoo gebeden. Hij heeft voor uw leven gebeden, terwijl hij in eigen aangezicht den adem al voelde des Doods. Christenen! knielt dankend neder, maar voegt het vertrouwen bij dien dank van uw hart, want wat door Jezus, den Heilige, gebeden werd, dat was altijd in overeenstemming met den wil van God zelve: menschen, voor wier behoud de Christus Gods heeft gebeden, kunnen niet verloren gaan! — O! als gij één van de elve geweest waart, als gij meê in die zaal hadt gestaan, als gij dat bidden des Heeren gehoord hadt, gij zoudt, tot tranen toe bewogen, de heilige liefde hebben bewonderd van zijn hemelsche ziel, en tegelijk den gordel hebben aangehaald des geloofs en des vertrouwens. En zou 't zoo niet met u zijn, omdat gij er niet bij zijt geweest en achttien eeuwen u scheiden van hem? Waar zóó wordt bemind en gebeden, als Jezus beminde en bad, daar maken de eeuwen geen scheiding.

O, kome van dic beê steeds de vervulling nader :

De Christ'nen samen één en trouw aan hunnen Vader!

Mtth. XXVI: 30.

En als zij den lofzang gezongen hadden, gingen zij uit naar den Olijfberg.

De afscheidsworden des Heeren waren uitgesproken en zijn gebed, waarin hij rekenschap aflegde van het door hem volbrachte werk, en waarin hij de zijnen aan den Vader opdroeg, was ten hemel gegaan. Nu zou hij met zijne jongeren vertrekken. Maar eerst zong hij nog met hen *den lofzang, het groote Hallel*, ¹⁾ of een deel daarvan. Wij hooren den zang van die twaalf mannenstemmen, zoo als die daar galmt in de stilte van het late avonduur, en wij zeggen alweêr: groote Jezus! Ja, groot was hij, die na al, wat daar gebeurd was, en bij al, wat hem nu nog wachtte, niet moedeeloos klaagde of niet radeloos zweeg, maar met een lofzang in den mond omhoog zag, naar den Vader. Dat verraadt eene kalmte van ziel, eene reinheid van hart, eene eenswelwillendheid met God, waarbij een stille verrukking ons grijpt in den boezem, en waarbij we diep gevoelen: wij staan hier op heilig land. Groot is de Heer, en liefelijk, om te aanschouwen. Die Olijfberg, daar ginds, is zijn beeld, — die berg, die daar zich verheft, zoo grootsch door zijn rijzigen vorm en zijn statig geboomte, zoo bekoorlijk door het maanlicht, waarvan 't schijnsel hem als met een net van zilver omspant. Een lofzang is de Christus waardig, die, met een lofzang op de lippen, den bangen lijdens-tocht aanvaardde, die, met den marteldood voor oogen, een hart als een harp, in den boezem bleef dragen, — zuivere en Godgewijde harp! En te aantrekkelijker wordt ons het beeld van den Heer, als wij bedenken, dat door hem, die zóó gezind en gestemd was, ook allen, die hem toebehooren, in 't bezit komen van dezen even bekoorlijken, als plechtigen zegen, van op hunne beurt, met een psalmtoon in het harte, op 't donker pad te kunnen wandelen, dat uitloopt in het rijk

1) De Psalmen CXV—CXVIII.

des Doods. Trouwens, voor wie van Christus zijn geldt hetzelfde, wat eenmaal gold voor hem zelve: na het distelpad des lijdens 't geurig bloemenpad der vreugde; achter de zwarte poort van 't zwijgend rijk des Doods het licht en vriendelijk Vaderhuis, waar 't *grootte Hallel* golft en ruischt uit ieder hart en iederen mond, op hooger, voller, schooner toon, dan 't hebben kan op aarde.

O, prachtig Christus-hart, zoo vol van hemelzin!
Een distelvlucht er om, een psalmgezing er in!

Gez. LI: 6, 4.

Ps. CXVIII: 8.

Mth. XXIV: 12, 13.

Mth. XXVI: 31^a.

Toen zeide Jezus tot hen: Gij zult allen aan mij geërgerd worden in dezen nacht.

Zoo sprak de Heer tot zijne jongeren, terwijl hij in de nachtelijke ure op weg was naar Gethsemane. Dat was een droef, weemoedig woord. Zij zouden allen aan hem geërgerd worden; dat wil zeggen, wat nu op het punt was, met hem te gebeuren, dat zou een struikelblok blijken te zijn voor hun trouw; ze zouden er afvallig door worden en hem verlaten. Dat zouden allen doen, en zoo zou hij alleen staan, tegenover de hem vijandige machten, alleen. En, niet waar? er is iets bij uitnemendheid akeligs en beangstigends in, *alleen* te staan in leed en nood. De nabijheid van een deelnemend vriend doet ons goed, zelfs al kan die niet bepaaldelijk ter hulpe ons wezen; maar *alleen* te zijn in het midden van den strijd en het lijden, ach! dat is zoo naar, zoo droef. Dat voelde Jezus' ziel vast diep bij 't uiten van die sombere woorden. 't Is toch ook, waarlijk! of alles, wat pijn doet, door Jezus moest worden ervaren, en of de velerlei weëën, die zich gewoonlijk over

vele harten verdeelen, allen moesten samenvallen, — als in één enkel brandpunt, — in dat Christushart. Hebt er hem te meer lief om, want bij al, wat hij leed, stond uwe verlossing, uwe vrijheid, uw vrede, als doel, hem voor oogen. Maar verhooge zich ook uw gevoel van eerbied voor hem, die, wie hem ontrouw mochten worden, zelf niet ontrouw werd aan God, niet ontrouw aan de menschheid, niet ontrouw aan zijne roeping, en die dan daardoor ook, ofschoon alleen gelaten, de zekerheid in 't hart bleef dragen: toch zal ik niet alleen staan; de Vader blijft bij mij! — Dat was zijn troost en zijn kracht, onder 't lijden; dat was en dat zal eeuwig blijven zijne grootheid en zijn roem. O! heerlijk staat de Heer ook hier weêr voor onze oogen, zooals hij ons hier die mengeling van weemoed en kalmte, van lijden en vertrouwen vertoont. Op hem is dat woord van een vrome ¹⁾ toepasselijk: *De voeten in een donderwolk, maar 't hoofd omkranst met zonnestralen.* Z66 zien wij hem. Bewerke die aanblik, dat wij aan hem niet geërgerd worden, dat wij hem niet verlaten, nooit! Neen! òns, in tegenstelling met zijne eerste discipelen, — die trouwens ook in andere omstandigheden verkeerden, dan wij, — òns brenge iedere nood en iedere smarte er toe, om al dichter ons aan te sluiten aan hem, al vaster zijne hand te omklemmen, en 't dáár alleen onveilig te achten, waar wij niet met Jezus zijn.

Blijf altijd Jezus' zijde kiezen,
Want hem verlaten is verliezen.

Gez. LXXXV: 8.

Ps. CXXX: 1, 2.

Jac. V: 13^a.

Mtth. XXVI: 36, 37.

Toen ging Jezus met hen in eene plaats, genaamd Gethsemane, en zeide tot de discipelen: Zit hier neder totdat ik heenga, en aldaar zal

---

1) Claudius.

gebeden hebben. En met zich nemende Petrus en de twee zonen van Zebedeüs, begon hij droevig en zeer beangst te worden.

Wat vinden wij in deze vermelding? Wij vinden er eene ziel in, die door de diepte naar de hoogte gaat. Droefenis en angst brengt den mensch in donkere en akelige diepten, maar 'tgebed voert tot eene lichte en schitterende hoogte hem op. Met Jezus was dat niet anders, dan met een iegelijk onzer. En 't was geen wonder, dat droefenis en angst hem bestormden. 't Zou onnatuurlijk geweest zijn, als 't zoo niet was geweest. Met een strak gezicht en met een strakke ziel zich neder te leggen op de pijnbank des lijdens, dat geeft blijk van eene verkrachte, misvormde, versteende natuur. Jezus had geen steen in de borst, maar een hart. Juist daarom trekt hij ons zoo aan. En juist, omdat zijn hart zooveel wonden gevoeld, diep gevoeld heeft, wendt ons hart, als 't gewond is, zoo gaarne zich heen in de richting naar hem. Hij begon droevig en zeer beangst te worden. Maar toen hij dat voelde aankomen, toen voelde hij te gelijk ook de behoefte, om te bidden. Hij was niet gestemd, om te morren; hij was ook niet gestemd, om te zwijgen; hij had behoefte om te bidden; gelijk het hert schreeuwt naar de waterstroomen, zoo schreeuwde zijne ziel naar God. De plaats, waar hij hier lijdt, is zinnebeeld van zijn lijdend gemoed: in de laagte het donkere Gethsemane, maar daar boven-uit de lichte kruin van den berg der olijven; zoo is 't ook binnen in hem: zijne ziel is gelijk aan een donkere vallei, maar gelegen aan den voet van een lichtende hoogte. Schoone verbintenis: smart en gebed. De smart geeft gloed aan 'tgebed en 'tgebed geeft wijding aan de smart, en de Heer, die lijdend bad en biddend leed, geeft ons het grootsch verbond te zien van gevoel voor 'tleed der aard en geloof aan hemelvrede. Daarom doet het hooren van dien naam *Gethsemane* steeds op tweëerlei wijze ons aan: 'tis een naam, die ons neêrdrukken en die ons opbeuren kan; 'tis in Jezus' geschiedenis de naam van een wortelperk, en wij huiveren er bij; maar 't is ook de naam van een bedehuis, en ons harte gaat gloeien.

Waar 't droef en lijdend hart zijn stille beden slaakt,
Daar wordt de doornenkroon tot stralenkrans gemaakt.

Ps. CXLII: 2, 5.

Ps. CXIX: 28, 31, 32.

Joh. XII: 27.

Mtth. XXVI: 39.

En een weinig voortgegaan zijnde, viel hij op zijn aangezicht, biddende en zeggende: Mijn vader! indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker van mij voorbijgaan; doch niet, gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt!

Prachtige bede! Schoon voorbeeld voor alle lijdens, hoe zij hebben te bidden! — Of is daar bedenking tegen? Had Jezus niet moeten zeggen: *Laat deze drinkbeker van mij voorbijgaan?* Wat? 't Is toch zoo natuurlijk, en zoo rein-natuurlijk, dat het gevoel gaat huiveren en rillen bij de ervaring van diepgaande smart en bij 't vooruitzicht op nog snijdender weeën. Dat kan in het oordeel Gods niet verwerpelijk zijn. Dat wordt eerst dan verwerpelijk, wanneer het, al was 't maar voor één oogenblik, het hart doet muiten tegen God en met wrevel doet vragen: wat doet Gij? Maar wat was Jezus' hart daarvan verre verwijderd! Met de woorden: *Mijn Vader!* begint zijn verzuchting, en dan: *indien het mogelijk is*, en dan nog eens, als ten overvloede: *doch niet, gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt!* Ziet! zoo hebben wij hier tegelijk de meest aandoenlijke uiting van de geweldigste smart en het meest treffende blijken van volkomene onderwerping aan de beschikking des Vaders. En wederom zeggen wij: de Christus was groot, ja! de Christus, zelfs zoo als hij daar met zwoegende ziel in het stof lag gebogen, was groot, en prachtig mag de bede heeten, die daar zijn lijdend hart ontstroomde, als de geurige nardus uit het gebroken albast! Daarom, nog eens, die bede is tevens 't groote voorbeeld, waarnaar iedere lijder zijn gebed heeft te richten. Wij mogen zuchten, weenen, smeeken, maar

altijd moet voorop: *Mijn Vader! indien het mogelijk is, en altijd moet achteraan: doch niet, gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt!* Zoo is het goed, en zoo doet het ons goed: eenswillendheid met God verzacht de pijn des harten. Dat is waar, omdat *dit* waar is, dat *dán* vooral het kruis zeer zwaar is en zeer schrijnend, wanneer dit ééne kruis er bij komt, dat *de kleine wil* des menschen, met Gods *grooten wil* zich kruist.

Buig naar Gods wil uw hart,
Dan breekt gij uwe smart.

Gez. CXI: 8.

Spr. IX: 9: 10^a.

II Tim. IV: 2.

Mtth. XXVI: 40, 41.

En hij kwam tot de discipelen en vond hen slapende, en zeide tot Petrus: Kunt gij dan niet één uur met mij waken? Waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt; de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.

Wat schoone trekken van Jezus' karakter komen uit deze zijne woorden aan 't licht! 't Was de wensch zijns harten, — een zoo natuurlijke wensch van 't beklemd en lijdend gemoed, — dat de zijnen in zijne nabijheid zouden wakende blijven. En hij vond ze slapende. En hij berispte ze, ja! maar niet zoo als wij onder zulke omstandigheden zouden hebben gedaan, niet op scherpen toon, niet met bittere woorden, maar met eene aandoenlijk-zachtmoedige vraag. En voorts legde hij met eigen hand nog balsem op de pijn, die ook deze zachte vraag kon verwekken, want zelf voerde hij voor de zijnen eene verontschuldiging aan: *De geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.* Hij weet wel, dat ze niet ongevoelig zijn, — dat wil hij daar immers meê zeggen, — hij weet, dat het slechts zwakheid, maar geen boosheid is, die hen er toe brengt, het verzoek, dat hij deed, te verzaken.

En buitendien voegt hij de hartelijke raadgeving der echte vriendschap hun toe: *Waakt en bidt, dat gij niet in verzoeking komt.* O! zoo billijk, zoo zacht, zoo liefderijk behandelen wij onze vrienden niet, als ze iets doen, wat ons grieft, allermint, als ze zoo iets doen, terwijl we in lijden verkeereren. Nemen wij les bij Jezus. We hebben nog vele en groote dingen te leeren van hem. Ook dit hebben we nog van hem te leeren: toegeeflijk te zijn voor den naaste, maar tegenover ons zelve gestreng. Wij keeren 't meestal om; wij zijn meestal toegeeflijk voor ons zelve, maar streng voor den broeder. Jezus niet zoo. Jezus wilde de waarheid: *de geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak*, wel aanwenden tot verschooning van zijne discipelen, maar hij wilde er voor zich zelve geen gebruik van maken, om zich aan den strijd te onttrekken; hij bleef voor zich den eisch getrouw, de zwakheid van het vleesch door de wilskracht van den geest te overwinnen. Zoo verbond zich in zijn wezen de meest beminnelijke teederheid met de meest verhevene kracht, en ook met toepassing hierop mag het dichterwoord gelden: ¹⁾ *Waar het teed're 't sterke lenigt, zachtheid zich met kracht vereenigt, o! daar klinkt een schoone toon.*

Leer strijdend te lieven en lievend te leeren,
En leerend te zeeg'nen, naar 't voorbeeld des Heeren.

Gez. LXII: 4.

Spr. I: 10, 16, 15.

I Joh. III: 4—6.

Mtth. XXVI: 47, 48.

En Judas, één van de twaalve, kwam, en met hem eene groote schare, met zwaarden en stokken, — gezonden van de overpriesters en ouderlingen des volks. En die hem verried, had hun een teeken gegeven: dien ik zal kussen, die is het; grijpt hem.

Jezus, na herhaaldelijk zich afgezonderd te hebben ten gebede, is tot het drietal jongeren weêrgekeerd. En terwijl

---

1) Schiller.

hij hun aanzegt, dat nu de ure gekomen is, wordt straks in de verte het dof gedruisch van eene naderende schare gehoord, en de rosse gloed van fakkelvlammen speelt, nu ginds en dan daar, door het loover. 't Is de bende, die komt, om Jezus in hechtenis te nemen. Wij zien ze komen, en 't wordt ons weemoedig om 't hart. Eene bende, met zwaarden en stokken gewapend, uitgezonden tegen Jezus! Alsof het om een booswicht te doen was! En gids van die bende is *één van de twaalve*, een dus, die Jezus toch zoo van nabij had leeren kennen, in al de grootheid en beminnelijkheid zijner hemelsche ziel. En een kus is het vastgesteld teeken; — het zegel van achting en vriendschap en liefde, dat is hier teeken des verraafts! Verschrikkelijk-nachtelijk is dit nachtelijk tooneel. 't Hart slaat er bij aan 't huiveren. En het oog wendt naar Jezus zich heen, met een blik, die wil zeggen: Heer! wat moet uw diepgevoelend hart nu wel voelen? Weeën zonder tal of naam! Maar, o! daarbij worde onze ziel al weër meer aange trokken tot hem, en terwijl we ons schamen, dat het menschen waren, dat het familie van ons was, door wie hij zóó werd miskend en gekrenkt en gegriefd, roere zich in ons een aandrang, om, als 't ware, nog goed te maken, wat tegen hem werd misdreven, en gekniel hem het stof van de voeten te kussen, hem, wien Judas daar kwam groeten met den kus des verraafts. Hij verdient onze liefde, hij, die alles woü verdragen, om niet *dít* te verdragen, dat de menschheid door eene zwarte bende van jammeren werd bestookt en omringd, dat de menschheid door den valschen kus der zonde werd gehoond en verraden.

Eert uwen Heer, die in het lijden kwam,
 Wjl Hij uw vreê, uw heil ter harte nam,
 En volhield in 't bekampen van het kwaad,
 Omdat het u met Judas-kus verraad.

Joh. XVIII: 4, 5^a, 6.

Jezus dan, wetende alles, wat over hem komen zou, ging uit en zeide tot hen: Wien zoekt gij? — Zij antwoordden hem: Jezus den Nazarener. Jezus zeide tot hen: Ik ben het. — Als hij dan tot hen zeide: Ik ben het, gingen zij achterwaarts en vielen ter aarde.

Zij deinsden terug. Waarom? Waarom waren ze bang, die vele gewapende lieden, tegenover dien éénen ongewapenden man? — Waarom? Omdat ze wel zóóveel wisten, dat de taak, hun opgedragen, geen edele taak was. Zij voelden wel, door dat onuitroeibaar zedelijk instinct, dat eigen is aan alles, wat mensch is, dat zij in dienst waren genomen voor eene zaak van zeer betwistbare rechtmatigheid en van zeer twijfelachtige eer. Zoo ontbrak hun die bijval van 't geweten, die noodig is, om vrij van vreeze te zijn. Om *zonder vrees* te zijn, moet men zijn *zonder blaam*. En juist omdat Jezus zonder blaam was, was Jezus ook zonder vreeze. Hij trad hun als een held tegemoet. Dat hadden ze niet verwacht. Ze hadden gedacht, dat hij eene poging tot ontvluchten zou doen, en, bij mislukking daarvan, om genade zou smeeken. Maar nu noch het een, noch het ander gebeurde, nu hij hun tegentrad met eene fierheid van houding, eene waardigheid van gelaat, eene vastheid van stem, waardoor die kleine en lage zielen gevoelden, dat ze tegenover een meerdere stonden, nu greep de schrik hen in het hart. 't Doet ons goed, dat te merken; 't doet ons goed, te merken, dat het zwaard toch gaat beven en dat de stok toch gaat bibberen, als de macht van den vrijen en reinen en edelen geest zich vertoont. En al vermant zich dan de boosheid, en al wint het dan tijdelijk 't geweld, het bewijs van de meerderheid des geestes is intusschen geleverd, en van onder den zegekrans der zonde laat een brandmerk zich zien. Zooals de zieke de frissche lucht niet verdragen kan, die gij meëbrengt van buiten, zoo kan de huurling der ongerechtigheid de frissche lucht niet verdragen, die de heilige met zich brengt, als uit den hemel. De

reine van hart is een sterke, de reine van hart is een vrije,
de reine van hart is een held.

Verlangt gij moed? —
Wees goed.

Ps. CXIX : 57.

Jez. III : 11.

Rom. VI : 16, 22.

Luc. XXII : 47^b, 48.

En Judas ging hun voor, en kwam bij Jezus, om hem te kussen.
En Jezus zeide tot hem: Judas! verraadt gij den Zoon des menschen
met een kus?

Hoe schaamteloos verscheurt hier Judas het kleed der deugd en der eere! En hoe zwart ziet de ziel, die nu bloot komt, er uit. Vreeselijk, om te zien. Wat moet Jezus daarbij hebben gevoeld? Meer dan te zeggen is. Maar, iets er van heeft hij geuit in de woorden: *Judas! verraadt gij den Zoon des menschen met een kus?* — Onbegrijpelijk, dat Judas bij die vraag niet bezweek, bij die vraag, die, — zou men zeggen, — zijn hart, door den onbegrensden weemoed, die in haar zich uitsprak, had moeten doen smelten, of zijn hart, door den ontzaglijken ernst, die er in lag, had moeten doen breken, en voor zijn geweten had moeten zijn als een rollende donder, waarvan de opvolgende knallen in elkander vervloeien, tot al zwaarderen toon. Aan onze ziel, althans, geeft ieder deel van die vraag een nameloos gevoeligen stoot, die door ieder volgend deel er van nog versterkt wordt. Daar wordt *verraad* gepleegd; het wordt door *Judas, één der twaalve*, gepleegd; het wordt tegen *Jezus, den Zoon des menschen*, gepleegd; en het wordt onder de bedekking van een *kus*, het teeken der achting en der liefde, gepleegd! O! lees viermalen Jezus' woorden, en verplaats viermaal den klemtoon, en, ja! telkens dieper, sterker, dreunt een schok, die schrik en pijn wekt, u door

ziel en zenuw heen. Judas! *verraadt* gij... *verraadt* gij... *verraadt* gij *den Zoon des menschen*... *verraadt* gij den Zoon des menschen *met een kus?* — 't Is zeker, dat Jezus daarbij ontzettend veel heeft gevoeld; 't blijkt niet, dat Judas er iets bij gevoeld heeft; 't zal goed zijn, als door òns er zóó iets bij gevoeld wordt, dat wij, huiverend voor de zonde, telkens verder haar ontwijken, en dichter bij den Heer gaan staan.

Werke de aanblik van den Heiland en van 't kwaad zóó telkens saâm,
Dat wij weêr de zonde vloeken en weêr zeeg'nen Jezus' naam.

Gez. LXXXIII: 6.

Zach. IV: 6^b.

Ef. VI: 14—17.

Mtth. XXVI: 50^b—53.

Toen kwamen zij toe en sloegen de handen aan Jezus en grepen hem. En, ziet! één van degenen, die met Jezus waren, de hand uitstekende, trok zijn zwaard uit, en slaande den dienstknecht des Hoogepriesters, hieuw zijn oor af. Toen zeide Jezus tot hem: Keer uw zwaard weder in zijne plaats; want allen, die het zwaard nemen, zullen door het zwaard vergaan; of, meent gij, dat ik mijn' Vader nu niet kan bidden, en Hij zal mij meer dan twaalf legioenen Engelen bijzetten?

Die ééne, die het zwaard trok, — wij weten het van elders, ¹⁾ — was Petrus. En 't verwondert ons niet, dat zijne driftige ziel daar ging koken. Toch keurt Jezus zijn zwaardslag niet goed. Jezus is niet voor geweld. Ook weet hij, dat hem overkomen *moet*, naar Gods raad, wat hem heden bedreigt. Anders, zoo zeide hij, zou hij God kunnen bidden om redding, en meer Engelenlegioenen, dan hij discipelen telde, zouden hem komen verdedigen tegen de hem vijandige macht. Aanschouwt hier Jezus, den Ziener, die met zoo klaren blik onderscheidt, wat moet en wat niet

---

1) Joh. XVIII: 10.

moet, wat kan en wat niet kan. Aanschouwt hier Jezus, den Voleinder des geloofs, die, te midden van het grootste gevaar en bij den schijnbaar meest hopeloozen stand zijner zaak, zijn houvast heeft en houdt in God, en daarom staat, der rots gelijk, *rustig in het hart der baren*. Aanschouwt hier Jezus, den verhevenen Gezalfde des Heeren, die het onnoodig, ja! onwaardig acht, dat zijne zaak zou worden verdedigd door het ruwe geweld. Aanschouwt hier Jezus, den zachtmoedige, afkeerig van de ellende, die aan 't zwaard is verbonden. Ook hier weêr is de Christus groot. Als de wereld het maar beter begreep. Maar de wereld vindt juist het toppunt van grootheid in 't ontblooten van 't zwaard, hoewel Jezus gezegd heeft: stoot het neêr in de schede! De wereld houdt het meer met Lamech ¹⁾, helaas! dan met Jezus, en streelt zich met eene eere, die wortelt in 't geweld. Alsof 't geweld menschelijk was! 't Is immers beneden de menschheid. Zeer zeker is het verre beneden de menschheid, zoo als haar Jezus wil hebben. Want Jezus wil hebben, dat zij doet, wat hij deed: dat zij de waarheid tot wapen neme, de liefde tot schildspreuk, God tot bondgenoot, en dan maar vertrouwe.

Wraakzucht en geweld, — hoe sterk ook, — zijn en blijven lage machten,
Maar de waarheid en de liefde zijn de hoogste en de eêlste krachten.

Gez. XLVI: 8, 11.

Spr. XII: 17, 2, 3.

Joh. X: 24, 25.

Mrc. XIV: 53, 55.

En zij leidden Jezus henen tot den Hoogepriester; en bij hem vergaderden al de overpriesters en de onderlingen en de schriftgeleerden. En de overpriesters, en de geheele Raad, zochten getuigenis tegen Jezus, om hem te dooden, en vonden niet.

De vergadering is gezeten. 't Is nacht. Wat die verga-

---

1) Gen. IV: 23, 24.

dering doen zal, dat mag ook, waarlijk, het daglicht niet zien. De deur gaat open; Jezus wordt als gevangene binnengeleid en, — 't is op de aangezichten van al de Raadsleden te lezen, — ze zijn blij, dat ze hem hebben. Ze zijn blij, dat ze hem hebben, eigenlijk, omdat ze hem *niet* willen hebben. Want nu is hij in hunne macht, en nu zullen ze zich van hem wel weten te ontdoen. Dat is het doel. Maar het streven naar dat doel moet zich niet als persoonlijke wrake vertoonen, 't moet den vorm althans hebben van wet en van recht. Zoo brengt onwillekeurig de zonde een eerbewijs toe aan de deugd; de zonde poogt gaarne door 't gewaad der deugd zich te tooien; zij weet wel, dat ze leelijk is. Alzoo, men zal dien Jezus zoo maar niet veroordeelen, maar getuigen zullen worden gehoord. De getuigen komen achtereenvolgens aan 't woord, maar, wat zij zeggen is of van te weinig beteekenis, of 't lijdt aan tegenstrijdigheid. *Zij zochten getuigenis tegen Jezus, maar vonden niet.* 't Verwondert ons in geenen deele, dat ze *niet vonden*. Jezus had altijd zóó geleefd en zóó gehandeld, dat spreken *over* hem van zelf werd spreken *voor* hem, en dat spreken *tegen* hem van zelf werd spreken tegen zich zelven. Maar daarom verwondert het ons wel, dat er toch zoovelen tegen hem waren, en — dat er nog zoovelen tegen hem zijn. Dat mag ons verwonderen en dat moet ons bedroeven, met het oog op den Heer, die dit toch waarlijk aan niemand verdiende, en ook met het oog op den God, die hem zond. Wat was die zending, van Gods zijde? Het hoogste blijk van zorg en liefde, van gunst en trouwe voor de menschheid, de vriendelijkste vadergroet. Och, wat is het treurig, *dat God, die allen groet, door zoovelen niet wedergegroot wordt* ¹⁾, neen! maar zelfs met miskenning Zijner liefde gehoord. Als wij dat treurig achten, zij 't met ons dan ook anders, en toonen wij steeds, te willen wezen vóór Jezus, bewonderend zijn verheven grootheid, en dankbaar voor Gods vaderliefde, zoo rijk geopenbaard in hem.

---

1) Hebel.

Het begonnen getuigenverhoor

Over Jezus gaat immer nog door; —

O! zegge ieder onzer in daden: „'k Ben niet *tegen* Jezus, maar *vóór*.”

Gez. II: 3.

Ps. XXV: 20, 21.

I Cor. XVI: 13.

Mrc. XIV: 67, 68^a, 72^c.

En ziende Petrus, zich warmende, zag (de dienstmaagd des Hoogepriesters) hem aan, en zeide: Ook gij waart met Jezus, den Nazarener. Maar hij heeft het geloochend, zeggende: Ik ken hem niet. En zich van daar makende, weende hij.

't Is en blijft altijd eene treffende figuur in de lijdensgeschiedenis des Heeren, die zoon van Jona, — want hier verdient hij niet *Petrus* te heeten, — zoo als hij zijnen Meester verloochent. Hij, die met zoo groote woorden verklaard had, dat hij, al werden al de anderen afvallig, met Jezus des noods in de gevangenis en in den dood zou gaan, hij werd, bij het woord: *Ook gij waart bij dien Nazarener*, zóó door vrees overrompeld, dat hij de lage leugen uitsprak: neen! ik ken dien Jezus niet. En toen hij ééns gelogen had, was hij zijns ondanks genoodzaakt, als 't ware, om te blijven liegen. Als een mensch een vinger geeft aan de zonde, heeft zij weldra den arm. Zwakke Petrus! Ongelukkige man! Gij stondt nog niet hoog genoeg, om uzelf te kunnen verloochenen; daarom juist stondt gij nog laag genoeg, om Jezus te kunnen verloochenen. Maar wij mogen u niet hard er om vallen. Gij hebt uwe straf gehad in den blik vol weemoed, dien de Heer op u richtte, en die u door de gevoeligste deelen der ziel ging; en gij hebt uwe zonde besprenkeld met den heiligen tranendoop van het berouw. Maar bovendien, wij zijn niet bevoegd u met een vonnis te treffen. Wij doen maar al te dikwijls, zoo als gij hebt gedaan. Ook wij hebben trouw aan den Christus beloofd, en toch, er behoorde vaak zoo weinig toe, om ons tot fei-

telijke verloochening van den Christus te brengen, en ons te doen zeggen in daden: 'k ben niet van hem; ik ken hem niet. Zoo volgden wij u vaak in het verloochenen van Jezus, waar wij meenden, dat dit ons ten goede kon werken, en, ach! misschien volgden wij u niet eens in 't berouw. En er is hier zooveel reden dan toch tot berouw. Want, wat een onverstand: te meenen, dat het verloochenen van Jezus ons ten goede kan werken! En wat een ondank: van hem, die ons ten zegen woû leven en sterven, te zeggen: neen! ik ken hem niet! Wie ooit, mèt Petrus, loog, die weene ook, mèt Petrus; — tranen, als die Petrus weende, zijn als morgendauw te achten van een dag vol licht en glansen; de zon der liefde wischt ze af.

Belijdt, wat ooit u lokke of dreige, den Christus, uwen Heer, altijd,
En weet, dat hij dan, als de zijnen, voor zijnen Vader u belijdt.

Gez. LXXVI: 1.

Ps. XCVII: 1, 2.

Hebr. XIII: 8.

Mtth. XXVI: 63, 64.

Doch Jezus zweeg stil. En de Hoogepriester, antwoordende, zeide tot hem: Ik bezweer u bij den levenden God, dat gij ons zegt, of gij zijt de Christus, de Zoon van God. Jezus zeide tot hem: Gij hebt het gezegd; doch ik zeg u lieden: van nu aan zult gij zien den Zoon des menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des hemels.

't Getuigenverhoor heeft niets opgeleverd, wat een antwoord des Heeren waardig is. Jezus zwijgt stil. Dat stilzwijgen brengt de vergadering in verlegenheid, en de voorzitter zoekt hem een antwoord af te dwingen, door eene bezwering. En nu spreekt Jezus. En gelijk er zoo even majesteit in zijn zwijgen lag, zoo ligt er majesteit nu in zijn spreken. Want dit is het, wat hij, in de verhevene beeldspraak der oude psalmisten en profeten, verkondigt,

dat van dezen oogenblik de openbaring zijner hoogheerlijke roeping en bestemming begint, en dat ze hem, hem, dien zij verwerpen, versmaden, vertreden, zullen zien als beschermeling en gunsteling Gods, omstraald van eene hoogere dan wereldsche glorie. Zoo spreekt Jezus. Hij twijfelt niet aan zijn God, hij twijfelt niet aan zich zelve; hij weet, wie hij is, en hij weet, wie God voor hem is. En de uitkomst heeft het zegel gezet op zijn woorden; de geschiedenis van achttien eeuwen laat ons telkens weêr dit tusschen hare regelen lezen: *De Zoon des menschen, zittende ter rechterhand der kracht Gods, en komende op de wolken des hemels.* Ook in dezen zin is het waar, wat eens iemand ¹⁾ gezegd heeft: *De wereldgeschiedenis is het wereldgericht.* Want de wereldgeschiedenis is de vernietiging van het veroordeelend vonnis, door de wereld over den Gezalfde des Heeren geveld. God heeft vóór hem getuigd en blijft vóór hem getuigen; de stem der geschiedenis is de uitspraak van God. Niemand onzer worde bevonden, tegen God zelve te strijden! ²⁾ Ieder onzer begroete den Christus als zijn koning, zijn redder, zijn vriend!

Hier, onder de wolken, vermolmt ied're troon.

Een troon op de wolken is 't deel van Gods zoon;

Een troon, dien geen tijd en geen tegenstand raakt,

En dien nu en eeuwig Gods almacht bewaakt.

Gez. CL: 4.

Ps. LVIII: 2, 3.

Openb. V: 13.

Mtth. XXVI: 66^b.

Hij is des doods schuldig!

Dat was de uitspraak van den Raad, 't gevolg van het antwoord, door Jezus op Kajafas' bezwering gegeven. En

---

1) Schiller.

2) Hand. V: 39.

dat is tevens van de ontelbare leugens, die de zondige menschheid voor hare rekening heeft, de grootste en de vreeselijkste leugen. Hij, des doods schuldig, hij, die het land was doorgestaan, goeddoende; hij, die de vleeschgeworden liefde en de belichaamde heiligheid was; hij, die altijd en in alles aan den regel zich gehouden had: *Acht geen kwaad zoo gering, dat gij 't wel moogt bedrijven; acht geene deugd zoo onbeduidend, dat gij haar wel verzuimen moogt*; hij, die, in één woord, God en menschen en zijne eigene ziel onder de oogen kon zien zonder schaamte of vreeze. Hij, des doods schuldig! O! onze hand mag wel beven, zoo vaak zij 't geschiedboek opneemt der menschheid, — beven, omdat die reusachtige leugen, die Godtergende laster er in staat. En ons hart mag wel, van verontwaardiging over die zondemacht, in ons gaan branden, die menschen, van gelijke beweging, als wij zijn, zóózeer kon verblinden, verbasteren, ontmenschen, dat zij hem noemden des doods schuldig, hem, die kwam om der menschheid ten leven te wezen, en het vonnis te verscheuren, waarbij zij *was ten doode gedoemd door het kwaad*. Maar dan, dan moet uit den gloed dier verontwaardiging tegenover de zonde, de reine vlam ook weêr uitslaan der liefde voor Jezus, en ons hart moet zeer diep en zeer innig gevoelen: mijn' ziel is schuldig, des doods schuldig, als zij u niet lief heeft, Heer! Dat zij zoo bij ons, en dat worde, ook door ons, zoo bij velen, opdat dat lasterlijke vonnis: *Hij is des doods schuldig*, dat uit de diepte van 't verleden als uit de diepte eener helle ons achterna blijft galmen, zoo snijdend en schril, al meer worde overstemd door het betere woord: hij is de hulde en liefde waard van hemel en van aarde.

Bied Jezus een leven vol liefde en vol lof,
Een vonnis van 't vonnis, dat eenmaal hem trof.

Mtth. XXVII: 3, 4.

Toen heeft Judas, die hem verraden had, ziende, dat hij veroordeeld was, berouw gehad, en heeft de dertig zilveren penningen den overpriesteren en den ouderlingen wedergebracht, zeggende: Ik heb gezondigd, verradende het onschuldig bloed! Maar zij zeiden: Wat gaat ons dat aan? Gij moogt toezien.

Judas had berouw. Telkens, als we dat lezen, beginnen we ons tot Judas aangetrokken te voelen, en beginnen we hoop te krijgen, — onwillekeurig vergetende, dat ons immers de treurige afloop bekend is, dat de zucht van zijn berouw niet geworden is, wat die kan en moet zijn: eerste ademhaling van een nieuw, een beter leven en streven. Intusschen, hij had berouw, en datzelfde zilver, dat hij zoozeer had begeerd, dat ging nu in zijn handen branden, — zoo is 't met elk geschenk der zonde, — en hij bracht het aan die het hem hadden geschonken terug, met den uitroep: *Ik heb gezondigd, verradende het onschuldig bloed!* Welkom is ons die ongezochte getuigenis, die wij hier ten gunste van Jezus nog hooren. Judas wist wie Jezus was, maar Judas wist geen kwaad te noemen, dat ook maar eenigszins tot versooning kon zijn zijner daad. Daarom, zonder eenige poging tot verontschuldiging van hetgeen hij bedreef te beproeven, belijdt hij integendeel, dat hij gezondigd heeft, dat hij zwaar heeft gezondigd. En welk onthaal vindt hij nu? Die mannen, die, zoo lang ze hem gebruiken konden, zich hadden aangesteld als zijne vrienden, leggen nu schaamteloos het mom van 't gezicht, en met ijsskoude onverschilligheid aanschouwen ze zijn angst, zijne smart, zijn' vertwijfeling, en zeggen: *Wat gaat ons dat aan? Gij moogt toezien!* Ziedaar wat onder zondaren vriendschap is! Vuile zelfzucht is het, die, zoodra zij haar doel heeft bereikt, den vroegeren vriend verzaakt en bespot, terwijl hij met schrik en met wanhoop staat te waggelen aan den rand van een afgrond, ja! die hem dan nog een trap geeft met den vloek-wensch: *Verga!* Hoe vindt gij de zonde? Maar wat zegt gij dan van Jezus, die tot haar sprak: *Verga!*

Bedenk, wanneer gij gaat begeeren iets, wat de hand der zonde omvat:
 Als ik het neem, ééns zal ik denken: „O! hadde ik nooit haar gaaf gehad!”

Gez. LXVI: 4, 5.

Spr. XI: 18, 19.

Jac. I: 14, 15.

Mtth. XXVII: 5.

En als hij de zilveren penningen in den tempel geworpen had, ver-
 trok hij en heengaande verworjde hij zich zelve.

Treurige bevestiging van de oude spreuk: *Alleen godlijke droefheyt geneest de gebrokene herten, maar wereltsche droefheyt breekt het hert.* Judas gaat heen en verworgt zich. Moet dat nu het einde zijn? Moet dat nu het einde zijn van een leven, dat toch ook met kinderlijke onschuld begon, en dat daarna een tijdlang nog samenliep met het leven van Jezus? Weemoedige gedachte! Ontzettend weemoedig! — Judas! bij uw naam tast ons eene huivering aan, want aan uw naam hechten de twee vreeselijke woorden zich vast van *Christusverraad* en van *zelfmoord*. Ongelukkige! de wereld is u meer waard geweest, dan uw Heer; geld is u meer waard geweest, dan een goed geweten, meer dus dan God, en ten gevolge dáárvan is 't, dat u de wereld tot walging wordt en het leven tot vloek, en dat gij met een hartverscheurenden kreet de diepte der eeuwigheid inspringt, een kreet, die in ons wakker schreeuwt deze sombere gedachte: *Die de werelt soo verkiest, dat hij Godt daardoor verliest, als het gaan sal op een scheyden, soo verliest hij alle beyden!*¹⁾ O! mochten wij ook door deze gedachte weêr afkeer in ons voelen van de heillooze zonde, die aan 't leven van een Judas, en, ach! aan zooveel duizend levens, vrede, hope, God ontnam! Maar mochten wij door die gedachte ook worden opgewekt tot al vuriger bidden

---

1) Tauler.

en al krachtiger strijden. Doe dat! — zoo roept ook Judas nog na zijn sterven ons toe, en ons oog leest onder het droevige Judasportret, aan de eene zijde dit: *Die den naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid!* 1) — en aan de andere zijde dit: *Die meent te staan, zie toe, dat hij niet valle!* 2)

't Ontrouw worden aan den Christus is voor duizenden geweest
Zelfmoord, of naar geest en lichaam, of, ten minste, naar den geest.

Ps. CXIX: 78.

Ps. II: 6—8.

Luc. I: 32, 33.

Joh. XVIII: 28^a, 33^b, 36^a.

Zij dan leidden Jezus van Kajafas in het rechthuis. En Pilatus zeide tot hem: Zijt gij de Koning der Joden? Jezus antwoordde: Mijn koninkrijk is niet van deze wereld.

Het vonnis des doods, over Jezus geveld, mag zonder toestemming van den Romeinschen Landvoogd niet uitgevoerd worden. Daarom wordt nu de Heer naar Pontius Pilatus gevoerd. En deze vindt in hetgeen de beschuldigers zeggen, aanleiding, om tot Jezus de vraag te richten: *Zijt gij de Koning der Joden?* Jezus ontkent zijn koningschap niet, maar geeft toch den Landvoogd te verstaan, dat hij geen koning is in de beteekenis, door dezen bedoeld: *Mijn koninkrijk is niet van deze wereld.* Nu, dat was toch ook wel duidelijk te zien. Hij had geen kroon, geen troon, geen hofstoet, geen krijgsvolk; hij had van de wereld zoo goed als niets. Maar dan was het toch een povere roem, zich een koning te noemen. Wat? Een povere roem? Het koningschap van den eersten rang is de macht des geestes. Het koningschap, dat door stoffelijke macht wordt gesteund en zich in zinnelijken praal openbaart, is van veel lagere

---

1) II Tim. II: 19b.

2) I Cor. X: 12.

orde. De tijd heeft het geleerd. Het rijk van dien geboeiden Nazarener, het rijk van dien burger zonder land, heeft zich uitgebreid en maakt verovering nu reeds achttien eeuwen, terwijl honderd tronen, door geld en soldaten geschoord, al inééngestort zijn. En de vorsten der aarde, groot door rijkdom en aanzien, zijn gedwongen, in hem ook hùnnen Meester en Heer te erkennen, in dien geringen Nazarener, in dien burger zonder land! Ziedaar het koningschap des geestes; ziedaar een koninkrijk niet van deze wereld, maar juist daardoor deze wereld beheerschend. O! als we dat bedenken, dan staat de Christus ons in waarheid als een koning voor oogen, en in zijne kroon prijkt met meer recht en met dieper zin dan in eenige andere kroon, deze spreuke: *God gaf haar mij; wee die haar schendt!*

Een gouden hoofdwrong, rijk bepereld,
 Versiert den eersten man van 't land;
 Een kroon van hemelsch licht omspant
 Het hoofd van onzen Heer, den eerste van de wereld.

Ps. XLV: 1^b.

Jez. XI: 5.

Joh. VIII: 31^b, 32.

Joh. XVIII: 37.

Pilatus dan zeide tot hem: Zijt gij dan een koning? Jezus antwoordde: Gij zegt, dat ik een koning ben. Hiertoe ben ik geboren, en hiertoe ben ik in de wereld gekomen, dat ik der waarheid getuigenis geven zou; een iegelijk, die nit de waarheid is, hoort mijne stem.

Het antwoord van Jezus is voor Pilatus, door en door een wereldling, nog wel wat hoog. En met een twijfel, die bewijst, dat hij te laag stond, om bij Jezus' hooge gedachte te reiken, vraagt hij nu weêr: *Zijt gij dan een koning?* Wederom ontkent Jezus zijn koningschap niet. Maar wederom wijst hij daarbij op den zedelijken aard van zijn rijk, door te zeggen: *Hiertoe ben ik geboren, en hiertoe ben ik*

*in de wereld gekomen, dat ik der waarheid getuigenis geven zou; een iegelijk, die uit de waarheid is, hoort mijne stem. Ja! de waarheid, dat was Jezus' kracht; dat was te gelijk zijn staf en zijn zwaard. En met die waarheid, — met de waarheid, dat er een God is, en dat de menschenziel onrustig is, totdat zij rust in God heeft gevonden ¹⁾, en dat zij tot die rust in God zal geraken, langs den weg, door hem geweest, langs den weg, door hem gebaad, — met die waarheid zou hij heerschen, met die waarheid zou hij vermeesteren, met die waarheid zou hij overwinnen, en de menschheid, als verwonnelinge zijn vermogen erkennend, zou gelukkig zijn in God. Dat het zoo gaan en zoo worden zou, dat geloofde de Heer. Een iegelijk, die uit de waarheid was, in wiens gemoed gevoel voor de waarheid was en vatbaarheid, om haar te verstaan, zou hooren zijne stem en in haar de stem van *de Waarheid* herkennen. Maar dat gevoel, die vatbaarheid zou zich, vroeger en later, bij allen doen gelden, ook bij diegenen, die, zoo als Pilatus, nu nog weinig of niets openbaarden daarvan. *Al ligt de waarheid in een graf, al wat haar drukt, dat moet er af!* ²⁾ — dat was Jezus' overtuiging, en door die overtuiging was echt koninklijke fierheid hem eigen, al omknelden de boeien zijn polsen, en al dreigde hem een smadelijke dood. Geve God, dat òns hart geen graf der waarheid zij, maar dat zij in ons leve, krachtig genoeg leve, om ons, met het oog op Jezus, dit woord te doen uiten: *Luid, luid getuigt ons hart, aan 't broederhart gevlogen, dat, wat hij spreekt, de waarheid is* ³⁾*

De waarheid, waar Jezus steeds vóór heeft getuigd,
Is Godskracht, waarvoor eens elk menschenhart buigt.

Ps. XLV: 2.

Spr. XI: 12.

I Petr. II: 21—23.

Luc. XXIII: 7^b, 8, 9, 11.

Pilatus zond Jezus naar Herodes. En als Herodes Jezus zag, werd

1) Augustinus.

2) Cats.

3) Abr. Des Amorie v. d. Hoeven Jr.

hij zeer verblijd; want hij was van over lang begeerig geweest, hem te zien, omdat hij veel van hem hoorde, en hoopte eenig teeken te zien. En hij vraagde hem met vele woorden; doch hij antwoordde hem niet. En Herodes met zijne krijgslieden hem veracht en bespot hebbende, zond hem weder tot Pilatus.

Pilatus zond Jezus naar Herodes Antipas, die, als Viervorst van Galilea, de eigenlijke Landsheer van Jezus was, en zich in die dagen juist ook te Jeruzalem bevond. En Herodes was blijde, dat hij dien Jezus eens zag, van wien hij reeds zooveel had vernomen, en die nu zeker voor hem wel eens een teeken zou doen. Dat gebeurt wel meer, dat iemand, die eigenlijk een nieteling is, maar groot naar de wereld, een ander, die in waarheid groot is, maar van wereldsche hoogheid verstoken, als een middel gebruiken wil, om zich te vermaken. Laffe en lage Herodes! 't was verdiend loon voor u, dat Jezus geen woord tot u sprak. Er zijn gelegenheden, waarbij de echte waardigheid ligt in het zwijgen. Zoo was het daar en toen. Maar dat kon Herodes niet dulden, en hij nam dus zijne toevlucht tot hetgeen alle kleine en lage zielen dan gewoon zijn te doen: hij ging spotten. En zijne hovelingen en grooten, — volgers, zulk een meester waardig, — deden daar, zooveel ze maar konden, aan meê. Ook dat dus heeft, bij al het andere, onze Heer moeten dragen. Maar hij liet niet tot drift zich vervoeren. *De adelaar bijt niet naar een mug.* Ziet! als men de ontmoeting van Jezus en Herodes in tekening bracht, men zou er onder kunnen zetten: *De twee koningen.* Maar echt koninklijk was er van die twee toch maar één. Daarom verheugt het ons, met eene betere vreugde, dan die van Antipas, op Jezus te zien; wij gevoelen, dat hij een teeken deed, door geen teeken te doen; en, met leedgevoel over den smaad, waardoor hij ook daar werd gehoond, vereeren wij de grootheid van ziel, die door hem ook daar werd bewezen.

De grootste teekenen des Heeren

Vindt ge in zijn koninklijk gemoed;

En zijne heugelijkste teek'nen
Zijn die, die hij *in 't uwe* doet.

Gez. XLV: 4.

Job XXXIV: 4.

Col. II: 6, 7.

Joh. XVIII: 38, 39, 40.

Pilatus zeide tot de Joden: Ik vind geene schuld in hem. Doch gij hebt eene gewoonte, dat ik u op het Pascha éenen loslaat: wilt gij dan, dat ik u den Koning der Joden loslate? Zij dan riepen allen: Niet dezen, maar Barabbas! En Barabbas was een moordenaar.

De zending naar Herodes heeft aan Pilatus geen licht gegeven in de zaak, die hem meer en meer in verlegenheid brengt. Hij bedenkt nu een ander middel. Hij wil pogen, om, zonder de Joden te kwetsen, dien Jezus weêr in vrijheid te stellen, en daartoe geeft hij hun, zich aansluitende aan eene jaarlijks gevolgde gewoonte, de keuze, of zij 't ontslag verlangen van Jezus, den Nazarener, dan wel van Barabbas, een welbekenden woesteling, die ter zake van oproer en doodslag was gevangen gezet. Die tegenstelling werd met opzet zoo scherp gemaakt, opdat het volk des te eerder voor Jezus zou stemmen, en moest dus strekken ten gunste van Jezus. Toch moet zij door diezelfde scherpte den Heer hebben pijn gedaan, diep in 't gemoed. Maar wie schetst het vreeselijk grievend gevoel, dat hem toen in het harte moet hebben geboord, toen de menigte, opgeruid door hare priesters, Barabbas boven hem verkoos? Ja, waarlijk! bij de vraag: Barabbas of Jezus? werd een snijdende dolk in de borst hem gedreven; bij het antwoord: Niet Jezus, maar Barabbas! werd die dolk er in omgedraaid, ééns en nog eens weêr. *Niet dezen, maar Barabbas!* Welk eene keuze! Wij gevoelen daarbij meer, dan zich onder woorden laat brengen. Maar, als wij poogden onder woorden te brengen, wat wij gevoelen, wij zouden 't niet beter

kunnen doen, dan door over te zeggen, 't geen wij reeds hebben gelezen: *En Barabbas was een moordenaar*. Dat zijn weinige woorden, maar wat zeggen ze veel! Dat zijn eenvoudige woorden, maar wat ligt er een diepte in, — een oneindige weemoed! Intusschen, ons moet weedom in 't hart daarbij komen, ook hierom, dat eene zoo schandelijke en krankzinnige manier van kiezen in ons midden, dus onder Christenen, nog voortgezet wordt. Vraag aan de Christenheid: Jezus of de zonde? Hoe kiest gij? — en duizenden van hare kinderen roepen: Niet dezen, maar de zonde! — En de zonde maakt oproer, in harten, huizen en staten. — Niet dezen, maar de zonde! — En de zonde is een moordenaars.

Als gij opvolgt den raad, door de wereld gegeven,
Dan verkiest gij den dood en verwerpt gij het leven.

Ps. CXIX: 9.

Jez. LIII: 5, 6.

I Petr. III: 18a.

Joh. XIX: 1.

Toen nam Pilatus dan Jezus, en geeselde hem.

Pilatus doet slecht, en hoe langer zoo slechter. Hij acht Jezus onschuldig, maar stelt hem toch niet in vrijheid. Dat durft hij niet, want hij heeft in zijne betrekking van Keizerlijk Stedehouder dingen gedaan, die hem nu dwingen de Joden naar de oogen te zien. En toch wil hij, nog door zijn geweten gedrongen, eene en andere poging doen in Jezus' belang; maar 't zijn pogingen, die het lijden van Jezus verzwaren. In vollen zin mag dat gelden van de geeseling, die hij hem doet ondergaan, met het doel om het medelijden der schare te wekken, en ook hier is het waarheid: *De barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed*. 1) Op Jezus wordt toe-

---

1) Spr. XII: 10^b.

gepast één van de vele folteringsmiddelen, in wier uitvinding het menschelijk brein, helaas! zoo vruchtbaar is geweest, en die ons kunnen doen terughuiveren voor den mensch, omdat de mensch er zich als een tijger met verstand in doet kennen. Jezus wordt gegeeseld. Wij willen het niet aanzien; dat schouwspel is te stuitend; te pijnlijk stroopt daar al het gevoel van ons hart tegenop. Maar wij willen treuren over het menschenhart, dat blijkbaar zoo in steen kan veranderen; maar wij willen de vuist opsteken tegen de Zonde, die de Heiligheid in persoon zoo ruw en laag kan mishandelen; maar wij willen met weenende ziel den grooten Man van smarte gedenken, en met weenende ziel hem bewonderen, hem danken, die alles leed om en in zijne hoedanigheid van Verlosser der menschheid, en van wien, in dezen zin, kan worden gezegd: *Om onze overtredingen is hij verwond*, maar ook: *Door zijne striemen is ons genezing geworden.* 1) O! mochten zulke gezindheden in ons leven en groeien! Mochten die meer en meer al, wat daarmee nog in strijd is, uit ons harte verdringen en bannen! Mochten die meer en meer ons leven en sterven zóó richten op het groote doel, waarop immer het leven en sterven van Jezus gericht was, en zóó ons vervullen van 't gevoel zijner grootheid en liefde, dat wij eindelijk konden overnemen wat een vrome 2) eens uitsprak: *Ik heb maar één hartstocht meer, en dat is Christus!* God! doe het andere uit ons weg, en geef ons dat ééne.

Leg, Christen! waar gij gaat, nooit uit uw handen neêr
Den geesel voor het kwaad, den lauwer voor uw Heer!

Gez. XLVI: 32, 33.

Ps. LXXIV: 18.

Hand. IV: 27.

Joh. XIX: 5, 6^a.

Jezus dan kwam uit, dragende de doornenkroon en het purperen kleed.
En Pilatus zeide tot hen: Ziet den mensch! Als hem dan de over-

---

1) Jez. LIII: 5^a c.   2) Zinzendorf.

priesters en de dienaars zagen, riepen zij, zeggende: **Kruis hem!**
Kruis hem!

De wreedheid en de moedwil zijn, nu Jezus gegeeseld is, nog niet voldaan. De krijgsknechten van den Landvoogd vlechten van een doornenrank eene kroon voor den lijder, en geven hem een rietstok in de hand en werpen een ouden purperen mantel hem om, en drijven, daardoor en door hunne schimptaal, den spot met zijn koningschap. En Pilatus, nog ééns eene poging willende beproeven, om deernis te wekken, vertoont Jezus, in dien smadelijken dos, aan het volk. Daar staat de Heer, het aandoenlijk beeld van de meest grievende vernedering en van de meest folterende weeën van lichaam en ziel. En Pilatus wijst op hem, en hij zegt: *Ziet den mensch!* Wat moet daarbij zijn omgegaan in 't gemoed van den Heer? O! hier zeggen wij allen, wat een dichter ¹⁾ eens zei: *Neen! ik waag het niet, te malen, wat al pijnen, wat al kwalen, in des Heilands boezem dalen, wat al jamm'ren zonder grens; hier ontzinken alle krachten, hier versmelten de gedachten in een staam'lend: Ziet den mensch!* Dat: *Ziet den mensch!* loopt door de eeuwen heen van geslacht tot geslacht, en ieder later geslacht voelt weêr even diep als het voorgaande 't gevoeld heeft, dat daarin samenvalt het meest treffende, het meest schokkende, het meest roerende van alles, wat door de ziel eens menschen gevoeld worden kan. Het *Ecce homo!* is en zal blijven de naam voor de meest tragische verhevenheid van het meest aandoenlijke lijden, en ieder, die de sombere majesteit van innige en heilige smart wil vertoonen, zal altijd, altijd weder, wijzen op Christus met de doornenkroon. En toch, toen Christus met de doornenkroon voor die schare gesteld was, toen werd zij daardoor niet verteederd; neen! maar de kreet besmette 't luchtruim: *Kruis hem! Kruis hem! Weg met hem!* Daar zullen we nu maar niets meer van zeggen. Al, wat men daarvan zeggen zou, zou te zwak en te mat zijn. Wij zullen zwijgen en ons verliezen in die zee van gedachten, die

1) Ten Kate.

voor onzen geest zich ontsluit bij dat woord: *Ziet den mensch!*

Jezus met de doornenkroone!
 Christen! sidder, ween en bloos!
 Maar ook, dank hem! Ied're doornspits
 Draagt voor u een lenteroos.

Gez. CXXIII: 3.

Ps. CXVIII: 6.

I Tim. VI: 12—14.

Joh. XIX: 10, 11^a.

Pilatus dan zeide tot hem: Spreekt gij tot mij niet? Weet gij niet, dat ik macht heb u te kruisigen, en macht heb u los te laten? Jezus antwoordde: Gij zoudt geene macht hebben tegen mij, indien het u niet van boven gegeven ware.

Wij hooren hier vraag en antwoord, door Pilatus en Jezus gewisseld, nadat het: *Ziet den mensch!* tot niets anders dan het: *Kruis hem!* geleid had. Pilatus, die maar al te veel reden had, om zich over zijne innerlijke onmacht te schamen, voerde een hoog woord met het oog op zijne uitwendige macht. Dat is dikwijls het geval, dat menschen innerlijke ellendigheid zoeken te bedekken door uitwendigen praal, dat menschen uitwendig aanzien willen doen opwegen tegen inwendige armoê. Jezus bewaart bij Pilatus' groote woorden zijn' kalmte, en geeft hem tegelijk een wenk, om zich niet te zeer op eigen macht te verheffen: *Gij zoudt geene macht hebben tegen mij, indien het u niet van boven gegeven ware.* En in dat woord doet Jezus ons die groote, die reine, die edele ziel weêr aanschouwen, die in alles, ook in hetgeen menschen doen, de hooge regeering van God blijft erkennen, en de kracht heeft, om alles, ook 't zwaarste, te dragen, juist doordien zij 't geloof heeft, dat alles van God komt. O! leeren wij dat ook van Jezus! Wij zijn zoo vaak geneigd, om, — al willen wij het Godsbestuur erkennen in de krankte, die ons bindt aan ons leger, in den bliksem, die onze woning in brand steekt,

in den stormwind, die onzen lusthof verwoest, — dat Godsbestuur voorbij te zien, als de menschen ons kwaad doen. Erkennen wij òòk dáárin de regeering van God. Het zal ons stemmen tot geduld, en, voor de toekomst, tot vertrouwen. Ja! tot vertrouwen, want geen mensch zal ons iets kunnen doen, als 't hem niet van boven gegeven is, en, is het hem van boven gegeven, dan komt het immers uit die hand, die ook den Christus heeft gegeven, en dan is het er dus op aangelegd, ons ten goede te wezen, al trekt het wonden in ons harte, al brengt het tranen in ons oog. Ga moedig voort, met die gedachte, op den weg naar uw graf. Uw Meester ging moedig voort, met die gedachte, op den weg naar zijn kruis.

Komt alles van boven,
 Wat hier u ontmoet,
 Zoo blijf dan gelooven,
 Dat alles is goed.

Gez. XXVII: 2.

Jer. II: 19.

Fil. II: 8—11.

Joh. XIX: 16^a.

Toen gaf hij hem dan hun over, opdat hij gekruisigd zou worden.

Nadat alle pogingen, door Pilatus voor Jezus in 't werk gesteld, waren vruchteloos gebleven, gaf hij eindelijk tot den kruisdood hem over. Maar waarom eerst zooveel proefnemingen gedaan? Waarom niet kort en krachtig de uitvoering van het door 't Sanhedrin geslagen vonnis verboden? Omdat Pilatus daar de zedelijke macht niet toe had. En waarom had hij die niet? Omdat zijn geweten tegenover de Joden niet vrij was. Een iegelijk, die kwaad doet van daag, bindt zich zelve voor morgen de handen; alleen een vrij en goed geweten geeft echte kracht en waren moed. Die kracht alzoo en die moed waren het eigendom niet van Pilatus. Hij vreesde de Joden, en hij vreesde hen vooral,

toen ze met de ongenade des Keizers hem begonnen te dreigen. Dat werd den wereldling te veel; dan moet die Nazarener het offer maar wezen! Zoo doen de kinderen der wereld. Al zijn ze voor onschuld en rechtvaardigheid niet geheel ongevoelig, — als het beschermen van de onschuld hun tot schade kan worden, als het betrachten van rechtvaardigheid hen in gevaar brengen kan, dan slachten zij de onschuld en zij slaan de rechtvaardigheid dood, om ze aan den afgod van het *Ik* ten offer te brengen. Zonde en onverstand! Ook onverstand, ja! Almeê uit Pilatus' lot kan dat blijken. De ongenade des Keizers, waar hij banger voor was, dan voor de ongenade van zijn geweten, heeft hij toch op den duur niet kunnen ontgaan. Hij is later afgezet en verbannen geworden, en het eindwoord van zijne geschiedenis is *zelfmoord*. O! in die laatste, rampzalige ure, heeft hij zeker den Nazarener nog wel voor het oog der verbeelding gehad, dien hij zoo laf en laaghartig had overgegeven, en ook die aanschouwing heeft zeker den last, die hem drukte op 't harte, te zwaar voor zijne kracht gemaakt. Zoo ziet men: de wereld *doet hare kinderen lijden*, maar zij *leert hen niet lijden*. Kracht om te lijden had Jezus, doordien hij juist het tegendeel deed van 't geen Pilatus verrichtte: Jezus bracht zijn *Ik* ten offer aan het recht en aan de waarheid, en was sterk om 't kruis te dragen van het lijden dezer aarde, juist doordien hij 't kruis niet wilde van de ongenade Gods.

Wie offert aan zijn *Ik*, vermoordt zijn eigen kracht;
 Wie offert aan zijn God, vermeert zijn moed en macht.

Gez. LXXXII: 6.

Ps. CXIX: 105—107.

Luc. XIV: 27.

Luc. XXIII: 26.

En als zij hem wegleidden, namen zij eenen Simon van Cyrene, komende van den akker, en legden hem het kruis op, dat hij het achter Jezus droeg.

De sombere stoet zet zich in beweging naar de gerichtsplaats. Jezus loopt in het midden, dragende het kruis, dat straks tegelijk zijne pijnbank en zijn sterfbed zal zijn. Onder weg komt een zekere Simon van Cyrene tegen den volksstroom in. Reeds hierdoor, en misschien ook door een meêwarigen blik, op Jezus gericht, trekt hij de aandacht, en daarin ligt de oorzaak, dat men hem het kruis te dragen geeft, 'twelk voor den reeds zoozeer geplaagden en gefolterden lijder te zwaar schijnt te worden. Gelukkige Simon! gij hebt den Man van smarte, toen hij bijna uitgeput nederzank, althans eenige oogenblikken van verademing verschaft. Wij vertrouwen, dat gij het niet onwillig gedaan hebt, en, naardien wij uwe zonen vermeld vinden als wêlbekend onder de Christenen ¹⁾, waaruit wij opmaken, dat zij tot de belijders des Heeren behoorden, stellen wij zoo gaarne ons voor, dat gijzelf een belijder van den Heer zijt geworden, en dus het kruis gedragen hebt achter hem, ook in hooger zin. — Wat òns betreft, voor ons kan er geen sprake van zijn, een last van Jezus te verlichten. De Heer is lang verheven boven allen last. Maar achter hem het kruis te dragen, met zelfverloochening hem te volgen, hem te volgen, al ontnam ons dat winst of genot, al berokkende ons dat bespotting en smaad, al maakte dat ons mat en moê van lichaam en ziel, — ja! dat is ook ònze roeping. Bezwaarlijk, maar ook schoon en verheven. Nu, wat schoon en verheven is, bereikt men nooit zonder moeite. *Het is geen bloemenpad, dat naar de glorie voert.* Komt dan! het kruis op de schouderen en Jezus achterna! De weg loopt over een Golgotha heen, het is waar; maar dan ook een Olijfberg op. Voorwaarts! wij gaan den hemel tegen, en — 't kruis blijft liggen hier op aard.

Het kruis valt vóór de grafstede af,

De kroon blinkt voort, ook over 't graf.

Gez. CLXXXII: 3.

---

1) Mrc. XV: 21. Vgl. Rom. XVI: 18.

Jez. LXV : 13, 14.

Openb. III : 17.

Luc. XXIII : 27, 28.

En eene groote menigte van volk en van vrouwen volgde hem, welke ook weenden en hem beklaagden. En Jezus, zich tot haar keerende, zeide: Gij, dochters van Jeruzalem! weent niet over mij, maar weent over u zelve en over uwe kinderen!

Die weenende vrouwen hier zijn ons welkom, niet waar? Op Jezus' lijdenspad zien wij zooveel ongevoeligheid, die ons stuit en ons schokt, dat ieder teeken van menschelijkheid en van gevoel, ons hier in meer dan gewone mate goed doet aan 't harte. Nog eens, deze vrouwen, die, — even als *alle* vrouwen, in de Evangeliën vermeld, — ten gunste van Jezus gestemd zijn, zijn ons hier zoo recht welkom: liefelijke rozen in de barre sneeuw. Maar waarom keurt Jezus hare tranen dan af? Dat doet hij niet. Vat zijne woorden zóó niet op. Hoe zou hij het medelijden hebben kunnen veroordeelen, hij, die zelf altijd, ook in dezen zelfden oogenblik, vervuld was van medelijden, bij de gedachte aan de smarten van anderen? Maar juist *zijn* medelijden *met haar* overvleugelt, om zoo te zeggen, *haar* medelijden *met hem*, en, terwijl voor zijn zienersoog zich de vreeselijke toekomst ontsluit, die zijne natie bedreigt, spreekt hij de schoone woorden uit: *Gij, dochters van Jeruzalem! weent niet over mij, maar weent over u zelve en over uwe kinderen!* Ja, wèl schoone woorden! 't Zijn woorden, die ons weêr dat groote hart doen aanschouwen, dat eigen jammeren kon vergeten, om de jammeren, waardoor anderen zouden worden bekneld. — En dat is groot, zóó groot, dat de meesten onzer 't niet kunnen. Wij vergeten juist doorgaans de smarten van anderen, om de smart, die òns genaakt. Maar 't zijn bovendien schoone woorden, die woorden van Jezus, omdat ze weêr van zijn innerlijken vrede getuigen te midden van een uiterlijk lot, dat verschrikkelijk is. Hij acht zich zelve den meest beklagenswaardige niet. Dat was hij ook niet. Hij ging door het lijden zijne heer-

lijkheid tegen, en hij droeg eene ziel in zich mede, die, omringd van onweêrswolken, kon glimlachen tegen God.

Medelijden met den Heer
 Strekt wel uwer ziel tot eer,
 Maar medelijden met uzelfen geldt toch in Jezus' oog nog meer.

Gez. CXXI: 1.

Jez. LIII: 11, 12.

Joh. VIII: 49^b, 50.

Luc. XXIII: 32.

En er werden ook twee andere, zijnde kwaaddoeners, geleid, om met hem gedood te worden.

Waarom gebeurde dat? Met welk doel? Natuurlijk met het doel, om den veroordeelde te meer schande aan te doen. De boosheid handelt met overleg. Wetende, dat miskenning, belediging, krenking geschikt is, om pijn te doen in het gemoed, niet minder pijn, dan distelpunt en geeseliem verwekken in 't vleesch, wil zij, dat Jezus ook *die* pijn zal voelen. En zeker heeft de Heer haar gevoeld. Met weemoed, maar ook met opstand in onze ziel, zien wij hem tot de kwaaddoeners gerekend, hem, den Heilige, hem, den weldoener, wiens voetstappen hadden gedropen van heil en van zegen, en die Paradijsbloemen had rondgedeeld overal, waar hij kwam. En toch, toch willen wij die twee misdadigers wel nevens hem zien. Wij beschouwen hen nu uit òns oogpunt en wij zien nu in hunne aanwezigheid het levende zinnebeeld van deze voor Jezus vereerende waarheid: bij zondaren is hij op zijn' plaats, gelijk de arts op zijne plaats is bij zieken. Bij zondaren is hij op zijne plaats, hij, die kwam, om den zondaren een verlosser te zijn, om allen, *die niet leefden in God, en daarom in zich zelve verstierven*, ¹⁾ tot verzoening te brengen met God en in de gemeenschap met

---

1) Augustinus.

God weêr ten leven te leiden. Bij zondaren is hij op zijne plaats. Maar dan zijn zondaren ook op hunne plaats bij hem. En dan zijn wij, — want de naam *zondaren* past ook op ons, — dan zijn wij niet op onze plaats, als we niet nabij hem zijn. Onthouden wij dat, en verlaten wij nooit zijne zijde. Hoe meer zondaren om hem heen, — zoo spreken wij *nu*, — des te beter; des te beter voor hen en des te meer eere voor hem. Wereld! gij hebt eens twee kwaaddoeners hem toegevoegd, opdat die tot schande voor hem zouden strekken, voeg hem nu nog duizenden kwaaddoeners toe, maar nu, om hem de eere te geven, die als Verlosser der menschheid hem toekomt, nu, om daarin te belijden: Heer! ook 't slechtste, wat gij aanraakt, wordt onder uwe handen goed!

Wie ooit den Christus poogt te smaden,
Verhoogt onwillens juist zijne eer.
Men kan zich zelv' met schand beladen,
Maar niet den Heer.

Gez. XLVI: 29, 30.

Ps. CIII: 10—13.

I Cor. I: 23, 24.

Luc. XXIII: 33^a.

En toen zij kwamen op de plaats, genaamd Hoofdschedelplaats, kruisigden zij hem aldaar.

Golgotha is bereikt. En van dezen oogenblik af staat die naam Golgotha met groote letteren geschreven in de geschiedenis van aarde en hemel en hel. Want op Golgotha werd Jezus gekruisigd. Op welke wijze de straf der kruisiging placht te worden vertrokken, dat vragen we nu maar niet. De menschen hebben wreedheden uitgedacht en toegepast, die men niet deel voor deel moet bezien, maar waarbij men zich liever met afschuw de handen voor de oogen moet houden. Zoo doe ik heden: ik houd mij

de handen voor de oogen, ik zie de beulen niet werken; dat wil ik niet zien; ik wil niet *de kruisiging* zien; 'k wil liever denken aan *de beteekenis des kruises*. En nu is mij dan dat kruis: schandkaak voor de zonde, want zij stelde er zichzelf aan ten toon als hardnekkige afkeer van wat groot is en goddelijk; eerzuil voor Jezus, want hij volhardde in gehoorzaamheid aan God en in liefde tot de menschheid, ook ten koste van bloed en van leven; grondslag van onzen vrede, want de ziel, die met zulk eenen Heer zich vereenigt, gevoelt ook, dat God haar rechtvaardigt in hem; gedenkteeken van Gods liefde, want een geschenk van meer waarde, dan vrede met God is, kon zelfs de Almacht ons niet geven; handwijzer naar onze bestemming, want hier is het Godgewijd leven te zien zonder smet of gebrek. O! het zijn diepe en hooge en wijde gedachten, die aan Golgotha's kruis zich verbinden; dat kruis is het middenpunt van de grootste en schoonste en blijdeste gedachten, die in 't hoofd en in 't hart kunnen zijn van een mensch. Daarom, wij moeten gedurig en gedurig op nieuw rondom des Heeren kruis ons scharen; 't zal ons onttrekken aan 't kwaad, 't zal ons winnen voor Jezus, 't zal met rust en met hoop onze ziele bedeele, en 't zal ons dankbare kinderen doen worden van God. Noem het kruis banier des vredes, en gij zegt wèl. Noem het boom des levens, en gij zegt wèl. Noem het Bethelsladder, en gij zegt wèl. 't Heeft alles in zich en aan zich, wat goed is en groot is. Maar daarom heeft het ook alles, wat blijvend is. Maar daarom is het zelf ook blijvend. Wat nederstorte, nooit het kruis! Onwrikbaar is 't en onvergankelijk. Zet u neêr *in de schaduw van het eeuwige kruis*. 1)

Als 't oog van velen telkens weder naar 't kruis en op den Kruis'ling staart,
Dan komt op de aard veel uit den hemel en in den hemel veel van de aard.

1) De Lamartine.

Luc. XXIII: 35.

En het volk stond en zag het aan. En ook de oversten, met hen, beschimpten hem, zeggende: Anderen heeft hij verlost, dat hij nu zich zelve verlosse, zoo hij is de Christus, de uitverkorene Gods.

Bij herhaling geeft de geschiedenis der menschheid, maar met name de lijdensgeschiedenis van Jezus, tot onzen schrik ons te zien, wat er van een mensch kan worden. Zoo is het ook hier weêr. Wij hooren hier spotten met het vreeselijkst lijden, wij hooren hier lachen om de aandoenlijkste smart. En, ja! dat is om bang te worden van de menschennatuur, die in ongevoeligheid tot pânthernatuur kan ontaarden. Ontzaglijk-wonderbaar wezen, die menschenatuur! Naar God heen gekeerd is zij een Engel, van God afgewend is zij een dier, en een verschrikkelijk dier. Dat laatste zien wij hier. Wij huiveren er bij, en wij bedenken weemoedig hoe het lijden des Heeren door dien laaghartigen spot moet verzaard zijn geworden. Toch ligt ook weêr in die bespotting eene onwillekeurige erkenning van de grootheid van Jezus. *Anderen heeft hij verlost*; dat was dan toch niet te loochenen, en dat was dan toch, hoewel men 't zoo niet bedoelde, eene lofspraak op hem. Maar *zich zelve te verlossen* uit leed, dat hem griefde, daartoe had hij nooit eene poging gedaan. Leven met smart, dat kon hij verdragen; maar leven zonder liefde, dat kon hij niet doen. Ook dit trekke weder ons met kracht tot hem aan, en bij toeneming ontheffe ons de omgang met hem van alles, wat den mensch verbastert, van alles, wat den mensch ontadelt, van alles, wat den mensch ontwijdt. Zoo zullen wij, — en dat moet immers, — met dankbaarheid zeggen: *Anderen heeft hij verlost* en hij heeft verlost ook mijn harte, en juist daarom erkent hem mijn hart als den Christus, als den uitverkorene Gods. En, o! verlost te worden van die zonde, die een mensch zoo afzichtelijk maakt en zoo ellendig, wat is dat niet een groote weldaad! Ware die niet te verkrijgen, dan mochten wij nazeggen,

wat een kind dezer wereld ¹⁾ eens zei: *Mijn eerste ongeluk was mijn geboorte.* Maar nu die weldaad van verlossing verkrijgbaar is, en als die verkregen is, looft onze ziel den Heere, voor 't aanzijn, dat ze ontving.

Mensch-zijn is een walg'lijk aanzijn, als de zonde uw hart beheert;

Mensch-zijn is een prachtig leven, als de Christus u regeert.

Gez. LXVI: 6, 9.

Spr. X: 12^b.

Mtth. VI: 12.

Luc. XXIII: 34^a.

En Jezus zeide: Vader! vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen.

Indien wij eens één voorschrift van Jezus moesten noemen, moeilijker om na te leven dan al de anderen, ik geloof, dat wij dan met recht op deze les zouden wijzen: *Hebt uwe vijanden lief; zegent hen, die u vervloeken; doet wèl dengenen, die u haten; en bidt voor degenen, die u geweld doen en die u vervolgen* ²⁾. Welnu, hier zien wij, dat Jezus ook dat moeilijkste zijner voorschriften in beoefening heeft gebracht. Daarom ook, die bede van Jezus is het schoonste woord van het zevental kruiswoorden te achten; uit dat zevengesternte het meest flonkerende punt. Biddend sterven is plechtig en verheven altijd, maar vermoord te worden en dan stervend voor de moordenaars te bidden, dat is zoo plechtig en verheven, dat niets het overtreffen kan. Ziet het, hoort het, voelt het en bewondert den Christus! Ziet in het Christushart in, dat zich tot het ontlaten van dat: *Vader! vergeef het hun!* opent, en dan hebt ge in een hemel gezien. Hemelsch, ja! is die ziel, waar zóóveel liefde in woont, dat zij met deernis aan de verblindings van hare beulen gedenkt, dat zij voor hare beulen

---

1) Rousseau.

2) Mtth. V: 44.

nog eene soort van verontschuldiging aanvoert, dat zij voor hare beulen tot God om vergiffenis roept. O! waar ooit menschen zijn, die de laatste vonken van 't zedelijk gevoel nog niet uitgedoofd hebben, daar zal erkend worden, door alle eeuwen: dat bidden was groot, dat bidden was schoon! Maar tevens doe dan ook schaamte hierover zich gelden, dat er onder hen, die discipelen van *dezen* Meester zich noemen, nog zooveel wraakzucht, zooveel onverdraagzaamheid, zooveel onverzoenlijkheid is. Zoo waarlijk die biddende liefde de eer is des Heeren, zoo waarlijk is die vloekende liefdeloosheid de schande van ons. En 't gevoel van die schuld en schande mocht wel tot wanhoop ons brengen, indien we niet gelooven mochten, dat Jezus voor de gansche wereld nog immer zijn: *Vader! vergeef het hun!* uitstort, en dat God altijd hem hoort.

Des Heeren liefde bad voor wie hem wondde en griede;
Zulk bidden is bewijs voor de almacht van de liefde.

Gez. LXX: 5.

Jez. I: 16, 18.

Mth. XI: 28—30.

Luc. XXIII: 42, 43.

En hij zeide tot Jezus: Heer! gedenk mijner, als gij in uw koninkrijk zult gekomen zijn. En Jezus zeide tot hem: Voorwaar, zeg ik u, heden zult gij met mij in het Paradijs zijn.

Die smeeking werd door een der twee mede-gekruisigden tot Jezus gericht. Groot is het geloof van dezen man. Hij, voor zich, erkent in dien lijder daar, nevens hem, den Heilige Gods; hij, voor zich, leest in het opschrift: *De Koning der Joden* geen spotternij, maar hooge ernst, maar diepe waarheid. Hoe komt die man aan zulk een groot geloof? Zeker moet hij reeds vroeger Jezus hebben ontmoet en gehoord, en zeker heeft ook de wijze, waarop Jezus zich onder het lijden gedroeg, diepen indruk gemaakt

op zijn harte. Ook behoeft dat geen boos, geen verdorven hart te zijn geweest. Niet ieder, die wegens doodslag veroordeeld werd, was juist van een *verdorven* hart. Maar toch, wonderbaar blijft het ons, dat die kruiseling klaar genoeg zag en krachtig genoeg geloofde, om *in den geest de gebondene en doorboorde hand van Jezus te omklemmen* 1), en daaruit zijn heil te wachten; en wij zeggen dit ten slotte: de geest van God werkt als de wind; *de wind blaast, waarheen hij wil, en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet van waar hij komt en waar hij heengaat* 2). Genoeg, die man, even als zijn medgezel, daar ten toon gesteld, om Jezus tot schande te wezen, werd juist het middel, om Jezus' eer te verhoogen, doordien hij hem aanleiding gaf tot eene nieuwe openbaring van liefde en van trouw. De Heer belooft den boeteling, meer dan deze gevraagd heeft; niet: éénmaal eene plaats in een nog toekomstig koninkrijk, maar: *heden in het Paradijs!* Zoo geeft de stervende Christus aan een zondaar de hope des levens, en terwijl de Dood bezig is, hem zelve het harte te breken, geneest hij nog liefderijk een gebrokene van hart. Een zuivere harmonie ruischt door het Christusleven: de zuivere harmonie der liefde ruischt van 't begin tot 't eind er door. Daarom was dat leven zoo goddelijk. Zondaren! denkt er om, en bindt, met het oog op dien boetvaardige, deze twee woorden van Jezus, tot uwe vertroosting, te zamen: *Die tot mij komt, zal ik geenszins uitwerpen* 3); en: *Die mij gezien heeft, heeft den Vader gezien* 4).

Nooit was er een boet'ling, dien Jezus verstiet,
Verblijdt u, en denkt: dan doet God het ook niet.

Ps. XXXII: 1.

---

1) Hase. 2) Joh. III: 8^a. 3) Joh. VI: 37^b. 4) Joh. XIV: 9^b.

Joh. XIX: 26, 27^a.

Jezus nu, ziende zijne moeder, en den discipel, dien hij liefhad, daarbij staande, zeide tot zijne moeder: Vrouw, zie, nu zoon. Daarna zeide hij tot den discipel: Zie, uwe moeder.

Bij al het andere aandoenlijke, dat Golgotha heeft, is dit een tooneel van eigenaardige aandoenlijkheid. De aanblik van Maria bij het kruis van haren zoon heeft reeds duizenden harten van weedom vervuld, en zal immer ieder hart, dat niet van menschelijk gevoel is ontbloot, tot in zijn diepste diepten raken. Daar staat zij, met die hevige schokken in 't gemoed, die altijd dáár zich doen voelen, waar de liefde het lijden van haar voorwerp niet kan aanzien, en, toch ook, de oogen er niet afhouden kan, waar de liefde niet blijven kan, en, toch ook, niet wil vlieden; daar staat zij, met de vervulling van Symeon's profetie in de borst: *Een zwaard zal door de ziel u gaan!* ¹⁾ daar staat zij, de moeder vol smarte. En Jezus ziet haar, zoo als zij hem aanziet, en Jezus ziet ook Johannes, den geliefde, die het oog richt op hem, — — o! wat er in die blikken gelegen was, over en weêr, en welke mengeling van gewaarwordingen die drie harten doorploegde, dat kunnen wij niet uitspreken, ons niet goed voorstellen zelfs; dat behoort tot die mysterieën der smart, die zich niet laten ontleden. Het lijdend hart heeft afgronden, die men niet teekenen kan. Maar wat doet Jezus nu, nu hij zijne moeder en zijnen discipel daar ziet? Hij maakt het testament der liefde, en draagt Maria aan Johannes, Johannes aan Maria op. Ziet! de zaak, waar de Heer voor geleefd had, en waar hij nu voor stierf, gold heel de wereld, maar toch woog daarbij het bijzonder belang van die ééne vrouw hem op 't harte, en terwijl hij door zijn sterven eene daad doet, die in de volgende eeuwen, ja! in de eeuwigheid, ingrijpt, stelt hij toch ook in de nog restende levensjaren zijner moeder belang.

---

1) Luc. II: 35^a.

Nu, 't was ook zijne moeder, en zij had hem zoo lief. Hij wist dat, hij voelde dat, en daarom dacht hij aan haar. Voorwaar! onze Meester heeft *alle gerechtigheid vervuld*: 1) hij legde, stervend, de hand der menschheid in de Vaderhand Gods, maar hij legde toen tevens in de hand van zijn vriend de hand van zijne goede moeder.

O! vereer, bemin den Christus, die daar, stervend aan het kruis,
Zorgde voor het heil der wereld, maar ook dacht aan moeders huis.

Gez. LXII: 1.

Jez. LIII: 3.

Hebr. IV: 15.

Mth. XXVII: 46^{a. c.}

En omtrent de negende ure riep Jezus met eene groote stem, zeggende:
Mijn God! mijn God! waarom hebt Gij mij verlaten?

't Is een woord uit een klaagpsalm, dat wij hier hooren, en dat, blijkens dien psalm zelven, zooveel wil zeggen, als dit: *Waarom zijt Gij verre van mijne verlossing? Waarom haast Gij u niet tot mijne hulp?* 2) In denzelfden zin zegt, onder ons nog, een lijder, die al veel heeft doorgestaan, en voor wien geen herstel te wachten is: och of de Heer nu toch eindelijk *toetreden* mocht! Alzoo, het lijden wordt voor Jezus nu zoo zwaar en zoo bang, dat hij smacht naar het einde, dat hij hunkert naar den genadeslag. Daarom klaagt hij zoo hartroerend. Want, ja! het is eene klacht. En meent men nu, tot verklaring van die klacht ook te moeten aannemen, dat het verheffend en vertroostend gevoel van Gods nabijheid in dien oogenblik in Jezus werd nedergedrukt, dat zij dan zoo. Maar zeker mag die uitroep niet z66 worden opgevat, alsof God werkelijk van hem zich afgewend had, of alsof hij toen God had verloren. *Niemand verliest God, dan die hem verlaat.* 3) En dat Jezus God niet

---

1) Mth. III: 15.   2) Zie Ps. XXII: 2, 20.   3) Augustinus.

verliet, en dus ook God niet verloor, daarvan strekt ons dat: *Mijn God!* en nog eens: *Mijn God!* ten bewijze. Zoolang eene ziel nog tot God roept: *Mijn God!* zoolang is de draad der verbinding tusschen haar en haren God niet gebroken. En daarom pleit ook die klaagstem niet tegen den Heer. Integendeel. Zijne droefheid is hier, gelijk in Gethsemane, als een wolk voor de maan, een wolk, die niet alleen haren glans haar niet afneemt, maar die zelfs, aan de randen, nog wordt verzilverd door haar. Intusschen, die klaagtoon blijft een aandoenlijke *schreeuw der ziel*, waarbij ons een blik gegeven wordt in de somberste diepte des lijdens van Jezus, en waarbij, als wij door hem, den Gekruiste, bevrijd ons gevoelen, met een zeer zwaar gewicht ons dat woord op het hart weegt: *Gij zijt duur gekocht!* ¹⁾

Hoe zwaarder 't lijden was, dat Jezus had te lijden,
Met des te meerder dank hebt ge u aan hem te wijden.

Gez. XXXI: 6.

Jez. LIII: 4^a.

I Petr. II: 24, 25.

Joh. XIX: 28.

Jezus zeide: Mij dorst!

Ook in dit woord, hoe kort en eenvoudig het zij, ligt eene diep treffende aandoenlijkheid. Dorst, — dat kan men noemen de eerste en de laatste behoefte, die zich gelden doet in het menschelijk leven. En het onvervuld blijven van die behoefte is eene vreeselijk folterende kwelling, eene ontzettend benauwende smart. Ook deze smart, ook deze kwelling is door Jezus gevoeld. En bij zijn klagen daarover hebben wij al die vermoeienissen en aandoeningen en verwondingen voor oogen, waaruit bij hem die dorst ontstond. Dat grijpt ons in 't gevoel des harten. Maar niet

---

1) I Cor. VI: 20^a.

minder doet daarbij de gedachte ons aan, wie het is, die zoo moet klagen. 't Is de grootste persoon uit onze wereld-geschiedenis, niet enkel, het is de Eengeborene Gods. En die moet smachten naar een druppel, moet bedelen om wat lafenis! 't Is bovendien de weldoener der menschheid, die altijd weêrpijn van al hare lichaamssmartten en zieleweeën gevoeld had, en die altijd zoo gereed was geweest, om haar lijden te stillen. En die moet smachten naar wat water, moet bedelen om een druppel vocht! In waarheid! op dat Golgotha is alles bijéén, wat treurig en droevig is, somber en akelig. En dat alles is aangelopen op hem, die eigenlijk geen oogenblik van lijden verdiend had. Denken wij daar wel genoeg aan? En bedenken wij wel genoeg, dat Jezus, die zooveel beter was, dan de beste onzer, het zooveel slechter hier gehad heeft dan wij? En herinneren we ons wel genoeg, als, in lijden en pijn, ons de vriendschap en de liefde ter zijde staan, en zich beijveren, om onze smart te verzachten, dat Jezus, in zijn lijden, het zoo niet heeft gehad? — O! stellen wij ons dat menigmaal voor den geest, en verootmoedige ons dat voor het aangezicht Gods, en vermeerdere dat ons gevoel voor den Heer, en vergeten wij niet, dat we ons gevoel voor hem niet beter openbaren kunnen, dan door verlangen te toonen naar het levende water, dat hij in breede stroomen over de aarde deed vloeien, opdat alle dorstende geesten mochten worden gedrenkt.

Had Jezus, naar 't geen hij verdiende, gehad,
 Dan had hij geleefd zonder smarten.
 Moet Jezus eens hebben hetgeen hij verdient,
 Dan komen hem toe alle harten.

Gez. XLVII: 3^b.

Ps. LXV: 4, 5.

Rom. VIII: 1, 2.

Joh. XIX: 30^a.

Toen Jezus dan den edik genomen had, zeide hij: Het is volbracht!

Bij des Heeren klacht: *Mij dorst*, had een der krijgsknechten hem op een stok eene spons toegestoken, die hij eerst in den bitterzuren soldatendrank, daar aanwezig, ingedoopt had. En, had Jezus vóór de kruisiging den bedwelmenden teug geweigerd, die hem toen was geboden ¹⁾, thans was het vocht, hem toegereikt, hem althans eenigszins tot verkwikking, en 't stelde hem in staat, om met klare stem die veelzeggende woorden te uiten: *Het is volbracht!* — Volbracht is zijn leven. 't Is kort geweest van duur, maar van inhoud en gehalte bij uitnemendheid rijk. Er is wel eens gezegd: *Maak maar dat uw leven goed zij en vrees dan niet dat het kort zal zijn.* Naar dien regel had Jezus gedaan, en, waarlijk! zijn kort leven is niet te kort geweest: 't is het uitgangspunt geworden van een eeuwigen zegen. Volbracht is zijn lijden. Goddank! 't Is zwaar geweest, — naar lichaam en geest onbeschrijfelijk zwaar. — Volbracht is Gods wil, ten einde toe en in alles. — Volbracht is Jezus' werk: de verlossing der menschheid en de verzoening van haar hart met haar God. Ja, want die zóó leefde en zóó stierf, die bracht der zonde een wonde toe, waarvan zij nooit meer kan genezen, en blies in de wereld eenen heiligen geest, die nooit meer kan verdrongen worden; en ook, die zóó leefde en zóó stierf, die is noodwendig een lieveling, neen! maar, *de* lieveling Gods, en wie aan dezen lieveling Gods zich door 't geloof en de liefde verbindt, die heeft daarbij noodwendig in zijn' ziel het gevoel: God ziet aan met welbehagen hen, die in Christus Jezus zijn, — en dan zegt daarbij de ziel, vol dankb're vreugd: mijn Vader! En als een mensch maar zóóver gekomen is, dat zijne ziel, — niet zijn mond alleen, — maar zijne

---

1) Mtth. XXVII: 33, 34. Marc. XV: 23.

ziel tot God zegt: mijn Vader! dan heeft hij vrede, kracht en hope, en alles wat hij moet bezitten voor leven, dood en eeuwigheid. Welnu, zóóver wilde Jezus de menschen dan ook brengen, en wat dáárvoor te doen was, dat was nu volbracht, — — kom! nu een lied, mijn ziel! 't zij met, 't zij zonder woorden, maar nu een lied vol dankb're vreugde, met dezen grondtoon: 't *Is volbracht!*

De kreet der overwinning, uit Jezus' mond gehoord,
Is voor 't geslacht der menschen het groote vredewoord.

Gez. CXXVII: 1.

Ps. IX: 10, 11.

Rom. XV: 13.

Luc. XXIII: 46a.

En Jezus, roepende met groote stemme, zeide: Vader! in uwe handen beveel ik mijnen geest.

Zoo stierf Jezus. Zijn sterven was een zich nederleggen in de armen zijns Vaders. Zijn laatste woord was een woord voor God, voor wien en tot wien zijne ziel zoo veel had gesproken. Zijn laatste woord was een woord van vertrouwen op God. 't Vertrouwen was 't geheim geweest van zijne sterkte in 't leven; 't vertrouwen was de spier zijner kracht en de kern van zijnen vrede in de ure des doods. En al overtrekt nu de vale doodskleur zijn wezen, zijn wezen, dat bespat is met bloed, door dat vertrouwen spreidt een waas van stille heerlijkheid zich op zijn aangezicht uit: in 't avondgrauw een avondrood, als profetie, dat het een prachtige morgen zal wezen. Zoo stierf Jezus. Zijn sterven was zegel en kroon op 't voorafgegaan Godgewijd leven. En op dat Golgotha, waar het gedurig ons was, of de ontboeide hel om ons heen stond, daar is het ons nu, of we staan in eene voorpoort des hemels, en 't heeft er voor ons gevoel iets van, alsof in de stilte, die nu zweeft in de rondte, 't geruisch van Engelenwieken zich zachtkens

hooren doet. Blijve nu maar in ons de verheffende indruk, door dat sterven van den Christus op ons harte gemaakt, en werke die ons tot heil voor òns leven en sterven. Dat zal zoo zijn, als die indruk, met al de andere indrukken, die de aanschouwing van den Heer op ons maakte, ons drijft tot hem, ons houdt bij hem. Dan gaan vele, en al meer, deelen van zijnen geest in òns over, en dan wordt ook òns eigendom dat heerlijk vertrouwen, waardoor wij altijd en onder alles gevoelen zullen, dat een Vaderoog ons volgt, eene Vaderhand ons geleidt, een Vaderhart ons bemint, en waardoor wij in onze jongste ure ook met kalmte ons aanbevelen zullen aan God, wetende, dat de sprong in de armen des Doods niets anders is dan een sprong in de armen des Vaders.

Voor wie zich Gode wijdt, met al zijn vreugd en smart,
Is eens de dood een rust aan 't Godd'lijk Vaderhart.

Gez. CLXXXIII: 4.

Ps CXLIX: 1.

I Joh. I: 3.

Mrc. XV: 39e.

Waarlijk! deze mensch was Gods Zoon!

Wij hebben Jezus zien sterven. Wij hebben hem ook in de groeve ter ruste zien leggen. En de eind-indruk van alles, wat wij hebben aanschouwd en bedacht, is in dat woord van den Romeinschen hoofdman samen te vatten: *Waarlijk! deze mensch was Gods Zoon!* Wel was die Romein een Heiden, en kon hij dus Jezus niet in dezelfde beteekenis *Gods Zoon* noemen, waarin wij dat doen. Wel zal daarom zijn uitroep in dezen zin moeten opgevat worden: Waarlijk! deze mensch was een godenzoon! Maar ook zóó spreken toch die woorden eene diepe bewondering uit, ook zóó kent die uitroep aan Jezus eene meer dan menschelijke verhevenheid toe, eene goddelijke grootheid. Daarom onderteekeut onze hand die verklaring, ter-

wijl onze geest er eene nog hoogere beteekenis, dan die hoofdman, aan hecht. En wij bewonderen meê de zedelijke majesteit van den Gekruiste; en wij aanbidden er God bij, die dezen Eenling verschijnen deed in onze wereld; en wij schamen ons, dat wij nog zooveel lafheid en laagheid blijven aanhouden op eene aarde, waarop de Zone Gods eens zóó leefde en zóó stierf; en wij zeggen, zijn beeld ons voor den geest roepende, tot elkaâr en ons zelve: *Nu den twijfel verbannen, en aan het goddelijke geloofd; nu de traagheid verbannen, en voor het goddelijke gewerkt; nu de zelfzucht verbannen, en aan het goddelijke ons leven geofferd!* ¹⁾ Zoo zij het, dan is de Christus althans voor òns niet vruchteloos hier geweest, en niet vruchteloos gekruist. Zoo zij het, dan leggen wij den besten en schoonsten krans op zijn graf, dien onze armoê hem *kan* geven. Zoo zij het, dan voelen wij bij toeneming in ons hart deze waarheid, die eenmaal de geloofsbelijdenis van heel de aarde zal zijn, gelijk zij het is van den hemel: *Waarlijk! deze mensch was Gods Zoon!*

De Christus was Gods Zoon, maar bloedverwant van mij,
Opdat ik, door 't geloof, een geestverwant hem zij.

Gez. LXXXIX 11.

---

1) Hamann.

III.

VRIJE STOFFEN.

Ps. XXXIX: 8b.

Heer! mijne hoop is op U.

Zalvend en liefelijk is de werking der hope. 't Is de hoop, die, wanneer we in de duisternis staan, onze oogen richt naar een verschiet, waarin een lichtstreep is te aanschouwen; 't is de hoop, die, wanneer wij belast en vermoeid ons gevoelen, het pak der zorgen van tijd tot tijd ons van de schouderen tilt, — neen! van de ziel, — en onder een palm en bij een waterbron ons neder doet zitten; 't is de hoop, die, wanneer de omstandigheden ons zóó belemmeren en zóó insluiten, dat we niet weten, wat te doen, ons toch nog *schilderijtjes aan de wanden onzer gevangenis doet hangen* 1). — O! zoete werking der hoop! Nu, zonder hoop kan een mensch het dan ook niet uithouden hier. Wat zeg ik? — hier? — Nergens! Wat zou zelfs de hemel zijn zonder de hoop? — Alzoo, ons hart *wil* hopen; ons hart *moet* hopen. Maar nu komt het er op aan, waar onze hope aan vastgemaakt wordt, in welken grond haar anker door ons neêr wordt gelaten. *Op ons zelve* moeten we niet hopen, want wij zijn zeer veranderlijk, zeer vluchtig, zeer zwak. *Op andere menschen* dan? Ook niet; want die zijn, wat wij zijn. Maar wij moeten met den psalmdichter het oog omhoog slaan en zeggen: *Heer! mijne hoop is op U*. Daarin is ook Hij ons voorgegaan, die meer dan deze psalmdichter was; Hij hoopte altijd en uitsluitend op God, onder 't kruis, dat hij droeg, en aan het kruis, dat hem droeg. De hoop op God is de eenige hoop, die altijd kracht geeft, onder allerlei nooden; de eenige hoop ook, die niet staan blijft vóór het hek van het kerkhof; de eenige hoop ook, in wier mond nooit bedrog is ge-

1) Goethe.

weest. God! geef mij, al meer en al reiner, ook weêr voor dezen dag, die hope op U; dat vast vertrouwen, dat alles mij mede zal werken ten goede, indien ik maar U niet verlaat; die blijde overtuiging, dat Uwe wijsheid mij zal leiden, dat Uwe almacht mij zal dekken, dat Uwe liefde mij zal zegenen, — — ja! mijn God! want met die hope heb ik een lofpsalm onder 't onweêr, en een glimlach voor den dood!

Hoe goed, hoe zalig is 't, op God, den Heer, te hopen!
't Verzacht het leed der aard en 't zet den hemel open.

Ps. XLII: 7.

Jez. XL: 12—16.

Rom. XI: 33—36.

Ps. CIV: 24^a. b.

Hoe groot zijn Uwe werken, o Heer! Gij hebt ze allen met wijsheid gemaakt.

Een waar woord, inderdaad! Groot zijn de werken Gods, en schitterende proeven zijn ze van Zijne oneindige wijsheid. Ik zie den hemel aan, zoo als die bij helderen avondstond zich over mij welft, en als ik dan denk aan die zoo juist berekende verhoudingen van grootten en afstanden en zwaarten, waarin het gansche geheim van zijne instandhouding ligt, dan aanschouw ik en dan tast ik die wijsheid des Scheppers, dan wordt mij dat azuren muzieklad met die vurige noten een zangstuk op de wijsheid Gods. Maar van die zelfde wijsheid, die de groote hemel der sterren zoo luid ons vermeldt, liggen immers de blijken ook op aarde om ons heen, zelfs in 't kleinste. Wijsheid vind ik in de vorming der sneeuwvlokken, die als winterbloesems 't geboomte bedekken, en wijsheid vind ik in de vorming der bloesems, die als zomersneeuw zich hechten aan 't hout; — wijsheid vind ik in de samenstelling van blad en van halm en van knop en van bloem, en wijsheid vind ik in de in-

richting van de vlerkjes der vlieg en van het eitje, waaruit eene mier zich ontwikkelt. Ook draag ik, aan en in mij zelve, duizend wonderen van die wijsheid Gods met mij meê. Mijn zien en mijn hooren, mijn denken en mijn spreken, de loop van het bloed door mijn hart en mijne aderen, de omzetting van mijn voedsel tot een deel van mij zelve, 't doet alles mij zeggen, bewonderend zeggen: *Hoe groot zijn Uwe werken, o Heer! Gij hebt ze allen met wijsheid gemaakt.* Maar als ik dat zeg, dan schaam ik mij erg, dat ik zoo vaak *mijne* wijsheid heb tegenover dien God, ja! dat ik zoo dikwijls het beter wil weten dan Hij. 't Is zonde. God vergeve mij die zonde, en doe mij nu en immer bedenken: weg moet mijn waan tegenover *die* wijsheid, en met volkomen vertrouwen moet ik het bestuur van de wereld en de leiding der lotgevallen van mij en de mijnen overlaten dien Alwijze, die, in al de openbaringen Zijner gedachte, zoo krachtig ons toeroept, dat Hij wel weet, hoe het moet.

Wijs doe ik dan vooral, wanneer 'k Gods wijsheid prijs,
En zeg: "Niet ik, o Heer! maar Gij alleen zijt wijs."

Gez. IX: 4.

Ps. CXLV: 1—7.

Openb. IV: 8—11.

Ps. XXI: 14*b*.

Wij zullen Uwe macht met psalmen loven.

De gansche schepping om ons henen legt ook van de macht des Heeren op indrukwekkende wijze getuigenis af. Daarin stemmen óók de grootste en de kleinste dingen weêrsamen. Het heidekruidje en 't eikenwoud, de regendrop en de oceaan, de glimworm en de sterrengroep, en alles in de schepping predikt, dat God zeer groot is van raad en zeer machtig van daad. Uit God is die schepping, met al hare werelden vol wonderen. Hij riep haar tot aanzijn, en, zie! zij werd, en nog is zij. Zij is de prachtige klank-

figuur van de stem des Almachtigen; zij is het belichaamde scheppingswoord Gods. Uit Hem is zij en door Hem blijft zij. 't Is Zijne macht, die in het zonnestelsel en ook in de insecten-wereld beweging en gang houdt, 't is Zijne macht, die aan het muschje de kracht geeft, om op zijn wiekjes te fladderen, en die aan den Seraf de kracht geeft, om zijn vleugelen uit te spreiden voor 't aanbeddend gelaat. Ja! wel is dat eene macht, die wij loven moeten in onze psalmen, — met eerbied, maar ook met vertrouwen in 't hart. Ook met vertrouwen, want die macht is 't vermogen van den Heer, *onzen* God, van Hem, tot wien Jezus ons leerde *onze Vader!* te zeggen. O! wat een vaste grond voor 't vertrouwen geeft dat! De Almachtige voor ons! Wie of wat dan tegen ons? O! wat maakt die gedachte ons sterk! Te voelen, dat men leunt op den arm der Almacht, dat maakt onbeschrijfelijk sterk. Mochten wij 't allen voelen, ook heden! 't Zal ons moed geven voor den dag, dien wij heden beginnen, 't zal ons kalme geven bij den strijd, waarin ook deze dag ons kan brengen, en 't zal die eenvoudige en bekoorlijke en gelukkige onbezorgdheid ons geven, die wij hadden, toen we kinderen waren, wanneer we maar bemerkten, dat vader bij ons was. En als de hoede van Gods macht ons tot den avond gebracht zal hebben, wij zullen ook dan weêr met onze psalmen Hem loven, en vroolijk tot elkander zeggen: wel te rusten! de Almacht waakt.

Aan des Heeren alvermogen worde hulde en lof gebracht,
En wie kracht begeert, die zoek zijne kracht in 's Heeren kracht.

Gez. II: 2.

Ps. CIII: 1—8.

I Joh. IV: 8—10.

I Joh. IV: 8^d.

God is liefde.

Dat heeft Johannes gezegd. Maar mijn eigen gevoel zegt het ook. Hoe dan? Hoe komt mijn gevoel er toe, om dat

ook te zeggen: *God is liefde?* — Wel, ik bedenk, dat God, die mij niet noodig heeft, van mijne wording aan mij heeft gegeven, wat *ik* noodig had; en daar bedenk ik bij, dat God den Christus aan de menschheid geschonken heeft, en mij met dien Christus heeft in kennis gebracht. En aan de kennismaking met Christus, en dien gekruisigd, heb ik het te danken, dat ik vrede in den boezem draag, in weêrwil van de stem des gewetens; dat ik moed in het harte houd, in weêrwil van de stormen des onspoeds; dat ik hoop op den hemel in mijne ziele voel leven, in weêrwil van den telkens zich herhalenden aanblik des doods. Zoodan, alle deze dingen zijn uit God; maar dan heeft God mij lief, maar dan is God liefde. Ja, zeker! die God, die mij, zoo klein en zoo onrein, als ik ben, met dezen zegen wil kronen, dat ik brood vind voor mijn mond, dat ik geruststelling vind bij mijn schuld, dat ik kracht vind bij mijn nooden, en dat ik, met den dood onder de leden, met de hand van den Dood als in 't bloed van mijn hart, kan zingen mijn psalm van onsterfelijk leven, die God moet wel liefde zijn. Dat geloof ik nu, omdat ik het heel diep in den boezem gevoel, en dat blijf ik nu gelooven, ook waar ik dingen zie gebeuren of ervaring mij treffen, waarvan ik nog niet kan *begrijpen*, dat zij ook uit liefde komen, uit de reine liefde Gods. Ik weet nu eenmaal, ik voel nu eenmaal te veel van Gods liefde, om aan haar nog te kunnen twijfelen, en juichen blijf ik in 't bewustzijn, dat mijn God *de liefde* is. En waar ik dat doe, en waar ik alzo, behalve 't gevoel, dat ik op den arm der Almacht kan leunen, ook nog 't gevoel heb, dat ik aan het hart der Eeuwige Liefde kan rusten, daar voel ik mij zoo veilig, zoo moedig, zoo krachtig, zoo blij. En dat gevoel ontlokt me dan al weder dat woord, dat de hoogste juichtoon is, die ooit komen kan uit het hart van een mensch, en de heerlijkste klank, die ooit aan de harp van een Engel ontschiet, dat prachtwoord: *God is liefde!* —

Een hart, dat juichen kan, der liefde Gods ten prijs',
Is van die liefde Gods, het allerschoonst bewijs.

Lev. XIX: 16—18.

I Cor. XIII: 1—3, 13.

Joh. XIII: 35.

Hieraan zullen zij allen bekennen, dat gij mijne discipelen zijt, zoo gij liefde hebt onder elkander.

't Is zeer duidelijk, dat liefde het kenmerk van Jezus' discipelen zijn moet. Jezus' discipel moet *kind Gods* zich betoonen, en God is liefde. Jezus' discipel moet in den hoogsten zin *mensch* zich betoonen, en het hoogste in den mensch, het meest goddelijke in den mensch, is de liefde; *de liefde is de stralenkrans der menschelijke ziel.* ¹⁾ Jezus' discipel moet zich *discipel van Jezus* betoonen, en Jezus was de vleeschgeworden liefde. Derhalve, liefde is het even natuurlijke, als noodzakelijke kenmerk van Jezus' discipelen. Maar, als we, met die waarheid in de gedachte, in de Christenheid rondzien, och! wat vinden we dan weinige Christus-discipelen. Velen zijn er te vinden, die *Heere! Heere!* zeggen, velen, die voor 't geen zij beschouwen als Christelijke leer willen ijveren, — maar weinigen zijn er, die liefhebben, die waarachtig liefhebben, met iets van die reinheid, met iets van die innigheid, waarmede Jezus hier liefgehad heeft. En wij zelve? Ach! wij zijn ook meestal nog aan liefde te arm; ook in òns hart heeft Christus nog niet zóóveel plaats, dat Kaïn er niet naast kan zitten. Dat moet dan toch waarlijk anders worden, als onze Christennaam geen leugen moet wezen, als onze Christennaam niet het brandmerk onzer schande mag zijn. Komt! zoeken wij verandering, zoeken wij beterschap! Doen we dat, door veel in den geest met onzen Heer te verkeerem, door dikwijls aan den voet van zijn kruis te gaan zitten: — er ligt toch zooveel aantrekkingskracht in die gekruisigde liefde! — en door op ons pogen den zegen te bidden van den God, die liefde is. Doen wij zoo ook op dezen dag van ons leven. Ga die dag ten avond, zonder dat iemand door ons benijd of gehaat, zonder dat iemand door ons miskend of verongelijkt werd. Het afleeren

---

1) Byron.

van benijden, haten, miskennen, verongelijken, is van zelf een aanleeren van beminnen en zegenen. Zegenen zij ons doel, zoo als dat het doel was van Jezus, en het doel ook van God is. Dan zullen wij haat verminderen en liefde vermeerderen in deze wereld, die nog zooveel haat te veel heeft en zooveel liefde te weinig, en wij zullen daardoor de beste hulde brengen aan onzen Meester, wiens leven en sterven beminnen en zegenen was.

De liefde is 't wezen Gods, de glorie onzes Heeren,
En 't merk, waaraan wij zien, wie God en Jezus eeren.

Gez. LXIX: 7.

Ps. LI: 12—14.

Joh. III: 3, 6, 7.

I Petr. I: 23^a.

Gij, die wedergeboren zijt.

Zoo spreekt Petrus de Christenen toe. En wij gevoelen, 't is met recht. De Christen is een wedergeborene. Ik zou drie geboorten willen onderscheiden in het menschelijk leven. Eerste geboorte: een kind. Tweede geboorte: een Christen. Derde geboorte: een engel. Het kind vertegenwoordigt de heerschende zinnelijkheid; de Christen de onderworpen zinnelijkheid; de engel de vernietigde zinnelijkheid. Ja! het kind is als het dier, zinnelijk en zelfzuchtig; en helaas! vele menschen blijven ook op later jaren, velen tot hun einde, daarin gelijk aan het kind of het dier. Maar wie zich aangesproken voelt door den Christus, en hem de hand en het hart geeft, en in verkeer blijft met hem, in dien mensch wordt eens het woord van een Apostel tot waarheid: *hij is een nieuw schepsel, het oude is voorbijgegaan, en alles is nieuw geworden.* ¹⁾ Het turen naar de aarde is verwisseld met een opzien ten hemel; het zoeken van eigen gemak en

---

1) II Cor. V: 17.

genieting en voordeel is geweken voor de vraag: wat wil de Heer, dat ik doe? het dansen om het gouden kalf is vervangen door het spreken met God op den bergtop; de eigenwaan is verdrongen door ootmoed, de onverdraagzaamheid door liefde, de bezorgdheid door vertrouwen, de doodvrees door levenshoop, — kortom, de Christen is gestegen, verscheidene sporten gestegen, op de ladder der schepselen; boven de dieren uit geklommen, den engel nabijgekomen; hij is wedergeboren; zijn bestaan is vernieuwd. Hoe ver is 't bij ons met deze wedergeboorte? Ongelukkig de mensch, bij wien zij nog niet eens is begonnen; want zij is zoo begeerlijk en schoon. Wel is er moeite aan verbonden en smart meê gepaard. Maar dat is ook het geval met de geboorte eens kinds; en toch noemt men die geboorte een zegen. Die wedergeboorte is een hoogere zegen; ja! eigenlijk is het juist deze wedergeboorte, waardoor de geboorte eerst recht den naam van zegen verdient. Laat ons bidden om Gods geest, dat die zoo ons hervorme, vernieuwe, dat die zoo ons brenge tot die tweede geboorte, die wijding en verheffing geeft aan de eerste, gelijk zij zelve weêr wijding en verheffing ontvangen zal van die derde, die den Christen doet worden *den engelen gelijk*. Dat is de heerlijkste wedergeboorte. Schoon is de gedaanteverwisseling, waardoor de winter tot lente wordt, en schoon de gedaanteverwisseling, waardoor de rups wordt tot vlinder, maar eindeloos veel schooner moet die gedaanteverwisseling heeten, waardoor het kind eener vrouw tot een harpenaar Gods wordt, waardoor de mensch van deze aarde een lid wordt van Gods engelenrij. Mocht dat eenmaal onze geschiedenis zijn! Mocht ook deze dag iets daartoe bij kunnen dragen! —

Gezegend is de mensch, in wien de Christen bloeit,
De Christen, wiens bestaan tot eng'lenleven groeit.

Mtth. X: 16.

Zijt oprecht!

Eene les, die nog niet overbodig kan heeten. Dikwijls zijn wij onoprecht. En dat moeten wij toch niet zijn. Wij moeten oprecht zijn tegenover elkander; niet spreken in strijd met ons denken, niet *ja* zijn van buiten, als we *neen* zijn van binnen, of niet *neen* zijn van buiten, als we *ja* zijn van binnen; geen schapenvacht omdoen, als er een wolf in ons hart zit, en geen duivengezicht zetten met een slang in de ziel. Ook moeten wij oprecht zijn tegenover ons zelve: onze zonden niet blanketten, onze deugden niet vergrooten, geen portret van ons zelve maken, dat mooier is, dan wij zijn. En zoo moeten wij oprecht wezen ook tegenover God: niet meêzingen in de kerk: *God heb ik lief*, als we in 't dagelijksch leven toonen, dat God ons vrij onverschillig is; niet roemen, bij brood en beker, in het kruis van den Heer, wanneer wij in 't leven als Judas doen, en bewijzen dat een handvol zilver ons meer waard is dan Jezus. En toch, al die onoprechtheid komt dikwijls voor in de wereld der menschen. Zij kwam misschien ook in de geschiedenis van ons hart wel eens voor. Laat het van daag niet gebeuren; morgen ook niet; en nooit meer. Onoprecht met elkander om te gaan, dat is met twee vuile zolen op de door God ons voorgeschrevene eischen van *waarheid* en *liefde* gaan staan. Onoprecht met ons zelve om te gaan, dat is een onnatuurlijk vernielen van ons eigen belang, en een krankzinnig vergeten, dat de dood eens alle tooisels en franjes ons afdoet, en ons in het meer der eeuwigheid onze ware beeltenis laat zien. Onoprecht met God om te gaan, dat is iets zoo laags, zoo onheiligs, dat het moeilijk is, in het woordenboek onzer taal geschikte termen te vinden, om te zeggen, wat het is. Daarom neem ik het mij heden weêr voor, dat ik ongemaskerd verkeerem zal met mijne naasten, dat ik zonder het bedrieglijk geslepen glas der eigenliefde

mij zelve zien zal, en dat ik niet meer voor God zal komen staan met psalmen en gebeden, die liegen. Daartoe sterke mij het geloof in den Heer, die nooit iets tot de menschen of tot zich zelve of tot zijnen God zei; wat hij niet van harte meende, die de waarheid nooit verzaakte, — wat? die zelf de waarheid was! Nu althans, terwijl ik dat verlang, ben ik oprecht, en oprecht is de bede, die nu God van mij hoort: maak mij wars van alle valsheid; maak mij wars van alle leugen; maak mij zuiver; maak mij waar! —

Het *zijn* heeft waarde,
Maar niet de *schijn*;
Wat gij wilt *schijnen*,
Leer dat ook *zijn*.

Ps. CXXXIX: 14.

Ps. CXIX: 71—76.

Rom. V: 3—5.

Job VII: 1^a.

Heeft niet dé mensch een strijd op de aarde?

Is niet het leven des menschen op aarde vol gevaar en ontbering en moeite, gelijk het leven van den krijgsman? Is het leven aan kwelling en onrust niet rijk? Dat vraagt de man wiens lot zoo veel stof gaf, om er *ja* op te zeggen. Maar alle menschen hebben stof voor dat *ja*. En waardoor? O! door meer dan ééne oorzaak. *De verzoeking* baart ons onrust en moeite, door onze zinnelijkheid met onze hoogere natuur in tweespalt te brengen, en als onze hoogere natuur 't heeft verloren, dan komt de pijnlijke ervaring van *schaamte* en *berouw*. *De twijfel* kan onzen geest op wegen leiden, waar 't hem eng wordt en angstig, omdat er de grond zoo onvast is, en aan den hemel geen ster is te zien. *De begeerlijkheid* kan ons zoo jagen, dat we er doodmoê onder worden, terwijl gedurig de verwachting, dat we nu toch zullen komen tot rust, ons bedriegt. *De rampspoed* kan ons

wonden slaan, waarbij het vroeger opgestoken hoofd zich voorover gaat buigen, — de houding van een mensch, die in de borst is getroffen, — en waarbij wij gedenken, met onnoemelijken weedom in 't harte, aan dagen, toen we *dat* nog hadden, aan dagen, toen er *die* nog was. *De becommerring* kan ons in angstwekkende spanning houden met het oog op onze goederen, met het oog op onze kinderen, met het oog op onze krachten, met het oog op ons graf. — Ja! dat alles, en meer nog, doet ons zuchtende spreken: in waarheid, het leven heeft veel onrust en smarte, en er lag eene profetische beteekenis in, mag men zeggen, dat het eerste, wat wij deden hier op aarde, schreien was. Maar toch, wij mogen niet vergeten, dat het weefsel van ons leven niet enkel zwarte, maar ook hemelsblauwe draden vertoont; dat het bij onze tranen ons aan troost niet behoeft te ontbreken; dat bovenal en altijd deze troost ons mag streelen: de God, dien wij door Jezus kennen, is de bestuurder van ons leven, en, als wij maar tot Hem ons keeren, dan geeft Hij zeker ons de sterkte, om 't ééne lijden af te wenden en 't andere met geduld te dragen, en 't eene en 't andere te doen worden tot oorzaak van de reinste vreugd. Voorzeker! God kan in ons harte doen, wat Hij doet in den hof: uit een stekelige plant schoone rozen laten groeien. Dat kan Hij, en dat wil Hij ook. Mensch! treur dan niet zonder hoop, bij 't denken aan uw' strijd op aarde.

Zeker! 't leven is eene oorzaak van veel lijden en veel pijn;
Maar het lijden kan ook oorzaak van het ware leven zijn.

Gez. XXVI: 8.

Ps. I: 1—3.

Joh. XV: 1—6.

Joh. XV: 5a.

Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken.

Een schoon gezigt, — zoo'n wijngaard tegen 't huis;

schoon door zijn bladeren en zijn trossen. Ja! en dan ook door de herinnering aan 't geen er Jezus er van zei. *Ik ben de wijnstok en gij zijt de ranken*, zei Jezus. Dat zeide hij tot zijn' discipelen. Maar wij moeten zijne discipelen zijn. Gelijk de rank één is met den wijnstok, en daardoor uit dien wijnstok haar sappen en haar groeikracht trekt, en daardoor hare druiven voortbrengt, zoo moet ónze geest uit den Christusgeest de krachten trekken, die hij noodig heeft tot leven en bloei; zoo moet óns hart uit het Christushart zijn voedsel en daardoor zijne vruchtbaarheid krijgen. Zoo moet het, en als het zoo niet met ons is, dan is 't akelig. Immers, de rank, die niet met den wijnstok verbonden is, verdroogt en verdort en vervuilt; en niet anders is het met het zieleleven van iederen mensch, die zich niet aansluit aan Jezus, met zijne groote leus van waarheid en gerechtigheid en liefde, maar van hem verwijderd blijft. Zulk een mensch wil ik niet zijn. Ik wil niet, dat het leven mijns geestes zoo zal verdroogen, verdorren, vervuilen; ik wil niet, dat mijn kostelijke ziel, die, met frissche vruchten beladen, naar boven kan groeien, op den bodem zal liggen en verwelken in 't stof. Neen! naar boven groeien moet ze, en vruchten dragen moet ze; — van die vruchten, waar de schoone wijding des geloofs over heen ligt, als de heerlijke dauw op de druif. God make mijne ziel tot een rank, zóó vast met dien wijnstok, die de Heer is, verbonden, dat zij er nooit meer aan is te ontscheuren; — door de verzoeking niet, door den rampspoed niet, door den twijfel niet en door den dood niet! — Een schoon gezicht, zoo'n wijngaard tegen 't huis; vooral als ik er 't beeld in zien mag van den Heer en mijne ziel! —

Het leven van den Heer moet in het onze leven,
Zal 't onze krachtig zijn en goede vruchten geven.

Jez. XLVII: 7^b.

Gij hebt aan het einde daarvan niet gedacht.

Dat was eens eene berisping voor Babylon, omdat het in 't verdrukken van Juda's ballingen hoovaardig en overmoedig zijn gang was gegaan, zonder aan het einde van zulk eene wijze van handelen te denken, zonder te bedenken, dat zooveel ongerechtigheid eens door eene rechtvaardige vergelding gevolgd worden zou. Maar datzelfde woord: *gij hebt aan het einde daarvan niet gedacht*, zou nòg in zoo vele gevallen dienst kunnen doen. 't Is een woord voor een vorst, die de billijke eischen van zijn volk met geweld onderdrukt, en voor een echtpaar, dat zachtjes aan de uitgaven voor 't gezin te hoog opvoert, en voor een vader, die te toegiefelijk zich betoont voor zijn jongskens, en voor eene moeder, die haar dochtertje aan den opschik gewent, en voor een jongeling, die aan 't lichtzinnig festijn dezer wereld 't geluk zoekt, — en zoo voorts, en zoo verder, — men zou tot *velen* kunnen zeggen: *gij hebt aan het einde van 't geen gij doet niet gedacht*. 't Is te hopen, dat dit woord tot ons nooit gericht kunne worden. Neen! wij moeten de gewoonte aannemen van te denken aan 't geen in dit en dat bijzonder geval het eind en 't gevolg onzer daden zal zijn, en ook aan 't geen, in 't algemeen, het eind en 't gevolg onzer gansche wandeling door het leven zal zijn. Daarop niet te letten, dat is God vergeten, uit wiens hand een keten van oorzaken en gevolgen afloopt, die door geen macht is te breken. Maar dat is ook een roekeloos spel drijven met eigen geluk en 't geluk van den naaste. Maar dat is ook een treurig blijk van onverstand geven. — Verbeeldt u, wij zijn uit, en wij moeten naar huis. Zullen we op weg gaan met onze oogen dicht? Wat onverstand zou dat wezen! Want dan kwamen we niet 't huis, en we kregen ongelukken. En toch, die niet denkt aan het gevolg en het eind van zijn doen, die mag gezegd worden op weg te gaan met

geslotene oogen. En als wij nu merken, dat zoovelen dat doen, dan verwondert het ons niet, dat zoovelen ongelukken krijgen en niet t'huis komen. Ieder onzer zij bang van ongelukken en begeere eenmaal t'huis te komen, en toone dat werkelijk, door zijne oogen goed open te houden en door goed voor zich uit te zien. Dat is eene der eerste voorwaarden, om tot een goed eind te geraken. Komt! nemen wij ook voor dezen dag van ons leven de wijze les: *let op 't eind!* met ons meê.

Die bij hetgeen hij doet niet op het einde ziet,
Vlecht zelf in zijnen krans de doornen van 't verdriet.

Ps. CXIX: 17.

Jer. XXXIII: 6, 8.

Rom. V: 6—8.

Tit. II: 44a.

Die zich zelve voor ons gegeven heeft, opdat hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid.

De bevrijding der menschheid uit de overheersching der zonde, dat was 't verheven doel van Jezus, voor die zaak leefde hij en voor die zaak stierf hij. En hij stierf met de grootsche bewustheid, dat almede zulk een sterven, ja! dat vooral zulk een sterven, eene macht in het leven der menschheid zou worden, die aan de macht der zonde de menschheid ontworstelen zou. Nu, de zonde heeft dan ook al heel wat zielen, die zij in haar bezit had, verloren, doordien die zielen het oog gingen richten op 't kruis, doordien die zielen gingen letten op de bloedende heiligheid, op de vermoorde liefde. Al heel wat zielen zijn bij dien aanblik met haar ketenen gaan rammelen en hebben ze doen springen, in des Heeren kracht. — Maar, zou iemand kunnen zeggen, — niemand kwam toch van al zijne ketenen af: al kan de ongerechtigheid in ons verminderen, dat verschilt nog veel met van alle ongerechtigheid ontheven te wezen; ik zie alleen verlossing in een

zeer betrekkelijken zin. — Doch, laat ons bedenken, dat wij den zieke *beter* noemen, dat wij de zaak van den zieke *gewonnen* noemen, als maar de krisis der ziekte voorbij is. Dan is die mensch nog wel zwak en hij ziet nog wel bleek, maar de kracht zijner krankte is gebroken, hij wordt van dag tot dag beter, van dag tot dag sterker, en, als hij dan ten slotte nog eens de stad uit en de buitenlucht in kan, dan wordt hij volkomen gezond. Zoo ook de ziel des menschen, die in Jezus gelooft. De kracht der ziekte, die *zonde* heet, is in haar gebroken, de krisis is voorbij; de ziel wordt nu sterker en beter, altijd sterker, altijd beter, en dan ten laatste zal de buitenlucht het overige doen, — gij weet wel, die buitenlucht niet van deze aarde. In dien zin kan de geloovige reeds hier van zich zelve getuigen: verlost, o Heer! en nu geen zondaar meer; — maar in volle werkelijkheid en in de schoonste beteekenis zal die uitspraak voor hem in 't andere leven gaan gelden.

Een levenslens vol zegen,
 Een grafschrift vol van eer,
 En 't blijdeste woord des hemels
 Is: 'k ben geen zondaar meer.

Gez. XLIX: 1.

Ps. XC: 3—6.

I Cor. XV: 53—57.

Job XVII: 13^a.

Het graf zal mijn huis wezen.

Ofschoon voor ons, die aan onsterfelijkheid gelooven, de treurwilgen van het kerkhof geen gezichteinder vormen, ofschoon onze verwachting en hope veel verder ziet dan tot de graven, toch is dit, in zekeren zin en naar het algemeen gangbare spraakgebruik, eene waarheid voor ieder: *het graf zal mijn huis zijn*. En goed is 't, gedurig aan die waarheid te denken. *Het graf zal mijn huis zijn*. Als dat woord mij voor oogen staat, dan krijgt in de eerste plaats

mijn hoogmoed een deuk; en dat mag wel; dan zeg ik verder tot mij zelve, dat ik mijn gansche ziel niet moet zetten op de zorgen voor de aarde; dan ga ik ook, in ernstige gedachten verdiept, de eene bloem na de andere wegplukken uit den feestkrans der lichtzinnige vreugde; dan krijgt ook gedurig de uur-slag voor mijn gevoel het karakter van een noot uit een doodemarsch, dien de Tijd mij al voorspeelt, en ik denk aan 't geen ik nog beschikken en in orde brengen moet voor mijn huis en mijn hart, en ik grijp naar de hand van den eeuwigen God, en naar de hand ook van den Heer, die zich zelve de opstanding noemde en het leven. Zie! zoo is het goed voor me, aan die laatste woning, hier op aarde, te denken. Zeker zou ik al verder gevorderd zijn, zeker zou ik al een veel beter mensch wezen, indien ik er nog meer aan gedacht had. Daarom, van nu aan vele malen gedacht aan dat stille en donkere huis, dat mij wacht. Niet om mij somber te maken. Ik geloof, dat mijn hemelsche Vader geen behagen heeft in sombere kinderen. Neen! Maar om mij al nader te verbinden aan Jezus, die het leven en de onverderfelijkheid eerst recht aan 't licht gebracht heeft, en die daardoor mij aanziet, als over den schouder heen van den Dood, met een blik, waar 'k in lees: wees niet bang, gij zult leven; en 't graf, dat eens uw huis zal wezen, zal toch ook weêr uw huis niet zijn. — —

Na het sterven zal men denken aan het leven hier op aard.

Wijs is 't, als men in het leven dikwijls op het sterven staart.

Gez. CLXXXIII: 2.

Pred. VII: 16, 17.

I Cor. XIII: 9—11.

I Cor. XIII: 9^a.

Wij kennen ten deele.

Dat is ten volle waar, dat wij ten deele kennen. Als wij eens datgene, wat men weet, in vergelijking brengen

met hetgeen men nog niet weet, als wij eens de beantwoorde vragen, — omtrent God, Jezus, de menschheid en de gansche natuur, — naast de vragen stellen, waar nog niemand een antwoord op vond, dan voelen we eerst recht, dat ons weten en kennen nog schraal is, na zoovele eeuwen van denken en waarnemen en vorschen nog uitermate armoedig. En als we dat nu voelen, wat dan? Dan zullen we vooreerst in onze uitspraken behoedzaam en bescheiden worden, en niet met een hooge borst van onze wetenschap als van *de* wetenschap spreken. En ten andere zullen we verdraagzaamheid leeren, en denken: laat ik nooit meenen, dat ik de volle waarheid heb, en mijn buurman niet anders dan dwaling; onder hetgeen ik dwaling noem kan ook nog wel een waarheid schuilen, gelijk in 't geen ik houd voor waarheid nog wel een dwaling zitten kan. En verder? Verder zal de bewustheid van het gebrekkige van mijn weten en kennen me een spoorslag moeten zijn, om zoo ijverig, alsof het onderzoek van daag eerst begonnen was, te blijven denken en vorschen, met de groote overtuiging in 't harte, dat iedere vordering in de kennis der waarheid een stap is vooruit in de kennis van God. En wanneer ik dan, ook bij 't ijverigste en vruchtbaarste streven, toch altijd zal moeten blijven zeggen: *wij kennen ten deele*, dan zal die bekentenis me eene aanleiding zijn, om ten hoogen te zien en mij te verlustigen en te verliezen in de zalige hoop, dat ik eenmaal zal kunnen lezen, wat mij nu nog geheimschrift is, dat ik eenmaal zal ontsluierd zien, wat nu nog bedekt is, dat ik eenmaal duizenden vraagteekens der onwetendheid zal weg kunnen doen, en die door de uitroepingsteekens der verrassing en der verrukking zal kunnen vervangen. Ja! *nu rapen we nog maar steentjes op in 't oeverzand van 't meer der waarheid* ¹⁾, maar dan steken we eerst af naar de diepte en halen we de paarden er uit. Ja! nu wandelen we nog maar bij maanlicht; maar wij wandelen den morgenstond tegen; nog een kleine tijd, en dan zien wij de zon!

1) Newton.

Geef mij immer meerder klaarheid,
 Immer meerder licht en waarheid,
 En doe daardoor meer en meer
 Mijne ziel U vinden, Heer!

Ps. XXV : 4.

Jez. XI: 1, 2.

Matth. XVI: 13—16.

Luc. I: 32^a.

Deze zal groot zijn.

Voorzeker! hij is *groot* geworden, de zoon van Maria, wien deze toezegging gold, zóó groot, dat hij in een éénigen zin de Zoon des Allerhoogsten mocht heeten. Wat rijke schat van waarheid kwam er van zijne lippen! Wat heerlijk waas van reinheid lag er over zijn spreken en handelen! Wat wonderen van liefde openbaarde zijn hart! — En dan, wat een verhevene levensbeschouwing en wat een prachtige opvatting van zijne levensbestemming en wat een heldenkracht en heldenmoed in de aandoenlijke worsteling, waarin hij ten laatste te gelijk als verwinnaar en als martelaar viel, te gelijk met doornen gekroond en met lauweren! — Nu, ware hij niet groot geweest, niet zeer groot, niet eenig groot, dan had hij ook wel nooit eenen invloed op de wereld geoeffend, als dien hij heeft geoeffend, en die nog immer werkt. 't Is toch nog al iets, moet men zeggen, om zonder geld, zonder geleerdheid, zonder gunst, zonder wapenen, alleen door de macht van eigen persoonlijkheid, alleen door de macht van woord en geest, de oorzaak van eene omwenteling der wereld te worden, en den eersten stoot te geven tot een' beweging, die in achttienhonderd jaren niets van hare kracht verliest. En dat heeft Jezus gedaan, en nog staat daar zijne stichting. En heeft die stichting tegenwoordig hare onwaarheden en onreinheden ook, 't is aan te wijzen, dat al het ware en reine in het Christendom van Jezus is,

maar het onware en 't onreine van latere tijden. Daarom dan, groot was die Jezus, meer dan één vóór of na hem; eene heerlijkheid openbaarde hij als van den Eeniggeborene des Vaders. Als ik voor hem ga staan, dan moet ik hoog tegen hem opzien. Maar dat moet ieder. Ook de beste. Er is eene middeneeuwsche legende, die zegt, dat een zeker Christusbeeld de eigenschap had, van altijd eenige hoofden grooter te zijn, dan de mensch, die er naast kwam staan, hoe groot die mensch ook mocht wezen. Zinrijke gedachte. Ieder moet tegen hem opzien. Doe gij dat ook, mijn ziel! — met eerbied en met liefde. —

Kleine, laffe wereldgrootheid, al uw glinstering verschieft,
Voor het oog, dat op den Christus en op zijne grootheid ziet.

Gez. XLVI: 3, 4.

Ps. CXXXIX: 1—7.

Hebr. IV: 13.

Ps. CXXXIX: I.

Heer! Gij doorgrondt en kent mij.

God weet, dat ik er ben. God weet ook wie ik ben. God weet, wat mijne daden zijn en hoe mijn hart is. Dat is eene van die gedachten, die meê moeten op de reis door het leven. Waarom? Wel, 't is immers eene gedachte, die mij de hand kan doen terugtrekken, als ik haar reeds uitgestrekt heb naar een verbodene vrucht. En 't is ook eene gedachte, die voor zelfbedrog mij vrijwaren kan; want wat geeft het, of ik tot mij zelve al zeg: ik ben gezond, — als God melaatschheid ziet of kanker? En 't is ook eene gedachte, die van liegen en veinzen mij afmanen zal, want God bedrieg ik niet, al bedroog ik de menschen. En 't is ook eene gedachte, die met den gordel van 't vertrouwen mij toerusten kan; want wat ligt er een bemoedigende kracht in dat denkbeeld: Een is er, die weet, wat ik noodig heb en wat goed voor mij is. En 't is ook eene gedachte,

die den balsem der vertroosting me in het hart kan doen druppelen, als het door verongelijking en miskenning geschrijnd en gewond wordt, want verzachtend moet het zijn, als men, onschuldig lijdende, denkt: God oordeelt anders dan de mensch en Gods oordeel is rechtvaardig. O! ze zijn niet te tellen, denk ik, de onschuldige slachtoffers van hoon en van haat, die de gegriefde ziel in de stilte hebben verkwikt en versterkt door ten hoogen te zien en te fluisteren: *Heer! Gij doorgrondt en kent mij.* Ook Jezus, onze Heer, heeft daar zeker wel dikwijls zijn troost in gevonden, heeft zeker wel, als men een bondgenoot van satan hem noemde, of als men Barabbas, — en die Barabbas was een moordenaar! — boven hem stelde, zijn God in 't gezicht gezien met een blik, waar die God in kon lezen: *Heer! Gij doorgrondt en kent mij.* — Dat woord wil ik vasthouden voor mij zelve. 't Is waarlijk een woord, om op den muur te schrijven van iedere kamer in 't huis, en om, ook als men niet te huis is, altijd bij zich te hebben. Het doe mij overal God zien, God, die overal mij ziet; het doe mij, naar gelang van omstandigheden, God zien, nu eens als een vader, die zegt: zondig niet; ik weet alles! — dan weêr als een vader, die zegt: wees niet bedroefd; ik weet alles! —

Geef, dat ik steeds het kwade vlied',
 Ook dáárom, Heer! dat Gij het ziet,
 En troost moog' vinden bij mijn leed,
 Ook dáárin, Heer! dat Gij het weet.

Ps. CXXXIX: 1.

Jez. LV: 8, 9.

Matth. XXVI: 39.

Job XXX: 26.

Toen ik het goede verwachtte, kwam het kwade; toen ik hoopte op 't licht, kwam de donkerheid.

Dat is een woord, 't welk ieder onzer meermalen in zijn

eigen levensgeschiedenis heeft kunnen schrijven. En de ervaring, door dat woord aangeduid, is een zeer pijnlijke ervaring. 't Is zoo genoeglijk, als de hoop ons allerlei mooie schilderingen voor oogen houdt aangaande onze toekomst. Daarop is het zoo diep en innig smartelijk, als de Teleurstelling die mooie schilderingen ruw aanvat en stuk scheurt, en ons toesnauwt: niets daarvan! — Dan klemt een mensch de tanden in zijn lip en dan zwelt er een brandende drop in zijn oogen. Maar wat is er aan te doen? — Toch wel iets, zou ik meenen. Als wij teleurgesteld worden in een zoete verwachting, dan moeten we oogenblikkelijk bedenken, dat geen noodlot of toeval 't ons aandoet, maar God; en dat Gods doen wijsheid en liefde is, ook als Hij ons niet onzen zin geeft, en dat God ons voor en na ook wel eens duidelijk heeft laten zien, hoe een teleurstelling voor ons soms beter kan zijn dan een bevredigd verlangen, hoe een schijnbaar ongeluk een wezenlijk geluk kan bevatten, en hoe iets, wat wij bijna een vlek aan den hemel genoemd zouden hebben, geen vlek was, maar een sterrenhoop. Dat te bedenken, 't zal verzachting van onze hartepijn wezen. Maar wij kunnen nog meer doen. Wij kunnen het getal onzer teleurstellingen in 't leven verminderen. Immers, hoe meer het geloof en 't gebed ons doorlouteren, des te minder begeerlijkheid zal in ons harte dan wonen; des te meer zal het getal onzer wenschen gaan slinken; en onder de wenschen, die overblijven, zullen er des te minder zijn, die Gode mishagen en daarom ook zeker niet zullen worden vervuld. Dat is de diepe waarheid van 't woord: als wij deden wat we moesten, dan gaf God ons, wat wij wenschten. Daarom, onze Heer, die altijd deed wat hij moest doen, kon ook zeggen: Vader! ik weet, dat Gij altijd mij hoort. God! geef ons een hart, door geloof en 't gebed zoo eenswillend met U, dat het doorgaans niet vraagt iets, wat Gij niet kunt geven, en dat het, indien dit somtijds nog gebeurd is, en indien dus teleurstelling somtijds nog gevoeld wordt, zich aanstonds trooste met het denkbeeld: 't heeft

niet zoo moeten wezen; mijn Vader wist het beter; en wat Hij doet, is goed.

God! maak ons stille en vrome menschen,
 Wier hart U onbepaald vertrouwt,
 En die, niet krijgend wat zij wenschen,
 Niet wenschen, wat Gij hun onthoudt.

Gez. XIX: 6.

Ps. CII: 26—28.

II Petr. III: 8.

Ps. XC: 2^b.

Van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt Gij God.

Groote gedachte! Ontzettend groote gedachte! Toen er nog geen mensch op onze aarde stond, toen er ook nog geen plantje hier groeide, toen de aarde zelve er nog niet was, bestond God. Toen oudere bollen dan onze planeet er nog niet waren, bestond God. En, hoever ik terug ga in het grauwe verleden, daar is geen begin te vinden aan 't wondervol bestaan des Heeren: Hij is, en is *van eeuwigheid*. En ook *tot in eeuwigheid* zal Hij zijn. Als er uit de urn van den Tijd nog duizend van die golvingen zullen weggevloeid zijn, die wij menschen, *eeuwen* noemen, en nog eens duizend weêr daarover heen, en nog eens, — God zal er zijn, en onveranderd zal Hij zijn, onverouderd. Duizend jaren zijn voor Hem als één dag; één dag is voor Hem als duizend jaren; — alles hetzelfde; voor Hem bestaat geen tijd. Bij ons is de tijd eene reuzenmacht, die alles, zonder uitzondering alles, verandert en eindelijk wegdoet. Maar boven den stroom des tijds, die hier tronen, zoowel als speelgoed, verbrokkelt, die hier eiken, zoowel als riet, doet versplinteren, die hier rotsgevaarten, zoowel als menschenvleesch, afslijt, staat ongedeerd des Heeren zetel, en draagt, in onuitwischb're letteren, 't ontzaglijk opschrift: *Eeuwigheid*. O! dat is een God, voor wien we

ons neêr moeten buigen met een rilling van heiligen eerbied in 't harte. Maar tevens weêr met dank. Met dank, ja, voor de hooge eere, dat wij, kleine en vluchtige schepselen, toch in staat zijn, dien Eeuwige aan te zien, ons met Hem in betrekking te stellen, en, wat nog meer zegt, daarbij iets van Zijne eeuwigheid in ons zelve te voelen. De asch der vergankelijkheid bestuift onze voeten, maar onze hand mag in de hand van den Eeuwige liggen; een grafkuil gaapt voor onze schreden, maar toch dragen wij eene eeuwigheid in onze borst. Den Eeuwige zij lof, nu en voortaan en eeuwig! —

Dwinge de eeuwigheid des Heeren telkens weêr ons eerbied af,
Maar ook dank, dat Hij ons, menschen, in de ziel iets eeuwigs gaf.

Ps. XC: 1.

Spr. IV: 23—27.

I Cor. X: 12.

Mtth. XXVI: 41^a.

Waakt!

Daar gaat een man bij schemeravond langs een eenzamen weg, en eene belangrijke somme gelds heeft hij bij zich. En die weg, — dat weet hij, — is een onveilige weg. Al dikwijls werd daar iemand aangerand en van 't geen hij meêdroeg beroofd. Hoe loopt nu die man en met welke gedachten? Hij loopt behoedzaam voort en geeft op alles acht en houdt gedurig zijn hand op de plaats, waar zijn geld zit, en heeft zijn plan gereed voor 't geval, dat men beproeven mocht, 't hem te ontnemen. Die man waakt; en hij doet wêl. Maar, als wij dat zoo toestemmen, dat die man wêl doet, bedenken wij dan wel, dat daarin eene veroordeeling liggen kan van ons zelve? *De weg door 't leven* is zeer onveilig. Hoevelen zijn er op dien weg al aangerand en beroofd geworden! 't Getal is ontelbaar. En wij

loopen er toch meestal zoo zorgeloos op, ofschoon wij iets bij ons hebben van waarde; — van meer waarde, dan de grootste som geld. Wij dragen met ons meê eene ziel, die veel waard is. En als wij die in bezit laten nemen, grootendeels of geheel, door wereld en zonde, dan zijn wij 't beste kwijt, wat we hebben, dan hebben we niet om van te leven, dan wordt zeer akelige ontbering en zeer treurige ellende ons deel. Duizenden voorbeelden, die het bewijzen. En, ach! toch altijd nog duizenden, die weêr even lichtzinnig en zorgeloos wandelen, als ware de weg niet onveilig, of al droegen ze niets van waardij met zich meê! — Wij willen verstandiger doen in 't vervolg; wij willen met behoedzaamheid zien waar we gaan en acht geven op alles, wat zich in onze nabijheid bevindt; in één woord, wij willen doen naar 't geen Jezus òns, zoowel als zijn eersten discipelen, toeroept: *waakt!* — Waken willen wij ook heden, en reeds in dit morgenuur samen besluiten, dat de verzoeking, in welken vorm zij ons aangrijpen moge, ons niet onvoorbereid zal vinden, en reeds in dit morgenuur elkan- der herinneren, dat we zeker blijmoediger van avond ter ruste zullen gaan, wanneer we bewaard hebben 't goede, dat God ons meêgaf op reis, dan wanneer wij ons iets daarvan hebben laten ontstelen. Alzoo dit afgesproken: *waakt!*

Beter, voor gevaar te vreezen, maar 't juist dáárdóór af te slaan,
Dan die vreeze niet te kennen, maar dan ook te grond te gaan.

Gez. LXXIII: 12.

Klaagl. III: 24, 25.

Fil. IV: 6, 7.

Mtth. XXVI: 41^a.

Bidt!

Ja! laat ons dat doen; laat ons bidden, veel bidden. Dat wil juist niet zeggen, dat we zeer vele malen daags met ge-

vouwen handen en geslotene oogen moeten zitten, maar dat ons hart gedurig en gedurig weder moet spreken tot God. 't Gebed is onze eere, en 't is ook onze zegen. Onze eere, want geen hart buiten 't menschenhart leeft er op aarde, dat gedachte en woord kan verheffen tot God. Onze zegen, want het vertroost ons bij droefheid, het bemoedigt ons bij gevaren, het stemt ons tot eenswillendheid met onzen Vader, het vervult onze ziel van den heiligen geest. Wat al zegen dus ligt er in! Wat is op zich zelve die heiligende kracht reeds een zegen! En 't is toch waarheid, immers, dat bidden zoo heiligend werkt. Voorwaar! hoe meer het echte bidden in een menschenleven voorkomt, des te minder zonde komt er voor in dat leven; en 't is daarom een zeer kwaad teeken, als een mensch niet meer bidt. Het bidden te verleeren, dat is God te verliezen. Het bidden te verleeren, dat is het ware leven te derven, want *'t gebed is de adem van het geestelijk leven* ¹⁾. Omgekeerd: zoolang eene ziel het bidden nog aanhoudt, zoolang eene ziel gedurig nog eens iets aan God heeft te zeggen, zoolang zal die ziel niet vergaan. Men zegt: zoolang er leven is, is er hoop; — met niet minder recht kan men zeggen: zoolang er gebed is, is er hoop. Laat ons dan veel bidden. 't Zal ons in meer dan éénen zin goeddoen. Laat ons God danken, dat wij kunnen bidden. 't Is toch wel eene dankzegging waard, dat Zijne goedheid ons eene ziel gaf, *die vleugelen heeft*; — want het wordt haar dikwijls zoo eng en zoo bang in de laagte; rondom haar verheffen zich zoovele gevaren, en onder haar breekt zoo gedurig een tak. Ja, zeker! 't is een hartelijke dankzegging waardig, dat Gods goedheid ons eene ziel gaf, die vleugelen heeft. Bezoedelt ze niet, deze vleugelen der ziel, en verlamt ze ook niet, door ze nooit te gebruiken.

Vraagt gij wat het bidden doet? —

't Ontsteekt in ons harte den heiligsten gloed,

't Doordringt onze vreugd met het heerlijkste zoet,

't Bezielt ons in nood met den krachtigsten moed, — —

Bij leven en sterven doet bidden ons goed.

I Sam. XXVIII: 11b.

Doe mij Samuel opkomen.

Dat is een eisch, eens door Koning Saul tot de waarzegster van Endor gericht, in de meening, dat zij in staat was er aan te voldoen, dat zij 't vermogen had, dooden uit het schimmenrijk op te doen komen. Zulk eene meening wordt door ons natuurlijk als bijgeloovig veroordeeld. Maar 't verlangen, om diegenen nog eens te zien, die al heengegaan zijn, behoeft daarom door ons niet uitgeroeid te worden; dat verlangen is niet kwaad, indien wij 't maar verstandig besturen. En dan is *de verbeelding* de tooveres, die voor ons de dooden nog weêr doet verschijnen. Zij doet voor ons opkomen: Abel, Abraham, Jozef, Mozes; — ook Samuel; — David, Elia, Johannes, Petrus, Paulus, Polykarpus, Augustinus, Luther en meer zoo. Zij doet ook voor ons opkomen: Kaïn, Cham; — ook Saul; — Absalom, Achab, Herodes, Judas, Ananias, en meer zoo. En allen hebben ons iets te zeggen, en allen zeggen ons iets: òf iets, wat ons prikkelt tot geestdrift, òf iets wat ons ernstig tot bedachtzaamheid stemt, maar al die dooden spreken ten minste enkele woorden tot ons, waar wij iets aan kunnen hebben. Menig verkeer met levenden is minder vruchtbaar dan zulk een omgang met dooden. Ook moeten op het punt van welsprekendheid alle levenden voor de dooden onderdoen. Daarom, laat ons dikwijls nog dezulken, die niet meer hier zijn, voor onzen blik doen verschijnen. Als we dat doen, dan zien we daarbij, dat spreekt van zelf, gedurig ook weêr ònze dooden: den vader, die onze trouwste raadsman was en onze hartelijkste vriend; de moeder, die zoo innig ons liefhad en zoo warm voor ons bad; het kind, dat lachend op onze knieën klom en ons kussend omarmde, — — o! 't is goed, ze niet te vergeten, 't is goed, met die ontslapenen te blijven verkeerren; 't wendt ons oog naar den hemel en het heiligt ons hart. In 't gezelschap

der levenden is onze ziel vaak zoo zondig; in 't gezelschap der dooden is in onze ziel zoo iets reins. Verbeelding! neem telkens voor ons uwen tooverstaf weêr in handen, en doe voor ons telkens diegenen weêr verschijnen, die hier eens zijn geweest. En bovenal, doe voor ons telkens ook Jezus verschijnen, want die verschijning zegt het meeste, en als bij die andere verschijningen misschien iets ons zou kunnen verontrusten of tot droefheid ons stemmen, dat wordt goedgeemaakt, als hij ons verschijnt.

Laat ze telkens wederkeeren, die u zijn vooruitgegaan,
En leer telkens meer de sprake van wie niet meer spreekt verstaan.

Gez. CLX: 2, 3.

Mal. III: 14—18.

I Joh. I: 5.

Ps. CXIX: 137^a.

Heer! Gij zijt rechtvaardig.

Is dat wel waar, dat God rechtvaardig is? Is niet iedere zondaar, die feestvieren kan, en iedere vrome, die het kruis dragen moet, een daarmee strijdige verschijning? Men zou 't kunnen meenen. Toch is het zoo niet. Als er *gelukkige* zondaars waren en *ongelukkige* vromen, dan zeker mochten we ons geloof aan Gods rechtvaardigheid van ons werpen, om het nooit weêr op te nemen; — maar *gelukkige* zondaars en *ongelukkige* vromen zijn er nooit geweest, zijn er ook heden niet, en zullen er nooit wezen. Wel *voorspoedige* zondaars en *rampspoedige* vromen. Maar voorspoed is toch niet hetzelfde, als geluk, en rampspoed is niet hetzelfde, als ongeluk. Als dat het geval was, hoe kon een geboeide Paulus zich dan gelukkiger gevoelen dan een machthebbende Felix of Festus? En hoe kon Jezus, die den kruisdood ging sterven, dan zeggen: Gij, dochters van Jeruzalem! weent niet over mij? — Echt gelukkig is alleen de vrome, zelfs onder zijn lijden, en echt ongelukkig is alleen

de zondeknecht, zelfs bij zijne vreugd. In de natuur beroeren de stormen den dampkring slechts tot op zekere hoogte, maar daar boven is 't stil; en de golvingen der zee bewegen zich slechts tot op zekere diepte, maar daar beneden is 't rustig; — zulke hoogten en diepten zijn er ook in het zieleleven van de vromen altijd. In de natuur zijn er hoogten, die bar en woest zijn en ijzig, ofschoon het pad dat daarheen voert, een bloemenpad is, en diepten, waar 't benauwd is en vol stikkenden damp, ofschoon er gouden en zilveren ertsen in glinsteren: en zulke hoogten en diepten zijn er in het zieleleven van alle vrienden der zonde altijd. Dat is een vaste regel, dat is een stalen wet; en nu zeggen wij weder: de Heer is rechtvaardig! En dat zullen we met des te krachtiger stem weêr herhalen, als wij eventjes over de grafsteden heen zien, en dan er op letten, wat voor de lijdende Lazarussen en voor de feestvierende wereldkinderen dáár nog weggelegd is. Ik wil dan onthouden bij mijne plannen en daden, ook heden, dat God regeert, en dat God is rechtvaardig.

De ware vrede is voor den vrome, maar voor den zondaar 't ware leed:
Dat is een onverbreekbre keten, door een rechtvaardig God gesmeed.

Ps. CXIX: 69.

Ps. LI: 3—5.

Rom. VI: 23.

Klaagl. III: 39 $\frac{1}{2}$.

Een ieder klage van wege zijne zonden.

De meeste menschen zijn zeer geneigd tot klagen. Ze klagen over ongemakken van hun huis, over geringheid van hunne inkomsten, over duurte van de levensmiddelen, over last van de bureu, en over wat al niet. Maar de meeste menschen klagen nimmer van wege hun zonden. En dat zou toch eigenlijk van alle klachten de rechtmatigste klacht zijn. Want elke zonde van een mensch is mouterij tegen

God, en verloocheuing van Jezus, en elke zonde van een mensch is den naaste tot schade en hem zelven een ramp. Dus, waarlijk! dat is stof tot klagen. God is zoo vol liefde voor ons en Jezus had het zoo goed met ons voor. Ellendig van ons, dat we tegen dien God zoo gedurig in opstand komen en dien Jezus zoo gedurig verzaken. En wij konden zooveel vrede hebben en zooveel zegen verspreiden in 't rond. Ellendig van ons, dat wij zoo gedurig ons eigen vreugdevuur uittrappen en distelen zaaien op een andermans land, waaraan hij zich zeker zal wonden. Daarom, nog eens, als wij klagen willen, laat ons dan klagen over onze zonden het meest. Maar niet werkeloos klagen. Neen! gewaakt en gestreden er bij, in de kracht van 't geloof, dat den Christus een hand geeft; in de kracht van 't gebed, dat ons rusten doet aan 't hart van den Vader. En dan zullen wij ook zeker niet hopeloos klagen. Want dan zullen we in ons zelve vooruitgang bespeuren, gevoelen, dat we beter worden, en in ons de overtuiging dragen, dat we eens voor goed van de zonde bevrijd zullen zijn. Wie zulke ervaringen heeft in zijn ziel en wie zulk eene hope bezit in het harte, die is een gelukkig mensch, een mensch, bij wien de stof tot klagen al meer vervangen wordt door stoffe tot danken, een mensch, wien bloesems tegenwaaien uit het Paradijs des hemels, en die telkens een zeer zoete weelde in 't gemoed heeft bij deze gedachte: naar het Paradijs ga ik henen, en dat Paradijs heeft geen slang!

De zonde is onze smet, ons oordeel, onze wonde:
't Niet-klagen over haar is op zich zelf weêr zonde.

Gez. XXXVII: 1.

Jez. LVII: 15, 20, 21.

Rom. V: 1, 2.

Hand. XXIV: 25.

En als Paulus handelde van rechtvaardigheid en matigheid en het toekomstend oordeel, antwoordde Felix, zeer bevreesd geworden zijnde:

voor ditmaal ga heen; en als ik gelegenen tijd zal hebben bekomen, zoo zal ik u tot mij roepen.

Die Felix heeft, — wel in tegenstelling met zijn naam, die *gelukkig* wil zeggen, — de ongelukkige bestemming gehad, om voor alle volgende eeuwen het beeld te zijn van moedwillige gewetensverdooving. Bij het aanhooren van Paulus' woorden werd hij bang. De machthebbende werd bang voor den weerlooze; de rechter werd bang voor den gevangene. Dat komt door de meerderheid der deugd tegenover de zonde. Maar toen verdreef de zondaar met opzet zijne onrust, en sloot, met één bevel, twee monden: Paulus' mond en den mond van zijn eigen geweten. Een voorbeeld voor ons. Dat wil zeggen, natuurlijk, een afschrikkend voorbeeld. Want een mensch, die zijn geweten op den mond slaat, is een mensch, die God op den mond slaat; en dat komt zeker nooit goed uit. Neen! geven wij nauwlettend acht op hetgeen ons door 't geweten gezegd wordt. 't Is een *vergeet-mij-niet*, door onzen Vader ons meêgegeven op de reis door het leven. Geven wij er telkens en telkens weêr acht op. En als dit ons reden geeft tot schaamte en rouw, als dit ons oorzaak is van smart en van vreeze, dan worde die onrust niet door 't geweld van den moedwil verdreven, maar door de zachte en zalvende kracht van 't geloof. De mensch, die den Heer aan het kleed grijpt, in wien het geweten een voortdurend ongestoorden vrede met God had, zal altijd, na bij vuurvlam en donderslag te hebben gebeeefd, het geruisch eener waarlijk verkwikkende stilte vernemen, en daar diep in ademen, zijner ziel tot lafenis. O! dat liefelijk geruisch van die verkwikkende stilte! Mocht het dikwijls, zeer dikwijls onze schreden omringen, ook dezen dag, ook op de volgende dagen, en ééns ook op den laatsten dag!

Wie heeft, bij lief en leed, altijd het beste lot?

Die vreê heeft met zich selv' en vrede ook met zijn God.

Ps. CIV: 14, 15.

I Cor. VI: 19, 20.

I Tim. V: 23.

Drink niet langer water alleen, maar gebruik een weinig wijns, om uwe maag en uwe menigvuldige zwakheden.

Dat is een eenvoudige en hartelijke raad van Paulus aan zijn jeugdigen vriend Timotheus, opziener der gemeente te Efeze. Hij was zwak, die Timotheus, en er lag veel voor hem te doen. Daarom geeft Paulus hem een wenk, dat hij iets beproeve, om wat meer toon aan zijn gestel te geven, wat meer sterkte aan zijn kracht. — Een mensch moet voor zich zelve zorg dragen, ook voor zijn lichaam. Dat lichaam heeft waarde, vooral als hulsel van den geest. Of deelt de waardij van de parel zich niet mede aan de schelp? Maar bovendien: waar het lichaam lijdende is, daar verliest allicht ook de geest zijne frischheid en veerkracht, en daar kan men niet doen wat men anders zou kunnen, voor de eere van God, de zaak van den Heer, den zegen der menschheid. Dat moet door ons worden bedacht. Alle menschen willen liever gezond zijn dan ziekelijk. Maar waarom? De meesten alleen omdat gezond zijn zoo plezierig is. Maar leeft een mensch dan alleen voor 't plezier? Heeft hij niets te doen, voor God, voor den Heer, voor de broeders? En dan, vooral met het oog dáárop moeten wij wenschen, wakker en lustig en krachtig te zijn. Dat is de meest verhevene beschouwing en de meest edele waardeering van den schat der gezondheid. Zien wij dan toe, dat we de kracht, waarmee wij werken moeten, niet onbruikbaar maken, door òf ons lichaam te weinig goed te doen, òf ons lichaam te veel goed te doen. Immers, op die beide manieren kunnen wij storingen brengen in de bewerktuiging, door God ons gegeven, die zoo schoon is en waar zooveel meê te doen is. Door ons toedoen mag daar geen storing in komen, en wij moeten doen, wat we kunnen, om de gouden tooverlamp des levens helder brandend te houden, want hoe helderder die lamp bij ons brandt, des te ijveriger en krachtiger kunnen wij

werken, en des te meer kunnen wij afgewerkt hebben, als God komt om haar uit te doen.

Het werk is veel; — de tijd loopt snel:
Bewaar uw lust en krachten wèl!

Gez. LXXIII: 13.

Ps. XCIV: 8, 9.

Joh. IV: 23, 24.

Joh. IV: 24^a.

God is Geest.

Wat wil dat zeggen? — 't Beduidt, dat Gods natuur niet stoffelijk, niet lichamelijk is. Maar 't beduidt nog meer. 't Beduidt óók, dat God een zelfbewust en denkend Wezen is, dat God *persoon* is. Daar zijn er, die niet gelooven aan een persoonlijken God. Volgens deze lieden is alles zoo maar het gewrocht van een bewusteloze, blinde natuurkracht. Is dat aannemelijk? Laat ons zien. Als gij losse letters zoo maar in den wind strooit, vallen die ooit zóó op den grond, dat ge een gedicht er uit leest? En als gij verschillende muziekinstrumenten zoo maar op en door elkander laat vallen, komt daaruit ooit een symfonie? Immers neen. Daarom, waar wij letters vinden, die tot versregels zijn gegroepeerd, en waar wij tonen opvangen, die met elkaâr eene symfonie ons doen hooren, daar denken we van zelf aan een ordenenden, schikkenden, denkenden geest. Welnu dan, de natuur is een gedicht, eene symfonie is de schepping: in alles is maat, regel, verhouding, verband, harmonie; en als we dat merken, dan doen we immers verstandig, door niet daarbij te denken aan een bewusteloze kracht, maar wel te gelooven aan een denkenden Geest, en te knielen, en ons voorhoofd op de aarde te leggen en in stille aanbidding te fluisteren: God! — Nog iets. Wij, menschen, zijn persoonlijk, wij denken. Maar als er nu geen persoonlijk, geen denkend God is, als dus eene blinde en bewusteloze natuurkracht de oorzaak van alles is, dan krijgen we dit, dat eene

niet-denkende kracht het aanzijn gaf ook aan denkende wezens, en dat er dus schepselen zijn, die een hoogere natuur bezitten, dan de macht, die ze schiep. Dat is niet redelijk. Neen! òns denken wijst terug op het hoogere, het oorspronkelijke, het eeuwige Denken, òns *persoon-zijn* wijst terug op een persoonlijken God, een God, die weet, dat Hij is, en die weet, dat ik ben, die weet, wat Hij doet, en die weet wat ik doe, die mij verstaat, als mijn hart tot Hem zegt: mijn Schepper en mijn Vader!

Wat gij in 't natuurboek leest
 Van de kracht der stof,
 Doe u knielen voor den Geest,
 Met een ziel vol lof.

Ps. CIII: 11.

Ps. VIII: 4—7.

Hand. XVII: 24, 25, 27, 28.

Gen. I: 28.

En God zegende hen en God zeide tot hen: weest vruchtbaar en vermenigvuldigt; en vervult de aarde en onderwerpt haar; en hebt heerschappij over de visschen der zee en over het gevogelte des hemels en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt.

De mensch is bestemd, om heerscher op aarde te zijn. Dat kan hij zijn. Niet door scherpte van zintuigen of door sterkte van spieren, want daarin staat menig dier boven den mensch. Maar door de macht zijns geestes. Voor denkkracht moet spierkracht onderdoen, voor den geest moet de stof zich buigen. Wij zien het. De mensch kan dieren voor zich doen kruipen, die met één klauw hem zouden kunnen ontzielen, en neemt krachten der schepping in zijn' dienst, die in één wenk hem zouden kunnen vernietigen. Tot de winden zegt hij: maakt mij mijn graan! tot de vlammen zegt hij: vormt mijn gereedschap! tot den stoom zegt hij: draag mijnen last! tot het licht zegt hij: maak mijn portret! tot de bliksemstof zegt hij: vervoer mijn gedachte! Zoo zegt hij, en zoo geschiedt, en zoo onderwerpt hij zich de aarde; de mensch is Gods onder-

koning op deze planeet. Hare meeren dempt hij, hare rivieren verlegt hij, hare bosschen sloopt hij, hare mijnen ontsluit hij, hare bergen doorboort hij. Waarlijk! God heeft den mensch met heerlijkheid en met eere gekroond. God heeft dat gedaan. Daarom is 't niet verstandig, als men in dat heerschappijvoeren des menschen iets zien wil, wat Gods eere te na komt. Hij mag heerschappij voeren; hij moet het. Wie dat afkeurt, keurt de ordening Gods af. Alleen is dit af te keuren, dat de onderkoning dikwijls verzuimt den cijns zijner hulde aan den Koning te brengen. En iets treurigs is verder ook dit, dat de mensch, tot in 't wonderbare toe, het heerschappijvoeren over al het andere verstaat, maar zoo ellendig onbekwaam meestal is in het heerschappijvoeren over zichzelf. Dus, aan het vasthouden van deze twee gedachten heeft de heerscher der aarde nog gedurig behoefte: dat hij heerscher moet wezen ook over zich zelve en steeds moet blijven de dienaar Gods!

Een kroon gaf God u; leg nooit haar af,
Dan aan de voeten van Die haar gaf.

Ps. VIII: 4, 6.

Ps. IV: 6.

Hebr. V: 5—9.

Hebr. VII: 26^a.

Want zoodanig een Hoogepriester paste ons ook, heilig, onzondig, onbesmet.

De aarde is tempel Gods. Neen! de oneindigheid is Gods tempel. Maar dan is onze aarde een kapel toch daar in. En in die kapel moest de mensch priester zijn. Dus, Adam was hier de eerste priester. Maar reeds die eerste priester liep weg van het outer des Heeren, en geen zijner nakomelingen heeft het goed en trouw meer bediend. Tot dat Jezus kwam. Die bediende 't goed en trouw en voortdurend. Niet, gelijk Israëls Hoogepriester, met de namen der twaalf stammen op de borst, maar met de gansche menschheid in 't liefdevol harte, verrichtte hij zijn Godvereerend werk.

Niet, gelijk Israëls Hoogepriester, met het opschrift: *Heilig den Heere* aan 't voorhoofd, maar met de heiligheid zelve in 't diepst zijner ziele, stond hij voor Gods aangezicht. En zoo, — heilig, onzondig, onbesmet, — wijdde hij Gode zijn bloed en zijn leven ten offer. Zulk een Hoogepriester behoefden wij, zulk een Hoogepriester, die 't voorwerp van 't onverdeelde welbehagen des Driemaal-Heiligen zijn kon. Wij voelen nu dat welbehagen ook rusten op ons, als wij, heilbegeerig met hem in gemeenschap getreden, tot priesteren worden gewijd en geheiligd door hem. Ja, zeker! hoeveel er in onze bediening van de altaren des Allerhoogsten altijd nog ontbreke, met het oog op onzen Hoogepriester blijft er vrijmoedigheid in ons; met het oog op onzen Hoogepriester blijft er vrede in ons harte; want met het oog op onzen Hoogepriester ontmoet onze blik een vriendelijken blik van Gods oog! — Het voegt ons, met vuur, daar onzen God voor te danken, en bij den aanblik des Heeren in ons iets te gevoelen, waarbij wij haast niet weten, wat wel 't eerst zou behooren, — voor zijn voeten neêr te knielen of te knielen of te vliegen aan zijn hart. —

De Hoogepriester, ons gegeven, verwijderd onze zielepijn,

Maar roept ons ook, om met hem samen voor immer priest'ren Gods te zijn.

Gez. I: 3.

Ps. XIX: 13—15.

Jac. IV: 8—10.

II Cor. XIII: 5a.

Onderzoek u zelve!

Een mensch ziet gaarne zich zelve, zoo 't schijnt. Althans, zelden loopt iemand een spiegel voorbij, zonder er even in te zien. Maar een mensch ziet zich zelve niet zoo gaarne van binnen, als van buiten. Dat is jammer. Want een blik op de binnenzijde van ons wezen kan vruchtbaarder zijn dan een blik op ons uiterlijk. Daarom, onderzoek uzelve! Maar doet het goed. En opdat gij 't goed moogt kunnen doen, zet eerst uwe eigenliefde buiten de

deur. Want die houdt u allerlei vergrootende en verkleinende glazen voor de oogen; vergrootende, als ge op uwe deugd, en verkleinende, als ge op uwe ondeugden ziet. Dus, die moet weg. En dan, onderzoekt dan uzelf. Dat zal goed zijn. Dat zal vooreerst u doen weten, wat u ontbreekt, en waarvoor gij nu het eerst hebt te zorgen. Dat zal verder in 't gewaad van den ootmoed u kleeden, want een mensch, die weet, hoeveel gebrekkigs hij heeft, hoeveel smetten zelfs zijne heiligste daden ontsieren, hoeveel slijkspatten zelfs de vleugelen bevleken, die hij biddende uitslaat, — zulk een mensch verhoovaardigt zich niet. En alleen voor hem, die zich niet verhoovaardigt, alleen voor hem, die als een schamele arme bij God aan de deur klopt, ontsluit zich de deur en ligt een gave gereed. Onderzoekt u zelve, want dat zal bovendien, over 't kleed van den ootmoed heen, den gordel der kracht en des ijvers u geven, u doen streven om beter te zijn, dan gij zijt. En dan, als gij dan bij een volgend onderzoek tot een gunstiger uitslag komt, dan dien het vorige gaf, en bij een later onderzoek bemerkt, dat gij weêr iets zijt gevorderd, o! dan geven te gelijk de dankbaarheid en de hoop u een gevoel in het hart, als 't gevoel van den herstellende, die gisteren voor het venster mocht zitten, van daag al eens even in den tuin kwam, morgen weêr een eindje verder zal wandelen, en eerlang zijn kerkgang zal doen, — dan volkomen gezond.

Daal in de diepte, met vorschend oog,
En weldra klimt gij met dank omhoog.

Gez. LXXIII: 10, 11.

Ps. CXXXIX: 8—10.

Hand. VII: 49.

Jer. XXIII: 24^b.

Vervul ik niet den hemel en de aarde? spreekt de Heer.

Daar zeggen wij *ja* op. Wij kunnen geen plek onzer aarde bezoeken, die ons niet menigvuldige proeven van Gods tegenwoordigheid toont, en, konden wij de onbegrensde

ruimte des hemels doorkruisen, ook dáár zouden wij overal de duidelijke blijken van Gods tegenwoordigheid zien. Aan alle plaatsen van 't heelal; — niet ten onrechte een cirkel genoemd, waarvan het middenpunt overal is en de omtrek nergens, — aan alle plaatsen der oneindige ruimte is God: de Heer vervult hemel en aarde. Ziedaar eene waarheid, waarvan dit de eerste indruk is, dat ik geen grond voel en duizel; in deze zee verzinkt het dieplood der gedachte; en sprakelooze aanbidding is al, wat mij rest. Maar neen! die waarheid maakt toch òók nog een anderen indruk. Zij is mij eene waarschuwendende stem, die me zegt: nooit zijt gij alleen, als gij zondigt! en zij is tevens eene vertroostende stem, die mij toespreekt: nooit zijt gij alleen, als gij lijdt! En ook, wanneer ik denk aan de mijnen, die van mij verwijderd zijn, die door bergen en zeeën van mij zijn gescheiden, en wanneer ik denk aan de mijnen, die de aarde verlaten hebben, en zich thans, ik weet niet waar in de oneindige schepping bevinden, beurt deze gedachte mij op en geeft moed, dat overal God is, dat ze nergens overgelaten zijn aan zich zelve. Waar zouden ze kunnen wezen, dat Gods oog ze niet zien zou, of Gods hand hen niet zou kunnen bereiken, om zegen hun te geven en heil? Welnu, daarmee hangt verder dit ook weêr samen, dat ik, als ik des Heeren ben, niet bang ben, om eens deze aard te verlaten: 't verlaten van de aarde is geen verliezen van God. Waar ik zijn zal, als ik eens niet meer hier ben, zal God zijn, en waar God is, kan ik het goed hebben, overal in 't heelal.

God vervult de gansche schepping, hoe oneindig groot die zij,
Daarom, wáár wij ons bewegen, steeds is God ook òns nabij.

Gez. XVI: 7, 8.

Deut. XXX: 19.

11 Cor. V 14, 15.

Mtth. XII: 30^a.

Wie met mij niet is, die is tegen mij.

Wij moeten dus voorstanders van Jezus zijn, of: wij zijn

zijne tegenstanders. Volkomene onzijdigheid is hier niet mogelijk. Hem niet eeren is hem onteeren; met hem niet meêwerken is hem tegenwerken; hem niet volgen is hem bestrijden. Nu, dat heeft Jezus toch waarlijk aan ons niet verdiend, dat wij hem onteeren, tegenwerken, bestrijden. En als we dat doen, dan vermeederen we bovendien de smarten der menschheid, in plaats van ze te verzachten; dan vermeederen wij de tranen der menschheid, in plaats van ze te drogen, en dan plegen wij een moord aan ons eigen geluk. Wie niet vóór Jezus is, en daardoor tegen hem, zal altijd ondervinden, dat het hard is, met de verzenen in de prikkels te slaan. Zij ieder onzer dan vóór hem, bepaaldelijk vóór hem; — vóór hem, met zijne groote en eeuwige beginselen van waarheid en reinheid en liefde, de beginselen, voor wier zegepraal in de wereld hij leefde en stierf. En toonen wij, dat we vóór hem zijn, niet maar door veel over hem te spreken, — over hem spreken is nog niet voor hem werken; — ook niet maar door met aandoening aan zijn strijden en lijden te denken, — de wonden van zijn lijk te kussen, dat is nog geen Christen zijn; — maar vooral door hem op den weg, waarop hij ons voorging, met trouwen ijver te volgen, en te beantwoorden aan hetgeen hij, de overste Leidsman, geacht kan worden ons toegeroepen te hebben: als ik vooruitga, volgt mij dan; als ik terugtreed, verlaat mij dan; als ik sterf, wreekt mij dan! — Nu, teruggetreden is hij niet, dus, van verlaten mag geen sprake zijn. Vooruitgegaan en gestorven is hij wel; dus hem volgen en hem wreken, dat blijft onze taak. En, wij weten het nu en wij voelen 't op nieuw: als ons gevraagd wordt: zijt gij daarvoor of daartegen? en als wij dan antwoorden: *niet voor*, — dan is daarmee *tegen* gezegd. Ieder moet het weten. Maar God zal het ook weten. — Heer! ik wil vóór u zijn!

De Heer was vóór allen, vóór u en vóór mij:

Och! dat niemand onzer ooit tegen hem zij!

Zach. VIII: 16, 17^a.

I Cor. XII: 17—20.

Mrc. IX: 40.

Wie tegen ons niet is, die is voor ons.

Zoo sprak Jezus, toen hem door zijn discipel Johannes gezegd was: *Meester! wij hebben eenen gezien, die de duivelen uitwierp in uwen naam, maar ons niet volgt; en wij hebben het hem verboden, omdat hij ons niet volgt.* Dus, de anders zoo liefdevolle Johannes was onverdraagzaam geweest. Gelukkig, dat hij Jezus bij zich had, die hem van dat leelijk en gevaarlijk gebrek kon genezen. Maar ongelukkig, dat er onder ons, Christenen, altijd nog zoovelen zijn, die in hun bekrompenen en onverdraagzamen ijver het goede miskennen, dat door iemand gedaan wordt, die niet tot hunne kerk, hun gezelschap, hunne richting behoort. Al wie, in onze dagen, de duivelen uitwerpt van haat en hoogmoed en dronkenschap en wellust en meer zoo, die is vóór Jezus, tot welken kring of tot welk genootschap hij dan moge behooren. De Heilige Geest is als de wind en blaast waarhenen hij wil, en waar men werkt onder de aandrift van dien Heiligen Geest, daar werkt men voor de zaak van Christus. Laten we dat toch zeer diep in 't geheugen ons prenten. Dan zullen wij het goede ook bij diegenen, die niet van ééne richting of van één genootschap met ons zijn, waardeeren; dan zullen wij ons over iedereen, die duivelen uitwerpt, waar hij sta en hoe hij heete, verblijden; dan zullen wij, om de verscheidenheid tusschen anderen en ons, niet de hoogere eenheid voorbijzien, die hunne en onze ziel omstrengelt, en deze waarheid niet vergeten, dat zeven onderscheidene kleuren te zamen vormen 't witte licht. Van onderscheidene kleuren gesproken, — hier mogen wij wel bedenken, wat eens iemand ¹⁾ gezegd heeft: „een iegelijk onzer draagt een lampje; in het eene is 't vlammetje roodachtig, in 't andere blauwachtig, in 't derde geelachtig, en zoo voorts; geduld maar! als de morgen aanbreekt, gaan de

1) Stöckhardt.

lampjes uit en wij hebben allen één licht." — Wie dat bedenkt, die zal, almeê daárom, zich verdraagzaam betoonen. Doen wij zoo immer. En, willen we onverdraagzaam blijven, laat ons dan onverdraagzaam wezen tegen de onverdraagzaamheid!

Elk, die in den naam van Christus teekenen en krachten doet,
Worde door wie Christus minnen als hun bondgenoot begroet.

Ps. CXXXIII: 3.

I Kon. XIX: 11, 12.

Rom. VIII: 38, 39.

Openb. IV: 5^a, 3^b.

En van den troon gingen uit bliksemen en donderslagen; en een regenboog was rondom den troon.

Bliksemen en donderslagen, — zinnebeelden van Gods ontzettende macht; de regenboog, — zinnebeeld van Gods genadige trouwe. God de geduchte, maar ook God de goedgunstige. Dat zegt ons allereerst de natuur om ons heen. De aarde draagt in haar binnenste hare eigene geschiedenis meê, en wie het binnenste der aarde doorgeschouwen, die vinden daar als het ware beschreven, dat zij geen rustig leven gehad heeft, dat zij schokken ondergaan heeft van ontzaglijk geweld. Maar die geweldige schokken, die vreeselijke omkeeringen, waartoe moesten ze leiden? Tot de vorming dier natuur, die ons al zoo vaak heeft verrukt, met koren op 't veld en bloemen in de wei en nachtegalen in de boomen. Evenzoo is 't gegaan, en gaat het nog met het leven der volken: rumoer en beroering, soms huiveringwekkend, maar telkens als wegbereiding voor beteren toestand, beter althans voor 't groot geheel. En evenzoo ging het en gaat het in de bijzondere lotsbedeeling van een iegelijk onzer; vaak dreuning en slagen, om bang bij te worden, maar telkens als opleiding tot verandering ten goede; het meeste goede, wat we in ons hebben, daalde als

uit donderwolken neêr. Is ook niet iedere dreuning, die ons door 't geweten gaat, is niet iedere slag, die 't berouw ons toebrengt, dáárop berekend, dat wij ons afkeeren zullen van een weg, die verkeerd is, dat wij ons hart zullen geven aan Jezus, dat wij daardoor tot onzen God zullen komen, als een kind tot zijn vader, en met een glimlach van vrede in de ziel en op 't wezen, onder 't afdrijven van het onweder, op een regenboog zien? Ja! die liefelijke regenboog, die is 't voornaamste. Bliksemen en donderslagen *komen uit* den troon, maar de regenboog *omspant* den troon. Het onweêr is slechts middel; het schoone weêr is doel. Dat geloof, dat vertrouwen blijve immer ons eigen, bij alle schokken en vlagen in de wereld, op onzen weg, in ons hart. Bij ieder onweêr, dat ons nog beangstigen zal in ons leven, zie ons oog, door 't geloof in den Heer, den vriendelijken regenboog staan, en profeteere onze ziel: het wordt beter! En nog van ons sterfbed af worde die regenboog des vredes door onze oogen aanschouwd, en dan in hoogerem zin door onze ziele gejuicht: het wordt beter! —

Zoo dikwijls uit den troon des Heeren een huiv'ringwekkend onweêr slaat,
Bedenke ons hart, dat om dien zetel de lieve boog des vredes staat.

Gez. XXVI: 3, 8.

Jer. XXIV: 7.

Joh. XIV: 8—10.

Hand. XVII: 27^a.

Opdat zij den Heer zouden zoeken, of zij Hem ook tasten en vinden mochten.

Merkwaardig verschijnsel, dat de menschheid 't niet laten kan, te vragen, te zoeken, te tasten naar God. Onder alle stammen en volken van alle tijden komen daar in menigte de sporen van voor. En 't doet ons goed, die op te merken. 't Zijn letters, waaruit wij die woorden kunnen spellen, die de geslachtstafel der menschheid tot een adel-

brief maken: *zoon van Adam, den zoon van God* 1). Maar 't is tevens een aandoenlijk verschijnsel. Hoevele duizenden herinneren ons nog, ook daardoor, dat weemoedige woord van een diepgevoelig gemoed 2): „de ziel heeft een doek voor hare oogen en wordt uitgeleid tot het blindeman-spel; zij staat, zij luistert, zij hoort iets, zij springt op, breidt hare armen uit, . . . ik bezweer u, o dochteren van Jeruzalem! indien gij mijnen vriend ergens vindt, zeg hem, dat ik krank ben van liefde!” Voorwaar! al de offeranden, al de boetedoeningen, al de gebeden van de kinderen des menschedoms, 't zijn armen, naar God uitgeslagen, 't zijn kreten van zielen, die roepen om God. Gelukkig wij, die God kennen, als uit het aangezicht van Christus, den Heer, en die, met dezen Heer vereend, God kunnen kennen aan ons harte. Danken wij er voor, en pogen wij ook anderen, ook die daar nog verre zijn, in diezelfde stof tot dank te doen deelen. Want zonder God kan een mensch het toch niet doen. In zijn leven niet, en bij zijn sterven niet, en in zijne eeuwige toekomst niet. Zonder God hebben we niets, met God hebben we alles, want God heeft alles. Moge het blijken uit ons spreken en handelen, uit ons genieten en lijden, ook op dezen dag, dat wij met de kennis van God zijn bevoorrecht, met de kennis van een God, die de Alwijze is en de Algoede, en die, ofschoon monarch van de eindelooze schepping, toch onze Vader wezen wil.

*Het zoeken der menschheid naar God, haren Heer,
Dat is, — bij haar schande, — toch titel van eer;
En 't vinden van Hem, haren Vader en God,
Dat is voor de menschheid het reinste genot.*

Ps. LXXLII: 13.

---

1) Luc. III: 38.

2) Claudius.

Spr. XVI: 17, 18.

II Cor. X: 17, 18.

Ps. XIX: 14a.

Houd uwen knecht terug van trotschheden!

't Is noodig voor ons, dat gedurig te bidden. Want trotschheid is iets, waar onze natuur zoo licht heen neigt. Er zijn menschen, die niets van gierigheid in zich hebben, en die niets van twistzucht in zich hebben, en die niets van oneerlijkheid in zich hebben. Maar menschen, die niets van trotschheid in zich hebben, zouden die wel bestaan? Hoogmoed is de oudste zonde en ook 't meest algemeene kwaad. Daarom, nog eens, het is noodig, God te bidden, dat wij nederig mogen wezen van geest. Versterken wij in ons dien wensch ook door te bedenken, dat hoogmoed zoo dwaas is; zoo dwaas, dat men er om lachen moest, als 't niet beter was er over te treuren. Hoogmoedig zijn de menschen op voornamê geboorte, waar ze niets aan hebben kunnen doen, en waar ze volstrekt niet beter om zijn dan een ander; op geld, waarmee de waarde van een mensch in geen het minste verband staat; op kleedij, waarmee men even goed een beest zou op kunnen schikken; op wetenschap, die tienduizendmaal meer niet weet, dan ze wel weet; op een schoon gelaat, dat toch, evenzeer als een leelijk, het masker is van een doodshoofd, en op zulke dingen meer. 't Is waarlijk dwaas, neen! 't is krankzinnig. Wie verstandig heeten wil, die moet nederig zijn, en wie niet nederig wil zijn, die is gekrenkt in zijn hersenen. En dat het verstandig is, nederig te zijn, dat gevoelen wij immers nog meer, als wij letten op den staat van ons zedelijk leven. Wat al zwakheden! Wat al gebreken! Wat al zonden! O schier het eerste, wat een mensch doen moet, is, de lauwerkroon stuk te plukken, die zijn hoogmoed hem vlocht, en, met de pij van den ootmoed om, den Meester te volgen, die zoo bij uitstek nederig was. En die dat doet, en telkens bidt, dat God toch van trotschheid hem terug moge houden, die komt juist tot hoogheid, maar tot de ware, en die neemt toe in genade bij God en

de menschen. Ja, ook bij de menschen, want al zijn ze hoogmoedig, ze voelen toch, dat nederigheid schoon is. En God, o, zeker! God geeft Zijn beste gaven aan het nederig gemoed; God geeft vrede en blijheid, God geeft al het heil van den Christus, al den zegen van Zijn geest aan het nederig gemoed: 't hoogmoedig hart zou er trouwens ook niet vatbaar voor wezen. „Van al wat hoogh is en verheven, daer komt de regen afgedreven, en vloeyt in 't allerlaeghste dal" 1). Ook ligt op de bergkruin het ijs, maar in de vallei staan de bloemen.

Kom af van uwe hoogte, buig u ootmoedig neêr!
En als ge in iets wilt roemen, roem enkel in den Heer!

Ps. XIX: 7.

Spr. X: 19, 20.

Jac. III: 8—10.

Spr. XVIII: 21a.

Dood en leven zijn in de macht der tong.

't Is waar. Als men er maar even op doordenkt, moet men zeggen: 't is waar. 't Is de tong, waardoor ik kwaadspreken kan van mijn naaste, maar waardoor ik ook een kwaad gerucht uitdooven kan; 't is de tong, waardoor ik toornigheid kan doen ontvlammen, maar waardoor ik ook gramschap tot rust brengen kan; 't is de tong, waardoor ik de onschuld tot kwaad kan verleiden, maar waardoor ik ook de deugd, die staat te wankelen, bevestigen kan; 't is de tong, waardoor ik het berouw kan doen worden tot wanhoop, maar waardoor ik ook de boetvaardigheid opbeuren kan; 't is de tong, waardoor ik hen, die met mij zijn, het vloeken kan leeren, maar waardoor ik ook in 't bidden hen oefenen kan. Dood en leven zijn in de macht der tong. En waartoe heeft nu onze Schepper die tong in onzen mond ons gegeven? Ik denk, opdat wij er het leven meê

---

1) Luyken.

verspreiden zouden, maar niet den dood. Zij worde dan door ons nooit gebruikt, om wat kwaad is te voeden, en dus heilloos te werken, maar altijd om te versterken wat waar is en schoon en verheven en edel, en zoo dus ten zegen te zijn. Zoo deed ook Jezus. En de woorden, aan zijne tong ontgleden, dragen, na achttien eeuwen nog, overal zegening rond. O! hoe jammer, dat wij onze tong alzo dikwijls misbruikten! Wie weet, of niet hier of daar de rampzalige gevolgen zich nog heden doen voelen van een zondig woord, dat, lang geleden, door ons is geuit! Wie weet, of niet hier of daar nog getreurd en geweend wordt, ten gevolge ook van een onvoorzichtig woord, dat door ons werd gesproken! Wees voorzichtig met uw woorden. Als de pijl van de pees is gevlogen, weet gij soms niet waar ze blijft, wat ze doet. Wees voorzichtig met uw woorden. Een woord kan een moord zijn; — in velerlei zin. God! geef mij verstand, om mijne tong wèl en wijs te regeeren, en geef mij ijver, om met het vermogen dier tong, om met de heerlijke macht des woords, door Uwe gunst mij gegeven, het ware leven en den echten vrede te verbreiden op aard. Zoo zij het. En als het zoo is, dan oefen ik een invloed ten goede uit, die nog duren kan, ook als mijne tong al lang niet meer spreekt. De roos geurt nog voort, als haar steel is gebroken; ons woord kan en moet nog zegenen, als de Dood onze tong van haar kracht heeft beroofd.

't Woord, door uwe tong gesproken, richte menig oog naar boven,
En het drijve vele tongen, om den Heere God te loven.

Ps. XXXIV: 6, 7.

Ps. II: 11.

Openb. XV: 3^b. 4^a.

Gen. XVIII: 27.

En Abraham antwoordde en zeide: zie toch! ik heb mij onderwonden te spreken tot den Heer, hoewel ik stof en asch ben.

Geen wonder, waarlijk! dat, bij het naderen tot God;

een mensch soms doordrongen wordt van zulk een gevoel van ontzag, als waarvan deze woorden van Abraham getuigen. Wel wonder, daarentegen, dat wij zoo menigmaal spreken tot God, zonder eerbied in 't hart. Wij zijn stof en asch, vluchtig en zwak, armoedig en klein, en God is de Eeuwige en de Almachtige. Daar komt bij, dat wij onrein zijn van hart en van lippen, en — driemalen-heilig is God. Wat een afstand! Met eerbied vervult den burger de afstand, die er is tusschen hem en den koning. Maar wat heeft die afstand te beteekenen bij den afstand, die er tusschen een mensch is en God? O! als wij daar iets van gevoelen, als wij ook maar één oogenblik onze gedachten richten op de onbegrepene en onvolprezene heerlijkheid van dat Wezen, dat God is, dan moeten wij een siddering in het hart krijgen en de klem in den mond. Maar toch, dan moet de gedachte ons ook weêr tot opbeuring zijn en ons verrassen en verrukken, dat wij, hoewel stof en asch zijnde, door God zelven er op ingericht en toegerust zijn, om tot Hem te kunnen naderen, om tot Hem te kunnen spreken, — wat maakt dat onze kleinheid groot! Mochten maar beide die indrukken, die overstelpende en die verheffende indruk, altijd op ons werken als wij naderen tot God! Mochten wij altijd in ons hebben een mengeling van eerbiedige hulde en van dankbaren lof! Mocht onze ziel altijd voelen, dat zij, even als de Serafs, die Jezaia zag ¹⁾, vleugelen heeft, niet alleen om te vliegen, maar ook, om zich voor God te bedekken, niet alleen om zich voor God te bedekken, maar ook om te vliegen, dien God te ontmoet. Ja, en als onze ziel vliegt, haren God te ontmoet, onze ziel, die Jezus kent, dan valt zij dezen God te voet, met den uitroep: Vader! —

Aarde uit aarde en geest uit God is het mensch'lijk wezen,
 God zij met ontzag vermeld en met dank geprezen.

Gez. X: 1.

---

1) Jez. VI: 2.

Pred. I: 8^b.

Het oog wordt niet verzadigd met zien en het oor wordt niet vervuld van hooren.

Die woorden mogen gebruikt worden als uitdrukking van deze, meer algemeene, gedachte: door 'tgeen de aarde heeft te bieden, wordt geen menschenhart voldaan. En dat is zoo waar. De Prediker had alles zich aangeschaft en genoten, wat zijne oogen begeerden, en eindigde met den uitroep: *'t Is ijdelheid!* En een man ¹⁾, die uit den nederigsten stand der maatschappij allengs was opgeklommen, totdat hij zat op den keizerstroon van een wereldgebied, liet de bekentenis na: *Alles ben ik geweest, maar niets gaf mij vrede.* O! dat is zoo waar. Indien ik allen mogelijken roem had, en indien ik daarbij allen mogelijken rijkdom had, en indien ik daarbij allen mogelijken voorspoed had, — mijn hart zou, op den duur, *daardoor* geen vrede hebben, er zou in mijne ziel steeds nog iets ledigs blijven, iets van een onvervulden wensch. Maar dat is inderdaad een verheffend verschijnsel. Die onvoldaanheid, die blijft, wat ons de aarde ook geve, is een wenk, dat ons hart veel te groot is voor de aarde, en dat wij eene bestemming hebben, die hooger ligt dan het stof. Onvoldaan is de visch op het droge en zijn springen en spartelen is verlangen naar 't element, waarvoor zijn leven gemaakt is. *Zoo spartelt onze ziel op 't droge; zij hunkert naar den oceaan!* ²⁾ — Maar velen erkennen de diepe beteekenis niet van dat spartelen en hunkeren der ziel, en wachten, na duizend mislukte pogingen, om door de dingen dezer wereld bevredigd te worden, steeds van datzelfde pogen rust. Laat ons zoo niet doen; 't is niet wijs gedaan. *God gaf ons de aarde, om er de voeten, maar niet om er 't hart op te zetten.* Die op haar zijn hart zet, vindt nooit, wat hij zoekt. Wat ons harte zoekt, dat ligt in den

---

1) Septimius Severus.

2) Claudius.

hemel. 't Oog omhoog, het hart naar boven! Hier beneden is het niet.

Wanneer gij, als ge stof blijft eten, gevoelt, dat nooit uw honger zwicht, Geloof dan, dat, wat u verzadigt, niet in het stof, maar hooger, ligt.

Gez. XXXI: 1.

Ps. XVI: 8, 9.

I Joh. IV: 15.

Ps. LXXIII: 23^a.

Ik zal geduriglijk bij U zijn.

Dat moeten wij nazeggen, en naar dat zeggen moeten wij doen. Wij moeten gedurig in ons opwekken de gedachte aan God, gedurig in ons verlevendigen de gemeenschaps-oefening met God. Bij mijn eten en drinken, en bij iedere gave Gods moet ik zeggen: Vader! ik dank U. Bij iedere verzoeking moet ik zeggen: Vader! verlos mij van den booze. Bij iedere ramp moet ik zeggen: Vader! Uw wil geschiede. Bij iedere onderneming moet ik zeggen: Vader! aan Uw zegen is het al gelegen. Dat, en al wat daarnaar gelijkt, is *gedurig bij God zijn*. En dat is zoo goed voor ons. Dat legt een hemeldauw op onze aardsche bloemen; 't brengt staal in onze kracht en glans in onze oogen en zonneshijn op onzen weg. Onze bepaald-kwade uren, onze bepaald-slechte tijden zijn dan ook alleen die geweest, waarin ons hart *niet* bij God was. Nog eens dus, wij moeten gedurig bij God willen zijn. En dat zal ons het best gelukken, indien wij gedurig bij Jezus zijn. Want hij was immer bij zijn God, en al wie komt tot hem, dien brengt hij bij den Vader. En dan spreken wij tot den Vader, en dan hooren wij de stem van den Vader, en dan wisselen wij blikken der liefde en gedachten der eeuwigheid met den Vader, en, o! dat is zoo goed voor ons. Alzoo, laat ons met alles telkens naar God gaan, gelijk een kind gedurig naar vader of moeder loopt, òf om te zeggen, dat het zoo'n genoegen

heeft, òf om er over te weenen, dat het speelgoed gebroken is, òf om hulpe te vragen tot het verzetten van iets, wat te zwaar voor zijn kracht is, — en zoo. En als we daaraan hier ons wennen, dan zullen wij tegelijk daardoor ons voorbereiden en vormen voor dat *bij God zijn*, in een hooger bestaan, dat eeuwig *bij God zijn*, waarin zóóveel heerlijkheid en zaligheid ligt, dat een mensch, die nog aan dezen kant van het kerkhof staat, het niet kan begrijpen, — althans, niet goed, niet geheel. Geheel bekend is 't aan Gods Engelen en aan onze vrome vrienden, die ons zijn vooruitgegaan. Eenmaal ook ons, o Heer!

Onze eer en onze kracht, ons heil en ons genot, —
't Ligt alles en altijd in 't samenzijn met God.

Ps. LXXIII: 12.

Lev. XIX: 2.

I Thess. IV: 7, 8.

I Thess. IV: 3^a.

Dit is de wil van God: uwe heiligmaking.

Om de waarheid, in die woorden vervat, te gevoelen, behoeven wij slechts dit te bedenken, dat God ons het geweten, en tevens Jezus, gaf. En als wij daarbij dan de waarheid van die uitspraak gevoelen, dat onze heiligmaking de bedoeling van God is, dan moeten we daarbij tegelijk ook Gods liefde gevoelen; want heiligmaking maakt gelukkig, en zonder heiligmaking is er geen echt en geen duurzaam geluk voor een mensch. 't Is jammer, dat zoovelen in hunne daden dit loochenen. Velen bestrijden in hunne daden den eisch van heiligmaking des harten, en zoeken heil juist in 't onreine. Zij zoeken heil, maar vinden vloek. En velen miskennen in hunne daden den eisch van heiligmaking des harten, en zoeken heil in de ontwikkeling alleen van den geest, als ware de toestand van 't gemoed zonder waarde.

Sommige menschen behooren, wat het verstand aangaat, tot de gevleugelde wezens, en tot de kruipende schepselen, wat het harte betreft 1). Met ons zij het beter. Terwijl onze geest zoekt naar waarheid, streve ons hart ook naar reinheid. Dat is Gods wil en ons geluk. Nemen wij er de proef van, in de kracht van 't geloof en 't gebed, en wij zullen het ervaren. Wij zullen ervaren, dat bij iederen stap vooruit op den weg der heiligmaking een nieuwe bloem voor onze voeten ontluikt, een nieuwe vrucht door onze hand is te plukken, en wij zullen, onder 't vooruitkomen op dien weg der heiligmaking, gevoelen, dat wij nader komen tot onze bestemming, die immers *volkomene heiligheid* is. Maar *volkomene heiligheid* is ook *volkomene zaligheid*. Dus, wel een heerlijke bestemming. Verzaken wij haar niet, want, wederom, dat zou een verzaken zijn van ons heil voor hier en — voor verder. Wit is het kleed der hemellingen; de mensch op aarde moet reeds weven het witte kleed, dat hij moet hebben, om eenmaal hemelling te zijn.

In heiliging van hart en zin,
Ligt voor den mensch een groot gewin;
De gansche hemel ligt er in.

Gez. XI: 6.

Ps. CXXXIX: 14.

Rom. VIII: 5.

Openb. I: 10.

En ik was in den geest op den dag des Heeren, en ik hoorde achter mij eene groote stem, als van eene bazuin.

Dit woord, — gelijk vele soortgelijke uitdrukkingen in de profetische taal, — herinnert ons, dat een mensch iets zien kan, wat hij in den eigenlijken zin toch niet ziet, iets hooren kan, wat hij in den eigenlijken zin toch niet hoort;

---

1) Baco.

dat hij zich verplaatsen kan in een tijd, dien hij niet werkelijk beleeft, en zich bevinden kan in eene omgeving, waarin hij niet werkelijk is. Met name is dat waar bij 't visioen. Maar 't is in 't algemeen waar ook van onze verbeelding. Een wonderlijke gave Gods, die verbeelding; geheimzinnige tooverstaf, waarmede wij 't verleden of de toekomst kunnen maken tot heden, waarmede wij datgene, wat al lang gesloopt is, weêr op kunnen bouwen, waarmede wij diegenen, die al lang dood zijn, weêr kunnen doen leven, en waarmede wij ook dat, wat nog moet *worden*, reeds kunnen doen *zijn*. Maar 't is eene gave, die, zooals alle gaven, ten goede of ten kwade gebruikt worden kan. Wij kunnen er ons verleidelijke beelden meê malen, wij kunnen er onreine driften in ons harte door wekken; maar wij kunnen er ons ook voorstellingen meê vormen, die onze ziel doen ontgloeien voor 'tgeen waar is en schoon. De verbeelding kan kruipen in de modder, maar zij kan ook zweven in 't licht; zij kan het lied van eene boeleerster zingen, maar zij kan ook den psalm aanheffen van eenen Engel; zij kan gifbloemen zamelen aan den rand van de hel, maar zij kan ook paradijsrozen plukken in het Eden des hemels; zij kan op den grond zitten en fluisteren met Satan, maar zij kan ook in de wolken staan en spreken met God. Oefenen wij er ons in, iederen dag van ons leven, om, met behulp van die gave der verbeelding, telkens zulke dingen te zien en te hooren, als ons beter kunnen maken en reiner van hart. Doe zij ons vooral menigmaal met Jezus verkeerem, en leide zij menigmaal onze ziel tot eene hemelvaart op. Daar zal ons hart vast beter en reiner door worden, beziel met een heilige geestdrift, gestemd op een zuiveren toon.

Verbeelding! maal mij steeds, wat waardig is en schoon,
En voer mij dikwijls op tot voor des Heeren troon.

Luc. XVI: 24^b.

Ik lijd smarten in deze vlam.

Zoo spreekt, in de gelijkenis van den rijken man en den armen Lazarus, de eerstgenoemde na zijn dood. Verdient dat woord onze aandacht en onze behartiging niet? — Vroeger heeft men wel wat veel met hel en helsche pijnen de menschen bedreigd. Misschien is het juist daaraan toe te schrijven, dat men er tegenwoordig wel wat los over heen loopt. Er is aanmerking te maken èn op 't een, èn op 't ander. Vrees voor een hel kan niet de wortel zijn van geloof en van deugd; maar ook, zorgeloosheid ten aanzien van 'tgeen noodwendig op en uit een misbruikt en weggeworpen leven moet volgen, zal niet bevorderlijk voor het streven naar heiliging zijn. Ik geloof aan onsterfelijkheid, aan een voortbestaan na den dood, maar een voortbestaan dan met bewustheid. En die bewustheid zal òf zóó zijn, dat ik vrede heb met God en mijzelven; — dat is dan mijn hemel; — òf zóó zijn, dat zelfverwijt en schaamte mij kwellen; — dat is dan mijn hel. Eigenlijk beginnen dan ook hemel en hel al op aarde. Als mijne ziel een hand geeft aan Jezus en zoo neêrknielt voor God, dan verkwikt haar hier, op aarde reeds, een geur uit den hemel. Als mijne ziel van Jezus zich afkeert en aan de zonde een kus geeft, dan brengt haar, nu reeds, hier op aarde, een helle-
 vlam een brandwond toe. Maar, strikt gesproken, is ons bestaan eene eenheid. De dood is niet een eind van 't leven, maar een voorval *in* het leven. Daarom, zóó als ik ben, ga ik heen, en zóó als ik heenga, zóó zal ik mijzelven gevoelen. En gevoel ik dan, dat ik de door God mij toegelste levensjaren heb verbeuzeld, verdarteld, verzondigd, zeer zeker! dan zal 't mijne klacht zijn: *Ik lijd smarten in deze vlam*. En nu moge het waar blijven, dat de vreeze voor smart het beginsel niet is van den godsdienst des harten, 't is toch òòk waar, dat de gedachte: waarom zou ik,

mèt mijn heden, ook mijn toekomst verwoesten? meê een prikkel kan wezen, om een scheidbrief aan de zonde te geven, en dienst te nemen bij dien Meester, die zijne volgers zalig maakt. Zoo werke inderdaad die gedachte op ons, en zoo werke zij mede, om afkeer in ons levend te houden van die heillooze macht, die den mensch reeds hier mishandelt, maar ook dàn hem nog blijft kwellen, als hij van hier is heengegaan.

Bedenk, wat u de zonde biedt:

Een kwellend verleden,

Een vredeloos heden,

Een dreigend verschiet.

Bedenk dat, en bemin haar niet.

Gez. XXXIII: 6.

Ps. CXLIII: 10, 11.

Rom. VII: 21.

Rom. VII: 24^a.

Ik ellendig mensch!

Zoo klaagde Paulus. En waarom? Omdat hij eene wet vond in zijne leden, die in strijd was met de wet zijns gemoeds, en waardoor hij gedurig het goede, dat hij wilde, niet deed, en het kwade, dat hij niet wilde, deed. Dat is ook recht treurig, en wel een reden tot zuchten. Wij weten er van meê te spreken, uit eigene ervaring. Ach! 't is zoo treurig, dat wij vaak het kwade bedrijven, nadat we ons hebben voorgesteld, het goede te doen; dat wij driftig en hard kunnen zijn, hoewel wij geduld en zachtmoedigheid aantrekkelijk vinden; dat wij wraakzuchtig kunnen zijn, hoewel wij de vergevende liefde bewonderen; dat wij onoprecht kunnen zijn, hoewel wij het schoon van de waarheid erkennen; dat wij Jezus kunnen verloochenen, hoewel wij Jezus willen belijden; dat wij van God kunnen wegloopen, hoewel wij wenschen te zijn nabij God. Waarlijk! als wij op die

tweespalt zien, op dien droevigen strijd in ons wezen, dan moeten we zuchten: *Ik ellendig mensch!* — Maar zoo moeten we niet troosteloos zuchten. Reeds die klacht op zich zelve is iets goeds, ja! iets groots. 't Is waar, *de mensch is ellendig, als hij reden heeft, om over zijne ellende te treuren; maar het inzicht, dat hij ellendig is, is ook zijne grootheid; zijne ellende is voorname ellende, de ellende van een vorst, die onttroond is; want wie betreurt het, geen koning te zijn? dat betreurt de onttroonde koning* 1). En bovendien, waar men klaagt over de ellende van eigen zwakheid, daar zoekt men buiten zich kracht, en daar is men dan juist ook op weg, om, na met Paulus geklaagd te hebben: *Ik ellendig mensch!* ook met Paulus te juichen: *Ik dank God, door Jezus Christus, onzen Heer* 2), en de waarheid der wonder spreuk ook in dit opzicht te ervaren: *Als ik zwak ben, ben ik machtig* 3). Ja, en zoo is men dan ook op weg naar dat hooger en beter bestaan, waar de strijd, die hier zoo moê en bedroefd maken kan, voor goed zal opgelost wezen, en waarin men, door het goede, dat men wil, steeds te doen, al het heilgenot zal proeven van een eeuwigen vrede.

De klacht over zwakheid is voorboê van kracht;
De heerlijkste juiehtoon volgt de ernstigste klacht.

Ps. LI: 6.

Ps. XLIII: 3, 4.

Hand. II: 42.

Hebr. X: 25^a.

Laat ons onze onderlinge bijéénkomst niet nalaten, gelijk sommigen de gewoonte hebben.

't Is wel goed, in vereeniging met onze huisgenooten, iederen dag met God te beginnen, maar 't is niet minder goed, telkens, vooral op den dag des Heeren, met de ge-

---

1) Pascal.

2) Rom. VII: 25.

3) II Cor. XII: 10^b.

meente op te gaan naar het huis des gebeds. Er ligt eene eigenaardig verheffende kracht in die gemeenschappelijke Godsvereering tusschen de wanden van 't heiligdom. Ook ligt daarin eene telkens vernieuwde opscherping van 't gevoel van eenheid en broederschap. Na het kerkhof is 't de kerk, die ons 't krachtigst verkondigt: allen zijn gelijk voor God. En dan ook, — wie zal ze tellen, de berouwhebbenden, die door een tempelgang zijn getroost en bemoedigd, de haatdragenden, die door een tempelgang tot verzoening gestemd zijn, de armen, die door een tempelgang zich rijk zijn gaan gevoelen, de weenenden, die door een tempelgang zijn gekomen tot den glimlach der hoop? — Mij is iedere kerk eene plechtige en tevens eene blijde verschijning: stil Bethel in den woeligen strijd van het leven; groen plekje in de woestenij. Och! waarom hebben sommigen, waarom hebben velen, de gewoonte, steeds 't heiligdom voorbij te gaan? Ze zeggen, dat in 't kerkgaan de godsdienst niet ligt. Maar dikwijls genoeg is daar al tegen gezegd, dat in 't niet ter kerke gaan de godsdienst ook niet gelegen kan wezen. Ook is 't voorbeeld van Jezus ¹⁾, die toch wel wist, wat goed is voor het leven des harten, niet gunstig voor hen. Neen! ik wil er heen, en de mijnen gaan meê, — om daar neder te zitten als aan den voet van het kruis, om daar een onderhoud des harten te hebben met God, om daar uit te rusten van arbeid en strijd, om daar nieuwe krachten te garen voor 't hervatten der taak, om daar een hoogtijd voor de ziel te doorleven. Zoo zij het en zoo zij ons almede de herhaalde kerkgang een middel, om dit te bewerken, dat eens ons henegaan van de aarde de beste en blijdsde kerkgang worde, tocht naar 't heilig huis des Heeren, waar een gemeente is vergaderd zonder rimpel, zonder vlek.

Ontvlied gedurig weêr 't vermoeiend stofgewemel,
En zet u in Gods huis en denk daar aan Gods hemel.

Ps. LXXXIV: 1.

---

1) Luc. IV: 16.

Mtth. V: 5.

Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven.

Dat is een woord uit die bekende prediking van Jezus, die wij de *bergrede* plegen te noemen. Een statige berg was zijn kansel; de blauwe hemel was 't klankbord. Over onderscheidene gemoedstoestanden en karaktertrekken sprak de Heer daar zijn: *Zalig!* Hier, over de zachtmoedigheid. *Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven!* Maar, is dat waar, wat wij hier hooren, dat het de zachtmoedigen zijn, die het aardrijk beërven zullen? Zou dat niet veeleer van de stoutmoedigen moeten worden gezegd? — Neen! Stoutmoedigheid kan veel, maar op den duur kan zachtmoedigheid meer; op den duur is dulden sterker dan durven; op den duur heeft de liefde meer macht dan 't geweld. Heeft de vermete de halve wereld, — gelijk het spreekwoord zegt, — de zachtmoedige kan de heele gewinnen. Wat leert de Geschiedenis? De rijken der veroveraars zijn gevallen, ontbonden, verbrokkeld, maar de heerschappij van den Zachtmoedige, bij uitnemendheid, staat nog en breidt nog steeds zich uit. Laat ons hem volgen; — niet hard zijn, niet geweldig, niet driftig, maar zachtmoedig, geduldig, verdraagzaam. En ook daar, waar de kracht van den ernst ons behoort eigen te zijn, en waar de gloed der verontwaardiging in ons harte mag branden, daar losse toch die kracht en die gloed in de liefde zich op. 't Moet dan zijn in ons hart, zoo als 't eens was op den Horeb: schok en vlam slechts voorbereiding van een liefelijk bladgeruisch. Voorwaar! wij zullen 't bij herhaalde proefneming merken, dat ten slotte de zegepraal voor den zachtmoedige blijft, dat dulden is winnen en dat liefde is macht. Die herhaalde proefneming worde gedaan. 't Zal ons, die haar doen, zachtmoediger maken, en 't zal hun, tegenover wie wij haar in beoefening brengen, geen leed doen, dat verbittert, maar wel leed, dat verbetert; 't zal in hen spijt kunnen bewerken,

dat ze de liefde weêrstonden, en in 't diepst van hun hart het gevoel kunnen wekken: de liefde is hemelsch; de liefde is uit God.

Met dulden en minnen
Is 't meeste te winnen.

Gez. LXII: 5.

Ps. CXXXV: 6, 3.

Openb. XIX: 6.

Dan. IV: 35.

En al de bewoners der aarde zijn als niets geacht, en Hij doet naar Zijnen wil met het heir des hemels en de bewoners der aarde, en er is niemand, die zijne hand afslaan, of tot Hem zeggen kan: Wat doet Gij?

Oppermachtig is God. Niets beteekenen voor Hem de bewoners der aarde, al doen die soms zich voor, alsof ze al heel wat beteekenen. Wat? Hij doet zelfs met het heir des hemels al wat Hem behaagt. Hoeveel te meer dan met de kleine bewoners der aarde! Alzoo, afhankelijk zijn wij; geheel en in alles afhankelijk van God. Maar is dat niet benauwend en akelig, zulk eene Macht boven ons te hebben, tegen welke wij ons niet kunnen roeren? Drukt die wetenschap niet met een verpletterend gewicht op ons hart? — Ja en ook neen. Dat hangt hiervan af, hoe wij deze Macht beschouwen. Beschouwen wij haar als een Noodlot van ijzer, ja! dan voelen wij pijn onder die ijzeren vuist. Maar heeft ons hart lust en moed, om, opziende: *Vader!* te zeggen, dan onderteekenen wij gaarne wat eens iemand ¹⁾ gezegd heeft: *Wie afhankelijkheid in het algemeen als eene ramp wil beschouwen, die heeft nimmer bemind. Afhankelijk ons te voelen van een wezen, dat beter is dan wij, en door ons als beter erkend wordt, dat geeft ons juist de weelde der*

---

1) Amalia von Gallitzin.

liefde in 't harte. Wel ons, als de weelde der liefde in ons hart zich doet gelden, bij deze gedachte, dat in Gods hand onze adem is en dat bij Hem al onze paden zijn. Wel ons, als daarbij ons het woord uit de ziel komt: Gods wil is alwijsheid, Gods wezen is liefde; wat ben ik gelukkig, dat Hij het is, die de geschiedenis maakt van mijn leven, die ook de geschiedenis mijner eeuwigheid maakt. Die gezindheid deele vooral ook de omgang met Jezus ons meê, met Jezus, die steeds zijne rust en zijne hoop hierin vond, dat zijn lot in de handen lag des hemelschen Vaders. In die handen ligt ook òns lot. En er zijn geen betere handen. Vergeten wij dat nimmer en beginnen wij iederen dagloop, ook weêr dezen, met moed en met vreugd.

't Is 't beste, wat gij kunt verlangen,
Van 't beste Wezen af te hangen.

Ps. XCVII: 1.

Spr. XX: 9.

Mth. VII: 1—3.

Jac. III: 2a.

Wij struikelen allen in vele.

Eene waarheid, die ons diep moet beschamen, maar die ook krachtig tot waakzaamheid ons opwekken moet. 't Heeft er iets van, of wij een weg bewandelen, die aan beide zijden met dicht geboomte beplant is, en alsof allerlei baldadigen achter dat geboomte schuilen, om ons onverwacht een stok of een steen voor de voeten te gooien. Zoo doet de hoogmoed, de baatzucht, de wellust, de drift. Wat zijn wij daardoor al dikwijls gestruikeld, gevallen! En wat deed het ons telkens een pijn! Waken wij, en vatten wij de hand van dien Eene, die nooit is gevallen, die nooit heeft gestruikeld: de mensch, die Jezus vasthoudt, staat vast. En voorts, — voorts moet die waarheid, dat wij allen in vele

struikelen, ons tot het zachtmoedig beoordeelen van onze broederen en zusters stemmen. Zijn zij gestruikeld? Maar wij immers ook wel. Zijn zij gevallen? Maar wij immers ook wel. Wie zijn wij dan, dat we op hoogen en harden toon hen veroordeelen durven? Of zullen wij zeggen: ja maar, wij struikelden niet zóó erg, en wij vielen niet zóó diep? Maar zijn ons dan wel diezelfde struikelblokken voor de voeten geworpen, waardoor zij zijn gevallen? Och, als wij eigen hart en eigen leven goed onderzoeken, dan gevoelen we, dat vergeven ons beter dan veroordeelen voegt. Laat ons veel vergeven. Laat ons navolgers van Jezus, van God zijn, en alles vergeven. Aan anderen, namelijk. Hier moet het heen, dat wij anderen alles willen vergeven en ons zelve niets. Meestal doen wij juist het tegendeel. Dus, er moet nog veel veranderen. God helpe ons in het streven naar deze verandering, en geve, dat in dit streven, en in al ons streven ten goede, het struikelen al zeldzamer en al zeldzamer zij!

Weest waakzaam voor uzelv', hulpvaardig voor elkander,
Steeds voor uzelv' gestreng, zachtmoedig voor een ander.

Gez. LXXIII: 2, 13.

Hoz. XII: 7.

Fil. I: 23, 24.

Mtth. XVII: 17.

En Jezus, antwoordende, zeide: O, ongeloovig en verkeerd geslacht! Hoe lang zal ik nog met ulieden zijn? Hoe lang zal ik u nog verdragen? — Brengt hem mij hier.

Jezus kwam van den berg der verheerlijking af, en vond toen eenige schriftgeleerden, twistende met zijne discipelen, omdat deze niet in staat waren geweest, een lijder, die tot hen was gebracht, te genezen ¹⁾. Dat was voor den Heer

---

1) Mrc. IX: 14—18.

eene stuitende ontmoeting, bij uitnemendheid stuitend, omdat hij pas op den bergtop als in een voorportaal des hemels verwijld had. Die plotselinge overgang uit hemelsche heerlijkheid in aardsche ellendigheid deed pijnlijk hem aan, en daarom sprak hij die woorden eener heilige ontevredenheid uit: *O, ongeloovig en verkeerd geslacht! Hoe lang zal ik nog met u zijn? Hoe lang zal ik u nog verdragen?* 't Zal goed zijn, als die heilige ontevredenheid ook in òns harte niet vreemd is. Niet goed is het, aan de gebreken en de wan-klanken der menschenwereld zóó te gewennen, dat men er zich eindelijk niet meer aan stoot. Maar als wij er altijd midden in bleven, dan zouden wij er zóó aan gaan wennen. Wij moeten er niet altijd midden in blijven; wij moeten er ons van tijd tot tijd aan onttrekken; wij moeten ònze bergen op den levensweg hebben, waar wij ongestoord kunnen spreken met God en waar voor onze blikken de hemel zich opent. En als we dàn in de wereld terugkeeren, in de wereld met hare vele naakte en hare vele opgesmukte ellende, dan komt die heilige ontevredenheid ook in ons, die in Jezus daar was. Dat is goed. Dat vervult ons van de gedachte aan beter en van heimwee naar hooger. Maar dan moeten wij daarbij toch onze liefde voor de menschheid bewaren en aan 't zegenen blijven. Zoo deed Jezus. Hij liet het niet bij een klacht, maar hij herstelde den lijder. Verheven voorbeeld! God geve ons tot navolging den lust en de kracht, opdat wij ook zoo verbinden mogen: ontevredenheid over de verkeerdheid der wereld met weerpijn van de jammeren en weeën der menschheid; 't verlangen, om eenmaal uit die omgeving te wezen, met de begeerte, om, zoolang wij er in zijn, te werken tot zegen en heil. Veel menschen klagen eenvoudig over de slechtheid en de ellende der wereld, maar doen voor haar niets. Dat is zeker 't gemakkelijkst. Maar 't is niet schoon en niet goed. Schoon en goed is dit: te voelen dat het hier op aarde nog niet schoon en niet goed is, en te werken, opdat het schooner en beter hier worde.

Klaag over de wereld, want ze is nog niet goed;
Maar zorg, bij uw klagen, dat ge iets voor haar doet.

Gez. LXII: 3.

Ps. CIV: 1—3.

Rom. I: 20.

Ezech. III: 22.

En de hand des Heeren was op mij, en Hij zeide tot mij: Maak u op, ga uit in de vallei, en Ik zal daar met u spreken.

Van dat woord mogen wij voor òns, dunkt mij, deze toepassing maken: bepaaldelijk, als wij *buiten* zijn, spreekt God tot ons. Dat is eene waarheid, die doorgaat voor alle tijden van 't jaar. Ga naar buiten, terwijl de Lente de schepping met bladeren en knoppen versiert, of terwijl de Zomer met bloemen en aren haar tooit, of terwijl de Herfst haar met wijngaardranken en halmen omkranst, of terwijl de Winter een witten mantel, met diamanten doorweven, haar omdoet, — in al die onderscheidene tijden verneemt gij, als ge buiten zijt, den voetstap des Heeren en hoort en verstaat gij de stemme Zijnsmonds. Zoo is het, als de Morgen het oosten doet blozen, en ook als de Middag den hemel doet blauwen, en ook als de Avond het westen bepurpert, en ook als de Nacht aan de oneindige bogen de tallooze sterren ten reidans doet gaan. Daarom heeft ook zelfs een apostel des ongeloofs ¹⁾ eens beleden: *God te loochenen gaat gemakkelijker in de stad, dan op 't land.* Jezus, onze Heer, dan ook, die zoo gaarne met God was, trok gedurig in de stilte der natuur zich terug. Dat wordt niet alleen hier en daar ons bericht, maar dat kunnen wij uit zijne redenen ook merken. Wij zien in zijne redenen de zon en de bloemen; wij hooren er het geruisch van den regen in en 't gezang van de vogelen; wij ruiken er de

---

1) Diderot.

frischheid in van zeewind en berglucht. 't Zij ook onze lust, en 't moge doenlijk ons zijn, van tijd tot tijd zoo eens het gewoel van de menschen en den rookdamp der steden te ontvluchten, en in de schoone, ruime schepping met onzen God alleen te zijn. En als we dat zoo eens hebben gedaan en wij komen terug, dan komen we verkwikt terug, en met een langer en beter nawerkend genot, dan waarmeê we uit de feestzalen komen der wereld. Welnu, *de herinnering, die door een genoegten wordt achtergelaten, is de proef van zijn gehalte* ¹⁾). Zoo zien wij, dat het beter is in den tempel Gods, dan in de feestzaal der menschen. Dat komt, doordien wel in dien tempel, maar niet zoo in die feestzaal, de Heere God tot ons spreekt.

In 't heiligdom der schepping is 't dáárom ons zoo goed,
Dat daar, veel meer dan elders, ons harte God ontmoet.

Ps. XIX: 1, 2.

Ps. LXXXVI: 15.

Ef. II: 4, 5.

I Kron. XXI: 13^b.

Zijne barmhartigheden zijn zeer vele.

Een woord van Koning David, maar dat waarlijk wel een woord van ons allen mag zijn of moet worden. Wij worden 'smorgens wakker, versterkt en verkwikt, en God komt ons weêr te gemoet met licht voor onze oogen en brood voor onzen mond en vreugde voor ons harte, — onze morgenzang moet een lied zijn op de barmhartigheid Gods. Wij gaan 's avonds ter ruste en kunnen dan terugzien op menigerlei hulpe en veelvuldigen zegen; — onze avondzang moet een lied zijn op de barmhartigheid Gods. In 't algemeen, wanneer wij op de achter ons liggende levensdagen terugzien, dan moeten we zeggen: talloos, als de wintervlokken, tal-

1) Jean Paul.

loos, als de lentebloesems, zijn de zegeningen, die Zijne liefde ons gaf. En de kroon van al die zegeningen is en blijft de zending van Christus, door God ons gegeven, opdat wij bevrijd zouden worden van 't onzalig vermogen der zonde, en opdat wij in 't genot zouden komen der zalige gewaardwording van vrede met Hem. En als wij dat aannemen, wat Hij in Christus ons biedt, dan verhoogt zich onze vreugd; ja! dan hebben we eerst de ware vreugd, en wij houden kalmte ook onder het lijden. Ik zie eene hut op de heide; er brandt een lampje in; dat zie ik; en ik hoor, dat er een psalm wordt gezongen; maar buiten is 't donker, en de najaarswind brult. Gelijk die hut is het hart van wie in Christus gelooft, al heeft hij donkerheid en storm om zich henen. Voorts gevoelt ook de mensch, die in Christus gelooft, zich verzoend met het einde des levens. Hij ziet *in* het sterven het leven, en hij blikte in den hemel *door* 't graf. Daarom, de Christus is en blijft het hoogste blijk van de barmhartigheid Gods. Loof den Heer, mijne ziel! om deze Zijne gave, de beste en de grootste, die u de Almacht kon geven, maar loof den Heer, mijne ziel! om al Zijne gaven. *Zijne barmhartigheden* toch *zijn zeer vele*. Dat zij uw geloof, uwe belijdenis, uw lied en uw lof.

God! 'k wil U hier en eeuwig loven,
 Om 'tgeen ik uit Uw hand ontvang.
 Om Uwer liefde lof te zingen,
 Is zelfs geen eeuwigheid te lang.

Ps. CIII: 1.

Spr. IV: 18.

Joh. XVII: 24.

Joh. XII: 26^b.

Waar ik ben, aldaar zal ook mijn dienaar zijn.

Schoone en blijde toezegging, door Jezus, met het oog

op den hemel, aan de zijnen gedaan! — In de vervulling van die toezegging moet groote zaligheid liggen. Ik denk, dat het al groote zaligheid ingehad hebben moet, hier op aard met den Heer te verkeerem. Ik had met hem willen wandelen door 't veld; ik had met hem willen dobberen op 't meir; ik had met hem willen zitten op den bergtop. Zeker had ik dan, onder zijne leiding, in het groote openbaringsboek der schepping woorden leeren lezen en begrijpen, die ik vroeger niet lezen kon en niet kon verstaan; en zeker had ik, in zijne nabijheid, duidelijker dan ooit eene aanraking Gods aan mijn harte gevoeld, en zuiverder dan ooit gebeden. Maar wat moet het dan wel zijn, met Jezus door de prachtige velden des hemels te wandelen, onder zijne leiding in het dáár opengeslagen blad van Gods schoone openbaring te lezen, en daar met hem te spreken over hetgeen de aarde voor hem en — voor ons is geweest! O! mij dunkt, die in den hemel komt, blykt zeker terstond in de rondte, of hij Jezus niet ziet; en als hij er Jezus niet zag, zou er iets aan zijn hemel ontbreken. Maar juist door hem te vinden en hem te voet vallen in dankbare aanbidding, wordt zeker de zaligheid van den hemel verhoogd. Moge nu maar de naam van *dienaren des Heeren* op ons toepasselijk zijn! Als het zoo is, als we dat gevoelen, dan zullen wij dikwijls met heilige geestdrift omhoog zien en denken: niet eeuwig de moeite en de strijd dezer aarde; ginds wacht ons de hemel, en daar wacht ons de Heer! En die gedachte zal louterend en heiligend werken, en die gedachte zal met veel, wat hier nog drukt of dreigt, — ook met den dood, — ons verzoenen, ja! zal den Dood tot ons doen zeggen: God gaf u veel goeds in het leven, maar nu geeft Hij u toch nog iets beters; kom meê! gij zult daar Jezus zien.

Groote troost is u gegeven,
 Christen! bij uw strijd en pijn:
 Ginds verbeidt u 't hemelleven,
 En gij zult met Jezus zijn.

Jez. LV: 1, 2.

Joh. V: 24.

Joh. III: 36^a.

Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven.

't Is niet: *Die in den Zoon gelooft, die zal*, na zijnen dood, *het eeuwige leven krijgen*; — maar het is: *Die in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven*. Het eeuwige leven moet hier reeds beginnen; het aardsche leven moet reeds hemellevens wezen, in aanvang, gelijk de rozeknop reeds de roos is, in aanvang. En zoo is het bij een ieder, die in den Zoon Gods gelooft, dat wil zeggen, die heilbegeerig en hopend aan den Zoon Gods zich aansluit, en het hart onder de werking houdt van zijn woord en zijn geest. Door dat verbond der ziel met den Zoon, stroomt zijn leven in haar over, en dat leven is het eeuwige leven. 't Is het boven de stof en de zinnelijkheid zich verheffende leven der gemeenschap met den eeuwigen God. Het zinnelijke leven heeft zijne geschiedenis in de vier woorden: geboorte, bloei, verval en dood; maar het geestelijk leven, het Christusleven, het leven met en in God, heeft zijne geschiedenis in de twee woorden: ontstaan en blijven. Het zinnelijke leven, op een grafpaal ziende, moet zeggen: daar zink ik in één; maar het geestelijke leven, op een grafpaal ziende, mag zeggen: daar ga ik de hoogte in. Derhalve, al kennen wij zoowel aan den zinnelijken mensch, als aan den geloovige, een voortbestaan toe na den dood, alleen de geloovige kan gezegd worden te hebben *het eeuwige leven*, want alleen hij leeft naar beginselen, die eeuwig zijn, door krachten, die eeuwig zijn, in eene richting, die eeuwig is, in eene sfeer, die eeuwig is. Grootsche gedachte! In ons leven op aard kan 't begin reeds liggen van het hemelsche leven, en in iedere aan Christus verbondene, en daardoor Gode geheiligde, ziel doet gedurig de toekomstige Engel die vleugelen reeds trillen, die hij eenmaal zal uitslaan, gansch ontbonden en vrij. En dat ontbonden en vrij worden zal alzoo eigenlijk niet zijn het ontstaan van een leven, dat eeuwig zal wezen,

maar de ontwikkeling van een leven, dat uit zijn aard reeds eeuwig was. Maar heerlijk en zalig moet die ontwikkeling wezen. Reeds, als ik maar denk er over, dan baad ik mij al in een lichtzee, ik zweef in de oneindigheid, ik omhels eenen Engel, ik vlieg naar den Christus en 'k aanbid mijnen God! — Wél mij, als ik eenmaal, niet meer mensch van deze aarde, zoo doen zal!

Neem, o mensch! reeds hier op aarde, voor uw ziel die richting aan,
Waar ze, aan de overzij der graven, eindeloos in voort kan gaan.

Gez. CLXXXI: 1.

Spr. XI: 17.

Hebr. XIII: 16.

Zach. VII: 9^b.

Doet goedertierenheid en barmhartigheden, de een aan den ander.

Laat ons naar die roepstem hooren. Er is iederen dag overvloedig gelegenheid, om er aan te voldoen. Wat hebben wij iederen dag vele armen, vele bedrukten, vele lijders rondom ons! Laat ons navolgers van Jezus, onzen Heer, ons betoonen, die geen lijden kon aanzien, of hij werd *met innerlijke ontferming bewogen*, en strekte er zijne gezegende en zegenende hand over uit. Er staat in het boek der geschiedenis geschreven, dat een edelaardige heiden ¹⁾ iederen dag, waarop hij niemand welgedaan had, een verloren dag placht te noemen. Die heiden moet ons, Christenen, niet beschaamd kunnen maken. Komt! ons voorgenomen, om immer, ook heden, te doen, wat we kunnen, tot verzachting van het velerlei leed hier op aard. Wij mogen er waarlijk God wel dankbaar voor zijn, als wij daartoe iets vermogen. Onder het vele, waarvoor wij God danken moeten, is waarlijk dit niet het minste, dat wij zegenen

---

1) Titus, zoon van Vespasianns.

kunnen en vreugdebloemen doen ontkiemen, op den weg, waarop we gaan. Laat ons ook heden zoo doen. En als wij van avond ter ruste mogen gaan met de gedachte, dat wij iemand blij gemaakt hebben, of dat wij, althans, een zwakke hebben gesteund, een bekommerde bemoedigd, een berouwhebbende opgebeurd, een bedroefde getroost, dan zullen wij gevoelen, — en 't zal zalig ons wezen: — mijn dag was geen verloren dag. Ja! 't zal voor òns ook zalig wezen. Weldadigheid gaat met zaligheid hand aan hand. God zelf zou niet zalig zijn, indien Hij niet weldadig was. Daarom, als wij navolgers Gods zijn, dan hebben wij iets in ons van de zaligheid Gods. En als dat nu waar is, dat weldadigheid tegelijk den beweldadigde en den weldoener blij maakt, o! wat zou er dan veel meer blijheid zich vertoonen op aarde, als meer algemeen deze regel mocht toegepast worden: geen dag mag in den nacht verzinken, of ik moet ergens door woord of daad eenen zegen hebben nedergelegd. De geest des Heeren moge dien regel in algemeene toepassing brengen. Dan komt er in veel duisternis licht, dan komen er aan veel distelen bloemen, dan komt er uit veel zuchten gezang. En dat zou toch wel goed zijn. Die dit voelt, werke meê!

Die weldoet, — zoo is Gods bestel, —
Doet and'ren èn zich zelve wél.

Ps. XLI: 1.

Spr. XVI: 8.

Ef. IV: 28.

Hab. II: 6b.

Wee dien, die vermeedert hetgeen het zijne niet is!

Daar hooren wij eene veroordeeling van de oneerlijkheid. Maar behoeven wij die nog wel te hooren? Zijn wij niet allen van oneerlijkheid vrij? Het antwoord op die vragen

moet wezen: er is nog veel oneerlijkheid; onder de lieden, die slecht heeten, is het oneerlijkheid in grovere, — onder hen, die braaf heeten, is het oneerlijkheid in fijnere vormen; maar oneerlijkheid is er nog veel. En vele menschen toonen feitelijk, dat zij niet zoo zeer de oneerlijkheid afkeuren, als wel enkele bepaalde vormen en soorten er van. Zoo moeten wij niet doen. Wij moeten, in woord en daad, veroordeelen àl, wat oneerlijk is, in welke gedaante 't zich voordoe en of het kleine dingen rake of groote. Trouwens, zóó verward zijn nog in deze zaak de begrippen der menschen, dat ze oneerlijkheid, die op *zeer* groote schaal wordt gedreven, bij voorbeeld, die van den veroveraar, niet alleen niet veroordeelen, maar bewonderen zelfs. Daartegenover wordt weêr oneerlijkheid in kleinigheden door velen niet geteld, omdat het maar kleinigheden zijn. En zoo zou men, waarlijk, uit de meest gangbare beschouwingen der menschen deze zedeleer kunnen putten: kleinen diefstal moet men laten doorgaan; grooten diefstal moet men bezingen; alleen middelsoort-diefstal moet worden gestraft. Zulk eene krankzinnige zedeleer worde nimmer de onze, maar onbepaald en onvoorwaardelijk zegge ieder onzer dit na: *Wee dien, die vermeerdert hetgeen het zijne niet is, ja! wee dien, — 't zij hij zijn onrecht bedrijve in groveren of in fijneren vorm, en 't zij hij een schoot vol veldvruchten of eene geldsom of een koninkrijk stele. Maar dan ook, omgekeerd, wèl hem, die zóó is in al zijn handel en wandel, dat hij vrijmoedigheid hebben kan, om God te danken voor al, wat hij heeft; dat hij vrijmoedigheid hebben kan, om, op zijne, — vele of weinige, — bezittingen ziende, te zeggen: ik heb ze gekregen met God en met eere; het vuil van de ongerechtigheid kleeft er niet aan. En wie weinig heeft, maar dat kan getuigen, is rijker, dan wie veel heeft, maar deze verklaring niet afleggen mag. Laten wij dat, ook van daag weêr, onthouden.*

Op 't goed, dat langs den weg van 't onrecht is verkregen,
Past niet de naam van *goed*, wjl 't mist des Heeren zegen.

Hoz. XIV: 3.

Mth. VI: 18.

Ps. LI: 12.

Schep mij een rein hart, o God! en vernieuw in het binnenste van mij eenen vasten geest.

De man, die zoo bad, bad zoo onder den indruk van 't berouw, dat hij over eene groote, door hem gepleegde zonde gevoelde. Hij zal zijn gebed dan wel recht hartelijk hebben gedaan. Nooit toch vindt een mensch de zonde leelijker, dan wanneer hij ze bedreven heeft; nooit verlangt een mensch vuriger naar de overwinning, dan wanneer hij onder de gevolgen eener nederlaag zucht; en ook, *nooit is een mensch sterker tegen de verzoeking, dan nadat hij voor de verzoeking bezweken is* ¹⁾. Dat is waarlijk een geluk bij een ongeluk. God geve, dat ons maar zelden de verzoeking verwinne. Maar als zij ons verwonnen heeft, dan worde in ons juist daardoor het verlangen naar beter recht krachtig, en dan zij het ons eene aanleiding, om recht innig te bidden: *Schep mij een rein hart, o God! en vernieuw in het binnenste van mij eenen vasten geest*. En als wij dat bidden, wij zullen worden verhoord. Als wij met die woorden onze hand uitsteken naar God, God zal haar grijpen, en *bij dien greep van Gods hand doorstroomt eene heilige kracht onze ziel* ²⁾. Ziet! zoo zet een val, waar berouw op volgt, ons vooruit; maar een val, waar geen berouw op volgt, doet steeds dieper ons zinken. Dat laatste verschijnsel, zoo droevig en akelig, kome in de geschiedenis van ons leven niet voor. Maar steeds zij onze ziel aan den boomtak gelijk, die juist, als hij met kracht naar omlaag is getrokken, met des te sterkere kracht in de hoogte zich heft, om dan weêr naar den hemel te wijzen. Daartoe werke in ons mede de gemeenschap met dien Eenling der menschheid, die nooit voor de verzoeking viel, wiens vaste ziel steeds hare richting naar den hemel bewaarde. Dan komen wij, met

1) Lavater.

2) Geibel.

vallen en opstaan, dien hemel steeds nader, waar alle strijd zal voorbij zijn en iedere wonde geheeld, en waar wij reiner van harte en vaster van geest, dan ooit hier op aard, den Heer, onzen God, zullen eeren en dienen.

Wanneer ik val en dan tot God mij keer,
 Ontvang 'k verhoogde sterkte weêr;
 Maar als ik val en 'k roep niet tot den Heer,
 Dan zink ik immer dieper neêr.

Ps. LI: 5.

I Sam. XII: 23.

I Tim. II: 1.

Jac. V: 16^b.

Bidt voor elkander.

Tusschen dieren en dieren kan genegenheid bestaan. Maar de liefde, in den reinsten en edelsten zin, bestaat hier alleen tusschen menschen en menschen. En van deze liefde is bepaaldelijk de hoogste en heiligste uitdrukking daar te aanschouwen, waar de eene mensch voor den andere bidt. Of hoe zou men zich hooger en heiliger uitdrukking van liefde kunnen denken, dan die zich dan openbaart, wanneer wij over en voor de onzen gaan spreken tot God, wanneer wij voor de onzen gedurig, — vaak ook, als zij er niets van weten, — Zijne hulpe inroepen, Zijnen vrede, Zijn zegen, Zijn heil? O! mochten wij dat dikwijls doen. Dat zou dan het heerlijkste blijk zijn, dat de goddelijke macht der liefde met den vuurdoop van haar vinger onze ziele geraakt had, en 't zou telkens weêr versterking en wijding geven aan de liefde onzer ziel. Maar mochten wij dan daarin ook verder gaan, dan tot hen, die wij noemen de onzen. Ja! ik gevoel het, God der liefde! ik moet verder gaan; ik moet plaats hebben in mijn gebed ook voor die kinderen van mijne moeder, de menschheid, die ik niet ken, die mij vreemd zijn en blijven, zelfs ook voor hen,

die zich mij vijandig betoonen, en die in mijnen levenshof de bloemetjes zoeken plat te trappen, waarin ik mij verheug. Welnu, dat wil, dat zal ik doen. Ziende op mijn grooten Meester, wil ik uitschudden alle onverdraagzaamheid en allen haat, terwijl mijne ziel op de vlammeende Eliakoets des gebeds zich verheft boven de aarde, en ik wil U om zegen vragen zelfs voor den vijand, die mij vloekt. — Doen wij zoo! Ons hart zal er zalig bij wezen. Beminnen maakt zalig en bidden maakt zalig. Daarom, beminnen en bidden te gelijk, de liefde wijden door 't gebed, en 't gebed door de liefde verhoogen, dat geeft de rijkste zaligheid. Och! wat zou er veel meer geluk zijn op aard, als wij meer voor elkander baden. Want zoo te bidden, dat geeft niet enkel geluk aan het biddende hart, maar dat geeft ook lust en kracht, om anderen gelukkig te maken. Wel ons alzoo, als in ons hart die twee schoone Engelen elkander ontmoeten, waarvan de eene heet *de Liefde* en de andere 't *Gebed*.

Niets is meer hemelsch op onze aard,
Dan *liefde*, met *gebed* gepaard.

Gez. LXI: 14.

Hab. III: 17—19.

Mth. VI: 31—33.

Mth. VI: 34.

Zijt niet bezorgd tegen den morgen.

Ieder mensch moet zorgen. Dat is waar. Maar men moet niet bezorgd zijn. Dat is òók waar. Bezorgd zijn beteekent: altijd in angstige spanning verkeereren, dat dit en dat goede ons niet zal geworden, dat dit en dat kwade op ons neêr komen zal. Daarom is dat bezorgd zijn een onteeren van God. God weet immers, wat goed voor ons is, en God wil immers wat goed is ons geven. Dus, wie dat vergeet, of verloochent, die onteert zijnen God. Ook

verwoest die mensch met eigen hand den vrede en de vreugde zijns harten. Wanneer ik immer de toekomst als dreigend mij voorstel, dan verwelken alle bloemen, die het heden mij biedt. En, voorts, dat bezorgd zijn is eene kwelling, die volstrekt niet kan baten, die zoo vruchteloos, als noodeloos, benauwt en vermoeit. De bezorgde mensch is een mensch, die eene menigte zware kisten en koffers ziet staan, en niet weet, of hij er een van zal hebben te dragen, maar ze een voor een al vast eens gaat optillen, om te voelen, hoe het zijn zal, indien hij ze dragen moet. Zoo doende maakt hij zich al moê met dat tillen, terwijl naderhand blijken kan, dat niet één van die lasten voor hem was bestemd. De bezorgde mensch is een mensch, *die midden in den zomer zijnen pels zich al aantrekt, uit vrees, dat hem de winterkoude zal overvallen* ¹⁾. Zoo doende maakt hij zich den winter niet beter, maar wel heeft hij, als die komt, een benauwden zomer gehad. Daarom is dat bezorgd zijn zoowel dwaas, als onheilig. En daarom had Jezus zooveel recht, om te zeggen: *Zijt niet bezorgd*. Het geloof in hem, dat ons bij toeneming de vaderlijke liefde van God doet gevoelen, ontneme ons meer en meer den moed tot moedeloosheid en vreeze, en geve ons meer en meer, met het oog op huis en hof, met het oog op vrouw en kinderen, ja! met het oog op ziel en zaligheid, dat blijmoedig vertrouwen in 't harte, dat ons eigen was, toen wij nog kinderen waren, wanneer we maar merkten of wisten, dat vader er was. Met dat blijmoedig vertrouwen willen wij ook dezen dag weêr beginnen, gerustelijk geloovend, dat God niets ons geven of ontnemen zal, dan met wijsheid en liefde, en dat, als wij aan Hem ons houden, alles, wat Hij beschikt, ons ten goede zal werken, — ook de rampspoed; zelfs de dood!

Wees zorgzaam, alsof gij al 't werk verrichten moet,
En onbezorgd, of God het zonder u wel doet.

Ps. LXVIII: 10.

---

1) Montaigne.

Ps. CIII : 2.

Loof den Heer, mijne ziel! en vergeet geene van Zijne weldaden.

Volkomen aan dat woord ons houden, dat kunnen wij niet. Want ook het meest vasthoudend geheugen is niet sterk genoeg, om zich *al* Gods weldaden te kunnen herinneren. Maar wij moeten dan toch van die weldaden Gods zóó veel in 't geheugen houden, als mogelijk is. En daartoe moeten wij gedurig het prentenboek van ons leven doorbladeren. Een prentenboek is 't. Wij zien er de kinderkamer in van ons ouderlijk huis, de school, waarin wij leerden, en vele andere vertrekken, huizen, landschappen, waar we, korter of langer, in hebben verwojd. Ook zien wij er vele portretten in; portretten van menschen, die we, vroeger en later, hebben ontmoet op den reisweg des levens, en met wie wij eenige maanden of jaren hebben samengereisd. Welnu, als dat prentenboek van ons leven voor ons open ligt, dan hebben wij tegelijk den God van ons leven voor oogen, die ons vreugd gaf en smart, die ons deed zingen en zuchten, maar die in alles ons leidde met wijsheid en min. Ofschoon toch die wijsheid en die min niet *even* duidelijk te zien is in *alles*, er is immers te veel van te zien, om er ooit aan te twijfelen. De wijzen, die den sterrenhemel doorzoeken, leeren mij, dat hetgeen *storing* door ons wordt genoemd, geene afwijking is van de harmonie des heelals, maar meê in 't groot bestek behoort, juist om die harmonie te bewaren. Zoo wil ik dan ook gaarne gelooven, dat mede hetgeen ik *storing* zou willen noemen in het weefsel mijns levens, daarin op zijne plaats is, en ten goede werken moet. Zoo wil ik dan blijven bedenken, dat alle daden Gods immer weldaden zijn, en ik wil Hem blijven danken voor alles. Soms zal het mij moeilijk vallen. Als ontbering mij kwelt, als gemis mij pijnigt, dan zal 't mij niet gemakkelijk zijn, des Heeren naam te loven. Toch moet ik en wil ik het leeren. En ik houd het voor zeker,

dat ik eenmaal, als ik niet meer op aarde ben, en dan nog eens mijn aardschen weg overzie, — dat ik dan, zoowel om hetgeen mij griefde, als om hetgeen mij verblijdde, zal zeggen: *Loof den Heer, mijne ziel!*

Als ik denk aan mijn lot,
Met zijn smart en genot,
Vind ik altijd weêr stof tot het loven van God.

Ps. CXLVI: 1.

Spr. III: 13, 17, 18.

Mrc. VIII: 36.

Hand. XXVII: 19.

En den derden dag wierpen wij met onze eigene handen het scheepsgereedschap uit.

Zoo ging het eene na het andere over boord, en dat was het laatste. Maar Paulus en zijne medereizigers hadden immers gelijk, dat ze alles uitwierpen, wat hen tot zinken kon brengen. Welnu, dan moeten wij ook alzoo doen, wij allen, op de reis door het leven. Wij voeren ook veel met ons mede op de reis, — ten deele onnoodige, ten deele tijdelijk-noodige dingen, — maar die in sommige omstandigheden oorzaak zouden kunnen worden van zinken en vergaan. En juist hierdoor zinken en vergaan zoo velen op de levenszee, dat ze niet in tijds die dingen met het zeemanswoord: *Een, twee, drie, in Gods naam!* over boord durven werpen. Laten wij wijzer wezen. Waar 't het behoud van het leven geldt, daar moet des noods al het andere weg. Ontdoen wij ons dus tijdig van alles, waarvan we merken, dat het ons naar de diepte zal trekken, 't zij voordeel, of eer, of gunst, of wat ook. En hoe meer wij durven wegwerpen, waar het er op aankomt, het leven onzer ziel te behouden, des te rijker zullen wij, bij dit wegwerpen worden; want in des te meerdere mate zullen die twee zeer kostelijke bezittingen ons eigendom zijn, die heeten:

vrede met God en hoop op den hemel. En, o! wanneer we die maar hebben, wat kunnen we dán niet veel van al het andere missen! Maken wij dat wij ze krijgen. Ze zijn te krijgen, in Jezus' gemeenschap, om niet. En als wij ze hebben, dan zien wij zonder vreeze ook die schipbreuk te gemoet, waarmeê ieder leven eindigt, en die den mensch niets laat van alles, wat hij aan of om zich heeft. Alleen, wat hij *in* zich heeft, blijft dan zijn bezitting. Daarom, als mijne bezitting is: vrede met God en hoop op den hemel, dan heb ik het goed, bij veel, bij weinig, bij niets! Ook bij niets. Dat wil zeggen, op 't einde. Dan zegt de Dood: ik laat u niets. Maar dan zeg ik, met dank aan God: *Ik draag al het mijne bij mij.* 1)

Er is een bewaren,

Dat schaadt.

Er is een verliezen,

Dat baat.

Gez. LXXXII: 10, 11.

Spr. XXV: 16.

Hebr. XII: 11.

Spr. XXV: 27^a.

Veel honig te eten is niet goed.

Waarom is veel honig te eten niet goed? Omdat het walging verwekken zal, en, door de maag te bederven, de gezondheid zal schaden. Welnu, zoo werkt ook allicht dat *honig-eten*, dat wij *voorspoedig-zijn* noemen. Dikwijls is het verschijnsel te zien, dat wie volop geniet, al wat hij begeert, juist daardoor er geen genot meer van heeft, maar 't vervelend gaat vinden. Terecht is daarom wel eens gezegd: *De verveling is het ongeluk der gelukkigen* 2). Dus, wij moeten niet klagen, als wij alles niet kunnen hebben, wat

1) Bias.   2) Saphir.

we soms zouden wenschen. Een en ander *niet te hebben* is eerder een steun, dan een hinderpaal voor 't geluk van een mensch. Maar bovendien, alles te genieten, wat de zinnen kan streelen, dat vermindert meestal de kracht en den adel des menschen, dat is meestal schadelijk voor de gezondheid der ziel. De grootste, de krachtigste, de edelste leden der menschheid zijn bijna allen uit kringen en toestanden voortgekomen, waarin het *veel honig eten* niet aan de orde was. En van vele mislukte geesten is met reden te zeggen: er had van hen iets goeds en iets groots kunnen groeien, indien ze 't ongeluk niet gehad hadden, steeds gelukkig te zijn. En wat getuigt de geschiedenis van onzen eigenen geest? Waardoor heeft die het meest zijne krachten ontwikkeld? Waarlijk niet door 't *veel honig eten*. En, als hij geadeld en geheiligd is, waardoor is hij 't meest geadeld en geheiligd geworden? Niet het meest door 't *veel honig eten*. Maar meer door zijn arbeid, zijne moeite en zijn strijd. Laat ons dan ook niet ontevreden zijn, als hier en daar ons de voorspoed ontwijkt. Een leven van bijna niets dan tegenspoed is zeker niet begeerlijk te achten; maar een leven, uit voor- en tegenspoed dooréengeweven, is beter voor ons, en op den duur ook gelukkiger, dan een leven, dat bijna geen tegenspoed kent. Dit in te zien en te gevoelen, zal een middel zijn, om ons met veel gemis en veel leed, dat ons treft, te verzoenen, en in ons harte die heerlijke zoetheid te houden, die wij *tevredenheid* noemen, en waar men nooit te veel van heeft.

Als u gemis of ramp ontmoet,
Bedenk dan immer: *te veel zoet*
Is voor de menschenziel niet goed.

Gez. XX: 4, 5.

Ps. XXXIV: 16.

Rom. VIII: 26, 27.

Jer. XXIX: 12^a, c.

Gij zult Mij aanroepen en Ik zal naar u hooren.

Zoo spreekt de Heer, zegt de profeet. Maar is dat waar? Is God, de Oneindige, niet te groot en te hoog, om op de aanroepingen, die uit de kleine en nietige menschenwereld tot Hem opgaan, te letten? Vleien we ons niet met eene ijdele gedachte, wanneer wij bidden, en dan meenen, dat God er naar hoort? — Neen! Goddank! neen! — Ja maar, waarom zeg ik: *neen*? Wel, omdat God zelf het is, die mijn hart heeft gemaakt, en die het zóó heeft gemaakt, als het is, die er dus zelf in heeft gelegd de behoefte en de bekwaamheid, om te roepen tot Hem, de behoefte en de bekwaamheid om zich met Hem in gemeenschap te stellen. Zou nu God mijn hart er op gemaakt hebben, om te roepen tot Hem, en toch, wanneer het roept, er in 't geheel niet op letten? Neen! het blijft een woord Gods, wat de profeet een woord Gods heeft genoemd: *Gij zult Mij aanroepen en Ik zal naar u hooren*. En, o! wat een troostrijke gedachte is dat! God hoort naar 't gebed onzer ziel, ook naar die sprakelooze verzuchtingen, die de ziel tot geen geregeld gebed weet te vormen, — want, *willen bidden is voor God òòk bidden* ¹⁾; God hoort naar wat ons hart Hem zegt. Hij hoort er niet altijd naar in dien zin, dat Hij iederen wensch, door ons geuit, zou vervullen; het al of niet vervullen van onze begeerte hangt van Zijne wijsheid af. Maar, goed! 't is al een groote troost, dat Hij toch naar ons hoort. Vooral is dat een groote troost, als wij zoo eenzaam en verlaten zijn, dat we *alleen* tot Hem, over hetgeen er omgaat in ons hart, kunnen spreken, of als hetgeen ons woelt in 't harte, niet geschikt is, om voor menschenoogen te worden ontbloot. Dat wil nu niet zeggen, dat wij alleen dàn tot God moeten gaan, als wij ons niet tot een mensch kunnen wenden, maar dat wil zeggen: zelfs dàn, als wij ons tot geen mensch kunnen wenden, hebben wij altijd toch God, die ons hoort. En, ja! bij dat geloof is het spreken tot God ons een zoete vertroosting. 't Worde door ons dikwijls ervaren. En het ervaren van die vertroosting, die immers

1) Lessing.

ook weêr eene beschikking van God is, versterke dan weêr dat geloof in ons harte, dat Hij waarlijk naar ons hoort.

Gaf God aan uw' ziel eene stem,
En troost haar het spreken tot Hem,
Zoo hebt gij daarin ook een teeken,
Dat Hij waarlijk hoort naar haar spreken.

Gez. LXXIX: 1.

Jer. XXXI: 33^b, 34.

Openb. XXI: 3—5.

I Cor. XV: 28^b.

God alles in allen.

In die woorden ligt de toekomst. Althans, volgens Paulus. Grootste verwachting! Jezus Christus zal door de macht van zijn bloed en zijn woord en zijn geest al meer zielen vermeesteren voor God en den hemel, totdat er eindelijk niets meer te vermeesteren zal zijn. Dan zal hij het koninkrijk overgeven Gode, den Vader, en allen zullen vol zijn van God; God zal zijn *alles in allen*. — Waarlijk, eene grootste verwachting! Maar zal zij ooit werkelijkheid worden? Wij mogen 't vertrouwen. Wij zien immers, dat de loop der dingen op 't gebied des geestes iets anders is dan een kringloop. De menschheid komt nooit op dezelfde punten, waar zij eens op gestaan heeft, terug. De richting, die zij neemt, is: *vooruit!* Dat moet toch ergens heen gaan, dat moet toch een doel hebben, en, zeker! dat zal zijn: *God alles in allen*. Wij gelooven dat, omdat wij aan God, aan Jezus, aan de menschheid gelooven, en omdat wij aan de kracht der waarheid en der liefde gelooven; — alle tegenstand zal eenmaal bezwijken, alle wanklank eenmaal opgelost zijn. De geschiedenis van verleden en heden was en is nog slechts het stemmen der instrumenten; de geschiedenis der toekomst geeft eens de symfonie. Gelukkig wij, als al vast in ons hart de wanklanken meer en meer opgelost worden,

als al vast òns hart een plekje is, dat niet meer voor God behoeft veroverd te worden, maar reeds een wingewest kan heeten van des Heeren heiligen geest. Als dat zoo is, dan dragen wij nu reeds iets van *die* schoone *muziek der toekomst* in ons binnenste mede, die zich ontwikkelen zal uit de in menig opzicht nog niet schoone tonen, die in 't heden weêrklinken, en dan zijn wij tevens middelen, — dat kan wel niet anders, — om andere zielen daar ook voor te stemmen, en zoo meê te werken, voor hoe weinig het zij, aan de verwezenlijking van die groote gedachte des geloofs en der hoop: *God alles in allen.*

God alles eens in allen, — dat kome ons meer nabij.
En dit zegge ònze ervaring: God alles reeds in mij.

Gez. CLV: 5.

Deut. IV: 9.

II Tim. II: 7.

Jez. XLII: 20^a.

Gij ziet wel vele dingen, maar gij bewaart ze niet.

Dat kan met recht, niet slechts tot enkele personen, maar tot de menschen in 't algemeen, gezegd worden. Om zoo maar eens iets te noemen: de menschen zien, in zeer talrijke proeven, dat de wereld een menschenhart niet kan vullen, en dat de zonde aan het menschenleven 't genot van heil en van hope ontnemt; en toch zoeken ze telkens bij de wereld weêr rust en vragen ze telkens weêr om geluk aan de zonde. De menschen zien, door zeer vele gevallen, dat hun bestaan hier onzeker is, en op eenmaal kan uit zijn; — *heden nog rood en morgen al dood!* — en toch gaan ze meestal op zulk eene wijze hun gang, alsof ze hun huis hier voor eene eeuwigheid ingehuurd hadden. De menschen zien, in velerlei omstandigheden, dat uit hunne teleurgestelde verwachtingen menigmaal nog betere dingen voortkomen,

dan hunne bevredigde wenschen voor hen deden ontstaan; en toch breken ze meestal bij iedere teleurgestelde verwachting weêr in bittere weeklachten uit, alsof er nu niets goeds meer kon komen. En zoo voorts. Want er zou zoo nog veel zijn te noemen. Maar wat is dat verkeerd! Wat is die vergeetachtigheid schadelijk voor het leven des geestes! Nemen wij ons voor, beter de lessen, die het leven ons geeft, te onthouden. Het leven is wel eens met een boek vergeleken geworden, en dan met *een boek, dat de dwazen vluchtig lezen, maar de wijzen aandachtig* ¹⁾. Wij moeten dan als de wijzen doen, en aandachtig iedere bladzijde van dat levensboek lezen, en gedurig de gelezene en reeds omgeslagene bladzijden nog eens overlezen, en den inhoud goed onthouden; — dat moeten wij doen. Dat zal ons voor veel kwelling des geestes behoeden, dat zal veel schade onze ziel doen voorbijgaan, dat zal ons veel vrede geven, veel moed en veel hoop. En als dat nu waar is, en als wij dat inzien, laten wij dat dan nu goed in 'tgeheugen bewaren, derhalve dit niet vergeten, dat ten gevolge van 't *vergeten* veel onrust ons deel is en veel kwaad wordt gedaan.

Gij zult u met veel kracht omgorden,
 En weren veel verdriet en leed,
 Wanneer gij maar de vele lessen
 Van uwe ervaring niet vergeet.

Ps. CXIX: 3.

Ps. CXIX: 37—40.

Joh. IV: 34.

Rom. VII: 22.

Ik heb een vermaak in de wet Gods, naar den inwendigen mensch.

De grond, waar zulk eene verklaring uit voortkomt, is het *zedelijk gevoel*. God heeft dat zedelijk gevoel in al, wat mensch is, ingeplant, dat wil zeggen: het gevoel, dat er

---

1) Jean Paul.

onderscheid is tusschen 't goede en 't kwade, en dat het goede schoon is, maar het kwade niet. Algemeen menschelijk is dat gevoel. Of wordt deze bewering misschien ontzenuwd door de waarheid, dat er zooveelen zijn, die blijkbaar meer lust en liefde hebben voor 't onreine en slechte, dan voor 't edele en goede? O! geloof toch niet, dat hun *inwendige mensch* inderdaad het onreine en slechte schoon acht en het goede leelijk. Ook de dienaar der zonde behoudt iets in zijn *inwendigen mensch*, dat tegen de zonde opstroomt. Van daar, dat hij oogenblikken kent, waarin hij zich schaamt voor zich zelve en zich zelve in stilte een ellendeling noemt. Of, doet hij dat niet, dan keurt hij toch het kwade af, dat hij in anderen vindt, en dat in een anderen vorm, dan zijne eigene zonde, zich voordoet. Geen mensch heeft met *alle* zonde vrede. Op zijn hoogst heeft de zondaar eenigszins vrede met zijne eigene bijzondere zonde. Ziet! zoo blijft er in den diepstgezonkene nog één trek, hoe flauw dan en zwak, van zijn oorspronkelijken adel. Zoo is er nog aan iederen treurboom een enkele tak, die opwaarts wil. Goddank! want zoo blijft er in ieder menschenhart nog één punt, waar de heilige geest Gods op kan werken, één punt, dat van de aanraking van den Christus Gods nog gevoel krijgen kan. Daarom, laten wij nooit ons geloof aan den mensch en aan de menschheid verliezen; laten wij nooit geheel en voor goed aan iemand wanhopen; laten wij nooit iemand op harden en stelligen toon onverbeterlijk noemen. Men kan 't nog niet weten, wat er met zulk eenen gebeuren kan: in zijn *inwendigen mensch* schuilt waarlijk nog iets, wat uit God is en naar God kan gaan reiken. Dit moeten we dus bedenken in ons gedrag jegens anderen. En, wat nu ons zelve betreft, wij moeten, als wij iets van *vermaak in de wet Gods* in ons binnenste voelen, daar onze daden naar regelen, *geloovende den goeden Engel, die in onzen boezem spreekt* ¹⁾. En wij moeten, in Jezus' gemeenschap, bewerken, dat die goede Engel in onzen boezem al meer en al luider ga spreken, opdat het *vermaak in de wet Gods* in ons al

1) Wieland.

krachtiger worde, al meer worde de lust van ons leven en de ziel onzer ziel.

Wat God u goeds in 't harte gaf, dat moet gij goed bewaren,
En jaar op jaar, en dag aan dag, er renten bij vergâren.

Ps. CXIX: 8.

Ps. XXIII: 1—4.

Joh. X: 27, 28.

Joh. X: 14^a.

Ik ben de goede herder.

Wel mocht Jezus dat zeggen. Hij leidde de zielen, die hem volgden, op zeer liefelijke weiden, waar ze voedsel en verkwikking vonden, o! zoo versterkend en zoo frisch. En eene ziel, die wel meê wilde, maar niet goed meê kon, die droeg hij, — gelijk de herder het afgematte of verwonde lam, — in zijne armen. En zielen, die afgedwaald waren, zocht hij op, om ze weder te brengen. En voor alle zielen, die zich onder zijn weldadigen herdersstaf schaarden, nam hij den strijd op tegen de haar vijandige en haar bedreigende machten, zelfs zijn leven niet ontziende, waar 't het behoud der kudde gold. Zoo deed Jezus, onze Heer, toen hij nog leefde op onze aarde. Thans leeft hij op onze aarde niet meer. Maar zijn heengaan is geen verlaten geweest. Geestelijk is hij bij ons gebleven. En de geestelijk onder ons voortlevende Christus doet nog immer hetzelfde, wat de Christus bij zijne werkelijke omwandeling hier op aarde steeds deed. De geest van *den goeden Herder* gaat nòg rond in de wereld, om aan zielen, die voedsel zoeken, eene milde weide te geven; om zielen, die vermoeid en verwond zijn, zorgvuldig te dragen; om zielen, die zijn afgedoold, weder te brengen, en om voort te zetten den strijd tegen alle vijandige machten, die zielen bedreigen met dood en verderf. O! dat allen de stem van *den goeden Herder* verstonden en zich schaarden om hem heen! O! dat niemand onzer ooit den ongeluk-

kigen lust kreeg om hem te verlaten! Alleen op de vlakten en in de dalen, waar hij ons brengt, groeien kruiden des levens, en alleen onder de hoede van zijn staf zijn wij veilig; — gelukkig, wie dat nooit vergeet. Goede Herder! wij willen u volgen, wetende, dat wij 't dan zeker goed zullen hebben, ja! dat wij 't al beter en al beter door u zullen krijgen, en dat wij dan eens door eene donkere vallei in een vlakke zullen komen, zoo vriendelijk en zoo vruchtbaar, zoo zonnig en zoo geurig, als we nimmer *hier* vonden. — Daarom, goede Herder! wij gaan met u meê!

Volg den goeden Herder!
 't Is bij hem zoo goed,
 Die voor hier, en verder,
 U behoedt en voedt.

Gez. XXXIX: 3, 4.

Ps. XCV: 6.

I Cor. XV: 54.

I Cor. XV: 53a.

Dit verderfelijke moet onverderfelijke aandoen.

De zinnelijke waarneming wijst alleen op het verderfelijke, dat is het vergankelijke, van ons leven, en niet op de onverderfelijke. En toch vinden we in alle tijden en bij alle volken de minder en meer duidelijke blijken van 't geloof aan onverderfelijke. Hoe komen de menschen aan zulk een geloof, en hoe blijven ze bij zulk een geloof, terwijl de zinnelijke waarneming slechts sterven en vermolmen, maar geen terugkomen of voortleven ziet? — Voorwaar! de algemeenheid van dat geloof, en onder zulke omstandigheden, is een bewijs, dat het een geloof mag heeten, dat door God zelve in den boezem der menschheid gelegd is. Maar dan is het ook zeker geen leugen. God legde geen leugen in de borst van den trekvogel, toen hij hem de aandrift inschiep, om in 't najaar 't zoele Zuiden te zoeken. Zeker is ook de aandrift geen leugen, die God aan de menschenziel

gaf, en die hem toeroept: *vooruit en naar hooger!* Of zullen we misschien moeten zeggen: een algemeen geloof is niet altijd een juist geloof; men vindt alom en in alle tijden 't geloof ook aan spoken. Maar wij moeten toch niet vergeten, dat 't geloof aan spoken steeds afneemt, hoe meer de mensch *mensch* wordt, naar verstand en gemoed, terwijl het geloof aan onsterfelijkheid toeneemt, hoe hooger de geest en het harte des menschen gaat klimmen. Juist bij de grootste leden der menschheid bereikt dat geloof aan onsterfelijkheid zijne hoogste ontwikkeling. Daarom was het in Jezus zóó krachtig, als nooit in iemand vóór of na hem. Waarlijk! het geloof der menschheid aan onsterfelijkheid is blijk van het aanwezig zijn der kiem van onsterfelijkheid in het menschelijk wezen. En wat is en wat blijft dat een verheven verschijnsel! De zinnelijke waarneming leert ons iederen dag zeggen: wij leven hier op aarde in één groot sterfhuis en wij wonen hier op aarde boven één groot knekelhuis, — en te gelijk doet een onbenoembaar gevoel in het diepst onzer ziel ons verklaren: in geen sterfhuis en in geen knekelhuis vindt onze levensgeschiedenis haar einde; zij loopt verder; zij richt zich de eeuwigheid in! — Laat ons daar dikwijls over denken. 't Is eene groote gedachte, en die van 't kleine ons aftrekt, en die ons heenleidt naar Jezus en die ons doet omgaan met God.

Een instinct in der menschen natuur
Is 't geloof aan haar eeuwigheid duur.

Gez. XXIX: 10.

Gen. I: 26.

Joh. IX: 4.

Gen. II: 15.

Zoo nam de Heere God den mensch, en zette hem in den hof van Eden, om dien te bebouwen en te bewaren.

Wijze en verhevene beschikking Gods! De mensch kan zijne hand niet van de aarde afhouden. Onvermijdelijke

behoeften en een onweêrstaanbare aandrift dringen hem, om de aarde tot voorwerp van zijnen arbeid te maken. En wat is daar het gevolg van? Dat èn de aarde èn de mensch er bij wint. De aarde, door onder de werkzame hand des menschen te komen, wordt rijker aan vruchtbaarheid, doelmatiger in gesteldheid, edeler van vermogen, schooner van aanzien. En de mensch, door aan de aarde zijnen arbeid te wijden, ontdekt telkens nieuwe geheimen en wetten, maakt telkens kennis met vroeger verborgene schatten, komt telkens in wetenschap verder, ziet telkens meer van God. Op alles hing eens, en op zeer veel hangt nog steeds, om zoo te zeggen, een slot. Op alles stond eens, en op zeer veel staat nog steeds, om zoo te zeggen, geheimschrift geschreven. En nu zegt de Heere God tot den mensch: ontcijfer dat schrift en maak open die sloten! En bij ieder geopend slot en bij iederen ontcijferden regel doet de ontwikkeling èn van onze planeet zelve, èn van haren bewoner, eene schrede vooruit. Niet waar? 't is eene wijze en verhevene beschikking Gods, en die ons dwingt God bewonderend te aanbidden. En te meer worden we daartoe gedwongen, als de gedachte ons invalt, dat het zeker ook wel op de andere werelden in de schepping zoo gaat: de bewoners steeds hooger ontwikkeld, door steeds verder te ontwikkelen die wereld, die hun woonplaats is. Maar voorts wordt hier óók eene les ons gegeven. En dat is deze les: doet, — op welk gebied het dan zij, — bovenal zulke dingen, waar uwe wereld en uw eigen wezen door vooruitgezet wordt. Ja! dat is goed. En dat is groot. Dat is werken in Gods richting. Dat is werken voor Gods doel. Alles, alles, — de geestelijke en de stoffelijke schepping, — 't moet alles vooruit, 't moet alles al meer de krachten, die er nu nog in sluimeren, ontplooien, de kiemen, die er nu nog in verscholen liggen, aan 't werken doen gaan. De schepping in haar geheel draagt, als het ware, een knoppenkrans; de mensch, in het bijzonder, ook; en al wat knop nog is, moet zich tot bloem ontvouwen, den Heere God ter eere, door wien 't zóó is beschikt.

Breng in bewonderende aanbidding aan uwen God en Schepper lof,
Die door den geest de stof veredelt, den geest ontwikk'lend door de stof.

Ps. CIV: 17.

Spr. XI: 13.

I Cor. XIII: 4, 7.

Jac. IV: 11^a.

Spreekt niet kwalijk van elkander.

Kwalijk spreken of kwaad spreken van een ander, dat is eene schier algemeene kwaal. Ook zien velen geen kwaad in kwaadspreken. Wel vinden de meesten het *lasteren* leelijk, het verbreiden van een kwaad gerucht met de bewustheid, dat men liegt. Maar iets kwaads te vertellen, als men weet, dat het waar is, dat schijnt men vrij onschuldig te vinden. 't Is toch zoo onschuldig niet. 't Is eene verzaking van de liefde, *die alle dingen bedekt* ¹⁾, en 't is een vertreden van die koninklijke les onzen Heeren: *Wat gij wilt, dat de menschen u doen, doet gij hun ook alzoo* ²⁾. Gij wenscht immers niet, als ge 't ongeluk hebt gehad van u met deze of die vlek te besmetten, of als een der uwen in zulk een geval is gekomen, dat men 't bericht daarvan als op snippers zal schrijven, om die te strooien links en rechts. Waarom doet gij dan zoo gaarne zoo met het kwaad, dat gij weet van een ander? Wie weet, of de mensch, wiens zonde en schande gij ronddraagt, al niet met eene ziel vol zuchten en met oogen vol tranen voor God heeft op de knieën gelegen? Wie weet, of gij niet zijn leed en dat der zijnen verdubbelt, door hem en hun gelegenheid te openen tot de ontdekking, dat de zaak bij ieder bekend is? Wie weet, of gij den gevallen niet noodzaakt, nog dieper te zinken? O! dat we dit toch meer bedachten, en dat we meer geneigd werden, om naar doofpot, dan naar blaasbalg te grijpen, waar iets kwaads van onzen naaste door ons wordt

1) I Cor. XIII: 7.

2) Mtth. VII: 12.

gehoord. Althans, als het niet noodig of nuttig is, het verder te brengen. Volgen wij daarom steeds, ook weêr dezen dag, de verstandige les: *Spreek nooit kwaad, als gij 't niet zeker weet; en, als gij zeker zijt er van, vraag dan uzelfen af: waarom ga ik 't vertellen?* 1) Dat is eene les der liefde. En die de lessen der liefde verlooquent, komt aan Christus niet toe, en behoort niet tot Gods kinderen. Dat moeten wij wèl weten. En wij moeten niets willen doen, wat de liefde-loosheid in de wereld vermeedert, want er is al veel te veel van; er moest niets van zijn; wij moeten dus alles willen doen, wat wij kunnen, om voor den Haat een graf te bereiden en voor de Liefde een troon.

Wanneer ge u in 't gerucht van 's naasten kwaad verblijdt,
Bedenk dan, dat gij zelf daardoor aan 't kwaad u wijdt.

Ps. XV: 1, 3.

Ps. XXII: 23.

Luc. XXII: 32.

Joh. I: 43a.

En hij leidde hem tot Jezus.

Van Andreas weten wij weinig. Maar wij lezen hier, dat hij zijn broeder Simon *tot Jezus leidde*. Zoo weten wij dan toch van hem iets belangrijks. Belangrijk was dat voorval in het leven van Simon, die immers langs dezen weg tot zijne belijdenis kwam: *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods* 2)! en tot zijne geloofsuiting, zoo krachtig en schoon: *Heer! tot wien zullen wij heengaan? Gij hebt woorden des eeuwigen levens* 3). Belangrijk dus ook was die daad van Andreas voor de stichting der gemeente, die zich naar Christus noemen zou. Andreas! gij hebt wèl gedaan. Maar, als wij dat zeggen, dan moeten wij 't hem nadoen. Wij kunnen óók nog onze broederen *tot Jezus leiden*, door woord

1) Lavater.

2) Mtth. XVI: 16.

3) Joh. VI: 68.

en door voorbeeld. Ach! velen leiden hunne broederen van Jezus af, om ze midden in wereld en zonde te brengen. En die daad is zoo akelig, als schandelijk, eerste schakel van een keten van jammeren, die, over de graven heen, nog de eeuwigheid inloopt. Maar als wij anderen brengen tot Jezus, hen winnende voor zijne groote beginselen en voor zijn prachtig en zegenrijk leven en sterven, dan doen wij eene daad, die zoo weldadig is voor de wereld, als vereerend voor ons, — dan zetten wij een plant in de aarde, die door de ranken, die zij uitschiet, van afstand tot afstand nieuwe planten doet groeien, schoon van bloem en frisch van vrucht. O! als wij maar éénen mensch tot Jezus hadden geleid, en we moesten dan sterven, wij mochten met den juichtoon sterven: Goddank! 'k heb niet vergeefs geleefd! — Daartoe moet meer en meer ons leven een aanbevelingsbrief van den Christus gaan worden. De wereld moet gedwongen worden tot de erkenning, dat hare vrienden de kunst niet verstaan, om zoo krachtig te strijden, zoo geduldig te lijden, zoo rein te genieten, zoo belangeloos te beminnen, zoo grootmoedig te vergeven, en zoo vredig te sterven, als de vrienden van Jezus. Zij moet de schoonheid van den Christus en het Christendom zien. En zij zou al voor een veel grooter deel gewonnen wezen en tot Jezus geleid, indien maar het Christendom, dat door haar wordt aanschouwd, niet met zooveel onchristelijks behebt was. Alleen wat christelijk in het Christendom is, heeft de ware aantrekkingskracht. Ons leven vertoone dan meer en meer het Christendom in zijne zuiverheid, zoo zullen we de groote zaligheid smaken van deze ervaring, dat hier op aarde, en misschien eenmaal nog in den hemel, een broeder tot ons zegt: gij hebt mij geleid tot heil, want gij hebt mij geleid tot Jezus.

Vraag, o menschl gedurig dit uzelfen af:
Leven er al zielen, die ik Jezus gaf?

Mtth. XIV: 19b.

Hij nam de vijf brooden en de twee visschen, en opwaarts ziende naar den hemel, zegende hij ze.

Zoo was Jezus' gewoonte. 1) Er zijn Christenen, die meenen, dat ze 't beter weten, dan Jezus, en die hun voedsel nemen, zonder eerst naar den hemel te zien. Dat moeten wij niet goedkeuren. 't Is niet goed, dat een mensch aan zijne tafel gezeten, zich gelijk stelt met zijn hond onder de tafel. Dat beest, trouwens, weet niet van God. Maar de mensch weet van God. En 't is toch wel de moeite waard, om, als men Gods gaven ontvangt, daarbij den Gever eens aan te zien, en te bedenken dat het *gaven* zijn, die men geniet, en dat Gods zegen er op rusten moet, zullen ze werken ten goede. 't Is waar, wanneer men het tafelgebed beschouwt, als een vragen om hetgeen men reeds heeft, dan wordt het erg onnoozel. Maar zulk eene onnoozele beschouwing heeft geen verstandig mensch er van. Neen! het tafelgebed is de verheffing der gedachte tot God, als tot Hem, die *alle* leven voedt, en daarbij ook òns niet vergeet, en die almede daardoor aanspraak heeft op onze dankbaarheid en op ons vertrouwen. Wel zeggen sommigen, dat het tafelgebed tot een werk van gewoonte ontaardt. Maar dan is het toch beter, tegen die ontaarding te waken, dan de zaak zelve, die goed is, te laten. Ook is 't nog de vraag, of het ontwennen er aan niet meer kwaad zal doen dan de gewoonte. En, wanneer verder gezegd wordt, dat veelal het gebed in 't geheel niet voegt bij de gesprekken, die gevoerd worden, daarvóór en daarna, dan is daarop te antwoorden, dat er dan meer reden is, om die gesprekken met de dischgenooten te veranderen, dan om het spreken tot God te verzuimen; dat het minder goed is, te zeggen: ik laat het bidden na, omdat het met mijne gesprekken niet strookt, — dan te zeggen: ik richt mijn gesprekken zóó

1) Vgl. Mtth. XV: 36, XXVI: 26. Luc. XXIV: 30.

in, dat ze niet met mijn bidden in strijd zijn. — Alzoo, wij moeten ons houden aan de oude gewoonte, ja wel, maar toch waarlijk ook goede gewoonte, en zoo vaak wij ons plaatsje innemen aan de tafel, die Gods macht, niet de onze, met spijzen bezet, moeten wij althans een oogenblik de gedachte willen richten op onze afhankelijkheid en op het vermogen en de goedheid des Heeren. Dat geeft eene wijding aan hetgeen wij genieten, en 't maakt de voeding van ons lichaam tot voeding tevens van de ziel.

Zie toe, wanneer gij drinkt en eet,
Dat gij den Gever niet vergeet.

Bedezang voor het eten.

Jez. LX: 20.

II Cor: IV: 6.

Joh. VIII: 12^a.

Jezus dan sprak wederom tot hen, zeggende: Ik ben het licht der wereld.

Als men geen licht heeft, geen genoegzaam licht, dan oordeelt men over de dingen verkeerd. Het licht is er bij noodig, zal men ze zien zooals ze zijn. In dien zin is Jezus ons noodig op 't gebied van het geestelijk leven. Dat blijkt. Want wie van hem zich afwendt en van hem niet wil weten, die bewijst in allerlei opzicht, dat hij in 't donkere loopt. God ziet hij òf niet, òf onder een zoo onbehaaglijk voorkomen, dat hij Hem aanstonds ontvliedt. 't Geluk ziet hij dáár, waar 't niet is; en dáár, waar het wel is, bespeurt hij het niet. Wat niets beteekent, noemt hij grootheid; en wat waarlijk groot is, dat acht hij gering. Het woord: *vergankelijkheid*, dat op al het aardsche geschreven staat, valt hem niet in het oog, althans niet zóó, dat het invloed hebben kan op zijn hart en zijn leven. Dat de Dood hem op het kerkhof wijst, dat ontgaat zijnen blik, en dat God hem eene bestemming voorhoudt, die iets anders

is dan: *eet, drink en wees vroolijk*, dat is voor zijne oogen verborgen. Hoe geheel anders de mensch, die zich aan Jezus verbindt! Die mensch ziet goed. God ziet hij overal en in God ziet hij de Eeuwige Liefde. 't Geluk ziet hij alleen dáár, waar het werkelijk is, namelijk, in vrede met zich zelve door vrede met God. Hij vergist zich niet in het oordeel over 't geen groot en 't geen min is; wat glas is, noemt hij geen juweel, en wat juweel is, geen glas. De aarde schat hij niet beneden, maar ook niet boven haar waarde. De kerkhofwilgen, maar met het morgenrood der eeuwigheid er door heen, ziet hij vóór zich overal, waar hij is. En duidelijk merkt hij, dat dit als roeping hem voor wordt gehouden door God: zoek Mij op en leef met Mij, want *met minder kan uwe ziel het niet stellen.* ¹⁾ Zoo de volgeling van Jezus. Die wandelt dus blijkbaar *niet in de duisternis*, maar die heeft *het licht des levens*. Ja! het licht des levens, want dat licht heeft inderdaad levenwekkende kracht. Het doet zoo iets in de ziel des menschen, als het zonnelicht doet in de natuur om hem henen: 't wekt groei en geur en bloei en kleur, 't brengt gloed aan, glans en zangen. Mensch! keer u dan naar Christus heen, want *Christus zal over u lichten.* ²⁾

Die zich naar Jezus richt,
Staat met zijn aangezicht
Naar 't waar en eeuwig licht.

Gez. XV: 2b.

Ps. CXXX: 3—5.

II Tim. IV: 7, 8.

Ps. XXV: 18.

Aanzie mijne ellende en mijne moeite, en neem weg al mijne zonden.

Wel is dat eene gepaste bede. 't Is onze zondigheid, die

1) Augustinus.

2) Ef. V: 14b.

onze meeste ellende en moeite veroorzaakt. Ellende en moeite hebben wij dan vooral, als wij heden weêr bedrijven, wat wij gisteren veroordeelden, en als we daarin merken, dat onze goede voornemens zoo menigmaal als de droppe- len zijn aan den boomtak, ja wel, prachtig door 't licht van den hemel doorgloeid, maar los, maar spoedig neder- vallend, en dan vervloeiend in het slijk. Die ervaring wekt spijt en brengt strijd in ons harte. Dat gedurig *er op en er onder* vermoeit ons, dat gedurig *nabij God* en weêr *verre van God* baart ons onrust en kwelling des geestes. En toch, strijdgenooten! toch daarom niet versaagd of vertraagd. Als onze ziel telkens roept tot haar God: *Aanzie mijne ellende en mijne moeite, en neem weg al mijne zonden*, dan zal zij zich allengs meer voelen aangejord met kracht uit de hoogte, en haar streven, om vooruit te komen, zal niet vruchteloos zijn. Ook zal haar daarbij helpen 't verkeer met dien Eene, die veel ellende en moeite gekend heeft op aarde, maar de ellende en moeite der zondigheid niet. En in zijne gemeenschap zal al meer haar de hope verblijden, dat zij eenmaal eene heerlijke ruste zal vinden, na al haar vermoeyenis en al haren last. O! door die hoop wordt dan toch veel weêr vergoed en verzoet. Weemoedig kan de ervaring ons stemmen, dat het waarheid is, wat eens een dichter ¹⁾ gezegd heeft: *Daar moet veel strijds gestreden zijn, veel kruys en leeds geleden zijn, zoo lang wij hier beneden zijn*, — maar de gedachte van: *hierna zal het in vrede zijn* brengt weêr moed, ja! brengt geestdrift in 't hart. Alzoo, als ons 't gevoel van zwakheid en zondigheid neêrdrukt, dan altijd maar weêr ons naar Jezus gewend, naar God gereikt en naar den hemel gezien, en dan willen wij weêr beter, en dan kunnen we weêr meer, weêr beter en meer dan te voren.

In den ras vervlogen tijd
 Heeft de vrome moeite en strijd.
 In de blijvende eenwigheid
 Is den vrome rust bereid.

Gez. LXXV: 8.

---

1) Camphuysen.

Mrc. VI: 30.

En de apostelen kwamen weder samen tot Jezus, en boodschapten hem alles, beide wat zij gedaan hadden, en wat zij geleerd hadden.

Bericht van hetgeen zij gedaan en geleerd hadden brachten de apostelen tot Jezus, nadat ze teruggekomen waren van den omgang, waartoe hij hen, twee aan twee, had uitgezonden ¹⁾. Hoewel nu Jezus niet persoonlijk meer met ons op aarde is, moeten wij toch ook, voor zoover wij dat dan kunnen, datgene doen, wat hier de apostelen deden. Wij moeten, — wij in de verbeelding, — gedurig tot Jezus gaan, om hem verslag te doen van onze woorden en daden, en met het oog en het oor des geestes moeten wij dan er op letten, hoe hij ons daarbij aanziet en wat hij daarbij zegt. Dat zal eene goede gewoonte zijn. Als we nog nooit zoo gehandeld hebben, laten wij er dan met dezen dag aan beginnen, en laten wij aan het einde van iederen dag tot hem zeggen: Heer! dáár ben ik geweest, en dát heb ik gesproken, en dát heb ik verricht. Voorzeker! als wij zoo telkens gaan biechten voor hem, het zal ons menigmaal zijn, of hij bestraffend ons aanziet, en het zal ons menigmaal zijn, of hij weemoedig ons vraagt: is dat nu goed, dat gij dáár zijt geweest? is dat nu goed, dat gij dát hebt gezegd? is dat nu goed, dat gij zóó hebt gehandeld? Maar juist dat zal ons voor den volgenden dag weêr meer waakzaamheid geven. En in den loop van elken dag zal de gedachte: ik boodschap het van avond aan Jezus, wat ik heb gezegd en gedaan, ons meer dan eens een goede Engel zijn, die ons afhoudt van wat niet goed en niet rein is. Komt! nemen wij met ernst ook dát middel tot onze heiligmaking te baat. De wereld wendt zoo menigvuldige middelen aan, om ons onheilig te maken, dat het waarlijk wel noodig en nuttig is, de middelen te vermeerderen, die voor ons iets kunnen bijdragen tot reinheid van hart. En als wij trouw ook van

1) Zie vs. 7 en 12.

dit middel gebruik maken, namelijk, ons gewennen, om aan Jezus te boodschappen wat door ons is gezegd en gedaan, dan zijn we meer en meer op weg, om eenmaal in de werkelijkheid van hem dat blijde woord te vernemen: *Wel! gij goede en getrouwe dienstknecht! over weinig zijt gij getrouw geweest; over veel zal ik u zetten; ga in in de vreugde uws Heeren! 1)*

Wat gij gezegd hebt en gedaan,
Daar moet gij meê naar Jezus gaan,
En hooren dan zijn oordeel aan.

Gez. CLVIII: 1.

Ezech. XVIII: 31.

II Cor. V: 17.

Rom. XII: 2b.

Wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds.

Ieder woelt om verandering. Maar juist naar die ééne, die allerbeste, verandering, die vernieuwing des gemoeds, verlangen de meeste menschen niet, of niet erg. Dat is toch zeer verkeerd. Bij niemand onzer immers is 't gemoed reeds zóó, als 't behoorde te wezen. Voor ieder onzer is 't dan ook noodig, dat het gemoed voortdurend, onder de werking van Gods geest, zich vernieuwe, gelijk de eik zich vernieuwt onder den adem der lente, het oude blad afstootend door het jeugdige groen. Ook is daarvan ons geluk, onze vreugde afhankelijk. Geene verandering brengt echt geluk aan of duurzame vreugde, dan die verandering in ons wezen, die heet: *vernieuwing des gemoeds*. Hoe dwaas, dat wij dat zoo vergeten. *Wij zijn ziek en wij wanen, dat wij 't winnen zullen, door nu eens in eene andere kamer en dan eens in een ander ledikant te gaan liggen; maar door die verandering gaat het ziekte-gevoel toch niet weg; wij zoeken heil niet in 't veranderen van ons zelve, maar in 't veranderen van onze*

1) Mtth. XXV: 21.

omgeving 1). Waarlijk! zoo is het. Men scheidt zich gulden droomen van geluk in verband met verandering van kleeding, verandering van meubelen, verandering van betrekking, verandering van tijdsomstandigheden; en men ziet die ééne verandering voorbij, die alleen in staat is, ons gelukkig te maken: de verandering van eigen gemoed. Ja! sommigen zijn op dat punt zóó stomp en zóó blind, dat zij alle andere menschen, dat zij de gansche wereld anders zouden willen hebben, — maar om zelve voortdurend onveranderd te blijven. Laten wij wijzer zijn, en, voorgelicht door Jezus, en God vragende om hulp, eigen harte veranderen. Dan worden wij gaande weg meer wat wij behooren te wezen, en dan maken we ons niet moê meer met rusteloos in verandering van omgeving onzen vrede te zoeken; want dan is er vrede *in* ons. En als een mensch eenmaal vrede heeft in de wereld van binnen, dan zoekt hij natuurlijk in de buitenwereld zijn vrede niet meer.

Vernieuw wat om u staat, maar niet wat in u is,
 Dan blijft er in uw hart vermoeiing en gemis.
 Vernieuw wat ge in u hebt, dan is uw heil gewis,
 Al blijft wat om u staat geheel zoo als het is.

Gez. XXXI: 2.

Ps. LXXXVI: 11.

Joh. XIV: 23.

Joh. XXI: 16².

Hebt gij mij lief?

Zoo vroeg Jezus aan Petrus. Maar 't heeft er voor ons gevoel iets van, of hij die vraag ook tot òns richt. Wel ons, als wij daarop *ja* kunnen zeggen. Jezus verdient onze liefde, om hetgeen hij was en om hetgeen hij voor ons was; om zijn karakter, dat zijne verschijning zoo god-

---

1) Du Plessis.

delijk maakte, en om zijn nagelaten zegen, die zoo rijk en hemelsch is. Ja, en dien hij ons aanbiedt met doornagelde handen. Hij verdient onze liefde. Heeft hij haar ook? Dat zal ieder allereerst aan zijn eigen hart moeten voelen, maar daar kunnen toch ook ieders daden een toetssteen van zijn. Het is immers een zoo natuurlijk en redelijk woord: *Die mijne geboden bewaart, die is het, die mij lief heeft* ¹⁾. Dus, niet het *Heere! Heere!* zeggen, niet het veelvuldig gebruik van Jezus' naam, niet het levendig redetwisten over zijne natuur, niet het dweepachtig-wellustig staren op zijn bloed is een blijk van liefde voor Jezus, maar het bewaren van zijne geboden, het liefhebben van God en den naaste, het beminnen van waarheid en reinheid, en het *daarin* gelegene ijveren voor zijne eer, voor zijne zaak, voor zijn rijk, voor zijn God. O! mochten wij, bij het aanleggen van dezen toetssteen, gerust durven zeggen: jawel! ik heb Jezus lief. 't Is zeer te wenschen. Ook om ons zelfswil is het te wenschen. Want, wij weten, wat Jezus tot zijne eerste discipelen zei: *De Vader heeft u lief, dewijl gij mij hebt liefgehad* ²⁾. En nòg, ook voor òns, is het waarheid: als wij Jezus liefhebben, dan gevoelen wij de liefde van God jegens ons. Maar zoowie Jezus niet liefheeft, en dat bewijst, door zich tegen zijnen geest en geboden in te bewegen, die heeft niet dat verheffend gevoel in het hart, dat het hart maakt tot hemel: God heeft mij lief. Daarom is het ook om ons zelfs wil te wenschen, dat wij Jezus lief hebben. En ook hierom, dat we dan hem volgen, en dus onze voeten zetten op dien koninklijken weg, waarop onze ziel noodwendig de voldoening zal vinden van voortdurend beter en reiner te worden en steeds meer te naderen tot dien grooten kring van discipelen, waar allen zalig zijn, omdat ze allen *ja* kunnen zeggen op Jezus' vraag: *Hebt gij mij lief?*

Wanneer gij zegt tot Jezus: Ik heb u lief, o Heer!

Zendt God Zijn: Ik heb ù lief, u in het harte neêr.

Gez. XLIX: 1a.

1) Joh. XIV 21a.

2) Joh. XVI: 27a.

Job. IX: 9, 10.

I Tim. VI: 15^b, 16.Jez. XL: 26^a.

Heft uwe oogen op omhoog, en ziet, wie deze dingen geschapen heeft.

De sterrenhemel is een tooneel van heerlijkheid en verhevenheid, waarop wij met onverminderd genot het oog blijven richten, hoeveel honderden malen we dat reeds hebben gedaan. Altijd weêr ruischt er bij dien aanblik iets heiligs en plechtigs, zoo iets van een lofpsalm zonder woorden, door het diepst onzer ziel; altijd weêr gevoelen we ons daarbij in 't hart gegrepen door de prachtige regelmatigheid, waarmede dat groote kunstgewrocht van Gods vingeren eeuw in en eeuw uit zijne bewegingen voortzet; altijd weêr overstelpt ons de gedachte aan die verbazende afmetingen, die ontzettende zwaarten, die onbegrijpelijke snelheden, die ontzaglijke krachten; altijd weêr drukt daarbij het denkbeeld van 't *oneindige* in het stof van ons klein planeetje ons neder, en ontsnapt ons een stil *Hallelujah!* bij de aanschouwing dezer met vuur geschrevene getuigenis van Gods wijsheid en macht. En toch, daar valt de droevige gedachte mij in, dat er menschen zijn, die daar niets bij gevoelen, ja! dat inzonderheid de uren van den sterrenschijn de uren zijn der zonde: de onmatigheid, de wellust, de wraakzucht vieren dan juist hun onheiligen hoogtijd, als de sterren staan te zingen van Gods macht en majesteit. God beware ons voor zulk eene ontarding. En onze blik gevoele zich telkens op nieuw krachtig aangetrokken, om te lezen wat er in vlamme letteren op dat groote blauwe blad staat geschreven, en ons hart worde daarbij telkens weder bewogen door diepen en innigen eerbied voor God. Maar ook, door den verheffenden invloed van hoop en vertrouwen. Want dezelfde Wijsheid, die het grootsch bestek van dien sterrenhemel ontworpen en uitgewerkt heeft, bestuurt en regelt ook ons lot; en dezelfde Macht, die den Wagen in zijn spoor houdt, en een band sloeg om 't Zevengesternte, steunt en draagt en dekt ook ons. En als we daar dan bij bedenken,

dat God tevens Liefde is, ja! dan is onze ziel vol vertrouwen en hope, en zij roemt met hooge vreugde in deze schoone drieëenheid: oneindige Wijsheid, eeuwige Liefde en alvermogene Macht. 't Gevoel van Gods liefde zij in ons bezit; vooral dan is een blik naar omhoog zoo verheffend. Die *Vader!* kan zeggen tot *den God van de sterren*, die heeft altijd moed en hoop.

Hef uw oog naar den hoog daar omhoog,
Want zijn gloed doet u goed in 't gemoed.

Gez. XIV: 26, 3.

Jez. LXI: 11.

Mtth. XIII: 37.

Mtth. XIII: 36.

Een zaaier ging uit om te zaaien.

Jesus was de groote Zaaier. Maar door alle eeuwen heen zijn er zaaiers gebleven, werkzaam in zijnen dienst en op zijnen akker. Zijn akker is de wereld. En wat is het gestrooide zaad? Dat is de verkondiging der waarheid, die bij den mensch van God komt spreken en die hem tot bekeering opwekt en die hem naar den hemel wijst. En hoe gaat het met dat zaad? Jesus heeft het gezegd. Jesus heeft er eene teekening van gegeven, landelijk en bevallig. Er zijn gemoederen, geheel en al ongevoelig; niet ongelijk aan het voetpad op 't veld, dat hard en vast is getreden, zoodat de zaadkorrels, die er op vallen, er niet in kunnen dringen; en dan pikken de vogels ze weg. Er zijn andere gemoederen, die wel de vatbaarheid hebben voor een heiligen indruk, maar los en vluchtig zijn van aard; niet ongelijk aan die plekken op den akker, waar slechts een dunne aardlaag ligt, met steenen er onder; en wat daar valt, kan niet diep wortelen; dus, 't komt wel tot ontkiemen, maar 't kan niet veel verdragen, en 't is heel spoedig dood. Er zijn andere gemoederen, die het goede in zich opnemen, ja, maar

daarna weêr zoo bezet raken door de zorgen des levens of de vermaken der wereld, dat het niet tot ontwikkeling komt; niet ongelijk aan de plekken, die de kiemen van doornen en distelen bevatten; en dat onkruid, opwaarts groeiend, stikt en smoort het goede zaad. Maar er zijn, Goddank! ook gemoederen, die de waarheid in zich opnemen en gevoelen en zorgvuldig bewaren; deze vinden hun beeld in de goede en vruchtbare aarde, die uit één korrel, haar gegeven, dertig, zestig, honderd korrelen in een halm te zamen brengt. Wat was tot hiertoe ons gemoed? Gelukkig, als het zulke goede aarde geweest is en is. En is dat niet het geval, dan moeten we aan 't werk, van daag nog en met alle kracht, aan het werk, om 't geen te hard is, los te maken, en steen en distel uit te werpen, opdat het goede aarde zij. Och of zoo velen, velen deden! Och of er zoo al meer *goede* aarde mocht zijn op onze aarde! Wat is er al veel gezaaid en wat kwam daarvan onnoemelijk veel niet op! Dat moet anders gaan worden en beter. En 't zal. De goede aarde zal toenemen. Want Jezus' akkerwerk is Gods werk. En over al wijdere uitgestrektheid moeten en zullen zich gevulde halmen vertoonen, met het geruisch van 's Heeren geest er in.

Het zaad is goed.

Dns, als 't niets doet,

Dan ligt de schuld in mijn gemoed.

Gez. CLXV: 3^b.

Spr. XX: 22.

Rom. XII: 19.

Mth. V: 39.

Maar ik zeg u, dat gij den boozen niet wederstaat; maar zoo wie u op de rechterwang slaat, keer hem ook de andere toe.

Sommigen hebben zich niet ontzien, dit woord als onhoudbaar en onzinnig te bespotten. Hoe moet het door òns

worden beschouwd? Als eene van die *uitdrukkingen*, die niet belachelijk zijn of onjuist, dan wanneer men, uit onverstand of uit kwaadwilligheid, er den zin niet van vat ¹⁾. Wij kennen Jezus waarlijk genoeg, om te weten, dat hij niet kon bedoelen: laat steeds de boosheid ongehinderd haar gang gaan. Niemand bestreed de boosheid ooit zoo rusteloos en zoo krachtig, als hij zelf. Ook zijn wij niet zoo bekrompen om aan de letterlijke beteekenis te blijven hangen van hetgeen in beeldsprakige beteekenis is gezegd. Wij verstaan er dan dit door: geef geen plaats aan de wraakzucht en vergeld geen kwaad met kwaad; beschouw verdragen als uw plicht, en zoek uwen roem niet in wedervergelding. Ziedaar wat Jezus bedoelt; ziedaar tevens, wat Jezus betracht heeft. Onverzoenlijk bekampte hij immer het kwade, maar persoonlijke wraak komt in zijn leven nooit voor; hij beantwoordde smaad en mishandeling met geduld en zachtmoedigheid, en: *oog om oog en tand om tand*, dat beschouwde hij als een lagen en verwerpelijken regel. Maar, o! wat is op dit punt de wereld, ook de Christenwereld, nog weinig christelijk gezind! De wereld noemt geduld en verdraagzaamheid lafheid; de wereld noemt wedervergelding plicht; de wereld noemt wraakzucht gevoel van eer. Ja! het tweegevecht, dat gedrochtelijke samenvoegsel van dommen onzin en vuile wraakzucht, wordt nog onder Christenen verheerlijkt. Huichelende Christenen! waarom noemt gij u naar den naam van Christus, als gij spuwt op zijne woorden en als gij spot met zijn geest? Hangt dat misschien met uw hooggeroemd *gevoel van eer* weder samen? — Laten wij voor ons beter doen. Laten wij van harte dat gevoel van eer verachten, dat niets anders is dan vuilnis met een vlag er op, en laten wij onze eer er in stellen, naar Jezus' woorden te doen; dat wil dus zeggen, dat wij, ja wel, overal tegenstand aan de zonde moeten bieden, maar dat we nooit uit persoonlijke krenking stof tot wraak moeten nemen, en liever alles moeten verdragen, dan hun, die tegen ons misdoen, met gelijke munt te betalen, en zoo

1) Silvio Pellico.

even laag en onedel te worden, als zij. En als de wereld dan om ons lachen wil, laat haar lachen. 't Is beter, dat de wereld ons dwaas noemt, dan dat Jezus ons laag noemt.

Wat strijdt met Jezus' leer,
Dat is ons nooit tot eer.

Gez. LXXI: 1.

Ps. XXV: 4.

Joh. VI: 67—69.

Joh. IX: 25.

Hij dan antwoordde en zeide: Of hij een zondaar is, weet ik niet; één ding weet ik, dat ik blind was en nu zie.

Zoo sprak de man, die door Jezus van zijne blindheid genezen was, tot de Joden, die zeiden: die Jezus is een zondaar. Daar weet ik niet van, — zei de man, — ik weet alleen dit ééne, dat ik blind was en nu zie. Wel verstandig geantwoord. Dien man moeten wij navolgen. Te weten, wij moeten ons houden aan 'tgeen de ervaring ons van Jezus geleerd heeft, en dan ons liever maar niet inlaten in twistgesprekken over zijn persoon of natuur. Wat heb ik met al die twistgesprekken noodig, als ik bij ondervinding weet, dat door Jezus' aanraking mijn zielsoog is opengestaan, zoodat ik Gods Vadernaam lees overal, en de bloemen des vredes op mijne wegen zie staan en op mijn grafsteen zie zitten den Engel der hope? Wat zal ik twisten over de bestanddeelen der medicijn, als ik dankbaar ben, omdat ik mij genezen gevoel? Wat zal ik twisten over den bol en de lichtstof der zon, wanneer ik mij in de levenwekkende werking verheug, die ik haar zie uitoefenen op mijn hof en mijn akker? Welnu dan. Dan ook niet over Jezus getwist. Ons liever vergenoegd met de ervaring van zijn heil en zijn zegen. De vraag: wie was Jezus? is niet nommer één. Maar wel de vraag: wie is Jezus voor mij?

wat heb ik aan hem te danken? — Ja maar, — kan iemand zeggen, — als gij niet in de eerste plaats vraagt: wie was Jezus? dan loopt gij gevaar van hem te laag te stellen, misschien. Op die bedenking is te antwoorden: nooit! juist het allerminste gevaar van Jezus te laag te stellen loopt hij, die als den bewerker van die omwenteling in de geschiedenis zijns harten hem kent, waarin oorzaak ligt tot dank en tot hope. Die Jezus 't beste kent, zal hem het meest beminnen; en zeker diegene kent Jezus het beste, die niet enkel door boeken, maar bovenal door het harte hem kent. Ons zij het gegeven, hem vooral door ons harte te kennen, door een hart, dat vroeger onrustig was, maar nu vrede heeft, dat vroeger kroop in het stof, maar nu zweeft in het licht, dat vroeger bang was voor den dood, maar tegenwoordig zingt van leven!

Wat deze en die van Jezus zeggen heeft in mijn oog niet veel waardij, Althans, veel meer belangrijk is het, te vragen, wat hij is voor mij.

Gez. XLII: 8, 7.

Deut. VIII: 11.

Rom. VIII: 7.

Gal. V: 16.

Wandelt door den geest, en volbrengt de begeerlijkheid des vleesches niet.

Wonderbaar is de aard van het menschelijk wezen. Wij zijn gebonden aan de aarde en verwant aan den hemel; wij hebben punten van aanraking met de dieren, maar ook met de Engelen; wij zijn vleesch en wij zijn geest. Maar nu komt het er op aan, hoe bij ons de verhouding is tusschen dat lager en dat hooger beginsel. Het lagere moet niet op de hoogste plaats worden gezet, en het hogere niet op de laagste. Dat is duidelijk. Maar toch, hoe duidelijk dat zij, in de praktijk handelen de meeste menschen daar dwars tegen in. De meeste menschen maken het vleesch tot heer

en den geest tot knecht, terwijl 't juist andersom moet zijn: het vleesch de knecht, de geest de heerscher. Alleen waar 't zóó is, is men mensch. Waar 't zoo niet is, is men dier, maar met een menschengedaante. Onderzoeken wij ons zelve. En als we bij dat onderzoek bevinden, dat die wanverhouding bij ons ook nog bestaat, dat bij ons ook nog de geest als een lijfeigene is van het vleesch, dat bij ons dan ook nog de vraag, wat aangenaam is voor het vleesch, zwaarder weegt dan de vraag, wat waar en goed is en schoon, dan moeten we die vernedering van onzen geest niet langer dulden, en wij moeten hem in zijne rechten herstellen, God biddende, dat Hij ons bijsta, want de zaak kost kracht en strijd. Toch moet het er door. Wij hebben medelijden met een geboren koning, die door 't gepeupel van den troon wordt gehouden. En als we nu *in* ons een koning hebben, die in zulken toestand verkeert, zullen we daar niets voor gevoelen? — Ja, waarlijk! hij moet worden geholpen, hij moet op den troon komen en met de heerschappij, die hem toekomt, moet hij worden bekleed. Dan wordt het goed. Dan gaan we ook eerst naar Jezus gelijken, in wien we immers juist dáárom het ideaal van mensch verwezenlijkt zien, dat bij hem de geest over 't vleesch steeds regeerde. O! mochten er meer *menschen* zijn onder de menschen! Mochten *wij* althans beantwoorden aan de roeping van *mensch* te zijn!

Verhef het vleesch, verlaag den geest,
 Dan nadert gij daardoor het beest.
 Maar, bij een omgekeerd verband,
 Geeft ge aan den Engel uwe hand.

Gez. XXXIII: 7.

Spr. VI: 6.

Mith. XXV: 15, 19.

Pred. IX: 10^a.

Alles, wat uwe hand vindt, om te doen, doe dat met uwe macht.

Tot werken is de mensch geroepen. Aan die roeping moeten we iederen dag van ons leven, ook heden weêr, naar vermogen voldoen. Bezig zijn is goed voor ons. Inzonderheid in uren van ledigheid is het, dat onze verbeelding ons verleidelijke voorstellingen gaat malen, en dat zondige overleggingen komen oprijzen in ons gemoed. Ook is ledigheid stilstand, en daardoor achteruitgang, in de oefening onzer lichamelijke en geestelijke kracht. *Rust ik, dan roest ik* ¹⁾. En, bovendien, in den arbeid ligt voldoening en vreugd. *'t Is seker, ledigh sijn en is geen ware rust; een mensch, die niet en doet, is sonder herten lust* ²⁾. *Er is geen zwaarder last, dan niets te doen te hebben* ³⁾. Daarom, laat ons alles doen, wat onze hand vindt om te doen. En, waarlijk! dat is niet weinig. Laat ons ijverig en getrouw wezen allereerst in datgene, wat in de eerste plaats tot onzen bepaalden werkkring behoort, en laat ons woekeren ook met de uren, die dan ons nog resten. Wij hebben eene natuur om ons heen, die zoo onnoemelijk veel stof tot onderzoek aanbiedt; wij hebben eene wereldgeschiedenis achter ons, die zoo ontzaglijk veel belangrijks in hare kronieken bevat; wij hebben eene maatschappij rondom ons, die nog op ontelbaar vele vragen antwoord wenscht, die nog voor ontelbaar vele behoeften vervulling zoekt, die nog van ontelbaar vele wonden genezing wacht. Dat alles is er, buiten en behalve ons eigen hart, waar ook nog veel, nog onuitsprekelijk veel aan te doen is. Inmiddels houdt de Tijd geen minuut zijne wieken tegen 't lijf; rusteloos kleppen ze, rusteloos immer, en spoedig zijn de ons gegevene jaren voorbij, en voor goed. Ziet! als we dat bedenken, dan vinden we 't immers zonde en jammer, dat er zooveel tijd, zooveel kostelijke tijd, aan beuzelingen of aan ledigheid wordt vermorst en verkwist. Toonen wij, dat we dit zonde en jammer vinden, en werken wij, als in het zweet van ons aanschijn en het zweet onzer ziel, aan alles, wat de mocite waard is, om er lichaam en ziel aan te zetten. Zoo hebbe niemand

1) Luther.

2) Cats.

3) Boileau.

onzer zich over verloren dagen te schamen, en op den allerlaatsten dag hebbe niemand onzer op zijn leven terug te zien als op een verloren leven!

Het werk brengt u 't genot van zelfvoldoening mede.
Maar ledigheid laat leëg; althans, zij geeft geen vrede.

Gez. CLXI: 2.

Jez. XL: 30, 31.

Hebr. X: 22, 23.

Joh. XIV: 15.

Geloof in God; geloof ook in mij.

Aldus schijnt men te moeten lezen. Niet: *Gijlieden gelooft in God; gelooft ook in mij*, — maar, in den zin van een dubbel gebod: *Gelooft in God; gelooft ook in mij*. Wat is nu dat *geloof*? De grondgedachte, die schuilt in *geloof* is *vertrouwen*. En het *geloof in God* is nu dat vertrouwend zich overgeven des menschen aan God, waardoor hij leeft een leven van kinderlijke gemeenschap met God. Het is, — om het eens voor te stellen in een aanschouwelijk beeld, — de gemoedsgesteldheid van het kind, dat gerust is, omdat vader het draagt, en dat daarbij, van dankbare liefde vervuld, verheugd zijne armen slaat om den hals van zijn vader. Zoo is dan ook *geloof in Jezus* dat vertrouwend zich richten der ziel op den Heer, waardoor zij leeft in eene verbintenis der liefde met hem. En waarom moeten wij nu in Jezus gelooven? Omdat dit juist de weg is, die leidt tot het echte gelooven in God. Jezus had het geloof in God in volkomene mate. Daarom heet hij *Voleinder des geloofs*¹⁾. Alzoo, wie heilbegeerig en vertrouwend in omgang zich stelt en in omgang blijft verkeerren met hem, die zal, van zijnen geest doordrongen, steeds meer in zich hebben van 't echt geloof

1) Hebr. XII: 2.

in God. Zoo is 't verband der zake, en zoo was Jezus' doel. Jezus' doel was niet, dat men hem tot voorwerp des geloofs zou nemen, zonder verder te zien, maar dat men hem tot voorwerp des geloofs zou nemen, om zich daardoor in 't geloof in God te volmaken; Jezus vraagt ons niet om een hand, omdat hij voor zich onze hand wil hebben, maar omdat hij haar wil leggen in zijns en onzes Vaders hand. O! dat wij hem dan onze hand niet weigeren, maar ons tot hem henenwenden met den reinen wensch in 't harte: *Heer! vermeerder ons 't geloof* ¹⁾! Wel een gepaste wensch. Want, nu wij ons weêr eens voorgesteld hebben, wat het geloof in God eigenlijk is, nu gevoelen wij, dat we zonder dat geloof arm en ziek en ellendig zijn in leven en sterven, maar dat we met dat geloof ons rijk gevoelen, krachtig, gelukkig in iederen toestand van 't leven en, zelfs ook, met één voet in het graf. Voor wie dat geloof bezit, beduidt *één voet in 't graf* hetzelfde, als: *één voet in den hemel*.

't Geloof is een engel, die moed geeft en kracht;
 Die lust geeft en geur aan ons leven;
 En die, op het einde, de wicken ontboeit,
 Waarop wij ten hemel gaan zweven.

Gez. LIII: 3.

Lev. XX: 7, 8.

Gal. III: 26, 27.

Mth. XXVIII: 19b.

Doopende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.

De apostelen moesten doopen. Van den apostolischen tijd af is de Doop in stand gehouden. Wij zijn ook gedoopt. We wisten nog van niets, en we waren nog onschuldig. Toen gingen vader en moeder met ons dankbaar ter kerke, en er was een heilige aandoening in het hart van onzen vader en er zwol een heilige traan in het oog onzer moeder,

1) Luc. XVII: 5.

toen de waterdrop trilde op ons schuldeloos voorhoofd, — een dauwdrop op een leliekelk. En hoe zijn wij gedoopt en waartoe? Immers *in* (of eigenlijk *tot*) *den naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes*. Dat wil zeggen: de plechtigheid des Doops was eene zinnebeeldige voorbereiding, waardoor wij werden bestemd tot de erkenning van God, als van onzen Vader, van Jezus Christus, als van den Zoon Gods, en van Gods geest, als van den Heiligen Geest, die ons tot de louterheid en heiligheid van kinderen Gods moet hervormen. Ziedaar waarlijk het kort begrip van heel het Christendom: God, onze Vader; en wij, bestemd om, door den Heiligen Geest, in de gemeenschap met dien Zoon, ware kinderen Gods te worden. Maar die dat belijden wil en naar die belijdenis zin en wandel wil richten, bij dien mensch moet natuurlijk alle onreinheid weg. En hiervan was die waterdrop 't eenvoudig, maar doelmatig, teeken, tevens de gedachte uitend, dat in gemeenschap met den Christus de ontzondiging bewerkt zal worden, de heiliging verkrijgbaar is. 't Zal goed zijn, van tijd tot tijd aan onzen Doop eens te denken, en van tijd tot tijd eens te vragen: is 't waarheid geworden, wat door mijn Doop werd afgebeeld? Erken ik werkelijk God als mijn Vader? gevoel ik werkelijk, bij Jezus' aanblik, dat: *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods* ¹⁾? begeer ik werkelijk, een verbond der ziele te sluiten met hem, en daardoor, vernieuwd door den Heiligen Geest, van mijn kant een kind Gods te wezen? — Voorwaar! die vragen zullen ons dikwijls beschamen. Maar die beschaming kan eene oorzaak van beterschap worden. Dat moge ze ons worden! Dat geve ons God! En onder het denken aan den waterdrop, die eens ons voorhoofd besproeide, gevoele telkens weêr ons harte: nu doopt mij God met den vuurdoop van Zijn heiligen geest!

't Was de Doop met water, die me op 't voorhoofd kwam;
Doop mij nu ook, Vader! met een Pinkstervlam!

Gez. XCVIII: 3.

---

1) Mtth. XVI: 16.

I Kon. XVIII: 21^b.

Hoe lang hinkt gij op twee gedachten? Zoo de Heer God is, volgt Hem na, en zoo het Baäl is, volgt hem na!

Een verstandig woord is dat woord van Elia. De vereering van God met die van Baäl te verbinden, althans, bij afwisseling aan God en aan Baäl offers te brengen, dat ging niet. Dat ging ten minste niet goed zoo. Men behoorde te kiezen. En nõg behoort men te kiezen. Wij hebben ònze Baäls, in den vorm van *rijkdom*, *roem*, *vermaak*, en zoo meer. En daar offeren wij voor. Daar brengen wij een groot deel van onze eigene ziel aan ten offer. Maar toch willen we van tijd tot tijd ook nog wel eens iets brengen op des Heeren altaar. Die verbinding van Baäl met God is onhoudbaar. Als wij God ons gansche hart niet willen geven, laten wij Hem dan maar niets geven. Met het overschot onzer gaven is Hij niet tevreden. Hij wil alles hebben. Niet, omdat Hij alles hebben wil, maar omdat Hij ons geluk wil, en omdat het geluk onzer harten onbestaanbaar is, als ze zich niet geheel en in alles Hem wijden. Dat wil niet zeggen, dat wij alle bezit of genot van het aardsche verachten moeten, maar dat wij het aardsche met eene overmatige, en daarom schuldige, liefde beminnen, indien die liefde ons belemmert in de toewijding van ons hart en ons leven aan God. Welnu, onder 't licht van deze beschouwing gevoelen wij, dat we eene keus moeten doen tusschen God en de wereld. 't Is te hopen, dat we eene keus mogen doen, die ons recht geeft te zeggen: *'t Minst moet voor 't meeste wijcken; te groot was mij 't verscheel; het aerdsche liet ik strijcken, en koos een hemelsch deel* 1). Dat is een wijze keus. De wereld geeft verstrooiing, maar God geeft vrede. De wereld bedriegt, maar God houdt woord. De wereld geeft geschenken, die spoedig vergaan, maar God

1) Camphuysen.

geeft geschenken, die eene eeuwigheid duren. *Te groot is het verscheel*; wij gevoelen 't; en nu, — niet waar? wij zullen God nu kiezen.

Wanneer ik de wereld verkies,
Dan wordt daardoor alles verlies.
Wanneer ik den Vader bemin,
Dan wordt daardoor alles gewin.

Ps. CXVIII: 14.

Gen. III: 19.

I Joh. II: 17.

Ezech. XXXVII: 1^b.

De Heer zette mij neder in het midden eener vallei; en die was vol beenderen.

Wanneer wij, òf, gelijk toen de Profeet, in de verbeelding, òf in de werkelijkheid, eene plaats bezoeken, waar het stoffelijk overschot van gestorvenen bijéénvergaârd is, wat komen en gaan er dan veel gedachten door ons hoofd en ons harte! Wij denken aan al de hartstochten, waardoor die dooden, toen ze nog in leven waren, werden bewogen, aan al de plannen, die ze maakten, aan al de genietingen, die ze zochten, aan al de tranen, die ze weenden, — en wij fluisteren met weemoedigen ernst: 't is voorbij; dat alles is voorbij voor immer! — Wij denken aan de scherpe tegenstelling tusschen die stilte in het doodenrijk en het gejoel in het land der levenden, en wij zeggen met een bitteren glimlach: *Een' stilte, doodsch en diep, in eeuwigheid bewaard, heerscht enk'le voeten onder de aard, en op haar maakt men zooveel leven!* ¹⁾ De ijdelheid van veel, van zeer veel, waar wij gewoonlijk onze ziel en onze zinnen op zetten, wordt daar, tusschen die doodsbeenderen, door ons innig gevoeld. Met name ook de ijdelheid van glans en van groot-

---

1) Victor Hugo.

heid. Wie onderkent het gebeente van den rijke van 't gebeente des armen, of wie zal zeggen: dit moet de schedel van een heerscher geweest zijn, en dat de schedel van een knecht? De Dood maakt alles gelijk. En wij kunnen toch op uiterlijkheden, waardoor we van anderen onderscheiden zijn, zoo trotschelijk ons beroemen, ons zoo hoovaardig verheffen. Ik zie den Dood er om lachen. En ik huiver er bij. Waarlijk! op een kerkhof vergaat ons de lust, om te roemen. Daar voelen wij ons klein, wie we ook zijn naar de wereld. Wel zien wij ook op het kerkhof nog aanduidingen van voornaamheid en macht: kostbare graf-teekenen en schitterende titels; maar daardoor wordt immers juist ons gevoel van kleinheid daar ter plaatse versterkt; want we denken: eenmaal zoo veel, en nu zoo niets! Zoo is 't dan wel goed voor ons, nu en dan eens bij de dooden te zitten; want juist aan gevoel van kleinheid hebben we meestal gebrek. Laat ons daar menigmaal gaan zitten, en er telkens met dezen indruk van daan gaan: *Wat een kansel, de grafterp! Wat een redenaar, de Dood!* ¹⁾

In het denken aan het dood-zijn
Ligt een middel tot het groot-zijn.

Ps. CIII: 8.

Deut. XXII: 1—4.

Rom. XII: 9, 10.

Luc. VI: 31.

Gelijk gij wilt, dat u de menschen doen zullen, doet gij hun ook desgelijks.

Dat is een heerlijk woord. *Gelijk gij wilt*, — dat wil zeggen: gelijk gij moogt willen, gelijk gij *redelijkerwijze* verlangen kunt, — *dat u de menschen doen zullen, doet gij hun ook desgelijks*. Een heerlijk woord. Maar 't moet zoo blijven. 't Mag niet op deze wijze omgezet worden: *Wat gij niet wilt*,

---

1) Bungener.

dat u geschiedt, doe dat ook aan een ander niet. Want dit beteekent alleen: doe een ander geen kwaad. Maar Jezus bedoelde: doe den naaste goed. En *goeddoen* is meer dan *geen kwaad doen*. De priester, die den gewonden Jood voorbijliep, deed hem geen kwaad; maar de barmhartige Samaritaan deed hem goed. Dit was beter. 't Zij onze lust, om gehoor te geven aan de schoone les van den Heer. Dan zullen wij des broeders overtuiging eerbiedigen, want wij wenschen, dat hij de onze eerbiedige; dan zullen wij des broeders leed verzachten, want, als de omstandigheden andersom stonden, zouden wij ook verlangen, dat hij het onze verzachtte; dan zullen wij des broeders naam ontzien en zijn recht verdedigen, en, overal, waar we kunnen, zijne vreugde bevorderen, want wij wenschen, voor ons zelve, dat men ons ook zoo doe. O! als de menschen dien weg maar op wilden, hun door Jezus gewezen, wat zouden we dan gelukkige tijden beleven! Velen zijn er altijd, die klagen over slechte tijden. Maar er zou schier geen stof meer overblijven, om over slechte tijden te klagen, indien men dezen regel algemeen eens ging volgen: doe voor een ander, wat gij, als hij in uwe plaats stond en gij in de zijne, zoudt mogen verlangen, dat hij deed voor u. Nu dan, wij willen dien regel volgen. Wij willen ook op dezen dag, en iederen dag, er ons in oefenen, en gedurig bij ons spreken en handelen tegenover onze naasten bedenken: als *ik* eens *hij* was, en *hij* was *ik*? Ja! dat moet ons gewoonte worden. Uit die gewoonte zal veel vreugde ontkiemen voor anderen, en veel vrede voor ons. En misschien zullen ook anderen, maar zeker zullen wij, er Jezus te meer om gaan eeren en beminnen, dat hij lessen ons kwam geven, waarvan de naleving aanbrengt: een hemel op aard.

Spreek niet en handel niet met uwe medemenschen,

Dan met de vraag in 't hart, wat *gij* van *hen* zoudt wenschen.

Deut. XIII: 6^b, 8^a.

Wanneer uw vriend u zal aanporren: Laat ons gaan en dienen andere goden, zoo zult gij hem niet te wille zijn, en naar hem niet hooren.

Er zijn misschien geen woorden, die meer misbruikt worden dan de woorden *vriendschap* en *vriend*. Wat heet er veel *vriendschap*, dat dien naam in 't minst niet verdient! Wat hebben vele menschen vrienden, zonder eigenlijk in waarheid *vrienden* te hebben! Zeer zeker althans is *die* mensch geen vriend van zijn naaste, die den naaste *aanport tot het dienen van andere goden*, of, om 't in 't algemeen te nemen, die den naaste tot zondigen lokt. Zien wij voor ons zelve toe! Wanneer zij, die onze vrienden heeten, ons tot iets kwaads willen brengen, dan moeten wij hen niet als onze vrienden beschouwen. Een vijand, die den brand in ons huis steekt of een dolk in ons vleesch, is, in den grond der zaak, nog niet zóó erg onze vijand, als een vriend, die van God ons verwijderen wil. Nog eens dan, al die zoogenaamde vrienden afgewezen, die ons tot kwaad willen brengen. En als ze dan soms zeggen mochten: wat heb ik aan uwe vriendschap, als gij niet wilt doen, wat ik vraag? dan moeten wij 't verstandig antwoord hun geven: *Wat heb ik aan uwe vriendschap, als gij iets verkeerds mij vraagt?* Ach! als velen dat bij de eerste gelegenheid hadden gedaan en zich losgemaakt hadden van die gevaarlijke, die doodelijk-gevaarlijke vrienden, ze zouden daardoor voor heel wat ellende behoed zijn gebleven, ze zouden heel wat zegen er door hebben bewaard. Zien wij toe voor ons zelve! — En, omgekeerd, door ons worde nimmer verraad gepleegd aan de vriendschap, maar door ons worde zóó steeds gesproken en zóó steeds gedaan, dat onze vrienden er wijzer door kunnen worden en beter. Dan is de vriendschap waarlijk vriendschap, en dan is zij iets schoons. Alleen bij de braven is de vriendschap iets schoons. Trouwens, nergens is zij bestaanbaar dan alleen bij de braven. Bij de boozen is

dat, wat vriendschap heet, niets dan lage eigenbaat over en weêr. Daarom houdt zij nooit stand. Daarom wordt haar vleien zoo gemakkelijk tot vloeken. God geve ons goede vrienden. Die zijn een groote schat. En Hij geve ons lust en kracht, om voor onze vrienden goede vrienden te wezen.

Uw vriend is hij alleen, die u versterkt in 't goed.

Zorg dat gij immer zoo met uwe vrienden doet.

Gez. LXIX: 5.

Hab. I: 13^a.

I Petr. I: 15.

Lev. XX: 26^b.

Ik, de Heer, ben heilig.

Zoo spreekt de stem des Heeren van meer dan ééne kant ons toe. Dat God heilig is, — afkeerig van het onware, het valsche, het onreine, en daarentegen alles minnend, wat waar, rechtvaardig is en rein, — dat wordt ons allereerst geopenbaard door 't geweten, 't welk ons door God in de borst gelegd is, en dat bij 't eene ons beschuldigt, maar bij het andere ons prijst, en zoo ons toeroept: merk er op! dit is een stalen wet van God, dat vrede aan de deugd zich paart, en kwelling aan de zonde. Inzonderheid is ook Jezus ons eene openbaring van de heiligheid Gods. Jezus was heilig, en juist in zijne heiligheid erkennen wij, de kroon zijner menschelijkheid niet alleen, maar te gelijk den lichtkrans zijner goddelijkheid. Juist omdat hij heilig was, klinkt er in onze ziel een krachtig *ja*, als hij zegt: *Die mij ziet, ziet den Vader!* ¹⁾ Juist waar wij heiligheid aanschouwen, gevoelt ons harte diep en innig: hier zien wij iets van God. En verder is de loop van de wereldgeschiedenis getuige voor Gods heiligheid. Niet alleen, omdat zij telkens en telkens weder die zedelijke wereldorde bloot komen doet, volgens

1) Joh. XIV: 9^b.

welke alleen aan het ware en schoone en goede 't genot is verbonden van waarachtigen zegen, maar ook, omdat hare richting den triumpf van het ware en schoone en goede bedoelt. En 't was met name weder Jezus, bepaald ook Jezus, de gekruiste, die een krachtigen stoot in deze richting haar gaf. Voor wie niet tot ééne plaats of één tijdvak zijn gezichtskring beperkt, voor wie het groot geheel overziet van de bewegingen der menschheid en de stroomingen der geesten, is duidelijk op het boek der geschiedenis deze titel te zien: *Het boek van den vooruitgang*. En wat is vooruitgang? Dat is immers beweging in de richting naar het ware en schoone en goede. En wie heeft aan de groote wereldbeweging deze richting gegeven? Dat is immers God. Ja! ook de boekrol der geschiedenis vermeldt ons Zijne heiligheid, en zal daarvan al meer en al meer laten zien, hoe meer van hare bladen zullen worden ontzegeld. De slang, — daar wijst zij nu reeds op, — de slang omkronkele nog de menschheid; de overwinning in de worsteling is toch niet voor de slang bestemd. Aanbid, mijne ziel! den driemaal-heiligen God, wien de Serafs met omvleugelde slapen aanbidden, en doe wat onheilig is van u, aangedreven door den geest van uwen heiligen Meester; zoo zult gij 't welbehagen voelen van uwen God, die heilig is.

God is heilig; — 'k wil Hem bidden, dat in woord en daad van mij Weerschijn van Zijn heilig wezen telkens reiner zichtbaar zij.

Gez. XI: 1.

Ps. CXIX: 133.

Mth. V: 7.

Hebr. XIII: 3^a.

Gedenkt de gevangenen.

Het Christendom is toch schoon. 't Wekt letterlijk tot *alles* op, wat goed is. *Gedenkt de gevangenen*; — dat is

ook goed. Wij zijn opgestaan, om elkander in de gezellige huiskamer te ontmoeten, en straks gaan wij aan onze bezigheden, onbelemmerd en vrij. Dat is een groot voorrecht. Wij gevoelen 't vooral bij de gedachte aan hen, die het missen, die ook heden weder hun dag in een somberen kerker begonnen, en voor wie het ook heden een droevige dag zal zijn, omdat zij die kostelijke bezitting ontberen, waar een mensch en een vogel en een worm, en alles wat leeft, zooveel waarde aan hecht: *de vrijheid*. Arme gevangenen! Wij denken aan hen en wij beklagen hen. Maar inzonderheid beklagen wij hen, omdat zij heil hebben gezocht op den heilloozen weg van het kwaad. Konden wij tot hen komen, — enkele weinigen kunnen dat, — wij zouden een woord voor hen hebben van troost en van raad, een woord, waarin we melding zouden maken van den Heer en den Vader, een hartelijk woord. In allen gevalle, wij hebben eene gedachte en eene bede voor hen, eene gedachte van deelneming, eene bede van liefde. Maar zien wij toe, dat wij, wat het innerlijk leven betreft, geen al te scherpe grenslijn trekken tusschen hen en ons zelve. Zijn wij zooveel beter dan zij? Als wij in hunne omstandigheden hadden verkeerd en blootgesteld waren geweest aan de verleidingen, waar zij voor bezweken, zouden wij staande gebleven zijn? En, bovendien, al onthouden wij ons van *die soort* van kwaad, waar de strafwet op valt, doen wij daarom *geen* kwaad? En al zijn wij in 't genot van de vrijheid, betoonen we ons wel sterk in dat beheerschen van ons zelve, zonder hetwelk een mensch eigenlijk niet waard is, dat hij de vrijheid geniet? Ziet! zoo is het goed, dat we ook nu en dan eens aan de gevangenen denken; 't kan een gezegende beschouwing en een heilrijke wekstem tot waakzaamheid zijn. En ook, — gelijk wij reeds bedachten, — tot liefde. De deelneming der liefde zij levend in ons. In ons kloppende hart, dat gevoel heeft voor 't ongeluk en zuchten kan over zonde. En als het gebeuren mocht, dat een, die nu nog een gevangene is, ons later ontmoette, mocht hij dan liefde bij ons vinden. Als hij geen barmhartige vindt, die hem een hand

geeft, dan *moet* hij andermaal vallen, en ach! aan éénon val zit zoo'n lange en zware keten vast van jammeren en weeën, — barmhartig God en Vader! leer ons barmhartigheid.

Dank God voor uwe vrijheid, maar streef het allermeeest
Naar de allerhoogste vrijheid, die adellijk is van geest.

Gez. LXXXII: 8, 9.

Ps. CXXII: 7—9.

Heb. XII: 14, 15.

Gal. V: 15.

Indien gij elkander bijt en vereet, ziet toe, dat gij van elkander niet verteerd wordt.

Wanneer wij letten op al het verdacht maken en twisten en veroordeelen en verdoemen, dat in de schare der Christenheid zich waarnemen laat, — wanneer wij letten op de vele partijen en richtingen, die met bitterheid tegen elkaar in schreeuwen: hier bij ons is de Christus, maar bij u is hij niet! — ja, dan komt ons onwillekeurig dat wijze woord op de lippen: *Ziet toe, dat gij van elkander niet verteerd wordt.* Van tweedracht kan men niet leven; in tweedracht schuilt de dood. Wat wilt gij dan, menschen? Wat wilt gij? Wilt gij elkander te gronde richten met het oog op hem, die juist tot behoudenis u door God werd gegeven? Maar dat verdient dan toch godsdienstige waanzin te heeten. Of neen, niet zoo; maar *ongodsdienstige* waanzin. Ziet! waar twee menschen of twee partijen over Jezus twisten, met wrevel en haat in de ziel, daar bewijzen ze eenvoudiglijk dit, dat ze geen van beiden Jezus hebben of kennen. Och of men toch wijzer werd, wijzer en beter! *Och of men toch ophield met van elkander zulke dingen te zeggen, als waarvan men later zelf schrikken zal, en waarover men later zelf zich schamen zal, wanneer men ze geschreven ziet staan.* ¹⁾ Gods

---

1) Augustinus.

goede en heilige geest houde ons af van dat onzalig *vereeten* en *bijten*, en geve ons lust om te heelen, in plaats van te wonden, en doe ons de toch immers ook nog bestaande punten van eenheid in 't licht stellen, in plaats van te zoeken naar strijd en verschil. Gods geest make ons tot vredemakers. Vechters zijn er veel te veel, vredemakers veel te weinig. Juist daarom zijn er nog zooveel vechters. En de vechters verspreiden verderf allerwege, maar die vrede stichten, waarborgen sterkte en bloei. Als wij dat laatste schooner vinden en beter dan 't eerste, dan moeten wij in ons en in anderen dien geest der verdraagzaamheid kweeken, waardoor vastheid van overtuiging niet uit wordt gesloten, maar wel alle haat, behalve haat tegen 't haten. En als het werkelijk ons gelukt, hier of daar de vergiftigde dolken van den haat te doen neêrleggen, en lofferanden voor God en den Heer te doen brengen op het outer der liefde, dan zal het zoete woord diep in ons hart weêrklinken: *Zalig zijn de vredestichters! zij zijn kinderen Gods!* 1)

God! deel Uw' goeden geest aan ons en allen mede.

Alleen waar die regeert, leeft de Engel van den vrede.

Gez. LXIX: 1.

Gen. I: 27.

Fil. III: 13, 14.

Mtth. V: 48.

Weest dan *gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, die in de hemelen is, volmaakt is.*

Toen Jezus dat zoo zeide, deed hij een hoogen eisch. Dat is duidelijk. Maar is die eisch niet *te hoog*? Is die opwekking: *Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, die in de hemelen is, volmaakt is,* niet eene opwekking, om

---

1) Mtth. V: 9.

de maan te grijpen of de sterren te plukken? Neen, dat is zij niet. Want of men een dag of een maand of een jaar naar maan en sterren grijpt, dat is alles hetzelfde; men komt er niet dichterbij. Maar het streven naar 't bereiken van de volmaaktheid des Vaders heeft beter gevolgen; het vermindert werkelijk den afstand tusschen mijn geest en mijn God. — Ja, maar, ik word toch immers nooit *gelijk God*? — Goed. Jezus heeft ook niet gezegd: gij zult worden gelijk God, maar gij moet er naar streven; gij moet geen minder ideaal u voor oogen stellen, dan de volkomenheid Gods. En hoewel nu daarmede de mogelijkheid niet is uitgesproken van een worden gelijk God, zoo is er toch, — en wat is dat niet reeds groot! — de mogelijkheid in uitgesproken van tot God al meer en al dichterbij te naderen; zoo is er toch in uitgesproken dat prachtige denkbeeld: *Gij ziet voor uw volmaking blinken een eindeloos verschiet*. Ja, waarlijk, wel een prachtig denkbeeld. De mensch, die zijn leven begint met als hulpbehoevend zuigeling neder te liggen in den arm eener vrouw, heeft in zich een wezen, dat vatbaar is voor eene eeuwige ontwikkeling, een geest, die zich ontplooiën kan en immer kan blijven ontplooiën, zonder ooit aan de in hem liggende kiemen en krachten een einde te vinden, zonder ooit te gevoelen: nu kan ik niet meer. Altijd kan hij nog meer, altijd kan hij nog hooger, altijd kan hij nog verder, — immer nader bij God! — O! de menschen, die in de buurt gaan rondzeggen, dat er een kind is geboren, bedenken daarbij niet, *wat* ze zeggen; maar ze zeggen iets groots, iets onuitsprekelijk groots. Bij ieder kind, dat geboren wordt, gaat er weêr eene eeuwigheid open, begint weêr het afwinden van een door God gesponnen draad, waaraan geen einde zal zijn. En tot ieder menschenkind mag weêr komen die eisch van den Heer: *Wees volmaakt, als uw Vader!* Wij gevoelen bij dien eisch onze hoogheid, en onze geest zegt: nu wil ik niet laag zijn.

Ban allen trots, o mensch! behalve dezen trots,

Die zegt: ik kruip hier niet; 'k stijg naar de hoogte Gods.

Joh. VIII: 49^e.

Gij onteert mij.

Heeft dat woord uitgediend? Of zou het nog doorgaan? Zou er voor Jezus, als hij onder ons eens optrad, nog reden zijn, om dat woord te herhalen? — Helaas, ja! Nog wordt Jezus onteerd, en dat wel, onder dezulken, die naar zijnen naam zich benoemen. Daar zijn er, die, omdat hun geest niet edel genoeg is, om te pogen tot Jezus' hoogte op te klimmen, hem nedertrekken tot hunne laagte, en hem maken tot een persoon, die een tijdlang niet recht wist, wat hij wilde, die omtrent velerlei dingen gansch onjuiste inzichten had, die soms voorschriften gaf, waaraan men zich onmogelijk kan houden, en zoo al meer. Daar zijn anderen, die ja! den Christus zoo hoog mogelijk stellen, maar tegelijk zijne grondwet, — die schoone wet der liefde, — met beide voeten vertrappen tegenover elk, die zijn geloof niet in volkomen dezelfde termen uitspreekt als zij. Daar zijn weêr anderen, die om 't geen Jezus heeft gezegd en gedaan en geleden zich in 't minst niet bekreunen, en die eenvoudig zóó daarheen leven, als had nooit hier op aarde een Jezus geleefd. Daar zijn nog weêr anderen, die zeer bepaald aan den dienst van de zonde zich wijden, en dus zeer bepaald zich vijanden verklaren van hem. Welnu, alle dezulken onteeren den Heer. De ongeloovigen doen het, wier ongewassen handen aan de bladeren plukken van de kroon zijner hoogheid; de onverdraagzamen doen het, die met zulke gezindheden voor den Christus strijden, dat eigenlijk Satan hun aanvoerder is; de lauwen doen het, die, zonder iets te gevoelen, langs den kruisheuvel heen gaan; de zondeknechten doen het, die dezelfde macht zich tot hartsvriendin kiezen, door welke eens Jezus aan 't kruis is gebracht. Wat al Christus-onteering dus nog, in de wereld der Christenen! Behoede ons God, dat wij niet er aan meêdoen, en leere ons God, op de ware wijze den Chris-

tus te eeren, dat is: zijne goddelijke grootheid te erkennen; bij 't ijveren voor hem aan zijne wet ons te houden; voor den zegen van zijn leven en sterven te danken, en, zonder kwartier te geven, tegen alles te kampen, wat niet rein, niet heilig is. Dat is waarlijk Jezus eeren, en die hem eert op deze wijze, ontvangt daardoor van God een eerkroon, die schooner blinkt, dan alle wereldsche eere, en eeuwig is, als Jezus' eigen kroon.

Bij 't oonteeren van den Heer,
Daalt op ons hoofd de schande neêr;
Maar door 't eeren van den Heer,
Wordt ook ons hoofd gekroond met eer.

Ps. II: 7.

Spr. XIX: 17.

Jac. I: 27.

Deut. XV: 7^b.

Gij zult uw hart niet verstijven, noch uwe hand toesluiten voor uwen broeder, die arm is.

Neen, zeker! dat mogen we niet; wij mogen ons hart niet verstijven, noch onze hand toesluiten voor onzen broeder, die arm is. Want arm zijn is hard. Daar moeten we medelijden meê hebben. En juist aan dat medelijden ontleent onze bijstand zijn waarde. Eene opene hand is niet genoeg. Ook het hart moet voor wie in nood zijn zich openen. Derhalve, de mensch, die voor den ellendige noch zijne hand, noch zijn hart ontsluit, bezondigt zich; maar de mensch, die wel zijne hand, doch niet zijn hart ontsluit, bezondigt zich ook. Alleen dan ontsluit zich onze hand zoo 't behoort, wanneer eerst de lieve Engel der liefde ons hart heeft ontsloten. Zoo was het bij Jezus. Laat ons hem navolgen in dat beminnen en zegenen. Als wij hem er in navolgen, als ons liefdewerk wordt bestuurd door zijn geest, dan zal het goed zijn en goed doen. Dan zullen we ons onthouden van die onverstandige weldadigheid, die, door zoo maar in den blinde te geven, meer kwaad sticht,

dan heil; en van die gemakkelijke weldadigheid, die zich nooit met een ongelukkige in aanraking stelt, maar altijd door de handen van huurlingen geeft; en van die eenzijdige weldadigheid, die uitsluitend gevoel heeft voor het lichamelijk lijden der armen. Bij de goede gave behoort het goede woord; bij de verkwikking van 't lichaam de versterking van 't hart; bij het muntstuk 't Evangelie. Want dit is een woord van waarheid en gezond verstand: *Het zorgen voor de ziel der armen, dat is de ziel der armenzorg.* ¹⁾ Dat worde door ons allen gevoeld en begrepen, en onder den invloed van die gedachte zij ieder onzer, waar hij kan, een gever, maar tevens een trooster, een verlichter, een vriend, — een vriend der armen, in den edelsten zin, een vriend, zóó, als Jezus hun vriend was. Waar dat gebeurt, daar worden niet alleen aan de doornenkroon, die de armoede den menschen opzet, de scherpste stekels ontnomen, maar daar wordt ook de armoede zelve van krachten beroofd. Het geheim van stoffelijk welzijn ligt vooral in welzijn des geestes, en de diepste wortelen van bloei en vooruitgang liggen in de zedelijke kracht van 't gezin. 't Zal goed zijn, dit in betrekking tot de armen te onthouden, maar tevens er aan te denken met het oog op ons zelve, want ook voor òns is het waarheid, dat zedelijke kracht de grond is ook van stoffelijken bloei.

Onthoudt den arme de verkwikking van voedsel en van dekking niet,
Maar laat hem tegelijk ervaren, dat ge ook zijn' geest een gave biedt.

Gez. LXXII: 2.

Ps. XV: 1, 2.

Mth. XXIII: 5—7.

Mth. XXIII: 27.

Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeën, gij geveinsden! Want gij zijt den witgepleisterden graven gelijk, die van buiten wel schoon schijnen, maar van binnen zijn ze vol doodsbeenderen en allerlei onreinheid.

't Zou moeilijk zijn, het leelijke der geveinsdheid in een

---

1) Elisabeth Fry.

krachtiger beeld ten toon te stellen, dan hier door Jezus gedaan is. Wat is dat beeld indrukwekkend, veelzeggend: het wit en uitgebeiteld marmer, dat deksel is van 't rottend lijk. Nu, de geveinsdheid verdient dan ook ten volle, dat zij op zulk eene wijze wordt te schande gemaakt. Een mensch, die ondeugend van binnen is, maar deugdzaam van buiten, die zondig van harte, maar vroom is voor 't oog, — die mensch is nog veel lager te achten, dan een, die in de zonde levend, zich zoo te zien geeft, als hij is. En toch, 't is te vreezen, dat wij, die dit zeggen, niet geheel en al vrij van geveinsdheid nog zijn. Doen de meesten onzer niet hun best, om gunstig te staan aangeschreven in het oordeel der wereld, terwijl ze toch verzuimen, om van binnen aan God welgevallig te zijn? Hechten de meesten onzer niet groot gewicht aan de vraag: wat zullen de menschen van mij zeggen? terwijl zij er zich heel weinig om bekommeren, wat God van hen zegt? Doen alzoo de meesten onzer zich niet beter voor, dan ze werkelijk zijn? Zouden de meesten onzer zich niet schrikkelijk hebben te schamen, indien ze in glazen huizen woonden en hun hart doorzichtig was? Ach, wat kwam er dan veel hoogmoedige nederigheid aan 't licht, veel baatzuchtige onbaatzuchtigheid, veel ongodsdienstige godsdienstigheid, veel ondeugende deugd! — Laten wij met heiligen ernst, ook op dit punt, gedurig ons zelve beproeven, en evenveel, neen! veel meer gewicht gaan hechten aan de vraag: hoe ziet mij Gods oog? dan aan de vraag: hoe vertoon ik mij aan de oogen der menschen? Weg het witte marmer, waar zooveel vuil onder schuilt, of liever, weg dat vuil, van onder 't witte marmer! Een mensch, die naar Christus zich noemt, moet niet veinzen, en moet zóó willen worden, *dat hij zich aan de menschen durft te zien geven, zóó, als het oog van God hem ziet.* ¹⁾ Zoo drijve dan de geest van den Christus ons aan, en helpe ons de ons noodige bijstand des Vaders, — om uitwendig te durven wezen, wat wij inwendig zijn, en, als we dat

---

1) Gleim.

niet kunnen durven, om dan beter te worden, dan we heden nog zijn.

Bewaar me, o God! voor onbeschaamde zonde,
 Maar bovenal voor nageemaakte deugd,
 En geef mij recht, om onvermomd te toonen
 Mijn werk, mijn wensch, mijn doel, mijn leed, mijn vreugd.

Ps. CXIX: 1.

II Sam. XXII: 29—31.

II Cor. IV: 8, 9.

Ruth I: 20, 21.

Maar zij zeide tot hen: Noemt mij niet Naomi; noemt mij Mara; want de Almachtige heeft mij groote bitterheid aangedaan; vol toog ik weg, maar ledig heeft mij de Heer doen wederkeeren; waarom zoudt gij mij Naomi noemen, daar de Heer tegen mij getuigt, en de Almachtige mij kwaad aangedaan heeft?

Niet onbegrijpelijk, dat Naomi zoo klaagde. Niet onbegrijpelijk, dat zij voor zich den naam *Bitterheid* meer gepast achtte, dan den naam *Liefelykheid*. Man en zonen had ze verloren, sinds haar vertrek uit Bethlehem, en vervallen en behoeftig keerde zij derwaarts terug. Evenwel, al is haar klagen begrijpelijk, goed te keuren is 't niet. Zij was onbillijk in haar beoordeelen van den Almachtige. Als een mensch zegt, dat God onbillijk is jegens hem, dan is hij juist onbillijk jegens God. Maar zoo gaat het allicht met een mensch, die bedroefd is. Men ziet nooit heel helder, als men tranen in 't oog heeft. Wij zelve zullen ook in onze droefheid wel eens iets hebben gehad van die onbillijkheid, die God miskent, en God kwalijk neemt, wat Hij doet. En later hebben wij immers reden gevonden, om te belijden, dat ons oordeel verkeerd was geweest. Toen Naomi naderhand als blijde grootmoeder den kleinen Obed op haar knie zat te schommelen, toen heeft zij immers weêr vrede met haren naam Naomi gehad, toen zou zij immers niet

meer gewild hebben, dat men *Mara* haar noemde. Eene goede les voor ons, als Gods beschikking ons beproeft. Het is de les, dat we dan niet met wrevel in de ziel moeten klagen, en niet met toornige overdrijving moeten zeggen, dat er nu voor ons geen geluk meer kan zijn. Leeren wij die les, die zoo dikwijls ons te stade kan komen, leeren we die goed, en prenten we haar ons goed in 't geheugen. Dat zal in ons onder 't lijden de onderwerping bewaren, die ook weenende erkent, dat wat God doet, moet welgedaan wezen, en 't vertrouwen bewaren, 't welk ons telkens weêr zal doen denken: niets is er, dat niet mede zal werken ten goede voor wie zich vasthoudt aan zijn God.

Bedenk, dat God liefde is, al doet Hij u pijn,
En dat er *gezegende distelen* zijn.

Ps. XLIII: 5.

Pred. III: 13.

II Petr. I: 5, 6^a.

Gal. V: 22^a, i.

De vrucht des geestes is — matigheid.

Paulus zegt, en waarheid is het: die door het lagere beginsel der menschelijke natuur, door het vleesch, zich laten beheerschen, vervallen tot allerlei kwaad; maar die de hogere en betere wet des geestes volgen, zijn vruchtbaar in allerlei deugden. Tot deze deugden nu brengt hij met recht ook de *matigheid*. Onmatigheid is zonde. 't Is het overvoëren der zinnelijkheid ten koste van den geest. Ten koste van den geest, maar in de gevolgen ook tot schade van 't vleesch. Die zijn lichaam te veel goed wil doen, doet kwaad aan zijn lichaam, te gelijk met het schade doen aan zijne ziel. Die onmatig is in 't genot der spijs, wordt lichamelijk door allerlei lasten gekweld, en geestelijk wordt hij dof en loom en ellendig. En die onmatig is in 't genot van den prikkel des drinks, die haalt daardoor een slooper

in zijn gestel, en verlaagt zich tot een dier of een duivel. En dan, wat al onheil zit nog meer daaraan vast! Wat al verarming, wat al tweedracht, wat al misdaad, wat al vloek! O! de grootste helft der zwarte bende van weeën en rampen, die onze arme wereld doorkruist, kwam hier onder 't geleide der onmatigheid binnen. God geve ons lust en kracht, om tegen haar met moed en volharding te strijden, en in ons zelve te bewijzen, dat het matig leven het ware leven is. Leer ons maat houden, Heer! in 't genieten van alles, wat Uwe goedheid tot versterking en verkwikking ons biedt, opdat Uw zegen zegen blijve! Waar de gulden matigheid heerscht, daar heerscht frischheid en veerkracht, tevredenheid en levensvreugd. Dat dan niemand onzer tegen haar zich bezondige. Straffeloos doet men het nooit. Dat ieder onzer in de edelaardige kunst van zelfbeheersching zich oefene, om meer en meer te kunnen *maat houden*, niet alleen in spijs en drank, maar voorts ook in werk en in rust, in ernst en in vroolijkheid, in zorg en in onbezorgdheid, in alles. Jezus hield in alles maat. Daarom was hij heilig. De matigheid is eene deugd, maar ook is de deugd eene matigheid. Nu is zelfbeheersching noodig, om matig te zijn, om niet buiten de lijnen te gaan, die de vinger Gods heeft getrokken. En zelfbeheersching is moeilijk. Maar de geest van Christus geeft kracht. Hoe meer mij Christus geest beheerscht, des te beter beheersch ik mij zelve.

Maat houden, — voelt gij 't wel? — dat is het groote woord;

Daardoor duurt onverzwakt de gansche schepping voort;

Dat is het, wat ons 't meest in Jezus' beeld bekoort,

Dat is 't, wat tot den bloei van òns bestaan behoort.

Gez. LXII: 9.

Jer. IX: 5.

I Tim. VI: 11.

Mtth. X: 17^a.

Wacht u voor de menschen.

Eene waarschuwing van Jezus, waarin iets treurig-aandoenlijks gelegen is. Wat is dat akelig, dat de eene mensch zich voor den anderen moet wachten. En 't is toch maar zoo. Er was in ons leven een tijd, waarin we dat nog niet geloofden, of liever, waarin we daarover niet dachten. Wij traden argeloos de wereld in, uit vaders en moeders huis, met een ruim en frisch gemoed, alle menschen afmetende naar ons eigen ongehuicheld bestaan en geloovende aan deugd en aan liefde. Maar helaas! wij werden spoedig ontgoocheld. Wij gingen merken, dat hier ons geschonken vertrouwen misbruikt werd, dat dáár ons gesproken woord werd verdraaid, dat ginds onze goede bedoeling verdacht werd gemaakt, dat elders onze welgemeende vriendschap met een kus werd verraden. Ach! dat waren droevige ontdekkingen, ontdekkingen, waar we spijt en leed van hadden, niet alleen om den wille van ons zelve, maar ook om den wille der menschheid. De reinste verwachtingen en wenschen onzer jeugd, de blankste bloesems onzer levenslente, werden nedergeslagen, toen wij de menschen hadden leeren kennen in hun doen en hun laten, en door dikke tranen henen zagen wij de sombere waarheid: de menschen zijn niet te vertrouwen; 't is noodig, dat ge u voor hen wacht. Wel ons, als we daarbij niet tot menschenhaat zijn vervallen. Wacht u, zegt Jezus, voor de menschen; maar, ook dit is Jezus' richting: wacht u vooral voor menschenhaat. Begroet met hooge vreugde de edele naturen, die er, Goddank! òók nog zijn in de onedele wereld; laat bij hun aanblik uw geloof aan deugd en aan liefde zich sterken, en blijf beminnen en zegenen, ook wie 't niet verdient. En voorts, als gij het treurig vindt, dat gij u voor de menschen moet wachten, doe het uwe, om beter te wezen dan zij, en poog zóó goed te worden, onder den invloed van den Christusgeest, zóó goed, zóó oprecht en zóó rein, dat men voor u zich niet te wachten hebbe. Dat zal u vrede geven; het zal u heil doen stichten, en 't zal uwe eere zijn.

Vertrouw niet iedereen, want velen zijn 't niet waardig,
Maar blijf voor iedereen tot liefde en weldoen vaardig.

Jez. XXVI: 4.

Hebr. XI: 6.

Mrc. IV: 40.

Wat zijt gij zoo vreesachtig? Hoe hebt gij geen geloof?

't Was avond, en Jezus was met zijne jongeren op de zee van Tiberias. De lucht betrok, de wind stak op. Al donkerder werd het zwerk, al heftiger de wind; het ging stormen. En Jezus was slapende, in het achterschip. En toen de discipelen, door angst gedreven, hem wakker maakten met de vraag: *Meester! bekommert het u niet, dat wij vergaan?* antwoordde hij met de wedervraag: *Wat zijt gij zoo vreesachtig? Hoe hebt gij geen geloof?* Met reden. Want die geloof heeft, — hij moge in dezen en dien toestand bezorgd zijn, — maar die geloof heeft, geeft zich niet aan zulk eene vertwijfeling over, als uit hun toon en hun gebaren sprak. En, zeker! dat woord van den Heer, en de kalmte, waarmeê hij het uitte, zou reeds veel gedaan hebben, om in hen den moed van 't geloove te wekken, al ware niet tevens de stormwind gestild. En zoo is het nog. Als het rondom ons op de levenszee donker is en noodweêr bestookt ons, en wij roepen dan Jezus in ons wakker, dan roept hij, van zijnen kant, het geloof in ons wakker, het vaste vertrouwen, dat we zijn in Gods handen, dat we dus zijn in goede handen, en de vertwijfeling wordt moed. En die moed begeeft ons niet, al kraakt onze hulk en al slaat er veel, wat we gaarne behouden hadden, door den storm over boord; wij blijven vertrouwen op Hem, in wiens macht berust heel ons lot en ons leven. — Ja, maar, dat vertrouwen kan toch worden beschaamd; de schepeling kan vergaan en verzinken, ook al heeft hij vertrouwen. 't Is zoo; maar de schepeling moet ook niet vertrouwen, dat hij niet kan vergaan en verzinken, maar dat God bij Hem is en dat alles goed zal uitkomen, als hij vasthoudt aan God, zelfs ook al vergaat en verzinkt hij. En wederom, dat geldt ook voor onze reis op de levenszee. Niet alleen *kunnen* wij, maar eenmaal *zullen* wij tot schipbreuk komen en vergaan, — zoo als men 't noemt. Maar als we Jezus aan boord heb-

ben, zijn we ook daarvoor niet bang, want hij geeft ons geloof, en wij zeggen welgemoed tot ons zelve en elkander: *Schenk het uitgediende bootjen willig aan het golfgebruis; met dat allerlaatste stootjen zijt ge toch voor altijd t' huis.* 1) — O, Heer, 't geloof is sterk en schoon; vermeerder ons 't geloove!

't Kan zoo donker zijn en stormen, sterv'ling! op de levenszee, —
Neem dan op de reize Jezus, en, door hem, 't geloove, meê.

Gez. LVIII: 7.

Jez. LX: 22.

Jac. III: 4, 5^b.

Zach. IV: 10_a.

Wie veracht den dag der kleine dingen?

Die dat doet, doet niet verstandig. In geen opzicht en op geen gebied is het goed, *den dag der kleine dingen te verachten*. Eene kleine bijdrage tot eene groote zaak heeft ook hare waarde, en bewerkt, door de vereeniging met andere kleinigheden, een gewichtige uitkomst: uit korreltjes bestaan de bergen, uit droppeltjes bestaat de zee. Eene kleine oplettendheid, een nauwelijks noemenswaardig dienst-betoon, kan de oorzaak zijn, dat men een hart vindt, waarvan de genegenheid den zegen van heel ons leven verhoogt. Ééne enkele goede gedachte, in een ander gewekt, kan de kiem zijn, waaruit een Engelenbestaan zich ontwikkelt. En, — om dezelfde waarheid nu ook nog eens van eene andere zijde te zien, — ééne kleine onbillijkheid kan de oorzaak eener verdeeldheid zijn, die jaren lang aanhoudt en vele levens verbittert; ééne kleine onachtzaamheid in woord of daad kan een ander tot zondaar, tot misdadiger vormen; ééne kleine overtreding van de wet der zedelijkheid en der eere kan inleiding wezen tot eene hel van schuld

---

1) Bilderdijk.

en van smart. Vonken zijn klein, maar wat de brand doet, is groot; ook zijn graankorrels klein, maar wat het brood doet, is belangrijk. Wat zijn ook niet vele groote gebeurtenissen, gebeurtenissen, die eene geheele omwenteling bewerkten in het leven van stammen en volken, ja! van de gansche menschheid, van kleinigheden uitgegaan. Breng, — om slechts één ding te noemen, — u 't mostaardzaadje in de gedachte, waarvan eens onze Meester sprak. Alzoo, die *den dag der kleine dingen veracht*, doet niet wijs. Dat moeten wij bedenken. En dat moet ons brengen tot die voorzichtigheid in ons oordeelen en spreken en doen, en tot die oplettendheid voor ons zelve en voor anderen, die, wanneer wij als wijzen willen wandelen, ons voegt. En verder moet het ons in aanbidding omhoog doen zien tot den Heer, onzen God, in wiens oneindig rijksg gebied niets bestaat of gebeurt, hoe nietig het ook schijne, dat geen beteekenis heeft; wiens bestuur, zonder uitzondering, alle dingen, ook de kleinste, omvadent, en wiens beschikking ons gedurig dit wonder te zien geeft, dat aan één spinrag eene wereldgebeurtenis, aan één woord de geschiedenis eener eeuwigheid hangt. Alle dagen, ook weêr dezen dag, komen er kleinigheden voor in het maatschappelijk, het huiselijk, het innerlijk leven; laat ons die niet verachten. Wie weet, — God weet het! — hoeveel groots, tot onze vreugd of tot onze droefheid, er uit voortkomen kan!

Veracht geen klein gevaar, versmaad geen kleine vreugd,
Verguld geen klein vergrijp, verzuim geen kleine deugd.

Ps. CVII : 22.

Ps. CL: 1, 6.

Luc. XX: 38.

Openb. VII: 9^a.

Na dezen zag ik, en ziet, eene groote schare, die niemand tellen kon, uit alle natie en geslachten en volken en talen, staande voor den troon en voor het Lam.

Grootsche gedachte: de hemellingen, die den troon des Eeuwigen en het Lam, dat op aarde geslacht werd, omringen, zijn uit allerlei natieën en volken vergaard; de hemel 't punt van samenkomst voor al wat heilig was op aard, heilig door 't geloof des harten. En eene aantrekkelijkheid te meer krijgt voor ons de hemel bij 't denkbeeld: het hemelleven is verkeer in een heiligen-wereld; allen, die dáár samenzijn, zijn door de aanbidding van denzelfden God, door de liefde voor denzelfden Heer, door het streven naar hetzelfde doel, in eene zoete en storelooze vriendschap verbonden; allen danken te zamen voor hun gemeenschappelijk heil, en zweven te zamen in glansen en licht, en zwemmen te zamen in blijheid en weelde. Zoo denken wij, en die gedachte boeit en ontgloeit onzen geest, en zij wordt verhoogd in bekoorlijkheid door deze andere gedachte: daar zijn dan ook voor immer samen, die tijdelijk op aarde vereenigd eens leefden, maar die toen werden gescheiden door de hand van den Dood. Ja, zeker! als twee geesten op aarde omstrengeld zijn door de eenheid des geloofs en der hoop en der liefde, dan is de scheiding, die de Dood tusschen hen maakt, geene scheiding voor goed, dan mogen zij aan hun: *vaarwel!* 't: *tot wederziens!* verbinden. Wat een blijde gedachte! Met de vromen, die vóór ons zijn afgereisd, daar omhoog te verkeereren, ook met hen, die eens, als vader of moeder of echtgenoot of kind, door ons werden geliefd, en met hen samen daar nog eens terug te zien op de dan als beneden ons drijvende aarde, en met hen samen ons daar nog eens te herinneren, wat ons hier zangen en wat ons hier zuchten ontlokte, en door al die herinneringen met hen samen daar te worden aangedreven tot het prijzen van den Christus en het loven van God!

Die hier, door één geloof, dezelfde richting namen,
Die zijn eens daar omhoog voor eenwig weér te zamen.

I Cor. XIV: 20 α .

Wordt geen kinderen in het verstand.

Zou het voor ons nog noodig zijn, naar die roepstem te hooren? Is dat woord van Paulus in onzen tijd nog gepast, een tijd, die tot leuze voert: *Kennis is macht*, en dan ook, meer dan eenige andere tijd heeft gedaan, voor verstandsontwikkeling zoo zeer veel in 't werk stelt? — Indien deze bedenking in ons opkomen mocht, dan moeten we ons daarbij herinneren, dat *veel kennis te hebben* nog niet hetzelfde beduidt als *verstandig te leven*, en dat *wijsheid* iets anders dan *wetenschap* is. En nu zijn we misschien in kennis en wetenschap ver, maar aan verstandigheid en wijsheid des levens is nog groote behoefte. Wij zijn op dat gebied meestal slechts groote kinderen. We doen als de kinderen, en oordeelen meer naar den schijn, dan naar 't wezen: het blinkende trekt ons aan, al is 't zeer onbeduidend, en wat meer degelijk, maar niet verguld is, bekoort ons zoo niet. De vraag, wat wij 't liefste hebben, heeft veel meer invloed op de richting van onze plannen en daden, dan de vraag, wat ons 't nuttigst zou wezen, — nog juist als in den kindertijd. Even als toen we klein waren, houden we meestal nòg de door òns gemaakte beschikking voor beter, dan de beschikking van een hoogereren wil. Ook is de wispelturigheid van 't kind ons nog eigen, waardoor wij datgene, wat we gisteren als onmisbaar voor onze vreugde beschouwden, van daag al in een hoek werpen, om er niet meer naar om te zien, en om thans weêr te vragen, ja! te dwingen om een ander stuk speelgoed. En de onnadenkendheid, waardoor het kind zoo maar leeft bij den dag, zoo maar leeft zonder eenige voorstelling van eene bedoeling des levens, — niet waar? die bleef ons ook nog bij. Ach! wat zijn we kinderachtig! Wij hebben zooveel kennis, wij zijn zoo rijk aan wetenschap, en we zijn zoo kinderachtig. 't Is waarlijk schande voor groote menschen. Hooren wij dan naar die roepstem, dat

we geen kinderen in 't verstand moeten wezen, en bedenken wij, dat wij van het kind niet moeten hebben het *kinderachtige*, maar alleen het *kinderlijke*, het eenvoudige, het natuurlijke, het blijde, en zoo. Gelijk het kinderachtige bij ons overvloedig aanwezig is, zoo hebben wij aan het kinderlijke nog meestal gebrek. God betere het! Maar wij moeten beterschap willen.

Die, met de wetenschap, vooral de wijsheid mint,
Wordt in 't verstand een man en in 't gemoed een kind.

Ps. CXIX: 19.

Ezech. XXXIII: 11.

Luc. XV: 20.

Jer. II: 19.

Uwe boosheid zal u kastijden en uwe afkeeringen zullen u straffen; weet dan en ziet, dat het kwaad en bitter is, dat gij den Heer, uwen God, verlaat, en mijne vreeze niet bij u is, spreekt de Heer, de Heer der heirscharen.

Overall om ons heen zijn de proeven te zien, die bewijzen, dat in de boosheid van een mensch zijne kastijding ligt, en dat aan zijne afkeering zijne straf is verbonden. Die regel is door God gesteld. Aan de zonden is vastgeklonken onheil en wee, — inwendig, en menigmaal bovendien ook nog uitwendig onheil en wee. Zoo wordt het kwaad door God gestraft. En waarom doet Hij dat? Opdat de mensch zou ervaren, dat het bitter is, Hem te verlaten. Maar is uitsluitend *dit* Gods doel? Is dus de straf van God niets anders dan eene wedervergelding, niets anders dan eene handeling van deze beteekenis: omdat gij hebt gezondigd, daarom doe ik u pijn? — Neen! wat God doet, is edeler, dan zulk eene wrake zou wezen, en verder en hooger dan tot wedervergelding reikt het doel van onzen God. Hij wil den mensch doen ervaren, ja wel, dat het bitter is, Hem te verlaten, maar dat wil God den mensch

doen ervaren, opdat hij dan stilsta en omkeere en wederkome, en zoo doende weêr vrede geniete en heil. God is liefde. Ook de straffende God is liefde. Wat? Als God niet strafte, dan was Hij niet liefde, want men kan een zondaar geen grooter kwaad doen, dan door hem vrij zijn gang te laten gaan. Die liefderijke bedoeling van de straffen des Heeren worde door ons nooit vergeten, vooral niet, wanneer wij zelve gezondigd hebben en wij zelve gevoelen, dat Zijne straffende hand op ons drukt. Dan verharde ons harte zich niet, maar het erkenne, waar het God om te doen is, en het keere tot Hem weder, en het danke Hem voor Zijne straffen, Zijn waarlijk zoo *genadig recht*. Gelukkig wij, dat wij den Heer, onzen God, mogen kennen, — door Christus vooral, — als zulk een ontfermer, die zegenen wil ook door Zijne slagen, en dus ook niemand, niemand afstoot, die bij 't gevoel van die slagen tot Hem zich bekeert. Een vroom dichter ¹⁾ stelt een gevallen Engel voor, die veel kwaad heeft gesticht in Gods rijk, en dan berouw krijgt, ja, maar geen genade hopen durft, en alleen om vernietiging smeekt; maar 't antwoord op die bede is: *Kom hier! kom tot uwen Erbarmers!* Ja! zegt daarbij ons harte, dat is onze God.

Als gij de zonde doet, zal God u smarte geven,
Omdat gij zoekt den dood en Hij begeert uw leven.

Gez. XXVI: 5, 6.

Spr. XXII: 2.

I Tim. VI: 8, 9.

Spr. XXX: 8^b, 9.

Armoede of rijkdom geef mij niet; voed mij met het brood mijns bescheiden deels; opdat ik, zat zijnde, U dan niet verloochene, en zegge: Wie is de Heer? of dat ik, verarmd zijnde, dan niet stele en den naam mijns Gods aantaste.

Dit zijn woorden van Agur. Van Agur weten wij zeer

---

1) Klopstock.

weinig. Maar dat hij een wijze was, dat zouden wij weten van hem, al hadden wij niets van hem over, dan deze ééne bede. Waarlijk, en aan armoede, en aan rijkdom, zijn groote gevaren verbonden, en wijs is hij, die daarom den middenstaat tusschen die beide toestanden voor zich zelven begeert. De meeste menschen wenschen van armoede verschoond te blijven, niet, omdat er gevaar aan verbonden is voor 't leven der ziel, maar omdat er veel moeite en leed aan verhecht is; en de meeste menschen begeeren tot rijkdom te komen, alleen oogen hebbende voor 't genot, dat een rijke kan koopen, en blind zijnde voor 't gevaar, dat den rijkdom verzelt. Toch is 't zoo waar, wat Agur zeï, dat de arme gestadig in verzoeking is, om den weg der deugd en der eer te verlaten en op te staan tegen zijn Maker en God, en dat de rijke gestadig in verzoeking is, om zich zelven genoeg te zijn en in zijne overleggingen en daden God te verloochenen. Daarom is 't ook maar het beste en het veiligst voor een mensch, dat hij zijn brood hebbe, even ver van rijkdom, als van armoê verwijderd. En wat volgt hier nu uit? Dat wij, als we tot de armen behooren, moeten waken tegen 't verlaten van Gods recht en 't bedillen van Gods bestel; dat wij, als we rijk zijn, moeten waken tegen 't vergoden van ons eigen *ik* en het vergeten van God; en dat, — als we, zonder de verleiding der weelde en zonder den druk der armoede te kennen, met de onzen het brood van ons bescheiden deel mogen hebben, dat er dan veel reden voor ons is, om de gulden tevredenheid in 't harte te dragen en met kinderlijke dankbaarheid op te zien tot den Heer, onzen God. O! werd het zoo in onze wereld, wat was zij dan veel beter, dan zij tot heden is. Het moge zoo worden. De Christusgeest doe het. Die geve aan den rijke vooral deemoed, aan den burger vooral tevredenheid, aan den arme vooral onderwerping. Dan hebben allen, wat zij in de eerste plaats, — ieder in eigen kring, — behoeven, en 't zal tot zegen der maatschappij zijn en tot eere van God.

Gij hebt niet gaarn' *zeer weinig*;

Jaag ook niet naar *zeer veel*.

Genoeg voor u en de uwen,

Dat is het beste deel.

Het gebed des Heeren, vs. 5.

Ps. CXXXV: 1—3.

I Joh. I: 3, 4.

Ps. C: 2a.

Dient den Heer met blijdschap.

Onze godsdienst behoort een blijmoedige godsdienst te zijn. Daar is reden voor. Vooral voor ons, Christenen, is daar reden voor. Want wij kennen, in Christus, onzen God als een Vader, die ons hartelijk lief heeft, en die alles, zoowel dat, wat ons weenen, als dat, wat ons juichen doet, tot ons heil ons beschikt, en ter onzer vorming en opleiding voor een eeuwig zegen. Daarom hebben zeker dezulken het rechte niet, die feitelijk toonen, dat zij tot vaste kenmerken der vroomheid stellen het treurig-hangende hoofd, het strak-naargeestig gezicht, den somber-stenenden zucht. Goddank, dat dezulken het rechte niet hebben. Neen! men behoeft waarlijk, door godsdienstig te worden, van binnen en van buiten niet zoo akelig te worden. De hemelsche Vader mag gaarne blijde kinderen zien, kinderen, die Hem toespreken met het dankbare woord: *Gij hebt deze aard zoo schoon gemaakt, en mij zoo rijk aan zegen!* ¹⁾ Ja maar, onze zonden dan? Moeten die ons niet tot rouw en tot treurigheid stemmen? Zeker moeten ze dat. Over zonde nooit te treuren, is zonde. Maar dat zal toch geen treuren behoeven te zijn zonder troost en geen zuchten zonder hope. En juist dit, dat wij, aan den voet van het kruis gezeten, troost vinden ook bij het betreuren van de zonden, die we hebben bedreven, en hoop vinden ook bij het

---

1) Tollens.

zuchten over de onreinheid, die er nog is in ons hart, — juist dit geeft ons dan toch weêr reden en recht, om den God, dien wij dienen, met blijdschap te dienen. Er zijn omstandigheden, waarin ieder vader wenscht, dat zijn kind getroffen zal zijn en bedroefd en verslagen; maar geen vader wenscht, dat droefenis de doorgaande en alles beheerschende stemming zijner kinderen zij. Althans niet onze hemelsche Vader! Van sommige soorten van blijdschap kan er te veel zijn in ons leven, maar van die ééne soort, die *blijdschap in God* heet, hebben we nooit te veel. *Verblijdt u in den Heer ten allen tijde; wederom zeg ik: verblijdt u!* ¹⁾)

Dient God met vreugde in 't hart en weest met dank verheugd,
Dat godsdienst vreugde duldt, neen! maar u wekt tot vreugd.

Gez. LVII: 1.

Ps. LXXI: 1, 2.

Joh. VIII: 31—34.

Joh. VIII: 36.

Indien de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn.

Wat is er in onze wereld al veel, ontzaglijk veel gebeurd onder dat vaandel, waarin gelezen wordt: *Vrijheid!* Wat al edele en grootmoedige daden, en wat al gruwelen vol schande en vol bloed! Maar zoowel die gruwelen als die edele daden, bewijzen, dat de vrijheid eene zaak is, waaraan door personen en volken de hoogste waardij wordt gehecht. Dat is op zich zelf niet onnatuurlijk en ook niet berispelijk. Maar jammer is 't wel, dat men doorgaans meer op uiterlijke, dan op innerlijke vrijheid gesteld is; dat men éénen dwingeland buiten zich tot geen prijs wil verdragen, en tegelijk onderscheidene dwingelanden in eigen binnenste duldt. Wat is erger dwingelandij, dan de heer-

---

1) Fil. IV: 4.

schappij van begeerten, hartstochten, zonden? Welnu van deze dwingelandij worden wij bevrijd door den Zoon. Bovendien neemt de macht van zijn woord en zijn geest ook die boeien ons af, die door vrees voor de menschen, door angst voor God, door schrik voor den dood, en door zooveel meer nog, ons aangelegd worden. Daarom, de ware dienaar van Christus, dat is de ware vrije. Die door Christus geregeerd wordt, die regeert in waarheid zich zelve. Die wordt niet geleefd, maar die leeft. Die ziet met gerustheid de menschen en God en den dood in de oogen, en, al sleept hier en daar een stuk hem nog achterna van gebrokene ketenen, hij weet, hij voelt: ook dat vijlt Jezus door. O! dat men toch, bij het klagen over verkorting van uitwendige rechten, niet zoo onverschillig over verkorting van inwendige rechten mocht zijn. Dat men toch, bij het ijveren voor volksvrijheid, niet zoo onnoozel vergeten mocht, dat een volk niet vrij kan wezen, als niet de burgers vrijen zijn! Dat men toch algemeen eerst en meest zich aan Christus verbond, om bovenal inwendig vrij te worden! Niet het uiterlijk, maar het innerlijk bestaan bepaalt, of men vrij is. Die van buiten een koning is, maar van binnen een slaaf, die is slaaf; en die van buiten een slaaf is, maar van binnen een koning, die is koning. Zoo wil ik mij naar binnen wenden en nagaan hoe het dáár gesteld is, en dan mij tot Jezus richten met den wensch om vrij te zijn.

De keet'nen, die u 't meest verlagen,
Zijn die, die ge om de ziel blijft dragen.

Gez. L: 4^b.

Ps. CXXXVIII: 8.

I Cor. XIII: 10, 11.

Fil. III: 12^a.

Niet, dat ik het reeds gegrepen heb, of reeds volmaakt ben.

Zoo sprak Paulus. En die stond toch hoog, zeer hoog. Weinigen zullen het verder, of ook maar zóóver, gebracht hebben, als hij, in de navolging van Christus. In die omstandigheid nu, dat ook de verstgevorderde leden van ons geslacht tot het laatste toe moeten blijven belijden, dat ze nog niet volmaakt zijn, dat ze 't nog niet hebben gegrepen, moge iets weemoedigs liggen, toch ligt ook iets verhevens en verheffends daarin. Ja, want er ligt een wenk in, die wijst naar voortzetting des levens aan de overzijde der graven. Of hoe? Zou het edelste streven der edelste geesten, het streven naar 't volmaakte, geen toekomst hebben dan mislukking? Er zijn boomen te zien, die worden, wat een boom *kan* worden; er zijn dieren te zien, die worden, wat een dier *kan* worden; maar er zijn geen menschen te zien, die worden, wat een mensch kan worden, en waartoe hij den aanleg en de aandrift binnen in zich gevoelt. Hoe dan nu? Heeft de Heere God Zijne schepping zóó gemaakt, dat de aanleg der lagere schepselsoorten tot geheele ontwikkeling kan komen, maar de aanleg van dat hoogste wezen der aarde, dat *mensch* heet, nooit de volkomenheid bereikt? Zou een dier of een plant, als die spreken konden, mogen zeggen, om hetgeen ze werden: Goddank! — en zou de mensch, ook de beste, om hetgeen hij werd, moeten zeggen: Helaas? Neen! dat gelooven we niet. Maar wij gelooven, dat ook de mensch, dat vooral de mensch de bestemming heeft, om eens datgene te kunnen grijpen, wat hij lang vruchteloos begeerde; wij gelooven, dat de toekomst aan gindsche zijde der graven hem in 't bezit zal doen juichen van 't geen, reeds in het heden, aan deze zijde, door zijne ziel werd gezocht. En inzonderheid door dit geloof is ons iedere vooruitgang, dien we in ons innerlijk leven bespeuren, zoo zalig. Niet als het troosteloze woord *vergeefs* het slotwoord van onze geschiedenis is, wekt een innerlijke vooruitgang tot blijde geestdrift ons op, maar dat doet wel de zoete profetie: gij nadert, gij nadert; eens zult gij er wezen! — Die profetie ruische menigmaal ons te gemoet, als eene bemoediging, ons toegeroepen door

onze goede dooden, door onzen trouwen Heiland, door onzen grooten God!

God schiep mij 't zoeken in, het reiken en het hijgen;
Dat is me een onderpand voor 't vinden en het krijgen.

Gez. CLXXXVIII: 7.

Job XXXVIII: 3, 4, 16.

Openb. IV 11.

Job XXXVII: 5^b.

God doet groote dingen, en wij begrijpen ze niet.

Neen! wij begrijpen ze niet, de werken des Heeren. Onze wetenschap is meer een waarnemen van verschijnenselen in de natuur, dan een doordringen tot haar wezen. Onze verklaringen en uitleggingen bereiken nooit den diepsten grond der dingen. Onze navorsching, hoever ook voortgezet, houdt altijd op bij een zeker punt, waarbij we eenvoudig zeggen: *dat is nu eenmaal zoo*, — maar zonder te kunnen zeggen hoe en waarom. Alzoo, ons *begrijpen* is luttel of niets, zoo vaak wij raken aan den eigenlijken grond en het ware wezen der dingen. In dien zin staat ieder bloempje des velds onbegrepen te bloeien. En waarheid ligt er in het zeggen: *Als we één viooltje begrepen, dan hadden we geen doek meer voor de oogen der ziel.* ¹⁾ 't Is waar. Als we een viooltje volkomen begrepen, als we volkomen reden konden geven, waarom het daar groeit en waardoor, wat zoo al in de geheime werkplaats der natuur moest klaar gemaakt worden, om het te doen ontstaan, uit welke oorzaken de blaadjes zóó gegroepeerd zijn en zóó gevormd en zóó gekleurd, langs welke wegen het die liefelijke geuren ontving, en zoo meer, — wel, dan opende zich, om zoo te zeggen, een nieuw heelal voor ons oog, dan hadden we

---

1) Schefer.

een wondersleutel in onze hand, waar wij alle geheime schatkamers der schepping meê zouden ontsluiten. Maar zoover komen we niet. Laat die gedachte ons nederig houden, die gedachte, dat onze geest zelfs het meest bekende bloemeken niet genoeg kent, om te kunnen zeggen: 'k *begrijp* het, dat zelfs het meest gewone kruidje den grootsten wijsgeer, als hij er *alles* van weten wil, wanhopig kan maken. En laten we, met dat gevoel onzer kleinheid in 't harte, ons in aanbidding, telkens weêr, voor den Oneindige buigen, wiens werken altijd wonderen zijn. Maar laten we toch ook blijven vragen en zoeken. Zonder vrucht is dat niet. Hier en daar ontsluit zich iets, daar en ginds weêr iets anders. En hoe meer we gaan weten en begrijpen van de gewrochten des Heeren, des te meer zullen we stoffe vinden, om Zijne grootheid te aanbidden, om, zelfs in het kleinste, Zijne grootheid te aanbidden, en over Zijne aarde te wandelen met den lof van Zijnen naam in het hart. —

Wat 'k vat en wat ik niet kan vatten, van 't doen des Heeren, werke saâm,
Om mij den lof te doen vermelden van Zijn steeds onvolprezen naam.

Ps. CV: 1.

Ps. XXV: 10.

I Joh. II: 6.

I Cor. III: 23^a.

Gij zijt van Christus.

Wij zijn in zekeren zin reeds *van Christus* door doop en belijdenis. Maar, om nu ook in hooger beteekenis *van Christus* te zijn, moeten wij in ons de gezindheden hebben, die leefden en heerschten in hem. Wij moeten dus iets hebben, en steeds meer trachten te krijgen, van die gehoorzaamheid, waardoor hij zeggen mocht: *Mijne spijze is, dat ik doe den wil Desgenen, die mij gezonden heeft en Zijn werk volbrengt*; ¹⁾

---

1) Joh. IV: 34.

van die onderwerping, waardoor hij bij alle ramp en leed deze woorden in 't hart had: *Vader! niet gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt*; ¹⁾ van dat vertrouwen, waardoor hij, ook als alles hem verliet, de overtuiging kon uiten: *Ik ben niet alleen, want de Vader is met mij*. ²⁾ Wij moeten dan ook iets hebben, en steeds meer trachten te krijgen, van dat letten op Gods daden, dat eeren van Gods naam, dat zoeken van Gods gezelschap, dat hem zoo gewoon was. En voorts moeten wij hem navolgen in die schoone verbinding van 't gevoel voor de lusten des hemels en 't gevoel voor de lasten der aarde, waardoor de twee polen zijns levens waren: *bidden* en *zegenen*. Als het zoo met ons is, en allengs zoo meer wordt, dan zijn we eerst in de hoogste beteekenis van *Christus*. Ook doen wij dan zijn werk, zijn heerlijk werk: het bestrijden van leugen en onrecht, het lenigen van berouw en van lijden, het winnen van harten voor God. Ach! wat zijn er dan nog vele Christenen, die eigenlijk niet van *Christus* zijn! En wat is het dan te wenschen, dat wij voor ons hem toebehooren in dien innigen en verhevenen zin van geestverwantschap en overeenkomst in richting des harten! Die zoo van *Christus* is, die is er goed aan toe: die heeft deel aan den vrede en de vreugde en de vrijheid van *Christus*; die heeft deel aan den God van *Christus*; eens ook aan den hemel van *Christus*. Ja! die is er goed aan toe.

Wanneer 'k van *Christus* ben, dan zal 't mij heerlijk zijn;
Dan zeg ik: heil en heil en hoop en God is mijn!

Gez. LI: 6.

Ps. CXXXVII: 1—4.

Luc. XIX: 41, 42.

Ps. CXXXVII: 5.

Indien ik u vergeet, o Jeruzalem! zoo vergete mijne rechterhand zich zelve!

---

1) Mtth. XXVI: 39^c.   2) Joh. XVI: 32^c.

Zoo spraken Juda's ballingen, die weenende nederzaten aan de rivieren van Babel. Zij hadden hunne harpen aan de wilgen gehangen, zij voelden geen lust, om een lied van Sion daar, in den vreemde, te zingen, zij werden gepijnigd door heimwee en ze waren bedroefd. 't Is wel te begrijpen, naardien immers elken mensch de liefde tot zijn land aangeboren mag heeten. Wel zijn er, die zeggen, dat vaderlandsliefde dwaas is, dat een mensch tot de gansche menscheid behoort en zich wereldburger behoort te gevoelen. Maar toch blijft het, in weerwil van deze hoog-wijze beschouwing, zoo ten volle natuurlijk, dat wij bijzondere betrekking gevoelen op het land, waar wij geboren werden, waar onze taal wordt gesproken en waar onze geliefde dooden door ons in 't graf zijn gelegd. Geen ruimer hart heeft ooit op aarde geleefd dan het hart van den Christus. En toch, ook hij had voor eigen vaderland een bijzonder gevoel. In de eerste plaats aan zijn volk en zijn land wijdde hij zijne zorg, en aan de sombere toekomst van dat volk en dat land wijdde hij zijne tranen. Veel menschen houden wel wat al te veel van *gelijk maken*. Volgens hen is 't hetzelfde, tot welk kerkgenootschap men behoort, hetzelfde, welken dag van de week of van het jaar men beleeft, hetzelfde, dienovereenkomstig dan ook, wààr men zich in de wereld bevindt. Wat verliest intusschen het menschenleven veel van zijn poëzij, door dat lauwe: *'t is alles hetzelfde*, en wat worden daardoor vele edele en weldadige indrukken verlamd en verstompt. Wij willen niet daaraan meêdoen. Wij willen niet zóóveel uitwisschen, dat eindelijk alles kleurloos wordt. En met name dan ook het bijzonder gevoel, dat we hebben voor den grond, die onze vaders droeg en thans ons en onze kinderen draagt, willen we pogen zóó te besturen, dat het ons in het ware en goede versterke en ons mede voor dat andere vaderland vorme, dat niet hier op aarde is.

Veel snaren heeft ons hart en nutt'loos is er geen;
Maar 't harpspel is voorbij, als ge alles maakt tot één.

Job XXII: 5.

II Cor. VII: 9^a.Ps. LI: 5^b.

Mijne zonde is steeds voor mij.

De mensch, die zonde bedrijft en dan de bedrevene zonde vergeet, zondigt in dubbelen zin en in dubbele mate. Neen! wij moeten onze zonden in gedachtenis houden. Dat is nog een goed teeken en 't zal ten goede kunnen werken. 't Is een goed teeken, als wij onze zonden ons voor den geest houden, want dat bewijst, dat we 't geen geringe zaak achten, in opstand te zijn geweest tegen de Almacht en de Eeuwige Liefde, en 't bewijst tegelijk, dat we nog iets van onze verhevene roeping verstaan, de roeping om heilig te worden. Ook zal het heilzaam voor heden en toekomst kunnen werken, onze zonden, waar 't verleden van getuigt, te gedenken. Dat brengt ons tot waken, dat dringt ons tot bidden, en zoo maakt het ons krachtig, en onze ervaring bezegelt dan de waarheid van 't woord: *Niets werkt met meer macht aan onze heiliging meê, dan het herdenken onzer zonden.* 1) Bovendien, waar ik mij vroegere zwakheid en boosheid herinner, en leed daarvan heb, daar zal ik, om beterschap, ook tot Jezus mij wenden. 'k Zal veel met hem verkeerren; 'k zal luist'ren naar zijn woord, 'k zal staren op zijn beeld, 'k zal denken aan zijn bloed, — en bij dat alles ruischen de duivenwieken van den Heiligen Geest om mij heen, en waait mij eene louterende en levenwekkende lucht in het harte. O! gelukkig wij, als daartoe het herdenken van zonden ons leidt. 't Zou ook, als 't verkeerd wordt bestuurd, ons op een noodlottigen weg kunnen brengen. De berouwhebbende Petrus weent uit aan het hart van den Heiland, maar de berouwhebbende Judas grijpt den moordenden strop. Ieder onzer besture goed en wijs het gevoel van gebrek en van zonde; — nog eens, dan ligt er zegen in. Ja! eeuwige zegen. De heiligen des hemels zouden niet heilig zijn en niet in den hemel zijn, als ze niet op aarde gewoon waren

1) Bourdaloue.

geweest, gedurig hunne onheiligheid zich voor oogen te stellen. Vergete onze ziel dan hare zonde niet!

Die met een waar gevoel op zijne zonde staart,
Komt tot een hemelvaart juist door die hellevaart.

Gez. XXXV: 5.

Ps. CXIII: 1, 2.

I Tim. I: 17.

Mtth. VI: 9c.

Uw naam worde geheiligd!

De *naam* is het woord, waarbij men denkt aan hetgeen iets of iemand is. Bij den naam *God* moet men alzo denken aan hetgeen God is. Maar dan is er waarlijk wel reden voor, dien naam heilig te houden, want God is zoo onuitsprekelijk verheven en groot. Met dien naam van *God* duiden wij dat oneindig, onbegrijpelijk Wezen aan, dat uit en door zich zelf immer was, steeds nog is en eeuwig zal zijn; dat, met eene wijsheid zonder peil en eene macht zonder grenzen, deed worden al wat er bestaat en besturen blijft al wat er geschiedt; dat aan alle plaatsen is en werkt van de oneindige schepping, dat heeten mag *der zonnen zon, de geest, het leven, de ziel van alles, wat gij kunt bevroên, of nimmermeer bevroeden*,¹⁾ en dat bovendien zich aan ons openbaart als de Heiligheid en als de Liefde. Daarom, de naam van dat Wezen moet worden geheiligd en ons harte moet wenschen, dat ieder het doe. Velen doen het niet. Velen spelen met dien naam. Velen vloeken met dien naam. Dat is verschrikkelijk. In den hemel rilt diepe eerbied door het hart van den Engel, die den naam hoort van God, en de menschen op aarde spelen en beuzelen er meê. In den hemel is de naam van God de grondtoon van alle reien en psalmen, en de menschen op aarde verwenschen en ver-

1) Vondel.

vloeken er meê. Laat ons dien gruwel tegengaan met al ons vermogen, en laat ons in eigen gemoed, door gedurig aan de ontzettend verhevene majesteit Gods te denken, gedurig bij herhaling dat gevoel van diepen eerbied versterken, dat vooral ons, kleine en onreine vrouwenkinderen, tegenover dien Groote, dien Heilige, voegt. Laat ons dat doen, niet om onze ziel tot vrees, maar wel, om onze ziel tot aanbidding te stemmen. Niet tot vrees, want God is *onze Vader*. Wel tot aanbidding, want God is *onze Vader, die in de hemelen is*.

Oneindig groot is God. Hier en in alle sferen
Moet al, wat van Hem weet, Zijn grooten naam vereeren.

Gez. II: 1.

Hagg. I: 5, 6a, b.

Rom. VIII: 6.

Pred. II: 2.

Tot het lachen zeide ik: Gij zijt onzinnig! en tot de vreugde:
Wat maakt deze?

Hoe nu? Moet de vreugde zoo worden veracht en moet het lachen zoo worden beschimpt? Moet dus, — want dat zou er uit volgen, — stroefheid en somberheid worden verheerlijkt? Zoo is 't niet. De Prediker heeft hier éénen bepaalden lach, ééne bepaalde vreugde voor oogen; hij denkt aan den lach en aan de vreugde derzulken, die het geluk des levens zoeken in den roes der vermaken, in de opgewondenheid van maaltijd, feestviering, spel en zoo meer. Welnu, van *die* vroolijkheid zegt hij, dat zij 't hart niet voldoen kan, dat zij geen zin en geen ziel heeft, en dus ook niets nalaat, waar men iets aan kan hebben. En dat is volkomen waar. Zulke soort van vreugde heeft veel van een vuurwerk: eenige oogenblikken van gesis en geschitter en geklap en geknetter, en dan is 't uit, en dan blijft er niets over dan een zwart en onbehaaglijk ding, dat niet

eens het aankijken waard is. De mensch, die bepaaldelijk op het genot van zinnelijke verstrooiing zoo aast, doet dan ook gewoonlijk als een zeer onbeduidend wezen zich kennen. 't Kan niet anders; want zijne soort van vreugde is voor 't hoofd en voor 't hart gansch onvruchtbaar. Daarom moeten wij met dezulken niet meêgaan. Dat wil niet zeggen, dat wij verachten moeten al wat men vermaak noemt, maar wel, dat wij 't vermaak niet moeten stellen tot het doel van ons leven. Als men in 't veld is, om te oogsten, mag men zich wel een korenbloem of wat op den hoed steken; waarom zou dat niet mogen? Maar met de korenbloemen te spelen en aan den oogst niets te doen, dat is den mensch geheel onwaardig; dat brengt hem ook tot hongerlijden: van korenbloemen leeft men niet. Alzoo, wij zullen *ontspanning* niet wraken, indien slechts *inspanning* de hoofdzaak blijft in ons leven en streven, en dan zullen wij tot ontspanning liefst dátgene kiezen, wat niet geheel voorbij is, wanneer het voorbij is, maar waarvan iets goeds nog als rest blijft in geest en gemoed. Zoo zal almeê onze vreugde ontwikkeling zijn van ons wezen, en de lach onzer vroolijkheid zal kunnen vervloeien in een glimlach van dankbaarheid voor onzen God.

Inspanning voor wat goeds zij regel van uw leven.

En, spant gij uwen geest bij wijlen ook eens uit,

't Zij met een vreugde dan, die u iets goeds kan geven,

't Zij met een vreugd, die iets beduidt.

Gez. XXX: 4.

Deut. VI: 4.

I Cor. VIII: 4b.

Jez. XLV: 5a.

Ik ben de Heer, en niemand meer; buiten mij is er geen God.

Dat er slechts één God is, dat is een geloof, waartoe de mensch door zijn godsdienstig gevoel wordt gedrongen, zoodra dat gevoel zich van ruwe zinnelijkheid en kinder-

achtige bekrompenheid vrij gemaakt heeft. Op het lage standpunt van den heiden kan men nog vrede hebben met het bestaan van menigvuldige goden. Maar is de geest uit die laagte uitgeklimmen, dan kan hij niet anders dan aan de voorstelling van *God* het denkbeeld van het onbepaalde, het onafhankelijke, het volmaakte verbinden. En dat denkbeeld leidt noodwendig tot het denkbeeld van *eenheid*, want *veelheid* van machten brengt onderlinge beperking en afhankelijkheid meê. De wereldgeschiedenis leert dan ook, dat immer de ontwikkeling en verlichting van een stam of een volk op den ondergang van het *veelgodendom* uitliep. Bovendien, dat geloof aan éenen God, en niet meer, wordt ons ook door de schepping bevestigd. Wij zien, in velerlei blijken, dat de schepping door ééne wetgeving beheerscht wordt en dat zij is één geheel. Zij is één geheel, waarin het meest harmonisch verband bestaat tusschen alle grootere en kleinere deelen; zij is een boek, waarvan zeer kennelijk alle bladen zijn beschreven door ééne en dezelfde hand. Zoo zegt wat rondom ons en wat in ons is: *amen*, op die verhevene woorden: *Ik ben de Heer, en niemand meer; buiten mij is er geen God*. En waartoe moet nu dit ons leiden? Tot diepen eerbied, diep ontzag. Uit en door één God is alles. Die Eene schiep èn de zon, die daar schittert met prachtigen glans, èn het mugje, dat hier danst in haar liefelijke stralen. Die Eene bestuurt de komeet, op hare ontzettend verre reis door de ruimte, en ook het menschenkind, bij zijnen gang hier door 't stof. Die Eene geeft aan de ster en aan den glimworm het lichtend vermogen, aan de zee en aan de menschenborst de gestadige golving, aan den bliksem en aan het vogelken de kracht des geluids. Die Eene schiep alles, verzorgt alles, regeert alles, is alles. Want zonder dien Eene zou niets zijn geworden, niets kunnen gebeuren, niets kunnen bestaan. Wie voelt, bij dat denkbeeld, zijne knieën niet buigen? Wie voelt, bij dat denkbeeld, zijne ziele niet knielen? Aller lof zij voor dien Eene, die zoo alles, alles is! —

God is Alfa en Omega van het mateloos heelal,
 De Eenige, die steeds geweest is en die immer wezen zal.
 O! dat ieder in aanbidding voor dien Eene nedervall',
 Zingend, met den Engel samen: aan dien Eene hangt het Al!

Gez. V: 2.

Ps. L: 15.

Luc. XI: 11—13.

Jac. V: 13^a.

Is iemand onder u in lijden, — dat hij bidde.

Dat is een goede raad. 't Is het beste, dat wij, in 't lijden zijnde, onze toevlucht nemen tot God. En dat moeten we dan niet doen uitsluitend met de bede, dat God het lijden van ons verwijderen moge, maar tevens met de welgemeende belijdenis, dat wij goed zullen vinden al, wat Hij zal bepalen, en ook met den oprechten wensch, dat de droefenis, 't zij ze voorbijga of nog blijve, ons heiligen moge, door ons te brengen tot inniger verbond met den Heer en met God, en door ons oog van de ijdelheden der wereld af te wenden en naar den hemel te richten. De lijder, die met zulke gezindheden bidt, zal er zich verkwikt en versterkt door gevoelen. In elk Gethsemane, waar zóó gebeden wordt, wordt als het ware de wiekslag van een Engel gehoord, die met opbeuring komt en vertroosting. Alle kruisdragen, waarmede zich zulk bidden verbindt, levert stof, om de taal des geloofs en der hoop op de lippen te nemen, die den lof van God doet hooren, omdat Zijne liefde meêdeelt: onder 't kruis, de kracht, en, na het kruis, de kroon. O! zij het zoo bij ons, als we lijden. Ziet! wanneer wij erg benauwd zijn, of hevige pijn ons bestookt, dan grijpen wij naar de hand van een dergenen, die, met liefde in het hart, ons omringen. Maar zoo moeten we bovenal grijpen naar de hand van onzen Vader. Die staat òòk bij ons, en òòk, — ofschoon Hij 't lijden ons oplegt, — toch òòk met liefde voor ons in het

hart. Welnu, *bidden* is het grijpen van de hand onzes Vaders, en daarbij wordt de smart gelenigd en de moed verhoogd. Wel ons, als dat middel door ons bij alle lijden te baat wordt genomen. 't Was Jezus' middel ook. En 't zal ons nog dikwijls aanleiding geven, hier, op aard, om te zeggen: *Het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest*, ¹⁾ en na dit aardsche leven zal onze ziel kunnen roemen: *Uit elken traan, in 't stof vergoten, zie 'k nu een hemelroos ontsproten, die nooit voor 't hart weêr welken zal.* ²⁾ Dus, het lijden is zoo kwaad nog niet, als men maar *goed* lijdt. Dan voelt men: 's levens ongenade is òòk genade Gods.

Wanneer zijn de stekels 't scherpste van de doornenkroon der smart?

Als ik draag mijn kroon van doornen met een God niet zoekend hart.

Ps. CXIX: 36.

I Kron. XXIX: 11, 12.

Mth. VI: 27.

Ps. CXXVII: 1.

Zoo de Heer het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden de bouwlieden daaraan; zoo de Heer de stad niet bewaart, te vergeefs waakt de wachter.

Dat heeft de groote geschiedenis der wereld en de kleine geschiedenis van ons leven menigmaal getoond. Zeer dikwijls immers deed het verschijnsel zich op, dat alle berekeningen schenen juist te zijn, dat alle voorbereidselen doelmatig werden genoemd, dat, in één woord, alles aanwezig was, wat noodig kon worden geacht, om een voorgesteld doel te bereiken, en dat er toch niets van kwam. En waarom kwam er dan niets van? Omdat een hoogere wil het niet wilde. God bracht een onvoorzien geval in het plan, en — het huis, dat men bouwde, kwam niet af, de stad, die men bewaakte, lag open. Dit leere ons, dat wij, bij al

1) Ps. CXIX: 71^a

2) Feith.

onze ondernemingen, ons afhankelijk moeten gevoelen van God. Dat zal wijs en goed zijn. Wijs zal het zijn, want als men afhankelijk is, dan is het onwijs, zich aan te stellen, alsof men onafhankelijk ware. En goed zal het zijn voor ons, want het zal ons, bij wêslagen, tegen dien onverdraaglijken hoogmoed bewaren, die snoeft: *Is dit niet het groote Babel, dat ik heb gebouwd, door de sterkte mijner macht en ter eere mijner heerlijkheid?* 1) — het zal ons, bij mislukking, de teleurstelling veel kalmer dan anders doen dragen; het zal, in 't algemeen, ons doen winnen in echte vroomheid van zin. De grondslag van alle echte vroomheid is juist dat gevoel van afhankelijkheid. In het dal wortelt de berg met zijne hoogten vol licht; in den deemoed wortelt de godsdienst, met zijn schoonheid en zegen. Alle vromen zijn er ons in voorgegaan, — en Jezus bovenal, — in dat opnemen van Gods wil in iedere berekening. Dat moeten wij òòk doen; vlijtig bouwen, jawel, en ijverig waken, maar niet zonder gevoel van behoefte aan hoogere hulp. Dus ook geen huizen bouwen en geen steden bewaken, waarvan we weten, dat ze Gode mishagen. Neen! maar huizen bouwen en steden bewaken, die welgevallig aan God *kunnen* zijn, en dan huismuur en stadsvest met dit opschrift voorzien: Aan 's Heeren zegen is 't al gelegen.

Wend alle krachten aan, die Gods bestel u gaf,
Maar ook, bedenk er bij: van Hem hangt de uitkomst af.

Ps. CXXVII: 1.

Spr. XII: 28.

Fil. I: 21.

I Cor. XV: 55a.

Dood! waar is uw prikkel?

Dat is een uitdagend woord van den Christen, gericht tot den geduchten dood. En waardoor kan en mag de Christen

---

1) Dan. IV: 30.

zoo uitdagend roemen? Doordien voor hem de dood zijn prikkel niet meer heeft. Immers, *de prikkel des doods is de zonde.* 1) Met die uitdrukking wordt de dood vergeleken bij een dier, dat van een stekel of angel voorzien is, en in die vergelijking ligt dus deze gedachte: datgene, waardoor de dood te vreezen is, datgene, waardoor het komt, dat de dood een mensch kan deren en schade doen, is de zonde. Vooral door de zonde wordt de dood recht schrikwekkend. De zonde bindt een mensch aan de aarde; de dood rukt hem van de aarde af. De zonde stelt zinnelijk genot boven alles; de dood vertreedt de zinnelijkheid. De zonde maakt bang voor God; de dood dagvaardt voor God. En zoo meer. Als ik dus de zonde mijns harten, in de kracht mijns Heeren, verwin, en, zoo doende, los word van de wereld, en hooger genot leer kennen dan zinnelijke vreugde, en de vrees voor God voel vervangen door vrede met God en verlangen naar God, — dan heeft voor mij de dood verloren dat, wat hem 't meest schrikwekkend maakte, en: *Dood! waar is, uw prikkel?* is dan mijn taal en roem. Bij zoovele andere drangredenen, is dan dit eene drangreden te meer, om iederen dag, ieder uur, tegen de zonde te strijden: overwinning der zonde is ontwapening des Doods. En dat heeft wat in, den Dood ontwapend te hebben! Dat wil wat zeggen, uitdagend te durven staan tegenover dien heerscher, die, op zijn hoogen troon van doodkisten gezeten, zijne armen over alle levenden uitstrekt, en dan grijnzend uitroept: *mijn!* Welnu, moed tegenover dien dood is het voorrecht en de zegen van den dienaar van Christus. Groote Christus! wat maakt gij uwen dienaar groot! Moge onze eigene zielservaring zóó ons doen spreken, en ons eenmaal doen gevoelen, dat de dood geen kwaad doet aan wie van Christus is.

Waar de zonde wordt verzwakt,
Wordt de macht des doods geknakt.

Gez. CLXXXVII: 1.

---

1) Vs. 56a.

Ef. IV: 26^a.

Wordt toornig, en zondigt niet.

Een zware eisch is dat. Toornig worden valt ons maar al te gemakkelijk, maar toornig worden zonder te zondigen, dat is een zeer moeilijke zaak. Het is zoo, maar toch geen onmogelijke zaak. Een mensch kan de kracht zich eigen maken, om zijn toorn zoo te beheerschen en zóó te besturen, dat er geen zonde uitgroeit. Of zullen we zeggen: de toorn is op zich zelve al zonde? Dat gaat zoo algemeen niet door. Of de toorn zonde moet heeten, dat hangt er van af, *waarom* en *hoe* men toornig is. De stelling, eens door iemand ¹⁾ geuit, dat de toorn tegelijk *de blindste, de hevigste en de laagste raadgever* is, kan niet zoo gansch onvoorwaardelijk gelden. Er is zelfs een edele toorn. Er zijn gevallen, waarin afwezigheid van toorn zonde zou zijn. *'t Is geen blijk van zieleadel, als de gal nooit overloopt.* ²⁾ Neen! al wat valsch, al wat boosaardig, al wat laag is, mag en moet een gevoel van toorn in ons hart doen ontwaken. Alleenlijk moeten we daarbij toezien, dat niet het onheilig vuur van haat en van wraakzucht zich vermenege er meê. Als dat er niet in komt, dan zijn we toornig en zondigen toch niet. Van zulk een toorn zonder zonde is het levende beeld in Jezus te aanschouwen, waar hij zijne tegenstanders aanziet met toorn, *meteen bedroefd zijnde over de verharding hunner harten.* ³⁾ Alzoo, dit is de les, die wij elken dag, ook op den heden aangevangen dag, te betrachten hebben: niet toornig worden over dingen, waarover het òf kinderachtig òf onredelijk is, toornig te zijn, en: bij rechtmatigen toorn, behoedzaam blijven, opdat de verontwaardiging over de zaak niet oversla tot haat en wraakgierigheid tegen den persoon. Vooral dat zelfbestuur komt in Jezus' voorbeeld zoo schoon aan het licht: naast den gloed van den toorn de droefheid

1) De Ségur.

2) Claudius.

3) Mrc. III: 5^a.

der liefde; wel donder, maar ook zonneshijn. In zijne gemeenschap, waarin zooveel goeds, waarin eigenlijk alles goeds, is te leeren, worde door ons dan ook die kunst geleerd, die bij uitnemendheid goed is, maar tevens zoo moeilijk, dat het altijd blijft eene kunst: *toornig te zijn zonder zonde*.

't Vuur van den toorn doet meest des Satans outer rooken,
Maar 't kan ook zijn een gloed, ter eer van God ontstoken.

Gez. LXXIII: 6, 12.

Ps. CIII: 2—5.

Joh. VI: 31—33.

Joh. VI: 51^a.

Ik ben dat levende brood, dat uit den hemel nedergedaald is.

Christus, ons manna. Gelukkig, dat we manna hebben, want de weg, dien wij betreden, kan geen voedsel, althans geen voldoende en genoegzaam voedsel, ons leveren. Verzaadiging voor 't zieleleven groeit niet uit onzen grond. En toch heeft onze ziele honger, en zij heeft aan kracht behoefte, — gelukkig, dat er manna is! Ons manna is Christus. Als wij hem hebben, dan wordt de honger onzer ziel naar vrede bevredigd, en dan voelt de spierkracht onzer ziel zich versterkt en verjongd. En dezen Christus gaf God ons, opdat het zóó ons zou wezen. In waarheid, God is goed! Het graan op den akker, dat voor de voeding onzer lichamelijke kracht staat te rijpen, is een blijk van de goedheid des Heeren, maar nog hooger blijk dat manna, dat Hij der ziel in Christus biedt. Laat ons er voor danken, laat ons er van nemen, en laat ons er van meêdeelen aan wie 't nog niet kent. Zouden wij er niet voor danken? Zouden wij er niet van nemen? Maar dan waren we even onverstandig, als slecht. Dan keerden wij van God ons af, den goeden Vader, die brood geeft, en wij hielden ons aan de wereld, de valsche moeder, die steen geeft, als men brood

van haar vraagt. Neen! dat moeten we niet doen, maar ons toeigenen al die verkwikking, al die versterking, al die verzadiging, die ons in en door Christus verkrijgbaar gesteld is, verkrijgbaar om niet. En dan, — gelijk wij reeds bedachten, — dan moeten wij van onze spijs ook aan de broederen deelen. Daar is nog veel aan te doen. Zeer velen zijn er nog, die 't brood des hemels missen. Aan allen, die onder ons bereik zijn, moeten wij iets er van geven. Dat kan. Want dit hemelbrood is het ware wonderbrood, dat steeds aangroeit in de handen, die er van breken en geven. Die van dit hemelbrood weggeeft, geeft zich nooit arm, maar wordt juist door zijn geven steeds rijker. — Dat moeten we ook van daag onthouden. Wij vinden, Goddank! in dit morgenuur weêr ons brood; maar hemelbrood biedt God ons ook, door ons aan Christus te doen denken.

Dat deel van ons bestaan, dat tot deze aard behoort,
 Wordt door 't geen de aarde geeft gevoed;
 Maar uit den hemel slechts komt ware voeding voort
 Voor 't geen van ons ten hemel moet.

Gez. CIX: 2.

Job I: 21b.

Rom. VIII: 28.

II Kron. XXV: 9b.

De Heer heeft meer dan dit, om u te geven.

De Koning Amazia had een krijgsplan, waarvan een profeet hem eene wijziging aanried. Maar, nam hij die wijziging aan, dan waren honderd talenten, die hij reeds had uitgegeven, nutteloos besteed. Daarom maakte hij bezwaar. En 't is tot oplossing van dat bezwaar, als de profeet tot hem zegt: *De Heer heeft meer dan dit, om u te geven.* Dat woord bevat eene gedachte, die ook òns nog te pas komen kan. Wij kunnen in dit of dat geval gaan inzien, dat de weg, dien wij bewandelen, verkeerd is, maar dan

kan het gebeuren, dat we toch willen voortgaan, om de schade, die het terugkeeren ons berokkenen zou. In zulke omstandigheden komt ons de gedachte te pas, dat de schade, die aan het verlaten van een verkeerden weg is verbonden, geen schade is, maar winst; dat God, als Hij van eene verkeerde handeling ons afmanend, ons daardoor aanmaant, dit of dat ten offer te brengen, een zegen voor ons gereed heeft van heel wat hoogere waarde, dan hetgeen door ons moet worden ten offer gebracht. En voorts, niet alleen als God ons aanmaant, iets los te laten, maar ook als God ons, om zoo te zeggen, eigenhandig iets afneemt, kan die gedachte ons goed zijn: *De Heer heeft meer dan dit, om u te geven.* 't Is eene gedachte vol troost, bij iedere winstderving en elk verlies, door Gods bestuur ons beschikt. Zelfs bij verliezen, onherstelbaar op aarde, heeft zij nog vertroosting in. Op de grafsteden onzer dierbaren kan zij ons doen spreken met hope: meer dan dit aardse leven heeft mijn Heer en God voor mij; Hij heeft voor mij ook nog een hemel, waar ik voor alles Hem zal danken, ook voor mijn smarten hier op aarde, en waar ik zóó onder den indruk zal staan van Zijn *geven*, dat de indruk van Zijn *nemen* mij geen kwelling meer zal zijn. Gelukkig wij, als dat geloof in ons leeft, ons beheerscht, dat God ons niets onthoudt of ontnemt, of het is met het liefderijk doel, om ons voor te bereiden tot het ontvangen van wat grooters en beters, dan 'tgeen ons werd onthouden of ons ontnomen werd. Gelukkig wij, als dat geloof ons ten einde toe bijblijft, en als ook dan, wanneer, met dit leven, ons de gansche wereld ontvalt, die stem blijft ruischen in ons hart: *De Heer heeft meer dan dit, om u te geven.*

De vrome houdt dit vast, bij elk verlies in 't leven,
Dat alle *nemen* Gods de weg is tot het *geven*.

Ps. CXIX: 2.

Welgelukzalig zijn zij, die Zijne getuigenissen onderhouden, die Hem van ganscher harte zoeken.

Het een behoort bij het ander: het *onderhouden van de getuigenissen* of bevelen *van God* en het *God zoeken van ganscher harte*. Als het tweede er niet is, dan wordt het eerste een in acht nemen van gebruiken en vormen, zonder ziel en zonder zin, zonder waarde en zonder werking. En ach! van hoe velen komt de godsdienst toch hierop slechts neêr. Hoe velen zijn er, die, ja wel, zich van versmading of schennis van Gods wetten onthouden, die voorts op gezette tijden aan de Godsvereering deelnemen, en hunne tempelgaven storten, maar die God niet van ganscher harte zoeken, wier hart schier niets voor God gevoelt. En juist doordien er nog zooveel onechte godsdienst is, is er nog zoo veel onedel leven; juist doordien er nog zoo groote overvloed is van Farizeëngeest, is er nog zoo groot gebrek aan Christusgeest. In Christus was het *God van ganscher harte zoeken* de bron, waar het *onderhouden van Gods getuigenissen* gestadig uit voortkwam. Zoo moet het dan bij ons ook worden; zoo als bij hem, ja! — en door hem. Verguld koper is de godsdienst, die niet voortkomt uit een hart, dat naar God trekt; echt goud is alleen de godsdienst, die tot uitgangspunt heeft eene ziel, waarin dit staat geschreven: *Wien heb ik, o God! nevens U in den hemel? Buiten U lust mij ook niets op de aarde.* 1) Zulk eene ziel ga in ons leven, door den invloed onzes Heeren, die zulk eene ziel in volkomenheid had. Zulk eene ziel ga in ons leven, die, door liefde gedreven, steeds bij God zoekt te wezen, en die 't verlangen naar God in zich telkens versterkt, door gedurig te zeggen: *Waar is het mij ooit goed geweest zonder U? Of waar is het mij ooit kwalijk gegaan, wanneer ik me in Uwe nabijheid gevoelde?* 2) Wat dit woord te denken geeft, dat drijve onze

1) Ps. LXXIII: 25.

2) Thomas a Kempis.

harten aan, om den Heere God te zoeken; dan is ons onderhouden van Zijne bevelen godsdienst van den echten stempel; dan is er ook kracht en heerlijkheid in, bij ons leven en ons sterven; dan is er vrede in en hope, — onverderfelijke vrede en onsterfelijke hoop.

Stel u met vormen niet te vreden
 En blijf niet hangen aan den schijn;
 In *uwe ziel* moet godsdienst wezen,
 Als in *uw godsdienst* ziel zal zijn.

Gez. LX: 6, 7^a.

Jez. XI: 9.

II Petr. III: 13.

Rom. VIII: 22^a.

Wij weten, dat het gansche scheepsel te zamen zucht.

Paulus had, toen hij dit schreef, het oog op de redeloze schepping, en sloot dus aan de dichterlijke voorstelling van de oude Profeten zich aan, dat de ramp, de vloek der zonde niet enkel op de menschen, maar op heel de aarde drukt. En die voorstelling heeft nog hare waarde; — nog kunnen wij met die gedachte iets doen. Laat ons 't maar eens even nagaan. Hoe komt het, dat het ijzer en het staal, niet alleen als hulpmiddelen voor 't bevorderen van nijverheid en welvaart in gebruik gesteld worden, maar ook tot moordtuigen worden verwerkt? Hoe komt het, dat het zilver en het goud, niet alleen aangewend worden, om welzijn te bevestigen, nooden te lenigen, onheil te weren, maar ook om de onschuld te verleiden, om de trouw te verzaken, om den geest aan 't stof te boeien, die vrij en rein omhoog moest gaan? Hoe komt het, dat de plant wordt geschonden en dat het dier wordt mishandeld? Hoe komt het, dat hier het koren wordt plat getreden door een gewapenden drom en dat daar het graan wordt misbruikt, om er een drank uit te stoken, die armoë meëbrengt en verlamming, misdaad

en krankzinnigheid? — Dat alles komt immers, doordien de menschen zondaren zijn. En, ja, als we dat bedenken, dan is het ons, als hooren wij een droevig geluid, dat uit de diepten komt en dat omzweeft over wegen en velden; dan is 't ons, of de schepping zucht! De schepping zuchte nooit door ons. Het hart, dat in ons leeft, vermijde en bestrijde al die lage gezindheden, al die ruwe en onedele driften, waardoor een mensch er toe komt, om zich aan de schoone schepping Gods te vergrijpen, — te besmetten, wat rein uit Gods hand is gekomen, te misbruiken wat God ten gebruike ons gaf. En zoo werke ons voorbeeld en ons woord er toe mede, om den lust tot leed doen en verderven te verminderen op aarde, en aan die aarde al het schoon te laten, waarmee haar God heeft getooid, en van die aarde al den zegen te innen, waarmee God haar vervuld heeft. Die naar Christus zich noemt, moet priester des Allerhoogsten zijn in den tempel der schepping, maar door te heulen met de zonde wordt de mensch tot een beeldstormer in dat heiligdom Gods. Wij willen liever priesteren wezen. —

Verminder 't zuchten van de schepping, dat van der menschen kwaad getuigt,
En vorm ook zóó u voor die schepping, waar, wijl zij rein is, alles juicht.

Ps. CXLV: 4.

Ps. CIII 15, 16.

Jac. IV: 13, 14.

I Sam. XX: 3c.

Er is maar als eene schrede tusschen mij en den dood.

Dat kan niet alleen iemand zeggen, die, gelijk David toen, door een vervolger zijn leven belaagd ziet, maar ieder mensch kan dat zeggen, met het oog op de algemeene vluchtigheid en broosheid des levens. Vluchtig is het leven, want de tijd is gewiekt, en zelfs die oud worden krijgen niet veel van den tijd; 't is al sterk, als ze 't cijfer van tachtig jaren

bereiken. En ook een tijdvak van tachtig jaren is zoo spoedig voorbij, dat wie het vervuld heeft, er zich verrast door gevoelt, en met verwondering uitroept: waar is die tijd toch gebleven? Maar bovendien, de meesten bereiken op verre na dien ouderdom niet. Het leven is zoo broos, dat slechts weinigen het zóólang uithouden kunnen. Eene enkele luchtstrooming, ter kwader ure opgevangen, kan de krachtigste gezondheid yerderven; eene enkele onjuiste beweging des lichaams kan oorzaak van de verkwijning der levenskiem zijn. En voegen wij bij die gedachten nog deze, dat gevaren voor 't leven verscholen kunnen liggen in het water, dat we drinken, in den dampkring, waar we in ademen, en dat een heirleger van ziekten en kwalen voortdurend alle levenden dreigt, — ja! dan voelen we: tusschen ons en den dood is niet veel meer dan eene schrede. En dat gaan we nog dieper gevoelen, als in onze nabijheid of onder onze bekenden op eens een leven verbroken wordt, dat nog bestand scheen voor jaren, op eens de krachtige man uit zijn plannen en werken, de bloeiende bruid uit haar wenschen en droomen, het blozende kind uit zijne vermaken en spelen door den dood wordt weggerukt. Maar wat nu te doen, als we zoo worden indachtig gemaakt aan den korten afstand, die er is tusschen ons en den dood? Drie dingen vooral: ons gemeenzaam maken met het denkbeeld der aanstaande scheiding, ons onthouden van een al te vast verbond met de aarde, en ons aansluiten aan den Levensvorst, door wien wij zullen zeggen kunnen, met vrede en met hoop: indien er slechts als eene schrede is tusschen mij en den dood, dan is er ook slechts als eene schrede tusschen mij en den hemel.

Het denkbeeld, dat elk uur ons 't leven kan begeven,
Moet mede ontwikk'ling zijn der kiem van 't eeuwig leven.

Ps. XC: 2.

Ps. CIV: 34.

Mtth. XIV: 23a.

Mtth. XIV: 23b.

En als het avond was geworden, zoo was hij daar alleen.

Jezus was op den berg, alleen. Jezus zocht dikwijls de eenzaamheid op, en adelde dan die eenzaamheid door groote gedachten en door het verkeer zijner ziel met den Vader. Ook daarin moeten wij Jezus navolgen. Wij moeten niet rusteloos blijven wien en woelen in den maalstroom der bemoeiingen, waarin het leven ons intrekt, maar wij moeten gedurig ons eens afzonderen, om tot ons zelve te komen, door alleen te zijn met ons zelve en met God. De eenzaamheid, door 't gevoel van Gods nabijheid gewijd, is de vruchtbare kweekplaats van het ware en schoone en goede, dat in ons harte moet zijn. Daarom is 't goed, haar te zoeken. Ook is 't een gunstig teeken, als men in de eenzaamheid zich nimmer verveelt of zich zelve niet tot hinder is. De onreinen van hart kunnen òòk, — juist om den wille van onreine plannen, — de eenzaamheid zoeken, maar die zijn er zich zelve tot hinder, die schrikken er van hunne eigene schaduw, die beven er bij 't geluid van hun eigenen tred. De lichtzinnigen vervelen zich in de eenzaamheid, en bevinden zich liefst in toestanden en in kringen, waar ze zich zelve vergeten kunnen. Waarlijk! niet zeer vereerend, als men er dan het beste aan toe is, wanneer men vergeet, wie men is. 't Zijn dan ook altijd, op zijn allerzachtst genomen, onbeduidende lieden, de menschen, die bang van de eenzaamheid zijn. Omdat ze te onbeduidend zijn, om met zich zelve zich bezig te houden, zoeken ze immer zich zelve te ontloopen, en, als anderen hen ontloopen, om diezelfde onbeduidendheid, dan weten ze in 't geheel met zichzelf geen raad, en worden, op den koop toe, nog boos op die anderen, die hen ontwijken. Met ons zij het anders. Onze geest en ons gemoed zij zóó gestemd, dat het ons een genot zij, van tijd tot tijd alleen te zijn met ons zelve en met God, en dat ieder uur, in dat stille heiligdom der eenzaamheid doorgebracht, ons weér iets wijzer en beter doe terug keeren in 't bedrijvige leven.

Voor ons zij de eenzaamheid juist hierom goed en zoet,
Dat dáár vooral ons hart zich zelf en God ontmoet.

Luc. XII: 15^a.

Ziet toe en wacht u van de gierigheid.

Alle menschen willen geld hebben, maar velen verstaan niet de kunst, om waarlijk hun geld te *hebben*. Er zijn veel menschen, van wie men eerder zou moeten zeggen, dat het geld hen heeft, dan dat zij het geld hebben. Dat zijn de dwazen, die wij gierigaards noemen. *De rijkdom dient den wijze, maar beheerscht den dwaas.* 1) Voorzeker! gierigheid is dwaasheid, en eene dwaasheid, die tot zulk eene krankzinnigheid over kan slaan, — gelijk menig voorbeeld geleerd heeft, — dat een mensch gebrek gaat zitten lijden boven op zijn koffer vol goud. Maar al klimt zij niet tot zulke krankzinnigheid op, toch blijft zij eene dwaasheid. De gierigaard bereidt zich een *heden* vol onrust, door altijd voor verlies en ontvreemding te vreezen, en eene *toekomst* vol van schrik; want niet anders dan verschrikkelijk kan hem de zekerheid zijn, dat hij, als de dood eenmaal komt, alles over moet geven, dat hij geen enkelen penning zal mogen behouden, en, — dit is misschien voor zijn gevoel wel het ergste van alles, — dat dan *een ander* zal grijpen in *zijn* geld en *zijn* goed. Maar gierigheid is bovendien even laag, als dwaas. Zij ketent den menschengeest vast aan het aardsche, zij klinkt het hart aan deze wereld vast. Zoo doende verbant zij alle waardige en groote gedachten, en zij dooft alle edele gezindheden uit. Zij gelooft niet aan deugd, zij heeft geen zin voor het schoone, zij mist gevoel voor het lijden, en de liefde verworpt zij voor den afgod van 't ik. O! wel had dan Jezus tot die waarschuwing reden: *Ziet toe en wacht u van de gierigheid*. Die waarschuwing moet voor niemand onzer een woord in den wind zijn. Hetzij ons veel of weinig is ten deel gevallen van de goederen der aarde, laten wij nimmer ons hart er aan boeien, laten wij nimmer onze

1) Seneca.

vrijheid en onze deugd *er* aan offeren, laten wij den edel-aardigen moed hebben, om er van te kunnen afstaan voor al wat goed is en groot, laten wij, bedenkende, dat het geld *een goede knecht, maar een slechte meester* ¹⁾ is, er ten zegen van ons zelve en van velen *meê* werken, en steeds zóóveel bezittingen verzamelen van hoogere waarde dan zilver of goud, dat wij ons nog rijk gevoelen, als wij alles overgeven in de handen van den dood.

Steeds vergâren
En bewaren
Zal arm doen zijn,
Hoe rijk men schijn'!

Ps. CXIX: 18.

Deut. XII: 9.

Hebr. IV: 1.

Hebr. IV: 9.

Er blijft dan eene rust over voor het volk Gods.

Veel onrust heerscht in 't menschenleven. Iedere dag heeft zijne onrust. Ook deze zal er denkelijk wel weêr iets van hebben. Zorgen en bekommelingen kunnen ons harte bezwaren; verzoeking en zonde baren ons moeite en strijd; teleurstelling en berouw brengen onze kracht aan het wankelen; door ontbering en rampspoed zijgt onze ziel vaak inéén; — in waarheid, er is veel onrust in het menschelijk leven. Ongelukkig de mensch, die, te midden van al die onrust, zelfs geen uitzicht op rust heeft, die zelfs nog geene ruste durft hopen aan gindsche zijde van 't graf. Dat durft wel de mensch, die zich als lid van 't volk Gods mag beschouwen. En wie is dat? Dat is hij, die in het voetspoor treedt, waarop de Zone Gods hem voorgegaan is; dat is hij, die Gods wet zich tot richtsnoer kiest, die God vertrouwt en bemint, en die bovenal in den omgang met God zijnen troost zoekt, zijn heil, zijne vreugde. Voor dezulken blijft er eene

1) Baco.

ruste over. Eigenlijk staat er: *eene sabbathrust*. Wat is dat een liefelijk beeld! Het leven hier op aarde de werkdag; het stervensuur de avond, waarop de sabbath begint; het leven na den dood de rustdag! 't Is te wenschen, dat ons de liefelijkheid van dat beeld moge streelen, als van het beeld van ons bestaan, en dat wij dus onder de bezwaren en moeiten des levens mogen worden bemoedigd door deze gedachte: een ploeger komt moê van het veld, aan den laatsten avond der week; hij legt werktuig en werkpak ter zijde; hij doet kleederen aan, die nog wel niet geheel de Zondagsche zijn, maar er toch iets van hebben; hij komt al bij aanvang tot ruste voor morgen: morgen is 't Zondag! — zoo zal het mij gaan in een hooger zin. O! 't is wonder, maar 't is een droevig wonder te heeten, dat zóóveel vermoeide menschen blijkbaar niet reiken naar die rust. Wij, voor ons, wij willen er naar reiken, en wij willen God danken, dat wij dit Evangelie vinden in 't Evangelie: *Er blijft dan eene rust over voor het volk Gods!*

Gelukkig wij, als, bij al de onrust, die telkens ons het heden biedt,
De hoop ons troost, door ons te spreken van onzen rustdag in 't verschiet.

Gez. CLXXXIX: 1.

Jez. XLI: 10, 11a.

I Petr. III: 16.

Ps. LXIV: 4, 5a.

Die hunne tong scherpen als een zwaard, een bitter woord aanleggen
als hun pijl, om in verborgene plaatsen den oprechte te schieten.

Van iedereen wordt kwaad gesproken in onze liefdelooze wereld; iedereen is voor en na ook het voorwerp van laster. *Wees zoo kuisch, als het ijs, en zoo rein, als de sneeuw, gij kunt den laster niet ontwijken.* 1) Zelfs zult gij, juist door beter dan anderen te zijn, den laster het meest ondervinden.

---

1) Shakespeare.

De zondaar kan den vrome niet dulden, hij zou hem willen verderven; en, als hij dat niet vermag, dan wil hij hem ten minste besmetten. *Wat het vuur niet vernielen kan, dat maakt het toch zwart.* Indien wij nu pogen in oprechtheid te wandelen, en wij merken, dat deze of die ons valschelijk belaagt, dat deze of die, van uit verborgene plaatsen, op ons schiet met zijn giftige pijlen, wat moeten wij dan doen? Dan moeten wij ons verontwaardigen, ja, over die laagheid, maar tevens ons: *Vader! vergeef het hun!* fluisteren, en voorts rustig op ons pad blijven voortgaan, alle goed verrichtende, wat onze hand ergens vindt om te doen. Maar wij moeten ook uit hetgeen de kwade tong ons te laste legt een voordeel trachten te trekken voor ons hart en ons leven. Dat kan. Terecht is wel eens gezegd: *Als iemand mij prijst, dan kan ik voelen, op welke deugd ik inzonderheid mij toeleggen moet; als iemand mij veroordeelt, dan kan ik voelen, welke ondeugd ik vooral moet vermijden.* Welnu, zoo weten wij dan, hoe wij bij miskennis en lastering hebben te handelen. En als we zoo doen, dan zal ook uit de smart, ons daardoor aangedaan, voor ons zegen ontkiemen; want alles, wat tot heiliging meêwerkt, is waarlijk een zegen. Heer, mijn God! als de menschen het kwaadspreken en het lasteren niet willen laten, en ook tegen mij zich keeren, geef mij rust en maak mij reiner; geef mij den vrede des gewetens, geef mij het gebed der liefde, en geef mij steeds hooger en lust tot de deugd. Zóó zal ik volgeling zijn van Jezus, die ook, waar hij gelasterd werd, bleef bidden en zegenen, en, wat de menschen zeggen mochten, rust vond bij het oordeel Gods.

Wees bij het oordeel van den laster, ja, verontwaardigd, maar geduldig,
En denk: onschuldijk veroordeeld is altijd beter toch dan schuldig.

Gez. LXXI: 3, 4a.

Jez. LIII: 5.

Ef. I: 7.

Rom. V: 1.

Wij dan, gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God,
door onzen Heer Jezus Christus.

Als Jezus ons aantrekt, door dat leven van onbesmette gehoorzaamheid aan God, waarop zijn sterven aan het kruis de schitterende kroon was, als daarbij de gedachte: zoo ben ik niet, tot waren ootmoed ons stemt, en de gedachte: zoo moet ik worden, ons geestdrift in 't hart geeft, en als wij dan, te gelijk door dien ootmoed en die geestdrift gedrongen, heilbegeerig het oor leenen aan het woord, dat hij spreekt, en hoopvol onze ziel ontsluiten voor den geest, die van hem uitstroomt, dan hebben wij 't geloof. En dan rechtvaardigt ons God. Dat wil zeggen: dan ziet God onze schulden voorbij, en neemt niet in aanmerking wat wij waren of zijn, maar wel, wat wij zullen worden, wat wij noodwendig moeten worden, door zoo met Jezus Christus, *den Rechtvaardige* ¹⁾, in gemeenschap te staan. En dat gevoelen wij dan in ons, dat God ons rechtvaardigt; wij gevoelen, dat de gloed van Zijn welbehagen, waar Hij Christus' kruin meê omgaf, dan ook op onze slapen afstraalt; wij gevoelen, dat wij, ons vasthoudende aan het kruis van den Christus, niet verloren kunnen gaan. Zoo roemen wij dan in vrede, vrede door het bloed des kruises, vrede met God. Heerlijk voorrecht! Onwaarderebare zegen! Er is geen hoogere gave denkbaar, dan die zalige gave van vrede met God. Vrede met God is de diepste en de eeuwige behoefte der menschheid. Uit het gevoel van die behoefte komen al hare offers voort, al hare boetedoeningen, al hare liederen, al hare beden. Vrede met God is het, waar de menschheid, met mindere of meerdere bewustheid, naar zoekt, waar zij om schreeuwt, als 't moêgejaagde hert om water! Welzalig alzoo is de mensch, die vrede met God heeft gevonden. Dat is niet slechts *een* zegen, maar *de* zegen des levens. En *de* zegen bij 't sterven. En *de* zegen der eeuwigheid. Wie dezen zegen wil verkrijgen, zegge zijn dienst op aan de wereld, en sluite zich aan Jezus aan.

Het kruis van Golgotha is ware boom des levens:

Zijn vrucht verkwikt de ziel en zijne schaduw tevens.

Gez. CXXVII: 2.

---

1) I Joh. II: 1.

Luc. XVI: 19, 23^a, ^b.

En er was een zeker rijk mensch, en hij was gekleed met purper en zeer fijn lijnwaad, levende allen dag vroolijk en prachtig. En de rijke stierf en werd begraven. En als hij in de hel zijne oogen op-hief, zijnde in de pijn, — —

Waarom kwam die mensch in de pijn? Was hij onbarmhartig geweest? Maar dan had dit uitdrukkelijk moeten worden vermeld. En dat is niet het geval. Onbarmhartigheid wordt van dien man vóór zijn dood niet vermeld; onbarmhartigheid wordt hem ook na zijnen dood niet verweten. Maar waarom kwam hij dan *in de pijn*? Wel, omdat hij geleefd had alleen voor de pracht en 't vermaak. Zoo ziet men: een mensch kan *in de pijn* komen, ook al onthoudt hij zich van dingen, om welke men iemand slecht pleegt te noemen; een mensch kan zóó leven, dat de wereld hem volstrekt niet als een zondaar veroordeelt, en ondertusschen toch verloren gaan. Daartoe is een leven voor de pracht en 't vermaak reeds voldoende. En dat is toch ook, als we er over nadenken, zoo onbegrijpelijk niet. Die zoo bijzonder veel opheeft met zijn *purper* en zijn *zeer fijn lijnwaad*, is te ijdel en te wuft, om met ernst iets te doen voor zijne ziel; die, niet maar nu en dan een genot zich verschaft, maar *alle dagen* zijns levens aan de *pracht* en de *vroolijkheid* wijdt, heeft geen tijd en geen zin, om aan God en den hemel te denken. Ook is hij, door alle dagen zich zelve te streelen, met de grondwet van het Godsrijk: zich zelve te verloochenen, in strijd. — Met deze gedachten dus ons voordeel gedaan; niet vergeten, dat men het inwendig slecht krijgt, als men het uitwendig al te goed wil hebben, en dat men leelijk wordt van binnen, als men van buiten al te mooi wil zijn. Indien wij dat steeds goed onthouden, dan zullen we de goederen en vermaken der wereld niet tot afgoderij met ons zelve, tot afgoderij met het stof-felijk deel van ons wezen, misbruiken, maar wij zullen, bij Jezus ter schole gaande, in zulk eene verhouding zoeken

te komen tegenover die vermaken en goederen, dat wij, als ze eenmaal ons ontvallen, daardoor niet ons heil verliezen, integendeel iets overhouden, waarbij het gemis van de feestzaal en 't pronkkleed niet eens ons zal voorkomen als een *gemis*.

Geniet, maar leef niet voor 't genot;
Want dat is leven zonder God.

Gez. LXI: 4.

Gen. IV: 3—5a.

I Joh. IV: 7, 8.

Mtth. V: 23, 24.

Zoo gij dan uwe gave zult op het altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt, dat uw broeder iets tegen u heeft, laat daar uwe gave voor het altaar, en ga heen, verzoen u eerst met uwen broeder, en kom dan en offer uwe gave.

Indien dit de regel moet zijn, en indien wij, wanneer we dezen regel verzaken, onreine offers brengen aan God, och! wat worden er dan vele offers gebracht, die onrein moeten heeten. Wat zijn er velen, die met liederen en gebeden voor God komen staan, of aan de tafel des Heeren den lof van Gods liefde vermelden, terwijl ze toch in onmin zijn met hunnen naaste, en tot verzoening ongezind. Hunne offers zijn Kainsoffers, waar de vlammen en de rook van nederslaan; want God wil ze niet hebben. Indien het dan met ons het geval is, dat we in vijandige verhouding staan tegenover den broeder, laat ons niet tot God komen met onze offers, voor dat we met den broeder ons hebben verzoend. Worde door ons de eerste stap tot die verzoening gedaan. Als die eerste stap gedaan is, dan is de zaak voor veel meer dan de helft reeds in orde. Wel zien wij er meestal tegen op, de onderhandeling tot verzoening te openen; wel zeggen we meestal, dat wij, ofschoon tot bijleggen niet ongenegen, toch niet *de minste* willen zijn. Maar dat is een

wanbegrip. Want die den eersten stap tot den vrede doet, die is niet *de minste*; die is juist *de meeste*. Naar het oordeel der wereld is hij misschien wel *de minste*, maar zeer zeker is hij *de meeste* in het oordeel van God. En het oordeel van God zal ons toch wel 't zwaarst moeten wegen. Och of deze gedachten toch ingang mochten vinden bij velen, en och of er dan ook menige verzoening uit voortvloeien mocht. Op elke plek der aarde, waar twee menschen van nijd en van vijandschap afzien, verdorren veel distelen, en ontluiken veel bloemen; daar vlucht een duivel, daar zingt een engel; en als die twee menschen dan te zamen gaan offeren, dan knikt Jezus hun toe, dat het goed is, en God spreekt welbehagen uit. Gelukkig dan ook in dit opzicht de wereld, indien zij doet naar Jezus' woorden. Wij zien 't, het doen naar Jezus' woorden brengt altijd grooten zegen mede; òòk, en niet het minste zeker, het hooren naar zijn vredewoord.

God te loven, maar met wangunst, haat of wraakzucht in de borst,
Is: aan God een offer bieden, links en rechts met vuil bemorst.

Gez. LX: 8a, 9.

Ps. CXIX: 18.

Col. I: 10, 12.

I Cor. XIII: 12b.

Nu ken ik ten deele, maar alsdan zal ik kennen, gelijk ook ik gekend ben.

Gelijk ook ik gekend ben, — dat wil zeggen: door God, die alles kent en weet. Alzoo, eene der zegeningen, die aan den overgang tot het andere leven verbonden zijn, is, volgens den Apostel, deze, dat onze kennis en wetenschap, nog zeer gebrekkig op aard, heerlijk aangevuld en tot juistheid zullen opgevoerd worden. En wel is dat waarlijk een zegen. De ervaring van het gebrekkige onzer kennis, waardoor wij ons zelve zoo vaak op eene dwaling betrappen, kan pijnlijk ons aandoen. De gedachte, dat in menig op-

zicht onze wetenschap nog in een toestand is, die wettigt wat eens een wijs man ¹⁾ heeft gezegd: *Er wordt veel bewezen, dat niet waar is, en er is veel waar, dat voor geen bewijs vatbaar is*, — die gedachte kan ons drukken. En, omgekeerd, voldoening en verheuging vallen dan ons te beurt, wanneer wij eens werkelijk eene waarheid ontdekken, eene vroeger onbegrepene zaak gaan begrijpen, een vroeger ongezien eilandje vinden in de wijde, wijde zee. Welnu, als ons heengaan van de aarde een overgang tot hooger en beter leven zal wezen, dan zal, onder zoovele andere zegeningen, dit ook ons deel zijn, dat ons de schellen van de oogen vallen, dat nieuwe gezichtspunten voor onzen verhelderden blik zich ontvouwen, dat we sluiers weg kunnen schuiven, waar wij hier nog niet bij konden reiken, dat we vraagtekens uit kunnen wisschen, die we hier nog niet weg konden krijgen, dat wij tot in 't Heilige der Heiligen van den tempel der waarheid zullen in kunnen zien. Verhevene en blijde gedachte! Onder den grond te moeten, dat heeft iets akeligs in; maar nu wij gelooven mogen, *dat een mensch onder den grond moet, om nader bij de waarheid te komen* ²⁾, nu heeft het toch ook weêr zijn bekoorlijke zijde. Wonderbare aanleg des menschen! Oneindig is die baan van het weten en kennen, waar hij hier, als zijne moeder hem woorden leert zeggen of als zijn meester hem letters leert schrijven, de eerste schreden op zet. Oneindig is de baan van het weten en kennen; zij loopt door, ook in den hemel; en zij is, dáár inzonderheid, rijk aan zuiver genot. Laat ons moeite doen, om iederen dag wat te vorderen in de kennis der waarheid. Almeê die kennis zal de zaligheid onzer eeuwigheid zijn.

Wij wand'len hier bij maangeschemer, maar zien, dat voor ons uit, in 't oost, Reeds de eerste purperstreep, als voorboê van 't schoon en schitt'rend zonlicht bloost.

Gez. CXCH: 7.

---

1) Van Heusde.

2) Claudius.

Openb. III: 16.

Zoodan, omdat gij lauw zijt, en noch koud, noch heet, ik zal u uit mijnen mond spuwen.

Niets is strijdiger met den Christusgeest, en ook niets is ongeschikter, om te brengen tot intrede in 't Godsrijk, en ook niets is schadelijker voor den bloei van dat rijk, dan *lauwheid*. Dan is *koude* in het geestelijk leven nog beter. In het geestelijk leven slaat koude nog eerder over tot hitte, dan lauwheid. Ook gaat op dat gebied nog meer door de lauwheid der lauwen, dan door de koude der kouden te loor. Die Laodiceërs, die naar Christus zich noemen, zonder eigenlijk of bepaald voor hem, of bepaald tegen hem te zijn, die zijn het, van wie het Godsrijk het meeste te vreezen heeft en het minste te hopen. En die zijn dan ook de meest stuitende verschijning in de zedelijke schepping. Spreek hun van de grootheid Gods, en zij zeggen er wel niets tegen, maar 't kan hun niet schelen. Spreek hun van de liefde van Christus, en zij hebben wel geen bedenking, maar zij geven er niets om. Spreek hun van het Vaderhuis, en zij opperen wel geen twijfel, maar zij voelen er niets voor. Alles in hun ziel is lauw, en daardoor is alles zoo lam in hun ziel. Nog eens, de ongeloofige, de wereldling, de zondaar is nog iets minder onbehaaglijk dan die Laodiceërs, en geeft nog wat meer plekjes van zijn binnenste open aan wie pleit voor wat waarachtig is en rechtvaardig en schoon. Moge dan in niemand onzer de doodsche en doodelijke lauwheid ooit heerschen van die Laodiceërs, van die slaapwandelaars in de geestelijke wereld, die zien en niet zien, hooren en niet hooren, gevoelen en niet gevoelen. Moge echter ook niemand onzer koud blijven, maar dikwijls zijn hart voelen gloeien en vlammen bij de aanschouwing van de majesteit Gods, bij het gadeslaan van de grootheid des Heeren, bij het denken aan verlossing en zegen, bij het luisteren naar 't Hallel der

Engelen, bij het ruiken van den luchtstroom, die daar komt uit 't Paradijs. Ja! bij alle deze dingen moeten ons telkens de vlammen uit 't hart slaan, trekkend, zoekend naar dien hemel, waar voor eeuwig ieder harte in hooge geestdrift brandt en blaakt.

O! dat van het vuur des hemels ons een vonk in 't harte viel!
Want de koude, en eer nog 't lauwe, brengt den dood in onze ziel.

Gez. LXXVII: 4.

Job. XIII: 9.

Mttb. XXIV: 45, 46.

Luc. XVI: 2^b.

Geef rekenschap van uw rentmeesterschap.

't Is een woord uit eene bekende gelijkenis. Maar afgezien van het bijzonder verband, waarin het daar is geplaatst, mag het meer algemeen ook gelden. Het mag eene herinnering heeten van deze waarheid: wat God ons geeft, dat geeft Hij zich niet zóó uit de handen, dat het Hem verder onverschillig is, wat wij er meê doen; Hij geeft het ons in gebruik, en zal van de wijze, waarop wij het gebruikten, verantwoording vragen. Dat wordt dikwijls vergeten. Velen maken een zoodanig gebruik van hun geld, van hun invloed, van hun verstand, en zoo meer, dat ze blijkbaar in het geheel niet aan hunne rekenplichtigheid denken. Wij moeten van die velen verschillen; wij moeten gedurig en bij alles ons den regel te binnen brengen: *Neem immer trouw en recht in acht, en houd die tot aan 't graf, en wijk niet, ook geen vingerbreed, van 's Heeren wegen af* ¹⁾; wij moeten, door dien regel te volgen, ons zóó in 't beheer en gebruik van Gods gaven gedragen, dat het: *Geef rekenschap van uw rentmeesterschap* ons geen ongeluk zij. *Geef rekenschap van*

---

1) Hölty.

uw rentmeesterschap; — dat vraagt God ons, door 't geweten, al telkens in 't midden van 't leven; maar dat zal Hij met nog meer ernst en klem ons eens vragen, aan 't einde er van. En, kunnen wij in 't midden van 't leven nog wel eens kunstgrepen bedenken, om aan 't doen van rekening ons tot op zekere hoogte te onttrekken, — aan 't eind des levens zal daar geen kans meer op wezen; dan *moet* de rekening voor den dag komen, in haar geheel. Ongelukkig de rentmeester, die dan zal blijken wel lasten, maar geen baten te hebben, doordien hij het goed van zijn Heer heeft misbruikt. Maar gelukkig die rentmeester, bij wien dan, tegenover de lasten, ook baten kunnen worden gevonden, en die, voor 't geen dan nog te kort komt, geen vervolging heeft te vreezen, omdat hij met den Zoon zijns Heeren altijd bevriend was en nog is. — Die Heer is God; die Zoon is Jezus; die rentmeester, — *die* rentmeester, — wie zal dat wezen? — Dankt God, als gij kunt zeggen: ik! —

Laat bij 't gebruik van 's Heeren gaven u nooit uit de gedachte gaan,
Dat Hij zal vragen: mensch! *Ik* gaf ze u; zeg! wat hebt *gij* er meê gedaan?

Ps. IX: 8, 10.

Spr. XIII: 4.

Mith. XXV: 30.

Spr. XX: 4^a.

Om den winter zal de luiaard niet ploegen.

De winter is, in Palestina, de regentijd. In October begint de zoogenaamde *vroege regen* en duurt voort tot in November of December. In Januari of Februari wordt de regen afgewisseld met sneeuw. In Maart komt de zoogenaamde *spade regen*, en houdt aan tot half April, als wanneer de lucht weder opklaart en het heldere en warme jaargetijde een aanvang neemt. Daar nu het winterzaad in

October gezaaid werd, viel de ploegtijd allicht met den regentijd samen, en daarop doelt de Spreukenschrijver, als hij zegt, dat de luiaard het ploegen verzuimt, wegens den winter, wegens het ongunstige weêr. Wij zien dus hier vóór ons een man, die 't geen gedaan moest worden *niet* doet, omdat hij bang van ongemak is. 't Is te hopen, dat ons geweten ons niet hebbe toe te roepen: *Gij zijt die man!* Die zoo bang is van ongemak wordt nooit iets groots, noch werkt ooit iets groots. Alle leden der menschheid dan ook, die waarlijk groot zijn geweest of iets groots hebben gedaan, hebben 't zoover gebracht, juist door geen moeite te ontzien en geen bezwaren te schromen. Zij voelden den winter wel, maar zij ploegden toch door. Vooraan in hunne rij staat Christus; vooraan, en vèr voor alle anderen uit. Voorts, de mensch, die zoo gaarne alle moeite ontwijkt, leidt een leven, waar natuurlijk geen zegen van uitstraakt. Er zijn in onze wereld veel dwalingen te bekampen, veel nooden te verzachten, veel gebreken te herstellen, veel wonden te zalven, maar dat alles kost moeite, en niet weinig moeite ook. Dus, die van moeite afkeerig is laat dat alles maar blijven, en terwijl anderen te midden van het winterweêr ploegen, kijkt hij, op twee ellebogen leunend, door zijn vensterglas uit. Wat is zoo iets klein en laf en laag en ellendig! En ook noodlottig. Want, als de nijvere landbouwer aan 't oogsten is, en, onder 't zingen der maaiers, al niet meer denkt aan de guurheid van den tijd, toen hij ploegde, heeft de luiaard het armoedig, en doordien hij zoo bang was van moeite, nijpt hem dan het gebrek. Onthouden wij ook deze dingen, en dan — — dan het kouter maar door den grond gedreven, al is de weêrsgesteldheid winderig en guur, en ons zelve gedurig onder 't ploegen bemoedigd door te denken aan de feestvreugd van 't maaien en dorschen, en aan de zoete rust na 't wèlvolbrachte werk.

Ploeg door maar, in weerwil van regen en wind;
De luiaard lijdt armoê, maar de arbeider wint.

Hand. XXIV: 16.

Hierin oefen ik mij zelve, om altijd een onergerlijk geweten te hebben bij God en de menschen.

Vele zaken zijn er, waarin wij, menschen, ons oefenen. Wat al verschillende dingen hebben wij reeds, sedert onze jeugd, door oefening ons eigen gemaakt. Maar hebben wij ons ook geoefend in die edele en verhevene kunst, *een onergerlijk geweten te hebben bij God en de menschen?* En doen we daar nòg aan? In waarheid, dat moet. Dat is eene oefening, niet alleen door de heiligheid Gods ons voorgeschreven, maar ook door de liefde tot eigen welzijn gebiedend geeischt. Want dit is een vaste regel: hoe minder mijn geweten mij heeft te verwijten, des te meer bezit ik, wat toch immers alle menschen zoeken: 't geluk. Zoo worde dan door ons immer naar dat voorrecht, dat groote voorrecht, gestreefd, op goeden voet te zijn, op al beteren voet te komen, met ons eigen geweten. Om daarin verstandig te werk te gaan, hebben wij iederen dag ons gemoed te onderzoeken en ons ernstig af te vragen, wat goed is geweest in ons denken en spreken en handelen, en wat daarin weder verkeerdt is geweest. En, om de gewenschte vrucht van onze oefening te zien en te genieten, is 't noodig, dat we ons hart in gemeenschap brengen en houden met Jezus, dien eene, die in 't bezit was van een immer volkomen kalm en effen geweten, waarin daarom ook immer zich de liefelijkheid en de heerlijkheid des hemels weërkaatste, zoo zonnig, zoo prachtig, zoo zacht en zoo rein! Door en in hem zal ons streven ons zeer zeker doen vorderen. En al brengen wij het daarmee hier tot de volkomenheid nooit, wij bedenken dan ook met goede hope in 't hart, dat hier op aarde de grens van ons aanzijn niet ligt, dat die nergens ligt, en dat aan de overzij der graven is te vinden die schat, waar hier ons hart naar reikt. Komt! voortgezet ons streven en bidden! Wij grijpen niet naar eene schim, maar naar eene

werkelijkheid. Wij zullen er komen, als we maar hulde blijven doen aan den regel: *streng in het leven en machtig door 't gebed* 1). Nu, — die gelooven, dat ze er komen zullen, die geven hunne oefening niet op. Hun ideaal blijft staan en zeker zijn hun gangen.

Gij doet veel moeite voor roem en lust;
Doe 't ijj'rigst moeite voor zielerust.

Gez. LXVI: 10.

Ps. XXVII: 14.

I Petr. IV: 11.

Gen. XXXII: 11^a, 13^b.

Ruk mij toch uit mijns broeders hand, uit Ezau's hand. — — En hij nam van hetgeen, dat hem in zijne hand kwam, een geschenk voor Ezau, zijnen broeder.

Jacob keert na lange afwezigheid terug. Maar hij heeft reden, om de weder-ontmoeting met Ezau te vreezen. Hij wil nu iets doen, om die ontmoeting goed af te doen loopen, en zendt daarom zijn broeder een geschenk. Doch eerst bidt hij God, dat Die de omstandigheden gunstig moge schikken en Ezau's hart goed moge stemmen. Zoo geeft hij ons eene les, die wij opvolgen moeten. Die les is: *Bid en werk!* Veel menschen willen wel bidden, maar niet werken. Dat is verkeerd. Dat mag ook niet heeten: vertrouwen op God; 't is veeleer: God verzoeken. Maar veel menschen willen wel werken, doch niet bidden. Dat is ook verkeerd. Want zoo doende verliest men het gevoel van afhankelijkheid en wordt men hoogmoedig; en bovendien, zoo doende mist men dien heiligenden invloed, dien de gedachte aan God op de keuze van doel en van middelen heeft, en ontbeert men ook, in geval van mislukking, die rust en die kracht, die dan een mensch zoo noodig zijn en een mensch

---

1) Macaulay.

dan zoo goeddoen. Wij moeten alzoo aan dat voorbeeld van Jacob ons houden, en te zamen verbinden: de daad en 't gebed. Het nog zooveel hoogere voorbeeld van Jezus beveelt hetzelfde ons aan. En wij gevoelen, dat het goed is. Als wij 't bidden met het werken verbinden, dan houden wij, al gaan de zaken nog zoo goed, dien nederigen en stillen geest, die kostelijk voor God is; dan zetten we ons niet aan een werk, dat niet recht en niet rein is; en dan zijn we niet van wrevel vervuld en van wrok, als de uitkomst geen verwezenlijking van onzen wensch is. Dus, veel is er voor dien regel, om het bidden en het werken te paren, te zeggen. Wij zullen er ons derhalve aan houden, niet waar? Wij zullen alles doen, wat onze hand vindt om te doen, maar vragen om de hulpe en den zegen van God, en God den afloop toevertrouwen. O! als wij dat altijd gedaan hadden, wat hadden we dan veel onreinheid en veel onrust vermeden. *Bid en werk* is 't geheim van het schoone en gelukkige leven der wijzen en vromen. Die wijs en vroom wil zijn, neemt het tot den tekst van zijn leven. 't Zal ook nog de tekst zijner eeuwigheid zijn.

Die bidt, maar 't werk verzuimt, vertreedt de wet des Heeren;
 Die werkt, maar 't bidden laat, zegt: ik kan God ontberen.
 Maar die èn werkt èn bidt, zal God in daden eeren,
 En in zijn ziel 't genot van vrede en hoop vermeëren.

Ps. XXVII: 5^a, 7.

Ps. LVIII: 2.

Gal. VI: 5.

Mtth. VII: 3.

Wat ziet gij den splinter, die in het oog uws broeders is, maar den balk, die in uw oog is, merkt gij niet?

Splinter en balk. Wij kunnen die woorden niet hooren, of aanstonds komt ons eene gewoonte voor den geest, die eigen was en is aan bijna alle menschen van alle plaat-

sen en tijden, — de gewoonte, namelijk, van aanmerking te maken op de gebreken van anderen, ook al zijn die gebreken maar klein, en tevens eigene fouten over 't hoofd te zien, al zijn die veel grooter. Dat is een leelijke gewoonte. Want zij is onredelijk, zij geeft der liefdeloosheid voedsel en zij staat aan de loutering en heiliging van eigen gemoed in den weg. Daarom ware het te wenschen, dat ieder mensch zich liever eerst en meest met zijne eigene gebreken bemoeide. Die dat doen wil, heeft daaraan vooreerst ook genoeg. Er is een oostersch spreekwoord, dat zegt, en met reden: *Als ik aan de verbetering van mijne eigene gebreken wil werken, dan heb ik geen tijd, om over de gebreken van een ander te praten.* Daaruit mag men met een vrij hoogen graad van waarschijnlijkheid opmaken, dat dezulken, die altijd zoo bijzonder veel te redeneeren hebben over de gebreken van anderen, aan de verbetering van hunne eigene fouten niet bijster veel doen. 't Zij ons voornemen, en het worde ook uitgevoerd met heiligen ernst, tegen die verkeerde, die zondige gewoonte te waken. Als iedereen dat deed, dan waren we er met ons allen veel beter aan toe. Als in zedelijken zin iedereen voor eigen deur de straat veegde, dan ware onze weg heel wat minder onrein, dan nu bijna iedereen goedvindt over de onzuivere straat van een ander te klagen, en ondertusschen de zijne, die veelal nog onzuiverder is, eenvoudig laat zóó, als zij is. Het woord van Christus en zijn geest moge ons dringen, om, als wij klagen en berispen willen, de stoffe daartoe meer aan eigen gemoed, dan wel aan 't karakter en de daden van anderen te ontleenen. Dan doen wij juist het tegendeel van dezulken, die, door een ander niets te vergeven en zich zelve alles, met de eene hand het blad verfrommelen, waarop God schreef: *Wees heilig!* en met de andere het blad, waarop God schreef: *Heb lief!*

Wees niet steeds des broeders rechter; kwaad wordt ook door u gedaan,
En 't kan zijn, als God gaat wegen, dat uw schaal zal nederslaan.

Joh. V: 41.

Ik neem geene eer van menschen.

Wat bedoelde Jezus daarmee? Dat hem de eer bij de menschen onverschillig was? Neen! maar dat het hem om die eer niet te doen was, dat die niet het voorwerp zijner wenschen was of het doel van zijn streven. Nu, dat heeft dan ook duidelijk zijn leven getoond. Ware het hem om eer bij de menschen te doen geweest, zoo had hij eenen gansch anderen weg moeten kiezen, dan die door hem betreden werd, een gansch anderen toon moeten aanslaan, dan dien hij immer deed hooren. Hij zocht eere bij God, door het doen van Gods wil, en volbracht dan Gods wil, zonder zich te bekreunen om eer bij de menschen. Ook te dezen aanzien is ons leven nog maar al te vaak het tegendeel van het schoone leven van Jezus. Voor ons heeft blijkbaar eer bij de menschen meestal meer aantrekkelijkheid dan eere bij God. Ziet het in de maatschappij. Wat wordt er veel gedaan, en veelal met laffe en lage verzaking van waardigheid en waarheid gedaan, om door de groote menigte toch maar toegejuicht en bewonderd te worden. Welk eene dwaasheid! Want wat is de groote menigte? *De groote menigte is een klein kind* ¹⁾; even onverstandig, even oppervlakkig, even wispelturig. Maar al was ze dat niet, en al was zij in haren lof en in hare liefde standvastig, dan was hare toejuiching toch nog geen ding van veel waarde; dan was 't nog maar een ding, dat ten hoogste zou kunnen uitloopen op een fraaie grafsteen met een mooi gedicht er op; dus, niet heel veel bijzonders. Daarom, die wijs wil zijn, die werkt niet om eer bij de menschen. Natuurlijk is het hem aangenamer, dat de menschen hem eeren, dan dat ze op hem smalen. Maar hij werkt niet om die eer; hij laat door begeerte naar die eer zich in zijn doen niet besturen. Hij vraagt: wat is waar? wat is goed? wat wil God? En daarnaar richt

1) Hoffmeister.

hij zich, gelijk zijn Meester dat deed. En wordt hij dan geëerd, hij zal die eer niet versmaden; maar wordt hij niet geëerd, hij kan die eer ook best missen. Wie eer bij de menschen heeft, maar niet bij God, heeft het akelig. Maar wie eere bij God heeft, heeft het goed, ook al is hij niet geëerd bij de menschen. Mijn ziel! vergeet ook deze waarheid niet.

Die bovenal veel eer en hoogheid wil gewinnen,
Wordt licht uitwendig hoog, maar zeker laag van binnen.

Gez. LXVII: 1.

Spr. XX: 17.

Ef. V: 9.

Ef. IV: 25^a.

Legt af de leugen en spreekt de waarheid.

Waarlijk! eene noodige les; want er wordt veel gelogen. Ook een wèlgegronde les. Vooreerst, als men liegt, dat wil zeggen, als men, tegen beter weten in en met een onzuiver doel, onwaarheid spreekt, dan vertreedt men 's Heeren grondwet, de schoone en grootsche wet der liefde. Voorts doet men een gevaarlijk werk. Want een leugen sterft hoogst zelden kinderloos. De eerste leugen baart meestal een tweede. Als de zoon van Jona éénmaal gezegd heeft: *Ik ken Jezus niet*, is hij weldra zoo goed als gedwongen, om het nog eens, en nog eens weder te zeggen, en dan zelfs te vloeken en te zweren er op. Nu, de zoon van Jona kwam in tijds nog terecht. Maar velen komen niet meer terecht. Vele nu door en door bedorvene levens zijn begonnen met één' leugen. Ook doet men, met te liegen, een dom werk. Want dit is de straf der leugen, dat zij op den duur met geen mogelijkheid gemaskerd kan blijven. Vroeger of later *moet* het mom van haar onedel aangezicht af. Dat doet God. Laat ons dus niet liegen. Laat ons afkeer van het liegen in ons

binnenste voeden, en dien afkeer niet verzwakken door van leugentjes te spreken, of van leugens *om bestwil*. Alles, wat *liegen* kan heeten, is altijd onzuiver. En als ik eenmaal mij het recht toeken om van leugentjes te spreken, dan kan ik in 't algemeen alle andere soorten van zonden immers ook zoo verkleinen. En als mijne zedeleer liegen *om bestwil* kan dulden, waarom dan ook niet diefstal om bestwil, brandstichting om bestwil, doodslag om bestwil? Neen! de regel moet blijven staan, en daar moet niets afgedaan worden: *Legt af de leugen en spreekt de waarheid*. De waarheid is rein en schoon. De waarheid is uit God en houdt ons hart nabij God. De waarheid zal ook, op 'den duur, zeker zegevieren. En wat men verliezen mocht door de waarheid te spreken, dat is geen verlies. Zoo ook, wat men winnen mocht door te liegen, dat is geene winst. Dat wil ik ook van daag, als ik onder de menschen mij beweeg, weêr onthouden, en God zal zeggen: gij doet wêl.—

De leugen kan den gloed der waarheid nimmer dooven;
Hoe lang ook neêrgedrukt, zijn vlam komt steeds weêr boven.

Ps. XV: 1, 2.

Jez. VI: 1—3.

Openb. XXI: 10.

Matth. XVII. 4a.

En Petrus, antwoordende, zeide tot Jezus: Heer! het is goed, dat wij hier zijn; zoo gij wilt, laat ons hier drie tabernakelen maken.

Dit lezen we in het verhaal van *de verheerlijking op den berg*, — welke berg, volgens de overlevering, de Thabor geweest is. En wat zegt ons nu die uitroep van Petrus? Die zegt ons, dat hij, in hetgeen daar door hem aanschouwd en gevoeld werd, veel heerlijkks en veel zaligs vond, zóóveel heerlijkks en zaligs, dat hij daar begeerde te blijven, dat hij dien toestand als het ware vasthouden wilde. Wij begrijpen iets van dien wensch. Wij hebben op onzen reis-

weg van tijd tot tijd ook zulk een Thabor, waar we, de aarde met haar zorgen en zonden vergetend, in gezelschap met Jezus en den hemel verkeerend, en waar het dan ook ons zoo goed is, dat de wensch ons in 't hart komt: o! konden wij hier *tabernakelen bouwen* en vasthouden wat onze ziel hier geniet! — Intusschen, die wensch wordt dan voor ons evenmin, als toen voor Petrus, vervuld. Wij moeten weêr van onze plechtige en prachtige hoogte naar de laagte terug, waar zorgen drukken, hartstochten woeden, verzoeken lokken, en vloeken en weeklachten worden gehoord. Maar, goed! dan hebben we toch al vast op die hoogte weêr iets opgedaan, wat in die laagte ons kan steunen en troosten, ons tot zegen kan zijn. En daarom doen we er wêl aan, als wij gedurig bij herhaling zulke Thabors weêr zoeken, — die, gelukkig, overal te vinden zijn, wanneer men ze maar zoekt. Moge dan al de wensch, om op die Thabors *tabernakelen te kunnen bouwen*, niet verwezenlijkt worden, ook een kortstondig verblijf op zulke eene lichtende hoogte en als onder een geopenden hemel heeft uitnemende waarde; en, telkens herhaald wordende, zal het in ons bij toeneming de geschiktheid doen rijpen voor 't verblijf op een anderen Thabor, dan die in onze aarde zijne wortelen heeft; en van dien anderen Thabor behoeven wij niet meer naar de laagte terug: op dien *berg der verheerlijking* kunnen we *eeuwige tabernakelen* bouwen.

Niet meer dan hemelsche *oogenblikken* zijn een mensch op aard bereid;
Maar toch, die kunnen vorming wezen voor een hemelsche *eeuwigheid*.

Gez. CXC: 3.

Spr. IX: 1—6.

Jac. I: 5.

Tit. III: 3^a.

Want ook wij waren eertijds onwijs, — dwalende.

Onwijs zijn en dwalen, dat is niet begeerlijk te noemen.

En toch schijnt het tot op zekere hoogte noodzakelijk, en er kan in zooverre ook iets goeds in liggen, dat het tot wijsheid en waarheid kan leiden. Er is wel eens gezegd: *Door zich telkens te bedriegen wordt men wijs*. En, waarlijk! de wetenschap der menschheid in 't algemeen en van iederen mensch in 't bijzonder neemt toe, juist doordien men zich telkens bedriegt. Zoo kan het ook gaan in het zedelijke en godsdienstige leven. Juist de omstandigheid, dat ik mij bedrieg, als ik op eigen sterkte steun, als ik op de gunst der menigte bouw, als ik in de feestzaal der wereld verzaaging zoek voor mijn hart, als ik meen, dat ik vrede kan vinden buiten Christus en God om, — en zoo al meer, — juist dit alles kan er mij toe brengen, den hoogmoed van mijn *ik* en mijne liefde voor de wereld en hare begeerlijkheid uit mijn hart te verbannen, en neêr te gaan zitten in de schaduw des kruises, en de berghoogte op te gaan, om te spreken met God. Jammer maar, dat vele menschen niet tot wijsheid komen door dat gedurig zich bedriegen, maar, hoe dikwijls ook teleurgesteld, steeds nog aan distelen vijgen zoeken en aan doornen druiven. Hun beeld gelijke niet op ons. Maar door ons worde uit iedere dwaling eene waarheid gewonnen, uit iederen waan weder wijsheid gehaald, opdat wij meer en meer recht mogen hebben, die woorden na te zeggen: *Wij waren eertijds onwijs, dwalende*, — met den klemtoon op *eertijds*. Niet, dat we in dit leven van alle onwijsheid en dwaling zouden vrij kunnen worden, maar wij kunnen toch, in betrekkelijken zin, van onwijsheid tot wijsheid komen en van dwaling tot waarheid. En wat ook dan nog gebrekkig blijft en onvolkomen, dat behoort tot die dingen, die verminderen bij ons voortgaan in 't leven, en die wegvallen bij onzen uitgang. En dan hebben we volkomen recht, om met blijdschap in 't harte te zeggen, dat het dwalen en onwijs zijn behoort tot de geschiedenis van ons *eertijds*.

Die inziet, dat hij dwaalt, gaat naar de waarheid streven;
Die merkt: ik ben onwijs, — zal pogen wijs te leven.

Jez. LV: 13.

Mtth. XIII: 31, 32.

Mtth. VI: 10_a.

Uw koninkrijk kome!

Het koninkrijk Gods is een heerlijk verschijnsel tusschen zooveel wat verre van heerlijk is, in onze wereld. Het is: de vereeniging van allen, die God als hun koning erkennen, en daarom Zijne wetten volgen en voor Zijne eere strijden tegen alles, wat haar aanrandt, en die, door dit hun zijn en doen, Gods vrede dragen in het harte, en den reinen, schoonen weërschijn van Gods majesteit om 't hoofd. Zoo staat dus Jezus, onze Heer, op den hoogsten rang in 't Godsrijk. Alle anderen staan ver onder hem. En bepaaldelijk door hem, door de pracht van zijn woord, door de kracht van zijn bloed, door de macht van zijn geest, moet dat koninkrijk Gods steeds meer komen over de volkeren der aarde. Dat wenschen wij, als we bidden: *Uw koninkrijk kome!* Wij wenschen dan, dat de waarheid en het recht, het geloof en de vroomheid, de heiligheid en de liefde steeds meer veld mogen winnen, en dus in gelijke mate leugen en onrecht, ongeloof en wereldzin, zondelust en haat immer meer mogen worden verdrongen, totdat het woord: *God alles en in allen* ¹⁾ eens overga in werkelijkheid. O! wel een gepaste wensch. Gods eer is er in betrokken en de eere van Christus en 't heil van 't menschelijk geslacht. Bidden wij dan met innigheid en met gloed, dat Gods koninkrijk kome, dat het winne in omvang, dat het winne in reinheid, dat het ook *in* ons steeds meer kome, opdat het, almeê *door* ons, moge komen *rondom* ons. Als wij daaraan werken, dan werken we voor het meest grootsche en verhevene doel, dat we ons voorstellen kunnen, ja! voor het meest grootsche en verhevene doel, dat God ons voorstellen kon. En wij zullen niet vruchteloos werken. De geest der wereld kan den geest Gods niet overwinnen. Als

1) I Cor. XV: 28.

de geest der wereld iets wezenlijks tegen Gods geest vermocht, *dan was Christus al lang uit den hemel gevallen, en zelfs de stoel, waar God op zetelt, lag dan vast al lang omver.* 1) Maar, neen! de geest der wereld *moet* terug. Het Godsrijk *moet* komen. De Toekomst houdt eene rol in de hand, die eens geopend worden zal, en waarin het feestlied staat voor den hemel en voor de aard: Hallelujah! 't *is* gekomen!

Die bidt, dat hij de komst van 't Godsrijk moge merken,
Moet ook genegen zijn om voor dat rijk te werken.

Gez. II: 5.

Jez. LX: 1, 2.

Openb. XXII: 5, *a, b, c.*

Ps. LXXXIV: 12^a.

God, de Heer, is eene zon.

Aan de vermelding van de zon verbinden wij onwillekeurig de denkbeelden van glans en van weldadigheid. Wij vertegenwoordigen ons de ontzaglijke duisternis, die eenmaal nederhing, als een zwarte sluier, over den woesten en vormeloozen bajert; maar wij bedenken er bij, wat wonderbaar schoone verandering in dien nacht werd gebracht door de verschijning van 't licht, en — glans en weldadigheid staan ons gelijkelijk voor oogen. Wij gaan op een keer zeer vroeg, als 't nog diep in den nacht is, op weg, en er heerscht eene doodsche en aangrijpende stilte in den grauwen en somberen omtrek; maar, het licht komt; en nu, met kleur en met pracht, met leven en met vroolijkheid wordt alles bedeed, en — glans en weldadigheid staan ons gelijkelijk voor oogen. Daarom kon in eene dichterziel de gedachte ontstaan: *God, de Heer, is eene zon.* Maar dan moeten wij wenschen, dat het schijnsel *dezer* zon onzen

---

1) Luther.

geest en ons harte bestralè, gelijk wij wenschen, dat het schijnsel der zon in de natuur in onze woning licht en vroolijkheid brenge, en leven en vruchtbaarheid in onzen hof. Ja! als wij gelooven, dat wij zeggen mogen: *God, de Heer, is eene zon*, dan moeten wij wenschen, dat ons gemoed als de zonnebloem zij, steeds naar het Groote Licht zich kee- rend, om ten volle op te vangen de stralen, die het neder- zendt. Dat wil onze God dan ook van ons zien. Want onze God wil zegenen. Van Hem is ook dit waar, wat eene beteekenisvolle Oostersche fabel zegt van de zon aan den hemel, dat zij, namelijk, gevraagd, wat het meest haar ver- heugde, het antwoord deed hooren: niet mijn glans, mijn schat van stralen, maar meer mijn kracht, om wèl te doen. O! wenden wij dan van dezen God ons niet af; zoeken wij Hem op, overal en altijd; want in het schijnsel van *die* zon is nooit onze geest zonder licht, nooit ons hart zonder vrucht; maar buiten haren reinen gloed is 't in ons donker en on- vruchtbaar. Is 't nacht bij ons? Of schijnt de zon?

Door uw ziel wordt geen koesterend licht en geen zeeg'nende warmte genoten,
Dan wanneer ze, als de bloem voor de zon, zich geheel voor haar God heeft ontsloten.

Gez. XV: 2^b.

Ps. XC 12.

Joh. IX: 4.

Ef. V: 15^a, 16^a.

Ziet dan, hoe gij voorzichtiglijk wandelt, — den tijd uitkoopende.

Ofschoon er op de uitlegging dezer woorden wel eenige moeilijkheid drukt, de hoofdgedachte is toch duidelijk genoeg. Zij is deze, dat wij een nauwgezet en verstandig gebruik moeten maken van den ons geschonken tijd. Weinige din- gen zijn zoo kostbaar als tijd, omdat, wat er eenmaal van weg is, nooit terug is te krijgen. En toch gaan de meeste menschen zeer roekeloos om met den tijd. Die roekeloos-

heid wordt te minder vergeeflijk, wanneer wij bedenken, dat we volstrekt niet weten, hoeveel of hoe weinig tijd voor ons nog bestemd is. Daarom, een woord van waarheid en van gezond verstand is het woord: *Speel niet met uren, want gij zijt niet zeker van eene minuut* ¹⁾. Ja! dat woord is wijs en goed, en daarom is het dan ook bedroevend, te zien, hoe toch met de uren gespeeld wordt, en hoe gemorst wordt met den tijd, waarmede zóó zeer veel te doen is voor hier en voor verder. Moge het onze lust zijn en blijven, met onze uren te woekeren; moge door ons nimmer tot morgen worden uitgesteld, wat heden gedaan worden kan; moge door ons steeds die waarheid onthouden worden, waarvan reeds de heidensche oudheid eene zoo zinrijke voorstelling gaf, als zij teekende eene voorbijsnellende gestalte met lange haren op 't voorhoofd, maar op 't achterhoofd niets: — *men moet de gelegenheid grijpen, voordat zij voorbij is*; — moge door ons nimmermeer worden vergeten, dat iedere dag van ons leven een blad is van onze geschiedenis, en dat onze geschiedenis ons gericht is, en zijn zal, na dezen. Worde dan elke dag, dus ook de dag van heden, door ons goed besteed, zóó besteed, dat er zegen van blijve in den kring, waarin God ons geplaatst heeft, en dat wij zelve er wijzer door worden en winnen in reinheid van hart. Zal dat zoo zijn, dan is 't noodig, gedurig naar Jezus te zien en telkens met God te verkeerren. Ieder deeltje van den tijd, dat door een blik op Jezus en door 't verkeer met God is geheiligd, laat voor ons en voor anderen een blijvenden zegen, en maakt alzoo deze wonderspreuk tot eene waarheid, dat de tijd, die weg is, niet weg behoeft te zijn.

Zie! de stroom gaat voorbij, maar gij scheidt er iets uit,
 En gij vult uwe kannen en kruiken;
 Schep ook zóó uit den immer voorbijgaanden tijd,
 Wat nu geest en gemoed kan gebruiken.

Gez. CLXI: 3.

---

1) Franklin.

Ps. XLII: 2.

Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstreamen, alzoo schreeuwt mijne ziel tot U, o God!

Dit woord is zeer bekend. En onbekend zal 't nooit worden. 't Behoort tot die woorden, die te schoon zijn, om ooit te kunnen worden vergeten, en die daarom van geslacht tot geslacht worden overgeplant. *Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstreamen, zoo schreeuwt mijn ziel tot U, o God!* Wat een heerlijke beeldspraak is dat! Wat een geweldige kracht ligt daarin, en wat een aandoenlijke pracht! Wat een diepte en wat een hoogte! Wij stellen dat hert ons voor, dat, moede en met brandenden dorst, naar verkwikking en lafenis zoekt, en daarbij zijn heesch geschreeuw door het eenzame woud doet weêrgalmen. Z66, — zegt de dichter van den psalm, — z66 schreeuwt mijne ziel tot God. Maar kan die beeldspraak waarheid wezen? O! zeker kan zij dat. De menschenziel, die door zorg en door angst wordt beklemd, kan er werkelijk zoo naar smachten, dat God haar trooste en versterke, — de menschenziel, die door miskenning en laster gegriefd wordt, kan er werkelijk zoo naar smachten, dat God voor haar den lichtglans der waarheid doe opgaan, — de menschenziel, die door schaamte en berouw wordt doorploegd, kan er werkelijk zoo naar smachten, dat Gods vrede in haar dale, — zoo naar smachten en naar hijgen, dat het hert, door dorst gefolterd en daarom bang en klagend schreeuwend, het beeld van haren staat kan zijn. En, in waarheid, veel zulke kreten van menschenzielen rijzen telkens tot God, meer dan wij misschien vermoeden. Ze zullen ook uit onze zielen wel eens opgegaan zijn. Gelukkig, dat wij weten: God hoort ze, en God zal geen oogenblik langer, dan noodig en goed is, onze ziel laten schreeuwen; Hij zal zich laten vinden, met Zijnen troost en zegen, door iedere ziel, die naar Hem zoekt. Zoeken wij Hem dan voor ons, zoeken wij Hem ook dan, als niet bepaald angsten of smarten

ons drukken, en ook dan met iets van dien onwederstaanbaren aandrang, waarmee het dorstige hert naar een waterstroom zoekt. Zoeken wij Hem, onzen Schepper, onzen Weldoener, onzen Vader in Christus. Wij zullen Hem vinden. En die God gevonden heeft, die gaat niet verloren.

De kreet der ziel tot God mist zijne werking niet;
En ied're reine zucht voorspelt een vreugdelied.

Ps. XLII: 1.

II Kon. IV: 26^b.

Luc. IV: 18.

III Joh: 2.

Vóór alle dingen wensch ik, dat gij welvaart en gezond zijt, gelijk uwe ziel welvaart.

Als men van iemand weet, dat zijne ziel welvaart, dan kan men hem niets beter toewenschen, dan dat zijn lichaam ook welvarend en gezond moge zijn. Gezond te zijn naar lichaam en ziel, dat is immers de grootste zegen, dien wij kunnen genieten. In dien zin is waarlijk gezondheid de grootste schat. Maar, een treurig verschijnsel is dit, dat de meeste menschen meer op gezondheid des lichaams gesteld zijn, dan op gezondheid der ziel, dat de meeste menschen *meer behoefte gevoelen, om hunne ziekten, dan om hunne dwalingen*, van verstand en gemoed, te genezen ¹⁾. Wat doen ze voor het eerste veel! Wat doen ze weinig voor het tweede! Nog eens, dat is een treurig verschijnsel. *Dat wij onze gebreken zoo ongaarne afleggen, dat is eigenlijk ons grootste gebrek.* ²⁾ 't Is te wenschen, dat wij dit inzien, en dan vlijtig de *gezondheidsleer voor de ziel* gaan betrachten. Voor 't lichamelijk welvaren, zegt de gezondheidsleer, is licht noodig en lucht. Ook de ziel moet licht en lucht hebben, zal zij gezond zijn, — licht van God en lucht uit den hemel. Het lichaam heeft beweging noodig en oefening van kracht. Ook de ziel kan niet gezond zijn, als zij de krachten, door

1) De Ségur. 2) Hofmeister.

God in haar gelegd, niet ontwikkelt. Het lichaam moet niet verworden worden door een gestadig genot van het zoete en zachte. Ook de ziel wordt verdorven, als men haar te veel zoetigheid geeft. — Genoeg, wij behoeven die vergelijking niet verder te ontvouwen; dit is ons reeds duidelijk geworden, dat wij de lessen der gezondheidsleer moeten toepassen ook op onzen geest en ons hart. En wat doet nu een mensch, die alle regelen, hem voorgeschreven, heeft zoeken na te leven, maar dan toch zich onwel voelt? Die haalt den geneesheer. Welnu, Christus is de geneesheer voor 't leven der ziel. Halen wij hem dan, en wij zullen gezond worden, in al volleren en blijderen zin, en ten laatste niets meer noodig hebben, om volmaakt gezond te wezen, dan verandering van lucht. En die zal ons gegeven worden.

Gezond van lijf, maar niet van geest, — beteekent nog niet veel.

Gezond van geest, maar niet naar 't vleesch, — is reeds veel beter deel.

Maar wèl te varen naar het vleesch en tevens naar den geest,

Dat is het allermeest.

Ps. CIII: 2.

Ps. V: 4.

Mrc. I: 35.

Exod. XXX: 7^a.

En Aäron zal daarop aansteken welriekende specerijen, allen morgen.

Elken morgen op nieuw werd er dus een reukoffer in 't heiligdom des Heeren ontstoken. Wat beteekent dat? Dat beteekent, dat men iederen dag des levens weêr met God moet beginnen, dat op elken nieuwen morgen een' van onze eerste daden moet zijn: het offeren voor den Heer. Ja! goed is het, als wij dit tot eene gewoonte ons maken. Maar wat is dan bij òns dat offeren? Het offeren van òns is, in de eerste plaats, de dankzegging, daarvoor, dat God ons weêr behoedde en spaarde, ons weêr versterkte en verkwikte, en met de vervulling onzer behoeften ons weêr te gemoet treden wil. 't Is, ten tweede, het gebed, dat wij lust en

kracht mogen hebben tot onzen arbeid, en zegen er op, en dat wij bestand mogen zijn tegen mogelijke zorgen en nooden, en dat wij mogen zegevieren, als de verzoeking ons bestookt. 't Is, ten derde, de gelofte, dat wij trachten zullen, Gods wil te volbrengen, op den weg van Jezus te wandelen, ons zelve te heiligen en anderen te beminnen en hun ten goede te zijn. Ziet! zulk eene dankzegging, zulk een gebed, zulk eene gelofte, dat zijn onze specerijen, die iederen morgen op nieuw moeten worden ontstoken, en als ons harte daaraan meêdoet, *dan ruikt de Heer een liefelijken reuk* ¹⁾. Ja, en dan zal onze dag ook niet kwaad zijn; dan gaat het werk ons vlugger van de hand, wij zijn wakkerder en blijder van geest, sterker van hart en van wil, rijker aan geloof, hoop en liefde, dan wanneer we den dag zoo maar beginnen zonder naar 't outer te gaan of te knielen voor God. Laat ons dan de gewoonte houden, om iederen morgen te beginnen met God; en als wij daarmee de gewoonte verbinden, om in den loop en aan 't eind van den dag ons bij herhaling te herinneren, wat wij bij 't brengen van ons morgenoffer zeiden en voelden, dan zullen wij daardoor al, wat goed is, in ons binnenste krachtig versterken. Zou Jezus ook niet zoo hebben gedaan? Voorzeker. Juist daarom was hij zoo dikwijls met God alleen in de vroegte, en des avonds nog eens weêr ²⁾. Die dat verheven voorbeeld volgt, zal eens aan den grooten morgen der eeuwigheid zijn blijdeste offers ontsteken.

Begin den dag met God; dat is een goed begin;
Daar ligt vaak nog voor 't eind een blijde zegen in.

Gez. CLXXIX: 1, 6.

Ps. CXLVI: 8.

Mth. XX: 32, 33.

Joh. IX: 40^b.

Zijn wij dan ook blind?

Zoo vroegen de Farizeën met beleedigden trots; en ze wilden daarmee dus zeggen: wij zijn toch niet blind? Even-

1) Gen. VIII: 21^a.

2) Mth. XIV: 23.

wel waren ze in menig opzicht blinden te heeten. Maar zoo gaat het meer. In het geestelijk leven kan het wonderlijk verschijnsel zich voordoen, dat iemand blind is, terwijl hij meent, dat hij 't niet is. Zou dit dan misschien ook met ons het geval kunnen zijn? Dat zou wel mogelijk wezen. Zóóveel althans is zeker, dat wij menigmaal ook met blindheid behebt zijn. Blindheid is het, als wij, omringd van Gods weldaden en beladen met Zijne gunsten, Zijne liefde niet merken, en als wij, met Zijne wetten en Zijne zedelijke wereldorde voor onze oogen, nog Zijne heiligheid niet zien. Blindheid is het, als de Christus voor ons staat, en wij ontwaren den glans zijner heerlijkheid niet, en wij bespeuren de waarde niet van zijne gaven. Blindheid is het, als wij niet ontdekken, dat de wereld meer belooft, dan zij heeft, en als we niet zien, dat er overal zwarte palen staan op onze wegen, met het woord: *Gedenk te sterven!* er op. Blindheid is het, als wij achter ons geen bergen van schulden zien en vóór ons geen hemelsche bestemming bespeuren. En, och! wat is dat een en ander toch dikwijls toepasselijk op ons. En wat is dat een ongeluk! En wat krijgen we daardoor veel ongelukken! Veel meer en veel grooter ongelukken, dan die ontstaan kunnen uit de blindheid van 't lichamelijk oog. Daarom moeten wij wenschen, — een wensch, die immers zoo zeer natuurlijk in den mond van een blindeman is: *Heer! geef, dat ik ziende mag worden.*¹⁾ Ja, dat moeten we wenschen, dat wij ziende mogen worden, om altijd goed en klaar te merken wie God is, wie Jezus is, wat ons hart is, wat de wereld is, wat onze roeping is, wat de beteekenis en de bedoeling van ons aanzijn is. Daarvoor opene de Christus onze oogen. Reeds duizenden blinden zijn door zijne aanraking ziende geworden. Wij kunnen 't ook worden. En zalig zal 't zijn.

Heer! de droeve nacht der blindheid dekt ons telkens weêr 't gezicht;
Open de oogen onzer ziel toch, en geef licht, geef ons uw licht.

Ps. CXLVI: 6.

---

1) Luc. XVIII: 41b.

II Kron. XXI: 20^b.

Hij ging henen zonder begeerd te zijn.

Dit staat geschreven van koning Joram. Meer naar zijn schoonvader Achab, dan naar zijnen vader Jozafataardende, begunstigde hij de afgoderij, en toonde hij in zijnen handel en wandel zulk een karakter, dat de Geschiedenis dit echt treurige woord als op zijn grafsteen kon schrijven: *Hij ging henen zonder begeerd te zijn*. Ja! wel is dat een treurig woord. En treurig is vooral ook dit, dat hetzelfde woord op zoo zeer vele grafsteenen zou gezet kunnen worden. Wat zijn er velen, helaas! die zóó leven, dat ze ten slotte heengaan *zonder begeerd te zijn*. O! ik weet het wel, ik moet niet jagen naar roem, ik moet niet werken om den wille van eer bij de menschen, maar toch mag ik immers het denkbeeld wel akelig vinden, van eenmaal ten grave te worden gedragen, zonder dat iemand daarbij treurt. Ook mag de akeligheid van dat denkbeeld wel mede een prikkel voor mij zijn, om zóó mijn leven in te richten, dat er, als het uit is, ten minste *iets* aan verloren wordt, ten minste enkelen aan mijne nagedachtenis een verdienden traan kunnen wijden. Daartoe is òók weêr de geest van Christus mij noodig. Die door dezen geest bestuurd wordt, die wordt zoo onwederstaanbaar tot het bevorderen van waarheid en gerechtigheid, en tot beminnen en weldoen gedreven, dat zeer zeker zijn leven het uitgangspunt van veel heil en veel zegen zal zijn. En is ons leven dàt, dan zal ons sterven in menig hart zulk eene gewaarwording, in menigen mond zulk eene getuigenis brengen, als waaruit zal kunnen blijken: die mensch heeft niet vergeefs geleefd. Welnu, omdat ik wenschen moet, dat ik niet te vergeefs het leven hebbe, daarom mag en moet ik wenschen, dat ik niet heenga *zonder begeerd te zijn*; omdat ik wenschen moet, dat ik als een rechtvaardige wandele, daarom mag en moet ik wenschen, dat mijne nagedachtenis eenmaal tot zegening zij, — want *de nagedachte-*

nis der rechtvaardigen alleen, maar die ook zeker, zal tot zegening wezen. 1)

Leef zóó, dat uw gedacht'nis leve,
En zegening uw graf omzweve.

Gez. CLXXXVII: 7.

Ps. XXXVIII: 10.

Ef. VI: 17, 18^a.

Rom. VIII: 26.

En desgelijks komt ook de Geest onze zwakheden mede te hulp: want wij weten niet, wat wij bidden zullen, gelijk het behoort, maar de Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtigen.

't Kan soms gebeuren, — dat wordt hier ons herinnerd, — dat wel een aandrang tot bidden in ons harte zich roert, maar dat wij toch niet goed weten, wat we zullen bidden. En dat is eene waarheid. Bij voorbeeld: ik kan mij in zulke moeilijke omstandigheden bevinden, dat ik zelf niet weet, of ik het eene, dan of ik het andere moet wenschen; dat tusschen het een en het ander mijne ziel heen en weêr wordt geslingerd, en dientengevolge geen woorden kan vinden, om er meê tot God te gaan. Ook kan ik òf zoo zwak, òf zoo getroffen, òf zoo bewogen en vol zijn, dat de beschikking over juiste woorden en geregelde taal mij ontglipt. Welnu, in zoodanige gevallen, zegt de Apostel, *bidt de Geest zelf voor ons met onuitsprekelijke zuchtigen*; Gods geest, die in ons is, drijft dan sprakeloze verzuchtigen uit ons hart naar den hemel, die, ja wel *gebeden zonder woorden*, maar dan toch *gebeden* zijn in de schatting Gods. En hierbij komt dan te pas, wat eens iemand 2) gezegd heeft: 't is met God geheel anders, dan het is met de wereld, want *bij de wereld is welkom, ook hetgeen slecht gemeend is, wanneer het maar goed is geuit; maar bij God is welkom, wat goed gemeend is, ook al is het gebrekkig geuit.* En met

1) Spr. X: 7^a.

2) Sterne.

geen minder recht heeft een ander ¹⁾ gezegd: *Men bidt beter met een hart zonder woorden, dan met woorden zonder hart.* Moge in ons eene ziel zijn, steeds vol van dien geest der gebeden, opdat alles, wat hier omlaag haar ontmoet of weêrvaart, naar de hoogte haar dringe, 't zij ze in staat zij, om haar gedachten en gewaarwordingen in woorden te kleeden, 't zij ze niet anders vermoge, dan voor God zich neder te werpen met een kreet of een zucht. Ook die kreet, ook die zucht behoort tot het *reukwerk der gebeden*, ²⁾ dat den Vader welbehaaglijk is, en dat den mensch verruimt en sterkt, door wien het wordt ontstoken.

Niet om het kleed, dat uw gebed draagt, wordt uw gebed door God ontvangen. Als 't een *gebed* is, is 't Hem welkom, ook als 't met lompen is omhangen.

Ps. XXXVIII: 9, 15.

Ps. XXXVII: 3—5.

Jac. V: 7.

Mrc. IV: 26, 27.

Al zoo is het koninkrijk Gods, gelijk of een mensch het zaad in de aarde wierp, en voorts sliep en opstond, nacht en dag, en het zaad uitsproot en lang werd, dat hij zelf niet wist, hoe.

Die gedachte, door Jezus geuit, zal zeker hem zelven bij zijn arbeid dikwijls hebben bemoedigd. 't Is de gedachte immers, dat God tusschen het woord der waarheid en het menschenhart eene betrekking of verhouding gelegd heeft, waardoor de voortgang der waarheid in de wereld gewaarborgd is; even als Hij tusschen het zaad en de aarde eene betrekking of verhouding gelegd heeft, die waarborg is voor den groei en de vermenigvuldiging van het koren op 't veld. Al zoo hecht van zelf aan die gedachte dit denkbeeld zich vast: zaai maar, zaai maar op den akker; 't is aan u, om te zaaien; en wanneer gij dat gedaan hebt, geef dan de zaak maar aan God over; God doet de rest. Treffende en

1) Banyan.

2) Openb. V: 8.

ware gedachte. De waarheid er van is ons uit onze ervaring bekend. Wij spraken eens tot aanbeveling van onzen Christus, wij poogden eens een hart te doen reiken naar God; daarna gingen we heen; wij sliepen en stonden op, nacht en dag; en, — later terugkomende, zagen wij de opgekomen vrucht van ons woord, die zich in stilte had ontwikkeld, — als de halm op den akker; — wij wisten zelve niet hoe. O! zeker ligt daar groote bemoediging in, dat God zoo de rest doet, als door ons maar gezaaid wordt. En tevens is daar bij iederen arbeid voor 't Godsrijk, — en ook bij iederen arbeid, in 't algemeen, op welk gebied het ook zij, — deze les in besloten: als gij gedaan hebt, wat uw taak was, en wat door u gedaan kon worden, dan hebt gij recht, om te vertrouwen, dat Hij, die alles kan, nu doen zal wat buiten uw vermogen ligt. Indien wij deze les begrijpen, en dan ook in beoefening brengen, dan zal daardoor onze ijver worden aangevuurd, onze moed verhoogd, onze hoop verruimd, onze rust beveiligd. Stel, dat een landman eens ging mijmeren: wee mij! mijn koren heeft regen en zonneshijn noodig, en, helaas! daarover is mij geen beschikking gegund, — dan was immers zijn ijver, zijn moed, zijne hoop, zijne ruste gebroken. Maar als hij denkt: laat ik maar zaaien; den zonneshijn en den regen geeft God wel, — dan heeft hij kracht en vreugd in 't hart. Welnu dan.

Doe wat gij kunt, en dan
 Vertrouw er d' uitslag van
 Aan God, die alles kan.

Ps. XC: 9.

Ps. XIX: 8, 9.

Joh. III: 34.

Hand. IX: 6^a.

Heer! wat wilt gij, dat ik doen zal?

Zoo vroeg Paulus aan Jezus, dien hij, met het oog zijner ziel, op den weg naar Damascus aanschouwde; — met het oog zijner ziel, want zijne medgezellen zagen immers Jezus daar niet. Ook wij kunnen, met het zielsoog, den Heiland aanschouwen. Dat moeten wij willen; dien aanblik moeten wij zoeken, en dan moeten ook wij deze vraag tot hem richten: *Heer! wat wilt gij, dat ik doen zal?* Dat zal een zeer krachtig middel tot onze heiliging zijn. Als ik met die vraag mij tot Jezus wend, terwijl de vracht mijner schulden mij drukt, zal hij zeggen: geloof en blijf gelooven aan de oneindige liefde van God, die zich immers zoo helder in mij openbaarde, en zet dikwijls aan mijne voeten en bij mijn kruispaal u neêr; door den gloed van Gods min, die mijn kruispaal omgeeft, wordt de lijst uwer schulden vernietigd. Als ik met die vraag mij tot Jezus wend, terwijl eene verzoeking mij toelacht en lokt, zal hij zeggen: vertrouw de zonde niet; onder de bloemen, die ze u toont, zitten doornen, die langer dan de bloemen duren; doe, zoo als ik deed, en zeg: Satan! ga weg! Als ik met die vraag mij tot Jezus wend, terwijl ik door miskennis en laster word gegriefd, zal hij zeggen: geef niet toe aan de wraakzucht; wraak is dierlijk, vergeving is goddelijk; doe wel dengenen, die u haten, en bid voor hen, wier vloek u treft. Als ik met die vraag mij tot Jezus wend, terwijl onspoed of rouw mij de ziel heeft verwond, zal hij zeggen: begin met het kruis, dat u bezwaart, uitéén te nemen, door uwen kleinen wil in ééne richting te brengen met den Grooten Wil, — die de beste is; en houd in dat geloof, dat die de beste is, u maar vast aan uw' God; geloof me, gij wordt dan door Hem niet beschaamd; in ieder geval, Hij zal sterkte en vrede u geven. — Zie! zoo moeten wij in allerlei toestanden op Jezus ons oog richten, met de vraag in den mond: *Heer! wat wilt gij, dat ik doen zal?* — Hij moet het orakel zijn, dat we telkens raadplegen, de Godspraak, aan wier raad wij ons houden. Daar zullen we goed bij staan. Wat stonden we nu al goed, als we zoo hadden gedaan heel ons leven. Daarom, 't niet langer uitgesteld.

Wie is de mensch, die 't beste leeft? —
Die Jezus tot zijn raadsman heeft.

Gez. LXXXIX: 4.

Ps. XXXII: 11.

I Thess. V: 18.

Fil. IV: 11^b.

Ik heb geleerd vergenoegd te zijn in hetgeen ik ben.

Die dat met grond getuigen kan, — o! wat is die gelukkig! Want, waarlijk de onvergenoegdheid brengt in ons harte een zeer ongelukkig gevoel. En wat is die onvergenoegdheid toch dikwijls ons eigen. Wij wenschen iets, en we krijgen het òf niet, òf wel. Krijgen we 't niet, dan zijn wij onvergenoegd, omdat we 't niet hebben; en krijgen we 't wel, dan zijn we al weêr heel spoedig onvergenoegd, dat het niet anders is, dan het is, of dat er niet iets anders bij is; — want: *als wij iets begeeren, dan bezien wij 't van de schoonste zijde, en als wij 't hebben, dan bezien wij 't van den leelijksten kant.* 1) Althans, dat is 't gewone doen van de meeste menschen. Indien wij daar tot heden aan meêgedaan hebben, dan hebben we daardoor al een belangrijk stuk van ons leven bedorven. Mochten we ons wijzer gaan gedragen en leeren de edele kunst, die Paulus met zoo goed gevolg had beoefend, de kunst *om vergenoegd te zijn in hetgeen we zijn.* En waardoor zou daarin Paulus zoo goed zijn geslaagd? Wel, doordien hij een zoo goed discipel van Jezus was. Niemand kan zoo goed en zoo gemakkelijk vergenoegd zijn, als de discipel van Jezus. Want die discipel van Jezus is, schat de waarde der wereld nauwkeurig genoeg, om van een weinigje meer of minder van haar glinsterend stof zich geen levensvraag te maken. Ook is hij deemoedig, ootmoedig voor God, en neemt ook 't kleine dankbaar aan; hij heeft geen hooge eischen. Ook is hij

---

1) Swift.

overtuigd van de liefde en de wijsheid des Vaders, die ieders lot beschikt en ieders mate meet, en denkt dus, met het oog op eigen lot en maat: God wil het zóó; dan zal 't wel goed zijn. Welnu, de weg staat open voor ons ook, om discipelen van Jezus, als we dat nog niet zijn, te worden. En door dat te zijn of te worden zullen we werkelijk in 't bezit komen van dien grooten schat, die vergenoegdheid heet, die wonderkracht, die alles veredelt, verfijnt en verfraait, wat zij aanraakt, en die ons, terwijl een ander, die evenveel of meer heeft, zit te morren over hetgeen hij ontbeert, doet juichen om hetgeen wij genieten.

Wilt gij het *veel genieten* leeren,
Leer af dan het *te veel begeeren*.

Gez. XXII: 2, 3.

Spr. IV: 2, 6.

Joh. XV: 4.

Joh. VI: 68^b.

Heer! tot wien zullen wij heengaan?

't Is wel eens goed, de vraag ons voor te leggen, tot wien wij zouden heen kunnen gaan, als we van Jezus ons af wilden wenden. Dat doet ons te meer zijne waarde gevoelen. Waarlijk! ik vind nergens eene voorstelling van God, waar ik zóóveel aan hebben kan in leven en sterven, als aan de voorstelling, die ons Jezus van God gaf, en die ons tot God doet gaan met het woord: *Onze Vader!* Ik vind nergens eene voorstelling van den mensch, zoo verheffend en schoon, als die Jezus ons gaf, en die ons wezen in 't licht stelt, als geadeld door 't bezit van een geest, waarin de vatbaarheid ligt, om, door Gods geest hervormd en geheiligd, eigen eeuwigheid te voelen en op te groeien voor 't verkeer in een Engelenkring. Ik vind nergens eene voorstelling van den godsdienst, — den band der vereeniging

tusschen den mensch en zijn God, — zoo innig en zoo waar, als die Jezus ons gaf, en die, gelijkelyk de werkheiligheid van den Farizeër, de lichtzinnigheid van den Sadduceër en de droefgeestigheid van den Esseër verwerpend, den godsdienst stelt in de liefde tot God, liefde, die er lust in heeft, Gods wil te volbrengen, en in de liefde tot de broederen, liefde, die er lust in heeft, den broederen ten zegen te zijn. Ik vind op de vragen: wat de beteekenis van het leven is, wat de ware grootheid des menschen is, wat het proefhoudende steunpunt van vrede des harten is, wat de vaste ankergrond voor onze hope is, en zoo meer, — op al die vragen vind ik nergens een antwoord, zoo schoon en zoo goed, als het antwoord, dat Jezus er op heeft gegeven. Geen der denkers van achttien eeuwen is dan ook in staat geweest, daar boven uit te komen. Jezus heeft op het gebied des godsdienstigen levens het hoogste woord behouden, en hij zal het behouden. En die van hem zich afkeert, om tot waarheid en wijsheid, tot vrede en tot vreugde te komen, die bedriegt eigen ziel met een zeer akelig bedrog. Wij willen dan aan hem ons houden, en uit het volle harte spreken: *Heer! tot wien zullen wij heengaan*, als we ons verwijderen van u? —

Die Jezus aanziet, ziet het licht, het licht in vollen luister;
Maar die zich afkeert, elders heen, die wandelt in het duister.

Gez. LXXXIX: 2.

Ps. XCI: 11, 12.

I Cor. XVI: 13, 14.

I Cor. XIII: 13^a.

Geloof, Hoop en Liefde.

Er was eens een dichter, ¹⁾ die zong: *'k Geloof aan goede geesten; — 'k geloof er aan: ze omzweven mij met hun rozen- vlerk en maken me in het leven voor 's afgronds lagen sterk.*

1) Van der Hoop Jr.

Of werkelijk en in eigenlijken zin goede geesten ons omzweven, daar weten wij niets zekers van. Maar, als er, ook in figuurlijke beteekenis, van goede geesten sprake kan zijn, dan mogen we vooral die drie: *het Geloof* en *de Hoop* en *de Liefde* zoo noemen. *Het Geloof* is als een Engel Gods, ons toegezonden, om ons die rust en dien moed in het harte te geven, die eigen zijn aan 't hart des kinds, 't welk voelt, dat hem zijn vader draagt, of weet, dat vader hem zal vangen. *De Hoop* is als een Engel Gods, ons toegezonden, om ons met de lichte beelden der toekomst over de donkere schaduwen in ons verleden en heden te troosten, en om aan ons te profeteeren: rozen uit de doornen en leven uit den dood. *De Liefde* is als een Engel Gods, ons toegezonden, om ons iets van de zaligheid Gods, — die in Gods weldadigheid schuilt, — te doen smaken, en om ons de verhevene wijding te geven van volgers van Christus en medearbeiders Gods. O! rijk en schoon is het leven des menschen, die zijn reis doet in 't gezelschap van deze Engelentrits; gelijk het leven van een iegelijk, die dat gezelschap niet heeft, onbehaaglijk en armoedig en ellendig moet heeten. Laat ons hen tot gezelschap zoeken, deze liefelijke Engelen met hun handen vol zegen. Laat ons hen zoeken bij Jezus. Hem hebben ze verzeld, overal waar hij ging. Wij hooren tot op Golgotha, en nog verder, het geruisch hunner wicken. Maar nu, een iegelijk die ze bij Jezus gaat zoeken, krijgt ze meê op zijn weg, en ze geven schoonheid aan de daden van dien mensch en standvastigheid aan zijne kracht; zij brengen staal in zijn wil en vuur in zijne oogen; ze vlechten bloemen door zijn leven en hangen lichtjes in zijn graf. God geve, dat we geen dag van ons leven hen ontberen, die drie, en dat ze ook in ons jongste uur, omhoog ons wijzend, ons omzweven.

Wie heeft zegen van zijn leven? Wie is hij, die waarlijk leeft? —
Die *Geloof* en *Hoop* en *Liefde* tot zijn reisgenooten heeft.

Ps. CIV: 30^b.

Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.

Dat is de doorloopende geschiedenis van de onder onze oogen plaats grijpende werkzaamheid Gods. Stilstand is er nergens, en niets blijft, wat het is; niets blijft, — zelfs voor geen oogenblik, — geheel en al onveranderd. Alles komt op en bloeit en vervalt en vergaat. Maar door dat vervallen of vergaan wordt geen deeltje, hoe klein ook, van de stof der schepping *vernietigd*; 't is niets anders dan eene omzetting, een overgang van iets ouds tot iets nieuws. Het afgevallen loof, dat meêdoet, om de wortelen van den boom, waar 't aan zat, zóó te voeden, dat hij later dien nieuwen bladerendos krijgt, dien hij krijgt, is zinnebeeld van al, wat vervalt en vergaat: 't doet alles weêr meê, om iets nieuws te doen worden. En dat gaat, onder ons slapen en op-zijn, dag aan dag, jaar aan jaar, immer rusteloos voort, en dat brengt achtereenvolgens de prachtigste verschijnselen te weeg, en zoo is dat een altijd weêr nieuwe lofpsalm op de majesteit en het vermogen des Heeren. In waarheid, verheven en machtig is God, die dezen oneindigen kringloop altijd-door aan den gang houdt, die altijd-door dat beweeglijk *panorama* der schepping doet wisselen, en wel zóó, dat het nooit hapert, en zóó, dat het in al zijn figuren en groepen gedurig weêr iets nieuws en iets schoons geeft te zien. Intusschen, in dien kringloop behooren ook wij. Ook ons vleesch en bloed is onderworpen aan de wet, die er ontbinding aan voorschrijft, om er dan later iets nieuws uit te bouwen. Goddank! dat we nog iets anders hebben, dan dat vleesch en dat bloed, dat er een geest in ons leeft, die boven dat gestadige worden en vergaan is verheven. Aanbidden wij dan God, die voortdurend het gelaat des aardrijks vernieuwt, en die òns zóó heeft gemaakt, dat wij nog *zijn* kunnen, ja! en in eeuwigheid *zijn*, dan, wanneer ook òns aftreden van hier en ons vervangen worden door anderen zal hebben

medegewerkt, om het gelaat des aardrijks voor de duizendste maal te vernieuwen.

Altijd weêr iets anders voor 't geen is geweest;
Maar God zal steeds blijven, en ook — onze geest.

Ps. CIV: 14, 15.

Hoz. VI: 4.

I Thess. V: 21, 19.

I Sam. X: 11^b.

Is Saul ook onder de profeten?

Saul ontmoette eens, in de nabijheid van Gibeon, waar een profetenschool was, eene schaar van profeten, die voorzien waren van harpen en luiten en rinkelbommen, en die profeteerden; dat wil zeggen, zij waren in een staat van profetische bezieling, en stortten hun bruisend gevoel in bruisende muziektonen en lofzangen uit. En Saul, daardoor geroerd, getroffen, meêgesleept, mengde zich onder hen, en ging ook profeteeren; hij deelde in hunne verrukking en stemde met hen samen in het uiten daarvan. Daarover verwonderden zich de lieden, die hem kenden, en ze gaven aan hunne verwondering lucht in die vraag: *Is Saul ook onder de profeten?* Zoo ziet men: ook een mensch, van wien men dat niet vermoed zou hebben, kan wel vatbaar voor heilige indrukken zijn. En dat is een verblijdend verschijnsel; dat kan een voorteeken zijn van veel goeds. Evenwel, bij Saul heeft de latere tijd er niet aan beantwoord. En zoo ziet men òók, dat het opgewekt godsdienstig gevoel, hoewel het tot veel goeds *kan* leiden, niet altijd werkelijk er toe leidt. Diezelfde Saul, die daar onder de profeten zich mengde, deelende in de verheffende gewaarwording, die hen aan had gegrepen, en sprekende in hunne taal, is daarna tegenover God zoo ondankbaar geweest, tegenover den naaste zoo onedel, en tegenover zich zelve zoo laag: — zijn dood was een zelfmoord! — Vreemd schepsel, een mensch!

Soms akelig-vreemd. Misschien moeten wij dat ook met het oog op ons zelve zoo zeggen. Misschien hebben wij ook, bij deze of die ontmoeting op onzen levensweg, eene profetische bezieling in ons hart voelen steigeren, misschien is ook onze ziel wel eens een windharp geweest, door Gods adem geroerd, en zijn we toch later laag geworden tegenover God, onzen naaste en ons zelve. Indien dat is, dan sla ons het berouw in het hart, en in ieder geval make die ervaring dezen wensch ònzen wensch, dat, als eens de geest des Heeren door 't harte ons vaart, iets goeds en veel goeds er van blijve. Als wij wenschen, dat zoo iets er van blijve, dan blijft er zoo iets van. Dat is een geluk.

Mensch! des Geestes heil'ge gloed,
 In het diep van uw gemoed,
 Doet u dan eerst waarlijk goed,
 Als gij hem voor uitgaan hoedt.

Gez. LXXVI: 4.

Jer. II: 29, 30^a.

Hebr. XII: 9, 10.

Hebr. XII: 11.

Alle kastijding, als die tegenwoordig is, schijnt geene zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich eene vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die er door geoefend zijn.

Neen! 't schijnt geene zaak van vreugde te zijn, — dat is wel waar, — maar veeleer van droefheid, als Gods hand op ons drukt of in 't harte ons wondt. En toch kan dat zoo goed voor ons wezen. Daar doet God het dan ook om, dat het goed voor ons zijn zal. 't Waren lang niet onze *beste* dagen, de dagen, die zonder zorg of strijd of moeite daarhenen vloten. In zulke dagen kwamen wij er maar al te gemakkelijk toe, om niet te denken aan God en om den hemel te vergeten. Maar als we smart gevoelden of onze ziel was bezwaard, dan nam doorgaans ons innerlijk leven eene

betere richting. 't Is zoo waar, wat eens iemand 1) gezegd heeft: *Dan vooral heft een mensch zijne blikken ten hemel, wanneer hij over de aarde zucht.* Gelukkig wij, als onze smarten ons geoefend hebben in dat ware en schoone leven, dat op God en den hemel zich richt; gelukkig wij, als de smarten, die ons nog bestemd zijn, ook zoo zullen werken. Dat doen ze zeker, als we er meê heengaan naar het kruis van den grooten Man van smarte. In zijne nabijheid en met het oog op hem zullen wij zóó leeren lijden, dat het ons in onderwerping en vertrouwen versterkt, en dat het ons nader bij God brengt en rijper maakt voor het beloofde land zonder lijden. Noodlottig en rampzalig zou het zijn, indien ons lijden eene andere uitwerking had. Dat kan òðk. Een mensch kan onder de hand Gods, die hem treft, zich verharderen. God beware ons! God beware ons, juist niet voor lijden, maar voor *zulk* noodlottig lijden. En Hij geve ons, dat wij door de kracht des geloofs steeds in staat mogen zijn, om uit de diepten der ellende ons tot de hoogten des vredes en der hoop te verheffen, met het blijde woord in 't harte: God! ik voel 't, Gij wilt mij louteren door den tranendoop der smart.

Die door de smarte wordt geheiligd,
Wordt zoo voor de ergste smart beveiligd.

Ps. CXIX: 34.

Gen. XLIX 18.

Joh. XIV: 2.

Joh. XIV: 28^c.

Ik ga heen tot den Vader.

Liefelijk en bekoorlijk is de vorm, waarin Jezus zijn verlaten van de aarde hier aanduidt: 't is een *heengaan naar het Vaderhuis*, dat vele woningen heeft; het is een *heengaan naar den Vader*. Maar, kan men eigenlijk dat wel zoo

---

1) De Ségur.

zeggen? Is God niet overal? En is dus de voorstelling niet onjuist van: een heengaan tot God door een weggaan van de aarde? Is God dan hier op aarde niet? Zeker, God is overal. Maar niet overal openbaart zich Gods aanwezigheid met even veel luister, en niet overal doet Gods nabijheid zich gevoelen met evenveel kracht. En nu is niets er tegen, maar alles er vóór, dat wij den hemel ons voorstellen als eene plaats en een toestand, waarin de tegenwoordigheid Gods nog veel klaarder te zien en nog veel inniger te gevoelen is, dan ergens of ooit hier op aarde. En daarom almeê trekt de hemel ons aan. Jezus ging er heen; maar die hem toebehooren, gaan er eens ook heen; en daar zullen ze zóóveel dan zien en ervaren, dat ze met zalige ontroering dit zullen betuigen: ja! ons heengaan van de aarde was een heengaan tot God. Hier op aarde is 't reeds hoogtijd voor de ziel, als zij eens eenige oogenblikken in de aanschouwing van de heerlijkheid Gods zich verliest en in het gevoel van de goede nabijheid Gods zich verlustigt; maar hoe zalig moet het dáár dan niet wezen, waar 't genot van die aanschouwing en van dat gevoel tot veel hooger graad opgevoerd is, en nooit door iets wordt belemmerd, nooit door iets wordt vergald. Ja! dat mag eerst heeten: *een zijn bij den Vader*. En dat maakt dan ook den hemel tot hemel. Wat? de borst, waar dat genot in woelt, *is* een hemel. Het hart, waar 't gevoel in werkt van verwijdering van God, is een hel; maar het hart, waarin God wordt gevoeld in al den gloed Zijner min, is een hemel. O! die onafgebroke en innige gemeenschap met God! O! dat ongestoorde rusten aan den boezem des Vaders! O! dat voortdurend wisselen van vertrouwelijke blikken met den grooten Erbarmer! 't Is eene zaligheid, waar het menschenhart en de Engelenziel op gemaakt is, maar die niet is uit te spreken, door menschen-tong, noch Engelenstem. — Zij eens ons heengaan van deze aarde óók zoo *een heengaan tot den Vader!*

Wat zoete troost bij strijd en moeite, bij zwakheid, onspoed en gemis,
Wanneer ik weet, dat eens mijn heengaan *een heengaan tot den Vader* is.

Hebr. III: 7^b, 8^a.

Heden, indien gij Zijne stem hoort, zoo verhardt uwe harten niet.

Bij het lezen van dat woord mogen wij den klemtoon wel leggen op *heden*, en alzoo daarin de gegronde en welgepaste waarschuwing zien, dat wij zonder uitstel moeten hooren naar de vele roepstemmen Gods, die ons manen, te bedenken wat tot onzen vrede dient. Wij zijn immers in zaken van het geestelijk leven maar al te zeer tot uitstel geneigd. Groot kan het getal zijn van hen, die tot God zeggen: ik wil niet; maar zeker niet minder groot is 't getal dergenen, die zeggen: ik wil wel, maar nu nog niet. Dat is onverstandig. Nu nog niet, zegt gij, maar morgen. Mensch! weet gij dan, dat gij morgen zult kunnen? Misschien speldt men u morgen het doodlaken om. Nu nog niet, zegt gij, maar morgen. Maar vergeet toch niet, dat van uitstel zoo gemakkelijk afstel kan komen, en dat, in ieder geval, uitstel de moeite van den arbeid verzwaart. Met een paar steenen, in tijds aangebracht, is nog te verhelpen, wat later het aandragen van meer dan twee honderd zulke steenen vereischt. Nu nog niet, zegt gij, maar morgen. Maar zie toch ook dit niet voorbij, dat uitstel van loutering des harten ook uitstel is van vrede des harten. De zieke, die gezond wil zijn, maar nu nog niet, is krankzinnig; — krankzinnigheid mag het haast heeten, als de zedelijk-zieke niet *heden* nog beter wil zijn. Ja, waarlijk! beter worden, dat moeten we wenschen; beter worden liever heden, dan morgen; want hoe eerder zich verschijnselen van beterschap opdoen, des te eerder krijgen we vrede en hoop in het hart. — Om al deze redenen dan, laat ons niet dralen en talmen; laat ons, in de gemeenschap met Christus, den Heilige, terstond en voortdurend aan onze heiliging werken; laat ons dit tot leuze nemen: *Weg het uitstel hier beneden! Eigen arbeid heeft het heden; ied're dag zijn eigen taak.* 1) Die taak moet af.

1) Molster, naar Weisze.

Men moet althans gepoogd hebben, haar af te maken. *Heden* dan, zoo gij de stem des Heeren hoort, verhard uw hart niet, maar volbreng Zijnen wil; — ja! nog *heden*.

Het morgen is nog niet van u; niet meer van u 't verleden;
Het eenige, wat gij bezit, o sterv'ling! is het *heden*.

Ps. XCV: 1, 4.

Ps. CXVI: 17.

Rom. XII: 1.

Gen. IV: 4.

Abel bracht van de eerstgeborene zijner schapen en van hun vet.
En de Heer zag Abel en zijn offer aan.

Reeds tot de hooge oudheid alzoo behoort het gebruik van *te offeren*. Dat is trouwens niet onnatuurlijk. Want de hooge oudheid vertegenwoordigt de kindsheid der volken, en het offeren behoort juist bij het kinderlijk-eenvoudig verstand en gemoed. Wat doet eigenlijk de mensch, die een deel van zijne kudde of van zijne veldvruchten tot een dankoffer wijdt? Hij doet geheel hetzelfde, wat een kind doet, dat van u eene lekkernij heeft ontvangen, en nu zijn verlangen uitspreekt, dat gij ook eens proeven zult. Zoo wil de mensch, die nog op het standpunt der kinderlijke eenvoudigheid staat, dat God ook iets hebben zal van hetgeen God heeft gegeven. Voor het denkend verstand is die beschouwing en die wijze van handelen niet houdbaar. Daarom offeren wij ook niet meer. Maar toch kon God, die op 't hart ziet, er met welgevallen op neêrzien, zooals wij op het kind, dat ons iets geven wil van het geen eerst door òns is gegeven, ook nederzien met welgevallen, omdat wij letten op het hart. Nu is 't maar te wenschen, dat God, al ziet Hij in onze hand nooit een offer, toch altijd die dankbaarheid in ons hart moge vinden, waarin de zin en de ziel van het aloude offer bestond. Die dankbaarheid

zij ook heden, zij iederen dag van ons leven ons eigen. Zij zal ons eigen zijn, als wij ons aanwennen, bij al, wat we genieten, tot ons zelve te zeggen: *Wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen?* 1) *Niets, niets is 't mijn', maar alles Gods geschenk.* 2) Vergeten wij dat niet, als wij de voorrechten genieten van gezond te zijn, ons brood te vinden, huiselijke vreugde te smaken, vrienden te hebben, en wat niet al meer. En vergeten wij òòk niet, dat wij, zelfs al moesten we die voorrechten, of veel daarvan, missen, in Christus ook nog gaven kennen, die o! zooveel gemis nog zoo vergoeden kunnen, en vrede en hoop in 't harte brengen, een eindeloozen dankpsalm waard. Is, met het oog daarop, in ons een dankb're stemming, dan is dat ònze offerande, en dan voelen we aan ons harte: de Heer ziet ons en ziet ons offer aan.

De *godsdienst* blijft, hoezeer gestadig verand'ring in den *vorm* verschijn': Slechts tijd'lijk kon het *offer* wezen; de *dankbaarheid* moet eeuwig zijn.

Gez. XII: 1.

Ps. XVIII: 30, 31, 35, 36.

II Cor. X: 3, 4.

Ef. VI: 13^a.

Neemt aan de geheele wapenrusting Gods.

Als wij dóórlezen, nadat we dit woord gelezen hebben, dan zien wij, wat de Apostel door die *wapenrusting Gods* verstaat, en wat hij er toe brengt. Het is: *gordel, borstwapen, schoeisel, schild, helm* en *zwaard*. De *gordel* is de *waarheid*, de *waarheid* des Evangelies, maar opgenomen in het hart en tot eene gewaarwording, een gevoel des harten, verwerkt. Die geeft steun aan een mensch, als een gordel. Het *borstwapen* is de *gerechtigheid*, de *gerechtigheid*, zooals die in

---

1) I Cor. IV: 7^b.   2) Gez. XVI: 10.

Christus volkomen was, en door hem het deel wordt der zijnen. Die omsluit in den strijd des levens onze borst, als een pantser. Het *schoeisel* is de *wakkerheid*, de lust en opgewektheid, die ons eigen zijn, als het Evangelie des vredes ons eigendom is. Van wie dat waarlijk in eigendom hebben, kan gezegd worden, wat een profeet eenmaal zei: *Geen moede en geen wankelende zal onder hen zijn; geen, die sluimert of slaapt; en de riemen hunner voetzolen zullen niet breken* 1). Het *schild* is 't *geloof*, het geloof, waarvan de grondlaag is: vertrouwen op God, 't gevoel van bondgenootschap met Gods wijsheid en almacht en liefde. Daarop stuiten de pijlen van de boosheid en van den tegenspoed af. De *helm* is de *hoop der zaligheid*, 2) der zaligheid, die weggelegd is voor alle kinderen Gods, en waarvan hun de voorproef reeds hier wordt gegeven. Die hoop is de top en het toisel van 't andere, een schutsmiddel van groote beteekenis en een sieraad van hooge waardij. En, eindelijk, het *zwaard* is *Gods Woord*, Gods woord, dat zich als zoodanig openbaart aan ons hart en geweten. Daar jaagt men de verzoeking meê weg, daar velt men de leugen meê neêr, daar slaat men den duivel meê dood! — O! mochten wij bewapend wezen met die wapenrusting Gods. De weg, dien wij gaan, is onveilig. Ongewapend er op voort te wandelen, of, wel gewapend, maar met eene rusting, die geen *rusting Gods* is, dat is hoogst gevaarlijk; doodsgevaar ligt daarin. Alzoo, van God moeten wij vragen, dat Hij de noodige wapenen tot schut en tot aanval ons geve, en ons oefene en sterke, om ze trouw en met eere te voeren, onzen grooten Voorganger natredende, die ons telkens daarbij toeroept: *Hebt goeden moed; ik heb de wereld overwonnen!* 3) Doen wij zoo, dan zal 't wel goed gaan, wat gevaren ons omringen en in welken strijd we komen, en eind'lijk daalt een Engel neder, die ons van het slagveld meêneemt, en, voor den helm in ruil, een krans van lauwerblâren, voor 't zwaard een palmtak ons vereert.

1) Jez. V: 27. 2) Vgl. I Thess. V: 8. 3) Joh. XVI: 33c.

Hoeveel in 't leven ons tegen zij,
Door God gewapend, verwinnen wij.

Ps. XVIII: 9.

Mal. II: 10.

Ef. IV: 4—7.

Joh. XVII: 21^a.

Opdat zij allen één zijn.

Dit wenschte en bad de Heer, dat allen, die voor hem zich verklaren zouden, onderling één zouden zijn. En hoe is 't daarmee gesteld? Ach! eenheid is nog ver te zoeken. Als wij rondzien in de wereld der Christenen en rondzien in de Christenkerk, dan bemerken wij, helaas! dat er reden is, om dit woord te onderschrijven: *De meeste menschen schijnen te weinig godsdienst te hebben, om elkaâr te beminnen, maar juist godsdienst genoeg, om elkander te haten*¹⁾. Dat wil zeggen: de meeste menschen hebben een godsdienst, een Christendom, voor hun hoofd, maar niet voor hun hart; en alle godsdienst, die alleen in het aannemen van eenige begrippen bestaat, maar geen invloed heeft tot veredeling des harten, wekt nimmer liefde, maar immer haat. Veredeling des harten is juist ten eenenmale onmisbaar, zal men zonder haat kunnen verdragen verschil van begrip. En verschil van begrip zal er zijn, zoolang er menschen zullen zijn. De eenheid dan ook, die Jezus wenschelijk achtte en waar Jezus om bad, was niet de eenheid van begrip, maar de hoogere en schoonere eenheid der liefde. En van welke liefde? Van die onderlinge liefde, die haren grond heeft in den gemeenschappelijken band der harten met hem en met God. Waarlijk! waar twee, of tien, of honderd harten bij Jezus, en, door hem, bij den Vader, gevonden hebben wat ze zochten: licht en vrede, sterkte en hoop, — daar zijn al die harten één, ook al hebben

---

1) Swift.

de twee, de tien, de honderd hoofden, die er bij behooren, niet in alles ééne meening. Mochten de menschen dat wat beter begrijpen! Mocht men immer in gedachte houden en in toepassing brengen, dat twee kranken, die door hetzelfde middel beter worden, in de waardeering van dat middel dan ook één zullen zijn, al denken ze over de samenstelling er van niet volkomen eenstemmig. Niet allen, die dezelfde begrippen koesteren over Gods wezen en de natuur van den Christus, zijn één, maar wel allen, die van harte tot Jezus zeggen: *Heer! tot wien zouden wij heengaan?* ¹⁾ en die van harte tot God zeggen: *Het is mij goed, bij U te zijn* ²⁾. In deze hartetaal moeten wij één zijn. Dat is de ware eenheid. Daar bad Jezus om. Daar moet ieder onzer voor werken.

Als veelheid met eenheid niet samen kon gaan,
Dan kon er nooit eenheid van velen bestaan.

Gez. XCIX: 3.

Spr. X: 2, 3.

Jac. IV: 7, 8.

Mtth. IV: 9.

Al deze dingen zal ik u geven, indien gij, nedervallende, mij zult aanbidden.

Aldus, — zegt de Evangelist, — sprak Satan tot Jezus, hem wijzende op de koninkrijken der wereld en op hunne heerlijkheid. En, inderdaad, als Jezus, — met die gaven en krachten, die hem eigen waren, — had willen knielen voor Satan, dat wil zeggen, als Jezus Gods wil had willen verzaken en de richting der onheilige wereld had willen volgen, hij ware door duizenden op de handen gedragen geworden en met hoogheid bekleed en met rijkdom bedeed. Maar Jezus had terstond het wederwoord gereed: *Ga weg,*

---

1) Joh. VI: 68^b.   2) Ps. LXXIII: 28^a.

Satan! want er staat geschreven: den Heer, uwen God, zult gij aanbidden, en Hem alleen dienen. En nu wist hij wel, dat het dienen van God, zooals hij zich dat voornam, hem doornen zou telen; maar Jezus had liever doornen van God om zijn hoofd, dan juweelen van Satan. Toonen wij, dat wij zijne discipelen zijn. Nog gaat Satan rond, kan men zeggen, om hier op roem, daar op goud, ginds op macht, elders op mooie kleêren te wijzen, met het verleidelijk woord: *Al deze dingen zal ik u geven, indien gij, nedervallende, mij zult aanbidden.* En, ach! wat wordt door velen, om den wille van al deze dingen, of van iets dezer dingen, voor Satan gekniel. Arme dwazen, die het doen! Wat met eene kniebuiging voor Satan gekocht wordt, dat wordt *veel* te duur gekocht. Duizenden hebben dat reeds ervaren, en onder den druk dier ervaring zich de oogen rood geweend of hun aanzijn gevloekt of de moordende hand aan eigen leven geslagen. Laat ons toezien. Laat ons bidden om wijsheid van hoofd en om reinheid van harte. Laat ons bidden om den Christusgeest, die ons kracht geven zal, om, wàt de verzoeking ons ook aanbiede: *Ga weg, Satan!* te zeggen. En al ontgaat ons op die wijze dan eere of voordeel, ja! al gewordt ons op die wijze dan smaadheid en smart, dan zijn we er toch nog goed aan toe. 't Is altijd een gelukwensching waard, als men Satan heeft afgeslagen, wàt daaruit dan ook volge, omdat altijd dit waar blijft: beter smart uit den hemel, dan vreugd uit de hel. Die waarheid blijve iederen dag, ook bij de verzoeking, die weêr deze dag ons te gemoet voeren kan, ons besturen.

Sla altijd alles af, wat Satan voor u heeft;

Maar neem gewillig aan al, wat uw God u geeft.

Gez. LXXIII: 12.

I Sam. II: 6, 7.

Fil. IV: 12, 13.

Job I: 21^b.

De Heer heeft gegeven, en de Heer heeft genomen; de naam des Heeren zij gelocfd!

Met het oog op de door God ons *gegevene* vreugde te zeggen: *de naam des Heeren zij geloofd!* — dat is niet erg moeilijk. Maar hetzelfde te zeggen, ook met het oog op de door God ons *ontnomene* vreugd, dat is zwaarder. Toch moeten wij niet slechts het eene doen, maar ook het andere niet laten. Wel beschouwd, is 't in ons voordeel, dat ons leven eene mengeling is van lief en van leed, een weefsel van lichte en donkere draden. Kregen wij nooit iets anders dan smart, dan ware ons al spoedig het leven ondraaglijk. Maar kregen wij nimmer iets anders dan vreugd, dan verloor daardoor die vreugde veel aan waarde en genot. Wat zou het genot zijn der lachen, als de dorst niet gekweld had? Wat zou het genot van de rust zijn, als de arbeid niet eerst had vermoeid? Ook bekoort het groen, dat altijd blijft, oog en harte zóó niet, als het groen, dat nieuw uitkomt na de dorheid des winters. Zoo zal voorafgegane smart het genot van de vreugd, die daarna komt, verhoogen. En evenzeer zal voorafgegane vreugd onder het leed, dat daarna komt, 't vertrouwen doen leven; — de Herinnering steunt de Hoop. Waarlijk! die mengeling van lief en van leed is wel goed voor een mensch; *dat licht en die schaduw geven, door de harmonie van 't contrast, den waren toon en de ware tint aan het menschelijk leven* ¹⁾. — Maar in den hemel dan? Hoe zal 't dan dáár gaan? Daar is dat *contrast* immers weg? Daar is immers vreugd zonder smart? Zal dan niet die eeuwige vreugd aan eentonigheid lijden? Vergeten wij niet, dat in den hemel onze natuur weêr anders zal wezen dan hier, en dat ook hemelvreugd zeker meer bevredigende kracht en daarom tevens meer blijvend genot heeft, dan wereldsch genoegen, en dat ook hemelvreugd vatbaar is, om zich steeds hooger te ontwikkelen, iets, wat geen eigenschap is van de vreugde der aarde, en — dat we, ten slotte, van het gevoel en het wezen en het werk van een hemelling nog *te* weinig weten, om daaraan bewijs voor iets te ontleenen of tegenbewijs. Maar dit merken we wel, dat voor

---

1) Pope.

ons, terwijl wij de menschen nog zijn dezer aarde, om meer dan ééne reden die mengeling goed is van licht en van schaduw, en ons harte moet stemmen tot lof van den Heer!

De zwarte wolk verhoogt het zilverblank der maan,
En 't maanlicht legt der wolk een zoom van zilver aan:
Zoo is 't met lief en leed in 't menschelijk bestaan.

Gez. XX: 1.

Jer. XXXII: 39.

Ef. II: 17, 18.

Ruth. I: 16^d.

Uw God is mijn God.

Naomi gaat het land Moabs, waar zij vroeger met haren man en hare twee zonen was heengetogen, verlaten, om weder te keeren naar Bethlehem, hare eigene stad. Man en zonen zijn nu gestorven. Alleen de weduwen dier zonen zijn bij haar: Orpa en Ruth. Naomi wil van deze afscheid nemen; en Orpa, hoewel weenende, berust daarin; maar Ruth wil haar niet verlaten, en spreekt: *Waar gij zult heengaan, zal ik ook heengaan; uw volk is mijn volk, en uw God is mijn God.* Door dat laatste vooral, door dat: *Uw God is mijn God*, werd een hecht en sterk verbond tusschen die dochter en die moeder gesloten. En nog, bij òns ook, worden de banden, die ons aan anderen verbinden, èn versterkt èn geheiligd, als we over en weêr kunnen zeggen: *Uw God is mijn God.* De innigste en reinste eenheid tusschen twee of meer harten heerscht dáár, waar die harten één in God zijn. Ja! eigenlijk is er geen ware en duurzame eenheid tusschen menschelijke harten bestaanbaar, dan die, welke wortelt in eenheid in God; eigenlijk is er tusschen menschelijke harten geen heilig en verheven gevoel van betrekking bestaanbaar, indien ze niet samen dezelfde betrekking gevoelen op God. Dat gevoel van betrekking op denzelfden God geeft eenheid van geestesrichting, eenheid

van behoeften, eenheid van begeerten, eenheid van uitzichten, — 't is de grondslag van heilige liefde, en die liefde is eeuwig, als God. Ja, waarlijk, harten, die zóó één zijn, blijven in eeuwigheid één. Wel ons, als we in dien zin met de onzen verbonden zijn. De gedachte: *Uw God is mijn God* zal ons dikwijls bij hun aanblik verheffen en verblijden in 't leven, zal ons nog vertroosten kunnen, als we zitten bij hun graf. Mijne dooden! — zoo zullen we dan daar kunnen denken, — mijne dooden die ik betreur, *uw God is mijn God*; wij zijn verwijderd, maar niet gescheiden; wij dienen éénen God, gij daar omhoog, ik hier beneden; en doordien gij en ik, door Jezus geleerd, *Vader* zeggen tot dien Eene, blijft de eenheid ongeschonden, die op aarde ons verhechte, en verkondigt mij de Hope, dat ik eenmaal met u samen in één' hemel leven zal.

Zijn wij in den Eeuwige één,
Dan zijn we eenwig lotgemeen.

Gez. LXIX: 6.

Ps. XXV: 15.

II Thess. III: 3.

I Sam. XXV: 32.

Toen zeide David tot Abigail: Gezegend zij de Heer, de God Israëls, die u te dezen dage mij te gemoet gezonden heeft.

Nabal, een land- en veebezitter te Maon, vierde het feest van 't schapenscheren, het feest van den oogst der wol. David, op zijn vlucht voor Saul, komt met de mannen, die bij hem zich aangesloten hebben, in de nabijheid der hoeve, en vraagt voor zich en de zijnen een geschenk, maar ontvangt van Nabal een trotsch en beleedigend antwoord. Nu ontvlamt in hem de toorn, en hij besluit zich op dien Nabal te wreken. Maar Abigail, Nabal's vrouw, komt met geschenken en verstandige woorden hem tegen, en — zij verbiddt hem. En David, door haar tot bezinning gebracht,

doet dien uitroep: *Gezegend zij de Heer, de God Israëls, die u te dezen dage mij te gemoet gezonden heeft.* Ziet! zoo geeft ons David hier een voorbeeld, dat wij navolgen moeten: wij moeten, namelijk, in hetgeen ons op den levensweg gebeurt of weêrvaart altijd de schikking Gods erkennen, en dan ook er God voor prijzen, als ons iemand te gemoet komt, die ons verhindert kwaad te doen. Zulke menschen deed de Heer voor en na ook òns ontmoeten, zulke goede geesten, zulke beschermende Engelen. En, staat daartegen over, dat ons ook wel eens menschen tegenkomen op den weg door het leven, die ons tot het kwade lokken, welnu, wij moeten almede daarin de leiding des Heeren erkennen, die door strijd ons wil oefenen, en die, nadat hij eenmaal Zijnen Christus ons te gemoet heeft gezonden, ons daardoor in staat gesteld heeft, om den vijand te overmannen, en eindelijk met de punt van 't strijdzwaard aan de lauwerkroon te raken, die den overwinnaar beidt. — Maar wij moeten vooral ook dat voorbeeld van Abigail volgen, en doen wat in onze macht is, om anderen af te houden van wat laag is en onrein. Geen lager mannen of vrouwen kan men zich voorstellen, dan die uitgaan, om een ander tot het kwade te brengen. Maar zoo is er ook geen schooner, geen verhevener streven, dan het streven, om 't gevoel voor het edele en goede dáár weder te wekken, waar het anders door den hartstocht zou worden verstompt. God houde veel van 't kwaad ons af, en houde er door ons ook vele anderen af. Het eene is de grootste zegen, dien wij kunnen ontvangen, en het andere is de grootste zegen, dien wij kunnen geven.

Wees dankbaar aan God, als een mensch u ontmoet,
 Die 't kwade u ontraadt en u brengt tot het goed,
 En dankt God, als gij ook een ander zoo doet.

I Sam. VII: 12.

Samuël nu nam eenen steen, en stelde dien tusschen Mizpa en Sen, en hij noemde diens naam Ebenhaëzer; en hij zeide: Tot hiertoe heeft ons de Heer geholpen.

Gedenksteen en oprichten van ondervondene hulp, — wie onzer zou dat niet kunnen? Wij allen hebben daar veel stoffe en aanleiding toe. Zelfs als ieder alleen maar op die plekken een gedenksteen zette, waar hem een *groot*e weldaad te beurt viel, zou spoedig het bewoonde deel onzer aarde schier onbegaanbaar zijn van wege al die *Ebenhaëzers*. Maar laten wij dan toch in de gedachte, ten minste, onze *Ebenhaëzers* oprichten, gedenkteeken van hulp en van heil. 't Is niet goed immers, de weldaden Gods te vergeten. Die Gods weldaden vergeet, heeft geen lof voor Gods liefde, en die geen lof voor Gods liefde heeft, is akelig-ondankbaar. En dat willen wij immers niet zijn. Ook zou het ons tot schade wezen. Als we geen dank in het hart hebben, dan hebben we ook geen hoop in het hart. Als we vergeten, dat God liefde *was*, dan zullen we ons niet aan de gedachte verkwikken, dat God liefde *is* en *zal zijn*. Aan ieder *Ebenhaëzer*, door ons opgericht, zitten van zelve twee armen: een die terugwijst, en het opschrift draagt: *De Heer heeft geholpen*, en een, die vooruitwijst, en waar de woorden in staan: *De Heer zal helpen*. Daarom, 't zal ons goed doen, gedurig zoo eens weêr de ondervondene weldaden Gods te herdenken, ons al de vreugde te herinneren, die wij reeds genieten mochten, van onze kinderspelen af aan, *die eerste poëzy van ons leven*,¹⁾ tot op den huidigen dag, en ons al de vertroosting te binnen te brengen, die bij vrees en bij smarte ons ten deel vallen mocht. Vooral moeten wij daarbij ook niet verzuimen, naar het grootste en hoogste van alle *Ebenhaëzer's* te zien, — het kruis van den Christus. Dan zal bij dat alles onze ziel

1) Jean Paul.

God gaan loven, en genoeg op Hem vertrouwen, om, met een lied van goede hope, de donkere toekomst in te gaan. Ja! zóózeer zal dan ons de hope vervullen, dat wij bij voorbaat al op onzen grafpaal dat *Ebenhaëzer* zouden neêr durven schrijven, te gelijk als historie en als profetie.

Die de weldaden Gods in gedachtenis houdt,
Doet wat goed is en moed geeft: hij dankt en vertrouwt.

Ps. CIII: 1.

Nah. I: 7.

Mth. VI: 25—30.

Mth. VI: 32^b.

Uw hemelsche Vader weet, dat gij al deze dingen behoeft.

Bekommert u niet te zeer, zegt Jezus, over voedsel en kleeding, weest niet in angst daarover, als of dat, wat u noodig is, u niet zou geworden: *Uw hemelsche Vader weet, dat gij al deze dingen behoeft.* Dat is een heerlijk woord en inderdaad wel geschikt, om een mensch gerust te stellen en tot vertrouwen te brengen. Vooreerst herinnert het ons, dat God, in wiens hand ons lot en leven is, onze *Vader* is, — dus, *gezind* om te zorgen en te zegenen, — en dan ook, dat Hij onze *hemelsche* Vader is, — dus, *bij machte* om ons toe te zenden wat er moet zijn. En verder brengt het ook dit nog ons in de gedachte, dat Hij *weet*, waaraan wij behoefte hebben, en wanneer, zoo als men zegt, de nood aan den man komt. Derhalve, wij mogen vertrouwen op Hem. Maar, zoo zou men kunnen denken, er zijn toch zoovele noodlijdenden; ja! er zijn meermalen menschen omgekomen van gebrek en van honger; is er dan wel een God, die zorgt? — Wat die noodlijdenden aangaat, van hen moet men allen aftrekken, die of de gaven en gelegenheden niet gebruiken, hun door Gods bestuur beschikt, of in zonde verdaan hebben en verdoen wat door God wordt gegeven. En dan houdt men dezulken over,

die doen, wat ze kunnen, die goed gebruiken, wat ze krijgen en die slechts verlangen, wat zij *behoeven*, meer niet; en, zonder twijfel, de zoodanigen ondervinden gedurig, dat een zorgend God hun nabij is, en met hulp aan hunne deur staat, als de vraag der verlegenheid in hen oprijst: wat nu? — En, dat er somtijds menschen zijn omgekomen van gebrek en van honger, is dat een bewijs, dat de hemelsche Vader geen vader voor hen wilde zijn, of dat Hij hunne behoeften niet kende? Maar aan Gods zorg te gelooven, dat is immers niet het geloof koesteren, dat God het lichamelijk leven *steeds* in stand houden zal. Dat leven moet eenmaal een eind nemen. Komt nu dat eind er aan door gemis van spijs, dan kan dat evenmin pleiten tegen 't geloof aan een zorgenden God, als wanneer er door gemis, niet van spijs, maar van trek tot spijs, een eind aan gemaakt wordt. Neen! maar dit is de zin van het woord en den geest onzes Heeren: doet, wat gij vermoogt en moet, en sterkt u dan door 't goed vertrouwen: mijn Vader weet, wat ik behoef. — Laat ons dat van daag ook denken: mijn Vader weet, wat ik behoef.

God gaf aan ons het leven;
Hij wil daarbij ons geven,
Wat noodig is voor 't leven.

Gez. XXIII: 4.

Jez. I: 16.

I Petr. I: 24, 25.

Spr. XXXI: 30^b.

De schoonheid is ijdelheid.

Dat is eene onloochenbare waarheid, maar die veel wordt vergeten. In schoonheid van het uiterlijk ligt volstrekt niet de waardij van den mensch. Ook is zij zeer vluchtig. De Tijd schendt haar spoedig, de Dood sloopt het laatste, en vooral uit den mond der doodshoofden doen die woorden

zeer verstaanbaar en krachtig zich hooren: *De schoonheid is ijdelheid*. En toch zijn de menschen er zeer op gesteld, en ze hechten er een bijzonder gewicht aan. Er wordt in de menschenwereld veel meer moeite gedaan, om schoon te zijn, dan om goed te zijn. Ja! *het goed zijn* wordt veelal ten offer gebracht aan *het schoon zijn*. Zoo vergeet men, dat innerlijke schoonheid de hoogste schoonheid is. *De deugd is innerlijke schoonheid* ¹⁾. O! mocht die het voorwerp van onze liefde zijn en het doel van ons streven, die *deugd*, zoo als wij haar, vleeschgeworden, in Christus aanschouwen. Haar schoon is niet ijdel. Want het heeft echte waardij en tevens heeft het kracht genoeg, om eeuwig, eeuwig door te bloeien. Dat moeten wij inzien en gevoelen, en zoo moeten we leeren, het meeste gewicht te hechten aan de vraag, hoe we er uitzien van binnen. En terwijl de wufte mensch, die in het uiterlijke alles zoekt, gedurig zijn spiegel raadpleegt, om te weten, hoe dit nog verschikt kan worden en dat nog verfraaid, zullen wij meer den Christus tot spiegel der ziel gaan gebruiken, en vóór hem staande, onderzoeken, wat in ons hier nog verkeerd zit en wat ons dáár nog ontsiert. Op die manier gaan we er goed uitzien voor God, die in de eerste plaats vraagt, of er schoonheid is binnen in ons. En op die manier deelt dan zelfs aan ons uiterlijk eene schoonheid zich meê, die, weêrschijn van het schoon des geestes, niet meer kan heeten ijdelheid. In dien zin is zeker Jezus ook schoon geweest, — toegerust met die schoonheid, die als een hemelsch waas ook over het uiterlijk voorkomen uitgespreid wordt door reinheid van hart, door zachtmoedigheid van geest, door adeldom van gezindheid, door verhevenheid van gedachten, door blijdschap in God. Die schoonheid is te zien nog bij ouden van dagen, ja! bij menschen op 't sterfbed. Zij doet het aangezicht blinken *als 't gelaat van een Engel*, ²⁾ en geeft duidelijk te merken, dat de wereld der wormen haar geenszins kan schaden, maar dat de wereld der Engelen haar verdubbelen zal.

1) Baco.

2) Hand. VI: 15.

Het hoogste en schoonste schoon ligt niet in tint of lijnen,
Maar in de deugden, die uw innerlijk verfijnen.

Gez. LXII: 9.

Ps. IV: 7.

Joh. VIII: 12.

Ef. V: 14.

Ontwaak, gij, die slaapt! en sta op uit de dooden; en Christus zal over u lichten.

De opkomst van de zon is schoon. Op sommige plaatsen en onder sommige omstandigheden bij uitnemendheid schoon. Zeggen niet de reizigers in het bergland, dat men 's morgens vroeg hen moet wekken? En, — luister! — daar klinkt in de vroegte de alpenhoren, en, — zie! — daar komen van alle kanten de menschen, die zoo even nog sliepen; ze komen om het opgaan te zien van de zon. Ze hebben gelijk. Maar de menschen hebben geen gelijk, neen! ze handelen gansch verkeerd, wanneer ze juist andersom doen in betrekking tot het geestelijk leven. En dat doen ze. Ten minste *zeer* velen. De wekstem gaat op en galmt rond: *Ontwaak, gij, die slaapt! en sta op uit de dooden; en Christus zal over u lichten*, — en *zeer* velen slapen maar voort. Dat is jammer en akelig. Want *die* slaap is noodlottig, en *dat* licht is, meer dan eenig ander, weldadig en schoon. Wij hebben waarlijk reden, om God recht hartelijk te danken, als we niet meer tot die slapers, tot die dooden, behooren, maar reeds opgestaan zijn en onze ziel reeds doen bestralen door dat prachtige en weldadige licht, dat in Christus over de aarde is gerezen. En is dat nog niet het geval, en ligt onze geest nog daar neêr, als door een doodslaap gedrukt, dan is het waarlijk te wenschen, dat hij nu eindelijk toch eens wakker worde en in die lichtstralen trede, waar zooveel heerlijks en gezegends hem breed en mild in tegenstroomt. Wel zal dat licht hem doen ontdekken, dat hij er erg on-

zuiver en onordelijk uitziet, maar 't zal hem tevens doen bespeuren, van waar en hoe daarin beterschap kan worden gebracht. En die daar dan gebruik van maakt, die gaat al beter en al beter er uitzien voor God, en onderweg door het leven blijft Christus het licht, dat hem koesterend aandoet en met een gevoel van vrede en blijdschap zijn harte bedeeft; en bij den ingang der graven straalt dat licht hem nog toe, en het is hem tot troost en tot hope.

Sta op, o mensch! sla 't oog omhoog;
Een zon staat aan den hemelboog,
Die 't schoonst en lieflijkst licht verspreidt
En stralen blijft in eeuwigheid.

Gez. XIV: 5.

Ps. CXIX: 135, 136.

Ef. V: 17.

Mth. VI: 10^b.

Uw wil geschiede, gelijk in den hemel, alzoo ook op de aarde.

't Moet een heerlijk land zijn, de hemel, want die daar leven, volbrengen Gods wil. En 't is in waarheid een rijke zegen, dien wij bidden voor onze arme aarde, als we bidden, dat hier Gods wil moge worden volbracht, gelijk die wordt volbracht in den hemel. Eigenlijk zit schier al de ellende der aarde vast aan 't niet-volbrengen van Gods wil, of, korter gezegd, aan de zonde. Schier alle menschen, die zich gedrukt en bedroefd gevoelen, hebben dat aan de zonde te wijten. De een aan zijne eigene zonde, de ander aan die van zijne ouders, de derde aan die van zijne kinderen, de vierde aan die van zijne burens, en zoo. Ja! bepaaldelijk de zonde is de bron, waar de zuchten uit opwellen, die onzen dampkring vervullen, en waar de tranen uit voortvloeien, die onze aarde besproeien; bepaaldelijk de zonde vlecht distelkronen om de hoofden en harten van ons

mensen op aard. Daarom ook, als wij ons even trachten voor te stellen eene wereld zonder hoogmoedige, zonder oneerlijke, zonder liefdelooze, zonder onmatige, in één woord, zonder aan de zonde zich overgeevende menschen, eene wereld dus, met bewoners, die er naar streven, Gods wil te volbrengen, wel dan staat ons op eens een paradijsachtige vrede, een hemelsche vreugd voor den geest. Maar dan voelen we derhalve ook, hoe gepast en hoe goed deze bede mag heeten: *Uw wil, o God! geschiede, gelijk in den hemel, alzoo ook op aard.* Hoe meer die vervuld wordt, des te nauwer wordt de kloof tusschen aarde en hemel, des te wijder de kloof tusschen aarde en hel. Doen wij het onze aan de vervulling dier bede; doen wij het in de gemeenschap met hem, die hier Gods wil zóó volbracht, dat toen wel de Engelen bidden mochten: *Uw wil geschiede in den hemel, gelijk die nu op aard geschiedt!* Dan zullen door ons ook anderen Gods wil gaan volbrengen, en, te gelijk met ons, zich vormen voor dat goede land daarboven, waar iedereen, en dan volkomen, den wil van zijnen God volbrengt.

O! mocht, gelijk de wolkenhemel weërkaatst wordt door het held're meir,
De menschenwereld spiegel worden van 't God vereerend Eng'lenheir.

Het gebed des Heeren, vs. 4.

Jez. II: 12.

Luc. VI: 37, 38.

Luc. XVIII: 11.

De Farizeër, staande, bad dit bij zich zelve: O God! ik dank u dat ik niet ben gelijk de andere menschen, roovers, onrechtvaardigen, overspelers, of ook gelijk deze tollenaar.

Een onbehaaglijk mensch, die Farizeër daar. — Maar, als we dat zeggen, dan moeten wij hem niet nadoen. Dikwijls deden wij het toch. Dikwijls zeiden wij met zelfvolloening tot God en ons zelve, dat wij toch eigenlijk zooveel

beter waren, dan veel andere menschen. Nu, als wij dankbaar zijn, dat we niet tot groote afdwalingen, niet in groote zonden vervallen zijn, dan is dat niet af te keuren. Maar meestal, wanneer men zich beter dan anderen noemt, is dat minder eene uiting van dankbaarheid, dan wel van liefdeloosheid en hoogmoed. En zóó is 't al heel ongepast. De liefde van Christus moet ons dringen, om, wel verre van gevallenen met verachting aan te zien, hen oprecht te beklagen en een hand hun toe te steken, tot hun hulp en troost gereed. Ook moet er genoeg ootmoed in ons blijven, om 't gevoel in ons harte te houden, dat wij, al zijn we dan zoo laag niet gezonken, als anderen, toch ook nog zeer onzuiver zijn in het oog van den Alwetenden en Driemaalheiligen God. Daar komt bij, dat wij, wat den grond en het wezen der zaak betreft, misschien niet eens zooveel van den door ons veroordeelden zondaar verschillen, als dat uiterlijk wel lijkt. Misschien is slechts dit tusschen hem en ons het verschil, dat bij hem naar buiten kwam, wat wij tot hiertoe binnenhielden. *Voor uwen blik de vruchten en de daden; in uwe borst de kiemen en de zaden* ¹⁾; — zoudt gij dan in het oog des Heeren zoo heel veel beter zijn, dan hij? — Mensch! die uzelv' rechtvaardig acht, keer met die vraag tot u zelve gedurig weêr in, en vergeet daarbij ook niet, dat de slechtere, maar die schuld gevoelt, een betere is, dan de betere, die een lofdicht maakt op zijn eigen verdiensten. Het woord van den tollenaar: *O God! wees mij, zondaar, genadig!* was immers meer naar Gods harte, dan het woord des Farizeërs: *Ik dank u, dat ik niet zoo slecht ben, als hij.* Laat ons daarom voorzichtig en zacht in ons oordeelen wezen, niet liefdeloos den staf over anderen breken en niet hoogmoedig voor God uitstellen onze gebrekkige deugd.

Leg, bij 't aanzien van den naaste, nooit de broederliefde neêr,
En doe nooit den ootmoed van u, bij het opzien tot den Heer.

Gez. LXXIII: 10, 13.

---

1) Gerok.

Job XIV: 1.

De mensch, van eene vrouw geboren, is kort van dagen en zat van onrust.

Dat stemmen wij allen toe. De mensch is *kort van dagen*; vluchtig en van kleinen omvang is zijn leven op aarde; en tevens is hij *zat van onrust*; tot verzadiging toe is hem moeite en kwelling bedeed. Maar juist die tweevoudige waarheid, dat wij *kort van dagen* en *zat van onrust* zijn, moet ons nopen, om niet noodeloos de onrust, die ons deel kan zijn, te vermeerderen, en niet gedachteloos op te offeren 't genot, dat nog te smaken is. En zoo iets gebeurt toch dikwijls. 't Gebeurt dan vooral, als men al te veel zijn hart zet op een deel van de dagen des levens, en niet het een door 't ander slaat. Sommigen leven altijd bijna uitsluitend in 't verleden, blijven altijd treuren over eene verlorene vreugde of een ondervondene ramp. Voor dezulken vloeit het goede, dat er in 't heden is, ongenoten voorbij, en ook het zoet, dat 't harte proeft bij eèn hoopvollen blik in de toekomst. Anderen hebben bijna voor niets een oog en een hart, dan voor 't heden. Voor dezulken gaan de zoo nuttige en noodige lessen van 't verleden en de waarschuwendende wenken der toekomst verloren, en daar komt velerlei teleurstelling en hartzeer uit voort. Anderen richten bijna altijd op de toekomst hunne ziel en hun blik, — op de bloemen, die ze wenschen, of op de doornen, die ze vreezen. Voor dezulken bestaat ook weêr het weldadige en het liefelijke der herinnering niet, en onopgemerkt gaat hen 't goede voorbij van het heden. Zoo doen de menschen dikwijls hun best, kan men zeggen, om zich in hun korte dagen nog zatter van onrust te maken, dan noodzakelijk is. En wij zullen daarom dan het meest aan onze korte dagen hebben en het best *te* veel onrust vermijden, als wij gelijkelijk leven in verleden en heden en toekomst. Dat is, als het ware, eene vermenigvuldiging van elken dag van het korte leven met drie. Ja! mijne ziel! doe zoo. Zie niet uitsluitend op

hetgeen achter u ligt, ook niet op hetgeen nu aanwezig is, ook niet op hetgeen komen kan, maar meng het lief en het leed, de vrees en de hoop, den ernst en de blijdschap van alle drie de tijdperken goed door elkander. Dan zijt gij èn tegen zwaarmoedigheid, èn tegen lichtzinnigheid het beste gevrijwaard, en 't best ook gestemd, om God voor 't leven te danken, al heeft het veel onrust en al is het maar kort.

Veel onrust blijft er steeds in 't leven, maar dit is zeker en gewis:
De meeste levens kwelt meer onrust, dan eigenlijk wel noodig is.

Ps. CXIX: 30.

Spr. XI: 18.

Mtth. XIII: 27, 28^a.

Mtth. XIII: 37^b.

Die het goede zaad zaait, is de Zoon des menschen.

Is dat waar? — Het zaaisel van den Zoon des menschen, is dat niet het Christendom? En heeft niet het Christendom, naast veel voortreffelijks en heerlijks, ook veel naars en veel ellendigs in de wereld gebracht? Wat al dwaling en bijgeloof! Wat al haat en verdeeldheid! — Hoe? zou het Christendom dat gedaan hebben? — Wel neen. Maar dat heeft gedaan de afwijking der Christenen van het Christendom. De Zoon des menschen heeft wel degelijk goed zaad in zijn akker gezaaid. Maar niet allen, die zich arbeiders noemden van hem, hebben voortgewerkt met het zaad, dat hij zaaide, ten minste, niet allen gebruikten dat zaad onvermengd. Niet allen? — Ach! velen, zeer velen deden er ander zaad onder, dat ze, wie weet waar van daan hadden, misschien van den duivel, — en daarom kwam er alras, tusschen 't goede en schoone, zooveel kwaad en leelijks op. Maar, nog eens, de Zoon des menschen heeft wel degelijk goed zaad gezaaid in zijnen akker, en al het goede en al het schoone, dat er is op dien akker, — maar

niets anders dan dat ook, — is afkomstig van hem. Daar ligt voor ons dan alweêr een reden in, om dien Zoon des menschen aan te zien met heiligen eerbied en met dankbare liefde, en om gedurig weêr ons hart voor hem te openen, opdat hij dáár ook zaaie, wat zuiver is en goed. En als wij die gewoonte volgen, dan doen wij telkens van zelve in den voorraad van zaaikoren, die ons deel wordt, een greep, en wij strooien er van uit in de rondte, zooveel mogelijk zorg dragende, dat er geen korrelen onder komen, waar niets edels en niets voedzaams, maar alleen iets laags of iets ijfels, uit voortspruiten kan. Och of velen zoo doen mochten, zoo en niet anders; wat zou al spoedig onze wereld zich als een heerlijke akker voordoen, en in een talloos tal van rijkge vulde halmen, den grooten opperzaaier loven, en — den Heere God.

Wat gij goeds vindt op den akker is afkomstig van uw Heer;
Maar al 't leêg of schaad'lijk onkruid gleed uit and're handen neêr.

Gez. XLVIII: 2.

Jer. IV: 22.

Hand. XXVIII: 27.

Ps. XCII: 6, 7.

O Heer! hoe groot zijn Uwe werken! zeer diep zijn Uwe gedachten; — een onvernunftig man weet er niet van, en een dwaas verstaat dit niet.

't Is inderdaad onredelijk en dwaas, niet op 's Heeren werken te letten, en nooit ernstig na te denken over de gedachten Gods. Toch is dat onredelijke en dwaze bij velen gewoon. Velen zijn er, die nooit eens een opmerkzamen blik gevestigd houden op de schepping Gods, zoo vol heerlijkheid in het groote en in 't kleine; die ook nooit hun geest eens richten op de zoo zeer belangrijke geschiedenis der menschheid, met Jezus in haar midden; die ook nooit eens gezet overpeinzen, wat door hen tot hiertoe op den levensweg is gezien en ervaren; die, in 't algemeen,

over de aarde loopen zoo gedachteloos, als het vee in de weê. Voor dezulken is een boom niets anders dan een boom, het kruis niets anders dan een kruis, een doodkist niets anders dan een doodkist: — in één woord, voor hen is alles alleen datgene, wat het is voor hun zinnen; aan niets hechten ze gedachten, en ze zien dan ook in niets eene openbaring van wat God heeft gedacht. Dat is den mensch, die van den Grooten Geest een geest kreeg, ten eenenmale onwaardig. Overal, waar een *mensch* is, behoort een *denker* te zijn. En dan: *een denker schept gedachten uit al, wat hij ziet, ja! de gansche wereld lost hij op in gedachten* ¹⁾. Zoo moeten dan ook wij doen. Wij zullen, zoo doende, verband vinden tusschen hetgeen eerst los en op zich zelf scheen te staan; wij zullen zin vinden in hetgeen eerst ons voorkwam schier zonder beteekenis te zijn; wij zullen waarheid opdoen, wij zullen wijsheid gären, wij zullen ons verdiepen in gedachten Gods. Verheven werk! En heilrijk ook. Want het heiligt ons gemoed, het trekt onzen geest van het nietige en onwaardige af, om hem aan het bezig zijn met groote en waardige dingen te wennen, het houdt ons in verkeer met God. Komt! in zulk eene richting ons ook van daag weêr bewogen; niets voorbijgelopen zonder gedachte; in alles beteekenis gezocht en verband; althans, alles in verband gebracht met het bestuur van dien Eene, uit wien en door wien en tot wien alle dingen zijn, en die groote werken doet, uitingen van diepe gedachten.

Heer! leer ons letten op Uw' wenken
En over Uw' gedachten denken.

Ps. XCII: 3.

Ps. XXXIII: 18, 19.

Jac. IV: 2, 3.

Luc. XII: 31.

Zoekt het koninkrijk Gods, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden.

---

1) Hoffmeister.

Al deze dingen, — daar wordt hier de vervulling meê aangeduid van onze aardsche behoeften. Maar is dat werkelijk zoo, dat die ons geworden zal, als wij maar zoeken het koninkrijk Gods? Zijn er niet voorbeelden van menschen, die geldelijk en maatschappelijk ondergingen, juist doordien ze zoo dikwijls in de kerk zaten, en zoo heel veel tijd aan lezen en bidden of aan 't bijwonen van godsdienstige gezelschappen gaven? — Zeker zijn daar voorbeelden van. Maar dezulken hadden dan toch ook eene zeer eenzijdige voorstelling van dat: *Zoekt het koninkrijk Gods*. Jezus bedoelde daarmee niet: loopt weg uit den werkring, waarin u God heeft geplaatst, en gooit den ploeg over zij, waar God u achter gezet heeft, — maar wel: streeft, bij al wat gij verrichten moet, eerst en meest naar waarheid, oprechtheid, eerlijkheid, vroomheid des harten, kortom, naar dat alles, wat een lid van het Godsrijk betaamt en versiert, en dan zal u toevloeien, wat gij behoeft, dan is aan uw werken Gods zegen verbonden. En dat is zeer zeker de waarheid. Waar heerscht nood en gebrek, op den duur en op 't ergst? Daar, waar luiheid of onmatigheid of ontrouw of andere ongerechtigheid voorzit, — met andere woorden, waar men het Godsrijk niet zoekt. Daar vindt gij eigenlijk de putten, waar geen dempen aan is. Maar een gezin, waarvan ieder lid een lid is van het koninkrijk Gods, waarvan dus ieder lid de waarheid spreekt, het recht betracht, de trouw beoefent, den Heer dient, — zulk een gezin heeft geen gebrek; in zulk een gezin doet men met één penning veel meer, dan in een ander met twee; in zulk een gezin ligt waarlijk een *verborgen zegen* in alles; bovendien heeft zulk een gezin de genegenheid van alle braven en goeden, zoodat, wanneer er nood mocht rijzen, de redding ook nabij zal zijn. O! veel menschen die gedurig in ongelegenheid zitten en alleen *witkomst* van vermeerderde *inkomsten* wachten, beoordeelen de zaak zeer verkeerd. Als ze 't koninkrijk Gods gingen zoeken, dan zou de ongelegenheid meer en meer wijken. Toonen wij, dat dit ons gevoelen is, dat dus Jezus' gevoelen het onze is; — 't zal goed voor ons en onze kinderen zijn.

Zoek steeds het Godsrijk; dat is het best;
Gij vindt dan 't Godsrijk, en ook de rest.

Ps. XXXVII: 20.

Jez. LV: 8, 9.

I Cor. XIII: 11, 12.

Joh. XIII: 7c.

Gij zult het na dezen verstaan.

Petrus wilde niet dulden, dat zijn Meester hem de voeten zou wasschen. Jezus zocht zijn verzet door de toespraak te breken: *Wat ik doe, weet gij nu niet, maar gij zult het na dezen verstaan.* Toch bleef Petrus tegenstreven. — Mij dunkt, ook wij hechten in menig geval te weinig waarde aan die gedachte: *Gij zult het na dezen verstaan.* Ook wij zijn meestal te ras in ons oordeel, te ongeduldig, om onzen tijd af te wachten, en wij verwerpen daardoor veel, wat we niet moesten verwerpen. Wij willen verstaan en begrijpen, wat ons gebeurt of omringt. Dat is ook goed. Maar 't is niet goed, dat wij meestal alles terstond en op eens willen inzien. Daardoor is menig mensch aan het morren geraakt of aan 't twifelen. Hoe onwijs! Want wat viel het toch dikwijls al voor in ons leven, dat wij later eene zaak gingen verstaan, waar wij te voren nog niets van begrepen. Waarom bezweren we de onrust van den twijfel dan, dáár-op terugziende, niet, met de spreuk: *De tijd zal 't leeren?* — Ja, maar, de tijd leert ons toch alles niet; er blijven sluiers hangen, er blijven sloten dicht. 't Is waar ook. Maar, goed, — dan zal *de eeuwigheid* het ons openbaren. We zijn hier op aarde nog slechts aan 't begin onzer baan; we zijn pas in de bewaarschool, om de letters te leeren. Kan het kind reeds verstaan, al wat de man zal begrijpen? Of, wat te hoog voor het kind is, *is* dat daarom niet? Nu dan, laat ons trachten zooveel mogelijk te weten, te kennen, maar niet aanstonds twifelen of loochenen, waar het weten en kennen ons nog niet toegestaan is. Laat ons, ook bij de

onverklaarbaarheden in ons eigen levenslot, het geloof niet verzaken. *Uit twijfel wordt zoo vaak vertwijfeling geboren, doordien wie God verliest, ook alles heeft verloren* ¹⁾). Laat ons, zoovaak de schepping of de menschheid of ons eigen lot ons raadselen voorhouden, waarvan wij de oplossing nog maar niet kunnen vinden, met hoeveel denkkraft wij 't beproeven, den onrustigen geest weêr tot ruste doen komen, door 't woord der kalmte en der wijsheid: Geduld maar! *gij zult het na dezen verstaan.*

Zoek kennis, maar wees tevens ook tot geduld gestemd;
Die alles wil omvatten, houdt eind'lijk niets omklemd.

Gez. XXI: 6, 9.

Exod. III: 13, 14.

Openb. I: 8.

Jac. I: 17^b.

Bij wien geene verandering is of schaduw van omkeering.

God is onveranderlijk. Dat hangt samen met Zijne volmaaktheid. Onveranderlijk van *wezen* is de Heer, onze God. Wat een groote gedachte! Alles, alles verandert, eeuw in een eeuw uit. Stilstand heeft de schepping, zoo oud als zij is, nog nimmer gekend; voortdurend, en zonder één minuutje van rust, is zij het tooneel van omzetting en wissering geweest en gebleven. Maar boven die verandering verheven is God, en terwijl alles, wat tot de stof behoort, eene stem heeft, die roept: ik ben iets anders, dan ik was, ik word iets anders, dan ik ben, — spreekt God daar plechtig tusschen in: Ik ben dezelfde. O! knielen wij eerbiedig neder voor dien grooten, dien hoogheerlijken God, die is, wat Hij was, en zal zijn, wat Hij is, zonder dat zelfs eene *schaduw van omkeering* over Zijn wezen zich uitspreidt. Maar tevens, laat ons vastelijk vertrouwen op

---

1) Tiedge.

Hem, want onveranderlijk is Hij ook van *gezindheid*. De Heer is geen menschenkind, zoodat Hij van daag zou kunnen beminnen en morgen weêr haten, dat Hij van daag voor ons zou kunnen zorgen en ons morgen weêr verzuimen, dat Hij van daag ons tot zich zou kunnen roepen en morgen weêr ons van zich slaan. Neen! de tijd brengt geen' verandering in Zijne gezindheid. Hij was Liefde, toen Hij Adam schiep, Hij was Liefde, toen Hij Christus zond, en Liefde is Hij nog, en Liefde zal Hij blijven. Ook brengen onze zonden in Hem geen' verandering. Ons hart voelt de waarheid van de teekening, door Jezus gegeven, waar Hij ons 't beeld eens vaders voorhoudt, die den schuldigen zoon, bij zijn terugkeer, ontvangt met onveranderde, onverminderde liefde. Goddank! dat doet goed, dat geeft moed. Met vertrouwen dan, zoowel als met eerbied, zien wij tot U op, o God! bedenkende, dat Gij nimmer verandert, maar immer zijt *de oude God*, ons nu eenmaal aldus bekend, dat wij met blijde hoop ons aan U kunnen overgeven, en dat wij, wàt om ons heen ook verandere, of wàt in ons gemoed ooit gebeure, steeds weêr in U een steunpunt kunnen vinden, dat waarlijk en voor eeuwig steunt.

Steeds blijft God, die Hij was, — o! verbindt dan te zaâm
Steeds de hoop op Zijn liefde en den lof van Zijn naam.

Gez. VI: 3, 5.

Pred. XII: 13.

Jac. II: 14.

Mtth. VII: 21.

Niet een iegelijk, die tot Mij zegt: Heere! Heere! zal ingaan in het koninkrijk der hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders, die in de hemelen is.

Als het om den vromen uitroep van: *Heere! Heere!* te doen was, en als die genoeg was, dan ware het bijzonder gemakkelijk, een Christen, een lid van het Godsrijk, te zijn.

Vroom te dwepen is veel gemakkelijker, dan goed te handelen, en velen stellen zich dan ook, in plaats van goed te handelen, het vrome dwepen tot taak 1). Maar in dezulken wil Jezus de zijnen niet erkennen. Geen wonder. Bij Jezus stond altijd die vroomheid voorop, die zich openbaart in daden, in daden des geloofs en in daden der liefde. Wat? eene andere vroomheid kende hij niet; andere vroomheid noemde hij zonde. Hij voor zich, hij liet het niet bij een: *Heere! Heere!* zeggen tot den God, die hem zond, maar hij volbracht den wil van God, tot in den dood des kruises. Laat ons, die naar hem ons noemen, bewijzen, dat zijn geest in ons leeft, en in de kracht van dezen geest, ook Gods wil volbrengen. Laat ons, ja ook wel: *Heere! Heere!* zeggen, maar tevens doen blijken dat het een woord onzer ziel is, en dat er ziel in dat woord zit, als 't door ons wordt geuit. Dat moet blijken in ijver en trouw, in gerechtigheid en reinheid van zeden, in nederigheid en zachtmoedigheid, in verdraagzaamheid en liefde, — in 't betrachten van alles, kortom, wat wij als *wil des Vaders* kennen, en wat daarom ook immer door Jezus werd betracht. O! mocht dat toch gewoon en algemeen in de Christenheid worden. Van de *Heere-zeggers* en *Heere-zuchters* konden we er heel wat missen, maar van de volbrengers van 's Vaders wil konden we er nog heel wat gebruiken; — hun getal is bitter klein. Tot die kleine, maar reine, keurbende moeten wij behooren, wij en ons huis. Dan behooren wij, met de onzen, tot het koninkrijk der hemelen, en dan behoort, — als gift des Vaders, — dan behoort de hemel ons!

Ruil uw belijd'nis in gepraat
 Voor een belijdenis in daad.

Ps. CXIX : 1, 2.

---

1) Lessing.

Spr. IV: 26, 27.

Mth. XXVI: 41.

Joh. XVIII: 16.

En Petrus stond buiten, aan de deur. De andere discipel dan, die den Hoogepriester bekend was, ging uit en sprak met de deurwaarder en bracht Petrus in.

Jezus was naar binnengeleid, in 't huis van Kajafas. Petrus, buiten, aan de deur, staande, wenschte ook daar binnen te zijn, om van nabij den loop der zaken te aanschouwen. De voorspraak van Johannes, — die was immers die *andere discipel*, — vervulde zijn wensch, en Petrus was zeker dankbaar voor den dienst, hem bewezen. Zoo weinig weet een mensch, wat hem dienstig is. Want die dienst bleek een ondienst te zijn: 't was de eerste aanleiding voor Petrus tot het herhaaldelijk verloochenen van Jezus. Wij denken doorgaans te weinig aan de mogelijkheid, dat eene plaats of eene omgeving, die ons harte begeert, ons noodlottig kan worden, en wij stappen doorgaans te zorgeloos door eene poort of over een drempel, op den weg door het leven, in 't geheel niet bedenkende, dat die stap onze schande en ons onheil kan zijn. Die gedachte brenge ons er toe, om voorzichtig met ons zelve te wezen, en altijd, als eene ons onbekende omgeving voor onzen voet zich ontsluit, ons goed te herinneren, wie wij zijn en wat wij moeten, en dan in stilte God te bidden: leid mij, o Heer! niet in verzoeking en hecht Uw' zegen aan mijn gang! — Maar, van den anderen kant, moeten wij dan ook voorzichtig zijn met onze vrienden. Het blijkt ons onder anderen uit dat geval van Johannes en Petrus, dat men een vriend in 't ongeluk kan brengen, terwijl men meent, dien vriend een dienst te doen. Trouwens, dat kon toen Johannes niet helpen. Maar 't gebeurt wel, dat een vriendschapsdienst bewezen wordt, waarvan vrij duidelijk te voorzien is, dat er gevaar voor het leven der ziel uit ontstaan kan. Ja! 't gebeurt wel, dat een vriendschapsdienst bewezen wordt, waarvan met zekerheid te voorzien is, dat er zonde uit zal worden geboren. — — Drie lessen zijn ons hier geleerd: als uw

broeder voor eene deur staat, en 't is zeker, dat hij binnengaande, zondigen zal, breng hem niet in, maar neem hem mede; als uw broeder voor eene deur staat, en 't is niet noodwendig, dat daar binnen gezondigd wordt, ga des noods met hem in, maar weest toch waakzaam alle beiden; en als uw broeder voor eene deur staat, achter welke hij iets goeds zal kunnen vinden voor zijn geest en gemoed, geef hem een arm, en zeg: ga meê naar binnen.

Zie toe, waar gij uw voeten zet,
En let ook op uws broeders tred.

Gez. LXXV: 1.

Spr. III: 5, 6.

Mtth. VII: 7.

Mtth. VI: 8^b.

Uw Vader weet, wat gij van noode hebt, eer gij Hem bidt.

Natuurlijk. Want onze Vader weet alles. Maar, — zeggen sommige menschen, — dan is toch ook het bidden, althans, het uitspreken van behoeften in den gebede, onnoodig. Doch dit is weêr niet waar. Als ik biddende mijne behoeften aan God opdraag, dan is dat niet, om ze aan God bekend te maken. Zonder twijfel, zóó opgevat, zou het bidden geheel overtollig en onredelijk zijn. Maar zoo wil ik mijn bidden niet opgevat hebben. Wanneer er godsdienstig gevoel, gevoel van mijne betrekking tot God, in mijn hart ligt, dan dringt dat gevoel er mij toe, om God in alles te kennen, God in alles in te trekken, God over alles te spreken, wat belang voor mij heeft. Spreek ik Hem nu over mijne behoeften, dan is dat eenvoudiglijk een toegeven aan dien innigen drang; — iets anders dus, dan kennisgeving. En is er nu geen nuttigheid in het toegeven aan dien drang des gemoeds? Zeer zeker. Het is eene mij betamende uiting van 't gevoel van afhankelijkheid en 't zal tevens dat gevoel van afhankelijkheid in mijn harte versterken. En

dat is al een groote zegen. Ook zal daardoor al, wat ik heb of ontvang, voor mij het karakter van *Godsgeschenk* krijgen, en dit zal dan weêr bewerken, dat recht blijmoedige dankbaarheid er mij 't genot van verhoogt. Waarlijk! veel menschen genieten het goede zonder dankzegging, doordien zij het ontvangen hebben zonder voorafgegaan gebed. — Uit een en ander volgt nu dit: wij moeten geen ijdel verhaal van woorden gebruiken, als we naderen tot God, geen vertelling maken van ons gebed, want onze Vader weet alles; maar dit, dat Hij alles weet, moet ons met kinderlijk vertrouwen Hem over alles aan doen spreken, wat ons mag ter harte gaan. In den mensch leeft een Engel, en een Engel zoekt God op; en een Engel, die nog in 't stof leeft, wil spreken tot God ook over zijn betrekking tot 't stof. Laat hem begaan. Het geeft zegen.

Als dwaze waan, vol hoovaardij,
 U zegt: „'t Gebed is overbodig;
 Bidt niet, het is voor God onnoodig,“ —
 Zoo antwoord dan: „Maar niet voor mij.”

Gez. LXXXI: 1.

Pred. VIII: 7.

Mthh. X: 29—31.

Spr. XXVII: 1^b.

Gij weet niet, wat de dag zal baren.

Omdat gij dat niet weet, — zegt de Spreukenschrijver, — moet gij niet te hoog opgeven van hetgeen gij morgen zult doen of van hetgeen u morgen gebeuren zal; *gij weet niet, wat de dag zal baren.* — Maar gelijk dit woord *in dat verband* zijn belang heeft en waarde, zoo heeft het *in 't algemeen* ook gewicht en waardij, als uitspraak van deze waarheid, dat wij de toekomst niet kennen. Iedereen heeft wel eens de gedachte in zijn hart voelen rijzen, of het toch niet wenschelijk zou zijn, dat de toekomst ongesluisd was, althans,

veel minder dicht gesluierd. Iedereen heeft in dit of dat geval wel eens gedacht: wat zou 't goed zijn, als ik nu eens de toekomst mocht weten! Uit het woelen en dringen en drijven van zulk een verlangen moet het dan ook worden verklaard, dat de vele dwaasheden van voortteekenen, waarzeggerij, doodenbezwinging, en wat niet al meer, door alle tijden heen hare voorstanders vonden. Dwaasheden; want wat de mensch ook beproeve of doe, steeds roept een stem, de stemme Gods: *Gij weet niet wat de dag zal baren*. Nu, 't is toch ook eigenlijk zoo maar het beste. Als wij heden reeds kennis hadden van het morgen en het overmorgen, dan zou het zoet der hoop uit den beker onzes levens verdwijnen, en 't vooruitzicht op aanstaande vreugd zou ons zóóveel blijdschap niet in 't hart kunnen geven, dat die niet tot het laatste deeltje toe weêr zou weggevaagd worden door 't vooruitzicht op naderende smart. We zouden dan al spoedig klagen: *Vroeger droeg ik de lasten van slechts ééne dag te gelijk, maar nu voor mij de toekomst ontijdig is geboren, nu drukken al de lasten, die zich over mijn leven verdeelen moeten, mij op eens op de ziel* ¹⁾. En als dan iemand tot ons zei: maar zie eens, wat vreugde u ook toch nog wacht, — we zouden het hoofd schudden en zuchtende zeggen: 't is wel mogelijk, maar, ach! zie toch ook eens wat een smart, wat een smart! — Dus, 't is maar 't beste, zoo als het is; — namelijk, dat wij niet weten, wat ons nog zal overkomen, maar wel weten, dat onze Vader weet, wat ons overkomen moet.

Ik weet niet, wat mij zal gebeuren, maar God weet, hoe het zal en moet.
Als ik het wist, het gaf mij hartzeer; dat God het weet, dat doet mij goed.

Gez. XXVII : 2.

---

1) Milton.

Luc. III: 12, 14^a.

Er kwamen ook tollenaars, om gedoopt te worden, en zeiden tot hem: Meester! wat zullen wij doen? — En hem vraagden ook de krijgslieden, zeggende: En wij, wat zullen wij doen?

Zoo kwamen lieden van verschillende betrekking, en van verschillend, almede met hunne betrekking samenhangend, karakter, tot den Dooper, om raad. De tollenaars vroegen: Wat zullen *wij* doen? De krijgslieden vroegen: En *wij*? En zoo voorts. Maar waarom zoo ieder voor zich? Er was immers een algemeene vermaning: *Bekeert u!* Voorzeker, — maar toch had de Dooper voor ieder nog een afzonderlijk woord, omdat ieder nog weêr aan iets bijzonders behoefte had, wat voor een ander niet, althans niet in die mate, te pas kwam. En nog voor òns ook is het eene zaak van gewicht, dat we gaan inzien, waaraan *wij*, bepaaldelijk *wij*, behoefte hebben, tengevolge van betrekking, leeftijd, lotsbedeeling, karakter, en zoo meer. Veel menschen blijven hunne ondeugden aanhouden, juist doordien de eisch: *Bekeert u!* hun te algemeen is. In dien eisch ligt *alles*, en juist daardoor beginnen ze aan *niets*. Daarom is 't goed, dat ieder vrage: welke gevaren en verzoekingën heb *ik* vooral te vermijden? welke dwalingen en zonden heb *ik* vooral te bestrijden? En dat moeten wij dan vragen aan hem, die meer dan de Dooper was, zooals de Dooper zelf ook getuigde. Naar Jezus gaan en bij Jezus zijn, dat is het beste middel, om er achter te komen, wat voor ons *het eerst* en *het meest* noodzakelijk is, en om dan ook de kracht te krijgen tot het louteren van 't gemoed. En is het ons dan op die wijze gelukt, tot de vervulling van onze voornaamste behoefte, tot de verbreking van onze voornaamste zonde, tot het verbinden van onze voornaamste wond te geraken, dan komt van zelf ook de rest aan de beurt. En zoo wordt het een na 't ander, te beginnen met 't voornaamste, gezuiverd door den Christusgeest. — Ont-

houden wij dat goed en volgen wij dien regel. Blijven wij dus niet stilstaan bij dat algemeene: ik moet beter worden, — want dan komt er denkelijk niets van; maar vragen wij, meer in 't bijzonder: *wat* moet weg, en *wat* moet komen? en wat moet *het eerste* komen, en wat moet *vóór al't andere* weg? — Zoo zal 't goed gaan. En wij zullen er gelukkig bij worden.

't Is goed, dat ieder 't eerst ontdekk'
Zijn grootst gebrek, zijn zeerste plek.

Gez. LXXIII: 9, 11.

Ps. LI: 18.

Joh. XVI: 33^b.

Openb. VII: 9^b.

Eene groote schaar, bekleed met lange witte kleederen; — en palmtakken waren in hunne handen.

Onder zooveel meer, is het ook dit, waardoor de hemel ons, aardbewoners, aantrekken moet, — dit, dat de hemelingen *witte* kleederen dragen, en dat *palmtakken* zijn in hun handen; — want dat wil immers zeggen: ze zijn *heilig* en ze zijn *overwinnaars*. Wij, menschen hier op aarde, wij zijn nog midden in den strijd. En, ja wel, nu en dan slaan wij eene macht, die onzer ziel vijandig is, wel eens neder, maar gedurig ook weér kwelt ons eene nederlaag door schade en schande, en schrijnt er in ons hart een wond. Die strijd tegen de zonde is dus pijnlijk en zwaar, en het vuil, dat zij op onze wapenrusting werpt, hindert en stuit ons gevoel, en de wonden, die zij slaat, behoeven dikwijls zeer veel tijd, eer ze gaan genezen. Gelukkige hemelling! gij hebt dien strijd niet meer, en vooral ook de aanblik van uwen *palmtak* en van het zuiver *witte* kleed, dat gij draagt, maakt u zalig. Zullen ook wij eens dat geluk en die zaligheid kennen? *Gode zij dank, die ons de overwinning geeft, door onzen Heer Jezus Christus!* ¹⁾ In hartebond met hem, den onverwonnen

I Cor. XV: 57.

Kampioen, den grooten, sterken Overwinnaar, gevoelen we ons door hem beziel, gevoelen we ons door hem bekrachtigd, en wij slaan ons nu door 't een, en dan door 't ander, dat ons wil ophouden, henen, ziende op dien verheven Leidsman en op 't goede land daarboven, 't ware land der *witte* kleederen, 't echte land van 't *palmengroen*. En als we dan, ook zoo, gedurig toch nog struikelen en vallen, — Christus roept: *Voorwaarts!* en wij springen weêr op; en als we dan, ook zoo, nog veel wonden bekomen, — Christus roept: *Houd moed!* en hij zalft onze plagen; en als we dan, ook zoo, nog zeer moê en zeer mat kunnen worden, — Christus roept: *'t Is niet zoo lang meer, en ginder zijt gij geheel zonder wonde of smet.* Mocht zoo ons leven een streven en strijden zijn voor het: *Vooruit en naar boven!* Mocht zoo ons harte voorgevoelen, wat zaligheid ons aan zal brengen: *de palmtak en het witte kleed.*

Zonder 't witte kleed der reinheid had de hemel geen genot,

Zonder palmen

Ook geen psalmen

Voor den Christus en voor God.

Gez. CXCI: 1.

Jez. XLV: 16.

Mtth. XXII: 37, 38.

I Joh. V: 21.

Bewaart u zelve van de afgoden.

Indien *afgoderij* is: het zich afkeeren van God tot iets, dat van de wereld is, en 't zich hechten daaraan, het bouwen daarop, het leven daarvoor, — voorwaar! dan is er onder ons nog veel afgoderij. De groote Moloch van ons, — die, meer dan eenige andere afgod, met *menschenoffers* gediend wordt, — heet *zinnelijk genot*. Op geringen afstand van zijn altaar staat een andere afgod: *het Geld*. Een klein eind verder weêr een andere: *de Roem*. Genoeg, als we rond-

gaan in de Christenwereld, dan vinden wij allerwegen stof, om te zeggen: 'k Zie, dat gij zeer afgodisch zijt. Wat is dat jammer! Want wat komen daaruit ontelbaar veel jammeren voort! En wat is dat schandelijk! Zóóveel afgodsbeelden nog op eene aarde, waarop toch ook zich het kruis van Gods Christus verheft, — wat is dat schandelijk! Zien wij voor ons dan toe, dat we ons bewaren van de afgoden, en stellen wij ons, met den moker der waarheid toegerust, tegen ieder altaar, waarop een offer rookt, dat niet voor God is, en dienen wij den Eenen Waarachtige, — Hem geheel, Hem alleen. Alleen die dienst geeft eere, alleen die dienst geeft heil. Weg dan, weg, alles, wat bewerken zal, dat God niet het Een en het Al van ons hart is. In Hem moeten wij leven en *in Hem eens vergaan* ¹⁾; — dan heeft ons leven zegen in, en ons vergaan wordt leven. Maar die armzalige afgoden, wat zouden die? Die kunnen niets, die geven niets, — niets, dat goed is, in ons leven, en vooral bij 't sterven niets. Zoodan, de liefde tot ons zelve, zoowel als de liefde tot God, vordert dit, dat wij al, wat *afgod* kan heeten, onder den voet treden, en, vereenigd met den Christus, de knieën buigen voor God alleen. Ja! laat ons priesteren zijn van God; laat ons geen afgodspriesters wezen. Daar zijn we nog te goed voor. Dat zegt ons God in ons gemoed.

Wanneer ik voor een afgod kniel,
 Dan pleeg ik moord aan mijne ziel;
 Maar als ik mijnen God vereer,
 Daalt in mij 't ware leven neêr.

Gez. LXI: 4.

Exod. XXII: 5, 6.

Rom. XII: 9, 10.

Luc. XIX: 8½.

Indien ik iemand iets door bedrog ontvreemd heb, dat geef ik vierdubbel weder.

1) Herder.

Zoo sprak Zaccheüs, die oppertollenaar te Jericho, bij wien Jezus in huis kwam. 't Zij hij nu daarmee bedoelde, dat hij wel eens iemand iets door bedrog had ontvreemd, maar thans bereid was, dit zijn doen ruimschoots weder goed te maken, 't zij de zin was, dat hij, *indien* hij zich bewust was zulk een bedrog gepleegd te hebben, tot onbekrompen vergoeding gereed wezen *zou*, — in elk geval geven zijne woorden de gedachte ons in, dat het betamend is, een verkeerde daad, die men deed, zooveel mogelijk te herstellen. Ons eerste streven, natuurlijk, en ons ernstigst bidden moet zijn, dat wij van daden, die verkeerd zijn, ons mogen onthouden. Maar toch, zoo blijven we van *alle* verkeerdheid niet vrij. Iedereen, ook de beste, heeft zich nog al wat te verwijten. Welnu, wat we ons te verwijten hebben, dat moet door ons goed gemaakt worden. Heeft iemand door onze schuld nadeel geleden, dan worde door ons hem een grooter voordeel bezorgd. Hebben wij iemand verongelijkt, miskend en gegriefd, dan worde door ons, met betuiging van leedgevoel, hem zuivere liefde bewezen. Hebben wij den naaste gekwetst in zijn naam en zijne eere, dan worde hij door ons openlijk in zijne waarde erkend en geëerd. En zoo verder. Onthouden wij dit. 't Is óók een plicht van wie Jezus' dienaar wil wezen. Maar vergeten wij niet, dat somtijds eene daad, die verkeerd was, niet meer is te herstellen, dat we somtijds den broeder eene wond kunnen slaan, die niet meer is te genezen, of althans, al geneest zij, een litteken nalaat, dat nimmer te verdrijven is. Ook kan de dood, òf van ons, òf van den verongelijkte, de vergoeding ons onmogelijk maken. Velen zijn naar 't graf gegaan, die nog wel dit of dat misdrevene hadden willen herstellen, maar ze konden niet meer. En op vele graven worden bittere tranen geschreid door de levenden, die niet meer goed kunnen maken wat ze eens tegen de nu gestorvenen misdeden. O! dat we dan voorzichtig zijn met onze woorden en daden! Zoo spoedig toch is iets misdaan, en zoo dikwijls is de vergoeding onmogelijk. Herstel nog heden al, wat gij kunt herstellen, en, voor de toekomst: waakt!

Wil tegen 't kwaad, o God! ons sterken en behoeden;
En, hebben wij 't gepleegd, laat ons 't dan nog vergoeden.

Ps. CXIX: 80.

Spr. V: 22, 23.

Hebr. III: 12.

Hand. XVI: 28^b.

Doe u zelve geen kwaad!

't Was de stokbewaarder te Filippi, tot wien dit woord gericht werd, door Paulus, toen die man, *meenende, dat de hem toevertrouwde gevangenen ontvloeden waren*, een zwaard nam, om zich om te brengen. Helaas! maar al te velen, in alle tijden, waren in angst en nood gereed, eigen leven te dooden, en maar al te velen volvoerden die zoo onheilige, als onverstandige daad. Onheilig, want God gaf aan geen mensch het leven, om 't willekeurig weg te smijten; — onverstandig, want die den *zelfmoord* als geneesmiddel aanwendt, bedient zich daardoor van een middel, dat erger is, dan de ergste kwaal. Ondertusschen, — en vooral hierom verdient Paulus' woord de aandacht van allen, ook van zulken, die wel nooit in den eigenlijken zin tot zelfmoord zullen worden gebracht, — men kan *zich zelve kwaad* doen op vele manieren, men kan, zonder zwaard of strop of gif te gebruiken, eigen leven verwoesten, men kan het gansche leven misvormen tot een langzaam voortgaanden zelfmoord. En, o! in die beteekenis zijn er ontelbaar velen, die *zich zelve kwaad doen*; in die beteekenis kan ieder onmatige en ieder wellusteling een zelfmoordenaar heeten. Laten wij matig zijn en rein zijn van hart, opdat wij niet ons zelve dooden. En laten wij ons nog niet te vreden stellen, als we ons lichamelijk leven geen kwaad doen, — want daarvan zouden we misschien uit lage zelfzucht ons kunnen onthouden, — maar laten wij ons zelve goeddoen, door te zorgen voor de loutering en versterking der ziel. Die zijn ziel geen goed doet, al leeft hij ingetogen en matig, die doet noodwendig zich zelve

kwaad. En dat moeten wij evenmin willen, als God het wil. Dat is te onnatuurlijk. Die onnatuurlijkheid, waartoe wereldzin en zonde ons vervoeren, verdrijve uit ons de geest van Christus. Onder den invloed van dien geest zullen wij afleeren, *ons zelven kwaad te doen*, zullen wij aanleeren, ons zelven goed te doen, daarin bestaande, dat we onze ziel uit het slijk naar het licht gaan verheffen, en frischheid haar en sterkte geven door haar te doen omme-zweven steeds in de nabijheid Gods.

Elk, die God verlaat,
Doet zich zelven kwaad.

Ps. LXXXIX: 7.

Ps. XCI: 1, 2.

Mrc. IV: 40.

Gen. XLII: 36^d.

Al deze dingen zijn tegen mij!

Dat was de klacht van vader Jacob, bij 't vernemen, dat zijn zoon Simeon als gijzelaar in Egypte gebleven was, en dat nu Benjamin daarheen moest. — *Gij berooft mij van kinderen!* — zoo jammerde hij; — *Jozef is er niet; en Simeon is er niet; nu wilt gij ook Benjamin wegnemen; al deze dingen zijn tegen mij!* 't Kan waarlijk ook bang worden in 't menschelijk leven, wanneer zoo de eene ramp boven op de andere komt. En niet onnatuurlijk is de schreeuw onzer ziel bij de ervaring van onderscheidene smarten tegelijk, waarvan reeds ééne enkele genoeg wezen zou, om haar pijnlijk te wonden. Toch moeten we, ook als dit gebeurt, nog niet allen moed verliezen. Onze onspoed *is* niet altijd zoo erg, als hij zich wel laat aanzien. 't *Is er soms meê, als met de onweêrswolken, die meestal zwarter zijn, wanneer wij ze zien aankomen, dan wanneer wij ze boven ons hebben,*¹⁾ en die ook niet altijd, als wij ze boven ons hebben, haar gevreesden inhoud ontladen,

1) Jean Paul.

maar vaak nog spoedig overdrijven, zoodat het blauw wordt boven ons. Zoo ging het Jacob toen ook. In 't geen hem droevig klagen deed, lag de kiem van hetgeen hem met hooge vreugd zou doen juichen. Zoo kan het ook ons gaan. Zoo is het ook ons al dikwijls gegaan. Dat moeten we in ons geheugen bewaren, en *wij moeten niet alleen boekhouden*, zooals we gewoonlijk doen, *van onvervulde hoop, maar ook van onvervulde vreeze.* ¹⁾ Dat maakt ons sterk voor 't geval, dat weder eens eene ramp, of eene opeenstapeling van rampen, ons dreigt. En al gebeurt het menigmaal, dat het niet bij dreigen blijft, maar dat ze waarlijk ons treffen en veel droevigs bewerken, wij moeten, door 't geloof in onzen Heer, ons in staat houden, om op de klacht: *Al deze dingen zijn tegen mij!* toch altijd dit te doen volgen: maar God is vóór mij; en als mijn hart zich houdt aan Hem, werkt eindelijk alles meê ten goede.

Zóoveel geloof en hoop moet steeds mij eigen wezen,
Dat, waar ik vreezen moet, ik nooit *te* veel ga vreezen.

Gez. XXVIII: 2.

Job XXIX: 15, 16 α .

Mtth. XIV: 14.

Lev. XIX: 14 α .

Gij zult den doove niet vloeken en voor het aangezicht des blinden geen aanstoot zetten.

Een van de vele trekken, waar de Wet door uitmunt, is zeker ook deze, dat onderscheidene van hare bepalingen een diep en fijn gevoel vertolken, soms aandoenlijk-diep en fijn. Daartoe behoort ook dit bijzondere voorschrift, in 't belang van de dooven en de blinden gegeven. Het verbiedt hardheid en moedwil tegenover die ongelukkigen, en het spoort dus ook, — dat volgt er uit, — tot zachtheid

---

1) Rückert.

en hulpvaardigheid aan. Ook voor ons, Christenen, kan het nog goed zijn, te bedenken, wat onze plicht is jegens dooven, blinden, en, in 't algemeen, jegens allen, die door hun lichamelijken toestand dit of dat voorrecht ontberen, dat òns eigendom is. Hun aanblik geve immer de reïne gewaarwording van het medelijden, en daarbij het edel verlangen onſ in, om zooveel in ons is, hunnen last, te verlichten. Dat verlangen en streven worde gevoed en versterkt door de gedachte: als *ik* dat eens was, als *ik* eens, naar 't lichaam, een ongelukkige was, zou mij dan eene harde bejegening niet bijzonder grieven? Zou mij dan eene liefderijke behandeling niet bijzonder goeddoen? En voorts bringe die aanblik van ongelukkigen en gebrekkigen ons ook gedurig er toe, om er God voor te danken, dat wij zoo vrij en frisch door Zijne schoone schepping ons kunnen bewegen, en dat onze ziel in het volle genot van de harmonie der tonen en de poëzij der tinten zich verlustigen kan. En, mocht er een tijd komen, dat ons dit voorrecht ontviel, — waarom zou òns niet even goed, als anderen, zoo iets kunnen gebeuren? — dan bringe de goede God in onze omgeving zulke harten en handen, als welke, door de liefde geroerd en bestuurd, zich beijveren willen, ons gemis te verzachten, en daardoor meê willen werken, om in ons het geduld te bewaren, en ons gelaten te doen zeggen: *Ik zal mijn mond niet opdoen, Heer! Gij hebt het gedaan.* 1) — — Maar als wij nu eens noch gebrekkig zijn, noch gebrekkigen in ons huisgezin hebben, wat hebben we dan aan deze overdenking gehad? — Misschien kent gij wel hier of daar een ongelukkige buiten uw huis. Laat dien dan in de gevolgen, — dat wil zeggen, door een liefdewoord of een weldaad van uwe zijde, — iets er aan hebben. Dan hebt gij er toch ook iets aan.

Heb medelijden bij leed en druk;
Dat is een balsem voor 't ongeluk.

Gez. LX: 8.

---

1) Ps. XXXIX: 10.

Mtth. V: 43^a, 44^a.

Gij hebt gehoord, dat er gezegd is . . . . . Maar ik zeg u . . . . .

Jezus hield zich dus niet aan alles, wat vroeger gezegd was. Daarvan geeft dit gedeelte der bergrede onderscheidene proeven. En mede hierin, dat Jezus in dit en dat opzicht van *het oude* afweek, ja! daarmee in tegenspraak kwam, lag de reden, dat hem velen verwierpen. Velen zijn er, te allen tijde, die u veroordeelen en verwerpen, als gij afwijkt van 't *oude*, en dat vervangt door iets nieuws. Zij zijn *zoo kortzichtig, dat zij, bij uw in zee gaan, alleen een oog hebben voor de kust, die door u wordt verlaten, en geen plaats geven aan de gedachte, of ge misschien ook zoudt kunnen aanlanden op nog betere kust.* 1) Toch is dit laatste niet alleen mogelijk, maar 't bleek dikwijls waar en werkelijk te zijn. Goed was de kust, waarop Mozes zijn volk had gebracht, maar het strand, waarheen Jezus den koers richtte, was toch nog beter. En nu kunnen wij wel boven Jezus zelve niet uit, maar we kunnen toch op meer dan één punt boven de opvatting en beschouwing uit, die eene vorige eeuw, of vorige eeuwen van zijn persoon of zijne woorden zich vormden. De waarheid, met name ook de door en in Jezus geopenbaarde waarheid, is eeuwig en onveranderlijk, als God zelf, uit wien zij kwam. Maar des menschen opvatting en beschouwing er van is voor zuivering en ontwikkeling vatbaar. Leere ieder onzer naar voortgaande zuivering en ontwikkeling van opvattingen en beschouwingen streven, — den staf brekende over iedere richting, die zich onvoorwaardelijk aan *het oude* blijft hechten, en dus eigenlijk ook geen *richting* is, maar veeleer een *stilstand*, — doch tegelijk den staf brekende over dien lichtzinnigen slooplust, die al, wat oud is, neêr wil hameren, en daardoor zooveel goeds en groots en schoons miskent. De ware Christusdiscipel volgt ook hierin zijn Meester, dat hij ernst genoeg heeft, om kern en kiem te

1) Schiller.

bewaren, maar tevens moed genoeg, om dop en schel, als die uitgediend hebben, te breken, — bij het een en bij 't ander door liefde tot die waarheid bestuurd en gedreven, die den menschegeest vrij maakt, en die opleidt tot God. Bedenken wij dat ook van daag bij ons spreken en hooren en lezen.

Verwerp al 't nieuwe niet, maar ook al 't oude niet:
Neem wat èn dit èn dat u waars en edels biedt.

Gez. XCIX: 4.

Spr. VIII: 1, 33, 35, 36.

Joh. XI: 26.

Mrc. VIII: 35 $\frac{1}{2}$.

Zoo wie zijn leven zal verliezen, om mijnentwil en om des Evangelies wil, die zal het behouden.

Dat is de keerzijde van hetgeen hier onmiddellijk voorafgaat: *Zoo wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen.* De zin van het een en het ander is deze: wie angstvallig en zelfzuchtig zooveel mogelijk wil zorgen voor zijn tijdelijk bestaan, die verliest daardoor het ware en eeuwige leven; maar wie zijn tijdelijk leven durft opofferen voor een doel, dat groot is en edel, die heeft en behoudt dat verhevene leven, dat het ware en eeuwige is. Natuurlijk; want het ware en eeuwige leven is niet zinnelijk, maar zedelijk; en zedelijke kracht heeft *die* mensch het meest, die, voor een grootsch en waardig doel, het zinnelijk leven weg durft geven. Het hoogst ontwikkelde zedelijke en godsdienstige leven is de zekerste profetie van onsterfelijk leven. Zoo ligt in *zelfopoffering* eene vingerwijzing op onsterfelijkheid. Want, als wij daarbij de onsterfelijkheid loochenen, wat krijgen we dan? Dan krijgen we dit, dat *zelfvernietiging* het toppunt is van zedelijkheid en van godsdienst. Maar daar wil ons verstand en ons gevoel toch niet aan, — geen van beiden. Neen! als we daarover denken, dat de hoogste trap, dien wij kunnen beklimmen,

ons niet tot den levenden God zou voeren, maar alleen tot een sprong in het Niet, dan wil dat ons verstand en ons gevoel niet gelooven. Te minder, als we op stervende martelaars zien, — allermint, als we op Jezus, den gekruisigde, zien. Bij dien aanblik zegt alles, wat in ons is: Zie! dat is een levensverlies, 't welk waarlijk behoud is des levens! — En voorts, als in ons eigen hart de zedelijke kracht vermeerderd, en het gemeenschapsleven met Christus en den Vader vooruitgaat, dan *gevoelen* wij immers bij toeneming, dat we niet op den weg der zelfvernietiging zijn, maar op den weg van 't zelfbehoud; dan komt ons geen lijklucht te gemoet, maar een adem des levens. O! mochten wij allen, onzen Heer achterna, steeds vooruitgaan, zóó vooruitgaan, dat we, *des gevorderd*, de kracht zouden hebben, om voor hem en zijne zaak zelfs ons leven te geven, — zonder twijfel, zonder twijfel! dan *voelden* we onze onsterfelijkheid.

't Hooger klimmen in het leven is geen wand'len naar het Niet;
Wat? door 't klimmen zien we ál beter 't leven, dat de hemel biedt.

Gez. CXLII: 5.

Gen. XXIII: 7—9.

Mth. XXVII: 57—61.

Gen. XXIII: 4^c.

Dat ik mijne doode begrave.

Abraham koopt een stuk gronds tot een grafplaats, om daar zijne doode, zijne vrouw, te begraven. Wat doen wij, als we onze dooden begraven? Is dat niets anders, dan hen wegbrengen, omdat wij ze niet bij ons in huis kunnen houden? Neen! de liefde geeft aan die handeling een meer verheven karakter: 't wordt eene laatste hulde, een laatste stille en teedere zorg. O! wij weten het wel, wat we in de plankenwoning leggen en in de groeve doen dalen, dat is slechts het stoffelijk omhulsel van onze geliefden, maar toch, alleen

in dien vorm kenden wij hen, en 't was, — niet *om* — maar *in* dien vorm, dat wij hen beminden. Daarom is er iets natuurlijks in onze zorg voor de dooden, en iets liefelijks tevens, dat door de kille vraag der verstandsmenschen: wat doet het er toe? wel gewraakt of bespot kan worden, maar toch natuurlijk en liefelijk blijft. Gelukkig de mensch, die de akelige kunst niet wil leeren, om door de vraag: wat doet het er toe? meer dan de helft van de verheffende poëzij, die het leven en ook het kerkhof hebben kan, te vernielen. Gelukkig de mensch, die nog *gevoel* genoeg heeft, om iets aantrekkelijks in de rustplaats zijner dooden te vinden, en die gaarne daar nog eens nederzit, om er over te denken, wie zij waren en zijn, wat hij is en moet worden. 't Is op die plek inzonderheid, dat onze herinnering en ons gevoel van betrekking weêr opleeft, en dat we iets gewaar worden van hetgeen een gevoelig man ¹⁾ eenmaal zei: *'t Is of mijn doode aan de overzijde woont der rivier, en alsof ik, van dezen kant af, daar zijn schoorsteen zie rooken.* Zoodan, laat ons dikwijls nog met onze gestorvenen leven, dikwijls ook nog de plek, waar wij, met een ziel vol smart en oogen vol tranen, hen hebben neêrgelegd, met den weemoed der liefde bezoeken, en er onze blikken en onze gedachten van den Dood naar den Levensvorst, van het stof naar den Eeuwige, van het graf naar den hemel doen gaan. Dat heeft iets zoets, dat geeft iets zachts, dat kweekt iets reins, dat wekt iets eeuwigs.

De zorg voor onze dooden heeft diepen, schoonen zin;

't Verkeer met onze dooden heeft hemelzegen in.

Gez. CLXXXII: 1.

Pred. II: 1, 2.

Joh. XIV: 27.

I Sam. XVIII: 10^b, 11^a.

David speelde op snarenspeel met zijne hand, als van dag tot dag; — Saul nu had eene spies in de hand; en Saul schoot de spies, en zeide: ik zal David aan den wand spitten!

---

1) Claudius.

Dus Saul's kwade luimen werden door Davids snarenspeel dan toch op den duur niet bezworen, hoewel ze aanvanke-lijk wel eens weken er voor. 1) Dat was trouwens geen wonder. 't Gaat nog zoo. Ontspanning en opwekking door middel van de kunst of 't vermaak kunnen tijdelijk een boozen geest wel eens bannen, maar die booze geest komt weêrom, en, als hij nòg eens verdreven wordt, komt hij nòg eens weêrom; en ten laatste heeft dat middel van verbanning geen kracht meer. Toch wordt dat door duizenden dagelijks vergeten. Duizenden zoeken door afleiding, uitspanning, verstrooiing, en zoo, den boozen geest, die hen kwelt, te verdrijven, niet bedenkende, dat dit soms voor eene wijle kan baten, maar dat het op den duur toch niet gaat. 't Ging niet eens bij de Davidsharp. Hoeveel minder zal 't gaan, bij de vedels van de kinderen der wereld! Neen! als er geen vrede in het hart is, dan zal die er door 't vermaak of door de kunst niet in komen, althans niet voor goed. De echte en duurzame vrede des harten, en de daarmee samenhangende wakkere en blijmoedige stemming, die komen in een mensch door niets dan door 't geloof. 't Geloof is de vertrouwende en heilbegeerige overgave des harten aan God, waardoor men komt tot een leven van kinderlijke gemeenschap met God. Natuurlijk heeft dat geloof eene louterende kracht, de kracht, om uit ons weg te doen wat onrein is, en daarom onzalig, terwijl het tevens alles, wat uit- of inwendig, ons nog onaangenaam is en onaangenaam zou kunnen stemmen, door geduld en door hope verzacht of geneest. Doen wij dan niet meê met de velen, die wel voelen, dat het niet wèl met hen is, maar wanen, dat het wèl binnen in hen zal worden door een of ander zingenot. Zoeken wij, voor ons, telkens meer van 't geloof te bezitten, door gedurig al weêr met onzen Heer te verkeerem, die het geloof volkomen had. Dan trilt er, als het ware, een snarenspeel *in* ons, — de tokkeling van den geest des Heeren, — en dat geeft kalmte en vreugd, die blijft.

---

1) I Sam. XVI: 23.

Enkel streeling van de zinnen
 Brengt geen beterschap hier binnen,
 En doet dus ook geen heil gewinnen.

Ps. LXXIII: 13^a, 14^b.

Spr. XII: 18, 19.

Mtth. XII: 36, 37.

Spr. X: 19^a.

In de veelheid der woorden ontbreekt de overtreding niet.

Eene zeer ware spreuk. Allerlei *overtreding* kan men vinden in *de veelheid der woorden*. Hier wordt er de eisch door overtreden: wees waardig. Door onophoudelijk te spreken vernedert men zijn spreken tot laffe en onbeduidende praat. — Daar wordt er de eisch door overtreden: heb lief. Door altijd wat te willen zeggen komt men als van zelf er toe, om gedurig ook iets van een ander te zeggen, en dat is dan zelden iets goeds. — Ginds wordt er de eisch door overtreden: wees werkzaam. Door steeds den mond te moeten roeren houdt men de handen telkens stil. — Dáár weêr wordt er de eisch door overtreden: wees voorzichtig. Door altijd iets te willen uiten openbaart men ook dingen, waarvan de openbaring noodlottig kan werken; men speelt met vuur. — O! die *veelheid der woorden!* Wat wordt er veel kwaad meê gedaan! En wat wordt er, ook als men er geen bepaald kwaad meê doet, veel goeds door verhinderd! Die met veelheid van woorden vertroosten wil, die verveelt. Die met veelheid van woorden verbeteren wil, die verbittert. Die met veelheid van woorden bidden wil, die heeft niets van den geest des gebeds. Alle leden van ons geslacht, die vroom en groot zijn geweest, zijn sober geweest in hun woorden. Ook Jezus volgde den regel: *Spreek weinig, maar waardig en waar*. Dit is dus alweder iets, wat wij van hem kunnen leeren. Vergeten wij nooit, dat *te* veel woorden, op zijn gunstigst genomen, geen nut doen; — met *te* veel

lijm kan men niet hechten; — vergeten wij nimmer, dat *te* veel woorden zoo lichtelijk bewerken of voeden wat kwaad is. Onder den indruk van die herinnering worde door ons de tong bestuurd, die God ons gaf, om er goed, bepaaldelijk goed meê te doen. Ja, Heer! die ons de wondergave der spraak hebt geschonken, eene gave, waardoor wij almede boven het dier zijn verheven en in de nabijheid van den Engel gezet, geef ons dat het gebruik er van niet getuige tegen ons, maar vóór ons, door wijsheid en waarheid te kweeken en zoo heil te verbreiden en zegen.

Och of elk mensch de kunst verstond,
Goed om te gaan met eigen mond!

Ps. XIX: 7^b, 6^b.

Ps. CIII: 22.

Hand. XVII: 24, 25.

I Kron. XXIX: 11^b.

Alles, wat in den hemel en op de aarde is, is het Uwe, o Heer!

Ja! *alles, wat in den hemel en op de aarde is*, — dus, alles, wat in het heelal is, — is van God. 't Is van God, want Hij heeft het doen worden; 't is van God, want het staat voortdurend en volkomen te Zijner beschikking. Welk eene gedachte! Alles, wat in het heelal is, komt Gode toe! Groot, onbegrijpelijk groot, zou God reeds zijn, als alleen datgene van Hem was, wat van 't heelal *ons bekend* is. Maar, neen! alles! Dus ook dat vele, wat te klein of te ver van ons af is, om, zelfs met gewapenden blik, door ons te worden ontdekt. En dan òòk nog dat alles, voor de waarneming waarvan wij, menschen, geen zintuigen hebben. En zoo is er zeker veel in de schepping. De kennis, die wij van de schepping hebben, wordt door den aard van onze waarnemingsvermogens bepaald en beperkt. Hadden wij een zintuig minder, bij voorbeeld, het gezicht, dan hadden

we zeker eene andere, minder juiste, voorstelling van de schepping, dan nu. Maar hadden wij een zintuig meer, dan hadden we denklijk weêr eene andere, en dan eene meer nauwkeurige of meer uitgebreide, kennis van de schepping, dan heden. *Er zijn meer dingen in hemel en op aarde, dan onze wijzen, ook maar van verre, vermoeden.* 1) Dat is een waar woord. Misschien is 't omgekeerde òdk waar, dat, namelijk, onze wijzen veel dingen vermoeden, waarvan in hemel noch op aarde, volstrekt niets bestaat. Maar toch staat ook dat andere vast, — dat er veel meer is in 't heelal, dan wij weten kunnen of ook maar denken. En als wij nu, door die gedachte beheerscht, dat woord nog eens lezen: *Alles, wat in den hemel en op de aarde is, is het Uwe, o Heer!* niet waar? dan neemt de grootheid Gods zulke ontzettende afmetingen aan en de heerlijkheid Gods zulk een ontzaglijken luister, dat wij niets beters te doen hebben, dan het voorhoofd op de aarde te leggen, en Hem te aanbidden in een sprakeloos lied. — Dat moeten wij doen, met diepen, diepen eerbied; maar ook met vertrouwen; want alles is het Zijne, en Zijne gunst is ons!

't Buige in het stof ons neder, maar ook, 't verheffe ons weêr,
Te denken: *alles, alles* behoort aan U, o Heer!

Ps. CIV: 1.

Ps. CXLIII: 10.

Hand. VII: 51.

I Thess. V: 19.

Bluscht den Geest niet uit.

Wat gebeurt dat dikwijls, — dat, wat hier een *uitbluschen van den Geest* wordt genoemd. De geest des Heeren wordt vaardig over eenen mensch, en hij stort zijne verhevene gewaarwordingen uit in beelden of tonen; maar een onbarmhartig oordeel gaat over zijn arbeid; hij wordt ver-

1) Shakespeare.

bitterd of ontmoedigd: de Geest is gebluscht. De geest des Heeren wordt vaardig over eenen mensch, en hij ontwerpt met de reinste bedoelingen een plan, waarvan de uitvoering een zegen kan zijn; maar afgunstige tegenwerking dwarsboomt zijn pogen; hij wordt verbitterd of ontmoedigd: de Geest is gebluscht. Zoo zouden vele gevallen kunnen worden genoemd. En zoo ging er en gaat er onberekenbaar veel heil voor onze wereld verloren. Blusschen wij dan den Geest nimmer uit, maar voeden wij zijn heilig vuur, bij wien we, en wàar dan ook, een sprank er van zien glore. Maar blusschen wij den Geest vooral ook *in ons zelve* niet uit. Ieder goed voornemen, dat in ons hart zich gaat roeren, iedere aandoening van liefde voor het ware en 't schoone, voor Jezus en voor God, is een vonk van dien geest, — wee ons, als wij die vonken dooven! wel ons, als wij ze trouw behoeden, en als we er vlammen aan ontlokken, die vroolijk naar dien hemel wijzen, van waar de vonk in 't harte viel! — Maar trouw de vonken behoeden, ja! dat is een eerste vereischte; anders komen er geen vlammen; want de verzoeking der wereld gaat rusteloos om, om iedere onbewaakte vonk des Heiligen Geestes uit te trappen. — God geve ons lust, om zóó te spreken en te handelen, dat wij den Geest in anderen niet blusschen, dat wij den Geest ook in ons zelv' niet blusschen, en dat wij ook den Geest in ons door anderen niet laten blusschen, maar *in* ons, en *rondom* ons tevens, steeds 't vuur des Heiligen Geestes voeden, — 't weldadig vuur, dat niets verderft, dan 'tgeen ons ten verderve is. De aarde worde vol er van! 't Zal feestvlam in haar dalen zijn en vreugde vuur op hare bergen.

Bluscht des Heeren geest niet uit! Bidt een vonkenregen!
Ied're vonk, die vlammen gaat, brengt een rijken zegen.

Gez. CLII: 4^a, 5^a.

Luc. VIII: 39^a.

Keer weder naar uw huis, en vertel, wat groote dingen God u gedaan heeft.

Zoo sprak Jezus tot een herstelden krankzinnige, die door hem was genezen geworden. Maar dat woord mag wel gericht worden tot ieder van ons. Aan ieder van ons heeft God meermalen op den levensweg *grootte dingen* gedaan, en 't is goed, dat we van tijd tot tijd aan degenen, die in onzen huize zijn, daarvan vertellen. Dat scherpt in ons zelve de herinnering van Gods menigvuldige weldaden op, en dat stemt de onzen met ons, om den naam te verheerlijken van Hem, die zoo groot en zoo goed is. Zoo is het dan een middel tot hunne en onze heiliging te gelijk: — 't houdt in omgang met God en 't blijft eene waarschuwing, om toch niet dien grooten en goeden Bestuurder van ons lot te verlaten. En als wij, in 't bijzonder, gelijk die herstelde lijder deed, van die weldaden Gods gewagen, die door de handen van den Christus ons werden gegeven, dan ligt van zelf ook eene aanbeveling van den Christus er in; en als wij daardoor te zamen er toe worden gebracht, om naar hem om te zien en tot hem heen te gaan en bij hem neêr te zitten, dan geeft dat al weêr nieuwen zegen van den hemel aan ons hart. Zoodan, laat ons over en weêr gedurig aan elkander vertellen of herinneren, wat groote dingen God ons gedaan heeft. Dat doen de menschen te weinig. De meesten vertellen veel liever van de groote dingen, die *zij* zoo al hebben gedaan. Dat moeten wij niet doen. De groote dingen, die *wij* doen, zijn niet bijzonder groot. En al vertellen wij daar nooit iets van, dan is er nog niets aan verloren. Maar veel is er aan verloren, als we nooit elkaâr vertellen van de groote dingen Gods. Die het meest de groote dingen Gods zich zelve en anderen herinnert, die heeft, almeê daardoor, nog groote dingen te wachten, nog zeer groote; — aan deze zijde van het graf en aan den anderen kant. Dáár de grootste. Ja! dáár de grootste. En dáár is het dan zeker

nog wel eene bezigheid van de hemellingen ook, elkaar van de groote dingen te vertellen, die God hun gedaan heeft.

Vergeet de groote dingen niet,
Die u de Heer ervaren liet;
Juist dan en dáárdóór merkt ge blij:
Er komen grootere nog bij.

Ps. CXVIII: 7.

Exod. XX: 9.

Mth. XXV: 21.

I Thess. IV: 10^b, 11^b.

Wij vermanen u, broeders! te werken met uwe eigene handen.

Waarlijk! het Christendom verlangt geene minachting van de aarde en de aardsche belangen en bezigheden. Het geeft, integendeel, ook weêr hier, de vermaning, om ijverig en getrouw te wezen in het dagelijksch werk. *Wel moet de geest, die naar God streeft, zich verheffen kunnen boven de aarde, maar wie volstrekt niet leeft voor de aarde, leeft toch ook voor den hemel niet.* ¹⁾ Neen! dat is het ware en gezonde leven voor den hemel niet, dat men de aarde als ontvlucht en op haar neêrziet met verachting, of althans de eischen van den aardschen werkkring, waarin men door Gods wijsheid geplaatst is, verzuimt. Dat is het niet. Maar wel dit, dat wij onzen arbeid getrouwelijk volbrengen, er waarde en wijding aan gevend, door daarbij en daaronder gedurig aan den Heer en aan God en aan de hooge bestemming van ons leven te denken, en door daarbij en daaronder niet uitsluitend ons eigen belang te bedoelen, maar ook anderen te willen verkwikken met vreugde, ook anderen te willen verblijden met heil. Komt! werken wij zoo; dan draagt onze arbeid het schoone drievoudige zegel van oprechtheid, reinheid en liefde, en dan, voorzeker, is ons werken voor de aarde in geen en deele met het leven voor den hemel in strijd. Tentenmaker te zijn en Apostel van Jezus te wezen,

1) Jacobi.

dat waren twee dingen, die Paulus verbond. Dus, dat kan, en zoo moet het. Moge dan iederen dag, ook weêr heden, onze aardsche bezigheid z66 door ons worden verricht, dat noch aan het aardsche, noch aan het hemelsche te kort gedaan worde, en dat wij in den aardschen werkkring, door God ons aangewezen, ons vormen en oefenen voor den hoogereren werkkring, dien Hij hierna voor ons heeft. Dan is het waar bij ons, wat niet bij allen waarheid is, *dat de arbeid adelt*. En dan toonen wij metterdaad, — wat de wereld eigenlijk al in meer proeven moest zien, — dat wakkerheid in 't aardsche leven met hemelzin zich paren kan.

Verzuim den arbeid niet voor de aarde;
Die arbeid ook heeft zijne waarde,
En krijgt te meer waardij en zin,
Hoe meer gij God betreft er in.

Morgenzang: Vs. 1—3.

II Kron. XV: 7.

Gal. VI: 9.

Luc. XVI: 8b.

De kinderen dezer wereld zijn voorzichtiger, dan de kinderen des lichts in hun geslacht.

Dat woord wordt inderdaad door vele proeven bevestigd. *De kinderen dezer wereld*, dat wil zeggen, de menschen, die door den wereldschen geest van zelfzucht en zinnelijkheid worden beheerscht, zijn meestal zeer bij de hand in het opsporen van middelen, die hun tot voordeel kunnen zijn, in het gebruik maken van gelegenheden, waaruit winst is te halen, in het beramen van plannen, om hunne mededingers vooruit te komen, en zoo al meer. Waarlijk! die wakkerheid en scherpzinnigheid, eene betere zaak, dan de hunne, waardig, vindt men veelal in die mate niet bij de kinderen des lichts, dat is, bij hen, die door een reiner beginsel dan zelfzucht of zinnelijkheid worden gedreven. Zoo kunnen de kinderen des lichts nog iets leeren van de kinderen der wereld. Aangenomen, dat wij *kinderen des lichts* mogen heeten, althans niet meer behooren tot dezulken, die geen hoogere

wetten kennen, dan de wetten van zelfzucht en zinnelijkheid, dan zullen we, tot onze schande, toch moeten erkennen, dat wij niet zoo voorzichtig zijn in het verhoeden van schade voor onze ziel, als de kinderen der wereld in het verhoeden van schade voor hunne beurs; dat wij niet zoo doelmatig te werk gaan, om tot meerdere heiliging van hart te geraken, als de kinderen der wereld om tot rijker winsten te komen of tot hoogere eer; dat wij niet zoo vlug zijn van vinding en van daad tot het overtreffen van een ander in geloof en in liefde, als de kinderen der wereld tot het voorbijstreven van een ander in 't bereiken van voordeel of rang. Dat mag zoo niet blijven. Wij mogen in Christus' dienst niet minder wakker zijn, dan de kinderen der wereld in den dienst van den Mammon. Wat? wij moeten in het streven naar het eeuwige licht veel meer wakkerheid toonen, dan hun gewoonlijk eigen is in 't bewaren of verzamelen van het blinkende stof. Daartoe helpe ons de geest onzes Heeren, de geest van hem, die aan de spitse gaat van de kinderen des lichts, en die, als hun voorganger, een doorzicht, een ijver, eene volharding, eene veerkracht, eene wakkerheid toonde, waardoor hij de kinderen der wereld in hun geslacht nog verre onder zich liet.

Wel hem, die 't lage doel des wereldlings niet heeft,
Maar *met diens wakkerheid* naar *hooger* doelwit streeft.

Gez. LXXVII: 1.

Ps. LXXXIX: 16, 17.

Luc. II: 52.

Rom. XIV: 18^b.

Gode welbehaaglijk en aangenaam den menschen.

Zijn wij zoo? Paulus zegt, dat de ware dicnaar van Christus zoo is. Zijn wij zoo? Of streven wij ten minste er naar, zoo te zijn? Meestal wordt er meer moeite gedaan, om *den*

menschen aangenaam te wezen, dan wel, om *Gode welbehaaglijk* te zijn; — ja! dikwijls zoekt men zelfs langs wegen, die Gode bepaald ongevallig moeten zijn, den menschen aangenaam te wezen. Dat is natuurlijk geheel verkeerd; 't is onverstand en groote zonde. Het worde dan ook door ons woord niet alleen, maar vooral door onzen wandel veroordeeld. Dat zal zoo zijn, als wij blijkbaar in de eerste plaats vragen, wat Gode welbehaaglijk is. Trouwens, iets anders hebben we eigenlijk niet te vragen. Want wat Gode welbehaaglijk is, dat is van zelf den menschen ook aangenaam, althans den menschen, bij wie het hart op de rechte plaats zit. En wat den dienaar der wereld en den lijfeigene der zonde aangenaam is, daar hebben we ons natuurlijk niet meê in te laten. Maar, ja, voor allen, die gevoel hebben voor 't schoone en goede, zijn wij waarlijk aangename verschijningen op 't tooneel van dit leven, wanneer wij dien adel van ziel vertoonen, die reinheid van hart, dien vrede des geloofs, die zachtheid der liefde, die blijdschap der hoop, — waaraan de mensch gekend kan worden, die naar Gods welgevallen streeft. Streven wij dan naar Gods welgevallen, in de gemeenschap des harten met onzen Meester en Heer, op wien het welgevallen Gods gansch onvermengd kon rusten; en vuren we onzen ijver daartoe aan door de waarlijk niet geringe gedachte, dat wij, Christus' volgers zijnde, tegelijk onzen Vader in de hemelen behagen en elken mensch, die *mensch* nog is. Zoo drijve ons iets, wat Christelijke behaagzucht zou kunnen worden genoemd. Onchristelijke behaagzucht beheerscht vele menschen, helaas! Alleen die Christelijke behaagzucht is goed, die prijs stelt op Gods welgevallen, en dan ook op het welgevallen van allen, die het goede zoeken en iets gevoelen voor 't ware schoon.

O! mocht ik nooit behaagziek wezen, en nooit op gunst of eere trotsch,
Maar immer toch den lof waardeeren van God en van de kind'ren Gods.

Mth. VI: 11.

Geef ons heden ons dagelijksch brood.

Dood-eenvoudig is die bede; begrijpelijk is zij voor een kind. En toch heeft zij veel diepte, en in die diepte veel parelen. Althans, bijna evenveel lessen, als woorden, kunnen we vinden er in. Ook deze bede is een proef, dat Jezus, — in tegenstelling met zoovelen, die veel woorden gebruiken, om weinig te zeggen, — met weinig woorden veel zeggen kon. In 't woordje *geef* ligt deze les: al werkt gij voor uw dagelijksch brood, toch blijft het, als gij 't krijgt, een gave. Het woordje *ons* herinnert dit: denk aan ùw nooden niet alleen, maar tegelijk aan die van anderen. Voorts geeft dat *heden* dezen wenk: loop met uw zorg niet ver vooruit; wees niet bekommerd voor de toekomst. Dat tweede *ons* zegt dit er bij: eet brood, dat heeten mag *uw* brood; niet 't brood der luiheid of van 't onrecht. En dan, de woorden *dagelijksch brood*, die voegen dit nog toe aan 't andere: wees te vreden, als gij hebben moogt, wat ge behoeft; wil God u iets daarboven geven, neem 't aan dan met een dankbaar hart; maar vraag niets anders en niets meer, dan 't geen gij kent als uw behoefte. Ziet! men maakt van *godsdiens*t soms verbazend veel omslag, en 't is toch zoo'n eenvoudige ding. De helft misschien, of meer, van 't geen tot *godsdiens*t behoort, ligt in die ééne beê besloten. Zich in alles afhankelijk te voelen van God en bekommering weg te doen, door op Hem te vertrouwen; arbeidzaam en eerlijk en matig te zijn, en met de belangstelling der liefde aan den naaste te denken, — wat is dat, bij elkander genomen, al veel! In waarheid, reeds het bidden van deze ééne bede, zal wanneer het *goed* geschiedt, met gedachte er bij en gevoel, een krachtig middel kunnen zijn, om ons betere menschen te maken. In waarheid, die zóó voor zijn sterfelijk lichaam bidt, als Jezus 't verlangde, krijgt daardoor te gelijk veel zegen voor zijn onsterfelijken

geest. — — Onze Vader, die in de hemelen zijt! geef ons en geef allen het dagelijksch brood, maar leer ons en allen, onzer zielen tot heil, al beter op de rechte wijs dat brood van Uwe goedheid vragen.

O! bad en at ik steeds zóó 't brood, dat groeit uit de aarde,
Dat dáármeê, voor mijn ziel, steeds hemelspijs zich paarde.

Het gebed des Heeren: Vs. 5.

Job VIII: 7.

I Cor. XIII: 10.

I Cor. XIII: 11^b.

Wanneer ik een man geworden ben, zoo heb ik te niet gedaan hetgeen eens kinds was.

De Apostel stelt, in het zinsverband, waartoe die woorden behooren, deze vergelijking: het hemelsche leven staat tot het aardsche, gelijk de mannelijke leeftijd tot de kindsheid. En ons gevoel zegt daarbij: die vergelijking is juist. Maar wat volgt daar nu uit? Meer dan ééne zaak van belang. Vooreerst volgt er dit uit, dat wij niet *al* te hoog loopen moeten met onze kennis. 't Is nog maar kinderkennis, waar nog veel aan te ontwikkelen en te zuiveren valt. Voorts volgt er òók uit, dat wij niet *al* te veel waarde hechten moeten aan onze genoegens, en ook aan onze smarten niet *al* te veel gewicht. Van onze genoegens is een zeer groot deel niet anders, dan kinderspel, en een groot deel onzer smart komt voort uit kinderrampen. Maar verder volgt er dan dit ook nog uit, dat wij niet zóó ons moeten inrichten en niet zóó moeten leven hier, in deze wereld, als ware hier eind en bestemming reeds van ons bestaan. *Kind zijn* is 't begin; *volwassen zijn* is 't einddoel. En evenals het kind moet gevormd en opgeleid worden voor hetgeen de volwassene zijn moet, zoo moet de aardbewoner ook gevormd en opgeleid worden voor hetgeen de

hemelling zijn moet. — Aan deze gedachten hebben we genoeg voor van daag. Laten wij ze maar aanwenden en toepassen; dan hebben we er veel aan. Zij laten zich samenvatten in dit denkbeeld: hoewel het waar is, dat *een dichte volk omhult de kusten van 't grond'loos meir der eeuwigheid*, ¹⁾ zoo hebben wij reden toch, om te gelooven, dat wij dáár hooger zullen staan dan hier, en dat wij dáár menigmaal nog glimlachen zullen over veel van onze dusgenaamde wetenschap hier, ook over veel van ons vermaak en verdriet hier, gelijk de man over menige voorstelling zijner jeugd nog wel glimlacht, en ook over menig genot en over menig leed zijner jeugd. Dit denkbeeld houdt in meer dan één opzicht het gevoel in ons levend: ik sta nog maar laag, — en doet ons grijpen naar den Heer, met het woord: leid mij naar hooger!

Bedenk, dat veel in 't leven, hoe groot het thans u schijn',
Hiernamaals in uw schatting zeer klein en min zal zijn.

Gez. CLXXXI: 1.

Ps. XXXIII: 8—11.

Jud. 25.

Spr. XIX: 21.

In het hart des mans zijn vele gedachten, maar de raad des Heeren,
die zal bestaan.

't Is eene zeer verhevene waarheid, die deze woorden bevatten. Zij drukken uit wat ook aldus wel eens uitgedrukt wordt: *De mensch wikt, maar God beschikt*. Niet waar? eene zeer verhevene waarheid, — duidelijke vingerwijzing op de groote grootheid Gods. Wat al gedachten en overleggingen gaan er om in één hoofd! Maar wat al gedachten en overleggingen gaan er dan om in de duizend millioen hoofden, die staan op het lichaam der menschheid! En toch, wat ook door al die hoofden ontworpen of bedacht moge worden,

1) Feith.

't blijft onder het beheer des Heeren; *de raad des Heeren zal bestaan*. Aanbid den Heer, o, mijne ziele! aanbid den Heer, want Hij is groot. Maar voel u zelve dan ook klein en gering, mijne ziel! en spreek niet te boud: ik wil dit, ik zal dat; — wat gij wilt en zult, daar komt niets van, als God het niet wil; gij kunt niet naar willekeur uwe geschiedenis maken, en het mensdome kan niet naar willekeur de wereldgeschiedenis maken: *de raad des Heeren zal bestaan*. Gelukkig waarlijk! Want, wij, menschen, zouden er dikwijls al iets heel ongelukkigs van maken; — gelukkig, dat in alle dingen het hoogste woord steeds blijft aan God! Dat denkbeeld is dan ook zeer troostelijk met het oog op de velerlei gebeurlijkheden op 't tooneel dezer wereld. Alle vromen, — Jezus Christus, de Zone Gods, allermeeft, — hebben rust en moed en kracht voor hunne ziel in dit denkbeeld gevonden, dat hoe ook menschen besluiten en wat ook menschen beramen, *de raad des Heeren zal bestaan*. Die raad des Heeren is immers de raad der Wijsheid zonder grenzen en der Liefde zonder peil: dus, zeker, dit geeft goeden grond tot kalmte en tot vertrouwen. — Wat zal van de vele gedachten, die door menschen gedacht worden, het gevolg nog wel zijn voor mij en de mijnen, voor onze kerk, voor ons land, voor ons werelddeel, voor de menschheid? Ik weet het niet. Maar wel weet ik, dat de raad des Heeren bestaan zal. En dat is mij genoeg, om goeden moed te hebben.

Wanneer ge op uwe plannen of die van and'ren ziet,
Blijf steeds er bij bedenken: Gods wil alleen geschiedt.

Gez. XIX: 2, 5.

Jez. XLVIII: 18.

I Tim. I: 3—7.

Joh. VII: 43.

Er werd dan tweedracht onder de schare, om zijnentwil.

Om zjwentwil, dat is hier: *om Jezus*. Helaas! die woorden: *tweedracht onder de schare, om zjwentwil* zou men boven vele, boven de meeste, bladzijden van de geschiedenis der Christelijke kerk als opschrift kunnen zetten; en ook een zeer groot deel der beweging, die wij waarnemen op 't tooneel van het *heden*, kan onder dat opschrift worden samengevat. 't Is jammer, 't is naar. De menschen hebben Jezus gekregen, om te komen tot innigen vrede met God; en het is, of ze hem gekregen hebben, om te komen tot vinnigen twist met elkander. Maar hoe komt dat dan toch? Dat komt, doordien de meeste menschen op hun manier aan *godgeleerdheid* meê willen doen, zonder echter gesteld te zijn op *godsdiens des harten*. En nu wordt daar het Christusbeeld neêrgezê, tot een voorwerp van wijsgeerige of halfwijsgeerige of gansch onwijsgeerige ontleding, en men verdiept zich in vragen over Jezus' afkomst en natuur, en zoo meer; en, aangezien de een die vragen aldus en de ander weêr anders beantwoordt, komt er telkens weêr *tweedracht onder de schare, om zjwentwil*, terwijl dan meestal de liefdeloosheid van beide de tegen elkaâr overstaande partijen bewijst, dat de eene partij den Christus niet heeft en de andere ook niet. Zeker! de vragen naar Jezus' afkomst en natuur, en zoo meer, zijn niet zonder belang; maar er is eene vraag van nog hooger belang: leeft de Christus in mijn hart, en gevoel ik, dat het reiner en rustiger wordt in dat hart, als ik in den geest hem verzêl op zijn wegen, en luister naar zijn woorden, en neêrzit bij zijn kruis? En wanneer we *die* vraag met eene toestemming beantwoorden kunnen, dan zullen we onderling niet tweedrachtig worden ten aanzien van Jezus, want juist in datgene, wat het hoogste is en het zwaarste weegt, zijn wij 't dan onderling ééns. God geve, dat allen, die naar Christus zich noemen, in datgene, wat het hoogste is en het zwaarste weegt, het ééns mogen worden, en — dat door ons en in onzen kring daaraan worde gewerkt. Dan verdeelen wij niet, maar wij verbinden; dan scheuren wij niet, maar wij heelen; — en zoo vereeren we Jezus het best.

Indien de harten meer bekend met Jezus waren,
De hoofden zouden dan niet zooveel twisten baren.

Gez. LXIX: 1.

Ps. XC: 12, 16, 17.

I Cor. XIV: 40.

II Kon. XX: 1c.

Geef bevel aan uw huis; want gij zult sterven.

Deze last werd door den profeet Jezaia tot Koning Hizkia gebracht, maar geldt toch ook ons allen. Wie als een wijze leven wil, moet dikwijls denken aan het sterven. In de eerste plaats moeten we dat doen, om niet met al te sterke banden ons te binden aan 't stof; ook om den ernst van het leven niet uit het oog te verliezen; ook om in tijds dat alles uit ons weg te drijven, wat ons bij en na ons sterven zou kwellen, en alles in ons op te nemen, wat ons bij en na het sterven ten zegen zal zijn. Doen wij zoo, dan maken we ons gemeenzaam met den Dood, voor wien velen zoo bang zijn, en wij ontnemen hem reeds bij voorbaat zijne macht, om te schaden. *Die leert sterven eer hij sterft, zal niet sterven, als hij sterft.* Maar, in de tweede plaats, moeten wij toch ook voor ons huis, met het oog op onzen naderenden sterfdag, onze schikkingen maken. De vrome en rechtvaardige wil niet alleen bij zijn leven geene oorzaak van wanorde of vijandschap wezen, maar hij wenscht dat ook na zijnen dood niet te zijn. En, ach! hoe velen worden toch oorzaak van wanorde en vijandschap na hunnen dood, doordien ze in hun leven verzuimden, voor hun huis hun bevelen te geven! Hoe menigmaal ontstaat daardoor moeite en verwikkeling, onrust en tweedracht, op een pas gesloten graf! Zoo iets moeten wij voor de onzen verhoeden. Met de verhevene rustigheid der wijsheid en des geloofs moeten wij tijdig zorgen, dat men na ons henengaan wete, waaraan zich te houden, opdat ook dan alles eerlijk en met orde geschiede,

en alzoo ons heengaan voor de onzen geen bron worde van moeite en van kwaad. En daar moeten we voor zorgen, hoe eerder, hoe beter; want, dat wij sterven zullen, is ons aangekondigd, maar zonder opgaaf van datum. Deze zorg is zoo verheven, als heilzaam. Verheven is die kalmte, die ongeschokt over den sterfdag en de dagen, die daarop zullen volgen, durft denken, en verheven is de toeleg, om recht en regel te doen heerschen en vrede te bewaren, ook nog na onzen dood. Ook in dit opzicht moet op ons leven het woord kunnen toegepast worden: *Wat voorbij is, keert niet weder; maar ging het lichtend onder, dan licht het lang nog na.* 1) Ook hierin moeten we volgelingen zijn van den Heer; — was niet zijn: *Vrouwe! zie uw zoon*, en gij, Johannes! *zie uw moeder*, 2) bepaling, hoe men had te handelen, als hij gestorven wezen zou? —

Zorg, mensch! dat, als gij zijt gestorven, met recht het woord gebezigd worde: In orde was hetgeen hij meenam, en, wat hij hier liet, ook in orde.

Gez. LXXXII: 12.

Jez. VI: 1.

Mtth. V: 8.

Hebr. XI: 27c.

Ziende den Onzienlijke.

Onzienlijk is de Heere God, maar toch kunnen wij Hem zien. Wij kunnen Hem zien in de natuur, om ons henen, dat prachtig werkstuk Zijner hand. Ook Jezus zag den Onzienlijke in de natuur overal, in het kleinste, zoowel, als in 't grootste, en als zijn vinger aan ons oog heeft geraakt, zien wij ook allerwegen onzen God in de schepping. In zon en sterrengroep ontdekt de vrome den hoogheerlijken Schepper, ja! iedere dauwdrop is een spiegel, waar de vrome God in ziet. Ook kunnen wij den Onzienlijke zien in de geschiedenis der wereld, die immers als het voortdurend

1) Goethe.

2) Joh. XIX: 26, 27.

zich ontrollende doek is, waarop Hij, in beelden en groepen, de ontwikkeling van Zijn verheven regeeringsplan toont. En zoo is almede in onze eigene levensgeschiedenis, dat kleine onderdeelje van de wereldhistorie, de Onzienlijke voor ons te aanschouwen: wat ons verheugde en bedroefde, wat strijd ons baarde en wat vrede ons aanbracht, — 't was alles te zamen openbaring van God. En dan is ook nog het geweten, dat in ons is, eene openbaring van Hem. En de kroon Zijner openbaringen voor ons is Jezus, de Christus, die recht had om ons toe te spreken: *Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien* ¹⁾. — Derhalve, wij hebben middelen en wegen genoeg, om God, die Geest, en als zoodanig onzienlijk is, te kunnen aanschouwen. Maar, zoo als we reeds bedachten, daar is vroomheid van zin toe noodig, reinheid van hart ²⁾. Want als die in ons niet is, als daarvan niets in ons is, dan loopen we God rakelings voorbij, zonder iets van Hem te zien of te voelen. Hij geve ons door Zijnen Christus meer en meer van die vroomheid van zin, van die reinheid van hart, opdat wij al beter en klaarder Hem mogen zien, en in dat zien van Hem al rijker en voller genot mogen vinden. Zoo zullen wij bij toeneming rijp worden voor die hoogere wereld, waar zeker het zien van den Onzienlijke nog heerlijker en zaliger zijn zal; niet slechts, omdat daar zeker nòg prachtiger openbaringen Gods, dan hier, voor onze blikken zich zullen ontvouwen, maar ook, omdat ons oog daar volkomen onbeneveld zal wezen, doordien daar volkomene reinheid van harte ons deel wezen zal.

Wèl hem, wien het vreugde biedt,
Als hij d' Ongeziene ziet.

Gez. IV: 3.

---

1) Joh. XIV: 9.

2) Vgl. Mtth. V: 8.

Luc. XVII: 17c.

Waar zijn de negen?

Tien melaatsche mannen, — zoo lezen we, — waren, op Jezus' woord, van hun lijden ontheven geworden, en slechts één kwam tot hem weder, om hem blij te begroeten met lof en met dank. En toen sprak de Heer aldus: *Zijn niet de tien gereinigd geworden? En waar zijn de negen?* — Ongelukkig genoeg, maar wij herkennen hier het gewone karakter der menschen: tot vragen om hulpe zijn allen, die in nood zijn, gereed, maar zeker negen van de tien vergeten voor de ondervondene hulpe te danken. Zoo zijn de menschen, en dat niet enkel tegenover elkander, maar evenzeer ten aanzien van God. Zij komen wel — — maar, 't is niet goed, dat we zoo blijven spreken van: *zij*; we mogen ook wel zeggen: *wij*; — nu, wij komen wel tot God met onze klachten en zuchten en beden, maar, als dan Gods goedheid de oorzaak heeft weggenomen van ons klagen en zuchten en bidden om uitkomst, dan behooren wij maar al te vaak tot die onwaardigen, die zich niet eens de moeite geven, om weêrom te komen en te zeggen: ik dank U! We moeten waarlijk ons schamen, dat het meestal zoo met ons was, en dat wij, die het hoogst kwalijk nemen, als een door ons beweldadigde niets meer van zich laat hooren, gewoonlijk God van ons ook niets meer laten hooren, als Zijne liefde eenen wensch van ons hart heeft vervuld. Ook dit moet anders, beter worden. Ja! de zaak moet ten eenenmale omgekeerd worden; dat wil zeggen: wij moeten meer gevoel van dank in ons hebben bij iedere weldaad, die we ontvangen van God, en minder gevoel van wrevel, of geen gevoel van wrevel, bij de ervaring van ondank van een mensch jegens ons. Zoo was het bij Jezus. Hij ging, bij iederen zegen, die hem verblijdde, met erkentelijkheid zijnen Vader en God te gemoet; en bij den ondank der wereld, die in zoo ruime mate zijn deel was, kwam er, ja, weemoed in zijn hart,

maar geen gramschap of wrevel, en onverdroten bleef hij zegenen, op hoeveel ondank hij mocht stuiten, — onverdroten bleef hij zegenen, gelijk God zelf. Hem nagevolgd, ook dezen dag, en alle dagen.

Wees dankbaar steeds voor al het heil, waarmee gestadig God u zegent;
En houd gij niet met zeeg'nen op, als men met ondank u bejegt.

Gez. LXXXII: 6, 7.

Ps. XIX: 14.

Joh. VIII: 49, 50.

Esth. V: 13.

Dit alles baat mij niet, zoo langen tijd als ik den Jood Mordechai zie zitten in de poort des Konings.

Haman erkende, dat hij, als eerste staatsdienaar en verrouweling van zijn koning Ahasveros, alle mogelijke voorrechten en gunsten genoot, — *doch*, zeide hij, *dit alles baat mij niet, zoo langen tijd als ik den Jood Mordechai zie zitten in de poort des konings*. En waarom was hem die Jood zoo tot hinder? Omdat die Jood tot de vrij zeldzame flinke en moedige karakters behoorde, die wel voor innerlijke grootheid, maar niet voor uitwendige voornaamheid zonder innerlijke waarde, zich buigen: Mordechai groette hem niet. Dat ergerde den trotschen Haman, en die ééne ergernis overschaduwde en bedierf al het andere, dat overigens voor hem zoo rijk aan genot zou geweest zijn. Maar is dat dan zoo ontzettend gewichtig, een groet minder of meer? Voor een trotschaard, ja; voor een trotschaard is dat eene zaak van het hoogste belang. Arme trotschaards! wat moet gij dikwijls u geraakt gevoelen, als gij zoo licht te raken zijt! Dat is ook zoo; en dat is mede eene straf van den hoogmoed. Hoe hoogmoediger wij zijn, des te menigvuldiger gevoelen we ons verzuimd, miskend, gekrenkt, beleedigd, — met andere woorden, des te minder kans hebben we op 't

bezit van ongeschonden en vrede en van onbelemmerde vreugd. Laat ons, òók daarom, nederig zijn. Dan trekken we ons het gemis van deze of die hulde zoo geweldig niet aan, en dan glijdt langs ons kled o! zoo veel naar beneden, dat, daarentegen, indien wij trotschaards waren, ons in 't hart zou gaan zitten, — met weêrhaken diep in ons hart zou gaan zitten, en daar voor lang een pijn zou wekken, die al het goede, dat door ons nog genoten kon worden, verdonkeren en verbitteren zou. Zoo zien we: de hoogmoed, die ook om zoovele andere redenen door ons geschuwd worden moet, is almede om deze reden te schuwen, dat de hoogmoedige gedurig roet in zijn beker proeft en asch in zijn brood, terwijl de nederige dienzelfden beker drinken en datzelfde brood eten kan, zonder er iets van dien leelijken smaak in te proeven. Voorwaar! op ons bestwil was Jezus bedacht, toen hij opwekte, om zachtmoedig te zijn en nederig van harte.

Wanneer de hoogmoed heerscht in 't hart,
 Paart aan de vreugd zich telkens smart,
 Terwijl we, indien we need'rig zijn,
 Veel vreugde vinden zonder pijn.

Ps. XIX: 7.

Spr. XV: 24.

I Cor. XV: 50.

II Cor. IV: 16^b.

Hoewel onze uitwendige mensch verdorven wordt, zoo wordt nogtans de inwendige vernieuwd van dag tot dag.

Groote gedachte, dat dit mogelijk is! — dat wij uitwendig vervallen kunnen en te gelijkertijd inwendig groeien en bloeien. Nu, uitwendig verval is ons allen beschoren. Sommigen onzer zijn reeds merkbaar aan 't vervallen; en anderen, die uitwendig nog bloeien, bloeien dan toch, dat is duidelijk, hun verval te gemoet. Mochten wij nu ook maar allen bij ervaring die dagelijks voortgaande vernieuwing

kennen van den inwendigen mensch. Zoo moet het. De geest des menschen moet *wassen*, terwijl *minder worden* de bestemming is van zijn vleesch. Met name tot dien wasdom des geestes is 't geloofsverkeer des harten met den Christus ons noodig. Met hem verbonden, door dat kostelijke snoer des geloofs, gevoelen wij, dat we inwendig vooruitgaan in veerkracht en frischheid en blijheid en bloei, zelfs al is ziekelijkheid of ouderdom bezig, ons uitwendig te sloopen. En dan gevoelen we dus ook, dat het, Goddank! een leugen is, wat sommige dusgenaamde wijzen ons leeren willen, dat een mensch geheel en al stof is, niets anders dan stof. Neen! die van Christus is, geeft verschijnselen van nog een ander leven, dan 't stoffelijk leven, te zien, verschijnselen van een leven, dat opbloeit, juist terwijl het stoffelijke leven vervalt. Neen! het huis is de bewoner niet; en de Christen vertoont ons, bij zwakte of ouderdom, het beeld van een huis, dat verzakt is en bouwvallig, maar waarvan nog de bewoner frisch en blij zijn psalmen zingt. Och of dat dan òns beeld mocht zijn, bij het afnemen van de sterkte en den bloei van ons lichaam! Och of steeds te gelijk onze geest mocht vooruitgaan in kracht en in gloed! En och of zoo bij ons, door het vereenigd vermogen van den loop der natuur en van de werking des geloofs, die uitspraak mocht bewaarheid worden: *Dagelijks word ik meer geest, minder vleesch, tot dat ik rijpe geest zal zijn en 't vleesch ten volle weg zal vallen* ¹⁾. — Groote gedachte, nog eens, dat dit mogelijk is! — De geest klimt op, vaart eens ten hemel en werpt dan den versleten mantel, die eerst hem dekte, van zich af!

Wel hem, die, als hij moet erkennen: 'k ben sterker naar het vleesch geweest, Den blijden toon er bij mag voegen: maar 'k word steeds sterker naar den geest.

Gez. XXXI: 1a, 4b.

---

1) Hoffmeister.

Jez. XXXV: 10.

Rom. XV: 13.

Hand. VIII: 39c.

Hij reisde zijnen weg met blijdschap.

Verblijd vervolgde die hoveling van Candace zijn tocht, toen hij, door Filippus, den diaken, voorgelicht en geleid, den Christus had gevonden. Zoo gaat het met ieder, die den Christus vindt; — ieder, die den Christus vindt, vervolgt dan zijne reis met blijdschap. Maar wanneer kunnen wij gezegd worden, den Christus te vinden? Dan, wanneer we, bij het aanzien van Jezus en het luisteren naar Jezus, gevoelen: dat is schoon, dat is waar, dat is goddelijk; die Jezus is kind Gods niet enkel, die Jezus is *de* Zone Gods, — en wanneer we dan den lust in ons bespeuren om ons hart te doen leven in gemeenschap met hem, en onzen voet in zijn voetspoor te zetten. Ja! dan hebben wij den Christus gevonden, en dan doet dit ons reizen met blijdschap in 't hart. Waarom? Wel, omdat wij dan onze ziel meer en meer onttrokken gevoelen aan het laffe en ledige en lage, en meer en meer verkwikt door een zuiverder dampkring, dan waar zij te voren in ademen moest; en omdat wij dan meer en meer de overtuiging in ons hart voelen wortelen, dat onze levenseenheid met hem, die tot in den kruisdood aan alle Gods eischen voldeed, ons een waarborg moet zijn van Gods gunst en Gods liefde, in weêrwil van de zwakheid en de zonde, die nog steeds ons ontsiert; en omdat wij dan meer en meer de waarde van dat onwaardeerbare kleinood, dat *vrede met God* heet, aan ons harte gevoelen; en omdat wij dan meer en meer dat leven des geestes in onze borst voelen woelen, dat hoog zich verheft boven 't stof van de dooden, en zingt: heel de eeuwigheid is mijn! — In waarheid, beterschap binnen in ons te ontdekken, met God verzoend en bevriend te wezen, en in den Dood een Engel Gods te erkennen, die zijn wieken ontplooit, om ons *naar hooger* te dragen, — in waarheid, dat is iets, om verblijd bij te zijn; en, nog eens, dat is het deel van wie den Christus heeft gevonden. Hebt gij hem gevonden, zoo dankt uwen God; hebt gij hem nog

niet gevonden, o! verlangt hem te vinden. Wie zou niet moeten wenschen, te kunnen reizen *met blijdschap*, over eene aarde, die rijk is aan strijd en moeite, en op een weg, die reeds van verre een grafpaal laat zien?

De mensch, die Christus heeft ontmoet,
Die heeft het op zijn reize goed,
En krijgt het dan ook nooit meer kwaad,
Tenzij hij weêr den Heer verlaat.

Gez. LXXXIX: 2.

Ps. CIII: 1—4.

Jac. I: 16, 17.

Mtth. VII: 9—11.

Wat mensch is er onder u, zoo zijn zoon hem zou bidden om brood, die hem een steen zal geven? En zoo hij hem om een visch zou bidden, die hem eene slang zal geven? Indien dan gij, die boos zijt, weet uwen kinderen goede gaven te geven, hoeveel te meer zal uw Vader, die in de hemelen is, goede gaven geven dengenen, die ze van Hem bidden.

Dit moeten we, als we op woorden van Jezus zien, gedurig erkennen, dat hij uitnemend goed den weg wist naar 't menschelijk hart. Ook de woorden, die we daar hoorden, kunnen dat weêr bewijzen. Wat ligt er eene juistheid van gedachte in en wat dwingen ze ons krachtig eene instemming af! 't Is de waarheid, — zoo zeggen we onmiddellijk er op, — 't is de volkomene waarheid: wij, menschen, geven onzen kinderen, die iets goeds van ons vragen en wachten, geen gaven, die hun onnut of schadelijk zijn; hoeveel minder zal God zoo met òns doen. Of zouden wij, gebrekkige en zondige schepselen, eene betere gezindheid hebben, dan de heilige God? Neen! zegt alles, wat in ons is, — neen! dat kan niet. En dat dit niet kan, dat wordt ons te klaarder, als we er bij gaan bedenken, dat wij niets van ons zelve hebben, maar alles van God, en dat dus ook die goede gezindheid jegens onze kinderen ons door God in het harte

gelegd is. Zou nu de God, die eene zoo goede gezindheid ons ingaf, zoo kwaad gezind zijn, dat Hij ons, in plaats van een brood, eenen steen zou geven, en, in stede van een visch, eene slang? Neen! zegt nu nog eens al, wat in ons is, — neen! dat kan niet. En, o! wat hebben we hierin dan een degelijken en deugdelijken grond van vertrouwen. 't Is een grond van vertrouwen, waarvan de fundeering als in ons eigen hartebloed ligt. En wat hebben we hier dan bovendien eene duidelijke les, dat wij niet moeten morren tegen God en God ook niet wantrouwen moeten, wanneer Hij ons somtijds niet geeft, wat wij vragen, of ons iets gansch anders geeft. Wij meenen wel eens, dat we naar een brood reiken, terwijl God weet, dat het geen brood, maar een steen is, en ook wanen wij wel eens, dat ons een' slang wordt gegeven, terwijl bij nader inzien blijkt: 't is geen slang, maar een visch. Vergeten wij nu deze waarheden niet, dan zullen twee bezittingen van zeer groote waardij, — het vertrouwen en de tevredenheid — ons eigendom wezen.

Vast is het hart des Hemelvaders voor ons niet minder goed gezind,
Dan het door Hem geschapen harte van d'aardschen vader voor zijn kind.

Ps. LXVIII: 10.

Spr. IV: 23.

I Joh. II: 15, 17.

Mtth. XVI: 26^a.

Wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt schade zijner ziel?

Neen! dat baat dan niets. Neen! als wij schade in onze ziel gevoelen, dan kan ons 't bezit van de gansche wereld niet baten. Toch wordt dat gedurig in daden verloochend. Wat wordt er alle dagen door duizenden gedraafd en gezwoged, om het hart, waarin 't niet in orde is, en waarin daarom ook geen vrede is, met de goederen en de vermakken der wereld tot ruste te brengen. En die zoo doen, ge-

looven werkelijk, dat het hun zal gelukken, gelooven werkelijk, dat die goederen en die vermaken daar voldoende toe zijn, want *een mensch vergroot, wat hij najaagt.* 1) Onzinnig geloof! IJdele inspanning! Al bemachtigde men de gansche wereld, men zou niet gelukkig zijn, met schade in de ziel. En, omgekeerd, al heeft men maar zeer, zeer weinig van de wereld, maar de ziel voelt zich wèl, dan is men, ook bij dat zeer weinige, overgelukkig. En wanneer gaat de ziel in ons zich waarlijk wèl gevoelen? Wanneer zij niet meer op de wereld verliefd is, maar naar 't hoogere streeft, en dan reiner wordt en tot ruste in God komt. *Naar een hooger goed te streven maakt het wezen van ons leven, en ontwikkeling ons genot.* 2) Ja! ontwikkeling, vooruitgang op den weg van 't ware en goede, en dat aan Jezus' hand, opdat het wèl gelukke, en opdat, ook bij tekortkomingen en bij gebreken, nog vrede in ons zij met God. God moeten we hebben, — God voor ons hart. Het menschenhart is niet zoo klein, als het schijnt: de gansche wereld is niet genoegzaam, om het vol te doen zijn; God is noodig, — en met minder gaat het niet, — God is noodig, om 't te vullen. En ook, als we God voor ons hart hebben door het hartelijk geloof, dan hebben wij een eeuwig goed. Al kon de wereld vrede geven en al hadt gij haar geheel, de dood zou haar geheel u ontnemen, en dan hadt ge niets. Maar als ik God heb, en de dood neemt mij hetgeen ik van de wereld had af, dan ben ik nog niets kwijt, dan heb ik en dan houd ik nog alles.

*De wereld winnen is geen winst, als 't met de ziel niet richtig is;
Ook is, bij welvaart van de ziel, de wereld missen geen gemis.*

Gez. XXXI: 2^a, 7.

Joël II: 28, 29.

I Joh. II: 20, 27.

Num. XI: 29^h.

Och of al het volk des Heeren profeten waren!

1) De Ségur.

2) Bilderdijk.

Eldad en Medad profeteerden in het leger van Israël. Jozua, die dat van hen ongepast vond, verzocht Mozes, dat hij het hun zou verbieden. Maar Mozes antwoordde hem: *Zijt gij voor mij ijverende? Och, of al het volk des Heeren profeten waren, dat de Heer Zijnen geest over hen gawe!* Zoo wenschte Mozes dus, dat gansch Israël een volk van profeten mocht zijn, door des Heeren geest bezielde en vurig ijverend voor Gods eere. Wij ook mochten zoo wel wenschen, dat al òns volk profeten waren. Want zoo wenschen wij immers, dat de geestelijke dofheid en lauwheid verdwijnen mocht, en vervangen mocht worden door gloed en door geestdrift, en dat het heulen en boeleeren met de dingen der wereld mocht plaats maken voor het werken en strijden voor het koninkrijk Gods. Voorwaar! 't is een goede en heilige wensch: *Och of al het volk profeten waren!* Maar als die wensch door òns wordt op de lippen genomen, dan moeten wij zelve al vast er naar streven, profeten van den Heer te zijn, dat is, dragers van den geest Gods, arbeiders aan het werk Gods, strijders voor het rijk Gods, dienaars van den Christus Gods. Dat laatste zegt eigenlijk alleen al genoeg. Want dienaar van den Christus zijn, omvat al dat andere. Ook Jezus was profeet, dat wil zeggen, met de verlichting en bezieling bedeed van den Heiligen Geest, en hij in zoodanige mate, dat de grootsten der profeten niet waard zijn, te raken aan den riem van zijn zool. En door hem kunnen ook wij die wijding en zalving van profeten ontvangen. En dat moet ook. Misschien moesten we liever zeggen: dat mag. Want het is eene eere en een voorrecht. O! worden wij begeerig naar die eere en dat voorrecht, van profeten des Allerhoogsten te zijn, het hart doorgloed van Pinksterspranken, het hoofd omgloed van hemelstralen, de tong in dienst van Recht en Waarheid, de hand gestaag omhoog geheven, tot schrik van de dienaren van wereld en zonde, tot troost van de boetvaardigen en de gebrokenen van hart! Een iegelijk, die aldus profeet is, doet iets voor de vervulling van den heiligen wensch: *Och of al 't volk profeten waren!*

Blaas, Geest van God! ons in gezicht,
 En geef ons zoo profetenlicht!
 Woel, Geest van God! ons in 't gemoed,
 En geef ons zoo profetengloed!

Gez. III: 3.

Ps. XIX: 15.

Fil. IV: 8.

Fil. vs. 8, 9^a.

Daarom, hoewel ik groote vrijmoedigheid heb in Christus, om u te bevelen hetgeen betamelijk is, zoo bid ik nogtans liever door de liefde.

Onesimus, een slaaf van Filemon, was weggeloopt van zijn heer, en met Paulus in aanraking gekomen. Zoo was hij recht goed aangeland. Want Paulus bracht hem tot Christus. En daarna zond hij hem naar zijn meester Filemon terug, met een aanbevelingsbrief, waaraan de woorden, die we daar lezen, ontleend zijn. Die brief is een voorbeeld van Christelijke beleefdheid en hoffelijkheid, honderdmaal liefelijker, en tegelijk honderdmaal pittiger en hartiger, dan wat beleefdheid en hoffelijkheid heet bij de wereld. Daarvan zijn ook die woorden een blijk: *Hoewel ik groote vrijmoedigheid heb in Christus, om u te bevelen hetgeen betamelijk is, zoo bid ik nogtans liever door de liefde.* 't Zal goed zijn, als dit voorbeeld van Paulus in de samenleving door ons wordt gevolgd. Niet die laffe, nagemaakte nederigheid moet ons eigen zijn, waardoor men ontkent iets te kunnen, wat men kan, iets te mogen, wat men mag; maar die openheid en rondheid, waardoor men de dingen bij hunne namen durft noemen, en waardoor men durft betuigen of erkennen, wat waar is. Doch, aan den anderen kant, ook weêr niet die trotsche voornaamheid, waardoor men altijd en overal met al het gewicht van 't vermogen of gezag, dat men heeft, zich doet gelden; maar die zachtheid en minzaamheid, waardoor men gaarne het verzoek gebruikt in plaats van 't bevel. Mochten maar de beginselen, die hier Paulus bestuurden,

door ons in 't maatschappelijk en huiselijk leven meer toegepast worden. Dan werd veel geveinsde en ziekelijke beleefdheid door flinke en waardige rondheid, en te gelijk veel stuitende en kwetsende hardheid door bescheidene en vriendelijke goedheid vervangen. Die flinke en waardige rondheid staat ons heel wat schooner, dan die geveinsde en ziekelijke beleefdheid; en met die bescheidene en vriendelijke goedheid hebben we heel wat meer invloed, dan met die stuitende en kwetsende hardheid. Ook hier is het waar: *Door macht kan men overwinnen, door edelmoedigheid alleen kan men onderwerpen* 1). En 't is een soort van edelmoedigheid, als men liever bidt door de liefde, dan gebiedt door 't gezag. — De slotsom is: gevoel u zelv', maar laat een ander dat niet al te sterk gevoelen.

Ook deze vrucht van Christus' geest verdient te worden aangeprezen:
Wel vriend'lijk, maar niet laf te zijn, wel waardig, maar niet hard te wezen.

Ps. CXIX: 24.

Deut. X: 12.

Joh. XVII: 3.

Joz. XXIV: 15c.

Aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heer dienen.

Een woord van Jozua. En een goed woord, een schoon woord. *Vreest den Heer*, zoo zegt hij tot zijn volk, en *dient Hem, in oprechtheid en in waarheid; doch indien het kwaad is in uwe oogen, den Heer te dienen*, dient dan andere goden; gaat uw' gang; *maar aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heer dienen*. Ja! dat is goed en schoon gesproken. Zoo moeten wij ook spreken, — en doen. Als anderen niet willen, zij moeten 't maar weten; maar wij zullen 't òòk weten, en ons houden aan den Heer. Velen om ons heen wenden van God zich af, om voor de weelde te leven;

---

1) De Ségur.

velen om ons heen loopen het heiligdom voorbij, om naar de feestzaal te gaan; velen om ons heen verzaken den Christus, om hun eigen verstand te vergoden; velen om ons heen duwen de vroomheid op zij, om voor de nijverheid te knielen; velen om ons heen trappen op den Bijbel, om te grabbelen naar geld, en zoo voorts, — want er is veel zoo. In de oogen van al deze lieden, schijnt het *kwaad te zijn, den Heer te dienen*, en daarom kiezen ze *andere goden*; de een kiest deze en de andere die. Wel ons, indien wij, te midden dier wereld vol afgoderij, in woord en in daad durven zeggen: *Aangaande mij en mijn huis, wij zullen den Heer dienen*. Dat is de beste keus. God alleen, de God, die onze groote Schepper en zegenende Vader is, heeft recht op ons hart. Ook is al het andere ons harte niet waardig. Ook is alleen de dienst van God eene macht, die louterend en adelend werkt op ons wezen. Ook geeft alleen de dienst van God ons eene vreugde, die rein is, een vrede, die proef houdt, eene kracht, die zegen werkt, en eene hoop, die door niets hare vleugelen laat fnuiken, zelfs niet door de hand des Doods. Komt dan! laten wij met de onzen den Heer blijven dienen, en bij Jezus leeren, hoe dat eigenlijk moet. Want hij deed het goed; hij deed het volkomen. Hoe beter wij het Jezus nadoen, Jezus, die zooveel hooger dan Jozua stond, des te minder zullen we lust hebben, om andere goden te kiezen, want des te meer zullen we zegen en zaligheid vinden in het dienen vanden Heer.

Die 't heil eens kent van Gods geboden,
Die ziet niet om naar and're goden.

Gez. CLXXXIII: 4.

Ps. LXXXIX: 34, 35.

I Thess. V: 24.

I Cor. I: 9a.

God is getrouw.

Wel waar. God bedoelt ons heil en dat blijft Hij bedoelen; Hij gaf ons Zijn liefdewoord, vooral door Zijn Christus, en Hij neemt dat in eeuwigheid niet meer terug. Door niets is Zijne trouw te breken, — ook door onze ontrouw niet. Onze ontrouw is veel en zwaar. Wat hebben wij dikwijls Gods geboden vertreden, nadat wij gezegd hadden: mijn God! 'k heb U lief! Wat zijn we dikwijls van Hem weggelopen, nadat we hadden gezegd: het is mij goed, bij U te wezen! Wat hebben we dikwijls eene zonde gedaan, nadat we er van gezegd hadden: ik zal het nooit weêr doen! Ja! onze ontrouw is zóóveel en zóó zwaar, dat het geen overdrevene beeldspraak genoemd worden kan, als we spreken van *den berg onzer schulden*. Maar boven dien berg uit verheft zich altijd weder de zon van Gods ontfermende gunst. Hoe wij ook afdwalen en hoe wij Hem ook miskennen, — Hij blijft ons met dek en met spijze bedeelen, Hij blijft ons met menigvuldige weldaden kronen, Hij blijft ons toeroepen, dat het in ons belang is, tot Hem terug te keeren en met Hem ons te laten verzoenen; — en, als wij naar die roepstem hooren, en als wij tot Hem wederkeeren, Hij neemt ons aan met onverzwakte liefde en legt zijn vollen vaderzegen ons neder op 't onwaardig hoofd. Zoo doet God. Zoo is God. Jezus zei er van: God is een vader, die den schuldigen, maar terugkeerenden, zoon te gemoet loopt, hem om den hals valt en hem kust, met eene hartelijkheid, als of nooit die zoon iets misdaan had. Ja, zeker! onze God is getrouw. En daar ligt eene waarschuwing in en een troost. De waarschuwing is deze: wees in het vervolg niet meer zoo ontrouw aan God, die voor u zoo getrouw is; dat is leelijk en laag. De troost is deze: indien gij, tegen beter willen in, toch weêr eens ontrouw aan God zijt geworden, keer terug met goede hope; de trouwe God verstoot u niet. Ook hebben we hier nog een anderen troost: veel ontrouw vindt gij in de wereld, op de gunst en vriendschap van de meeste menschen is niet veel te bouwen; dat ondervindt gij gedurig met weemoed en smarte; maar dan is er toch een God nog,

die, wie of wat u ontrouw worde, Zijn woord nooit breekt, Zijn' trouw nooit schendt.

Onze ontrouw gaat zeer ver; maar verder gaat altoos
De trouw van onzen God; dus, die is grenzenloos.

Gez. XIII: 2, 5, 7.

Spr. XII: 10a.

Luc. XII: 6.

Deut. XXV: 4.

Eenen os zult gij niet mulbanden, als hij dorscht.

Men dorschte in het Oosten òf door eene *dorschslede* of *dorschwagen* over het koren te laten trekken, òf door de aren te laten kneuzen eenvoudig door de hoeven van ossen. Waar nu zulke manieren van dorschen in gebruik waren, daar kon men spreken van *een dorschenden os*. En de wetgever bezat gevoel genoeg, om zelfs ten behoeve van *den dorschenden os* eene bepaling te maken: *Eenen os zult gij niet mulbanden, als hij dorscht*. Bij deze bepaling herinneren we ons, dat de mensch zelfs tegenover de dieren plichten te vervullen heeft, inzonderheid tegenover die dieren, die hem helpen in zijn arbeid, en door de hun geschonkene gaven en krachten voor zijn nut, voor zijn gemak, voor zijn genoegens iets doen. Deze plichten worden dikwijls en door velen verzaakt. En almede de ruwheid, onbarmhartigheid en wreedheid van velen tegenover de dieren maakt waar, wat een Apostel gezegd heeft, dat ten gevolge van de zonde, *de schepping zucht* ¹⁾. Wij moeten wenschen, zoo weinig mogelijk schuld te hebben aan 't gezucht van de schepping, wij moeten lijden en leed zooveel mogelijk willen verhoeden, verminderen, verzachten. Dat behoort òdk tot het wezen der vroomheid. De ware vroomheid verfijnt en verteedert en veredelt in die mate het gevoel van een mensch, dat hij afkeerig wordt van alle hardheid en ruwheid en wreedheid.

1) Rom. VIII: 22.

De ware vroomheid geeft ook die richting aan den geest van een mensch, dat hij immer aan God denkt, en dus in in alle schepselen *schepselen Gods* ziet; — hoe zou hij lust kunnen hebben, *schepselen Gods* te mishandelen? Wee hem, die daar lust in heeft! Die zal lichtelijk ook lust krijgen, om menschen te grieven. De ongevoeligheid en de onbarmhartigheid breidt zoo gemakkelijk van lagere tot hoogere sporten in de ladder der schepselen zich uit. Hoeveel beter is 't met hem, die goed is en zachtmoedig van geest, ook voor wezens, die verre beneden hem staan. Welnu, zoo zal de ware vrome zijn, en zoo geeft de ware vrome het waarlijk grootsche en verhevene schouwspel te zien, dat een menschenhart schoon en kunstig genoeg is gemaakt, om *gevoel* te kunnen hebben voor alles, voor 't kleine en 't groote, — voor het dier, voor den mensch, voor den Engel, voor God.

Wees met het lijden op onze aarde, wàr gij 't ook vinden moogt, begaan,
En doe geen enkel van Gods scheps'len ooit noodelooze kwelling aan.

Ps. CXIX: 6.

Pred. VII: 14a.

Rom. VIII: 28.

Pred. III: 4a.

Een tijd om te weenen en een tijd om te lachen.

In die woorden ligt een groot deel der beschrijving van het menschelijk leven. De eene mensch, als hij begraven wordt, heeft wat meer geweend, dan de andere, die naar 't graf wordt gedragen, en die weêr wat meer heeft gelachen, — maar *een tijd om te weenen en een tijd om te lachen* hebben beiden gedurig, bij herhaling gehad; afwisseling van lief en van leed is het leven van allen. Zulk eene afwisseling bood dan het leven ook òns aan tot heden, en 't zal wel zoo blijven in den tijd, die nog rest. Intusschen, de God wiens bestuur ons nu eens een tijd, om te weenen, en dan

weêr een tijd om te lachen beschikt, doet niets zonder doel. Hij wil, dat van alles iets blijve in ons harte, wat goed ons kan zijn. Gelukkig wij, als tot hiertoe ons lachen en ons weenen niet geheel vruchteloos geweest is voor ons innerlijk leven, en als zoowel het een, als 't ander, ons in 't vervolg nog goeddoen zal. Dat zal dan zoo zijn, als wij, zoowel lachende als weenende, met ons gezicht naar God blijven staan, en in 't eene geval de dankbaarheid en de waakzaamheid, in het andere geval het geduld en het vertrouwen in ons gemoedsleven boven doen drijven. Zoo moet het gaan, zal 't wèl gaan. Ook moeten we, als de tijd om te lachen er is, niet vergeten, dat er een tijd, om te weenen, kan komen, en als de tijd, om te weenen er is, niet vergeten, dat er een tijd, om te lachen, kan komen. Dat versterkt dan in ons *de deugd van den voorspoed, die matiging heet, en de deugd van den onspoed, die kracht heet.* 1) — Onthouden we dat, en wenden wij, in 't algemeen, alles aan, wat voor ons èn de blijdschap, èn de smart des levens tot een zegen kan maken. Helpe ons daartoe de gemeenschap der ziel met den Heer, die in de dagen van zijn voorspoed eene matiging had, waardoor hij zich vrij hield van geest en nederig van hart, en die in de dagen van zijn onspoed een' kracht had, waardoor hij 't hoofd omhoog hield ook onder het kruis, en waardoor hij, toen hem alles verliet, toch vrede in zijn hart bewaarde. Door den omgang met hem moge 't zóó met ons gaan, dat, ten slotte, ons leven, — dat met weenen begon, — met een stillen, blijden lach een einde moge nemen.

Ons lachen en ons weenen, beide, voere ons al hooger op, — dáárheen,
Waar wel de lach zal zijn des vredes, maar niets meer is van 't droef geweent.

Gez. XX: 1, 4.

Micha VI: 6, 8.

Mrc. XII: 38—40.

Amos VIII: 4^a, 5, 10^a.

Hoort dit, gij, die den nooddriftige opslokt! zeggende: wanneer zal

---

1) Baco.

de nieuwe maan overgaan, dat wij leeftocht mogen verkoopen? en de sabbath, dat wij koren mogen openen? — verkleinende de efa, en den sikkel vergrootende, en verkeerdelijk handelende met bedrieglijke weegschalen. — Ik zal uwe feesten in rouw en uwe liederen in weklacht veranderen.

Tot de meest stuitende ervaringen, die wij kunnen opdoen in 't maatschappelijk leven, behoort zeker ook de ontdekking, dat deze of gene, die voor het oog der menschen zeer nauwgezet in het godsdienstige is, ondertusschen achter de schermen onderscheidene dingen doet, die met allen godsdienst in schreeuwenden strijd zijn. Zulke menschen zagen we ons zoo even door Amos geteekend; — menschen, die op sabbath of andere geslotene dagen zeer vroom zich van handel en arbeid onthielden, maar er niet tegen op zagen, om op gewone dagen bedrog te plegen met maat, met munt en met gewicht, en dan nog wel ten koste van arme menschen zoo oneerlijk te handelen. Helaas! dat gemeene ras van vrome goddeloozen, of goddelooze vromen, is in Amos' tijd niet uitgestorven; in Jezus' dagen waren ze er ook nog; in onze dagen zijn ze er ook nog. Ja! ze zijn er nog, die lieden, die in alles godsdienstig zijn, behalve in gerechtigheid en in liefde, en dus in alles godsdienstig zijn, behalve juist in datgene, wat tot de kern en het wezen van den godsdienst behoort. De heilige God ziet met afkeer zoo'n onheilig gemoedsbestaan aan, en Hij zal vroeg of laat zulke laaghartigen bezoeken met straf: *Hij zal hunne feesten in rouw en hunne liederen in weklacht veranderen.* Nu is 't maar te hopen, dat wij niets, niets, geen enkel greintje, van zoodanige laaghartigheid hebben. En mochten we soms bij ons zelve er iets van ontdekken, mochten we soms merken, dat wij in de week wel eens ons werk maken en ons voordeel wachten van praktijken, die met ons kerkgaan en ons psalmzingen op Zondag zich niet laten rijmen, komt! dan dat vuil van onze handen afgewasschen, dan dat vuil weggedaan uit al de plooiën van ons harte, en bij Jezus goed geleerd en diep ons ingeprent, dat barmhartigheid meer beteekent, dan offerande, en rechtvaardigheid meer

dan een loflied, ja! dat offerande en loflied, bij gemis van rechtvaardigheid en barmhartigheid, dingen zijn, waar God van zegt: *Ik haat ze en versmaad ze, 1) en ze zijn mij een gruwel 2).*

Doet ge in de week onheilig werk,
Blijf dan maar 's Zondags uit de kerk; —
Of, neen! kom 's Zondags in de kerk,
Maar word dan rein in 't daag'lijksch werk.

Ps. XIX: 6a, 5a.

Ps. LXXIII: 2, 3.

Rom. VI: 21—23.

Mal. III: 14a, 15a, b.

Gij zegt: Het is te vergeefs, God te dienen; wij achten de hoogmoedigen gelukkig; ook die goddeloosheid doen, worden opgebouwd.

Het verschijnsel, dat vaak de goddeloozen voorspoed hebben, terwijl dikwijls de vromen gebukt gaan onder den druk van veel rampen, heeft aan de denkers der oudheid nog al moeite gebaard. 't Was hun een raadsel, dat ze niet goed oplossen konden. Nu, er is ook wel iets in, wat ons een oogenblik verlegen kan doen staan; eene soort van hinderis is het, waar ons harte op stuit, als Paulus geboeid is, maar Felix in eere, als Kajafas genot heeft en Jezus aan 't kruis hangt. Maar toch, de moeielijkheid verdwijnt, als we de zaak maar recht beschouwen. En daartoe moet dan de opmerking door ons worden gemaakt, dat er verschil is tusschen *voorspoed* en *geluk*, en dat er verschil tusschen *rampspoed* en *ongeluk* is. Nu hebben dikwijls, dat is waar, de goddeloozen *voorspoed*, terwijl *rampspoed* de rechtvaardigen treft; maar toch hebben alleen de rechtvaardigen 't geluk in bezit, en het *ongeluk* blijft voor de boozen. De rampspoedige vrome is, in weerwil van zijn rampspoed, *gelukkig*, en de voorspoedige zondaar is, in weerwil van zijn

1) Am. V: 21.

2) Jez. I: 13.

voorspoed, *ongelukkig*. Dat is zoo, doordien *geluk* of *ongeluk* niet hoofdzakelijk afhangt van het uiterlijk lot, maar van het innerlijk leven. Daarom kon de geboeide Paulus zeggen: *Ik wenschte wel van God, dat allen waren als ik!* 1) en daarom kon Jezus, op zijn weg naar Golgotha, zeggen, dat men over hem niet moest weenen. Alzoo, het is een zegen, een rampspoedige vrome te zijn; maar een voorspoedig zondaar te zijn, neen! dat is volstrekt geen zegen. — Maar, zegt iemand wellicht, dan zou het toch nòg grooter zegen zijn, een voorspoedige vrome te wezen? Meent gij dat? Och! zoolang wij nog de menschen der aarde zijn, is voor ons het nu en dan ondervinden van eene ramp eene weldaad. Onze smarten hebben, over 't algemeen, ons verder gebracht in de richting naar God, — dus, naar 't heil, — dan onze genietingen. En terwijl nu deze beschouwingen reeds licht genoeg werpen in 'tgeen duister kon schijnen, komt uit de toekomst ook nog licht. Eenmaal is de smarte niet noodig meer voor de vorming der vromen, en dan vinden ze de rozen, uit hunne doornen gegroeid, terwijl de zondaar dan niets dan de doornen bezit, waaraan voorheen zijn rozen groeiden. Zoodan, de vrome heeft geen reden, om over zijn rampspoed te morren, en nog minder, om op den voorspoed der boozen afgunstig te zijn.

Het wezen van 't geluk zal immer het eigendom der vromen zijn;
En wat geluk heet bij de boozen, is niet het wezen, maar de schijn.

Ps. XXXVII: 2, 9.

Ps. CXXXIX: 23, 24.

II Cor. XIII: 5^a.

Mtth. XIX: 20^e.

Wat ontbreekt mij nog?

Is dit eene goede en gepaste vraag, of niet? — Dat

---

1) Hand. XXVI: 29.

hangt er van af, uit welke gesteldheid en gezindheid des harten zij voortkomt. Z66, als die rijke jongeling haar deed, was zij al zeer ongepast. *Al deze dingen*, — zoo sprak hij, met het oog op de geboden der Wet, hem door Jezus onder de aandacht gebracht, — *al deze dingen heb ik onderhouden van mijne jonkheid af; wat ontbreekt mij nog?* — In zijn mond was dus die vraag zooveel, als eene betuiging, dat immers hem nu niets meer ontbrak. Maar zoo liet hij juist blijken, dat hem nog zeer veel, dat hem nog het voor naamste, ontbrak; want vele gebreken heeft en houdt ieder mensch, en juist *een' van onze grootste deugden is de bewustheid van onze gebreken* ¹⁾. Die bewustheid miste hij. Hij meende, dat hij al aan 't eind was, en hij was nog niet eens goed begonnen. Derhalve, op dien toon en met die bedoeling, als waarmeê deze jongeling die vraag deed, moet zij door ons, — dat is duidelijk, — niet worden gedaan. Maar wel is het goed en gepast, uit andere beginselen en met andere bedoelingen, dan hij, die vraag: *Wat ontbreekt mij nog?* tot de onze te maken; namelijk, uit een ernstig verlangen, om te weten, wie we zijn; — want dat weten we meestal niet recht; — en met het zeer bepaalde oogmerk, om naar iedere verandering te streven, die verbetering zijn zal; — want meestal streven we naar veranderingen, waarin geen verbetering ligt. Keeren wij dan gedurig tot ons zelve weêr in, met dat woord: *Wat ontbreekt mij nog?* En als wij dan ontdekken, dat vooral ijver ons ontbreekt, of vooral matigheid, of vooral nederigheid, of vooral liefde, — en zoo voorts, — gaan we dan tot den Heer, aan wien niets ontbrak, en door wiens woord en geest dan zeker meer en meer aangevuld en vergoed worden zal, wat een *te kort* is of een schadepost in ons geestelijk leven. Dan doen wij wijzer, dan die jongeling, en 't loopt met ons ook juist andersom af, dan met hem: hij ging bedroefd van Jezus weg; wij blijven bij Jezus, en ons harte verblijdt zich.

---

1) Hoffmeister.

Als in de vraag, wat u ontbreekt,
 Geen hoogmoed spreekt,
 Maar schuldbesef en hemelzin,
 Dan ligt een profetie van beterschap er in.

Gez. LXXIII: 10.

Ps. CIV: 14, 15.

Luc. XVI: 19—21^a.

Joh. VI: 12.

En als zij verzadigd waren, zeide hij tot zijne discipelen: Vergadert de overgeschotene brokken, opdat er niets verloren ga.

Dat zeide Jezus tot zijne jongeren, na de spijziging der duizenden, in den omtrek van Tiberias' meir. Hij gaf daarmee eene les, die nog, en door òns ook, behartigd moet worden; en in die les ligt een vonnis, waarbij het *schuldig* wordt uitgesproken over alles, wat verkwisting moet heeten, of een roekeloos omgaan met de gaven van God. Ook in dit opzicht wordt menigmaal en door velen gezondigd. Velen geven òf aan zulk eene buitensporige weelde, òf aan zulk eene ruwe achteloosheid ten aanzien van Gods goede gaven zich over, dat wij gelijk hebben, wanneer we daarvan zeggen: 't is zonde! — De geest van onzen Heer behoeve ons ook voor dat kwaad, en drijve ons immer tot matigheid aan, en doe ons immer waarde hechten ook zelfs aan het geringste deel van hetgeen ons door God wordt geschonken. Daartoe werke diezelfde gedachte steeds meê, dat al, wat tot voeding of verkwikking ons dient, geen maaksel van ons, maar eene gave van God is. Want wat zouden wij aanvangen, als zich Gods hand niet ontsloot? Laten we al de menschen samenroepen, die wetenschap hebben, die rijk zijn, die kronen dragen, en laten we zeggen: maakt ons één korrel graan, — en dan staan ze; ze kunnen dat niet met hun allen, al wanen ze zich vaak zoo vermogend en groot. Versmijten wij dan niet, wat wij niet in staat zijn, te maken, maar zorgen wij goed voor hetgeen Gods liefde ons toereikt, *opdat er niets*

verloren ga. Ook is er nog eene andere gedachte, die ons daartoe moet nopen, — de gedachte aan de velen, die in armoede en nood verkeerren, met hunne kinderen, en die al bijzonder gelukkig zouden zijn met hetgeen een ander als afval versmaadt of verwaarloost. Zoodan, ook heden weêr, bij 't vernieuwd genot van Gods gaven, worde in ons opgewekt of versterkt het zoo betamend gevoel, dat geene gave Gods, en ook geen deeltje van eene gave Gods, zonder waarde is. Dat zal ons met die gaven Gods op eene Hem welgevallige wijze doen handelen, en hier en daar nog voor een arme eene oorzaak van dankbare vreugd ons doen zijn.

't Is uit Gods handen, dat gij leeft:
Verkwist niet, wat Zijn goedheid geeft.

Gez. XXIX: 5^a, 6.

Ps. XCV: 6.

Openb. IV: 11.

Ps. CXXXIX: 14^a.

Ik loof U, omdat ik op eene heel vreeselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt ben.

't Is goed, bij herhaling ons oog en onze aandacht op de wonderen Gods, die ons *omringen*, gevestigd te houden; maar 't is niet goed, geen oog of geene aandacht voor de wonderen te hebben, die in ons eigen wezen te vinden zijn en in ons eigen bestaan. Ieder onzer is eene wandelende wereld vol wonderen. Waarlijk! als wij nadenken over de werking van *gezicht* en *gehoor*, van *reuk* en *smaak* en *gevoel*, en als wij op de inrichting van *spijsvertering* en *ademhaling* en *bloedsomloop* letten, dan zeggen we, verbaasd, verrukt: geen werktuig is zoo schoon en kunstig, en geen fabriek vertoont tegelijk zooveel bedrijvigheid en zooveel regelmaat, als dat lichaam, dat de verhevene Schepper ons gaf; ik loof U, o, mijn God! wiens hand mij op zoo wonderbare wijze formeerde! En als wij dan verder, gelijk de Psalmist, over het wonder onzer *wording* gaan denken, over

die grootendeels onnaspeurlijke ontwikkeling van een eerste levenskiem tot een menschelijk lichaam, en, wat meer zegt, tot een *mensch*, tot een wezen, dat *denkt*, — dan wordt onze verbazing nog hooger gespannen. En als wij dan over dat *denken* gaan denken, over die raadselachtige werking van onzen geest met de hersenen, en als wij ons dan in de geheimzinnige vermogens verdiepen van *spraak*, *geheugen* en *verbeelding*, en in al de zoo zeer geschakeerde aandoeeningen en gewaarwordingen van geest en gemoed, — niet waar? dan klimt de bewondering van ons eigen wezen nog weêr hooger en hooger, en wij buigen ons nog weêr dieper voor Gods wijsheid en macht. — Wonderbaar heeft ons de Schepper gemaakt; dat woord mogen we nog wel eens herhalen. En dat inderdaad het woord *wonderbaar* het ware woord er voor is, dat gevoelen wij ook, als we aan deze omstandigheid denken, dat men nu reeds eeuwen lang allerlei waarnemingen op levende menschen en op lijken gedaan heeft, en toch nog immer, wanneer men van den mensch, naar zijn stoffelijk en geestelijk leven, eene beschrijving wil geven, niet ééne bladzij vol kan schrijven, of er staan onderscheidene vraagteekens op. — Loof, mijne ziel! den Heer, als gij let op het woud en den stroom en de zee en de zon; maar loof Hem niet minder, als gij let op uzelfen, en op het weefsel van dat lichaam, dat tegelijk eene woning u is en een werktuig, waardoor uwe kracht op de wereld kan werken, en de krachten en verschijnselen der wereld weêr werken op u. — Wonderbaar!

Wond'ren vindt ge op 't land, in 't water, in en boven 't luchtgewelf;
Maar één van de grootste wond'ren, menschenkind! dat zijt gij zelf.

Ps. CXXXIX: 7.

Ps. XXXIII: 16, 17, 20.

Luc. I: 51, 52.

Obadja: 4.

Al verhieft gij u gelijk de arend, en al steldet gij uw nest tusschen de sterren, zoo zal Ik u van daar nederstooten, spreekt de Heer.

Geene hoogte zóó hoog, dat God er niet bij zou kunnen, om vandaar een mensch neder te stooten. De geschiedenis heeft het herhaaldelijk getoond. Hoe velen zijn vernederd en machteloos gemaakt, van wie men gedacht zou hebben: die zijn sterk, die staan vast! Hoe vele geweldigen, veroveraars, wereldwingers zijn in zulk eenen toestand geraakt, dat men tot hen dat woord had kunnen richten: *Hoe zijt gij uit den hemel gevallen, o morgenster, gij, zoon des dageraads! Hoe zijt gij ter aarde nedergehouden, gij, die de volkeren krenktet, en zeidet in uw hart: ik zal ten hemel opklimmen, ik zal mijnen troon boven de sterren Gods verhoogen; ik zal den Allerhoogste gelijk worden; — die u zien, zullen zeggen: is dat die man, die de aarde beroerde, die de koninkrijken deed beven?*¹⁾ En wat doet niet menigmaal ook in andere, niet zóó hooge, maar toch hooge, maatschappelijke kringen een soortgelijk verschijnsel zich voor. Wat gingen er, en wat gaan er voor en na, velen te gronde, die, door rijkdom of aanzien overmoedig gemaakt, een hoovaardig zelfvertrouwen koesterden, alsof hèn niets kon deren. — Goed is het, dit niet te vergeten. Het is eene voor ons, menschen, zoo noodige en nuttige herinnering, dat God alles is, maar dat de mensch niets is, dat ook de mensch, die groot en machtig heet, niets is, en blijkt niets te wezen, zoodra des Heeren hand hem slaat. Daarom, als wij in hoogheid zijn, of als wij ons in den aanwas van onzen invloed en ons vermogen verheugen, laten wij toch, in Gods naam, ons niet verheffen daarop, en niet steunen daarop; laten wij onze kracht nooit in het vergulde stof zoeken, maar enkel in het bondgenootschap met den Almachtige; en laten wij, hoe hoog of hoe groot we mogen zijn naar de wereld, *ootmoediglijk blijven wandelen met den Heer, onzen God.*²⁾ En, zoo wij niet tot de hoogverhevenen en veelvermogenden naar de wereld behooren, laten wij tevreden zijn bij de gedachte, dat *goed zijn* veel beteekent, maar *hoog zijn* weinig, en dat de kans op 't diepste vallen juist hij heeft, die *het hoogste staat*. God! of gij mij in de hoogte of in de laagte

1) Jez. XIV: 12, 13^a, 14^b, 16.

2) Micha VI: 8^d.

zetten wilt, daar wil *ik* niet in spreken; maar wel wil ik dit U vragen: laat mij *goed zijn*, wààr ik sta, *goed zijn*, naar het beeld mijus Heeren!

Niets beteekent menschenmacht;
Alles kan des Heeren kracht.

Gez. X: 1.

Jer. IX: 13, 15.

Gal. III: 3.

Openb. II: 4.

Ik heb tegen u, dat gij uwe eerste liefde hebt verlaten.

Helaas! ook met betrekking tot het *godsdiens*tige leven wordt menigmaal het woord bewaarheid: *Niet steeds is de liefde bestendig van duur.*¹⁾ Velen hebben in later jaren minder liefde voor waarheid en reinheid, voor Christus en God, dan in de jeugd of den daaraan grenzenden leeftijd hunne harten vervulde. Hoe is het met ons? Waren wij vroeger meer waarheidlievend en rechtvaardig dan nu? Trok het Christusbeeld vroeger met meer kracht dan heden ons aan? Werd het zijn nabij God door ons vroeger meer dan tegenwoordig begeerd en gezocht? Zoo ja, dan is 't recht ongelukkig; dan zijn wij achteruitgegaan in het beste, wat we hadden. Ongelukkig noemen wij achteruitgang in geldelijk vermogen; ongelukkig noemen wij achteruitgang in lichamelijken bloei; maar geen achteruitgang is zóó ongelukkig, als die, waardoor wij ons van den Heer en van God en van den hemel verwijderen. Daarom, als wij van dien achteruitgang iets in ons zelve bespeuren, en als het ons dus zijn kan, of de Heer deze woorden tot òns richt: *Ik heb tegen u, dat gij uwe eerste liefde hebt verlaten*, — onderzoeken wij dan, met schaamte en berouw in het hart, door

---

1) Tollens.

welke invloeden het gekomen is, dat het er tegenwoordig binne in ons zoo goed en zoo rein niet meer uitziet, als vroeger; en strijden en waken wij dan tegen die invloeden, van nu aan, met die kracht, die door 't gebed wordt gevoed, en heroveren wij den schat, dien we ons ter kwader ure hebben laten ontrooven. — Maar 't kan ook zijn, dat het woord: *Ik heb tegen u, dat gij uwe eerste liefde hebt verlaten*, op ons niet van toepassing is. Dat is dan een groot geluk, en dat is eene vurige dankzegging waardig. Maar pare zich aan onze dankzegging dan toch immer de bede: God! bewaar altijd in mij den gloed van mijne eerste liefde, en laat die eerste liefde, maar immerdoor nog klimmend, mijn' eeuw'ge liefde zijn!

Verlies van het goede, dat in u is, niets;
Maar 't kwade, — verlies dáárvan dagelijks iets.

Gez. XLII: 13, 14.

Spr. IV: 26, 27.

Hebr. III: 12, 13.

Spr. XXVIII: 14^a.

Welgelukzalig is de mensch, die geduriglijk vreest.

Deze spreuk is een wonderspreuk. Want *vrees* is zoo akelig in ons gevoel, dat men haast zou willen zeggen: *Welgelukzalig is de mensch, die nooit vreest*, of: *Rampzalig is de mensch, die geduriglijk vreest*. Maar de spreukenschrijver zegt, daar vlak tegen in: *Welgelukzalig is de mensch, die geduriglijk vreest*. En, ja! in den zin, waarin hij dat bedoelt, is het waarheid. Immers, hier is sprake van vrees voor verzoeking en zonde, en hier wordt alzoo een mensch ons voor de oogen gesteld, die alom en altijd zich herinnert, dat zijn harte niet zuiver is en de wereld onveilig, dat van binnen-uit en van buiten-af steeds gevaar hem bedreigt. En, zeker! die dat bedenkt, waar hij gaat

en waar hij staat, bij zijn spreken en doen, die mag als een *welgelukzalige* worden geroemd, want die weert veel schade en schande af van zijne ziel, en die bewaart in zich zelve veel kostelijks en goeds, dat hem anders al spoedig zou worden ontstolen. En als wij zóó de zaak beschouwen, dan zien wij in, dat *rampzalig* zijn de menschen, die *zonder vrees* hunnen weg gaan, en dat de velen, die in den dienst van zonde en ongerechtigheid hunne kroon hebben vertrappt, hunne welvaart verwoest, hunnen vrede vernield en hunne hope vermoord, juist ten val zijn gekomen doordien ze niet vreesden, doordien ze, zorgeloos en onnadenkend, ten eenenmale vergaten, dat de wereld niet te vertrouwen is, en eigen hart evenmin. O! dat dit door ons dan niet worde vergeten, maar dat, integendeel, door ons die heilzame vreeze steeds worde bewaard, die, als een goede Geest op ons pad ons verzellend, ons geduriglijk inluistert: pas toch op en zie toe; zie toe, wat gij zegt; zie toe, wat gij doet; zie toe, waargij u heen wendt; zie toe, aan wien gij u aansluit; want de eer en het belang uwer ziel is in dat alles betrokken, en de geschiedenis uwer toekomst, ook de geschiedenis uwer eeuwigheid, hangt er van af! — Die gedachte houde onzen mond in tijds nog dicht, als er iets uit zou komen, dat niet goed zou zijn; keere onze hand in tijds nog af, als zij zich uitstrekken zou naar eene verbodene vrucht; trekke onzen voet in tijds nog terug, als hij zich op een ander pad zou zetten, dan waarop Jezus ons voorging. Zóó te vreezen is niet akelig, maar 't bewaart voor veel akeligs; en zóó te vreezen is het middel, om in leven en sterven, gevrijwaard te blijven voor de onzaligste vreeze: de vrees voor eigen geweten, en daardoor, voor God.

Voor zielechade bang te wezen,
Houdt vrij van 't bangst en bitterst vreezen.

Dan. V: 27.

Gij zijt gewogen en te licht bevonden.

Dat zijn bekende woorden, — door Daniël, zoo als we hier lezen, tot Belsazar gericht; — maar door ons eigen geweten ook tot òns gericht, als wij maar een oogenblik nadenken over hetgeen we *zijn*, en 't geen we *zijn moesten*. Wel te verstaan, als we daarover nadenken, na onze eigen-liefde ter zijde gesteld te hebben. Indien wij haar laten meêspreken, dan denken we al spoedig: wat ben ik gewichtig! maar als zij geene stem heeft, dan gevoelen we onmiddellijk: ik ben veel te licht. Gewogen in Gods oordeelschalen, dan zijn wij allen veel te licht. Allen zijn wij nog te arm aan geloof en aan liefde en aan ijver; allen doen wij nog veel, wat niet mag, en laten wij nog veel, wat God eischt; allen zijn wij nog gebrekkig en onheilig, zelfs in het beste van 't geen wij verrichten of zeggen: zelfs onze deugd is niet zuiver, zelfs ons gebed is niet rein. Zoo behoeven we dus juist geen Belsazars te zijn, om *de hand aan den muur* te zien, die daar schrijft: *Gij zijt gewogen en te licht bevonden*; — ook de besten onzer zien van tijd tot tijd weêr die hand en dat woord. Slechts één is er onder de millioenen kinderen der menschheid geweest, die deze hand en dit woord nooit aanschouwde, die niet te licht was, maar bestaan kon in het heilig oordeel Gods. En als wij ons hart wenden naar dien Eenen, naar Jezus, dan stroomt er van uit hem in ons harte een geest, die 't gewicht onzer deugden vermeerdert en de zwaarte onzer zonden vermindert, en bovendien ons doet gevoelen: hoewel er ook nu nog zeer veel mij ontbreekt, heb ik toch niet te vreezen, dat mij God zal verwerpen; door één drop van het bloed des Heeren neemt de weegschaal voor mij eene gunstige richting; dat wil zeggen, ook bij een klein beginsel van deelneming aan de gehoorzaamheid, door hem, tot in den kruisdood, den Vader bewezen, word ik door God

gerechtvaardigd, en, ziende op hetgeen ik door Christus zal worden, acht mij God niet meer *te licht*. En als wij dat gevoelen, dan zien wij wederom eene hand aan den muur, maar die schrijft: *Ze zullen niet veroordeeld worden, die van Christus Jezus zijn!*¹⁾

Buiten den Christus zijn we allen *te licht*;
Één met hem, zijn we bestand voor 't gericht.

Gez. XXXVIII: 6.

Lev. XXV: 17, 18.

I Cor. XII: 17, 18.

I Cor. XII: 21.

Het oog kan niet zeggen tot de hand: Ik heb u niet van noode; of wederom, het hoofd tot de voeten: Ik heb u niet van noode.

De onderscheidene lichaamsleden, zegt Paulus, hebben verschillende bestemming en werking, maar het eene heeft het andere noodig, en te zamen moeten ze dienstbaar zijn aan 't welzijn van 't geheel. Zóó, zegt hij, is het ook met de leden der gemeente van Christus. Ze zijn niet allen aan elkander gelijk, ze vermogen ook niet allen hetzelfde; daarom is het denken en doen van den een bij voorkeur op dit, en van den ander bij voorkeur op iets anders gericht, maar het groot geheel heeft den een en den ander van noode. Evenzoo, mogen wij zeggen, is 't ook met de verschillende rangen, standen en betrekkingen in het maatschappelijk leven. — 't Zou goed zijn, als ieder 't onthield. Vooreerst kweekt die gedachte verdraagzaamheid, — iets, waar wij nog heel wat van bergen kunnen, eer we te veel zullen hebben. Waar men gevoelt, dat onderscheidene klassen, werkkringen, richtingen noodig zijn, daar zal men niet bij uitsluiting recht van bestaan toekennen aan eigen klasse, werkring of richting, maar daar zal men anderen eene

---

1) Rom. VIII: 1.

plaats gunnen naast de plaats, die men eischt voor zich zelve, — dus, handelen naar de wijze woorden: *Wilt gij, dat men u verdrage, verdraag zelf een ander eerst.* 1) Voorts, waar die gedachte leeft, dat juist ten gevolge van de bestaande, en onvermijdelijke, verscheidenheid, de een den ander noodig heeft, doordien de gave van den een de leemte van den ander aanvult, en dit over en weêr gaat, — daar verdwijnt aan den eenen kant de hoogmoed, die verachtelijk naar beneden ziet, en aan den anderen kant de ontevredenheid, die nijdig naar boven ziet; daar versmaadt dus het oog de hand niet, en de hand benijdt het oog niet; het hoofd beschimpt de voeten niet, en de voeten schelden het hoofd niet; maar alles werkt harmonisch samen, het groot geheel ten zegen, en Gode, die 't zóó wil, ter eer. Komt! die waarheid door ons leven bewezen! Nooit een ander veracht, omdat hij niet heeft of is, wat wij hebben of zijn; nooit vergeten, dat die andere dan meestal weêr iets heeft of iets is, dat ons ten goede kan komen; ook nooit een ander, omdat hij meer heeft of is, dan wij hebben of zijn, met den wrevel der afgunst aanschouwd of behandeld. Neen! ieder doe met lust en met liefde het zijne, en trekke daarbij nut uit het doen van den ander; dan gaat het allen samen goed.

Zonder trots en zonder nijd leve de een met d'ander, —
Allen voor zich zelve, ja! maar ook voor elkander.

Gez. LXIX: 4.

Ps. XXV: 7—9.

Mtth. XVIII: 32, 33.

Mtth. VI: 12.

Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren.

Vergeef ons onze schulden, o God! — dat is eene bede, die dagelijks uit iederen mond, uit iederen boezem, moet

---

1) Thomas a Kempis.

opgaan, want dagelijks bij herhaling heeft ieder zich weêr dit en weêr dat te verwijten, en een mensch heeft *behoefte*, voor zijn ziel, aan 't gevoel van Gods vergevende liefde, gelijk een mensch *behoefte* heeft, voor zijn lichaam, aan dagelijksch brood. Maar hoe ongepast zou het zijn, indien wij voor òns dat gevoel van Gods vergevende liefde verlangden, en tegelijkertijd weigerden vergeving te schenken aan diegenen, die tegen ons mochten hebben misdaan! Hoe ongepast zou het zijn, om voor God te komen staan met het woord: Vergeef Gij mij, maar ik vergeef niet; scheld gij mij kwijt de schuld, die ik bij U heb, van tienduizend talenten, maar de honderd penningen, die mijn broeder mij schuldig is, scheld ik hem niet kwijt! — En omdat dit zoo ongepast zou zijn, daarom leerde Jezus ons bidden aldus: *Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onzen schuldenaren.* Het een behoort bij het ander. Ten minste voor ons. Voor Jezus niet. Hij kon alleen vergeving *schenken*; vergeving voor zich *vragen*, dat behoefde hij niet. Maar voor ons behoort het een bij het ander. Ook kan het gevoel van Gods vergevende liefde onmogelijk wonen in een haatdragend hart: men moet genoeg van God in zich zelve hebben, om te kunnen vergeven, zal men kunnen ervaren en gevoelen het vergeven van God. Vergeven is goddelijk, vergevingweigeren is duivelsch; welnu, 't gevoel van dat goddelijke vloeit niet samen met een duivelschen zin. Daarom zei de Heer dan ook: *Indien gij den menschen hunne misdaden niet vergeeft, zoo zal ook uw Vader uwe misdaden niet vergeven.* 1)

Niet-vergeven is dus iets onvergefelijks. Onthouden wij 't wèl, en doen wij nooit aanzoek bij den Heere God, om door ònze rekening een streep te halen, indien wij dat niet eerst hebben gedaan in de rekening van onzen broeder bij ons. Als we dáaraan ons houden, is 't goed, en dan smaken wij twee zaligheden, voor ééne: want, vergeving te ontvangen is zalig, maar vergeving te schenken is 't ook.

---

1) Mtth. VI: 15.

Klop nooit bij God, o zondaar! om schuldvergeving aan,
Dan na de schuld uws broeders te hebben uitgedaan.

Gez. LXX: 2, 5.

Jer. III: 22.

Jac. V: 13.

Jer. II: 27c.

Ten tijde huns kwaads zeggen zij: Sta op en verlos ons!

Zoo deed Israël, zegt de Heer bij monde van den profect. Ze vereerden hunne afgoden, en ze keerden *Hem den nek toe en niet het aangezicht, maar ten tijde huns kwaads*, dan zeiden ze tot Hem: *Sta op en verlos ons!* En inderdaad, dat is nog eene zeer gewone wijze van doen bij de menschen. Buiten leed of nood verkeerende, vergeten ze God, maar als 't gevaar aan den man komt, dan is het: God! help ons! In gewone tijden loopen duizenden lachend Gods tempels voorbij, maar als er eene volksramp heerscht, dan dringen ze naar binnen, om er samen te bidden. En, helaas! wanneer het gevaar is afgewend of de ramp is verdwenen, dan begint het oude leven weêr van voren af aan, dan *keeren zij Gode weêr den nek, en niet het aangezicht, toe*. Wij worden er boos om, als menschen ons op die wijze behandelen, en ons alleen weten te vinden, wanneer de nood tot het zoeken van hulpe hen dringt. En wij schamen ons toch niet, op die wijze onzen God te behandelen. Dat moet uit zijn; althans bij ons. Wij moeten Gode altijd, — zoowel bij veiligheid, als in nood, zoowel bij vreugd, als in droefenis, — het aangezicht toekeeren, en nimmer den nek. En, heffen wij met bijzonderen drang hart en handen tot Hem, indien onspoed ons dreigt of ons drukt, o! laten we dan ook met bijzonder krachtige wederliefde in Zijne nabijheid ons houden, als hetgeen ons dreigde of drukte voorbijgegaan is. Laten we dit bovendien toch ook nimmer vergeten, dat wij niet alleen in den kwaden tijd God noodig hebben, maar in den goeden tijd ook; en

dat eigenlijk de goede tijd noodwendig een kwade tijd wordt, indien wij 't gevoel van behoefte aan Gods hulp en Gods heil dan niet hebben. Komt! het aangezicht naar God gekeerd, zoowel, wanneer er een glimlach over zweeft, als wanneer er tranen op biggelen, en met ootmoed en dank zoowel bij welvaart, als bij rampspoed, dat gevoel in onzen boezem gekweekt, dat wij zijn in Gods hand, en dat wij zonder steun zijn, als Zijne hand ons niet draagt, zonder schut, als ons Zijne hand niet beschermt, — neen! dat we dan *niet zijn*, dat dan ons *bestaan tot vergaan* wordt. Wij zijn nooit iets zonder God.

't Gelaat van onze ziel zij steeds gekeerd naar God;
Het is geen vroom gemoed, dat omdraait naar het lot.

Gez. LXXVI: 4.

Hoz. XIV: 10.

II Tim. II: 7.

I Cor. III: 22.

Het zij Paulus, het zij Appollos, het zij Cefas, het zij de wereld, het zij leven, het zij dood, het zij tegenwoordige, het zij toekomstige dingen, zij zijn allen uwe.

Grootsche gedachte, hier door Paulus geuit. Een Christen, — dat meent hij, — moet niet angstvallig beuzelen en redetwisten over het gebruik maken van dit, of het winst zoeken bij dat; hij moet liever alles, in één woord alles, wat hij kent of wat hem weêrvaart, aan zijn heil weten dienstbaar te maken; alle personen, die hij ontmoet, alle richtingen, die hij ziet, alle omstandigheden, waarin hij komt, alle verschijnselen, die zich voor hem opdoen, moeten zóó door hem beschouwd of aangewend worden, dat ze allen bijdragen leveren voor zijn waar en blijvend belang. Zoo is het dan ook de bedoeling van God. God heeft met alles, wat Hij in onze omgeving of onder ons bereik brengt, met alles, wat Hij inweeft in het weefsel onzes levens, een

doel. En dat doel is, dat niets ons voorbijga zonder vrucht af te werpen. De ware Christen beantwoordt aan dat doel van zijn God. De ware Christen is dus te gelijk de ware wijze, die op alles acht geeft, van alles kennis neemt en van alles partij zoekt te trekken. Waren wij tot heden zulke ware Christenen, en dus ook zulke ware wijzen, geweest, we zouden reeds veel verder zijn en veel hooger staan, dan nu het geval is. Maar vele dingen, die God ons te zien gaf, hebben we niet opgemerkt, en vele dingen, waar iets voor ons hoofd en ons hart meê te doen was, zijn we onverschillig voorbijgelopen, of zelfs met afkeer voorbijgelopen, als ware er niets meê te doen. 't Wordt tijd, dat we op Paulus' woorden in ons leven de toepassing maken, en uit alles *een steen of een steentje leeren halen tot den opbouw van de pyramide des levens, van welke hoogte wij eens rustig en blijmoedig moeten neêr kunnen zien* 1). Zóó worde dan ook op dezen dag door ons allen gedaan, en alles, wat wij ook weêr heden ontmoeten of ervaren zullen op den weg door het leven, worde door ons dienstbaar gemaakt aan het naderen tot het groote-doel van het leven. Die den naam van Christus noemt, moet nooit vergeten, waartoe hij leeft, en nooit ongebruikt laten iets, wat hem almeê tot zijn bestemming kan brengen.

Trek winst uit alles, uit alles iets;
Geheel onbruikbaar bestaat er niets.

Ps. XXV: 6^a, 7^a.

Ps. XIX: 9, 12.

Mtth. XIII: 44.

I Tim. IV: 8.

De godzaligheid is tot alle dingen nut.

't Is eigenlijk verwonderlijk, dat er onder de menschen

---

1) Tegner.

niet meer godzaligen zijn, dan er zijn; ja! verwonderlijk is het, dat niet allen er naar streven, godzalig te wezen. Want het is en het blijft toch maar waar, dat de godzaligheid *tot alle dingen nut* is. Alle andere gaven of eigenschappen komen ons *nu en dan* te pas, zijn ons bij het *een of ander* van dienst, maar godzaligheid, godsdienst des harten, komt ons bij *alles* te pas en is ons bij *alles* van dienst. In verzoeking geeft ons de godzaligheid wapenen; bij berouw geeft ons de godzaligheid troost. Zijn we voorspoedig, zij verhoogt onze vreugde; zijn wij rampspoedig, zij verzacht onze smart. Bij eerbewijs houdt zij ons nederig; bij miskenning geeft zij ons geduld. Waar wij te bevelen hebben, stemt zij ons zachtmoedig; waar we dienen moeten, spoort zij ons tot gewilligheid aan. Onder 't genot geeft zij ons 't vermogen tot matigheid in; bij ontbering maakt zij ons te vreden. Bij den arbeid prikkelt zij ons tot ijver, bij de rust stort zij in ons blijmoedigheid uit. Zijn we jong, zij bewaart ons voor lichtzinnigheid; zijn wij oud, zij houdt de gemelijkheid weg uit ons harte. — Door 't gansche leven heen bewijst zij ons allerlei diensten; en als wij gekomen zijn tot den uitgang des levens, dan steekt zij voor ons een vriendelijk grafampjen op. Dat is dan haar laatste dienst. Ten minste hier. Maar aan de overzijde der graven bewijst zij ons nog weêr dienst, en een eeuwigen dienst: zij maakt voor ons den hemel tot hemel. — Wat zijn we dan, wèl bezien, toch dwaas, wij, die ons zoo inspannen, zoo vermoeien, zoo afmatten kunnen voor dingen, die tot weinig nut zijn, of tot niets, in plaats van met al de kracht onzer ziel naar die godzaligheid te streven, die nut is tot alles. Och of wij wijs mochten worden, en het hart mochten wenden naar den Christus Gods, *den godzalige* bij uitnemendheid, met den wensch naar een deel, een steeds toenemend deel, van die frissche en verhevene vroomheid des harten, die zijn sieraad was en 't geheim zijner kracht. Onze wensch zal vervuld worden, en wij zullen God er voor danken.

Er is geen lot, geen werk, geen staat,
 Waarbij godzaligheid u schaadt;
 Maar altijd geeft zij baat.

Ps. LXXXVI: 6.

Jez. LIII: 6, 7.

I Joh. II: 6.

I Petr. II: 21^b.

Christus heeft voor ons geleden, ons een voorbeeld nalatende.

Christus heeft voor ons geleden, — dat wil zeggen: ons ten zegen het lijden gedragen. Zijne volkomene gehoorzaamheid aan God, ook onder 't bitterste lijden, zijne volkomene overgave aan den wil van zijn Vader, tot zelfs in den dood aan het kruis, is de stevige grond, waar onze vrede op rust, indien wij door 't geloove met hem zijn verbonden. Want als wij één zijn met hem, die zóó leefde, zóó leed en zóó stierf, en als we dus, in beginsel althans, deel hebben aan zijnen heiligen geest, dan gevoelen wij, dat het welgevallen, waarmee God neêrziet op hem, ook afstraalt op ons. Zoo stoot Jezus met het kruis, dat *hij* droeg, het zwaarste kruis, dat *wij* dragen, — de dienstbaarheid aan de zonde en de schrik voor God, — van de schouderen ons af, en uit de doornen, die *hem* om het hoofd zijn gelegd, vallen *onze* rozen. — Maar bij deze voornaamste beteekenis van het lijden des Heeren komt bovendien nog eene nevenbeteekenis; zijn lijden is, namelijk, een voorbeeld voor ons, wanneer Gods bestuur òns een lijdensweg opvoert. Dan moet dus in ons zijn: die onderwerping, die gelaten zich neêrlegt bij de beschikking des Vaders, en dat vertrouwen, dat, onder alles en tot in het uiterste, zich vasthoudt aan God. En, als almeê door toedoen van menschen het lijden ons treft, dan moet ook in ons zijn: dat geloof, dat in de woorden zich uitspreekt: *Gij zoudt geene macht hebben tegen mij, indien het u niet van boven gegeven ware* ¹⁾, — en die liefde, die zich vertolkt in de bede:

1) Joh. XIX: 11^a.

*Vader! vergeef het hun!*¹⁾ Wie zóó lijdt, volgt het groote voorbeeld, door Christus ons nagelaten, en voor dien mensch is ook, als voor Christus zelve, het lijden de weg tot hemelheerlijkheid. Och of wij zóó lijden mochten, als God ons lijden beschikt. We zouden er goed bij staan; we zouden door navolging van Jezus' geloof, hoop en liefde den last van ons lijden verminderen, en, *eene eeuwigheid van vreugd in vergelijking brengende met een strijd van weinige jaren*,²⁾ zouden we glimlachen kunnen onder het bulderend onweêr en psalmen zingen in den somberen nacht.

Dank God bij 't denkbeeld vol vertroosting: 't was ook voor mij, dat Jezus leed; Maar bid God, als gij zelf moet lijden, dat gij 't moogt doen, zóó, als hij 't deed.

Gez. CXXV: 6, 7.

Ps. XV: 1, 2.

Gal. VI: 7.

Jez. V: 20^a.

Wee dengenen, die het kwade goed heeten en het goede kwaad.

Wordt dat wel gedaan? Zonder twijfel. 't Gebeurt menigmaal, dat iemand, die er belang bij heeft, een ander te vleien, het kwaad van dien andere verguldt en vernist. 't Gebeurt, daarentegen, ook, dat iemand, wiens geweten wat ruim is, de stipte gemoedelijkheid van een ander als overdrijving bespot. Evenceens gebeurt het wel, dat iemand, uit blinde voorliefde voor een ander, *alles* goedkeurt in dezen, of dat iemand, uit blinden tegenzin tegen een ander, *alles* kwaad acht in dien. Dat zijn dus onderscheidene vormen van: iets kwaads goed te noemen en iets goeds kwaad te noemen; en het *wee*, daaraan verbonden, is een vonnis, dat de vleierij, de oneerlijkheid en de onbillijkheid treft. Maar niet slechts *in anderen* noemen wij wel eens goed, wat kwaad, en wel eens kwaad, wat goed is; ook ten aanzien van *ons zelve* is vaak ons oordeel zoo verdraaid. Er is, in dit of dat geval, eene

1) Luc. XXIII: 34^a.

2) Gellert.

neiging in ons, om de waarheid te zeggen, maar wij maken ons wijs, dat het onvoorzichtig zou zijn, en wij liegen. Wij gevoelen, in dit of dat geval, dat we aan de eischen der eerlijkheid ons ook hier moeten houden; maar wij maken ons wijs, dat het nu overdreven zou zijn, en we doen iets oneerlijks. Eene stem in ons binnenste roept, dat wij vergeving behooren te schenken, maar wij maken ons wijs, dat het zwakheid zou wezen, en wij koesteren den haat. Zoo noemen wij derhalve ook in ons zelve wel eens kwaad, iets, wat goed is, en wij dringen dan juist wat kwaad is, ons zelve op als iets goeds. Om dit te beter te kunnen doen, verzinnen wij voor het kwaad mooie namen: onze wraakzucht noemen we *gevoel van eer*, onze gierigheid *spaarzaamheid*, onze onoprechtheid *voorzichtigheid*, onze onverdraagzaamheid *ijver voor de waarheid*, en zoo meer. Maar *wee den genen, die*, het zij in zich zelve of in anderen, *het kwade goed heeten en het goede kwaad!* 't Is laagheid en onrecht, als men het doet in een ander, en 't is ook, — vooral, als men het doet in zich zelve, — een verminken en vermoorden van het zedelijk gevoel, dus, een verjagen, een uitdrijven van God uit ons harte. Geen wonder, dat voor wie zoo handelen, een somber, dreigend: *Wee u!* geldt.

Noem, in u of een ander, wat goed is, nooit kwaad,
Want dat is een onheilige, onbillijke daad;
Noem het kwaad ook, in u of in and'ren, nooit goed,
Want laag zijt gij, of wordt gij, wanneer ge zoo doet.

Ps. CXIX: 15.

Ps. LXXXVI: 3, 4.

Rom. XII: 12.

I Thess. V: 17.

Bidt zonder ophouden.

Dat kan. Want bidden is hartetaal, hartetaal tot God gericht; en ook dan, als wij geen gelegenheid hebben, of als

het niet voegen zou, om met gesloten oogen en gevouwen handen een bepaald gebed uit te spreken, zal toch ons hart zich in gemeenschap met God kunnen stellen, in stilte een woord kunnen fluisteren tot God. En dat moet. Laat ons het doen; laat ons altijd en overal onze ziel in omgang doen blijven en doen spreken met God. Laat ons het doen in de eenzaamheid en in het gezelschap, op de wandeling en onder het werk, in de feestzaal en in de ziekenkamer, — altijd, overal. Dat zal ons goed doen. Het zal onreine en lage gedachten verwijderd houden uit ons gemoed, het zal ons tegen de aanslagen der verzoeking beschermen, het zal eene heilige zalving en wijding geven aan onze woorden en daden, en het zal met kracht ons bedeele en met blijheid van hart. Die in den aangeduiden zin *zonder ophouden* bidt, die alzoo bij alles, wat hij ontmoet of ontdekt of geniet of lijdt of hoopt of vreest, iets daarover aan God heeft te zeggen, al is 't maar één woord, of God aanziet althans, al is 't maar met één gedachte, die ervaart ook *zonder ophouden* den zegen van God. Want dit is eene wet, eene onverbreekbare wet: hoe rijker een menschenhart is aan gebed, des te rijker is zijn leven aan zegen. Ach! dat ons hart menigmaal nog zoo arm aan gebed is! Ach! dat wij nog zoo menigmaal lang achtereen op ons pad kunnen voortgaan, zonder één woord, zonder één gedachte, zonder één blik voor onzen Vader en God! — Weet gij, wie dat niet kon? Jezus kon dat niet. Indien iemand, dan bad hij *zonder ophouden*; zonder ophouden had zijn hart met zijn God iets te spreken; zonder ophouden bleef de Bethelsladder overeind staan, tusschen den bodem, waar hij op stond, en den hemel; — nooit was er een levendiger verkeer tusschen hemel en aarde, dan in die jaren, die den Christus zagen leven op aard. Van hem ga die geest des gebeds op ons over, die onze ziel doet gelijken naar de popels daarbuiten: hoogopgaand steeds en altijd ritselend; nooit zwijgende, nooit stom voor God.

Hef steeds het hart tot God, den Heer,
Steeds zendt Hij dan er vrede in neêr.

Ps. XVIII: 34^b.

Hij stelt mij op mijne hoogten.

De dichter bedoelt, dat God op wien hij vertrouwt, hem in veiligheid brengen zal. Maar de vorm, waar hij dat denkbeeld in uitspreekt: *Hij stelt mij op mijne hoogten*, kan in ons de geboorte geven aan deze gedachte, dat *in meer dan éénen zin* de vrome als *op eene hoogte* gesteld is. Op de hoogte is men gevrijwaard tegen den verdelgenden vloed, die verwoesting brengt in de lager gelegene streken: — de vrome is op eene hoogte gesteld, waar de zondevloed, op zijn ergst genomen, hem nog kan bespatten, maar toch hem niet bedelven kan. Op de hoogte drinkt men luchtteugen in, die reiner zijn en frisscher, dan van de lucht daar beneden: — de vrome is op eene hoogte gesteld, waar een veel zuiverder geur heel den dampkring doortrekt, en een veel meer verkwikkend genot in het ademen ligt, dan ooit in de laagte kan worden gevonden. Op de hoogte heeft men op alles een veel beter, een veel ruimer, een veel schooner gezicht, dan men hebben kan in de diepten en dalen: — de vrome is op eene hoogte gesteld, waar hij kwam, neen! niet zonder moeite, maar ook niet zonder vreugde, want *zijn klimmen was ontdekken*; ¹⁾ telkens zag hij meer, dan voorheen, telkens zag hij verder dan vroeger, en nu heeft hij in alle richtingen het heerlijkst gezicht. Ziet! wij zouden die vergelijking nog wel voort kunnen zetten, maar wij bedachten reeds genoeg, om 't verlangen te wekken: och of ik meer en meer aan de laagte ontsijgen mocht, waar het niet veilig is, waar het niet frisch is, en waar ik geen schoon uitzicht heb, en meer en meer op de hoogte mocht komen, waar ik tegen vergaan gevrijwaard ben, waar ik van eene zuivere lucht mij omringd gevoel, en waar het zien achteruit en vooruit en overal heen mij kan brengen in de reinste en zoetste verrukking! Wenschen wij dat? Dan den Godszoon onze hand gegeven, door wien

1) De Lamartine.

God in den hoogsten zin ons *op de hoogte* wilde stellen, en door wien wij eens die prachtigste hoogte bereiken, die niet rust op onze aarde, maar zich verheft uit den bodem des hemels, en van waar het uitzicht over aarde en hemel ons zulk eene verrukking in 't harte zal geven, als hier ons hart nog nooit gevoelt.

„Naar omhoog!” zij de leus
 En de keus,
 Naar omhoog ga de vaan
 En de baan.

Ps. XVIII: 10^a.

Jez. V: 21.

1 Cor. III: 18.

Pred. VI: 12^a.

Wie weet, wat goed is voor den mensch in dit leven?

Geen mensch weet dat. Althans, geen mensch weet dat juist en zeker. En wat men niet juist en niet zeker weet, dat *weet* men niet. Dikwijls heeft de ondervinding ons geleerd, dat wij niet wisten, wat goed of wenschelijk was. Wij poogden iets te verkrijgen, waar we ons veel genot en geluk van voorspelden, en, ziet! het bracht juist rampspoed en hartzeer ons aan. Wij poogden, iets af te weren, waar in wij veel verdriet en ellende voorzagen, en, ziet! het verhoogde juist onze welvaart en vreugd. Wij kochten een akker, omdat we gemeend hadden, er een schat in te ontdekken, en bij nader inzien had die zoogenaamde schat geene waarde, en wat we er voor gegeven hadden, dat waren we kwijt. Wij deden moeite, om een muur, die verzwakking liet merken, te schoren, en toen onze schoren bezweken en de muur ook in éénviel, toen rolde een schat, waarvan we niet geweten of niets vermoed hadden, ons op eens voor den voet. Waarlijk! dergelijke ervaringen heeft ieder onzer meer dan éénmaal gehad in zijn leven. Zoo

mag het wel een wonder heeten, dat wij, in weerwil daarvan, toch meestal nog wanen wel degelijk te weten, wat goed voor ons is. Die ervaringen, die van onze kortzichtigheid getuigen, die ten minste onze onbevoegdheid om op beslissenden toon ons oordeel te vellen, bewijzen, — die vergeeten we gedurig, en we spreken gedurig weêr, zonder weifelen of twijfelen, de bepaling uit, dat *dit* voor ons wel goed zou wezen, maar *dat* voor ons niet goed zou zijn. Daarom nemen wij 't dan God ook wel kwalijk, wanneer Hij zich aan onze bepaling niet houdt. Onwijs en onheilig! — *Wie weet, wat goed is voor den mensch in dit leven?* Geen mensch. Maar *wie weet, wat goed is voor den mensch in dit leven?* God. Dus, dit is de les: hecht aan eigen inzicht en doorzicht geen hooge waardij; bedenk, dat ge u al menigmaal grof hebt vergist; bedil dus ook nimmer wat God u beschikt, maar geef u met goed vertrouwen aan Zijne leidingen over.

Onthoud steeds uwe ervaring, die u bemerken deed,
Dat vaak uw weten waan is, en God het beter weet.

Gez. XIX: 6.

Spr. X: 28.

Rom. VIII: 18.

Openb. XXI: 4.

En God zal alle tranen van hunne oogen afwisschen; en de dood zal niet meer zijn; noch rouw, noch gekrijt, noch moeite zal meer zijn; want de eerste dingen zijn weggegaan.

Heerlijke schildering van [de toekomst der vromen! Gelukkig wij, als we, op grond van onze geloofsgemeenschap met Christus, de hoop, ja! de overtuiging, in ons hart mogen dragen: die toekomst zal de mijne zijn! Dan geen dood meer, geen rouw meer, geen gekrijt meer, geen moeite meer! Dan geen teleurstelling meer, want iedere wensch vindt daar immer vervulling. Dan geen bekommering meer,

want onverzettelijk vast is daar steeds het vertrouwen. Dan geen grief van miskenning of minachting meer, want de bloemenband der liefde strengelt daar om alle harten zich henen. Dan geene ontbering meer, want alle gemis, dat ons hier kon doen treuren, is daar vergoed geworden, en o! zoo goed vergoed. Ons leven hier is wel eens *een kruis met rozen* ¹⁾ genoemd; — welnu dus: als wij des Heeren zijn, dan hebben we na ons heengaan van de aarde de rozen alleen; het kruis blijft liggen vóór 't hek van 't kerkhof, — als uitgediend! O! wat een gedachte is dat voor ons, menschen, die hier vaak in lichaam en ziel zooveel hebben te lijden, — wat een gedachte, dat dáár dan alle wonden genezen zullen zijn, ja, dat alle litteekens verdwenen, en alle tranen zullen afgewischt zijn! In waarheid, van de hope op zóó iets mag wel worden gezongen: *Die hoop moet al ons leed verzachten; komt, reisgenooten! 't hoofd omhoog! voor hen, die 't heil des Heeren wachten, zijn bergen vlak en zeeën droog.* ²⁾ De liefde doe ons wenschen, dat alle beproefden en bedroefden almede in het uitzicht op den hemel verzachting van hun leed mogen vinden, en doe ons pogen, waar wij kunnen, om ongelukkige harten vatbaar te maken voor 't geluk van *die* hoop. Maar dan wenschen wij dit voor ons zelve dan ook, dat, wanneer de moeite des levens ons zwaar valt en de strijd des levens ons pijn doet, ook deze gedachte ons tot troost moge wezen: in den hemel zal het lijden geleden en alle tranen zullen afgewischt zijn!

Eene toekomst te zien, die van leed zal bevrijden,
Is vermind'ring reeds nu van het leed, dat we lijden.

Gez. CLXXXI: 1.

Jez. LVIII: 8.

I Petr. I: 3—5.

Rom. VIII: 17^a.

En indien wij kinderen zijn, zoo zijn wij ook erfgenamen; erfgenamen van God en medgērfgenamen van Christus.

---

1) De Génestet.

2) Gez. CLXXXIX: 6^a.

Als wij kinderen Gods zijn, dan hebben we nog iets te wachten, en veel; namelijk: de zaligheid en de heerlijkheid, die het deel werd van Christus. En als wij kinderen Gods zijn, dan *gevoelen* wij, dat we zoo iets te wachten hebben na onzen dood. Immers, wij komen, met Christus in verbond staande, immer nader tot God; zoo ervaren we, dat we hoogerop komen, dat we vooruitgaan, — steeds nader bij God, en daardoor steeds bij vermeerdering zalig. Maar dan is het gansch natuurlijk, als we aldus overleggen: zou God mij zoo geschapen hebben, dat ik vooruitgaan kan in 't leven der gemeenschap met Hem en in 't genot dus ook van het heil, dat daarmee is verbonden, en zou dan de dood daaraan een eind komen maken voor goed? Is God een vader, die tot zijn kind zegt: kom, geef mij een kus! en die dat kind, als het op zijne knieën geklommen is, om den kus hem te geven, op eens van zich afstoot en tegen de steenen verplettert? Zond God den Christus mij te ontmoet, opdat die me op eene lichte en prachtige hoogte zou brengen, maar op eene hoogte, waar ik dan af moet storten in de zwarte en akelige diepte van 't Niet? Neen! in het gevoel, dat ik *kind van God* ben, ligt tegelijk het gevoel, dat er eene toekomst voor mij zal opengaan, waarin ik heil zal beërven, hetzelfde heil, dat na het kruis en de doornen der aarde, het deel van mijnen Heiland werd. Een grootsch gevoel, voorwaar! en van een grootsche zaak! Ja! grootsch is die opklimming van het plantenleven af, waarmee ons aanzijn begon, door het dierlijk leven heen, dat het leven onzer eerste jeugd is geweest, tot het ware menschenleven, en dan, nog verder, tot het leven van den heiligen hemeling. En grootsch bij uitnemendheid blijft deze gedachte: 'k heb met de dieren meê gegeten, 'k heb met de kinderen meê gespeeld, 'k heb met de menschen meê gezwoegd, en 'k zal met de Engelen meê het gouden harpkoord roeren! — Nu, die gedachte: na dit leven vind ik de heerlijkheid des hemels, — die gedachte is *gevoel* in de borst van wie gevoelen, dat ze kinderen zijn van God. •

Die kind zich voelt van God, voelt innig en gewis,
Dat hem een eeuwig heil door God gewaarborgd is.

Gez. CLXXXVII: 1, 2.

Ps. CII: 1, 2.

Joh. XII: 27, 28^a.

Ps. CXV: 3^b.

God doet al wat Hem behaagt.

Menigmaal echter behaagt òns niet, wat God doet, en dan roepen we Hem aan: Heere God! maak het anders!— Is dat goed van ons? Daar zijn er, die zeggen: als gij in nood verkeert en dan om afwending bidt van 't gevaar, of als gij lijden torscht en dan ontheffing vraagt van uw' last, dan handelt gij geheel verkeerd, want God doet wat Hem behaagt, en verplooit Zijne plannen niet naar uwe begeerten. Wat zullen wij daarop zeggen? Wij zullen beginnen moeten met toe te stemmen, dat God Zijne plannen niet omwerkt naar het door òns geuite verlangen, ja! we zullen nog een stap verder kunnen gaan en verklaren, dat zulk eene omwerking voor ons ook niet wenschelijk zou zijn, want Gods gedachten zijn hooger en beter dan onze gedachten. Maar of daarom het gebed in nood of bij smarte veroordeeld moet worden? Zeker niet. 't Is zoo natuurlijk, vooreerst, dat iemand, die pijn voelt, een schreeuw geeft of kermt. Zoo is het een gansch natuurlijke en onweêrstaanbare drang, die 't *gods-dienstig* gemoed er toe aandrijft, om te schreeuwen of te kermen *in de richting naar God*. En als het waarlijk *gods-dienstig* gemoed zoo iets doet, dan zal het nooit, met Jezus, zeggen: *Vader! laat dezen drinkbeker van mij voorbijgaan!* ¹⁾ of het zal òdk, met Jezus, voorop zetten: *Indien het mogelijk is,* ¹⁾ en laten volgen er op: *Doch niet, gelijk ik wil, maar gelijk Gij wilt.* ¹⁾ En, heeft alzoo het gebed van den vrome

---

1) Mtth. XXVI: 39.

het onredelijke en onheilige *doel* niet, om Gods wil naar eigen zin te verbuigen, dit zal daarentegen 't *gevolg* er van wezen, dat eigen zin zich beter schikt naar Gods wil. De lijder van Gethsemane staat dáár ten bewijze, dat door 't gebed de kracht wordt verdubbeld, al gaat het kruis ook niet weg. — Maar doet God dan nooit naar 't gebed dat wij slaken? Ja wel, maar niet als ons bidden niet overeenkomt met het door Hem verordende plan. Maar dan zou de uitkomst, als die eenmaal in Zijn plan lag, verschenen zijn, ook zonder ons bidden. — Toegestemd; — maar die redeneering zal nooit de natuur van het vrome gemoed zóó verkrachten, dat het in zijne smarten niet zal schreeuwen tot God, en ook nooit de waarheid kunnen omstooten, dat eene uitkomst, na voorafgegaan gebed, tot veel hooger en heiliger dankbaarheid ons harte zal stemmen, dan in ons zijn zou, als er geen bidden voorafgegaan was. Daarom blijve 't woord er staan: *Is iemand in lijden, dat hij bidde!* 1)

Gelijk een stam uit zijne kerven den geur'gen harsdrop vloeien doet,
Zoo komt een bede tot den Vader uit ied're wond van 't vroom gemoed.

Ps. LXXVII: 1, 8^a.

Pred. VII: 9.

Jac. I: 19, 20.

Ef. IV: 26^b, 27.

De zon ga niet onder over uwe toornigheid; en geeft den duivel geene plaats.

Als die les wat meer werd behartigd en betracht, dan hadden we heel wat minder wee op onze aard, heel wat minder vloek en ellende. Dat wij dan, voor ons, naar die vermaning steeds doen. Als 't gebeurt, dat we tegen iemand toornig zijn geworden, laten we niet met dien toorn in het hart blijven loopen, en laten we niet met dien toorn in het hart ons ter ruste gaan leggen; — zoo vonden we dan ook trouwens

---

1) Jac. V: 13^a.

de ware ruste wel niet. Neen! eer de dag aan zijn eind is, moet de wrok uit uw hart zijn, en dan: *sluit uwe borst voor den haat, als uwe deur voor den nacht.* ¹⁾ Doet gij dat niet, o mensch! zie dan toe, want dan *geeft gij plaats aan den duivel*, en als die een tijdlang bij u blijft, bij uw naar bed gaan en opstaan, dan kunnen de gevolgen verschrikkelijk zijn. O! wat al lastering en verwensching, wat al valsheid en verraad, wat al twist en moord zou er zijn vermeden geworden, indien men zich beter gehouden had aan die les, zoo vol wijsheid en liefde: *De zon ga niet onder over uwe toornigheid; en geeft den duivel geene plaats.* Neen! geeft den duivel geene plaats, maar geeft den Christus plaats, den Christus met zijnen geest van zachtmoedigheid, verzoeningsgezindheid en vergevende liefde. Zoo zult gij bevorderen de rust uwer ziel en gij zult vele zonden en ellenden voorkomen. — Komt! gaan wij dan ook heden onzen dagloop beginnen met het voornemen, om tegen het plaats geven aan toornigheid op onze hoede te zijn; maar, mocht soms, ondanks dat voornemen, de toorn in ons opgewekt worden, verdrijven wij dan die gevaarlijke stemming maar weêr zoodra mogelijk; gaan wij er in geen geval den nacht mede in; de duivel mag niet binnen onze woning zijn, als wij het nachtslot doen op de huisdeur. Wel hem, die, als zijn huis door hem gesloten wordt 's avonds, mag denken: 'k heb geen wrok tegen iemand, hier binnen of buiten, en aan allen kan ik met liefde eene plaats geven in mijn avondgebed.

God! geef mij, dat geen toorn in mijne ziel ontsta,
Of dat hij, eens ontstaan, ook aanstonds weêr verga.

Gez. LXXIII: 6, 12.

Amos V: 14^a.

Joh. VI: 48.

Joh. VI: 57^b.

Die mij eet, zal leven door mij.

---

1) Tegner.

Wat doen wij eigenlijk, als we iets *eten*? Dan nemen wij iets in ons op, hetwelk door onze innerlijke bewerktuiging zóó wordt omgezet en verwerkt, dat het, althans grootendeels, de bouwstof wordt, waaruit nieuw bloed, nieuw vleesch, nieuw gebeente zich vormt. Derhalve wordt datgene, wat wij *eten*, een deel van ons zelve; en zoo houdt het ons leven in stand. Indien men dus een beeld wil geven van innige vereeniging, dan is inderdaad dat aan *het eten* ontleende beeld daartoe bij uitstek geschikt. En nu gevoelen wij de strekking dan ook goed van dat woord: *Die mij eet, zal leven door mij*. Geestelijk moeten we Christus in ons opnemen, gelijk wij lichamelijk de spijs in ons opnemen. En gelijk die spijs zich oplost in, en zich vereenzelvigd met ons lichamelijk leven, zoo moet Christus zich als oplossen in, en vereenzelvigen met ons geestelijk leven. 't Is niet anders, ten slotte, dan wat Paulus gezegd heeft: *Ik leef, doch niet meer ik; maar Christus leeft in mij*.¹⁾ Eindelijk, ook dit nog: gelijk het nemen van spijs het stoffelijk leven in stand en in bloei houdt, zoo waarborgt het in ons opnemen van Christus 't bestaan en den bloei van het leven des geestes. De ervaring toont dan ook duidelijk, en in menigvuldige proeven, dat, hoe minder een mensch in zich opneemt van Christus, des te minder frischheid en kracht in zijn gemoedsleven woont; en, ook omgekeerd, dat, hoe meer een mensch in zich opneemt van Christus, des te meer zijn gemoedsleven gezond wordt en sterk. Dus, dat moeten we doen: Christus in ons opnemen. Hij heeft immers gezegd: *Die mij eet, zal leven door mij*. Velen, die naar hem zich noemen, doen als of hij gezegd had: die over mij redeneert en twist, zal leven door mij. Maar dat is geheel en al mis. Redeneeren en twisten over eene spijs, dat voedt niet; maar eten; — redeneeren en twisten over eene medicijn, dat geneest niet; maar innemen. Ook redeneert men beter en twist men minder, of in 't geheel niet, over spijs en medicijn, wanneer het eten en innemen vooraf-

---

1) Gal. II: 20^b.

gegaan is, dan wanneer men dat nog na heeft gelaten. Wij willen 't onthouden, en wij willen trachten en blijven trachten, het Christusleven in ons op te nemen, alzóó, dat het steeds meer óns leven worde.

Het Christusleven, in 't onze vloeiend,
Dat maakt in waarheid het onze bloeiend.

Gez. XXXVI: 4.

Ps. CXIX: 9—12.

Hand. XVII: 10, 11.

Hand. VIII: 28^b.

Hij las den profeet Jezaia.

Dat deed de ons bekende hoveling van Candace, die door Filippus gedoopt werd. Doen wij het óók nog? Lezen wij óók nog in Jezaia? En in Mozes, Job, de Psalmen, de Evangeliën, de Brieven? In één woord: lezen wij nog in den Bijbel? Zeker wel. Maar velen zijn er, die 't niet doen. Zij wanen, zóó hoog ontwikkeld en zóó fijn beschaafd te wezen, dat de Bijbel zeer verre beneden hen is. Wat toch een mensch een dommen waan kan hebben! Die den Bijbel met minachting aanziet, die heeft zeker een zeer armoedig, of misschien wel in 't geheel geen schoonheidsgevoel; want er zijn stukken in menigte in, die met geen minderen naam dan met den naam *prachtig* mogen worden bestempeld. Die den Bijbel met minachting aanziet, heeft ook geen flauw begrip van 't gewicht, dat voor ons de geschiedenis heeft; want de geschiedenis staat er in van het merkwaardigste volk en de geschiedenis staat er in van de grootste persoonlijkheid uit heel de wereldhistorie. Die den Bijbel met minachting aanziet, hecht dan ook al heel weinig aan de behoeften van 't menschelijk hart; want niet uit te spreken is het cijfer van de menschelijke harten, die, door alle eeuwen heen, uit den Bijbel hun wapen haalden tegen de zonde,

hun balsem voor een zielewond, hun licht bij het graf. Wij doen dus wijs, als we voor die soort van beschaving en ontwikkeling bedanken, die tot minachting leidt van wat er bij de aanblazing van Gods geest is gedacht en geschreven onder de palmen van 't Morgenland. Daar zijn groote gedachten gedacht; daar is eeuwige waarheid geschreven. De beschaving, die dat doet minachten, is eene beschaving, die afschaaft wat er edels en reins in ons is; de ontwikkeling, die dat doet minachten, is eene ontwikkeling, die het godsdienstig gevoel van ons harte uitéénwoelt. Neen! wij willen ons blijven verlustigen en verkwikken en louteren en versterken met den geest, die ons tegenwaait uit de bladen des Bijbels; wij willen in onzen eenvoud bij de meening ons houden, dat er nog heel wat leering en stichting voor ons is te vinden in den omgang met een Mozes, een David, een Jezaia, een Petrus, een Johannes, een Paulus, — in den omgang met Jezus vooral. Wij nemen onzen Bijbel dus meê op de reis door het leven, en wij hopen er ons nog eens iets uit te laten voorlezen, als wij op het punt zullen zijn van over te gaan tot een ander leven dan dit.

Wanneer ik licht en troost en sterkte en vrede zoek,
 Ontsluit ik nooit vergeefs het oude Bijbelboek.

Ps. CXIX: 8.

Ps. XII: 2—4.

I Thess. II: 5.

Spr. XXIX: 5.

Een man, die zijnen naaste vleit, spreidt een net uit voor diens gangen.

Dat is altijd waar; — òf de vleier vleit, om den gevleide in een of ander opzicht te verschalken, en spreidt hem dus in dien zin een net; òf hij vleit, zonder een zelfzuchtig doel, alleen uit aardigheid of uit beleefdheid; — maar in dit, zoowel als oock in dat andere geval, spreidt hij hem

weêr in deze beteekenis een net, dat hij zijne ziel in verzoeking brengt, om aan ijdel zelfbehagen toe te geven en aan dwaze hoovaardij. Met het oog op deze waarheid mogen wij wel dat woord ons herinneren: *Een welgezind man maakt de menschen klein, en dan worden ze groot; maar een vleier maakt de menschen groot, en dan worden ze klein.* 1) Zoo moge dan ieder onzer van vleierij zich onthouden. Iemand prijzen, dat kan te pas komen, maar iemand vleien, dat komt nooit te pas. Er loopt altijd onoprechtheid onder, aan de zijde van hem, die het doet, en er is altijd gevaar aan verbonden, aan de zijde van hem of haar, die er 't voorwerp van is. Vele karakters, waar veel goeds in was, zijn door vleiers bedorven. Dus, vleiers willen wij niet zijn. — Maar als wij nu vleiers ontmoeten, als wij door anderen worden gevleid, wat dan? Een beroemd kanselredenaar 2) werd eens door een zijner bekenden uitbundig geroemd, met de betuiging, dat hij onvergelykelyk schoon had gesproken, en zoo al meer; *Zwijg maar stil*, sprak de gevleide, *want hetzelfde heeft Satan mij ook al gezegd.* Dat was voor den vleier niet vleiend; trouwens, de wenk ligt er in, dien ook wij behartigen moeten: sluit voor de buitensporige verheffing van uwe bekwaamheden of deugden oogenblikkelyk het oor, want zij is niet goed voor u, neen! zij is uit den booze. — Alzoo, dat ook voor den dag van heden weêr met ons genomen, dat wij voor de gangen van anderen een net spreiden, wanneer wij hen vleien, en dat anderen een net voor onze gangen spreiden, wanneer ze vleiers zijn voor ons.

Als hij, die iemand vleit, daardoor een net hem spreidt,
Vlei dan een ander niet en wees niet gaarn' gevleid.

Gez. IX: 5^a, 6.

I Kron. XVI: 28, 29^a.

Mtth. V : 9.

Exod. XX: 7.

Gij zult den naam des Heeren uws Gods niet ijdelijk gebruiken; want de Heer zal niet onschuldig houden, die Zijnen naam ijdelijk gebruikt.

---

1) Claudius.

2) Massillon.

Dat verbod, oorspronkelijk tot Israël gericht, is, helaas! in de Christenwereld nog niet overbodig. Om nu maar niet eens te gewagen van het misbruik van Gods naam tot vervloeking van zich zelve of anderen, — wat komt dan toch nog menigmaal een gebruik bij ons voor van Gods naam, dat met alle reden *een ijdel gebruik* is te noemen. Bij uitingen van schrik of van verwondering of van medelijden, en zoo meer, wordt telkens Gods naam onnadenkend gebruikt, en die naam wordt veelvuldige malen ingevlochten in de meest onbeduidende, ja! in onheilige en lage gesprekken. Mensch! moet gij zóó den naam gebruiken van God, — een naam, dien de Seraf niet uitspreekt dan met omvleugelde slapen? God, — dat is de naam immers van dat oneindig en hoogheerlijk Wezen, dat de *alfa* is en de *omega* der schepping, dat de ziel is van de wereld der stof, dat de Geest is van de wereld der geesten, en dat van een ontoegankelijk licht is omgeven, — voor menschen en Engelen de groote Onbegrepen, en enkel door zich zelf gekend. En met dien naam beuzelen wij, en met dien naam spelen wij, en met dien naam morsen wij, — wij, stervelingen, die zoo klein zijn, wij, zondaren, die zoo onrein zijn, — voorwaar! 't is geen wonder, dat de Heer *niet onschuldig zal houden, die Zijnen naam ijdelijk gebruikt*. Deze waarschuwing ga dan voor ons niet verloren, maar steeds worde door ons dat ijdel gebruik van den naam des Heeren vermeden, en in anderen bestreden, en nooit kome ons die hooge en heilige naam op de lippen, dan met eene trilling van ontzag in de ziel. Juist dan, als we gewoon zijn, met ontzag God te noemen, hebben wij reden, om ook vertrouwen in 't harte te hebben, bij het noemen van Zijn naam.

Die telkens 's Heeren naam in zijn gesprekken weeft,
Bewijst, dat zijne ziel voor God geen eerbied heeft,
En maakt den eerbied dood, die nog in and'ren leeft.

Ps. XCVII: 1, 2, 6, 12.

I Tim. II: 3, 4.

Pred. VII: 10.

Zeg niet: Wat is er, dat de vorige dagen beter geweest zijn, dan deze? Want gij zoudt naar zulks niet uit wijsheid vragen.

Denkelijk bedoelt de Prediker dit: als 't u tegenwoordig niet zoo goed gaat, als vroeger, berust daar dan in, en ga niet spijtig en wrevelig zitten mijmeren over 't *waarom*; want dat is niet wijs; het zal u niet baten, maar schaden. Maar zijn woord mag ook wel in eene andere richting door ons toegepast worden. Er zijn, namelijk, menschen, die beweren, dat alles vroeger beter was, dan heden, dat onze dagen, met de dagen hunner jeugd vergeleken, niets dan achteruitgang toonen, althans op zedelijk gebied. Zou dat waar zijn? Laat ons niet vergeten, dat die bewering niet in deze eeuw is ontstaan, maar ook al in vele vroegere eeuwen gehoord is. Reeds hieruit blijkt hare onjuistheid. Want als werkelijk de menschheid gedurende zooveel eeuwen in gestadigen achteruitgang geweest was, dan moesten nu al hare kinderen al booswichten zijn. Neen! de menschheid gaat *vooruit*. En dat kan ook niet anders, omdat God aan het roer zit van de wereldgeschiedenis. Maar waren er dan hier en daar in vorige tijden niet goede gewoonten of eigenschappen, die nu in verval zijn? En zijn niet tegenwoordig sommige ondeugden en gebreken heerschende, die in vorige tijden niet heerschten? Zeer zeker. Maar geen wijze beweert ook, dat de menschheid vooruitgaat in alle opzichten te gelijk, en zonder eenige afwijking ter rechter hand of ter linker. Iedere tijd, ook de onze, heeft zeer groote gebreken en zeer vuile zonden, en iedere tijd, ook de onze, vertoont in menig opzicht bedroevende afwijking van dit of dat ware en goede, wat in een vorigen tijd wel eens beter betracht werd. Maar ook, onze tijd geeft daartegenover vele proeven van een veredeld zedelijk gevoel, van eene meer zuivere en verhevene menscheijkheid, dan vorige eeuwen ons te zien kunnen geven. En, als wij eens op eenmaal, uit deze

eeuw werden overgeplaatst in de toestanden van twee, drie, vier eeuwen vroeger, dan zouden wij voelen: dat is achteruitgang. Daarom, nog eens, de menschheid gaat vooruit; — wel niet in eene rechte lijn, wel niet zonder beangstigende zwenkingen naar rechts of naar links, maar toch ten slotte, als 't laveerende vaartuig, vooruit. Gelukkig hij, die dat erkent. Want die geeft den Bestuurder der wereld de eer, die Hem toekomt; die levert ook tegen den Christusgeest geene aanklacht van onmacht in, en die wordt geruggesteund door *het geloof* en *de hope*, als hij tracht meê te werken, om de menschheid te brengen *vooruit*.

Als Gods bewind en ook Gods Christus iets beduidt,
Dan moet de menschheid wel, wát soms haar loop nog stuit',
Vooruit, en nog eens weêr, en altijd meer vooruit.

Het gebed des Heeren : vs. 3.

Jez. XXXV : 3.

Luc. XVI : 10.

Col. III : 23^a.

Al, wat gij doet, doet dat van harte.

Bepaaldelijk tot *dienstknechten* zijn die woorden gericht. Nu, vooral in het leven der dienstbaarheid komen dan ook dikwijls dingen voor, om te doen, die een mensch, als hij zijne vrije keuze had, niet zou doen. Maar eigenlijk is *ieder* leven, in meerdere of mindere mate, een leven van dienstbaarheid; niemand kan altijd-door en in alles uitsluitend aan zijne vrije keuze zich houden; iedere stand en iedere betrekking brengt verplichtingen mede of roept tot verrichtingen op, die men, als men volkomene vrijheid van kiezen had, liever onvervuld zou laten. En het is met het oog op zulke verplichtingen of verrichtingen, dat voor *iedereen* deze woorden te pas kunnen komen: *Al, wat gij doet, doet dat van harte*. Een goede raad; 't is een raad, waarvan de opvolging ons den arbeid veraangenamen zal en verlichten;

de tegenzin bindt ons groote stukken lood aan de voeten, maar de gewilligheid hecht vleugels aan onze enkelen vast. — Ja, maar, wat is het middel, om tot het opvolgen van dien raad ons te stemmen? Hoe komen wij er toe, om *van harte* iets te doen, wat wij eigenlijk, ronduit gezegd, vervelend, onaangenaam vinden? Wij moeten gevoelen, dat het God is, die den stand of de betrekking, waarin wij leven, ons aanwees, met al de lusten, maar ook met al de lasten, die daaraan zijn verbonden, en dat wij, ten slotte, dus *in dienst zijn* bij God. Welnu, als wij dat maar gevoelen, dat we in dienst zijn bij God, bij God, die zoo wijs is, dat Hij niets onnoodigs ons oplegt, bij God, die zoo goed is, dat Hij met alles ons waarachtig welzijn bedoelt, dan wordt daardoor ook het geringste werk in onze schatting verhoogd en geadeld, en dan arbeiden wij ook aan het minst aangename werk met blijmoedigheid voort. Ook zijn we dan tegen die onverstandige wispelturigheid gevrijwaard, die nu eens in *dit* geen behagen vindt, en dan weêr in *dat* niet, en daarom in gestadige verplaatsing en verandering heil zoekt. Er is geen plaats, die geen last heeft; er is geen verandering, die alle wenschen bevredigt. Dus, laat ons wijzer zijn en beter, en steeds met stipte trouw al, wat ons werk is, doen, gewillig gemaakt door die immers even ware, als vrome gedachte: wanneer ik mijn werkkring beschouw als een werkkring, door God mij beschikt, dan zou 't mij leelijk staan voor God, als ik hetgeen daarin voor mijne rekening komt, om te dōen, niet deed, of niet *van harte*.

Te minder behaagt ons ons werk en ons lot,
Hoe meer we vergeten de schikking van God.

Gez. XIX: 4.

Jez. LV: 2^a.

Mtth. VI: 19—21.

Col. III: 2.

Bedenkt de dingen, die boven zijn, niet die op de aarde zijn,

't Zou onverstand wezen, indien wij deze vermaning alzóó verstonden, als of zij bedoelde, dat men *uitsluitend* aan de dingen des hemels moet denken, en dus *volstrekt* geen acht geven op de dingen, die behooren tot de aarde. Neen! de beteekenis is deze: leeft voor het hemelsche, en niet voor het aardsche; dat is: stelt het hemelsche, en niet het aardsche, als het eigenlijke doel van uw streven u voor. En zoo zal 't ook wel behooren. Maar dan doen vele menschen wat niet behoort, want vele menschen, — indien we niet moeten zeggen: de meesten, — stellen wel degelijk het aardsche, zoo als hun roem, hun voordeel, hun gemak, en zoo meer, tot het doel, bij uitnemendheid, van hun denken en handelen. 't Is te hopen, dat wij ons zelve niet betrappen op geestverwantschap met zulken. 't Is te hopen, dat wij, bij ons werken en genieten voor en van de aarde en 't aardsche, als hoofddoel ons blijven voorhouden het hemelsch bestaan. Dan handelen we, waardig der natuur, die ons God heeft gegeven, en die hare bestemming niet heeft in het zand van het kerkhof; dan betoonen we ons discipelen van een Meester, die altijd van het Vaderhuis sprak, naar het Vaderhuis wees, en ons naar 't Vaderhuis voorging; dan zoeken we steeds te vernijden, wat onze geesteswieken bezoedelen en ontzenuwen zou; en dan bemerken we, als het eens voor ons gedaan is met de aarde en 't aardsche, dat we niet vergeefs hebben geleefd en gewerkt hier beneden, maar dat we bloemen en vruchten bijéén gebracht hebben, die de Dood ons niet ontnemt. Daarom, laat ons over de aarde gaan met het oog naar den hemel, en laat ons alles, wat wij hier genieten en lijden en ontmoeten en doen, in verband brengen met onze hoogere bestemming, en zóó aanwenden, dat wij winst er van meê kunnen dragen, den Dood voorbij, den hemel in. 't Geloof in Christus zal ons helpen, omdat het zijnen geest ons meêdeelt; en die geest wendt het oog en 't hart gedurig van deze aard ten hemel, en drijft ons uit de groote schare, die 't stof vergoedt hier, in de laagte, gedurig naar den bergtop heen. 't Geloof doet u reeds vóór den dood in de and're wereld leven. 1)

---

1) Gellert.

Slechts ten deele is de mensch voor deze aarde bestemd;
 't Is een dwaas, die geheel aan deze aarde zich klemt.

Gez. CXLVIII: 2.

Ps. CXXXIII: 1—3.

I Cor. XIII: 4, 5.

Rom. XII: 15.

Verblijdt u met de blijden; en weent met de weenenden.

Als het woord *liefde* de gezindheid uitdrukt, die jegens onze naasten in ons harte moet zijn, dan volgt daar ook noodwendig uit, dat wij ons verblijden moeten met de blijden, en met de weenenden weenen. De liefde immers is van nature geneigd, ja! gedrongen, om deel te nemen in hetgeen anderen weêrvaart, zich te verplaatsen in den toestand, waar zij in verkeerren, en met hen te gevoelen hun lief en hun leed. Naar dezen maatstaf berekend, ach! dan is onze liefde nog gebrekkig en zwak. Ons medelijden met lijdenden gaat dikwijls niet diep; wij verzuimen dikwijls, met het oog op hun lot, tot ons zelve de vraag te richten: als *ik* dat eens was? en zoo zien wij dan ook dikwijls hen aan, zonder weêrpijn van hun pijn te gevoelen. En toch, — de meesten onzer hebben het toch nog verder gebracht in het deelen in anderer smart, dan in het deelen in anderer vreugde; voor de meesten onzer is het weenen met de weenenden minder moeilijk, dan het blij zijn met de blijden. Zelfs doet het verschijnsel menigmalen zich voor, dat iemand, die een ander in zijn ongeluk getrouwelijk en deelnemend bijstaat, dien andere vijandig gaat aanzien, als 't ongeluk vervangen is door voorspoed en bloei. In den aanblik van eens anders voorspoed en bloei ligt de verzoeking tot benijden, en die verzoeking is blijkbaar ons dikwijls te machtig, en wij missen dan die liefde, die zich hartelijk in 't geluk van den naaste verheugt. Mocht dat anders worden! Mocht ons hart meer naar dat edele en ruime Christushart gaan gelijken,

dat, door 't gevoelig snoer der liefde, aan alle harten was verbonden en deelde in hunne vreugd en smart. Mochten wij' alzoo voortaan geen lijder ontmoeten, zonder iets en veel te gevoelen van het wee, dat hem grieft, en tevens dat andere, dat moeilijker deel van den plicht der liefde betrachten, en ons hartelijk verheugen in den voorspoed des broeders, zelfs al is òns in die mate geen voorspoed beschoren, en in de eere van den naaste, zelfs al valt òns geene eer in die mate te beurt. Dat is edel en schoon. Natuurlijk; want het is liefde. En de liefde is uit God.

De liefde voelt des naasten vreugd, zoowel als zijne smart,
En lacht het vroolijk harte toe en troost het treurend hart.

Gez. LXIX: 4.

Ps. XXXVII: 37.

Openb. VII: 9, 10.

Luc. XX: 38^b.

Zij leven Hem allen.

Zij leven Gode allen, zegt Jezus van de rechtvaardigen, die heengegaan zijn. En in die vier woorden liggen drie groote gedachten. *Zij leven*. Hun weggaan van de aarde was geen verzinken in 't Niet; zij zijn blijven bestaan, al zijn ze hier niet gebleven; waar de Dood hen tegenkwam, daar was niet het eind van hun weg, maar daar hing slechts over hun weg, in de breedte, eene zwarte gordijn; de weg loopt door, en is achter die gordijn veel lichter en schooner, dan hij aan dezen kant zijn kon. *Zij leven Gode*. Dat deden ze hier ook al, en daar lag ook hier reeds hunne kracht, hunne vreugd, hunne hoop, hunne zaligheid in; maar dat liet hier toch nog steeds zeer veel te wenschen over. Dáár doen ze 't beter, dáár doen ze 't goed; en juist dientengevolge is dáár hunne zaligheid rein, door geene ontrouw ooit besmet, door geen zelfverwijt ooit troebel. *Zij leven Gode allen*. Wat

een gelukkige maatschappij moet dat daar zijn, in den hemel, — zoo'n maatschappij, waarvan al de leden Gode leven, waarvan dus alle leden, èn door eigene zaligheid te gevoelen, èn door de zaligheid van anderen te aanschouwen, tot dankbare verheerlijking gedreven worden van hunnen God; zoo'n maatschappij, waarvan alle leden door de heiligste en innigste liefde aan elkaâr zijn verknocht, omdat ze allen altijd over en weêr kunnen zeggen: Uw God is mijn God! — O! als wij vrome vrinden of onschuldige kinderkens hebben begraven, en nog wel eens het plekje bezoeken, waar wij ze hebben gelegd, wat is het dan heerlijk, dat we daar als het ware de stem van den Heiland hooren ruischen door 't loover: wees niet te droef; ze zijn niet dood; *ze leven Gode allen!* En als wij zelve eens zullen zijn afgetreden van het tooneel dezes levens, wat zal het dan een lavende drop zijn voor de neêrgebogene zielen, die om ons zullen treuren, — als zij recht hebben tot die gedachte, dat wij dan tot de overgelukkige kringen dergenen behooren, die allen Gode leven, met eeuwige liefde en trouw. Zij ons leven dan zóó, door 't geloof in den Heer, dat die ons na zullen staren, grond mogen hebben, om ook òns voor hun zielsoog te brengen, als zij denken aan die *grootte schare, die niemand kan tellen, uit alle natiën en geslachten vergaderd,* ¹⁾ die lofzingend jubelt *voor den Troon en voor 't Lam.* ¹⁾

De kroon, die 't vrome leven heeft,
Is 't leven, dat de hemel geeft,
Waar alles, alles Gode leeft.

Gez. CXCI: 8, 9.

Ps. XXIX: 11.

Joh. XIV: 27.

Mth. XI: 28.

Komt herwaarts tot mij, allen, die vermoeid en belast zijt, en ik zal u ruste geven.

---

1) Openb. VII: 9.

Dat zijn liefelijke woorden, bekoorlijk als een zonneshijn in de koû van den winter, zacht en malsch als de dauw op het uitdrogend gras. En, o! hoevelen hebben reden, om op te zien bij die woorden; hoevelen hooren in die toespraak: *vermoeiden* en *belasten* hunnen eigenen naam! Heil hun, als zij meer doen dan alleen even opzien, heil hun, als zij werkelijk gevolg aan die noodiging geven van den *Christus Consolator*, — van Christus, den *Vertrooster*: *Komt allen tot mij!* Ja, want hij geeft rust. Als wij tot hem gaan met herinneringen, die ons pijn doen, met ervaringen, die ons bedroeven, met bekommelingen, die ons beklemmen, en als wij met ons zuchtend hart en onze natte oogen aan zijne voeten gaan zitten, en gedachten wisselen met hem over de smart, die ons grieft, dan gevoelen wij, dat zich ons geloof aan de wijsheid en liefde van onzen Vader in de hemelen versterkt; dan ontdekt onze blik, dat er nog zooveel goeds is tusschen datgene in, wat wij gewoon zijn, kwaad te noemen; dan ontwaakt in ons de hoop, dat òdk hetgeen ons treuren doet, ons mede zal kunnen werken ten goede, en dan maken de weldadige gezindheden van onderwerping en vertrouwen zich plaats in ons harte, en het morrende zuchten wordt kinderlijk bidden, en dat bidden loopt uit in den zangtoon des vredes: *O, mijn ziel! wat buigt ge u neder? Waartoe zijt ge in mij ontrust? — Hoop op God, sla 't oog naar boven; ik zal God, mijn God, nog loven.* ¹⁾ — En als wij komen tot den Heer, en verkeeren met hem, terwijl het besef van schuld en 't gevoel van zondigheid en zedelijke zwakte ons kwelt, dan spreekt hij bemoedigend met de woorden ons toe: houd u bij mij, zoo zult gij al vaster gelooven en al dieper gevoelen, dat ook die schuld en zonde u niet kan scheiden van de liefde des Vaders, en dat er in de schaduw mijns kruises geen vrees is voor een vonnis van God; en bovendien ervaart uw ziel, dat zij, door mijn geest geraakt, immer sterker wordt en reiner. — Ziet! zoo geeft de Heiland ons rust, als wij vermoeid en belast zijn. En, is die rust hier nog nooit volmaakt en nog nooit geheel en al tegen

1) Ps. XLII: 7.

stoornis gevrijwaard, hij legt ons de woorden der hoop in den mond: *Ons arme hart, door leed en lusten gefolterd dag aan dag, komt na zijn laatsten slag toch tot het ware rusten.* ¹⁾

In Jezus' nabijheid wordt onrust tot rust,
En vreezen tot hopen en matheid tot lust.

Gez. LI: 6.

Job. XVI: 22.

Mth. XXIV: 42.

Gen. XLVII: 8^b.

Hoevele zijn de dagen der jaren uws levens?

Zoo vroeg Farao aan Jozef's ouden vader, toen deze tot hem geleid en aan hem voorgesteld was. Maar 't kan goed zijn, dat wij van tijd tot tijd die vraag ons zelve zoo eens voorleggen. En waarom? Wel, het zal ons de gedachte doen richten op de waarde van den tijd en op de hooge eischen en de ernstige beteekenis des levens. Zijn wij in de levenslente, dan zal het antwoord op de vraag: hoe oud zijt gij? ons herinneren, dat het nu de tijd is der bloesems, en ons ook doen onderzoeken, of waarlijk onze ziel in bloei staat, en zóó in bloei staat, dat er een voorspelling van gezonde vruchten in ligt. Verkeeren wij midden in den zomer des levens, dan zal het antwoord op de vraag: hoe oud zijt gij? ons herinneren, dat wij nu met volle kracht moeten werken, want dat geen toeneming, maar afneming, in de toekomst ons wacht. Bevinden we ons in den herfst des levens, dan zal het antwoord op de vraag: hoe oud zijt gij? ons herinneren, dat er nu de tijd der rijpheid moet wezen, en dat er thans wat in te zamelen moet vallen, zal de winter ons niet bezoeken met armoê en nood. En is de winter voor ons reeds gekomen, dan zal het antwoord op de vraag: hoe oud zijt gij? ons herinneren, dat alles voor ons achtereenvolgens af is geloopt, en dat

---

1) Molster, naar Ulysses van Salis.

dit akelig moet heeten, tenzij wij in 't bezit zijn van vruchten des levens, en uit bloesems, niet van de aarde, maar ons als te gemoet waaiend uit de lente des hemels, een krans ons vlechten om 't grijze haar. — Maar bovendien in welk tijdvak des levens we ons mogen bevinden, ons allen zal het antwoord op de vraag: hoe oud zijt gij? ook aanleiding kunnen geven tot deze gedachte: ben ik al zóó oud, en toch op den weg der vorming voor den hemel nog niet verder dan nu? in die twintig, veertig, zestig jaren niet verder? En dat zal gelijkelijk tot ootmoedige schaamte over het verzuimde ons brengen, en tot ijver, om nog in te halen wat door ons werd verzuimd. En voorts zal ook bij ons allen, 't zij wij al lang of nog maar kort deze aarde betraden die vraag: hoe oud zijt gij? deze andere gedachte nog op kunnen wekken: hoe oud ik ben, dat weet ik; hoe oud ik worden zal, dat weet ik niet; mogelijk liggen er bij God voor mij nog tientallen jaren beschikbaar, maar mogelijk ook slechts weinige maanden of dagen. En dit denkbeeld zal ons gevoelen doen: iedere dag heeft zijn waarde, — en ons de roepstem doen hooren: er gaan jonge, zoowel als oude dooden, onder de aarde; sterveling! wees elk uur bereid!

Vraagt ge af en toe u zelve, hoe oud ge nu al zijt,
Dan hoort ge ook telkens weder: doe voordeel met uw tijd!

Gez. LXXXII: 13, 14.

Job XXII: 21—23.

Fil. II: 8, 9.

Joh. IV: 34.

Jezus zeide tot hen: Mijne spijs is, dat ik doe den wil Desgenen, die mij gezonden heeft, en Zijn werk volbrengende.

Men kan een gebod naleven uit nooddwang of om bijoogmerken; maar men kan ook een gebod naleven met lust en met liefde. Deze tweede manier is natuurlijk edeler en beter, dan die eerste. En, indien er sprake is van geboden

Gods, dan is eigenlijk die tweede manier, dat betrachten van 't gebod *met lust en met liefde*, de eenige eigenlijke en echte gehoorzaamheid. Die eigenlijke, echte gehoorzaamheid, tegenover God, was ten volle aanwezig in Jezus. Wat zich in zijn rein gemoed, in zijn ongeschonden geweten, als gebod van zijnen Zender en God openbaarde, dat was niet enkel wet voor hem, maar dat was dan tevens zijn lust, het was, — dat waren zijne woorden, — zijne *spijs* aan den wil van zijn God te voldoen. Gelijk het lichaamsleven behoefte aan spijs, en gedurig dan ook weder verlangen naar spijs heeft, en zich verkwikt en gesterkt voelt, als 't weêr spijs in zich op heeft genomen, — zoo had de groote ziel van Jezus behoefte aan 't volbrengen van den wil van zijn Vader, en zoo had hij dus ook verlangen er naar en verkwikking er van. Dat heeft zijn mond gezegd, en dat hebben zijne daden bezegeld, tot zijn dood toe, die ook eene daad was, — des Heeren grootste en schoonste daad. Welnu, zoo als 't bij Jezus was, zoo moet het bij ons zijn of worden. Ook bij ons moet het behoefte des harten worden, Gods wil te volbrengen; ook voor ons moet het eene *spijs* ja! *de spijs* zijn, aan Gods wil te voldoen. En zoo als het een ongunstig teeken is, in betrekking tot het lichaamsleven, als er geen trek is tot eten, zoo is het een ongunstig teeken, in betrekking tot het geestesleven, als er geen trek is tot het doen van Gods wil. Die daar geen trek toe heeft en geen trek toe krijgt, diens menschen geest is ziek, en wordt zieker en zieker. God beware ons! Wenschen wij dat? Dan veel met Jezus omgegaan. Dat zal ons goeddoen. Dat doet zijnen geest raken aan onzen geest, en dan, voorwaar! dan komt die trek, die verhevene en heilzame trek van 't gemoed tot 't leven naar den wil des Vaders.

Vraag niet slechts, *wat* gij doet,
 Vraag òòk: Doe ik dat *goed*? —
Goed is 't, als 'tgeen gij *moet*
 U *zalig* is en *zoet*.

Jez. LIX: 1^a.

De hand des Heeren is niet verkort.

Vele malen en op velerlei wijzen komt het voor, in ons leven, dat een nood ons beklemt of een gevaar ons bekommert, en dat ons hart daaronder klein wordt, onze hoop ons begeeft. En dan hebben we 't akelig. Eene van de allerakeligste gewaarwordingen is het, te ervaren, dat de hoop ons begeeft; want *de laatste hoop is de laatste kracht*.¹⁾ Hoe zullen wij die sombere en pijnlijke ervaring voorkomen? Onder andere middelen mag ook dit, als middel daartoe, worden aanbevolen, dat wij soortgelijke omstandigheden en toestanden, waaruit wij vroeger gered werden, of waar wij althans nog boven bidden en denken doorheen geholpen werden, ons in 't geheugen terugroepen, en daarbij tot ons zelve zeggen: *De hand des Heeren is niet verkort*. Neen! wat God vroeger kon, dat kan Hij nòg, en dat zal Hij ook nog doen. Hij zal nòg ons uitredden, of, indien Zijne wijsheid niet toelaat, onzen last ons te ontnemen, dan zal Hij toch nog weder ons kracht geven, naar de vracht van ons kruis, indien wij maar in de richting naar Hem onze ziel blijven houden. In waarheid, die gedachte omgordt ons met moed; die gedachte houdt de hoop onzer ziel in het leven. Niet te berekenen is het getal der lijdens en strijders, die al troost hebben gevonden en vrede, kalmte en vertrouwen, in die goede en ware woorden: *De hand des Heeren is niet verkort*. Nu dan, wat hèn heeft gesteund, zal ook òns kunnen steunen. Dat moge zoo zijn. Daartoe vermeerder ons 't geloof in den Heer het gevoel van de liefde des Vaders. Want aan Gods *macht* twijfelen we doorgaans nog al niet; maar wij twijfelen veelal meer aan Gods *liefde*. Dus, als we daar niet meer aan twijfelen, dan kan het niet anders, of onze moed houdt zich staande. Als wij even zeker gelooven, dat Gods hart niet verandert, als dat Gods hand niet verkort wordt, dan blijft

1) Hoffmeister.

dit onze leus, en die leus zal ons lied zijn: *Hij was uw God tot heden toe, en blijft het te aller tijd.* 1) Komt! met die leus, met dat lied, onzen tocht weêr vervolgd, opdat wij weltemoê onzen weg mogen gaan, weltemoê ook bij nacht en bij onweêr. De hope, die aan God zich klemt, zal zeker nooit beschamen.

Die bedenkt, wie God geweest is, bij zijn vroeg're vrees en pijn,
Weet ook, — en dat geeft hem vrede, — wie God verder hem zal zijn.

Ps. XLII: 7.

Spr. X: 19.

Ef. V: 11, 4.

Hand. XVII: 21.

Die van Athene nu allen, en de vreemdelingen, die zich daar onthielden, besteden hun tijd tot niets anders, dan om wat nieuws te zeggen en te hooren.

Menschen, van wie men, bij manier van spreken, zoo iets kan zeggen, waren niet alleen in het oude Athene te vinden, maar ze bestaan nog tegenwoordig in grooten getale, en men vindt ze overal. Wachten we ons voor dezulken; want ten deele zijn ze onbeduidend, en ten deele gevaarlijk. Ja, waarlijk! er is iets zeer onbeduidends in dat azen en jacht maken op het vluchtige nieuws van den dag, en 't is zonde van den kostelijken tijd, dien velen besteden aan het inzamelen en het weêr verspreiden van dat onvruchtbare zaad. Maar bovendien zijn die lieden, die altijd allerlei nieuwstijdingen inwinnen en uitgeven, gevaarlijk te achten. Te los en te lichtzinnig, om goed te onderzoeken, strooien ze waar en onwaar zoo maar blind om zich heen, en, belust op belangstelling voor hetgeen ze vertellen, weêrstaan ze zelden de verzoeking, om 't bericht, dat tot hen kwam, te vergrooten, en op te sieren, en verbreiden ze bij voorkeur het ware of verdichte kwaad van een ander; want, zij weten, juist zóó iets vindt

---

1) Molster, naar Gerhardt.

steeds een begeerig luisterend gehoor. Zoo is menigmaal dat rondloopen om nieuws en met nieuws, hoe onschuldig het oppervlakkig kan schijnen, niets minder dan een vertrappen van die hooge en heilige eischen des godsdienstigen levens: heb liefde voor de waarheid, en heb ook den naaste lief. Daarom, nog eens, wachten wij ons voor die menschen, die altijd wat nieuws willen zeggen en hooren. Maar doen wij dan ook niet, als zij. Er zijn degelijker dingen te doen in het leven; er zijn waardiger dingen te doen voor een mensch. Niet dit moet onze wensch zijn: gestadig iets nieuws te zeggen en te hooren, — maar dit: gestadig iets nieuws te worden, dat is, gestadig te blijven afleggen, wat er nog lafs en laags in ons is, en gestadig in ons te blijven opnemen het schoone en goede, dat nog niet in ons is, althans op verre na nog niet in genoegzame mate. En daar is zóóveel aan te doen, dat er dan voor dat andere bijna geen tijd ons meer overblijft; en dat is heel gelukkig. Wel-aan, ook weêr heden niet veel tijd besteed aan het nieuws van den dag, maar wel aan het brengen van veel nieuws, en dat goed is, in 't harte.

Veel gepraat geeft geen baat, maar het schaadt;
't Is een zaad, waar veel kwaad uit ontstaat.

Ps. CXLI: 3.

Jez. XLVI: 9, 10.

Hand. V: 38^b, 39.

Spr. XXI: 30.

Er is geene wijsheid en er is geen verstand en er is geen raad tegen den Heer.

De geschiedenis heeft menigmaal de waarheid dezer spreuke bevestigd en de ondervinding bevestigd haar nog telkens op nieuw. De Heer wil, dat het licht in de wereld der geesten meer en meer de duisternis en den nevel teruggedrijven zal. Toch zijn er onder de menschen altijd liefhebbers van nevel en duisternis; en met de fijnste listen en het slimste

overleg poogden die dikwijls het doorbreken van 't licht te beletten; maar op zijn tijd brak het door, en wie oogen had, kon lezen aan den helderen hemel: *Er is geene wijsheid en er is geen verstand en er is geen raad tegen den Heer.* De Heer wil, dat de boosheid en de misdaad zullen ten toon gesteld worden. En nu, de boosdoeners en misdadigers mogen nòg zoo zorgvuldig hunne daden bemantelen, en mogen nòg zoo geslepen hunne plannen bewerken, op Gods tijd komt de waarheid, als eene opgaande zon, haar glansrijk aanschijn vertoonen, en bij haar schijnsel is 't te lezen: *Er is geene wijsheid en er is geen verstand en er is geen raad tegen den Heer.* En in vele, vele andere opzichten was en is dit te merken. Daar ligt voor ons de waarschuwing in, dat wij ons nooit onafhankelijk moeten wanen van God, en nooit ons inbeelden moeten, dat ons overleg en onze scherpzinnigheid ons kunnen doen ontgaan, of verhinderen kunnen, wat door den Heer is bepaald. En tevens is hier eene beoediging voor ons harte te vinden. Want hoeveel fijn berekende en sluw gesponnen aanslagen wij in beweging zien tegen het recht, tegen de deugd, tegen de waarheid, — wij zien er met rustigheid en zonder vreeze op neder, als wij bedenken, dat geene wijsheid, geen verstand en geen raad is opgewassen tegen den Heer. Gelukkig, waarlijk! dat het zoo is, dat dus de wereld der menschen niet in de handen der menschen, maar in de handen Gods is; want dat zijn de beste handen. Ziet! die waarheid, dat geene berekening van menschenwijsheid tegen God iets vermag, is de ankergrond voor onze hoop, voor de hoop, die ons zegt, dat geen mensch ons ooit iets zal kunnen doen, wat God niet wil hebben, en dat de zegepraal gewaarborgd is van de waarheid en 't recht.

Bouw op uw wijsheid niet, want Gods raad zal bestaan;
Vrees ook geen menschenlist; God legt haar boeien aan.

Ef. V: 15^b.

Wandelt niet als onwijken, maar als wijzen.

Welke vermaningen voor de oude Efeziërs gepast konden zijn, willen we dáárlaten; maar is zulk eene vermaning voor ons nog gepast? — Laat ons niet op eens *neen* zeggen; laat ons even denken. Een wijze heeft meer op met het wezen, dan met den schijn, en wijdt meer zorg aan zijn *innerlijk*, dan aan zijn *uiterlijk*; wat zich aanbeveelt doordien het goed is, is bij hem meer waard, dan wat alleen hierdoor zich aanbeveelt, dat het de zinnen kan streelen; ook geldt bij hem het eeuwige meer dan het tijdelijke, maar de tijd is hem kostbaar en hij woekert er mede, bedenkende, dat de dagen zeer spoedig voorbijgaan en dat aan zijn tijd zijne eeuwigheid hangt. Ziedaar, — niet een portret, maar — in drie, vier losse trekken eene schets van een wijze. De onwijze vertoont ons, — natuurlijk! — het tegendeel van die schets. Aan den schijn der dingen vergaapt hij zich en hij heeft geen oog voor het wezen; van buiten mooi te zijn is hem veel meer waard, dan van binnen goed te zijn; wat gemakkelijk is of genot geeft, — zelfs, al is 't genot, waar eene hel onder schuilt, die dan ook op haren tijd zich doet gelden, — stelt hij hooger, dan wat waar en schoon, en daardoor de bron is van blijvende vreugd; en hoewel hij den tijd heel wat meer dan de eeuwigheid waard schat, hecht hij toch weêr, door eene wonderlijke tegenstrijdigheid, aan de dagen zijns levens geen bijzondere waarde, en hij morst er mede, zoo zorgeloos, of er geen einde aan kwam. De eerste wijze inval, dien deze onwijze heeft, komt meestal in zijn laatste uur; want dan denkt hij: ik woû, dat ik anders geleefd had. De wijze rekest vooruit op de komst van dat uur, en zoekt in tijds den regel te betrachten: *Leef zóó, als gij bij uw sterven zult wenschen, te hebben geleefd* ¹⁾. —

1) Gellert.

Maar nu wij dan zoo over de zaak hebben nagedacht, nu gevoelen wij, dat er nog vele onwijzen in de wereld zijn, en veel meer dan wijzen. Wat zijn wij? Zijn wij wijs? Zijn wij onwijs? Of zijn wij een mengsel van onwijs en wijs? Hoe het antwoord moge wezen, *deze* wensch blijft gepast: God geve ons immer meerdere wijsheid, God make ons immer meer aan Jezus, die ook bij uitnemendheid *de Wijze* mocht heeten, in ons oordeelen en willen en handelen gelijk.

Enk'le soorten van onwijzen sluit men uit de maatschappij;
Gold dit vonnis *alle* onwijzen, ach! hoe wein'gen liepen vrij!

Ps. CXI: 1, 6.

Jez. LXI: 1.

I Petr. I: 15, 18, 19.

I Cor. VI: 20^a.

Gij zijt duur gekocht.

Welke menschen werden of worden *gekocht*? Met name *slaven* en *krijgsgevangenen*. Wordt nu van ons, Christenen, gezegd, dat wij *gekocht* zijn, dan beteekent dat: vrijgekocht uit eene voor ons drukkende en heillooze macht, te weten: uit de macht der zonde. En hoe komen wij tot die bevrijding? Door Christus. 't Is de macht van Christus' woord en van Christus' geest, waardoor de zondeboeien, die wij dragen, om zoo te zeggen, doorgevijld worden; en in dien zin is het immers Christus, die tot vrijheid ons brengt. Maar waardoor is zijn woord en zijn geest daartoe krachtig genoeg? Doordien het is woord en geest van hem, die zonder zonde was, niet alleen, maar die de Heilige, de volmaakte Rechtvaardige was, en die dat bewees door in alles den wil van zijn God en zijn Vader te doen, tot in den dood, den dood des kruises. Wat wij dus aan hem te danken hebben, dat hebben wij aan zijne ten bloede toe Gode-getrouwe gehoorzaamheid te danken; daarom, hij, die ons gekocht heeft, heeft ons niet voor weinig, maar heeft ons *duur*

gekocht. Zoo is het. Jawel, òdk de leerende, maar toch bovenal de lijdende en stervende Christus is gebleken de macht te zijn, die harten veroverd voor God; en ieder hart, dat voor God is veroverd, is van 't schrikbewind ontheven der zonde, is vrijgekocht. Zijn wij nu, in die beteekenis, vrijgekocht, is de zonde, al grijpt zij ons somtijds nog aan en al werpt zij ons somtijds nog neder, toch onze meesteres niet meer, en zijn wij dus van de meeste en de zwaarste ellende af, die zij haren dieneren berokkent, dan moet, en dan zal ook, dankbaarheid jegens hem ons het harte doorgloeien, die voor de bevrijding der menschheid wilde leven, niet enkel, maar voor de bevrijding der menschheid zich ook kruisigen liet. En met die dankbaarheid aan hem zal dankbaarheid jegens den God, die hem met dezen zegen ons toezond, zich paren. Zoo zij het met ons! Zoo worde het met allen! En zoo klinke in al wijdere kringen het *jubellied der vrijheid* in 't rond, dat tevens het *loflied der dankbaarheid* is voor Christus en den Vader!

O! mocht heel de menschheid den Heiland zich geven,
Die voor hare vrijheid wou leven en sneven.

Gez. L: 3.

Ps. XC: 10.

I Joh. II: 17.

Pred. I: 2^b.

IJdelheid der ijdelheden, — het is al ijdelheid!

Een uitroep, waar een mensch al licht toe kan komen. Wij verheugen ons in gunst en in eere, maar de gunst wendt zich af en de eere vermindert; wij stellen ontzettend veel geluk van dezen of dien toestand ons voor, en die toestand komt, maar brengt ons toch lang zoo veel geluk niet aan, als we ons daarvan voorspelden; wij spannen ons in, om den eenen of anderen wensch tot vervulling te brengen, en als we wanen, dat we er zijn, spat alles,

als een mooie schuimbel, uitéén; wij zwerven rond, maar om daarna bij de onzen een genoeglijke rust te genieten, en bij onze wederkomst *volgen wij hunne voetstappen en we vinden — hun graf*; 1) wij zien vooruit op een tijdvak van jaren, en 't schijnt ons toe, zeer lang te zijn en zeer groote beteekenis te hebben, en *als wij 't doorleefd hebben, is 't ons, of we gedroomd hebben, dat we 't hebben doorleefd* 2). Ziet! bij zulke ervaringen, die gemakkelijk tot honderd en meer konden opgevoerd worden, is 't geen wonder, als we roepen: *IJdelheid der ijdelheden, alles, alles ijdelheid!* Bovendien, wanneer die uitroep door ons wordt geslaakt, dan wordt die nog ten overvloede door de *stoffelijke* wereld, die wij rondom ons hebben, o! zoo krachtig bevestigd. Uit den bouwval van een voormaligen burgt, uit den grafkelder van een uitgestorven vorstengeslacht, niet minder, voorwaar! dan uit het woud, dat door den herfst wordt ontbladerd of uit den bloemenhof, die door den wind is ontlusterd, huilt die doffe, sombere toon: *IJdelheid der ijdelheden!* — Toch moet ons dat niet brengen tot eene eenzijdige, en daardoor onjuiste en onbillijke, levensbeschouwing. Voor den wijze en vrome is niets geheel en al ijdel, maar uit alles, ook uit de ijdelheid zelve, haalt hij altijd het een of ander, wat blijft; en terwijl hij 't aardsche leven te ijdel vindt, om het tot *doel* van zijn streven te stellen, vindt hij het niet te ijdel, om als *middel* te dienen tot de bereiking van een hooger en meer degelijk doel. Zoo zamelt hij uit het onzekere het zekere, uit het losse het vaste, uit het onbeduidende het gewichtige, uit het vluchtige het eeuwige op. En, wàt dan ijdel moge wezen, diens menschen leven is het niet.

Ja! ijdelheid der ijdelheden!
 Maar toch, die 't leven goed besteden
 Te midden van die ijdelheid,
 Zien zich een blijvend goed bereid.

Gez. XXXI: 4.

---

1) Goethe.

2) Massillon.

Num. XXIII: 10^b.

Mijne ziel sterve den dood der oprechten!

Dat woord van Bileam moet ook het onze zijn. Wij, Christenen, denken er in sommige opzichten wel iets anders en meer bij, dan hij er bij denken kon; maar wij nemen zijn woord dan toch over. Slechts moeten we dit dan in het oog houden, dat naar het Hebreeuwsche spraakgebruik *ziel* de dierlijke levenskracht aanduidt; want voor het hooger beginsel, dat bepaaldelijk den mensch eigen is, was niet het woord *ziel*, maar 't woord *geest* in gebruik. Zoo wil dus de uitdrukking: *Mijne ziel sterve den dood der oprechten*, niet anders zeggen dan: *Ik sterve den dood der oprechten*. Nu, dat is inderdaad een verstandige wensch. Sterven moeten wij; daar is nu eenmaal niets tegen te doen; tot afwering van den dood zijn *geen kruiden gewassen*. De vraag wordt dus: hoe sterf ik 't best? En dan is er geen redelijke grond voor een ander antwoord dan dit: gij sterft het best, wanneer gij sterft zóó als de oprechten sterven. De oprechte, de vrome, gevoelt bij zijn laatsten strijd, dat dezelfde God en Vader hem ten goede nabij is, die bij zoo menigen vroegeren strijd in het leven zijn steun is geweest, en heeft daarbij het vast geloof, dat die God de helper en hoeder ook der zijnen zal wezen; zijne stervende hand als in de hand zijns Heeren houdende, twijfelt hij geen oogenblik aan het welgevallen Gods, wát hem ook ontbroken hebbe, en wát hem ook hebbe ontsierd; het velerlei klatergoud der wereld heeft zijn hart nooit geboeid, en 't is hem daarom geen verlies, nu dat verdwijnt in 't donker; maar de hemel had steeds aantrekkingskracht voor zijn ziel; en dáar ziet hij nu in, — den Christus ziet hij en vele vrome vrienden, die hem vooruitgegaan zijn, — zijne ziel klapt haar wicken, — daar ligt zijn lijk. In de wereld der Engelen is hij, maar ook op 't gezicht van dat lijk ligt nog een glans als op 't gezicht van een Engel: — als de zon

al verdwenen is, gloeit haar purper nog na. En die hem gekend hebben, herdenken hem met achting en liefde, en ze fluisteren bij zijn grafsteê: zijn leven was een groote zegen, en hij was ook voor òns zoo goed. — O! 't zij dan onze wensch, — en die worde door 't verbond des harten met Christus vervuld: — *Moge ik eenmaal sterven den dood der oprechten!*

Vader! vrede en hope zij er in geheel mijn levensloop,
Maar het eind zij kroon des vredes en vervulling van de hoop.

Gez. CLXXXVII: 7.

Gen. IV: 7.

Mtth. XXVI: 41.

Mtth. VI: 13^a.

Leid ons niet in verzoeking!

Voor een groot deel hangt het van onze ontmoetingen op den levensweg, van de omstandigheden, die in ons leven voorkomen, af, of wij al dan niet in zonde vervallen. Als wij nu God bidden: *Leid ons niet in verzoeking!* dan uiten wij daarin den wensch: Bestuurder van ons lot! schik onze omstandigheden en ervaringen zóó, dat ze ons geene gelegenheid en geene aanleiding tot zondigen worden. Eene zeer gepaste bede. Want wat kan de verzoeking niet doen? Wat kan er door den invloed der verzoeking van een mensch al niet worden? Duizend treurige voorbeelden geven ons op die vraag een verschrikkelijk antwoord. Ach! die nu diep gezonken zijn in de modder der zonde, die nu misdadigers zijn en monsters van boosheid, hebben eenmaal onschuldig aan de borst hunner moeder geslapen, hebben eenmaal met hartelijke vroolijkheid hunne kindelijke spelen gespeeld, — en thans zijn ze zóó geworden! Hoe is 't mogelijk? Hoe is 't mogelijk? — Dat heeft de verzoeking gedaan. — Heere God! *leid ons niet in verzoeking!* Waarlijk, een gepaste beê, als we de vreeselijke werkingen

der verzoeking aanschouwen. Maar gepast is die bede ook nog in een anderen zin. Te weten: het bidden zelf, om niet in verzoeking te worden geleid, is tegelijk een middel, om er niet in te komen, of tegen haar bestand te zijn. Op geene ziel heeft de verzoeking minder vat, minder invloed, dan op de ziel, die pas, met het oog op 't gevaar, naar haren God heeft gegrepen; en die telkens van harte bidt, om niet in verzoeking te komen, die heeft, als hij er toch in gebracht is, terstond zijn: *Ga weg, Satan!* gereed. Bidden wij dan veel en vurig. Hij, die de bede: *Leid ons niet in verzoeking!* ons voorzei, bad haar zelf ook veel en vurig, en is almeê daardoor sterk genoeg geweest, om evenmin door de belofte van een kroon, als door de bedreiging met een kruis, zich af te laten trekken van zijn God en zijn Vader. Bid veel en vurig dat: *Leid ons niet in verzoeking!* Die slecht geworden zijn, hebben dat niet van harte gebeden; en die dat van harte bidden; die worden niet slecht.

Als gij verzoeking wilt ontgaan,
Of ook verzoeking wilt weêrstaan,
Roep dan maar veel den Vader aan.

Het gebed des Heeren, vs. 7.

Ps. XXXI: 25.

Rom. VIII: 31, 32.

Mth. I: 23*te*.

Gij zult zijnen naam heeten Emmanuël: God met ons.

Wel mocht die veelzeggende naam op Jezus toegepast worden. Dat erkennen wij, als we er op letten, dat door Jezus aan de geschiedenis onzer menschenwereld een zoo krachtige stoot is gegeven ten goede, een stoot tot eene beweging in de richting naar het ware en schoone; dat is dus eene beweging naar God, en dat is dus eene beweging vol zegen. Maar inzonderheid erkennen wij, dat de naam

Emmanuël, God met ons, op Jezus mag toegepast worden, als wij in ons hart ervaren, dat het verkeer met hem daar reinheid brengt en sterkte, en vrede met ons zelve, door vrede met God. Ja! als ik zoo den Christus de wereld zie zegenen, en zoo den Christus mijn eigen harte *voel* zegenen, dan noem ik hem, met het oog op den God, die hem gaf aan de wereld, en die hem gaf aan mijn harte: *Emmanuël*. En die naam van mijn Heer is dan de kracht van mijn hart. Ik denk aan verzoekingën, die mij kunnen bestoken; — *God met ons!* zoo zeg ik, en ik houd goeden moed. Ik denk aan plannen en lagen, die de haat en de afgunst tegen mij kunnen beramen; — *God met ons!* zoo zeg ik, en ik vrees voor geen mensch. Ik denk aan rampen en smarten, die mijn deel kunnen worden; — *God met ons!* zoo zeg ik, en 'k word weêr gerust. Ik denk aan den dood, die mij tegen zal komen; — *God met ons!* zoo zeg ik, en 'k zie een Engelenbeeld. En wanneer ik aan zulke dingen niet meer denk, als mogelijk of toekomstig, maar wanneer die werkelijk aanwezig zijn en mij drukken of grieven, dan geeft mij weêr dat zelfde *God met ons* een gordel om de lendenen, een schild aan den arm, een zwaard in de hand. O, zeker! wie eenmaal gevoeld heeft, op Jezus ziende: die Jezus moet *Emmanuël* heeten, want in hem heeft God ons op het klaarst en het krachtigst Zijne liefde verklaard, — die wekt gedurig in zich zelve de gedachte weêr op: de God, die dezen Jezus gaf, *zal, mèt hem, alle dingen schenken*; God is mèt ons, en *als God met ons is, wie zal tegen ons zijn?* En geen wonder, waarlijk! dat die gedachte een mensch met kracht bedeeft en bemoedigt. 't Zij onze ervaring menigmaal in het leven, en eens bij 't sterven ook.

De ziel, die den Christus *Emmanuël* heet,
Heeft moed tegen nooden en kracht onder 't leed.

Deut. XXIX: 29.

I Cor. XIII: 12.

I Joh. III: 26.

Het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen.

Dat beduidt hier: het is nog niet aan 't licht getreden, 't is voor ons nog geen *hebben*, maar *wachten*. Maar daar halen wij dan, bij wettige gevolgtrekking, de gedachte ook uit, dat we van de toekomst, na den dood, nog niet alle dingen weten, neen! dat we er onnoemelijk veel nog niet van weten. Wij zijn nog niet aan gene zijde der graven, en die er zijn, die zeggen ons niets. *Miljoenen werpt de Dood ter neder, maar nimmer keert een enk'le weder, en brengt van 't vreemd gewest bericht.* 1) En we zouden er toch zoo gaarne eens een en ander van weten. Maar dat helpt niet. We moeten er dus maar stil in berusten, dat ons zoo weinig van het *hoe* des toekomstenden levens bekend is. En om ons zelve dat berusten gemakkelijk te maken, moeten we denken aan de wijsheid van onzen hemelschen Vader, die waarlijk, als het noodig of goed was, dat wij meer er van wisten, ons meer er van ontsluiereu zou. En dan mogen wij nog wel *dit* daarenboven bedenken: als wij eens aan een kind de inrichting en den samenhang en het veelzijdig leven en streven van de maatschappij der volwassenen bekend wilden maken, wij zouden woorden gebruiken, die het kind niet verstond, en zaken vermelden, die het kind niet kon vatten; zoo zou ook een mensch er niet veel van begrijpen, al zat eens een hemelling hem te vertellen, hoe het daarboven gesteld is en wat men daar doet. In allen gevalle zie ieder toe, dat hem zijne onbekendheid met het *hoe* geene oorzaak worde, om aan het *dat* te gaan twijfelen. Voor de stelling: ik zal leven na mijn dood — houd ik gronden genoeg, al heb ik op de vraag: maar hoe zal dat dan zijn? op verre na nog geen antwoord, dat onze weetgierigheid bevredigen kan. Alzoo, houden wij dat verheven geloof aan onsterfelijkheid vast, zoeken wij, door al meer van den Christusgeest in ons op te nemen, het ge-

1) Feith.

voel er van in onze borst te versterken, en als het *hoe?* zich aan ons opdringt, dan zij ons antwoord: gij zult het na dezen verstaan. — Daar vliegt een vlinder. Die wist ook nog niet, — zoo denk ik, — wat het leven is van vlinder, toen 't rupsenleven nog niet uit was; maar toch lag daar de kiem van dit hoogere leven al in.

Hoe meer 'k tot voeding der bewustheid van onvergank'lijk leven doe,
Te blijder antwoord zal het wezen, dat 'k eens zal krijgen op het *hoe?*

Gez. CXCII: 7.

Deut. XI: 16^a.

Jac. I: 12.

Gen. III: 4.

Toen zeide de slang tot de vrouw: Gijlieden zult den dood niet sterven.

Zoo spreekt de verleiding altijd. De verleiding zegt altijd, dat het zoo erg niet wezen zal, al doet men eens deze of die zonde. God zegt, dat het wel erg zal zijn. Dat zegt God in het hart des menschen. En omdat de mensch die stemme Gods in zijn harte verneemt, daarom begint hij met, zwakker of sterker, aan de verleiding weêrstand te bieden, door bij voorbeeld, te zeggen: neen! want ik zou mijn goeden naam in gevaar brengen, of: neen! want ik zou mijne gezondheid schaden, of: neen! want ik zou mijn vader en mijn' moeder verdriet doen, of: neen! ik zou den vrede mijns levens verwoesten, — of iets dergelijks. Maar dan antwoordt de verleiding: och, kom! zóó erg zal 't niet loopen; daar behoeft ge niet bang voor te wezen; gij stelt u waarlijk de zaak veel zwarter voor, dan zij eigenlijk is. — En, ach! hoevele duizenden zijn al slachtoffer van die leugen geworden, die leugen der slang, die aarts-leugen in de geschiedenis der menschheid! Hoevele duizenden gaven zich, onder den invloed van die leugen, gewonnen, en daarna — — daarna bemerkten zij, dat het toch inderdaad wel erg was, dat zij toch inderdaad wel gelijk hadden, toen ze noodlottige ge-

volgen voorzagen en vreesden. Nu, die ervaring was dan voor velen een teugel, — 't is waar, — waardoor ze werden tegengehouden, om op 't pad der zonde niet verder te gaan; maar er was intusschen al veel bedorven, en dat was niet meer ongedaan te maken. En vele, vele anderen werden door de pijnlijke ervaring van de heillooze gevolgen der zonde niet meer tegengehouden: de eerste stap was nu eenmaal gedaan, de reinheid des harten was nu eenmaal gekrenkt, het kleed der schaamte was nu eenmaal gescheurd, — kom! dan nu ook maar voort, dan maar verder! — Sombere geschiedenis van ontelbare harten, — harten, door die leugen der verleiding bedrogen: neem die vrucht maar en eet maar, al heeft God het verboden; neem maar en eet maar; het kan niet zooveel kwaad. — Zoo spreekt de slang. Laat ons waken en bidden.

Steeds liegt en steeds huichelt nog immer *de slang*;
Heer! maak mijne ziel voor haar leugens toch bang.

Gez. LXVI: 7, 8.

Zach. VIII: 16, 17^a.

Rom. XIV: 10, 12, 13.

Mtth. VII: 1.

Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt.

Wij hooren hier uit Jezus' mond, dat *oordeelen* kwaad is, en ons schuldig doet staan voor den oppersten Rechter. Welk *oordeelen* wordt hier nu bedoeld? Want het kan toch de bedoeling niet zijn, dat wij, door ons oordeel over iemand uit te spreken, *altijd* en *in alle gevallen* iets kwaads doen. Neen, natuurlijk, dat kan de bedoeling niet zijn. Maar Jezus waarschuwt hier tegen het lichtzinnig, hoogmoedig en liefdeloos oordeelen, dat alle dagen aan de orde is in de wereld der menschen. Lichtzinnig? Ja, want de meeste menschen zijn gewoon een oordeel over hunne

naasten uit te spreken, zonder hen, over wie zij oordeelen, genoegzaam te kennen. Hoogmoedig? Ja, want de meeste menschen stellen zich aan, als waren zij tot de betrekking van rechter geroepen, en vergeten geheel en al, dat zij, in de bank der beschuldigten zittende, volstrekt niet misplaatst zouden zijn. Liefdeloos? Ja, want de meeste menschen hebben lust, maken zich zelfs eene liefhebberij, van zóódanig oordeelen, waar hun naaste slecht af komt. Daarom is het goed, gedurig weder die waarschuwing te hooren, en te doen hooren: *Oordeelt niet, opdat gij niet geoordeeld wordt*; wacht u voor het lichtzinnig, hoogmoedig en liefdeloos uitspraak doen over het karakter en 't gedrag van een ander; zegt niet wat gij niet zeker weet, en als gij 't zeker weet, zegt het dan nóg niet, indien dat zeggen geen nut doet; vergist u ook liever ten gunste, dan ten nadeele van een ander; bedenkt dat gij, door den broeder beter te achten, dan hij is, heel wat edeler zijt, dan door hem slechter te achter, dan hij is; en toont alzoo, dat er in u iets is van de gezindheid, die eens een vrome ¹⁾ aldus uitsprak: *Ik zou liever honderden, die het niet zijn, als kinderen Gods willen beschouwen, dan er één te miskennen, die het werkelijk was*. Ziet! dat zijn lessen en wenken, die voortvloeien uit het: *Oordeelt niet!* dat de Heer ons doet hooren. En met die lessen en wenken is nog wel iets te doen in de maatschappij, in de kerk, in 't gezin. Dat moeten wij dus nooit verzuimen. Ook op dezen dag zal er gebruik van kunnen worden gemaakt.

Mensch! beoordeel nooit een ander zóó, dat, door hetgeen gij zegt
En door 't hart, waarmee gij 't uitspreekt, ge op uzelv' een vonnis legt.

Gez. LXXVII: 3.

---

1) Zinzendorf.

Gen. XXXIII: 4.

Toen liep Ezau Jacob te gemoet, en nam hem in den arm, en viel hem aan den hals, en kuste hem; en zij weenden.

Schoone oplossing van de leelijke vijandschap tusschen die broeders. En wat staat die verzoening hier aanschouwelijk, en daardoor roerend, beschreven! Dat *te gemoet loopen*, dat *in den arm nemen*, dat *om den hals vallen*, die *kus* en dat *weenen*, niet waar? het zijn trekken in dit bekoorlijk tafereel, die één voor één ons 't harte treffen, en ten laatste is er iets in ons, dat *medeweent*, maar met stille en zalige weelde. Geen wonder. Zoo onbehaaglijk en stuitend het is, een paar menschen te zien, die met bitterheid en haat zich van elkander verwijderen, zoo liefelijk-aangrijpend is het voor ons gevoel, de getuigen van eene hartelijke verzoening te wezen. Waar de fakkel van den haat wordt omgekeerd en uitgedaan en met de tranen der liefde besproeid, daar verkwikt ons iets, dat hemelsch mag heeten, gelijk ons dáár, waar die fakkel ontstoken wordt en met een vloek in de hoogte geheven, iets tegenwaait van een reuk uit de hel. Laat ons dan, waar wij kunnen, verzoening bevorderen. *Zalig zijn de vreedstichters, want zij zullen Gods kinderen genaamd worden*,¹⁾ heeft de groote Verzoener gezegd. Maar laat ons dan ook voor ons zelve al het mogelijke, ja! het schier onmogelijke, willen doen, om buiten vijandschap met onzen broeder te blijven, of, als we in vijandschap geraakt zijn, met allen ernst en met alle macht de zaak weér zóó pogen te richten, dat weldra het feest der verzoening gevierd worde op het graf van den haat. Boos-zijn is zoo storend voor den vrede des harten, en 't verhindert of vernielt zoo onbeschrijfelijk veel goeds. Waarom bederven toch zoovele menschen zoo zeer hun leven, dat zoo kort is, en waar toch uit andere oorzaken al zooveel kwelling in is, door over en weder haat en wraakzucht te voeden? Doen wij 't niet! Doen wij 't niet! Vijandschap te hebben aange-

1) Mtth. V: 9.

houden, dat zal ons een bron van spijt kunnen worden, van hartverscheurende spijt; maar tot verzoening gebracht te hebben, of gekomen te zijn, dat zal ons tevredenheid geven. 't Zal immers ook 't gevoel ons geven, dat over ons de Heer te vreden is.

Verbreek wat vrede breekt,
En kweek wat liefde kweekt.

Ps. CXXXIII: 1_a, 3.

Ps. CIV: 29, 30.

Ef. IV: 22—24.

Openb. XXI: 5_a.

En die op den troon zat, zeide: Ziet! ik maak alle dingen nieuw.

In meer dan éénen zin is dat woord eene waarheid, dat woord, dat God alle dingen nieuw maakt. Voortdurend maakt God alles nieuw in de natuur om ons heen. Wat vervalt en zich ontbindt, dat levert de bouwstof, waaruit Gods hand weêr iets anders formeert; het verdwijnen van het een is de oorzaak der verschijning van 't andere. Geen greintje van de stof, dié er is in 't heelal, wordt *vernietigd*; en wat wij *vergaan* noemen, is niets anders dan de overgang van iets ouds tot iets nieuws. Zoo is die rustelooze kringloop, dien wij waarnemen in de natuur, eene prediking in beweeglijke beelden en groepen, die hetzelfde zegt, als hetgeen in die woorden gezegd wordt: *Ziet! ik maak alle dingen nieuw*. Maar die kringloop is bovendien meer dan een kringloop, meer dan een gestadige terugkeer tot volkomen dezelfde punten van vroeger: er komen telkens vormen en verscheidenheden en schakeeringen op, die in vorige tijden nog niet zich vertoonden; de schepping Gods wordt gestadig al edeler en fijner en rijker; ook in deze beteekenis wordt zij voortdurend vernieuwd. Maar almede op de zedelijke wereld is dat woord van God toepasselijk:

Ziet! ik maak alle dingen nieuw. De geschiedenis der menschheid wijst ons op nieuwe beginselen, nieuwe geestesrichtingen, nieuwe krachten, kortom, een nieuw karakter, waardoor zich gedurig eene latere van eene vroegere eeuw onderscheidt. En zij wijst ons hier en daar op zeer bijzondere werkingen en invloeden ter vernieuwing der menschheid, — bovenal op den Christus. — De wereld na Christus heeft in haar gelaat geheel andere trekken, dan vóór den tijd, toen hij verscheen. Dat alles heeft God gedaan, de Bestuurder der wereld, en nog immer gaat Hij voort, met name door den geest van Christus, 't geslacht der menschen te vernieuwen, en wij gelooven, dat het in Zijn aanbiddelijk plan is gelegen, die vernieuwing al verder om zich heen en al dieper in de menschheid in te doen grijpen, en zóó de menschheid op te voeren van sterkte tot hoogere sterkte, van eere tot hoogere eer. — Laat ons nederbukken en loven den naam van onzen God, die alle dingen nieuw maakt, in de wereld der stof en ook in de wereld der geesten; en laat ons met dien lof de bede steeds verbinden: O Heer! maak ook mijn harte nieuw! —

Diep worde, o God! mijn ziel door Uwen geest geraakt,
Die alle dingen nieuw, en immer schooner maakt.

Ps. CL: 1.

Dan. IV: 35.

Hand. XVII: 24, 25.

Dan. V: 23c.

Dien God, in wiens hand uw adem is, en bij wien al uwe paden zijn, hebt gij niet verheerlijkt.

Deze beschuldiging, door Daniël tegen koning Belsazar gericht, kan, helaas! nog altijd tegen vele menschen ingebracht worden. Velen zijn er altijd, die den God niet verheerlijken, van wien ze toch geheel en in alles afhankelijk

zijn. 't Is voornamelijk het vergeten van die afhankelijkheid, dat hen verzuimen doet aan God de eere, die Hem toekomt, te geven. En een mensch wil er zoo gaarne heen, en komt er daarom ook zoo gemakkelijk toe, zich aan te stellen, als of hij onafhankelijk ware. Een mensch wil zoo gaarne zich zelve een god zijn. Zoo schuilt onder de groote wachtwoorden onzer dagen: *Kennis is macht*, — *Help u zelven*, en zoo meer, bij velen, — niet bij allen, — maar bij velen zelfvergoding. En zoo is 't ook weêr zelfvergoding, wanneer men de gunstige uitkomsten van deze of die handeling alleen aan eigen doorzicht toeschrijft, of voor het eene of andere geval, dat zich in de toekomst kan voordoen, alleen op eigen kracht vertrouwt. En, — is 't niet? — van die soort van zelfvergoding hebben wij allen wel iets; allen hebben we, nog bij erfenis, iets in ons van wat reeds onze eerste ouders hadden, iets van *de neiging om als God te zijn, in plaats van de begeerte, om in God te zijn*¹⁾. Dit, dit zij ons streven, ja! — in God te zijn, met God onafgebroken in gemeenschap te leven, en dat gemeenschapsleven des harten met God door de gedachte aan die waarheid te voeden, *dat in Zijne hand onze adem is, en bij Hem al onze paden zijn*. Die dat in gedachte houdt, die verheerlijkt zijnen God, door dankbaarheid bij voorspoed, door onderwerping bij tegenspoed, door vertrouwen voor de toekomst, en door de verkleining, in 't algemeen, van zijn *ik*. Want de vergrooting van ons *ik*, is altijd schennis van Gods eere. Zoodan, een iegelijk onzer werpe zijn *eigen ik* van den troon af, waar alleen God op mag zitten, en een iegelijk onzer leere van Jezus, van wien alles goeds is te leeren, ook dit: zich afhankelijk te gevoelen van God, en van alles God de eere te geven.

God is alles, ik ben niets;
Maar in God, dan ben ik iets.

Gez. XIX: 2.

---

1) Da Costa.

Openb. VII: 16.

Zij zullen niet meer hongeren en zullen niet meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen, noch eenige hitte.

Met andere woorden: in den hemel lijdt men niet. In den hemel lijdt men niet; — dat wil dus zeggen: in den hemel lijdt niemand. Een hemelling derhalve draagt zelf geen lijden of leed, maar ziet ook niemand in zijne nabijheid, die lijden of leed draagt. Maar wat moet dit niet eene verhooging van eigen zaligheid zijn! Hier, op aarde, gebeurt het zoo dikwijls, dat het ongeluk van anderen een zwarte vlek werpt op het blank van ons eigen geluk. Hier, op aarde, zien wij zooveel en zoo velerlei lijden. En, *zien lijdenden is lijdende*.¹⁾ Wie kan blijmoedig blijven lachen, als hij iemand in zijne nabijheid hoort kermen? Wie kan vroolijk blijven zingen, als een ander hem tegenkomt, die zucht en die schreit? Maar de blijde hemelling hoort van niemand een klagenden toon, en de juichende Engel komt geen weenende tegen. Ook daarom moet zoo zalig zijn het leven des hemels. En wij moeten dit, gelijk al het andere, waardoor dat leven zoo zalig moet zijn, van tijd tot tijd voor de verbeelding ons brengen, omdat dan de hemel ons aantrekken zal; en dat is noodig en goed, dat is een spoorslag om ons hart voor dien hemel te vormen. Ook zal het eene vertroostende kracht voor ons hebben, als eigen leed of 't leed van anderen ons beknelt en bezwaart. En 't zal ons bij herhaling de bede doen uiten: Heer, mijn God! ik heb in deze wereld zooveel smarte gezien, och! laat mij eenmaal die wereld, die geen smart kent, aanschouwen! — Wèl ons, wanneer ons hart zoo bidt. Telken male, als 't zóó bidt, komt het iets nader tot de blijde vervulling dier bede. Dat leere ons onze zielservaring, en op zijnen tijd brenge God ons dan werkelijk eens in die heerlijke wereld, waar we van zaligheid niet weten zullen hoe we 't hebben, doordien we daar niet alleen zelve geen leed meer

1) Calderon.

gevoelen, maar ook niemand meer ontmoeten, die een smartetraan in 't oog heeft, — neen! waar ieder, dien we ontmoeten, jubeltonen heeft in 't harte, vreugdeglans op 't aangezicht.

Ik kan naar den hemel verlangen, omdat hij 't genot mij zal biën,
Niet enkel van zelf niet te lijden, maar ook, niemand lijdend te zien.

Gez. CLXXXI: 6.

Jer. XVII: 10.

I Petr. I: 17.

I Sam. XVI: 7^e.

De Heer ziet het hart aan.

Dat mogen we wel goed in gedachte houden, — wij, die zoo vaak ons geheel laten leiden door het uiterlijk van wie op ons pad ons ontmoet, zonder aan het hart van dien mensch ook maar van verre te denken. Wat betoonen we dikwijls eerbied aan iemand, die geen eerbied verdient, maar die van pracht en van glans is omgeven; en wat zien wij dikwijls, om gemis van wereldsche grootheid of van zinnelijk schoon, iemand onverschillig, ook wel met minachting, aan, die, als wij hem kenden, waarlijk blijken zou eene onbetwistbare aanspraak op onzen eerbied te hebben. Zoo doen wij dus het tegendeel van wat God doet: *de Heer ziet het hart aan*. En dat doet de Heer, omdat het hart de standaard is, waar naar waarde of onwaarde beoordeeld moet worden, maar niet het kleed, niet de naam, niet de schijn. Laat ons dat bedenken bij ons oordeel over en ons gedrag jegens anderen, en laat ons tevens met die zelfde gedachte ons voordeel doen voor ons zelve, bij het oordeel van anderen over ons en het gedrag van anderen jegens ons. 't Zou kunnen zijn, dat men mij meer achting toedroeg, dan ik eigenlijk waard was, dat men mij een lauwer om het hoofd vlocht, dien ik eigenlijk niet zou verdienen. Alsdan moet de gedachte: *de Heer*

ziet het hart aan met beschamende kracht op mij werken, en het streven in mij opwekken, om *in waarheid te zijn*, wat ik *schijn te zijn* in de oogen der menschen. 't Zou ook wel kunnen zijn, dat men mij ten onrechte minachtte, dat men mij ten onrechte van iets verkeers verdacht en mij derhalve miskende. Alsdan mag de gedachte: *de Heer ziet het hart aan* met vertroostende kracht op mij werken, en aldus mij doen denken: wie mij, op grond van uiterlijke toestanden of vormen, terug zetten, minachten, veroordeelen moge, die Eene, die het hart aanziet, zal gelukkig zoo niet doen; ik beroep mij van de uitspraak der menschen, op het billijker en rechtvaardiger oordeel van God. Wel ons, als het, door 't geloof in hem, in wien God het harte steeds zuiver en blank vond, zóó met ons gesteld is, dat het denkbeeld: *de Heer ziet het hart aan* al minder eene reden tot schaamte, al meer eene bron van vertrouwen ons zij.

Beoordeel uw broederen niet naar *den schijn*;
En denk bij hùn oordeel: God let op het *zijn*.

Ps. CXXXIX: 14.

Spr. IV: 14, 15.

I Thess. IV: 7.

I Tim. IV: 4^b.

Er is niets verwerpelijk, met dankzegging genomen zijnde.

Van die uitspraak doet terstond de juistheid zich gevoelen. Iets, waarvan het genot eene dankzegging toelaat, ja! zelfs tot eene dankzegging aandrijft, voorzeker! dat zal niet verwerpelijk zijn. Maar even klaar laat nu ook zich het tegendeel voelen: eene genieting, waarvoor men niet dankt, of waarvoor men niet kan, niet mag, niet durft danken, die moet zeer zeker verwerpelijk worden genoemd. En ach! wat komt dat dikwijls toch voor, in de wereld. Hoe menigeeen heeft een beroep, voor de voordeelen waarvan hij wezenlijk God niet mag danken. Hoe menigeeen wordt rijker door

handelingen, voor de vrucht waarvan eene dankzegging zeer misplaatst wezen zou. Hoe menigeen zoekt zijn geluk in zulke genoegens, dat eene dankzegging dáárvóór eene ruwe bespotting zou zijn van den heiligen God. Hoe menigeen is dus zeer ongelukkig. Waarlijk! zeer ongelukkig verdient ieder te heeten, die bezittingen of genietingen heeft, waarvoor hij God niet kan of mag danken. Heere! bewaar ons voor zulk een ongeluk! Zoo moeten we bidden; almede daardoor zal onze afkeer zich versterken van al, wat verwerpelijk is, en onze hand altijd zulken arbeid verrichten en zulke bloemen plukken, dat wij tot God onze dankzegging op kunnen zenden, bij het brood, dat ons versterkt, en bij den geur, die ons verheugt. En dan, dan wordt door die dankzegging bovendien het genot van die gaven geheiligd. De zaak is dus zóó: als ik voor iets danken kan, dan is het iets, wat niet verwerpelijk is, en als ik dan werkelijk tot God ga, om er Hem voor te danken, dan wordt het bovendien, door dat danken, geadeld en verhoogd en gewijd. Welaan, ook voor dezen dag, den regel gevolgd: als eene winst mij wordt aangeboden, die zóó is, dat ik denken kan: daar mag ik God voor danken, — dan zeg ik *ja*; maar anders zeg ik *neen*; als de gelegenheid tot een genot mij gegeven wordt, 't welk zóó is, dat ik denken kan: daar mag ik God voor danken, — dan zeg ik *ja*, maar anders zeg ik *neen*. En God zal zeggen: *goed!* als wij dien regel volgen.

Hier is iets, waar gij voor kunt danken; —

Neem aan!

Daar is iets, waar geen danktoon bij mag; —

Laat staan!

Gez. XI: 1.

Deut. XXVIII: 9.

Luc. XVII: 5.

Jac. II: 17.

Het geloof, indien het de werken niet heeft, is bij zich zelf dood.

Vele menschen zeggen, dat zij het geloof hebben, terwijl toch van hen geene werken van gerechtigheid en van liefde te zien zijn. Ja! zij gaan somtijds nog verder, en zeggen van anderen, die niet alles aannemen, wat door hen voor waarheid gehouden wordt, maar die juist wel gerechtigheid en liefde in hun gedrag openbaren, dat die het geloof niet hebben. Hoe komt dat? Dat komt doordien die hoogmoedige beoordeelaars *geloof* verwarren met *kerkleer*. Nu, eene kerkleer kan men aannemen, zonder op den weg der heiligmaking te wandelen. Zelfs de duivelen willen wel datgene, wat artikel *één* van iedere kerkleer is, onderteekenen, namelijk, dat er een God is. ¹⁾ Maar 't *geloof* kan men niet hebben, of men toont ook de aanwezigheid er van in Godgevallige werken. En dus ook, omgekeerd, waar die werken niet worden gezien, daar is het geloof dood, met andere woorden daar *is* het niet. Want *het geloof* is de in gemeenschap met Christus gegronde ootmoedige, heilbegeerige en hoopvolle richting des harten naar God en omgang des harten met God. En natuurlijk zijn van die richting des harten naar God en van dien omgang des harten met God *de goede werken* de noodwendige vruchten. — Maar ook, van den anderen kant, de goede werken zijn dan alleen goed, wanneer ze uit dezen wortel groeien. Zoowel als er een valschelijk dusgenaamd geloof is, te weten: het geloof, dat geen goede werken laat zien, zijn er ook valschelijk dusgenaamde goede werken, te weten: goede werken, die in iets anders dan in het geloove gegrond zijn. En zoo min het God te doen is om een knikken met het hoofd en een belijdenis-opzeggen met de lippen, terwijl de werken ontbreken, *zoo min is het God te doen om de werken, waarbij het hart en de liefde ontbreken; — als Hij het koren niet hebben mag, begeert Hij zonder twijfel ook 't kaf niet.* ²⁾ In ons moge dan bij toeneming die alleen ware en gezonde vereeniging worden gevonden: een geloof, dat niet anders kan, dan goede werken vertoonen, en goede werken, die uit niets anders voortkomen, dan uit dat geloof. Zoo was het in den

1) Jac, II: 19.

2) Tauler.

oversten Leidsman en Voleinder des geloofs. En zoo wil God het hebben. Christenen! vergeet het niet: zóó wil God het hebben.

Geloof toch niet aan uw geloof, als gij geen goede werken toont,
En aan uw goede werken niet, wanneer 't geloof niet in u woont.

Gez. LIX: 1.

Ps. XXXI: 15.

Joh. XVI: 32.

Jez. XLIX: 5a.

Mijn God zal mijne sterkte zijn.

Die dat van harte zeggen kan, die heeft het beste deel verkregen. Het leven is eenmaal zóó, — door de verzoeking die er in voorkomt, en den strijd en de moeite en de smart en den dood, — dat wij sterkte behoeven. En als wij nu ons dat bewust zijn, wat zou dan zoozeer in staat wezen, om kracht en moed ons te geven, als dit: *Mijn God zal mijne sterkte zijn?* — Zullen we liever zeggen: *Mijn verstand zal mijne sterkte zijn?* of: *Mijn hooge rang zal mijne sterkte zijn?* of: *Mijn geld zal mijne sterkte zijn?* of zoo iets? Och! och! wat zal het er dan ten dage van den nood en ten dage van den dood armzalig met ons uitzien! Die op zulke stokken leunen, zullen voelen, dat ze breken, als het leunen 't meest te past komt, en dan houden ze de splinters, booze splinters, in het vleesch. Neen, maar: *Mijn God zal mijne sterkte zijn*, — dat is het ware. Ons eigen nadenken zegt het, en de geschiedenis en de ervaring zeggen *amen* daarop. God is overal; wie of wat mij ontvalle of verlate, God is overal bij mij. En God kan alles, heeft over alle schikkingen der menschen en alle richtingen der gebeurtenissen het oppermachtig beheer. En God weet alles goed, weet alles 't allerbeste. En God wil mij niet anders geven, dan wat me in waarheid goed kan zijn. Welnu dan: *Mijn God zal mijne sterkte zijn*, dat is het ware. Ja! — ja! — ja! — zoo roepen de stemmen van een Jozef, een Mozes, een David,

een Petrus, een Johannes, een Paulus, een Polykarpus, een Bonifacius, een Luther ons toe, en zoo roept ons 't krachtigst toe de stem van Jezus Christus. Van alle groote leden der menschheid, van den Zone Gods bovenal, is dat de leus en 't lied geweest, ook te midden van den donkersten nacht, ook bij 't loeien der geweldigste stormen: *Mijn God zal mijne sterkte zijn*. En juist daar lag 't vermogen in, om zóó te handelen, zóó te lijden, zóó te sterven, als van die allen de geschiedenis meldt. Zij dat woord dan ook ònze leus en òns lied. Maar bedenken wij wel, dat het dàn alleen den waren troost en de ware kracht ons kan geven, als we tot God inderdaad kunnen zeggen: *mijn God!* — En die het meest van Jezus heeft, die kan dat 't beste zeggen.

Daar ligt een wonderkracht, bij alle nood en pijn,
In 't groote woord: *Mijn God zal mijne sterkte zijn*.

Ps. LXXI: 15, 17.

Spr. I: 33.

Joh. XIV: 23.

Openb. III: 20.

Zie, ik sta aan de deur, en ik klop; indien iemand mijne stem zal hooren, en de deur opendoen, ik zal tot hem inkomen, en ik zal met hem avondmaal houden, en hij met mij.

Tot de gemeente van Laodicea werden deze woorden gericht, achttien eeuwen geleden, maar ze worden nog tot een iegelijk onzer gericht. De Christus Gods, die zijnen geest hier achterliet, toen hij heenging van de aard, is daardoor, ook na zijn heengaan, in ons midden gebleven. En die geestelijk onder ons voortlevende Christus gaat voortdurend rond, om aan te kloppen bij u en bij mij, en om te roepen tot u en tot mij, dat wij de zonde moeten uitdrijven, en dat wij hem moeten inlaten, en dat wij 't dan eerst genoeglijk en goed zullen hebben, wanneer hij in ons harte als een huisvriend zal zijn. En als hij zoo roept,

dan getuigt God mede, in ons geweten, en zegt: dat is waar; doe voor hem open! — Intusschen, velen, zeer velen laten dien Christus maar kloppen, en doen niet open, maar roepen hem toe: ga voorbij! Arme dwazen! Zij sturen een zegen voorbij, en doen hun best, om hun vloek te bewaren. Dat òns doen daarvan het tegendeel zij! Dat ieder onzer, zoodra hij iets hoort van het kloppen en roepen des Heeren, open-doe, en hem ontvang: zijn' voeten brengen vrede, zijn hand brengt vreugde meê. Ja! die het hart voor hem ontsluit, die heeft vreugde, die rein is, en vrede, die proefhoudend is, een licht, dat ondoofbaar is, en bloemen, die onsterfelijk zijn. Laat hem binnen, geef hem plaats; — niet om zijnentwil, zoo zeer, want hij heeft u niet noodig; maar om uwentwil, want gij hebt hem noodig; — laat hem binnen, geef hem plaats. Gij zult dan dit ondervinden, dat de Christus voor een mensch de deur van den hemel ontsluit, zoodra die mensch de deur des harten voor hem heeft geopend. Gaat zelve maar eens rond, om aan de deuren der harten te luisteren. In de harten, die voor Christus gesloten blijven, hoort gij gemor en verwensching, en als ge er zangen in hoort, zijn ze onheiligh en wild. Maar in de harten, die voor Christus zich hebben ontsloten, hoort gij woorden des vredes en psalmen der hoop. Luistert nu aan eigen deur. Wat hoort gij in uw eigen hart? Is de Heer daar binnen? —

Die Jezus binnen komen doet,
Die heeft het onder alles goed.

Gez. XLVIII: 10.

Ps. XIX: 8, 9.

I Petr. IV: 11.

Jez. LV: 11^a.

Mijn woord zal niet ledig tot mij wederkeeren.

Zoo spreekt de Heer. Gelijk de regen en de sneeuw niet

op de aarde komen, om terstond weêr te verdampen, zonder iets te hebben gedaan, maar gelijk die maken, dat de aarde voortbrengt en uitspruikt, en zaad geeft den zaaier, en brood den eter, ¹⁾ alzoo, — zegt God, — *zal ook mijn woord niet ledig tot mij wederkeeren*. Vertrouwend gedachte voor een mensch, die, in engeren of wijderen kring, woorden Gods tot zijne broederen brengt, maar menigmaal geene vrucht er van ziet. Al zie ik nog geen vrucht, — mag hij denken, — al zie ik zelfs hier en daar nooit vrucht, toch blijft er iets van Gods woord, dat niet werkeloos kan zijn op den duur; van ieder woord Gods zal of de tijd nog, of de eeuwigheid, de vrucht openbaren. Krachtige prikkel dan ook, om niet te vertragen, maar altijd-door woorden Gods, — dat is: woorden van waarheid, gerechtigheid en liefde, — om ons henen te werpen, want elk van die woorden zal *iets* doen, en niet één er van keert ledig en vruchteloos weêr. Soms, laat God, om ons te bemoedigen, ons hier of daar onverwacht eene schoone plant aanschouwen, uit een zaadje gerezen, dat wij hadden geworpen, maar waarvan wij die uitwerking daar ter plaatse niet hadden verwacht. En in zulk eene ervaring spreekt Hij dan zeer verstaanbaar ons toe: zaai maar, zaai maar, zonder rusten; er zullen eens hier en daar en verder frissche planten uit groeien, al komen velen er van eerst zeer laat uit de aarde, en al worden velen er van door uw oog niet aanschouwd. Dat bedenke de prediker bij het arbeiden in zijne gemeente; dat bedenke de zendeling bij zijn werken in de wereld der Heidenen; dat bedenke de menschenvriend bij zijn bezoeken van gevallen en armen; dat bedenke de vader en de moeder bij het opvoeden van hunne kinderen, en dat doe elk met kracht en hope werken met de woorden Gods. Zaai maar, zaai maar; God geeft wasdom; beden hier en morgen ginder rijst een aar op uit de korrel; eenmaal zullen halmen ruischen hier en daar en allerwegen, en dat ruischen van die halmen zal voor God een lofpsalm zijn.

---

1) Zie vs. 10.

Mensch! wordt door u geuit hetgeen God in u spreekt,
Wees zeker, dat het nooit geheel aan vrucht ontbreekt.

Gez. XXXVI: 5.

Ps. CXIX: 166, 174.

Luc. XIII: 24^a.

Openb. XXI: 7.

Die overwint, zal alles beërven; en ik zal hem een God zijn, en hij zal mij een Zoon zijn.

't Is altijd goed voor ons, menschen, aan den hemel te denken. Dat doen we zeker nooit te veel. Wel zijn er, die zeggen: och wat! altijd de hemel! vergeet toch niet, dat gij tot de aarde behoort, en doe daar maar uw plicht. Maar die dat zeggen, zien voorbij, dat wij des te beter onzen plicht zullen doen hier op aarde, hoe meer we gewoon zijn aan den hemel te denken. En, is het waar, dat er op de aarde veel dingen zijn, die ons toeroepen: verzuim niet de aarde; 't is ook waar, *dat er onder de aarde veel dooden zijn, die ons toeroepen: verzuim niet den hemel.* 1) Zoodan, ook heden weêr eens even, bij den aanvang van onze dagtaak op aarde, een blik naar den hemel gericht. En dan galmt van uit dien hemel de blijde belofte ons toe, dat die overwint, alle heil zal beërven en in de vertrouwelijkste betrekking zal staan met zijn God. Van zulk eene vertrouwelijke betrekking met God is, Goddank! door 't geloof in den Gekruiste reeds hier te genieten. Maar hier komt gedurig het geweten toch nog weêr eens op met eene aanklacht, hier wordt gedurig nog weêr eens stoornis gebracht in den vrede des harten, hier is gedurig nog weêr eens *het zonnetje van binnen* 2) bewolkt. In den hemel daarentegen gevoelt de ziel zich voor goed en volkomen onzondigd; daar hoort zij geene stem, noch in zich, noch daarbuiten, ooit meer reppen van schuld; daar gevoelt zij

1) Bungener.

2) Molster.

voortdurend Gods liefde alleen, — niets anders dan Gods eeuwige liefde. O! onze ziel gaat bij die gedachte onrustig met hare vleugelen kleppen, verrukt bij de voorstelling van in het onbeschrijfelijk genot zich te baden, dat liggen moeten in dat gevoel. Welnu, dat gevoel zal eens het onze zijn, als wij hebben overwonnen. Houden we dat dan, ook weêr dezen dag, in gedachte, en zeggen wij, ook weêr dezen dag, tot ons zelve, bij alles, wat ons in gevaar kan brengen of in strijd ons kan wikkelen: ik moet overwinnen, dan zal ik eens *alles beërven*, en de zaligheid smaken, door geen aardsche taal te benoemen, van de eeuwig onverstoorde gewaarwording der liefde van God. — God! breng ons dan, ook door 't geen wij van daag zullen denken en spreken en doen, tot de overwinning nader!

Het grootste en zoetste loon van hem, die overwint,
Is 't eindeloos gevoel: ik ben van God bemind;
Hij is mijn God, ik ben Zijn kind.

Gez. XLIII: 3.

Hab. II: 12.

Luc. XIX: 41, 42.

Spr. XIV 34^a.

Gerechtigheid verhoogt een volk.

Dat is eene onbetwistbare waarheid. *Gerechtigheid verhoogt een volk*; gerechtigheid brengt eer aan en welvaart. Maar die waarheid, ofschoon onbetwistbaar, wordt dikwijls vergeten. Hoe dikwijls wordt niet heil en hoogheid gewacht van allerlei andere dingen, terwijl dan juist de gerechtigheid voorbijgezien wordt. Waar roepen de groote woordvoerders om, in het midden der natiën? Om ontheffing van banden en lasten, om vermeerdering van spoorbanen, om verbetering van waterwegen, om herziening van wetten, en zoo voorts, en zoo voorts. Nu, al deze dingen kun-

nen werkelijk waarde hebben, en zeer groote waarde; maar met al deze dingen komt een volk niet tot de eer, die het begeeren mag, en tot den bloei, dien het wenschen moet, — indien er niet *de gerechtigheid* bij is. En die dat voorbijziet, en waarlijk meent, dat al dat andere op zich zelf al voldoende is, om een volk naar eisch te verhoogen, die weet er zoo weinig van, dat hij het vak van *woordvoerder* maar liever neêrleggen moest, om dat over te laten aan wijzere lieden. Neen! dit woord blijft staan als waarheid, en als eene waarheid, die wel bij wijze van motto boven de grondwet van iedere natie geschreven mocht worden: *Gerechtigheid verhoogt een volk*. En wij, die immers mede behooren tot *het volk* van ons land, wij moeten toonen, dat dit woord ook de leuze van ons is, en dat wij, door ons en de onzen in gerechtigheid te oefenen, ons aandeel willen bijdragen tot *de verhooging des volks*. Dat moeten wij; en daartoe moeten wij altijd weêr bij ons zelve en bij anderen die overtuiging versterken, dat zoowel voor volken, als voor bijzondere personen, *wêl-zijn* samenhangt met *goed-zijn*, en dat de oude dichter wel waarlijk gelijk had, die zong: *Och! waren alle menschen wijs, en wilden daarbij wêl! deez' aard waar' hun een paradijs; nu is ze meest een hel.*¹⁾ Alzoo, *wijs zijn* en *wêl willen*, dat moeten we bij toeneming leeren, in de school van Jezus leeren; dan doen we iets, wat, als anderen 't meêdoen, zeer zeker 't volk *verhoogen* zal. En al wilde eens geen mensch daaraan meêdoen, — wat echter zedelijk-onmogelijk is, — maar dan moesten wij 't toch doen, al was 't maar om te protesteeren tegen waanwijsheid, die scheiden wil wat God heeft vereenigd: *gerechtigheid* en *heil*.

Dengd wekt groei,
Recht geeft bloei.

Ps. LXXXIX: 7.

---

1) Camphuysen.

Hand. XVI: 25.

Omtrent den middernacht baden Paulus en Silas en zongen Gode lofzangen; en de gevangenen hoorden naar hen.

Paulus en Silas, die te Filippi gevangen gezet, in de donkerheid en de stilte van den middernacht, samen baden en zongen, bewijzen ons de waarheid, — waar *vele* bewijzen voor zijn, — dat de vrome niet *ongelukkig* is door *rampspoedig* te wezen; dat het in den vrome licht kan blijven, al is het donker rondom hem, en dat zijn geest in vrede zijn kan, al is zijn lichaam in de boeien. Deze waarheid is verheven en grootsch. En treffend en verheffend is altijd weder dat schouwspel van een mensch, die te midden van den druk dezer wereld zich versterkt, ja! verblijdt, in den Heer, zijnen God. Zeker vonden de medegevangenen van Paulus en Silas dat ook verheffend en treffend; *zij hoorden naar hen*. En wie weet, of niet menigeen van die gevangenen, juist door naar dat bidden en zingen te hooren, eene goede gedachte in het hart heeft gekregen, een heilig gevoel in de schuldige borst. 't Is zeer mogelijk. Ziet! zoo gaat er van den waren Christen kracht uit, kracht ten goede, in elken toestand en overal. Zoo is de ware Christen altijd en alom eene levende aanbeveling van zijn Meester en Heer. Mochten wij allen in steeds meerdere mate dat worden. En mochten wij bepaaldelijk ook door vertrouwen te toonen onder de stormen des levens, berusting te openbaren bij de rampen der aarde, ja! psalmen te zingen in den nacht der ellende, aan de wereld klaar doen blijken, wat het geloof in Christus, dat tot het ware geloof in God leidt, vermag. Wie weet of dan niet menig kind der wereld, door naar ons te zien en te hooren, zou denken: dat zou ik niet kunnen; ik zou zoo niet verbinden kunnen het lofgezag aan 't harteled. En wie weet, of we zoo niet menigeen voor den Heer zouden winnen. — Er was eens een vrome, ¹⁾ die, toen hij zijn einde voelde naderen, een los-

1) Addison.

bandig jongman ¹⁾ tot zich liet komen, en hem toesprak: *'k Wensch, dat gij zien zult, hoe een Christen sterft.* Zouden wij, in lijden verkeerende, den wereldling tot ons kunnen roepen, en zeggen: *Aanschouw hier hoe een Christen lijdt?* — Paulus en Silas hadden dat kunnen doen. Wel ons, als we er iets van hebben.

Druk en gevaar alom in 't rond,

En dan een psalm in hart en mond, —

Dat is iets, wat ik nooit bij iemand, dan bij den waren vrome vond.

Gez. XXVII: 1.

Ps. XXXIV: 2—4.

Jac. IV: 16.

Jer. IX: 24^{a, c}.

Die zich beroemt, beroeme zich hierin, dat hij Mij kent, — spreekt de Heer.

Een mensch is zeer geneigd zich op iets te beroemen. Zelden, zeer zelden ontmoet gij menschen, die zich niet beroemen op iets. De een laat u merken, dat hij deze of die zaak met zooveel schranderheid en overleg heeft bestuurd, de ander doet u gevoelen, dat hij lang niet min is in geldelijk vermogen. Deze noemt, om zich zelve te vereeren, zijn voornamen vrienden u op, en die maakt, met hetzelfde doel, eene uitstalling van zijne geleerdheid. Kortom, bijna iedereen beroemt zich gaarne op iets. Maar onder datgene, waarop men zich gewoonlijk beroemt, is zeer veel kleins en onbeduidends, ook wel zeer veel laags en onreins. En men hecht daarentegen, in 't algemeen, niet veel waarde aan ééne zaak, die intusschen meer dan eenige andere een degelijke grond zou zijn, om zich op te beroemen: de kennis van God. *Die zich beroemt, beroeme zich hierin, dat hij Mij kent, — spreekt de Heer.* Ja! dat is het hoogste, het

---

1) Lord Warwick.

grootste, het schoonste: God te kennen. Dat is een voorrecht, waardoor een mensch hoog genoeg boven de dierenwereld uit wordt getild, om een hand te kunnen reiken aan de Engelen; dat geeft in waarheid een eerekroon en een adelsbrief aan den zoon van het stof. Laat ons toonen, dat te voelen. Laat ons aan anderen overlaten het zich beroemen op hun verstand, hun geld, hunne kennissen, hun gewaad, hunne lauweren, — en laten wij ons met ootmoedige dankbaarheid beroemen in de kennis van onzen Schepper en God. Daar is ook dit nog voor te zeggen, dat deze roem onze ziel verhoogt en veredelt en er wijding aan geeft, terwijl al die andere roem onze ziel juist verkleint, bekrompen maakt en vernedert. Ook is alleen deze roem bestaanbaar met, ja! zelfs een kenmerk van *godsdiens*t; en al die andere roem openbaart min of meer *afgoderij*. Zoo zal dan ook al die andere roem niet langer kunnen duren dan het leven op aarde, maar 't zich beroemen in het kennen van God, dat is een eeuwige roem; de eenige eeuwige roem; 't zal onze eeuwige, en in eeuwigheid klimmende roem in den hemel nog wezen.

Die zich beroemen wil, moet liefst het hoogste noemen;
Nu is er hooger niets, dan: zich op God beroemen.

Ps. XLIV: 5^a.

Jez. I: 10.

Rom. V: 1—5.

Rom. VIII: 28^a.

Wij weten, dat dengenen, die God liefhebben, alle dingen mede-
werken ten goede.

Nu, dan is het *liefhebben van God*, ook dààrom, eene heerlijke zaak. Maar is 't waar? Wel zeker is het waar. Hun, die God liefhebben, en die dus, — want daarin openbaart het zich, — die dus hooren naar Zijn woord, en bidden om Zijn geest, en volgen Zijnen Christus, en denken aan Zijn huis, hun werken waarlijk alle dingen mede ten goede.

De verzoeking, want zij worden er sterker door, en hunne waakzaamheid verhoogt er zich bij; en het *berouw*, want ze worden er deemoediger door, en juist daardoor te meer vatbaar voor den zegen des Heeren; *de voorspoed*, want die wekt hunne dankbaarheid op; en *de rampspoed*, want die voedt hun vertrouwen; *de lof*, want die spoort tot het onderzoeken van zich zelve hen aan, en *de beschimping*, want die oefent hen in de schoone kunst van vergeven; *het leven*, in 't algemeen, want het brengt door alles tot den hemel hen nader, en *de dood*, in 't bijzonder, want die leidt 's Heeren hemel hen in. — Daarentegen, als wij niet God liefhebben, dus dan ook niet op Zijne wegen wandelen, dan werken onze levenservaringen ons niet mede ten goede, dan werken ze zelfs ons ten kwade: *Ondervinding, die ons niet verbetert, vermeedert onze schuld.* 1) Gelukkig wij dan, als wij liefhebbende kinderen zijn van den ons liefhebbenden Vader! Ja, gelukkig wij dan, want dan weten, dan ondervinden we, dat alle dingen ons ten goede medewerken, dat dus alle dingen, die God ons toezendt, tot ons bestwil door Hem ons worden toegezonden; dat ze immers ons worden toegezonden, *om ons beter te doen worden*, en altijd weêr blijft dit een waarheid: ik zal het des te beter hebben, hoe meer ik beter word. En wat geeft dan die ervaring, dat God het zoo goed met ons meent, die ervaring, dat God alles op ons heil wil inrichten en uit wil doen loopen, — wat geeft die ons een stevigen staf in de hand, en wat maakt die ons groot en verheven. In waarheid, het is een grootsch en verheven verschijnsel, een mensch, die niets vreest, een mensch, die met de plechtige bewustheid door Gods schepping loopt, dat niets hem schaden kan, niet alleen, maar dat hem alles moet dienen.

Heb ik liefde voor God in 't gemoed,
Dan weërvaart me nooit iets, of 't werkt goed.

Gez. XIX: 8.

---

1) Pruys van der Hoeven.

Mtth. VI: 13^b.

Verlos ons van den booze.

't Zij wij die bede zóó behouden, of, — wat taalkundig ook geoorloofd zou zijn, — *verlos ons van het booze* lezen, de zin blijft in den grond dezelfde; 't is en blijft de wensch naar verlossing uit de macht van het kwaad. En dat is waarlijk een zeer redelijke wensch. Redelijk zouden de wenschen zeker zijn: verlos ons van den oorlog, verlos ons van den hongersnood, verlos ons van den watervloed, verlos ons van de pest, — indien deze rampen ons troffen; — maar oorlog, hongersnood, watervloed en pest richten met hun allen nog zooveel ellende niet aan, als de zonde. Indien wij eens voor een oogenblik de alwetendheid Gods konden leenen, indien wij dus eens kennis kregen van *al* de bloemen, door de zonde vertreden, van *al* de doornen, door de zonde gekweekt, van *al* het heil, door de zonde uit menschenharten uitgerukt, van *al* de wonden, door de zonde in menschenharten geslagen, van *al* de levens, door de zonde ontluisterd, van *al* de sterfbedden, door de zonde met vloek overdekt, — en indien wij alzoo eens *al* de zuchten hoorden en *al* de tranen zagen, waar de zonde de oorzaak van is, — o! wij zouden geen grond meer onder onze voeten voelen, zoo zouden we schrikken, maar de eerste kreet van onzen schrik zou zijn: o God! *verlos ons van den booze!* — En als die kreet ons gebed is, ons dagelijksch gebed, dan zal dat niet vruchteloos wezen. Dat bidden zelf zal ons vervullen van geestdrift en kracht, om, in ons en rondom ons, tegen al, wat uit den booze is, te strijden, en wij zullen ons daartoe aansluiten aan hem, die uit *den Goede* was, en die immers, naar het woord zijns Apostels, hier kwam, *om de werken des duivels te breken.* ¹⁾ Met hem vereend, door 't vast geloof, dan voelen we onze ketenen slijten, dan voelen we onze ketenen vallen, en wij

1) I Joh. III: 8.

ontketenen dan ook anderen, die zuchten in de ellendigheid. Doen wij zoo, dan doen we iets heerlijks, dan brengen wij, wij voor òns aandeel, de schoone toekomst weêr iets nader, waarin de menschheid, — 't oog op Jezus, en de oude slang dood aan haar voeten, — zal zingen 't groot verlossingslied.

Geen verlossing zoo heerlijk en heuglijk en blij,
Als die vrijmaakt de geesten, — van zondemacht vrij.

Gez. CLXXXIII: 4.

Spr. XVI: 32.

Col. III: 8.

Spr. XIV: 17^a.

Die haastig is tot toorn, zal dwaasheid doen.

Duizenden voorbeelden zijn er, die deze uitspraak bezegelen, dat de mensch, die *haastig tot toorn* is, die driftig is, *dwaasheid* doet, ja! menigmaal ook groote zonde. Daarom moeten wij zeer zorgvuldig tegen lichtgeraaktheid en oplopendheid waken. Wel zijn er sommigen, die bij zulk eene aanmaning zeggen, dat zij voor zich die niet op kunnen volgen, dat ze, ja wel, bekennen willen, driftig te zijn, maar dat dit nu eenmaal zoo in hun gestel zit. Doch deze verontschuldiging is niet aannemelijk. Zeker! het eene gestel is meer opbruisend en meer prikkelbaar van natuur dan het andere. Maar als het gestel van iemand meëbrengt, dat hij veel aan hoofdpijn lijdt, of koortsig is, of zoo iets, dan doet hij toch wel moeite om van die kwellingen af te komen en beterschap te brengen in dat ongelukkig gestel. Welnu, als men in zulke gevallen niet stillekens in de hoedanigheid van zijn gestel blijft berusten, dan moet men ook vooral niet berusten en werkeloos blijven, waar het gestel in *zedelijken* zin een nadeeligen invloed heeft. En waarlijk heeft de ondervinding van velen geleerd, dat een vaste wil, een hartelijk geloof, een vurig gebed ook

in deze zaak niet weinig ten goede vermogen. Nog eens dus, doen wij al, wat we kunnen, om niet driftig te zijn. Zelfs al brengt de drift ons nu eens niet tot wat men misdaad kan noemen, dan brengt ze ons toch tot uitdrukkingen en tot handelingen, waarover wij, zoodra de kalmte terugkeert, ons schamen zullen en berouw zullen hebben, en 't kost ons heel wat moeite, om weêr effen te vouwen, wat eenmaal door onze opvliegendheid uit de plooi is geraakt. Voelt gij dus, dat in uw harte de drift zich verheft, verwijder u en keer niet weêr, voordat het rustig is van binnen. Of, als ge u niet verwijderen kunt, o! zet een wacht voor uwe lippen, en zwijg. Ieder mensch heeft veel meer hartzeer in zijn leven over zijn *spreken*, dan over zijn *zwijgen*. Die deze dingen bedenkt, en God bidt, dat hij ze moge betrachten, die zal zich zelve en anderen veel smarten besparen en veel zonde weg doen blijven, die anders zou gekomen zijn.

Die haastig is tot toorn, is haastig tot het kwaad,
Is haastig tot een daad, die hem en and'ren schaadt.

Gez. LXII: 5.

I Kron. XXVIII: 20^{a, b, c}.

Jac. V: 8^a.

Joz. I: 6^a.

Wees sterk en heb goeden moed!

Sterk te zijn en moed te hebben, dat is ons allen noodig. Eigenlijk zou men kunnen volstaan met alleen *moed* te vermelden; want wie moed heeft, *is* sterk. Nu dan, moed is ons allen noodig, om in 't bezit te kunnen blijven van kalmte en van kracht en van hoop, bij zooveel wat ons drukt of kan dreigen. Gelukkig, dat er grond is, neen! dat er gronden zijn, om goeden moed te hebben. Een grond tot moed is de wetenschap, dat we niet alleen staan,

maar dat God van ons weet en overal ons nabij is, en dat die God, — dit leert Zijne schepping ons, — onbegrensde wijsheid, onbepert vermogen heeft, en ook, — dit leert ons Zijn zegen in Christus vooral, — ons bemint met eene oneindige liefde. Een grond tot moed is daarbij ook de ervaring van ons leven, die zegt, dat het al met zoo zeer veel dingen, waar wij erg tegen op zagen, veel beter afgelopen is, dan wij hadden durven denken. Een grond tot moed is bovendien de ondervinding, dat iedere ramp, die met de onderwerping des geloofs werd gedragen, bleek zegen in zich te bevatten, *dat iedere zwarte wolk een zilveren voering had.* 1) Een grond tot moed is daarenboven nog deze gedachte, dat alle leed en strijd, waar we doorheen zijn gekomen naar 's Vaders wil, aan 's Heeren hand, ons nader tot dat leven brengt, waar men geen moed meer noodig heeft, waar althans geen zorg meer ons knellen zal en ons geen gevaar meer zal dreigen. Zoodan, mijne medereizigers op deze aarde! als de werkelijkheid van het heden ons bedroeft of eene mogelijkheid in de toekomst ons bekommert, laat ons moed vatten en sterk zijn, en de lendenen omgorden met den drievoudigen band, die uit geloofs-overtuiging en ervaring en hoop is geweven. Dan komen we door alles heen, en wij komen er goed doorheen; wij komen er zóó doorheen, dat we met eene soort van blijde verwondering er voor zullen danken. — Wat zal ons nog weêrvaren, eer we dood zijn? Wij weten het niet. Wat zal ons nog weêrvaren, eer deze dag tot avond wordt? Wij weten het niet. Maar, Goddank, dat wij tot ons zelve en elkaâr mogen zeggen: *Wees sterk en heb goeden moed!* —

Leeft gij moed'loos, mensch! dan gunt gij niet u zelv', wat God u gunt,
En gij derft die levensblijheid, die gij waarlijk hebben kunt.

Ps. XCVII: 7.

---

1) Fanny Fern.

I Cor. IV: 20.

Het koninkrijk Gods is niet gelegen in woorden, maar in kracht.

Dit is weêr eene van die vele waarheden, die maar al te dikwijls vergeten en verzaakt worden. Toch is het eene waarheid, zoo helder, als glas, dat het burger-zijn van het Godsrijk niet eerst en meest in *praten* bestaat, maar in *doen*. Aangezien echter *praten* gemakkelijker is, dan *doen*, en de meeste menschen zeer op hun gemak zijn gesteld, zoo geven velen aan een Christendom in woorden boven een Christendom in daden de voorkeur. Door òns worde verstandiger en beter gehandeld. Laat ons intusschen wèl onderscheiden. Het *spreken* over de dingen van 't Godsrijk is niet alleen niet verwerpelijk, maar 't verdient aanbeveling. Groot en heerlijk en heilig is *de macht des woords*. Doch dan moet het een woord uit het hart zijn. Maar waar het een woord uit het hart is, daar zal het worden gesteund en bevestigd door daden, door kracht. Nooit evenwel kan de afwezigheid van de daad en de kracht vergoed worden door het woord, al was het nòg zoo rechtzinnig of al was het nòg zoo welsprekend en schoon. En, ziet! juist dit is het, wat door zoo velen wordt verzaakt en vergeten. Zoo velen roeren levendig den mond over geloof en godsdienst en kerk, en zetten zich met groote woorden daarover op den voorgrond, maar openbaren geen kracht, — openbaren de kracht niet der gerechtigheid, der verdraagzaamheid, der edelmoe-digheid, der liefde. Welnu, dezulken staan eigenlijk buiten het koninkrijk Gods, al wanen zij, dat ze er midden in staan, ja! dat zij anderen er uit mogen werpen. Neen! dit, dit blijft onwrikb're waarheid: *Het koninkrijk Gods is niet gelegen in woorden, maar in kracht*. Toon mij, o mensch, die Christen zijn wilt, dat er kracht, dat er heilige, goddelijke kracht van u uitgaat, en houd anders ook maar uwe fraaie woorden terug; maar als 'k iets van die *kracht* kan zien, dan zal ik naar uw *woord* ook hooren. — Met dien

eisch mogen wij tot onze broederen ons richten; maar met dien eisch moeten wij ons richten, òòk tot ons zelve. — God! geef ons dat geloof des harten, dat meer kan doen, dan klanken vormen, dat kracht doet uitgaan, heilige kracht.

Waar gij 't vrome woord hoort klinken, maar de vrome daad niet ziet,
Daar is van 't geloof de schaduw, maar het wezen is er niet.

Gez. LIX: 4.

Spr. XI: 23^a.

Col. III: 23^a.

Rom. XIV: 23^b.

Al wat uit geloof niet is, dat is zonde.

Er was onder de Christenen, aan wie Paulus dit schreef, verschil van gevoelen over het al of niet geoorloofde van 't gebruik van sommige spijzen. Met eene edele vrijzinnigheid verklaart de Apostel, dat ieder in zulke dingen met zijn eigen geweten te rade moet gaan, en dat de een het geweten van den ander niet hard en uit de hoogte veroordeelen moet. Maar hij eischt, dat zoowel *het eten* van den een, als *het zich onthouden* van den ander, uit innige overtuiging geschiede. Is die overtuiging er niet, of maar ten halve, zoo zegt hij, dan heeft de zaak niet alleen geene waarde, maar dan wordt zij zelfs zonde: *al wat uit geloof niet is, dat is zonde*; alles, wat men doet, zonder de overtuiging te hebben, dat men er goed aan doet, is verkeerd gedaan. En, ziedaar eene les, die ons dikwijls te pas komen kan in het leven. Doe alleen, — daar komt zij nu immers op neêr, — doe alleen datgene, waarvan gij voor u de overtuiging hebt, dat het goed is; en, als gij, daarentegen, van iets die overtuiging niet hebt, doe het dan niet. Waarlijk! het Christendom vordert diepgaande reinheid des harten. Dat zien wij ook hier. Het Christenzijn legt niet slechts de verplichting op, om zich van datgene te onthouden, waarvan

men de overtuiging heeft, dat het kwaad is, maar ook reeds, om zich van datgene te onthouden, waarvan men de overtuiging niet heeft, dat het goed is. Worde door ons getoond, ook door de betrachting van dezen regel, dat ons de zoo schoone nauwgezetheid en de zoo verhevene reinheid van het Christendom aantrekt. Worde ook op dezen dag, en op iederen dag van ons leven, door ons die regel gevolgd: als gij iets vindt, waar vuil aan zit, blijf af; — als gij iets vindt, waarvan ge niet zeker weet, of 't wel zuiver is, ga voorbij; — maar als gij iets vindt, waarvan gij overtuigd zijt, dat het rein is, vat aan, houd vast en laat niet glippen. O! als wij dien regel tot hiertoe meer gevolgd hadden, wat waren we op den weg van waarheid en heiligheid al een heel eind verder, dan nu. De geest van Christus dringe ons nu nog, en de God van Christus zij daarbij onze hulp!

Zie toe, dat gij niets doet,
 Waarbij niet uw gemoed
 U toespreekt: dat is goed.

Ps. CXIX: 17.

Ps. CXVI: 12.

I Tim. IV: 4.

I Tim. VI: 17^c.

God, die ons alle dingen rijkelijk verleent, om te genieten.

Zoo waar het is, dat een mensch wel wat anders en wat hoogers te doen heeft, dan bepaald voor zijn genoeg te leven, zoo waar is het toch ook, dat het versmiden van de genoegens des levens den mensch en den Christen niet voegt. Zoo waar het is, dat er groote zonde ligt in de wereldvergoding, zoo waar is het toch ook, dat de ware vroomheid niet in wereldverguizing bestaat. Wat? Zulk eene wereldverguizing is eene miskennis van dien goeden en vriendelijken God, *die ons alle dingen rijkelijk verleent, om te genieten*. Daarom, als mij de achtung van welgezinden

te beurt valt, als ik in staat ben, in de behoeften van mij en de mijnen te voorzien, misschien nog wel iets meer te hebben, als mij de gelegenheid open staat, om, in de natuur en in de kunst, in het verkeer met vrienden en in 't huiselijk leven, mijn hart genot te doen vinden, — ik neem het aan, ik neem het met ootmoedige erkentelijkheid aan, uit de milde Vaderhand, die mij al dezen zegen beschikt, ofschoon ik er niets van verdiende. *Wie aardsch geluk waardeere als rook, 't is toch, o God! Uw weldaad ook; ondankb'ren, die 't verachten.* 1) En wanneer ik nu met ootmoedige erkentelijkheid zulke weldaden aanneem, dan zal ik ze ongetwijfeld gebruiken den Gever ten prijze en mijzelf tot heil; dan zal ook mijne aardsche vreugde mij heiligen, en zoo doende mede eene vorming zijn voor hemelsche vreugd, en zij zal voor mij de waarde der hemelsche vreugd niet verkleinen; neen! maar juist zal ik denken: als God reeds hier mij zoo verblijdt, hoe zal Hij dan eenmaal mij daar omhoog verblijden! — Komt! dat wij dan allen recht dankbaar genieten, wat God ons te genieten geeft. Allen? Ja! Wel is er verscheidenheid van gaven, en wel is er wisseling van licht en donker in ieder menscheijk leven, maar toch geeft God aan alle harten menigmaal, om zoo te zeggen, een uitgaansdag, een tijd van uitgaan uit de zorg en de moeite, een tijd van vroolijkheid en lust. En er zouden in alle levens nog veel meer zulke tijden zijn, indien maar alle levens zich naar God wilden richten. Indien alle menschen zich zelve gunden, wat God hun gunt, dan viel er voor allen nog veel meer te genieten.

Gods hand biedt geen genot u aan,
Opdat uw hand het af zou slaan.

Gez. XXIX: 3, 7.

---

1) Tollens.

Gen. IV: 6, 7^a.

En de Heer zeide tot Kaïn: Waarom zijt gij ontstoken, en waarom is uw aangezicht vervallen? Is er niet, indien gij wel doet, verhooging?

Kaïn's ziel was van nijd vervuld en ging van booze ontwerpen zwanger. Die gesteldheid van zijn gemoed openbaarde zich in zijn uiterlijk. Hij liep en zat met gebogen hoofd; en een floers van somberheid lag uitgespreid over zijn aangezicht, als een donderwolk, zoo donker en dreigend. Daarover onderhield hem de stem des Heeren, die weêrklonk in zijn borst: *Waarom zijt gij ontstoken en waarom is uw aangezicht vervallen? Is er niet, indien gij weldoet, verhooging?* Is er niet, indien gij weldoet, opbeuring van 't hoofd en het hart? — — En zoo is 't. Het hangende hoofd en de sombere gelaatstrekken behooren bij de zonde; het opgebeurde hoofd en het blijde gezicht behooren bij de deugd. Wel vermomt zich soms de booze en neemt hij een masker aan, waarop het gezicht van een brave gezien wordt; maar allicht verraadt zich dat als schijn en als namaak. En, al verraadt het zich eens niet, de zondaar *is* dan toch vermomd en gemaskerd. Maar als hij zich in zijne ware gedaante vertoont, ja vast, dan is het hoofd gebogen en dan verschijnt de donderwolk. Wel ons alzoo, indien tot ons *natuurlijk* voorkomen niet het hangende hoofd behoort en niet het donker gelaat, maar het opgeheven hoofd en de vroolijk tintelende oogen, — van die opene, heldere oogen, waaruit de Deugd naar buiten kijkt. En als bij ons ooit het tegendeel waar is, als wij ooit die eigenaardige somberheid op 't gezicht hebben, die een mensch pleegt te kenmerken, bij wien 't niet zuiver van binnen is, en als dan ook door ons die stemme Gods wordt vernomen: waarom dat sombere gezicht? *Is er niet, indien gij weldoet, verhooging?* — o! dan worde door ons daarnaar beter gehoord, dan door Kaïn gedaan is, en in tijds nog uitgedreven de booze geest, die in ons woelt. — Laten we elkaâr toewenschen, dat wij van

daag en immer recht mogen hebben op het opgeheven hoofd en de heldere oogen, en dat wij, door het toenemend geloof in hem, die wel door lijden, maar nooit door zonde een vervallen aangezicht had, bij toeneming open en vrij in het rond en naar omhoog mogen blikken.

Het hangend hoofd en 't dof gelaat
 Behoort bij 't dienen van het kwaad;
 De fiere houding, 't blij gezicht
 Is 't recht van wie iets goeds verricht.

Gez. LXVI: 1, 7.

Ps. CXLV: 18.

Col. IV: 2.

Mtth. VII: 7^a.

Biddt, en u zal gegeven worden.

Is dat waar? Zeer zeker. — Wat? Is dat waar? Maar zoo dikwijls toch — — — Houd uwe bedenking nog in, en hoor eerst nòg eens even, wat Jezus gezegd heeft. Als Jezus gezegd had: *Biddt, en het zal u gegeven worden*, dan zou zijn woord niet altijd opgaan; lang niet altijd, wordt ons *datgene*, wat wij bidden, gegeven. Maar Jezus heeft gezegd: *Biddt, en u zal gegeven worden*. En zóó is het waar; en altijd waar. Er is geen gebed, dat werkelijk een gebed des harten is, en waarop *niets* wordt gegeven. Geen gebed des harten is er, waar geen zegen op volgt. In dien zin beschouwd, dan is ook een zoogenaamd *onverhoord* gebed nog geen *vruchteloos* gebed. De Heiland bad, in Gethsemane, dat de lijdensbeker van hem mocht voorbijgaan; toch ging die niet voorbij, maar moest hij dien ledigen tot den ondersten droesem; maar zullen wij daarom zijn gebed nu mogen noemen een *vruchteloos* gebed? Neen wij; want het had rijke vrucht; het veranderde beangstheid in moed, en neêrslachtingheid in geestdrift, en bezwijming in kracht. En zoo gaat altijd vast *dít* door dat, waar gebeden wordt, door

God ook wordt gegeven. In allen gevalle *zal de Hemelsche Vader den heiligen geest geven hun, die Hem bidden.* 1) En dat is geen kleine gave. Die geest reinigt en verheft, die geest versterkt de kracht en brengt de ziel tot hopen. Almede deze beschouwing brenge veel gebeds in ons leven, en doe ons telkens weêr zeggen tot onze eigene ziel: *Bid vurig; God moest God niet zijn, zou Hij uw beê versmaden.* 2) Wij zullen 't ervaren, dat God ons gebed niet versmaadt; wij zullen gevoelen, dat even dikwijls als ons hart zich ontsluit om een gebed te doen rijzen, eene goede gave neêrvalt in ons harte, uit Gods hand. Derhalve: het leven, dat het rijkst aan gebed is, zal ook het rijkst zijn aan zegen, niet altijd aan voorspoed, maar wel aan zegen, waren zegen. Wie dus gezegend wenscht te leven, die moet maar veel en vurig bidden; wie voor veel wil kunnen danken, die spreke veel gebedentaal. — Heere! leer ons bidden!

Nooit heeft God van een mensch een waar gebed gekregen,
Of 't harte van den mensch kreeg antwoord in een zegen.

Gez. LXXIX: 5.

Job XXXI: 4.

Ef. IV: 17—20.

Mtth. XXVI: 50^a.

Waartoe zijt gij hier?

Zoo vroeg Jezus aan Judas, toen deze afvallige discipel in Gethsemane voor hem stond, als gids van de bende, die door 's Heeren vijanden was uitgezonden, om hem gevangen te nemen. Alzoo, voor Judas was die vraag daar een verwijt, eene beschaming, een vonnis. Maar hoevelen zijn er niet, nog, die òf op zulke plaatsen zich bevinden, òf met zulke bedoelingen en plannen zich ergens henen begeven, dat ook hun die vraag: *Waartoe zijt gij hier?* een

1) Luc. XI: 13.

2) Gellert.

verwijt, eene beschaming, een vonnis zou zijn. Ieder onzer zie toe voor zich zelven; en ieder onzer make er zich eene gewoonte van, om met het oog op den weg, dien hij betreedt of op de plaats, waar hij is, zich die vraag te doen: *Waar toe zijt gij hier?* Of, nog beter, ieder onzer make er zich eene gewoonte van, om zich telkens voor te stellen, dat Jezus met die vraag tot hem nadert. En wie dan daarbij reden heeft, om ontsteld te zijn en om blozend van schaamte te zwijgen, die keere in tijds nog terug, die make in tijds nog zich weg, en die moge, als dan de vraag tot hem komt: *Waar toe hier?* er op antwoorden kunnen: Heer! om het te betreuren, dat ik *daarheen* heb gewild. — Doen wij zoo, dan zullen we eens geheel en voor goed van zoodanige plaatsen wegblijven en ons van zoodanige voornemens en plannen onthouden, als waarbij die vraag van Jezus ons veroordeelen zou; en wij zullen, daarentegen, steeds met zulke bedoelingen op weg zijn, en op zulke plaatsen ons bevinden, dat we dan op de vraag: *Waar toe hier?* kunnen zeggen: Heer! om iets te doen, wat tot den werkkring behoort, waarin God ons geplaatst heeft, en om iets te doen, wat dien God tot verheerlijking zijn kan, en om iets te doen, wat ons zelven ten zegen en den broeder tot troost en tot heil strekken kan. Zoo zij het bij ons. Mocht het bij ons ook van daag reeds zoo zijn. Mochten wij bij den uitgang van dezen dag reeds aldus kunnen denken: waar ik geweest ben van daag, mocht mij Jezus wel vinden; en wat ik heden gedaan heb, dat mocht Jezus wel zien.

Veel zijn op aard de onreine paden. Maar recht gelukkig is de man,
Die op het: *Waar toe hier?* des Heeren vrijmoedig antwoord geven kan.

Ps. CXLIII: 10.

Ezech. XXXIII: 11.

Luc. XV: 4—6.

Luc. XV: 28^a.

Hij werd toornig en wilde niet ingaan.

Dat was de broeder van *den verloren zoon*. Toen de laatstgenoemde, vol schaamte en berouw tot zijn vader was weêrgekeerd, en toen er om die wederkomst vreugde en vroolijkheid heerschte in 't vaderlijk huis, toen werd zijn oudere broeder *toornig en wilde niet ingaan*. Ten deele kwam dat voort uit gekwetsten hoogmoed. Hij zelf was immers zoo veel beter dan die broeder, en om hem was er nooit zooveel vreugde bedreven. Ten deele kwam het voort uit liefde-loosheid. Niet op hetgeen die teruggekeerde *was*, maar op hetgeen hij *geweest was*, richtte de nijdige broeder het oog. En die hoogmoedige, nijdige broeder leeft nog altijd voort in de wereld, tegelijk met dien boetvaardige, die ook, God-dank! altijd nog voortleeft. Telkens weder gebeurt het nog, dat een afgedwaalde berouw krijgt, en volvoering aan 't goede voornemen geeft: *Ik zal opstaan, en tot mijnen Vader gaan*; — maar ook telkens gebeurt het dan weêr, dat een broeder, die zich zelve bewierookt als een oppassend, fatsoenlijk, onberispelijk mensch, met nijdigen trots op dien thans geprezen en begunstigten boeteling neêrziet, en altijd nog blijft ophalen, wat hij *geweest is*, wat hij *gedaan heeft*. Wat is dat leelijk en wat is 't ook gevaarlijk. Er zijn al dikwijls van die oppassende, fatsoenlijke, onberispelijke menschen geweest, die voor zulk een boeteling den weg tot verdere herstelling afsneden, door hem zwart te blijven maken, met tinten, nog steeds aan zijn schuldig verleden ontleend. En diezelfde menschen gingen op hun tijd naar de kerk, en zongen psalmen voor God, die lust in vergeven heeft, en voor Jezus, die de belichaamde barmhartigheid was. O! akelige vroomheid van sommige vromen! De Heer beware ons er voor, en Hij geve, dat wij recht hartelijk ons verheugen over iederen zondaar, die tot zich zelve komt en tot zijn God zich bekeert. Dat is eene heerlijke vreugd. 't Is een deel van de vreugde der Engelen. En dan, — die vreugd over den terugkeer van een afgedwaalde kan in ons harte niet zijn, of wij reiken hem de hand en wij werpen over zijn verleden den mantel der liefde, en wij helpen hem voort over de aarde, en wij helpen hem voort naar

den hemel, — en zoo handelen wij in de edele richting van Jezus, en — van God.

Wie zich niet om den slechte, die goed wordt, verheugt,
Is een mensch, die, met al zijne deugden, niet deugt.

Gez. XLVI: 20, 21.

Jez. VI: 8.

Hand. XXI: 13⁶.

Hand. XV: 26.

Menschen, die hunne zielen overgegeven hebben voor den naam van onzen Heer Jezus Christus.

Deze hooge lofspraak geldt Paulus en Barnabas. En 't is eene lofspraak, op waarheid gegrond. Dat kan men van allen lof zoo niet zeggen. Vooral bij lof wordt dikwijls en in nog al erge mate gelogen. Maar in deze lofspraak lag de zuivere waarheid; gelijk door de feiten verklaard is. Als die Paulus en Barnabas niet waarlijk geweest waren *menschen, die hunne zielen*, hun gansche leven en al hunne krachten, hadden *overgegeven voor* en toegewijd aan *den naam van onzen Heer Jezus Christus*, ze hadden de helft niet kunnen doen, van 't geen ze hebben gedaan. Laat ons hun prachtg voorbeeld volgen. Dat wil zeggen: laat ons ook alles over hebben voor de verbreiding en de verheerlijking van dezen naam, deze grooten en gezegenden naam in de wereld. Al wat wij doen ter verbreiding en verheerlijking van Jezus' naam in de wereld, is eene hulde, — en de beste hulde, die onze armoê kan brengen, — aan God. Het is tevens een rechtmatig offer van dank aan den Heer voor het geen hier door hem is gezegd en gedaan en geleden. Het is bovendien een zegen, — en de degelijkste en duurzaamste zegen, — voor de zondige en daardoor nog zoo ongelukkige menschheid. En, — 't is een werk, dat altijd op ons zelve met zegen terugwerken zal. Daarom,

nog eens, het zij òns werk. Wel kunnen natuurlijk wij allen niet op dezelfde wijs en in dezelfde mate ons daaraan wijden, als Paulus en Barnabas, en vele anderen na hen; maar een voorbeeld volgen is ook iets anders dan een voorbeeld evenaren. En waar nu het *evenaren* ons niet mogelijk is, daar zij toch het *volgen* ons behoefte en lust. En als werkelijk ons harte gevoelt, dat het verbreiden en verheerlijken van des Heilands naam een schoone plicht is, een hooge eer en een heerlijke zegen, dan zullen we, in welke betrekking ook geplaatst, en meer voor vermogen, dan wij zelve misschien zouden hebben vermoed. Moge dat werkelijk onze ervaring ons leeren. 't Is in allen gevalle wel waard, dat we er de proef eens van nemen, want in allen gevalle blijft dit immers zeker: het verbreiden en verheerlijken van Jezus' naam in de wereld, is het verbreiden en verheerlijken van waarheid en reinheid en liefde, en daardoor van vrede en hope, en daardoor van hemelsch genot hier op aard.

Die goed God eeren wil en anderen verblijden,
Die moet zooveel hij kan aan Jezus' zaak zich wijden.

Gez. XLVIII: 1, 2.

Gen. XII: 1.

Hebr. VI: 11, 12.

Hebr. XI: 8^b.

Hij is uitgegaan, niet wetende, waar hij komen zou.

Wat hier van Abraham gezegd wordt, zou waarlijk wel geschikt zijn, om als motto gesteld te worden op bladzijde één van iedere menschengeschiedenis. Iedere levensloop van een mensch is *een uitgaan* van dien mensch, *zonder dat hij weet, waar hij komen zal*. Ja! elken ochtend zet een mensch zijn tocht door het leven weêr voort, *zonder te weten, waar hij 's avonds gekomen zal zijn*. Soms kan ons dat verontrusten.

Maar dat zal het toch al minder en al minder doen, hoe meer de bewustheid, die Abraham voor zich had, de onze mag zijn, de bewustheid namelijk, van ons te bewegen op een door God gewilden weg en in eene door God ons gewezen richting. In waarheid, als we grond hebben, om te zeggen: ik loop op een weg, waarop God mij wil zien en ik volg eene richting, die mij door God is geweest, — dan zijn we niet bezorgd over de uitkomst. Al weten we dan niet, waarheen ons pad ons zal voeren, we vertrouwen met volkomen gerustheid, dat het ons tot iets goeds leiden zal. En mocht het eens zóó loopen, dat ons onwillekeurig de vraag weêr bekwam: maar waarom zou het toch zóó gaan en hoe zal deze loop nog eens leiden kunnen tot een einde, dat goed is? — dan wekken wij weêr vroolijken moed in ons op bij de toespraak der hope: *Hier, in de diepe schaduwvallei, kunt gij nog niet goed zien, hoe eigenlijk de richting wel is van uw pad, maar daar ginds, op den blinkenden berg, zal 't u alles gansch duidelyk worden.*¹⁾ Nu dan, de hoofdzaak is, dat wij recht hebben tot de overtuiging: 't is de roeping Gods, die ik volg, 't is de leiding Gods, waardoor ik den gang van mijnen voet laat besturen, — en dan, dan is de blijmoedigheid van ons harte gewaarborgd, ofschoon we niet weten, waar we aankomen zullen. Die blijmoedigheid, de blijmoedigheid van het kinderlijk en eenvoudig vertrouwen, zij ook bij den dagloop, dien we heden weêr beginnen, ons deel. En bij toeneming zij in ons het standvastig geloof, dat, hoe vreemd en voor ons onbegrijpelijk onze weg somtijds loope, zeer zeker *de blinkende berg* het eind wezen zal, indien onze weg maar Gods weg is. O! die *blinkende berg*! We kunnen er met geestdrift aan denken. Daar te zitten rusten, en, van daar het afgelegde pad overziende, het geheel te begrijpen, en te ondervinden, dat het een land van zaligheid is, waarop het uit is geloopt, — o! wat moet dat heerlijk zijn!

1) Tholück.

'k Weet wel niet, waarheen mijn reisweg door het leven leiden moet;
Maar ik weet: wanneer 't Gods weg is, dan is de nitkomst zeker goed.

Gez. XXVI: 4^a, 8^b.

Ps. LI: 3—5.

Openb. III: 2.

Jac. II: 10.

Wie de geheele wet zal houden, en in één zal struikelen, die is schuldig geworden aan allen.

Natuurlijk. Een wetgever geeft geene wet, opdat een deel er van betracht, en een ander deel veronachtzaamd, maar opdat de geheele wet nageleefd worde. En al wie ook maar een gedeelte der wet verzuimt en verzaakt, die is *wetsovertreder*. Dit is een zeer duidelijk ding. En toch wordt het in de praktijk vaak verloochend. Vooreerst, er zijn menschen, die ééne lievelingszonde aanhouden, en dan hun geweten in slaap zoeken te brengen door de gedachte, dat, nu ja, die ééne neiging niet gansch onberispelijk is, maar dat zij toch in andere opzichten zich volstrekt niet misdragen. Ten andere is het verschijnsel zeer gewoon, dat een gierigaard de dronkenschap afkeurt, maar de gierigheid niet, of een trotschaard de lichtzinnigheid, maar de trotschheid niet, of een leugenaar de luiheid, maar het liegen niet, of een liefdelooze de verkwisting, maar de liefdeloosheid niet. Tot alle de zoodanigen mag worden gezegd: gij vergeet, dat ieder, die een deel van Gods wet overtreedt, *welk deel dat ook zij*, een overtreder *der wet* is, en dat gij dit dus niet minder zijt, dan die anderen, die door u worden veroordeeld. Uit deze beschouwingen vloeien twee lessen voor ons voort. De eerste is: vonnist een ander niet uit de hoogte, omdat hij een kwaad bedrijft, waarvan gij u onthoudt, want van eene andere soort van kwaad onthoudt gij u weér niet, en zoo zijt gij dus, evenzeer als hij het is, een wetsovertreder. En de andere les is deze: laten wij allen

te zamen voor God gaan staan in de boetepij van den ootmoed gehuld, want allen zijn wij schuldig aan schennis Zijner heilige wet; maar laten we ook allen te zamen ter toenemende verbetering van ons harte in gemeenschap met dien Godszoon ons stellen, die zich aan *geen* gebod des Vaders vergreep. Dan zeggen onze daden niet meer: alle zonde wil ik nalaten behalve die, waar ik lust in heb, — en dan zeggen onze daden òòk niet meer: alle kwaad keur ik af, behalve het mijne. *Zóó* hebben we toch eigenlijk in onze daden al dikwijls gesproken. Onheilige onnoozelheid!

Zeg niet, als gij een deel van 's Heeren wet miskent,

Dat gij de wet niet schendt;

En denk: *geen kwaad te doen*, dat is het, wat ik moet;

Niet: *ander kwaad te doen*, dan wat een ander doet.

Gez. XI: 6.

Spr. II: 1—5.

I Thess. V: 21.

Joh. I: 47.

Nathanaël zeide: Kan uit Nazareth iets goeds zijn? Filippus zeide tot hem: Kom en zie.

Wij, menschen, hebben meestal nog al hoogen dunk van onze wijsheid, en doen toch dikwijls zoo onwijs. Onder onze onwijze handelingen moet zeer zeker dit ook worden gerekend, dat we zoo menigmaal door vooroordeelen ons in de war laten brengen. Vooroordeel was het van Nathanaël, als hij die vraag deed: *Kan uit Nazareth iets goeds zijn?* Blijkbaar bedoelde hij daarmede: dat kan niet. Hoe onverstandig! Maar datzelfde onverstand beheerscht dikwijls ook ons. Dikwijls wordt iets, wat wij in 't geheel niet kennen, door ons veroordeeld, omdat het komt van eene zijde, die ons niet bevalt, uit een maatschappelijken stand, waarop wij met minachting neêrzien, of van eene partij, met welke wij het niet eens zijn. Dat onverstand wordt somtijds zelfs bij overi-

gens edele karakters gevonden. Nathanaël ook was een edel karakter: *een Israëliet, in wien geen bedrog was.* Maar *zelfbedrog* was in hem wel. Tegen dat zelfbedrog, uit vooroordeel ontstaan, zullen wij dus moeten waken; vooreerst, omdat het zoo onverstandig is, en, ten tweede, omdat het ons onbillijk doet zijn, en, ten derde, omdat het ons in hooge mate kan schaden. Als Nathanaël eens geen Filippus tegenover zich had gehad, om hem zijn bekrompen vooroordeel te ontnemen, hij had er niets minder dan de *kennismaking met Jezus* bij verloren; dus, dat was nog al iets. Alzoo, 't is te wenschen, dat ons ook immer in tijds nog een Filippus ontmoete, met zijn verstandig: *Kom en zie!* — of, liever, dat wij ons de gewoonte eigen maken om zelve tot ons zelve dat: *Kom en zie!* te richten, alvorens tot beoordeeling of veroordeeling over te gaan. Wij moeten *alle dingen beproeven en het goede behouden*, en daarbij nooit vergeten, dat *het goede* niet het uitsluitend eigendom is van ééne plaats, van éénen stand, van ééne partij, van ééne kerk, maar dat het een door God geknoopt net is, hetwelk, jawel, hier met dikkere en daar met dunnere, hier met sterkere en daar met zwakkere draden, — maar hetwelk toch de gansche wereld der menschen, in al haar deelen en richtingen, overdekt en omspant. En Goddank, dat het zoo is!

Kent gij de zaak niet, zoo zwijg er van,
Maar onderzoek haar en oordeel dan.

Ps. XXV: 4.

Spr. XIX: 17.

Hebr. XIII: 16.

Mth. XXV: 40^b.

Voorwaar, zeg ik u, voor zooveel gij dit één van deze mijne minste broederen gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan.

In die woorden is gelegen eene eere voor Jezus, en in die woorden is gelegen een zegen voor ons. Ja, waarlijk!

wel is het eene eere voor Jezus, dat hij zich het lot der armen, der bedrukten, der ongelukkigen genoeg aantrok, om te kunnen en te willen verklaren: wat gij voor hen doet, dat beschouw ik, alsof gij 't voor mij hebt gedaan. Door dat te zeggen, en door alzoo, voordat hij de aarde verliet, als het ware een testament te maken ten gunste van alle armen, bedrukten, ongelukkigen, die er zouden zijn hier op aard, in alle volgende eeuwen, geeft hij ons weêr gelegenheid, om in te zien in de lichte en luistervolle diepten van zijn liefhebbend hart. En wij kunnen immers niet zien op die liefde zijns harten, of in òns hart ruischt een psalmtoon, dezer liefde tot lof. — Maar dan, in die woorden: *Voor zoo-veel gij dit één van deze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan*, ligt tevens voor ons nog een zegen. Zoudt gij 't geen zegen noemen, als Jezus nog eens weder op aard kwam en hier omging met u, en als gij daardoor in staat waart, om op allerlei wijzen te pogen goed te maken, wat de menschen dezer aarde tegen hem eens misdeden? Welnu, gij kunt daarvoor iets doen, want hij liet vele treurenden hier achter, die hij zijne broeders noemde, en op wie hij wees met de woorden: als gij dezen weldoet, dan beschouw ik dat als eene weldaad, door u bewezen aan mij. Nu dan, beproefden en bedroefden, nu wij Jezus niet meer hebben, willen wij u bijstaan en troosten en weldoen, daartoe aangeprikkeld almede door zijn goddelijk zeggen, dat dit bij hem geldt als een arbeid der liefde voor hem. Zoo zullen wij u doen ervaren de goedheid van Jezus, die uw lot in die mate ter harte nam, die voor uwe belangen en behoeften in die mate gevoel had, dat hij deze wijze van handelen ons aanwees. En tegelijkertijd, als de ervaring van zijne goedheid uw deel wordt door ons, zal dezelfde ervaring ons zelve ook verblijden; want ons hart zal dit getuigen: goed was de Heer, dat hij ons wilde in de gelegenheid stellen, om iets voor hem te doen, die zooveel deed voor ons. Zoodan, laat ons weldadig zijn, om der broederen wil niet alleen, maar nu ook om Jezus' wille.

Wenscht gij, dat iets in uw leven liefdecijns voor Jezus zij?
Christen! sta, aan hem gedachtig, zijn bedroefde broed'ren bij.

Gez. LXXII: 3, 4.

II Kron. XVI: 9^a.

Hand. XXIV: 16.

Exod. II: 12.

En hij zag herwaarts en derwaarts, en toen hij zag, dat er niemand was, zoo versloeg hij den Egyptenaar, en verborg hem in het zand.

Dat deed Mozes. In gramschap ontstoken tegen een Egyptenaar, die een Israëliet mishandelde, bedreef Mozes dat kwaad. Maar eerst zag hij *herwaarts en derwaarts*, om zich te overtuigen, dat geen mensch hem bespiedde. Dat is het gewone doen van iemand, die kwaad wil doen, — *herwaarts en derwaarts* kijken, dat wil zeggen: links en rechts om zich heen. Jammer, dat een mensch, die kwaad wil doen, niet liever *opwaarts* ziet. Dat zou hem misschien nog terug kunnen houden van 't kwade. Maar, neen; als 't hem maar blijkt, dat *geen mensch* hem ziet, dat is hem voldoende; aan de gedachte, dat God hem toch ziet, geeft hij meestal geen plaats. 't Is te hopen, dat wij van daag, noch morgen, lust in eene zondige daad mogen krijgen. Maar mocht dat gebeuren, o! laten wij dan ook *opwaarts* zien, en niet enkel *herwaarts en derwaarts*. Zoo deed Jezus, wanneer de verzoeking hem aanviel; en juist daardoor sloeg hij iedere verzoeking met zooveel kracht van zich af. 't Worde, in navolging van hem, ook onze gewoonte. We zullen door dat middel ons vrijwaren tegen velerlei zonde, en langs dien weg meer en meer tot die zuiverheid van hart en van daden geraken, waarbij God en alle menschen mogen zien, wat we doen. Gelukkig wij, als het zoo met ons wordt. Gelukkig wij, als we al meer en al meer vrijmoedigheid krijgen, om *ja* te zeggen op de vraag: *Mag mijn vriend, die vroom is, weten, wat ik doe? Mag mijn vijand, die slecht is, weten,*

wat ik doe? ¹⁾ En mag mijn God, die heilig is, ook weten, wat ik doe? Natuurlijk zal dat *ja* het *ja* van den hoogmoed niet zijn; natuurlijk zal bij dat *ja* niet door ons vergeten worden, dat er nog ontzaglijk veel aan onze daden, zelfs aan onze beste daden, ontbreekt; maar, met inachtneming daarvan, moeten we dan toch *ja* durven zeggen op die vraag, of God en mensch onze daden mag kennen; en met dat *ja* moeten we dus, in allen ootmoed, dit kunnen verklaren: ik beoog met wat ik doe niets onheiligs, ik ben mij van geene bedoeling, die onrein is, bewust. Nog eens, gelukkig wij, als het zoo met ons is, en wij dus recht hebben, om, *in dien zin*, met vrijmoedigheid de blikken *herwaarts* en *derwaarts* en — *opwaarts* te richten.

't Geloof moog' mij steeds meer tot zulk een doen bekwamen,
Waarover ik voor God noch mensch mij heb te schamen.

Ps. CXXXIX: 14.

Gen. III: 6^b.

Rom. XII: 21.

Pred. IX: 18^b.

Één eenig zondaar verderft veel goeds.

Wel is dat waar! Dat merken wij terstond, als wij den invloed van één zondaar eens nagaan. Vooreerst verderft hij zijn eigen innerlijk en uiterlijk leven, zijn heden, en zijne toekomst er bij. Maar, ten andere, wordt hij de oorzaak, dat uit *vele* levens de vrede en de vreugde ontvliedt, en zijne zedelijke smetstof deelt hij aan vele anderen meê, die dan op hunne beurt weêr verderf brengen in hunne omgeving. Zoo is het leven van één enkelen zondaar als de val van een steen in het water: de uitwerking is in een aantal van steeds wijder zich verbreidende kringen te zien. Ook dit schrikke ons af van de zonde, — dit, dat wij, toegevend aan hare verzoeking, het uitgangspunt

---

1) Lavater.

worden van een zoo noodlottigen invloed, die zóó veel goeds vernielt en zóó veel kwaads doet bloeien, en dat wij, door ons hart aan de zonde te geven, de zaden om ons heen strooien van eene ellende, waar velen nog door lijden zullen, zelfs als wij hier al niet meer zijn. Maar die gedachte houde niet alleen van zonde ons af, doch zij wekke ons ook op, om te pogen iederen zondaar, die ons ontmoet, te bekeeren. Al wie éénen zondaar bekeert, behoudt niet slechts dien éénen, maar velen, en weert van vele, vele levens onheil af en leed en vloek. Zoo merken we dus, dat gelukkig van dat: *Één eenig zondaar verderft veel goeds*, — ook het tegendeel waar is, en dat we ook dit mogen zeggen, dat *veel goeds wordt gekweekt door één vrome*. Ja! gelukkig ook het geloof en de deugd, — zoowel als de zonde, — grijpen als uit den mensch, die ze in 't hart heeft, om zich heen in het ronde, werken ook in al meer zich verbreedende kringen, en kunnen ook hunnen invloed nog dàn doen gevoelen, als de mensch die ze in zich had, hier al lang niet meer is; — rozen, wier geuren nog harten verkwikken, al staan ze niet meer op den steel, die ze eens droeg. Nu dan, de wereld heeft veel zondaren, die veel goeds verderven; zij hebbe ook veel vromen, die veel goeds doen ontstaan en gedijen; en aan de zijde dier vromen, aangevoerd door den Christus, sta een iegelijk van ons: wij moeten het kwade overwinnen door 't goede.

Geen zondaar blijft met zijne zonde alleen;
Hij zaait verderf en zonden om zich heen.

Ps. LI: 6, 7^a.

Dan. IV: 3.

Ef. II: 19—22.

I Kon. VIII: 13.

Ik heb immers een huis gebouwd, U ter woonstede, eene vaste plaats tot Uwe eeuwige woning.

Heeft Salomo dit woord, dat door hem bij de inwijding van den tempel geuit werd, in letterlijken zin bedoeld, dan heeft de uitkomst het niet bevestigd. Het huis, dat hij den Heer gebouwd had, is later door Nebukadnezar gesloopt. De tempel, daarna door Zerubbabel gesticht, is ook niet gebleven, en de tempel van Herodes, die op Zerubbabel's heiligdom volgde, viel door toedoen der Romeinen in puin. Geen zichtbare tempel des Heeren is eeuwig. Toch heeft God op aarde een eeuwigen tempel, maar dat is een tempel, niet met handen gemaakt. De kerk is eeuwig, de godsdienst is eeuwig. De gebouwen vergaan, de altaren vermolmen, de vormen wisselen, de plechtigheden veranderen, maar toch, — eeuwig is de kerk, onsterfelijk is de godsdienst. Nooit zal er, zoolang er menschen zijn, een tijd komen, dat de menschen niet naar God zullen vragen. En waar menschen zijn, die naar God vragen, al waren 't er maar drie of maar twee, daar is de kerk. Daarom, als soms de woeling, die er is in de kerk, ons beangstigt, als we soms bij de opkomst van *dit* verschijnsel, of bij het verval van *dat* gebruik, in onrust geraken, laat ons weêr moed vatten bij deze gedachte: vormen kunnen wisselen, meeningen kunnen zich wijzigen, partijen kunnen veranderen in stand en in kracht, maar *de* kerk, *de* godsdienst is daartegen bestand, is daar eigenlijk boven verheven, is eeuwig en onwankelbaar. Nooit zal ondergaan wat in het hart van alle vromen geleefd heeft, en wat in het woord en in het leven van Jezus Christus volkomen aan 't licht is getreden: het geloof aan een God, die eeuwig is en werkzaam met onbegrensde wijsheid en oneindige liefde, en het zoeken en vinden van vrede en hope voor leven en sterven in het geloof aan zulk een God. Ziedaar de kern van den godsdienst, met name van den heerlijken godsdienst van Christus. En nu, schellen kunnen er afvallen en vallen er van tijd tot tijd af, maar die kern zal blijven. Laten wij dan om die schellen niet al te zeer ons bekommeren; laten we maar pogen te zorgen, dat die kern ons ten eigendom zij.

Zoo waar God leeft, o mensch! en uwe ziele leeft,
 Nooit zal er zijn een tijd, die niet meer *godsdiens*t heeft.

Gez. XXXVI: 5.

Ps. XXXVII: 37.

II Tim. IV: 7, 8.

Luc. II: 29, 30.

Nu laat Gij, Heer! Uwen dienstknecht gaan in vrede, naar Uw woord;
 want mijne oogen hebben Uwe zaligheid gezien.

Zoo sprak, zoo zong de oude grijze Symeon met het kind Jezus in zijne armen. Is het altijd een schoone en treffende groep, die door de aanschouwing van een grijsaard met een kind in zijne armen ons voor de oogen gesteld wordt, is er altijd iets aandoenlijk-verhevens in die samenvoeging van lente en winter, in die verbinding van *een komen van God* en *een gaan tot God*, bijzonder treffend en verheffend is ons de aanschouwing van Symeon met *dat* kind, juist omdat het *dat* kind was. En te dieper grijpt ons deze aanschouwing in 't hart, omdat wij dien liefelijken toon er bij hooren: *Nu laat Gij, Heer! Uwen dienstknecht gaan in vrede, naar Uw woord; want mijne oogen hebben Uwe zaligheid gezien.* 't Is als de blijmoedige en heldere zang van den arbeider, die na een langen werkdag, zich bij avond naar zijne vriendelijke woning begeeft, of van den schepeling, die na een moeitevollen tocht, bij ondergaande zon, de zeilen strijkt aan den ingang der veilige haven. Maar nu, dat woord kan 't onze worden. En dat zal het, als wij, — — want van *op de armen dragen* kan geen sprake meer zijn, — — *in 't hart* den Christus met ons dragen. Ja! dan gaan wij op onzen tijd ook van hier met dat woord, waar zooveel liefelijks in klinkt en blijmoedigs. En dat is een groote zegen, voorwaar! Of welke zegen kan grooter zijn, dan in vrede te kunnen heengaan, als het uur van heengaan er is? Wel mogen wij dat

dan innig en vurig verlangen, en zeggen; *God! magh ik noch een gunst bij d' andere begeeren, laet mij soo scheiden leeren, dat yeder een, die 't siet, mijn scheiden en het sijn' wensch' eenerhand te sijn.* 1) Geve Gods gunst ons dat voorrecht van eenmaal zóó te kunnen scheiden, dat wil zeggen: in vrede, in vrede bij het zien naar verleden en toekomst. Dan is ons sterfvertrek niet donker; 't is er dan als bij helderen zomernacht, wanneer de gloed van het avondrood inéénsmelt met den eersten glans van den morgen; — dat geeft te gelijk zoo'n stille en zoo'n opwekkende pracht.

Heer! deele ons Uwe gunst in 't leven zegen mede,
Maar geef ons bovenal bij 't eind van 't leven vrede!

Gez. CLXXXVII: 1, 3.

Ps. LXXXV: 8.

I Thess. V: 8.

Hebr. V: 9^c.

Eeuwige zaligheid.

Twee groote gedachten in verbond: *eeuwigheid* en *zaligheid*! En die twee gedachten smelten samen tot deze ééne gedachte: welk eene *zaligheid* moet dat zijn, die eene *eeuwigheid* duurt! Ook over de hoogste genieting in dit leven ligt altijd ééne sombere schaduw, verwekt door het denkbeeld: eens komt er een eind; eens ruimt onze vreugde hare plaats voor verdriet, ons genot wordt gevolgd door gemis, en alleen de herinnering blijft over, — fletsche herfstroos na een bloemrijken zomer, weemoedige rest uit een blijderen tijd! Inderdaad, bij dat denkbeeld vernauwt zich ons hart, en wij zien daarbij ons huis en onze dierbaren aan met een zucht in onze ziel en een traan in onze oogen. — Maar wat moet het genot des hemels dan hoog zijn en rein, doordien het een genot is voor immer, een genot, dat wel

1) Huygens.

groeien kan, maar vervallen niet meer. Hoe zal 't ons dan, o! dan eens zijn, als we staan in dat land van vreugde, die nergens een gezichteinder aanbiedt, en omringd van een gezelschap, dat tot onze zaligheid bijdraagt en waarvan we weten, dat het nimmer een lid zal verliezen! We kunnen 't ons haast niet voorstellen, omdat het zoo geheel in strijd is met onze tegenwoordige ervaring, die ons onophoudelijk leert, dat we nu dit en dan dat moeten missen, wat eens vreugde ons bood, zoodat wij, als we oud worden, met diepen weemoed in 't hart zullen zeggen: weg is dat eene! weg dat andere! ach! schier alles, alles weg! Maar in den hemel nooit iets weg van wat daar eens ons hart verblijdde; daar nooit een paradijs gesloten; daar nimmer zonsverduistering! Ziet! dit moet de zaligheid van al het andere, waardoor de hemel zalig is, duizendvoudig vermeerderen. Mochten wij 't eens ondervinden. Ondervinden zal dat elk, die recht heeft het te hopen. En recht, om het te hopen, heeft elk, die in Christus gelooft. Want die is één met hem, en die één is met hem, die zal zijn, waar hij is. Verrukkelijke achtergrond, zonder eind, van de geschiedenis der vromen!

Welzalig hij, die, als hij sterft,
Onsterfelijke vreugd verwerft!

Gez. CXCII: 1.

Ps. CIII: 19—22.

Rom. XI: 36.

Mtth. VI: 13^c.

Uw is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid. Amen!

Gode is *het koninkrijk*. Gode is de heerschappij over alles, over alle stof en alle geesten in het Heelal zonder grenzen. 't Heelal, ja! zonder grenzen, dat is Zijn rijksgebied. Hem is dan ook *de kracht*, — de kracht, die alles worden

deed, de kracht, die alles blijven doet, de kracht, die alles draagt en drijft, de kracht, waarin de oorsprong wortelt en de voortduur der schepping. Maar dan is Hem ook *de heerlijkheid*. Een God, die zulk een koninkrijk heeft en eene zoodanige kracht, is een Wezen, van eene majesteit omstraald en omflonkerd, waar onze geest niet in kan dringen, of hem gaat het zoo als 't gaat met de mug in de kaarsvlam, — hij zengt zijne wicken en valt machteloos neêr. *Amen!* zoo is het, zegt alles wat in ons is. *Amen!* zoo is het, — moet eens alles, wat spreken kan, zeggen. *Amen!* zoo is het, — roept de eene Engel den anderen toe. Onze ziel aanbidde dien God, al kan zij niet anders, dan stamelen; aanbidde Hem vooral om Zijne oneindige liefde, waardoor Hij over de oneindige klove heen, die er tusschen Hem is en ons, in Christus ons de hand gaf en Zijnen heilgroet ons toebracht. Onze ziel onderwerpe zich aan Zijne beschikking. Onze ziel bouwe hare hope op de bestelling van Hem. Hij is de Eeuwige, — *Amen!* Hij, de Alwijze, — *Amen!* Hij, de Almachtige, — *Amen!* Hij, de Driemaal Heilige, — *Amen!* Hij, DE LIEFDE, — *Amen!* — De berg en de zee roepen: *Amen!* de dauwdrop en het bloemblad doen meê. De wolk en de zon roepen: *Amen!* de glimworm en de sneeuwvlok doen meê. De Seraf in den hemel roept: *Amen!* de zoon hier der vrouwe doet meê. *Uw is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid!* Wij loven U, o God! wij prijzen Uwen naam! Vergeef ons, dat onze lof niet vuriger is en niet reiner, en doe ons eens in Uwen hemel ook zeggen, maar met meer geestdrift en gloed, dan wij 't konden op aarde: *Uw is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid, Amen!* — Ja! Hallelujah! *Amen!*

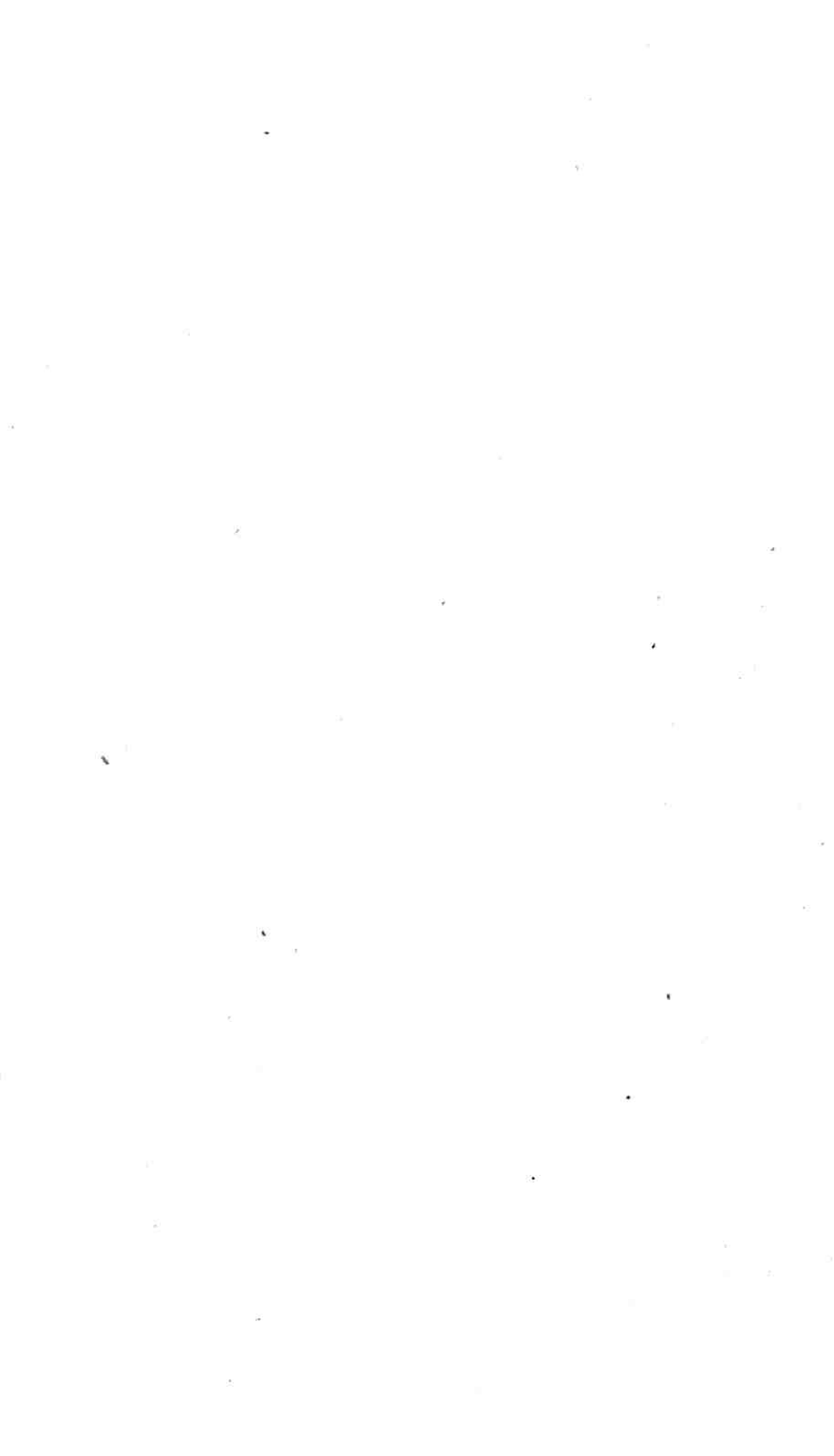
Schoon de mensch en de Engel peinze,
 Onbegrepen blijft Gods wezen;
 Schoon de mensch en de Engel zinge,
 Eeuwig blijft Hij onvolprezen.

IV.

B I J Z O N D E R H E D E N .

LENTE.

Hoogl. II: 11^a, 12.

De winter is voorbij, de bloemen worden gezien in het land, de zangtijd genaakt, en de stem der tortelduif wordt gehoord in ons land.

Altijd weder, hoe vele malen ook aanschouwd, vinden wij de verschijning der lente zeer liefelijk en schoon. Altijd weder doet het ons goed en wekt het ons op, als wij die vriendelijke bodinne Gods over onze aarde zien gaan, *die bloemen draagt op borst en hoofd, en op haar schouders nachtegalen.* 1) Altijd weder verlustigen wij ons dan in de muziek der kleuren, die opkomt uit het vale en grauwe, en in de muziek der tonen, die zich verheft uit het stille en doodsche, en waaraan met de nachtegalen meêdoen de kirrende tortel, de lachende koekoek, de jubelende leeuwerik, en alles, wat stem heeft, — een wonderschoone symfonie! En wanneer we dat waarnemen in onze omgeving, dan ontgloeit er een offervuur in onze ziel, dan ontwikkelt zich een lofgezag diep in ons harte, en wij aanbidden het heerlijk vermogen en de zegenende goedheid van God. Maar bovendien doorstroomt ons dan, — niet waar? — een verhoogd gevoel van leven, en een versterkt geloof aan eeuwig leven. De lente *bewijst* in geen deele onze onsterfelijkheid, maar het in ons aanwezige, en door Christus in ons verhelderde, gevoel van onsterfelijkheid wordt door de lente in onzen boezem weêr recht wakker gemaakt, doordien die lente ons eene *doodenopstanding* in 't groot doet aanschouwen. Ja! de heuvel en het dal, het boomblad en de bloemknop, en alles, roept: *leven!* en alles zingt van

1) Claudius.

herleven, — en dan zingt ons harte mede van *leven* en *herleven* in ons eigen bestaan. Komt! naar buiten, — als we eens kunnen, — naar de vrije natuur, Gods oudsten en Gods schoonsten tempel, en daar rondgeblikt en daar geluisterd, en dan onze ziel daar doen baden in de heilige weelde, die geboren wordt uit het gevoel van de goede nabijheid Gods, en uit de waarneming van het echte en eeuwige schoon, en uit dien hoogen levenslust, waar tegelijk een psalm en eene profetie door henen trilt, met even liefelijke, als plechtige en verheffende klanken. Dat genot is rein en maakt rein. Natuurlijk. Want het maakt ons harte tot noot in 't groote scheppingslied. Zoo zij het, en waar *alles* nieuw wordt, daar blijve 't *in ons* niet bij 't oude; ook *in ons* leve 't eeuwig schoone met nieuwe en frissche kracht weêr op!

De Lente spreekt tot ons van God en van herleven,
En zegt dat ook ons hart moet naar vernieuwing streven.

Gez. CLXIII: 1.

Ps. LXV: 12—14.

Hand. XIV: 17.

ZOMER.

Ps. CXLV: 16^a.

Gij doet Uwe hand open en verzadigt al wat er leeft.

Voor al de zomer doet zóó ons spreken. Midden in den zomer vooral is het, dat wij God als het ware Zijne hand zien opendoen, om links en rechts maar te geven, te geven. En alles vangt daarbij iets op. De mier en de bij, 't gevogelte en het vee en de kinderen der menschen, — 't neemt alles verzadiging aan en verkwikking uit de milde handen Gods. De natuur is als eene groote, onafzienbare tafel, door God met allerlei voedsel en lavenis bezet, en

alle schepselen, groot en klein, mogen vrijelijk komen en nemen, en vriendelijk ziet Gods heerlijke zon er op neêr. O! 't is liefelijk en prachtig om ons heen, in den zomer. Overal groeit iets, overal rijpt iets; en 't geritsel, dat door de takken der vruchtboomen vaart, en 't geruisch, dat daar lispt in het graan op den akker, zegt zachtkens fluisterend tot ons harte: dank God, dank God; want Hij is goed! — En de bloemen knikken met haar kleurige en geurige kelken en klokken, als of ze daarmee zeggen willen: ja! loof den Heer, want Hij is goed, Hij denkt niet enkel aan uw nut, maar ook aan uw genoeg. Zoodan, dankbaarheid, reine en blijde dankbaarheid, wekke altijd weder de schoone en rijke zomernatuur in ons op. Maar daar mag toch ook wel eens iets bij zijn van spijt en van weemoed: spijt en weemoed, omdat wij zoo dikwijls hoovaardig onze afhankelijkheid van Gods zegenende goedheid vergeten, en omdat wij zoo dikwijls de vele gaven van Gods zorgende liefde gansch gedachteloos genieten, en omdat wij en anderen daardoor, en door nog zooveel meer, zooveel laags en leelijks brengen op Gods schoone aarde. O! die aarde is haast te schoon, om zondaren op zich te dragen, of zondaren zijn haast te leelijk, om op die schoone aarde te staan. Ook die gedachte werke aan onze eigene heiliging mede; ook die gedachte spore ons aan, om iets en veel voor de heiliging van anderen te doen, opdat al minder zonde de prachtige schepping ontsiere en al meer zuivere lofgezangen de goedheid prijzen van den Heer! Zoo richte ook de stem van den zomer ons gelaat naar den Christus des Vaders, door wiens geest de menschenharten zóó moeten worden gestemd, dat ze recht kinderlijk-blijde en recht blijmoedig-erkentelijk de gaven genieten, door God met volle handen op hunnen weg gestrooid.

In geurenschat en kleurengloed
Zegt ons de Zomer: God is goed!

HERFST.

Jez. XL: 7^a.

Het gras verdort, de bloem valt af.

Dat is de tekst van de ernstige predikatie, die de Herfst ons doet hooren. En weemoedig stemmen ons die tonen, die nu eens ons tegenbulderen, door een stormwind gedragen, en dan weêr als op een diepen zucht ons te gemoet komen uit eene stilte, die dof is en doodsch. De geuren zijn weg en de kleuren verschoten, de akkers zijn kaal en de bloemen vergaan, de luchten zijn donker en de daglengte mindert, en gele blâren dwarrelen gedurig, *als open briefjes van den dood*, ¹⁾ om ons heen. En in die open briefjes lezen wij dit, dat eigenlijk die woorden: *Het gras verdort, de bloem valt af* tot zinspreuk kunnen strekken van de geschiedenis aller dingen, die hier zijn, op onze aarde, — van onze eigene geschiedenis ook. Ook òns leven, al duurt het een weinigje langer, dan het gras en de bloemen, gaat vluchtig voorbij; en gelijk er duizenden bloemekens hebben gebloeid in de weide en in 't park, waarvan niets meer te viuden is, waarvan men ook de vroegere standplaats niet meer aanwijzen kan, zoo gingen ook duizenden levens van menschen voorbij, waar men niets meer van te weten kan komen. Eerst waren er enkelen, die nog iets van hen wisten, en nog wel eens aan hen dachten, met een traan in het oog; maar die kregen ook hun beurt, die gingen ook weg; en de stroom der vergetelheid ontplooide zijne vale golven over den een en den ander, en de toon, dien 't geruisch dezer golven doet hooren, dat is de herfsttoon: *uitgebloeid!* — Zoo stemt dit getijde des jaars ons weemoedig. Maar kan het en moet het niets anders dan dit? Zeer zeker. Het kan en moet ook de les ons geven, dat we niet al te veel waarde moeten hechten aan de bloemen des levens,

1) Lenau.

maar vooral moeten streven naar de ons noodige vrucht. Het kan en moet ook tot aanbidding ons wekken van God, wiens goedheid wij ons herinneren, als we op de volle hooibergen en graanschuren zien, en wiens grootheid ons tegenstraalt, als we bedenken, dat er, wat hier op aarde verkwijne en sterve, in Hem nooit verandering of schaduw van omkeering is. En het kan en moet ook, — en zal, als we van Christus zijn, — onze hope versterken, door tot ons, bij 't verhuizen van ooievaar en zwaluw, te zeggen: *Vergeet niet, kind des menschen, dat gij ook vleugelen hebt!* 1)

De Herfst spreekt van 't verval der dingen, maar ook van 's Heeren majesteit, En roept ons toe: gedenk te sterven en denk aan uwe onsterfelijkheid.

Gez. CLXV: 4.

Gen. VIII: 22.

Op enb. IV: 11.

WINTER.

Ps. CXLVII: 16, 17^a.

Hij geeft sneeuw, als wol, Hij strooit den rijm, als asch; Hij werpt Zijn ijs heen als stukken.

Ieder jaargetijde, ook de winter, verkondigt de grootheid van God. Voorwaar! als het witte sneeuwkleed over de aarde ligt, dat kleed, zoo blank, zoo zuiver wit, dat al, wat wij, menschen, wit gemaakt hebben, er zich grauw bij vertoont, dan lees ik op dat witte kleed den lof van Hem, die 't weefde. En als ik één vlokje van die sneeuw op zich zelf beschouw, en dan merk, dat dit een borduursel is, waarbij het borduren der menschenhand zooveel als touwvlechten wordt, dan zeg ik: Heere God! Gij zijt groot, aanbiddeijk groot ook in 't kleinste! En als ik de hagelkorrelen op de ruiten mijner vensters hoor tikken, als om mij in 't voorbijgaan te zeggen: hier zijn wij weêr, wij, raadselen uit de

1) Geibel.

hoogte, waar geen mensch nog het rechte van weet; en als ik door rijp en ijzel de takken, die geen blad meer hebben, zie bezet met juweelen; en als ik op den rivierdijk sta en mijne aandacht richt op het krakende en bulderende kruien der schotsen, — ja! dan aanschouw ik met lofzingend en eerbied de grootheid van God. Maar 'k denk aan Zijne goedheid ook. De velden zijn ledig, en dor zijn de boomen, maar niet verdord is 's Vaders zegen, niet ledig is de liefde Gods. Juist die rust der natuur doet haar nieuwe sterkte verzamelen tot groeien en bloeien, juist deze dood is profetie van haren opstandingsdag. Overal, tot in de meest verborgene holletjes en hoekskens, liggen nu reeds de kiemen van aanstaande beweging en leven; overal, tot in de meest verborgene deelen van de onderaardsche en de bovenaardsche werkplaatsen der natuur, worden nu reeds in 't geheim de draden voor het aanstaande feestkleed der lente gesponnen. Ja! God is groot en goed, — dat zegt ons ook de winter. — Dat God goed is, dat gevoelen we vooral ook dan, als wij gezellig en wel, bij winteravondstond, met de onzen om den haard zijn gezeten, terwijl het daarbuiten zoo koud is en bar. En dat gevoelen wij ook, als we in staat zijn, om het leed te verzachten van zulken, die meer van den winter hebben te lijden, dan wij. Laat ons dan vooral ook in den winter de weldadigheid kweeken, — alpenroos, die bloeit in de sneeuw, — opdat ook armen en lijdens, in weerwil van leed en van nooden, den loftoon op de lippen nemen: God is toch goed. Ook tot die weldadigheid drijve ons allen de Christusgeest aan, en tot alles, waardoor mede het wintergetij kan worden eene kracht om ons en anderen nader te brengen tot het blijde genot eener eeuwigte lente.

De Winter looft almêe Gods majesteit en zegen,
En poogt, hoe hard hij schijn', tot liefde ons te bewegen.

EEN KIND GEBOREN.

Luc. I: 66².

Wat zal toch dit kindeken wezen?

Ja, dat kan niemand zeggen. Maar we heeten dat kind al vast welkom in 't leven. En wij willen ons best er aan doen, dat het op deze aarde, waar het is, zonder 't zelf nog te weten, het toch niet al te kwaad moge hebben. Vooreerst willen wij bij dag en bij nacht onze zorg er aan wijden, dat het nergens gebrek aan hebbe en dat het zich lichamelijk voorspoedig ontwikkele. En later, als het ons zal kunnen begrijpen, willen wij het opleiden tot al wat waar en schoon is en edel, en 't in kennis brengen met Jezus en God. — Niemand kan zeggen, — zoo zeiden wij daar, — wat eens dit kindeken zijn zal. Dat is toch niet geheel juist. Althans, dit kunnen we zeggen: 't zal zondaar zijn en strijden moeten en sterveling zijn. Welnu, ook daarom is 't goed, het tot Jezus te brengen en God; want dan kan het worden verlost van de overheersching der zonde, en vrede bewaren ook onder het leed van berouw en van ramp, en hope voeden ook tegen het sterven. Lieve kleine! argeloos ligt gij daar neêr, en gij sluimert. Gij weet niet, wat u boven het hoofd hangt. Maar God wil met u zijn. Daarom gaf Hij òns den lust in het hart, om beschermengelen van uw leven en uw welzijn te wezen. Lieve kleine! wij bidden naast uwe wieg, dat God dien lust in ons beware en vermeerdere; en we danken Hem voor uw bezit. Nu gij er eenmaal zijt, nu zouden wij u voor al het geld van de wereld niet meer willen missen. Gij zijt meê onze vreugd, onze hoop; meê een deel en een doel van ons leven. En een zeer verheven doel. Wij vergeten niet, dat uw levensdraad, nu nog als het ware opgerold, tot eene eeuwigheid zich loswinden zal, en dat het ook van òns zal afhangen, wat gij zult zijn, in dit

en in een volgend leven. God! doe ons dat nooit vergeten. Zegen ons en het kind, dat Gij ons hebt gegeven, en maak het meer en meer ònze overtuiging, en eens ook die van ons kind, dat het de grootste zegen is voor een mensch, zich zelve gansch aan U te geven. Moge het zoo zijn, en moge bij toeneming ons grond zijn geschonken, om op de vraag: *Wat zal dit kindeken wezen?* te zeggen: hier een Christen, dáár een Engel; hier een Christen, die er voor danken zal, dat hij het leven ontving, — dáár een Engel, die er voor danken zal, dat het sterven hem inleidde tot 't waarachtige leven.

Een kind is ons geboren! Wij zijn in God verblijd;
God heeft het ons gegeven; het zij aan God gewijd.

Gez. XCVII: 5.

Deut. VI: 6, 7.

Luc. XVIII: 16.

HET KIND GEDOOPT.

Joh. III: 5^b.

Water en Geest.

Ons kind is gedoopt. 't Was schoon, om aan te zien, zoo als het daar lag met dien droppel op 't voorhoofd, waarin wij den gloed van Gods min zagen tintelen; — een dauwdrop, trillende op een lelie, en doorgloeid van zonneschijn. Die waterdrop sprak tot ons van de zalige waarheid, dat God ons en onze kinderen liefheeft, in weerwil van de zonde, die in ons is, en zich ook in hen zal vertoonen; die waterdrop sprak tot ons van de zalige waarheid, dat God aan ons en onze kinderen, door en in Zijnen Christus, 't genot wil bereiden van 't gevoel van schuldvergeving en de gewaarwording van toenemende reinheid van hart. En dat is immers 't hoogste genot voor een mensch: met God bevriend te zijn, en op zich zelv' te mogen zien met oot-

moedigen dank en blijmoedige hope. Welnu, dat hoogste genot is voor ons kind ook bestemd. Wij mogen God waarlijk ook hierom wel liefhebben, dat Hij ook onze kinderen zoo lief heeft. Maar dan moeten wij blijven bedenken, dat inzonderheid door onze hand die zegen van God onder 't bereik van ons kind zal moeten worden gebracht, en dat vooral door onze invloed aan het *water* moet gaan beantwoorden *geest*. Ja! *geest*, de heilige Christusgeest, — daar komt het op aan; die geeft rust en die maakt rein. Dat *water* was maar 't zinnebeeld; die *geest* moet het zinnebeeld tot werkelijkheid maken; dat *water* was maar de voorspelling; die *geest* moet de vervulling zijn. God geve ons de kracht, om het zoo te doen worden, en om, ten vervolge op den waterdoop, die voor ééns is geschied, alle dagen weêr op nieuw ons kind met heiligen geest te doopen. Kind! wij hebben beloofd, dat we dat zullen doen. En wij weten, dat de vervulling van die belofte het beste is, wat wij u toebrengen, het beste ook, wat wij eenmaal u nalaten kunnen. Want de vervulling van die belofte zal u leiden tot vrede met God en u zelve, tot kracht tegen de verzoeking, tot moed voor den strijd, en tot hope met het oog op die toekomst, die geen grens, die geen achtergrond heeft. — Kom! nu het kind in zijn wiegje gelegd, maar eerst nog eens een kus gedrukt op dat voorhoofd, waar, van nu aan, 't merk op staat: *Dit kind moet Jezus Christus volgen, aan hoop, geloof en liefde rijk.* 1)

O! blijve steeds ons kind ons heil en onze trots,
Door kind voor ons te zijn, maar tegelijk kind Gods.

Gez. XCVIII: 3.

Ps. CXIX: 1.

Joh. XV: 14.

NA HET AFLEGGEN VAN DE GELOOFSBELIJDENIS.

Mtth. XVII: 5c.

Hoort hem!

---

1) Auguste von Danckelmann.

Het is geschied. Gij hebt *ja* gezegd op Jezus' vraag: *Hebt gij mij lief?* Gij hebt voor uzelfven overgenomen de gelofte, door uwe ouders voor u gedaan, toen zij, bij uwen Doop, als tot Jezus u brachten, opdat hij, als het ware, de handen u opleggen en u zegenen zou, en toen zij daardoor u toewijdden aan hem en den Vader. O! dat het dan, vooral van heden aan, u zij, als of overal dat woord u als eene Godsstem omzweeft, 't welk eens drie zijner eerste jongeren als eene Godsstem vernamen: *Hoor hem!* — Als de wereld u zal zoeken te verblinden met haar glans en vermaken, *hoor hem!* — zoo zult gij merken, dat niet alles goud is, wat blinkt, en dat er edeler vreugd bestaat dan de lichtzinnige vreugde der wereld. Als de zonde u zal pogen te boeien met hare omlooverde ketenen, *hoor hem!* — zoo zult gij u te goed gaan achten, om slecht te zijn, en gij zult gevoelen, dat geestesvrijheid een schat is, dien een mensch zich niet moet laten ontstelen. Als het geweten u zal beschuldigen, waar gij niet, of niet genoeg, hebt gebeden, gewaakt en gestreden, *hoor hem!* — zoo zult gij uwe ziel tot hare ruste doen wederkeeren in de oneindige liefde des Vaders, en 't zwaard des geestes gaan hanteeren met nieuwen gloed en nieuwe kracht. Als menschen u zullen tegenwerken, miskennen, benijden en lasteren, *hoor hem!* — zoo zult gij er toe komen, uwen vijand te zegenen en te bidden voor hem, die u haat. Als de ramp u bestookt en 't verdriet u verwondt, *hoor hem!* — zoo zult gij leeren roemen ook in de verdrukking en glimlachen tegen God, ook met tranen in 't oog. Als het uurtje van uw heengaan uit het leven zal gekomen zijn, *hoor hem!* — zoo zult gij een Engel zien wenken over den schouder heen van den Dood, en in uw sterfvertrek zal een lichtstraal uit het geopende Vaderhuis vallen. Kortom, gij zijt Christen; toon in alles, dat gij hooren wilt naar Christus, uwen Meester, die recht heeft uw Meester te zijn, want ook voor u zijn de vruchten van zijn leven en sterven, en die vruchten zijn zegeningen: waarheid en reinheid, kracht en vertroosting, vrede en hoop. Gij zijt Christen. Die gedachte zij het

richtsnoer van uw handelen, een spoorslag om te waken, een reden om te danken, een grond voor blij vertrouwen, — uw schildspreuk en uw lied. Dan is uw leven goed, voor u en ook voor anderen. Gezegend zijn en ook te zegenen, dat is het deel en 't werk des menschen, die getrouw naar Christus hoort.

Wie, Jezus achterna, naar 't Vaderhuis wil wand'len,
Die stelle Jezus' woord tot richtsnoer van zijn hand'len.

Gez. LXII: 1.

Jez. LXI: 10^a, b.

Hand. II: 46, 47.

OP EEN AVONDMAALSDAG.

I Cor. XI: 29^a.

Die onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zich zelven een oordeel.

't Is van daag weêr een Avondmaalsdag. Willen we naar de kerk gaan en aanzitten? Kom, ja! laten we dat doen. 't Is goed, op die wijze gevolg te geven aan het: *Vergeet mij niet!* van den Heer. Maar dan moeten we 't goed doen, en toezien dus, dat we niet onwaardiglijk daar eten en drinken. Dat Avondmaal is een gedachtenismaal. Als we daaraan deelnemen, dan verklaren we alzoo, dat we voor Jezus zijn. Onwaardig zouden we ons aanstellen, indien we dat daar verklaarden, en toch in onze daden zeiden en bleven zeggen: ik ken dien mensch niet. Dat Avondmaal is eene zinnebeeldige prediking, dat wij vrede met God hebben te zoeken in de geloofsvereëning met den Gekruiste. Onwaardig zouden we ons aanstellen, indien wij, door meê te doen, onze instemming daarmee betuigden, en toch in onze daden toonden en bleven toonen, dat ons hart noch om den vrede met God, noch ook om den Gekruiste veel geeft. Dat Avondmaal is eene vingerwijzing op de

zegenende liefde van Jezus en de vergevende liefde van God. Onwaardig zouden we ons aanstellen, indien wij, door aan te zitten, daarin gingen roemen, en toch in onze daden verklaarden en bleven verklaren, dat in ons geene dankbaarheid woont en ook geen lust tot vergeven. Dat Avondmaal is eene herinnering, dat, in navolging van het Christusleven, ook òns leven een Godgewijd leven moet zijn. Onwaardig zouden we ons aanstellen, indien we door brood en beker op te nemen, daar *amen* op zeiden, en toch in onze daden openbaarden en bleven openbaren, dat wij veel meer houden van ons *ik*, dan van God. — — Willen we dan maar niet er aan meêdoen, opdat we niet ons oordeel verzwaren? Wel neen! maar laten we er *goed* aan meêdoen, opdat wij den last van het oordeel van ons af voelen wettelen, opdat de band tusschen ons en den Heiland en God en de broederen aangehaald worde, en opdat wij van het aanschijn der ziel het stof en het zweet eens afwisschen, dat er weêr op is gekomen, en verkwikking vinden bij dat nederzitten in de schaduw van 't Kruis.

Vieren wij zóó 't maal des Heeren, dat, als Jezus binnentrad,
 Ons gelaat den blos der vreugde, niet het rood der schaamte had.

Gez. CVI: 5.

Ps. CXXVIII: 1—3.

Col. III: 18, 19.

VERJARING VAN DEN HUWELIJKSDAG.

Gen. II: 18.

Ook had de Heere God gesproken: Het is niet goed, dat de mensch alleen zij; Ik zal hem eene hulpe maken, die als tegen over hem zij.

Door God gewild, door God verordend is de band, die ons beiden omvat. En dat die band juist òns *beiden*, juist *u en mij*, omvat, dat is door God zoo bestuurd. Niet waar?

als we er eens over nadenken, wat al omstandigheden en gebeurtenissen, waar wij niets aan doen konden, op en uit elkaâr moesten volgen en samenwerken moesten, om te maken, dat in Gods wijde wereld onze wegen tot elkander zouden komen en onze harten elkander verstaan, dan zeggen we: wij hebben elkaâr niet genomen, maar God heeft ons aan elkander gegeven. *Hier een dochter, daar een zoon; beiden rijpen voor elkaâr, worden eens elkaanders kroon, worden een gelukkig paar, brengen elk een zegen meê, — maar ze weten 't geen van twee.* 1) Zoo kwamen ook wij tot elkaâr, en we denken op heden met dankbare vreugde terug aan den dag, toen wij onze twee levens te zamen verbonden. Ja! met dankbare vreugde, want God, die ons bijéénbracht, heeft ons gebruikt, om ons over en weêr te bedeelen met zegen, om voor ons te verhoogen de vreugde des levens, om voor ons te verzachten de smarten des levens, om ons nader te brengen tot de bestemming des levens. Kom! op heden, onder opzien tot God, ons verbond als het ware vernieuwd, en op nieuw ons voorgenomen, om door oprechtheid, zachtmoedigheid, en trouwe, hartelijke liefde elkander 't leven goed en het huis recht gezellig' en vriendelijk te maken, en om voor elkander en voor allen, die aan onze zorgen toevertrouwd zijn, goede geesten, beschermende engelen, te wezen, en gidsen op den weg naar 't ware liefdeland. — Goede God en Vader! wij danken U, dat Gij ons tot elkaâr hebt gebracht en wij danken U voor alles, wat Gij ons en den onzen tot hiertoe gegeven hebt! En daarbij bidden wij U: blijf ons gedenken in gunst! Maar wij weten, dat wilt Gij; het muschje op ons dak is bij U niet vergeten; wat onder dat dak is, ziet Gij ook niet voorbij! Vermeerder ons dat geloof, en geve dat geloof eene wijding aan onze vreugd en onze smart! Laat vreugde en smart ons beter maken. En, als het uurtje komt, o God! — waar wij wel tegen opzien, maar dat eens *moet* komen, — het uurtje, dat één van ons zal weg moeten, terwijl de andere blijft, och! troost en sterk ons dan, almede door de hope, dat tusschen *zielen*,

1) Molster, naar Gerhardt.

die gehuwd waren, door beiden één in U te wezen, niets, ook de dood niet, eene echtscheiding maakt.

Gezegend is de mensch, die uit ervaring zegt:
Een echt geluk op aard is: een gelukkige echt.

Ps. CXXVIII: 1, 2.

Ps. IX: 3.

Fil. IV: 4, 6.

VERJAARDAG.

Ps. XXXI: 16^a.

Mijne tijden zijn in Uwe hand.

Zoo denk ik onwillekeurig op dezen dag, den verjaringsdag mijner geboorte. In Gods hand zijn mijne tijden, van Gods bepaling afhankelijk is de duur er van, en ook de schakeering, die er in voorkomt, van licht en van donker, van vreugde en van leed. Aan U heb ik het dus te danken, o Heer! dat ik nog in het land der levenden ben, en aan U heb ik het te danken, dat ik door zoo menige zorg en verdrietelijkheid heen gekomen ben, nog boven bidden en denken, en aan U heb ik het te danken, dat ik daarnevens op zoo menig onbelemmerd genot, op zoo menige onbedorvene vreugd mag terugzien. Ook heb ik het aan U te danken, dat op dezen dag de vriendschap met haren hartelijken handdruk en de liefde met haren hartelijken kus mij ontmoet, en dat er bloemen in mijn huis zijn en dat er zon is in mijn harte. God! wat zijt Gij goed op mij! — *te* goed. Dat gevoel ik, als ik aan al Uwe zorgende en zegenende liefde gedenk, die, van mijne eerste ure aan, mij door 't leven verzeld heeft, en dat gevoel ik te meer, als ik in die ervaring mij grond gegeven zie tot een vertrouwen, dat licht in mijne toekomst werpt. Ja, Vader! met vertrouwen ga ik verder mijn weg op, bij die gedachte,

dat *mijne tijden zijn in Uwe hand*, en dat ze in geen betere hand kunnen zijn, dan in de Uwe. Ik dank U voor de stof, die ik heb, om te danken, en ik dank U voor den grond, dien ik heb, om te hopen. Mocht ik nu maar bovenal mijnen dank U betalen door dat leven, van U ontvangen en tot heden door U gespaard, met toenemende trouw in Uwen dienst te besteden. Maak mij daartoe bekwaam! Verbind mij daartoe steeds nauwer aan den Heer en aan U! En laat mij zoo bij vermeerdering *dezen* zegen genieten, dat ik mij niet beangstigd gevoele bij 't voorbijgaan der jaren, maar dat ik integendeel des te inniger en vaster op de eeuwigheid hope, hoe meer deelen van mijn tijd zich verliezen in 't Niet! Vergeef mij, wat ik in de achter mij liggende jaren heb verzuimd of misdaan, en verhoor die bede, die op een dag, als deze is, bij herhaling ontstijgt aan mijn hart: laat immer-door een volgend jaar al weêr iets beter dan zijn voorganger wezen!

Ik dank U, God! wiens gunst mij steeds heeft vergezeld,
 En die mij bovendien nog 't hooger heil voorspelt
 Van een bestaan, welks duur men niet bij jaren telt.

Gez. XII: 1, 6.

Ps. CXXI: 2, 3, 5, 8.

Joh. XIV: 2.

NA VERHUIZING.

Deut. XX: 5^b.

Wie is de man, die een nieuw huis heeft gebouwd en het niet heeft ingewijd?

In deze woorden zien wij aangeduid, dat het onder Israël gewoonte was en passend geacht werd, een nieuw gebouwd huis *in te wijden*. 't Mag ook voegzaam heeten, met een huis, dat men pas betrokken heeft, zoo te doen, al is 't dan juist niet pas gebouwd. Wij zijn nu ook verhuisd; — komt! *wijden* we onze nieuwe woning. En hoe zullen we dat

doen? Vooreerst, door ons nog eens te herinneren, wat wij zoo al doorgeleefd hebben in onze vorige woning. Dat door ons verlaten huis is immers het tooneel van veel lief en veel leed van ons en de onzen geweest; iedere kamer er van heeft eene geschiedenis, waar iets in komt van zonde en gebed, van gewezen en van zangen. Welnu, dat ons te herinneren, dat zal ons doen opzien tot God, met belijdenis van schuld en met psalmen van dank, en daaruit vloeien zeker voort beden om Zijn' gunst en zegen. Dat is al eene wijding van ons nieuw verblijf. Ook moeten wij de gesteldheid van onze nieuwe huizing eens aanzien. Zijn wij vooruitgegaan in rang en stand, laat ons erkentelijk zijn, dat God het werk onzer hand heeft gezegend. Hebben we ons moeten verminderen, laat ons met onderwerping berusten in Gods voorzienig bestuur, en bedenken, dat het, zoowel in een kleiner, als in een grooter huis, goed is, indien God er maar is. Ja! laat ons dit in allen gevalle bedenken, dat God er moet wezen, met Zijn woord, met Zijn geest, met Zijn vrede, en dat het zoo zal wezen, als Jezus onze huisvriend is. En voorts moet de kleine verhuizing, die nu is geschied, ons aan de groote verhuizing, die nadert, doen denken. Toen we deze woning betrekken zouden, hebben we weggedaan, wat hier niet gepast of gevoegd hebben zou, en ons aangeschaft wat hier behoorde te wezen. Laten we toch in tijds dat alles wegdoen, wat in het goede huis aan den overkant van het graf niet geplaatst worden kan, en ons aanschaffen, wat dáár zal behooren te wezen. — Ziet! door zulke gedachten in ons te wekken en met elkander te wisselen, wijden we onze woning in, — beter dan door eten en drinken en klinken, wat vele menschen *inwijden* noemen. — Heere God! Uw oog zij over ons, ook in deze woning geopend, bij dag en bij nacht, en Uwe hand brenge hier veel goeds voor ons binnen!

God! breng veel zegen in, ook over dezen drempel,
En wijde steeds ons hart dit huis U tot een tempel.

BIJ EENE SCHEIDING.

Hand. XX: 36.

En als hij dit gezegd had, heeft hij, nederknielende, met hen allen gebeden.

Dat deed Paulus ter ure, toen hij afscheid genomen had van eenige vrienden. *En er werd, zoo staat er, 1) een groot gewezen van hen allen, en zij, vallende om den hals van Paulus, kusten hem.* Zulk een gewezen wordt op heden onder ons ook gehoord, en omhelzing en afscheidskus herhalen zich thans gedurig nog eens weêr in ons midden. Maar laat dan toch ook bij ons dat gemeenschappelijk gebed niet ontbreken. Welaan, wij willen voor 't laatst nog eens bidden met u, die zult heengaan. — — Heere God! die de plaats van ieders woning bepaalt en den kring, waarin ieder moet werken, wij verheffen onzen harten tot U, om in U ons te sterken, bij de smarte der scheiding! Zegen Gij, Gij, die aan alle plaatsen zijt, den tocht van onzen geliefde, die zich uit ons oog gaat verwijderen! Indien het mogelijk is, verblijd ons eenmaal door de vreugde van 't wederzien! Maar, indien Uw raad het anders bepaald heeft, leer ons dan ook dáárin berusten, en geef maar, dat, hoe de wegen van ons en de onzen hiêr op aarde uitéénloopen mogen, ze eens voor goed weêr samenvallen in ons hooger vaderland! — — En nu, de tijd genaakt. Ga heen dan, gij, dien wij niet bij ons kunnen houden, en God zij met u! Wees gij met God! Laten onze gebeden nog dikwijls voor Gods troon elkander ontmoeten, en onze harten den afstand, die ons scheiden zal, overbruggen, door de groote gedachte, die in u en wederkeerig in ons ook mag wezen: *Uw God is mijn God!* 2) Wij blijven onder ééne hoede, gij daar en wij hier; wij blijven door ééne hand geleid, gij daar en wij hier; wij blijven door één hart bemind, gij daar en wij hier. Vaarwel! vergeet ons niet! wij zullen u ook niet vergeten. Wij zullen aan u dikwijls denken, te midden

1) Vs. 37.

2) Ruth I: 16d.

des gewoels van den bedrijvigen dag, maar vooral ook in de stille kalmte van den rustigen avond. En wij zullen nooit gaan slapen, zonder eerst nog met God over u gesproken te hebben in ons avondgebed. *Zoo blijven, schoon ver van elkander, onze harten elkaâr toch nabij.* 1)

Blijve 't onze troost bij 't scheiden,
Dat God u en ons blijft leiden.

Gez. XX: 6.

II Sam. XII 23^b.

Hebr. XIII: 14.

HERDENKING VAN EEN STERFDAG.

II Sam. I: 26^a.

Ik ben benauwd om uwentwil; gij waart mij zeer liefelijk!

Dien kreet der ziel uitte David eens, met het oog op zijn gesneuvelden vriend Jonathan. Dien kreet der ziel kunnen wij voor ons, met het oog op onze goede dooden, ook uiten. Vooral op dezen dag, die ons zoo levendig dat sterfbed voor den geest brengt, waar wij zuchtende en snikkende bij gestaan hebben, richten wij als 't ware tot het verloren voorwerp onzer liefde dat woord: *Ik ben benauwd om uwentwil; gij waart mij zeer liefelijk!* — Benauwd, ja! dat is 't ware woord. Niet waar? als wij aan dat verloren voorwerp onzer liefde gedenken, en die oogen nog eens vriendelijk ons tegen zien stralen, en die stem nog eens met hartelijke genegenheid tot ons hooren spreken, dan is het, als kruipt ons iets tegen den gorgel, — wij krijgen 't benauwd. Toch trekt het ons aan, in de verbeelding telkens weêr met onzen doode te leven. 't Is ook goed, dat te doen. 't Zal ons kunnen opwekken tot dank aan God, die ons een tijdlang zooveel liefelijks gaf; 't zal ons kunnen oefenen in onderwerping aan Hem, die recht had, wat Hij gaf, weêr te

1) Kotzebue.

nemen; en 't zal ons tot navolging kunnen prikkelen van 't geloof en de hoop en de liefde, waarvan eens onze vrome gestorvene het voorbeeld ons gaf. Ja! wij gevoelen, ja, waarlijk! wij gevoelen op heden dien invloed. En daar danken we God voor. En wij danken Hem ook, dat zijn Christus *het leven en de onverderfelijkheid aan het licht gebracht heeft* ¹⁾ op zulk eene wijze, dat wij niet kunnen denken aan het lijk in het graf, of wij denken ook terstond aan een Engel in den hemel. Onze benauwdheid gaat over; de doode, die ons als levende *zeer liefelijk* was, is nu vooral ons weêr *zeer liefelijk*: een Engel is het, die met zijn palmtak ons wenkt. En bij dat wenken wijst hij ons op den Levensvorst, *die de sleutelen draagt der hel en des doods*, ²⁾ en die ons brengen wil, waar onze vrome gestorvenen leven. Goede doode! wij zijn niet meer *benauwd om uwentwil*; wij verheugen ons om uwentwil, dat gij het zoo goed hebt; en *zeer liefelijk* blijft gij ons, ook omdat gij ons toeroept: kom hier, en heb 't zoo goed, als ik! —

Laat ons verstaan, o Heer! dat onze goede dooden
 Ons allen, uit Uw' naam, naar Uwen hemel nooden!

Gez. CXCH: 9.

---

1) II Tim. I: 10.

2) Openb. I: 18c.

REGISTER I. 1)

- Gods bestaan en wezen. Jez. XLV: 5^a; Joh. IV: 24^a.
" eeuwigheid. Ps. XC: 2^b.
" onveranderlijkheid. Jac. I: 17^b.
" alomtegenwoordigheid. Jer. XXIII: 24^b.
" almacht. Job XXXVII: 5^b; Ps. XXI: 14^b; Spr. XIX: 21;
XXI: 30; Dan. IV: 35; Obadja, 4; Mtth. VI: 13^c;
Openb. XXI: 5^a.
" alwetendheid. I Sam. XVI: 7^c; Ps. CXXXIX: 1.
" wijsheid. Ps. CIV: 24^{a, b}.
" goedheid, liefde, barmhartigheid. I Kron. XXI: 13^b;
Ps. LXXXIV: 12^a; I Cor. I: 9^a; I Joh. IV: 8^b.
" rechtvaardigheid en heiligheid. Lev. XX: 26^b; Ps. CXIX: 137^a;
Jer. II: 19.
De Schepper. I Kron. XXIX: 11^b; Ps. XCII: 6, 7; Jez. XL: 26^a;
Ezech. III: 22.
De Voorzienigheid. Ps. CIV: 30^b; Mal. III: 14^a, 15^{a, b};
Openb. IV: 5^a, 8^b; XXI: 5^a.
-

- 's Menschen prachtig ingericht wezen. Ps. CXXXIX: 14^a; Openb. I: 10.
" zedelijk gevoel en geweten. Hand. XXIV: 25.
" godsdienstig gevoel. Hand. XVII: 27^a.
" broosheid en vluchtigheid. I Sam. XX: 3^c; Job. XIV: 1;
XVII: 13^a; Ezech. XXXVII: 1^b.
" onsterfelijkheid. Num. XXIII: 10^b; Pred. I: 8^b;
Mrc. VIII: 35^b; Rom. VIII: 17^a; I Cor. XV: 53^a;
II Cor. IV: 16^b; Fil. III: 12^a; 1 Joh. III: 2^b.
-

1) De Registers gelden alleen voor Afdeling III. In de andere, zooveel kleinere, Afdelingen is geen wegwijzer noodig.

's Menschen zonde en hare gevolgen. Gen. IV: 6, 7^a; Ps. XXV: 18; LI: 5^b; Pred. IX: 18^b; Klaagl. III: 39^b; Dan. V: 27; Mtth. VI: 13^b; Luc. XVI: 24^b; Rom. VII: 24^a; VIII: 22^a; Gal. V: 16; Tit. III: 3^a.

Christus' persoon en werk. Mtth. V: 43^a, 44^a; XI: 28; XIII: 3^b; XIII: 37^b; XVII: 17; Luc. I: 32^a; Joh. VI: 51^a; VIII: 12^a; VIII: 36; X: 14^a; XV: 5^b; I Cor. VI: 20^a; Tit. II: 14^a; Hebr. VII: 26^a; I Petr. II: 21^b.

Geloof. Joh. XIV: 1^b; Rom. V: 1; I Cor. XIII: 13^a; I Tim. IV: 8^b; Jac. II: 17.

Hoop. Ps. XXXIX: 8^b; Luc. II: 29, 30; I Cor. XIII: 13^a.

Liefde. Mtth. VII: 1; Luc. VI: 31; XV: 28^a; Joh. VII: 43; XIII: 35; XVII: 21^a; Rom. XII: 15; I Cor. XIII: 13^a; Hebr. XIII: 3^a.

Bekeering, wedergeboorte. Rom. XII: 2^b; Ef. V: 14; I Petr. I: 23^a.

Heiligmaking. Ps. XVIII: 34^b; LI: 12; Mtth. V: 48; Luc. XIX: 8^b; Hand. XXIV: 16^a; I Cor. III: 22; I Thess. IV: 3^a; III Joh. 2; Openb. III: 16.

Het eeuwige leven. Luc. XX: 38^b; Joh. III: 36^a; XII: 26^b; XIII: 7^c; XIV: 28^c; I Cor. XIII: 11^b; XIII: 12^b; XV: 55^a; Hebr. IV: 9; V: 9^c; Openb. VII: 9^a; VII: 9^b; VII: 16; XXI: 4; XXI: 7.

De Heilige Geest. Num. XI: 29^b; I Thess. V: 19.

De Kerk. I Kon. VIII: 13. Mtth. XXVIII: 19^b.

Voortgang en zegepraal van het Godsrijk. Pred. VII: 10; I Cor. XV: 28^b.

Liefde jegens God en omgang met Hem. Exod. XXX: 7^a; Joz. XXIV: 15^c; I Kon. XVIII: 21^b; Ps. XLII: 2; LXXIII: 23^a; C: 2^a; CXIX: 2; Jer. II: 27^c; Ezech. III: 22; Mtth. VI: 9^c; VI: 10^a; XIV: 23^b; Hebr. XI: 27^c; I Joh. V: 21.

Liefde voor en omgang met Jezus. Mtth. XII: 30^a; Mrc. VI: 30; Joh. VI: 57^b; VI: 68^b; VIII: 49^c; IX: 25;

XXI: 16^b; Hand. IX: 6^a; XV: 26; I Cor. III: 23^a;
Openb. III: 20.

Hemelzin. Mtth. XVII: 4^a; Col. III: 2.

Dankbaarheid. Gen. IV: 4; I Sam. VII: 12; Ps. CIII: 2;
Luc. VIII: 39^a; XVII: 17^c.

Gehoorzaamheid. Mtth. VI: 10^b; VII: 21; Joh. IV: 34; Rom. XIV: 18^b;
I Cor. IV: 20; Hebr. III: 7^b, 8^a.

Onderwerping. Ruth I: 20, 21; Job VII: 1^a; XXX: 26;
Mtth. VII: 9—11; Hebr. XII: 11.

Vertrouwen. Gen. XLII: 36^d; Joz. I: 6^a; Ruth I: 20, 21;
II Kron. XXV: 9^b; Job XXX: 26; Jez. XLIX: 5^d;
LV: 11^a; LIX: 1^a; Mtth. I: 23^b; VI: 32^b; VI: 34^a;
VII: 9—11; Mrc. IV: 26, 27; IV: 40; Hand. XVI: 25;
Rom. VIII: 28^a; Hebr. XI: 8^b.

Eerbied. Gen. XVIII: 27; Exod. XX: 7.

Welwillendheid, dienstvaardigheid, deelneming. Lev. XIX: 14^a;
Mtth. VII: 1; VII: 3; Jac. III: 2^a; IV: 11^a; V: 16^b.

Weldadigheid. Deut. XV: 7^b; Zach. VII: 9^b; Mtth. XXV: 40;
Luc. XII: 15^a.

Vriendschap. Deut. XIII: 6^b, 8^a; Ruth I: 16^d; Joh. I: 43^a; XVIII: 16.

Vredeszin. Gen. XXXIII: 4; Gal. V: 15; Ef. IV: 26^b, 27.

Verdraagzaamheid, vergevensgezindheid, vijandsliefde. Ps. LXIV: 4, 5^a;
Mtth. V: 5; V: 23; 24; V: 39; VI: 12; X: 17^a;
Mrc. IX: 40; I Cor. XII: 21.

Oprechtheid, waarheidsliefde. Spr. XXIX: 5; Jez. V: 20^a;
Amos VIII: 4^a, 5, 10^a; Mtth. X: 16; XXIII: 27;
Rom. XIV: 23^b; Ef. IV: 25^a.

Eerbied voor en verkeer met de dooden. Gen. XXIII: 4^c;
I Sam. XXVIII: 11^b; II Kron. XXI: 20^b.

Vaderlandsliefde. Ps. CXXXVII: 5; Spr. XIV: 34^a.

Zachtmoedigheid jegens dieren. Deut. XXV: 4.

Gevoel van waarde. Gen. I: 28; I Cor. XIV: 20^a; Ef. V: 15^b.

Zelfbeheersching. Spr. XIV: 17^a; Ef. IV: 26^a.

Zelfverloochening. Hand. XXVII: 19.

Zelfliefde. Luc. XII: 31; Hand. XVI: 28^b; I Tim. IV: 4^b;
V: 23; VI: 17^c.

- Nederigheid en gevoel van afhankelijkheid. Ps. XIX: 14^a;
CXXVII: 1; Spr. XXXI: 30^b; Pred. VI: 12^a; Esth. V: 13;
Jer. IX: 24^{a, c}; Dan. V: 23^c; Mtth. VI: 11; Joh. V: 41;
I Cor. XIII: 9^a; Fil. 8, 9^a.
- Ootmoed. Ps. LI: 5^b; Luk. XVIII: 11; Jac. II: 10.
- Matigheid. Mtth. VI: 11; Luc. XVI: 19, 23^{a, b}; Joh. VI: 12;
Gal. V: 22^{a, i}.
- Arbeidzaamheid. Gen. II: 15; Spr. XX: 4^a; Pred. IX: 10^a;
Col. III: 23^a; I Thess. IV: 10^b, 11^b.
- Tevredenheid. Gen. IV: 6, 7^a; Job I: 21^b; Spr. XX: 8^b, 9;
XXV: 27^a; XXVII: 1^b; Hand. VIII: 39^c; Fil. IV: 11^b.

- Bedachtzaamheid en levenswijsheid. Gen. XLVII: 8^b; I Sam.
XVIII: 10^b, 11^a; XXV: 32; II Kon. XX: 1^c;
Spr. X: 19^a; XVIII: 21^a; XXVIII: 14^a; Pred. I: 2^b;
Pred. II: 2; III: 4^a; Jez. XLII: 20^a; XLVII: 7^b;
Zach. IV: 10^a; Mtth. XVI: 26^a; XXVI: 50^a; Luc.
XVI: 2^b; XVI: 8^b; Joh. I: 47; Hand. XVII: 21;
Ef. V: 15^a, 16^a.
- Waakzaamheid. Gen. III: 4; Exod. II: 12; I Sam. X: 11^b;
Mtth. IV: 9; VI: 13^a; XXVI: 41^a; Joh. XVIII: 16;
Ef. VI: 13^a; Jac. III: 2^a; Openb. II: 4.
- Gebed. Gen. XXXII: 11^a, 13^b; Ps. CXV: 3^b; Jer. XXIX: 12^{a, c};
Mtth. VI: 8^b; VII: 7^a; XIV: 19^b; XXVI: 41^a;
Rom. VIII: 26; I Thess. V: 17; Jac. V: 13^a.
- Zelfbeproeving. Mtth. XIX: 20^c; Luc. III: 12, 14^a; Joh. IX: 40^b;
II Cor. XIII: 5^a.
- Bijbellezen. Hand. VIII: 28^b.
- Kerkgaan. Hebr. X: 25^a.

REGISTER II.

<p style="text-align: center;">GENESIS.</p> <p>I: 28. bl. 123. II: 15. " 174. III: 4. " 435. IV: 4. " 297. IV: 6, 7^a. " 466. XVIII: 27. " 135. XXIII: 4^c. " 339. XXXII: 11^a, 13^b. " 265. XXXIII: 4. " 438. XLII: 36^d. " 334. XLVII: 8^b. " 419.</p> <p style="text-align: center;">EXODUS.</p> <p>II: 12. bl. 477. XX: 7. " 409. XXX: 7^a. " 279.</p> <p style="text-align: center;">LEVITICUS.</p> <p>XIX: 14^a. bl. 335. XX: 26^b. " 203.</p> <p style="text-align: center;">NUMERI.</p> <p>XI: 29^b. bl. 366. XXIII: 10^b. " 430.</p> <p style="text-align: center;">DEUTERONOMIUM.</p> <p>XIII: 6^b, 8^a. bl. 202. XV: 7^b. " 210. XXV: 4. " 372.</p>	<p style="text-align: center;">JOZUA.</p> <p>I: 6^a. bl. 460. XXIV: 15^c. " 369.</p> <p style="text-align: center;">RUTH.</p> <p>I: 16^d. bl. 304. I: 20, 21. " 213.</p> <p style="text-align: center;">I SAMUEL.</p> <p>VII: 12. bl. 307. X: 11^b. " 292. XVI: 7^c. " 443. XVIII: 10^b, 11^a. " 340. XX: 3^c. " 248. XXV: 32. " 305. XXVIII: 11^b. " 116.</p> <p style="text-align: center;">I KONINGEN.</p> <p>VIII: 13. bl. 480. XVIII: 21^b. " 198.</p> <p style="text-align: center;">II KONINGEN.</p> <p>XX: 1^c. bl. 356.</p> <p style="text-align: center;">I KRONIEKEN.</p> <p>XXI: 13^b. bl. 152. XXIX: 11^b. " 343.</p> <p style="text-align: center;">II KRONIEKEN.</p> <p>XXI: 20^b. bl. 282. XXV: 9^b. " 244.</p>	<p style="text-align: center;">ESTHER.</p> <p>V: 13. bl. 360.</p> <p style="text-align: center;">JOB.</p> <p>I: 21^b. bl. 302. VII: 1^a. " 100. XIV: 1. " 315. XVII: 13^a. " 105. XXX: 26. " 110. XXXVII: 5^b. " 229.</p> <p style="text-align: center;">PSALMEN.</p> <p>XVIII: 34^b. bl. 398. XIX: 14^a. " 133. XXI: 14^b. " 93. XXV: 18. " 181. XXXIX: 8^b. " 91. XLII: 2. " 277. LI: 5^b. " 233. LI: 12. " 159. LXIV: 4, 5^a. " 253. LXXIII: 23^a. " 138. LXXXIV: 12^a. " 274. XC: 2^b. " 112. XCII: 6, 7. " 317. C: 2^a. " 225. CIII: 2. " 163. CIV: 24^a, ^b. " 92. CIV: 30^b. " 291. CXV: 3^b. " 403. CXIX: 2. " 246. CXIX: 137^a. " 117.</p>
---	--	--

CXXVII: 1.	bl. 239.
CXXXVII: 5.	" 231.
CXXXIX: 1.	" 109.
CXXXIX: 14 ^a .	" 380.

SPREUKEN.

X: 19 ^a .	bl. 342.
XIV: 17 ^a .	" 459.
XIV: 34 ^a .	" 452.
XVIII: 21 ^a .	" 134.
XIX: 21.	" 353.
XX: 4 ^a .	" 262.
XXI: 30.	" 424.
XXV: 27 ^a .	" 165.
XXVII: 1 ^b .	" 326.
XXVIII: 14 ^a .	" 384.
XXIX: 5.	" 408.
XXX: 8 ^b , 9.	" 223.
XXXI: 30 ^b .	" 309.

PREDIKER.

I: 2 ^b .	bl. 428.
I: 8 ^b .	" 137.
II: 2.	" 235.
III: 4 ^a .	" 373.
VI: 12 ^a .	" 399.
VII: 10.	" 411.
IX: 10 ^a .	" 193.
IX: 18 ^b .	" 479.

JEZAIA.

V: 20 ^a .	bl. 395.
XL: 26 ^a .	" 187.
XLII: 20 ^a .	" 169.
XLV: 5 ^a .	" 236.
XLVII: 7 ^b .	" 103.
XLIX: 5 ^a .	" 447.
LV: 11 ^a .	" 449.
LIX: 1 ^a .	" 422.

JEREMIA.

II: 19.	bl. 222.
II: 27 ^c .	" 390.
IX: 24 ^a , c.	" 455.
XXIII: 24 ^b .	" 126.
XXIX: 12 ^a , c.	" 166.

KLAAGLIEDEREN.

III: 39 ^b .	bl. 118.
------------------------	----------

EZECHIËL.

III: 22.	bl. 151.
XXXVII: 1 ^b .	" 199.

DANIËL.

IV: 35.	bl. 147.
V: 23 ^c .	" 440.
V: 27.	" 386.

AMOS.

VIII: 4 ^a , 5, 10 ^a .	bl. 374.
---	----------

OBADJA.

Vs. 4.	bl. 381.
--------	----------

HABAKUK.

II: 6 ^b .	bl. 157.
----------------------	----------

ZACHARIA.

IV: 10 ^a .	bl. 218.
VII: 9 ^b .	" 156.

MALEACHI.

III: 14 ^a , 15 ^a , b.	bl. 376.
---	----------

MATTHEUS.

I: 23 ^b .	bl. 432.
IV: 9.	" 301.
V: 5.	" 146.
V: 23, 24.	" 257.
V: 39.	" 189.
V: 43 ^a , 44 ^a .	" 337.
V: 48.	" 207.
VI: 8 ^b .	" 325.
VI: 9 ^c .	" 234.
VI: 10 ^a .	" 273.
VI: 10 ^b .	" 312.
VI: 11.	" 351.
VI: 12.	" 388.
VI: 13 ^a .	" 431.
VI: 13 ^b .	" 458.
VI: 13 ^c .	" 484.
VI: 32 ^b .	" 308.
VI: 34 ^a .	" 161.
VII: 1.	" 436.
VII: 3.	" 266.
VII: 7 ^a .	" 467.
VII: 9—11.	" 364.
VII: 21.	" 322.
X: 16.	" 99.
X: 17 ^a .	" 215.
XI: 28.	" 417.
XII: 30 ^a .	" 127.
XIII: 3 ^b .	" 188.
XIII: 37 ^b .	" 316.
XIV: 19 ^b .	" 179.
XIV: 23 ^b .	" 249.
XVI: 26 ^a .	" 365.
XVII: 4 ^a .	" 270.
XVII: 17.	" 149.
XIX: 20 ^c .	" 377.
XXIII: 27.	" 211.
XXV: 40.	" 476.
XXVI: 41 ^a .	" 113, 114.
XXVI: 50 ^a .	" 468.
XXVIII: 19 ^b .	" 196.

MARCUS.

IV: 26, 27.	bl. 284.
IV: 40.	" 217.
VI: 30.	" 183.
VIII: 35 ^b .	" 338.
IX: 40.	" 129.

LUCAS.

I: 32 ^a .	bl. 108.
II: 29, 30.	" 482.
III: 12, 14 ^a .	" 328.
VI: 31.	" 200.
VIII: 39 ^a .	" 346.
XII: 15 ^a .	" 251.
XII: 31.	" 318.
XV: 28 ^a .	" 469.
XVI: 2 ^b .	" 261.
XVI: 8 ^b .	" 348.
XVI: 19, 23 ^{a, b} .	" 256.
XVI: 24 ^b .	" 142.
XVII: 17 ^c .	" 359.
XVIII: 11.	" 313.
XIX: 8 ^b .	" 331.
XX: 38 ^b .	" 416.

JOHANNES.

I: 43 ^c .	bl. 177.
I: 47.	" 475.
III: 36 ^a .	" 155.
IV: 24 ^a .	" 122.
IV: 34.	" 420.
V: 41.	" 268.
VI: 12.	" 379.
VI: 51 ^a .	" 243.
VI: 57 ^b .	" 405.
VI: 68 ^b .	" 288.
VII: 43.	" 354.
VIII: 12 ^a .	" 180.
VIII: 36.	" 226.
VIII: 49 ^c .	" 209.

IX: 25.	bl. 191.
IX: 40 ^b .	" 280.
X: 14 ^a .	" 172.
XII: 26 ^b .	" 153.
XIII: 7 ^c .	" 320.
XIII: 35.	" 96.
XIV: 1 ^b .	" 195.
XIV: 28 ^c .	" 294.
XV: 5 ^a .	" 101.
XVII: 21 ^a .	" 300.
XVIII: 16.	" 324.
XXI: 16 ^b .	" 185.

HANDELINGEN.

VIII: 28 ^b .	bl. 407.
VIII: 39 ^c .	" 363.
IX: 6 ^a .	" 285.
XV: 26.	" 471.
XVI: 25.	" 454.
XVI: 28 ^b .	" 333.
XVII: 21.	" 423.
XVII: 27 ^a .	" 131.
XXIV: 16.	" 264.
XXIV: 25.	" 119.
XXVII: 19.	" 164.

ROMEINEN.

V: 1.	bl. 254.
VII: 22.	" 170.
VII: 24 ^a .	" 143.
VIII: 17 ^a .	" 401.
VIII: 22 ^a .	" 247.
VIII: 26.	" 283.
VIII: 28 ^a .	" 456.
XII: 2 ^b .	" 184.
XII: 15.	" 415.
XIV: 18 ^b .	" 349.
XIV: 23 ^b .	" 463.

I CORINTHE.

I: 9 ^a .	bl. 370.
---------------------	----------

III: 22.	bl. 391.
III: 23 ^a .	" 230.
IV: 20.	" 462.
VI: 20 ^a .	" 427.
XII: 21.	" 387.
XIII: 9 ^a .	" 106.
XIII: 11 ^b .	" 352.
XIII: 12 ^b .	" 258.
XIII: 13 ^a .	" 289.
XIV: 20 ^a .	" 221.
XV: 28 ^b .	" 168.
XV: 53 ^a .	" 173.
XV: 55 ^a .	" 240.

II CORINTHE.

IV: 16 ^b .	bl. 361.
XIII: 5 ^a .	" 125.

GALATEN.

V: 15.	bl. 206.
V: 16.	" 192.
V: 22 ^{a, i} .	" 214.

EFEZIËRS.

IV: 25 ^a .	bl. 269.
IV: 26 ^a .	" 242.
IV: 26 ^b , 27.	" 404.
V: 14.	" 316.
V: 15 ^a , 16 ^a .	" 275.
V: 15 ^b .	" 426.
VI: 13 ^a .	" 298.

FILIPPENSEN.

III: 12 ^a .	bl. 227.
IV: 11 ^b .	" 287.

COLOSSENSEN.

III: 2.	bl. 413.
III: 23 ^a .	" 412.

I THESS.

IV: 3 ^a .	bl. 139.
IV: 10 ^b , 11 ^b .	" 347.
V: 17.	" 396.
V: 19.	" 344.

I TIM.

IV: 4 ^b .	bl. 444.
IV: 8.	" 392.
V: 23.	" 121.
VI: 17 ^c .	" 464.

TITUS.

II: 44 ^a .	bl. 104.
III: 3 ^a .	" 271.

FILEMON.

Vs. 8, 9 ^a .	bl. 368.
-------------------------	----------

HEBREËN.

III: 7 ^b , 8 ^a .	bl. 296.
IV: 9.	" 252.
V: 9 ^c .	" 483.
VII: 26 ^a .	" 124.
X: 25 ^a .	" 144.
XI: 8 ^b .	" 472.
XI: 27 ^c .	" 357.
XII: 11.	" 293.
XIII: 3 ^a .	" 204.

JACOBUS.

I: 17 ^b .	bl. 321.
II: 10.	" 474.
II: 17.	" 445.
III: 2 ^a .	" 148.
IV: 11 ^a .	" 176.
V: 13 ^a .	" 238.
V: 16 ^b .	" 160.

I PETR.

I: 23 ^a .	bl. 97.
II: 21 ^b .	" 394.

I JOH.

III: 2 ^b .	bl. 434.
IV: 8 ^b .	" 94.
V: 21.	" 330.

III JOH.

Vs. 2.	bl. 278.
--------	----------

OPENBARING.

I: 10.	bl. 140.
II: 4.	" 383.
III: 16.	" 260.
III: 20.	" 448.
IV: 5 ^a , 3 ^b .	" 130.
VII: 9 ^a .	" 219.
VII: 9 ^b .	" 329.
VII: 16.	" 442.
XXI: 4.	" 400.
XXI: 5 ^a .	" 439.
XXI: 7.	" 451.